UNIWERSYTET KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ W KRAKOWIE

ROZPRAWA DOKTORSKA

Temat: **Działania Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w południowo-zachodniej Polsce w latach 2007 – 2018**

Activities of the Police, Border Guard and Public Prosecutor's Office in combating organized crime in southwestern Poland in 2007-2018

Autor:

mgr Marek CZARKOWSI

Promotor pracy:

prof. dr hab. Olga WASIUTA

Kraków 2024

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

„Działania Policji, Straży Granicznej i Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w południowo-zachodniej Polsce w latach 2007 – 2018”

Słowa klucze: bezpieczeństwo wewnętrzne, działania organów ścigania, przestępczość zorganizowana, taktyka zwalczania przestępczości zorganizowanej, instrumenty prawa karnego, zapobieganie przestępczości, trendy w przestępczości

Dysertacja składa się z wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, załączników i aneksu zawierającego narzędzia badawcze wykorzystane do prowadzenia badań tj. kwestionariusz ankiet, dyspozycja do wywiadu, transkrypcja treści wywiadu i nota o narratorach.

Rozdział pierwszy zawiera wprowadzenie do pojęcia współdziałania w teorii nauk o bezpieczeństwie. Prezentuje genezę i rozwój współpracy międzynarodowej organów ścigania i składa się z dwóch podrozdziałów odnoszących się do genezy i rozwoju współpracy zagranicznej w południowo-zachodniej Polsce oraz krajowych i międzynarodowych podstaw prawnych współpracy.

W rozdziale drugim zostały przedstawione mechanizmy przeciwdziałania i zwalczania przestępczości międzynarodowej. Rozdział ten podkreślił znaczenie polskich organów - Policji, Straży Granicznej i prokuratury powszechnej w systemie bezpieczeństwa państwowego, eksponując ich rolę w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości międzynarodowej poprzez podejmowanie współpracy zagranicznej z przedstawicielstwem organów innych państw i wspólnoty europejskiej, tj. Europol, Interpol, Eurojust i Europejska Sieć Sądowa.

Rozdział trzeci zawiera charakterystykę i definiuje obszar zainteresowania przestępstw o charakterze zorganizowanym. Zawarte podrozdziały o tytule przestępczość zorganizowana w teoriach naukowych, obszary przestępczej działalności zorganizowanych struktur przestępczych oraz przestępczość zorganizowana występująca w rejonie Dolnego Śląska, miały na celu wprowadzenie w kontekst prowadzonych badań.

Rozdział czwarty pracy prezentuje metodologiczne podstawy podejmowanych badań, w którym pierwszy podrozdział odnosi się do uzasadnienie podjętej problematyki. Kolejne podrozdziały przedstawiają wypracowaną metodologię i cele badawczej, problemy i hipotezy badawcze oraz próbę badawczą i organizację badań.

Rozdział piąty przedstawia zakres i rolę podejmowanej współpracy przez polską Policję, Straż Graniczą i prokuraturę RP w zwalczaniu przestępczości występującej w

południowo zachodniej Polsce. Podrozdział pierwszy odnosi się do współpracy Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z organami policyjnymi Republiki Federalnej Niemiec ukierunkowanej na zwalczanie przestępczości. W drugim podrozdziale rozważania z zakresu podejmowanej współpracy zostały przeniesione na Nadodrzański Oddział Straży Granicznej. W trzecim zaś podrozdziale została przedstawiona współpraca ponadnarodowa podejmowana pomiędzy jednostkami organizacyjnymi prokuratury powszechnej RP, a stroną niemiecką.

W rozdziale szóstym zawarte zostały wnioski i uogólnienia będące wynikiem przeprowadzonych badań naukowych. Zaś całość podsumowana w zakończeniu, w którym zamieszczono rekomendacje dotyczące możliwości wykorzystania uzyskanych wyników w formułowaniu strategii zwalczania i przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej przez organy ścigania na kolejne lata.

Summary

„Activities of the Police, Border Guard and Public Prosecutor's Office in combating organized crime in southwestern Poland in 2007-2018"

Key words: internal security, activities of law enforcement agencies, organized crime, strategy to combat organized crime, instruments of criminal law, crime prevention, trends in organized crime

The dissertation consists of an introduction, six chapters, conclusion, bibliography, attachments and an appendix containing empirical tools used in research i.e. survey questionnaire, interview instruction, transcription of the interviews content and notes on narrators.

The first chapter contains an introduction to the concept of cooperation in the theory of internal security science. It presents the genesis and development of international cooperation of law enforcement agencies and consists of two subsections related to the genesis and development of foreign cooperation in southwestern Poland and the national and international legal basis for the cooperation.

The second chapter presents the mechanisms of counteracting and combating international crime. This chapter emphasized the importance of Polish agencies - Police, Border Guard and Public Prosecutor's Office in the state security system, by exposing their role in counteracting and combating international crime by undertaking foreign cooperation with the representation of agencies of other countries and the European Community, i.e. Europol, Interpol, Eurojust and the European Judicial Network.

The third chapter contains characteristics and defines the area of interest for organized crime. Included subsections entitled organized crime in scientific theories, areas of criminal activity of organized criminal structures and organized crime occurring in the Lower Silesia region, were intended to introduce the context of the conducted research.

The fourth chapter of the dissertation presents the methodological basis of the conducted research, where the first subsection refers to the justification of the taken issue. Subsequent subsections present the developed methodology and research purposes, research questions and hypotheses as well as research sample and research process.

The fifth chapter presents the scope and role of cooperation undertaken by the Polish Police, Border Guard and Prosecutor's Office of the Republic of Poland in combating crime occurring in southwestern Poland. The first subsection refers to the cooperation of the Provincial Police Headquarters in Wrocław with Police authorities of the Federal Republic of Germany focused on combating crime. In the second subsection, considerations in the field of cooperation were transferred to the Border Guard Unit of Oder River area. Whereas in the third subsection presented is international cooperation between Public Prosecutor’s Offices of Poland and Germany.

The sixth chapter contains conclusions and generalizations resulting from conducted research. In the conclusion of the dissertation are included recommendations regarding the possibility of using the obtained results in creating a strategy for combating and counteracting organized crime by law enforcement agencies for the following years.

Spis treści

Wstęp 10

1. Współdziałanie instytucji państwowych w teori nauk o bezpieczeństwie 23

1.1. Geneza i rozwój współpracy zagranicznej w południowo-zachodniej Polsce 23

1.2. Krajowe i międzynarodowe podstawy prawne współpracy 36

2. Mechanizmy przeciwdziałania i zwalczania przestępczości międzynarodowej 50

2.1. Policja, Europol i Interpol w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości 50

2.2. Współpraca zagraniczna Straż Graniczna w zwalczaniu przestępczości 63

2.3. Prokuratura RP, Eurojust i Europejska Sieć Sądowa w zwalczaniu przestępczości międzynarodowej 72

3. Charakterystyka przestępstw o charakterze zorganizowanym w polskim prawie karnym 85

3.1. Przestępczość zorganizowana w teoriach naukowych 85

3.2. Obszary przestępczej działalności zorganizowanych struktur przestępczych 106

3.3. Przestępczość zorganizowana występująca w rejonie Dolnego Śląska 157

4. Metodologiczne podstawy badań własnych 208

4.1. Uzasadnienie podjęcia problematyki 208

4.2. Wypracowana metodologia i cele badawcze 210

4.3. Problemy i hipotezy badawcze 212

4.4. Próba badawcza i organizacja badań 215

5. Współpraca polskiej Policji, Straży Granicznej i prokuratury RP w systemie zwalczania przestępczości występującej w południowo-zachodniej Polsce 228

5.1. Współpraca Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z organami policyjnymi Republiki Federalnej Niemiec w zwalczaniu przestępczości 228

5.2. Współpraca Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej ze służbami granicznymi Niemiec w zwalczaniu przestępczości 236

5.3. Współpraca jednostek organizacyjnych prokuratury RP z rejonu Dolnego Śląska z Republiką Federalną Niemiec 246

6. Wyniki badań własnych i weryfikacja hipotez 268

6.1. Zjawisko zorganizowanej przestępczości w opinii skazanych członków zorganizowanych grup, związków przestępczych 270

6.2. Charakterystyka respondentów 273

6.3. Elementy wpływające na efektywność zwalczania przestępczości zorganizowanej w opinii respondentów 282

6.4. Omówienie zgromadzonego materiału badawczego 295

6.5. Weryfikacja hipotez 326

Wnioski końcowe i uogólnienia wynikające z przeprowadzonych badań . 334
Bibliografia 339
Załączniki 366
ANEKS 376

Wykaz skrótów

ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

BGS – Federalna Straż Graniczna Niemiec (Bundesgrenzschutz)

BKA – Federalny Urząd Policji Kryminalnej Niemiec (Bundeskriminalamt)

BPOL – Policja Federalna Niemiec (Bundespolizei)

BMWP KGP – Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji

CBŚ – Centralne Biuro Śledcze

CBŚP – Centralne Biuro Śledcze Policji

ENA – Europejski Nakaz Aresztowania

END – Europejski Nakaz Dochodzeniowy

EURLO – sieć europejskich oficerów łącznikowych do spraw powrotów

EUROJUST – Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Sprawiedliwości w sprawach karnych

EUROPOL – Europejskie Biuro Policji

INTERPOL – Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych

KAS – Krajowa Administracja Skarbowa

KGP – Komenda Główna Policji

KMP – Komenda Miejska Policji

KPP – Komenda Powiatowa Policji

KWP – Komenda Wojewódzka Policji

LKA – Krajowe Biuro Policji Kryminalnej Niemiec (Landeskriminalamt)

NaOSG – Nadodrzański Oddział Straży Granicznej

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

OZI – Osobowe Źródło Informacji

PNCW - Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych

PZ – przestępczość zorganizowana

RFN – Republika Federalna Niemiec

RP – Rzeczpospolita Polska

SG – Straż Graniczna

SIS – System Informacyjny Schengen

UE – Unia Europejska

Wstęp

Wybrana problematyka rozprawy doktorskiej są działania Policji, Straży Granicznej i jednostek Prokuratury Powszechnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej zidentyfikowanej w południowo-zachodniej Polsce w latach 2007 – 2018. Poruszany aspekt podejmowanych działań, w tym współpracy związanej z bezpieczeństwem wewnętrznym Rzeczypospolitej Polski, odnosi się do szczególnego okresu po zniesieniu kontroli na granicach wewnętrznych państw sygnatariuszy Układu z Schengen. Okres ten rozpoczynający się przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej był wielką szansą dla rozwoju gospodarczego, ale z drugiej strony wyzwaniem dla służb zajmujących się zapewnianiem bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, które napotkały wiele trudności wynikających ze swobód wewnątrzwspólnotowej integracji[1]. Idea swobody przepływu ludzi, towarów oraz usług została sformułowana jeszcze przed ukonstytuowaniem się Unii Europejskiej w tzw. traktatach rzymskich podpisanych we Włoszech dnia 25 marca 1957 r. tj. Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) oraz Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (EWEA lub Euratom).

Rozszerzenie swobody przemieszczania się oraz stopniowe znoszenie kontroli na granicach wewnętrznych wspólnoty europejskiej na rzecz integracji postawiły państwa członkowskie (w tym także Polskę) w obliczu nowych zagrożeń związanych z nielegalną imigracją, cyberprzestępczością, terroryzmem, czy tworzeniem się zróżnicowanych form zorganizowanej przestępczości[2]. Nieznane dotąd, bądź występujące w ograniczonym zakresie zjawiska stały się wyzwaniami koniecznymi dla prawidłowego funkcjonowania systemów bezpieczeństwa poszczególnych państw oraz samej wspólnoty europejskiej.

Rozwiązaniem problemów miało być stworzenie unormowań prawnych względem instrumentów prawa karnego oraz usprawnienie i pogłębienie współpracy organów ścigania państw członkowskich, a także podmiotów odpowiedzialnych za realizacje zadań związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym. Pierwszą znaczącą inicjatywą był Traktat z Maastricht (Traktat o Unii Europejskiej) podpisany 7 lutego 1992 r., który wprowadził zmiany w

---

[1] O. Wasiuta, *Zagrożenie bezpieczeństwa informacyjnego w sieciach społecznościowych*, [w:] pod red. H. Batorowska, P. Motylińska, *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasie nadprodukcji informacji*, Warszawa 2020, s. 123-133; Zob. także: D. Byrska, K. Gawkowski, D. Liszkowska, *Unia Europejska geneza funkcjonowanie wyzwania*, Wrocław 2017, s. 17-19; P. Majer, A. Urbanek, *Bezpieczeństwo społeczne,* Warszawa 2016, s. 74-78.

[2] W. Cendrowski, O. Wasiuta, *Cyberprzestępczość,* [w:] pod red. O. Wasiuta, R. Klepka, *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego A-N*, Kraków 2019, s. 202-209; Zob. także: J. Siegl, *Internal Security Policy*, [w:] pod red. H. Heinelt, M. Knodt, *Policies within the EU Multi-Level System. Instruments and Strategies of European Governance*, , Nomos 2011, s. 349-350; A. Pieczywok, *Możliwości i znaczenie edukacji dla bezpieczeństwa w kontekście przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym,* [w:] pod red. B. Michailiuk, J. Solarz, J. Stempień, *Zarządzanie kryzysowe w aspekcie zagrożeń terrorystycznych,* Warszawa 2019, s. 313-334.

istniejących regulacjach, tworząc strukturę Unii Europejskiej na podobieństwo piramidy, której podwaliny stanowiły trzy filary w dziedzinach: Wspólnot Europejskich, wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz współpracy wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych[3]. Wprowadzone w ten sposób formy współpracy międzynarodowej w ramach III filaru określiły pewne zasady jej podejmowania, jednak przyczyniły się nieznacznie do poprawy przedmiotowego obszaru integracji. Powodem był brak jednoznacznego unormowania prawnego dla rozwiązań instytucjonalno-prawnych, tym samym przepisy w tym zakresie były traktowane w sposób uznaniowy. Dopiero w ramach przygotowań do rozszerzenia Unii na mocy traktatu z Amsterdamu wprowadzono konieczne rozwiązania prawno-instytucjonalne spójne z obraną polityką UE jako obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. A swoboda nieograniczonego przepływu osób, towarów i usług wymusiła wprowadzenie w strategii zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym wewnątrzwspólnotowych form współpracy organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Postępujące w Europie i na świecie procesy globalizacji, wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w przemyśle, transporcie, czy systemach gromadzenia, przetwarzania i przesyłania informacji wraz z cyfryzacją przestrzeni publicznej wiązały się nie tylko z ogromnymi możliwościami rozwoju systemów ekonomicznych państw, ale także z intensyfikacją występujących dotąd sporadycznie zagrożeń wynikających z działalności przestępczej w ramach struktur zorganizowanych. Wiązało się to z koniecznością intensyfikacji współpracy międzynarodowej organów ścigania, w szczególności ze względu na występowanie najniebezpieczniejszej z form, którą jest międzynarodowa przestępczość zorganizowana.

Tworzone i modyfikowane z upływem czasu instrumenty prawne, metody i techniki pracy operacyjnej wykorzystywane przez krajowe organy ścigania, w granicach własnej działalności państwowej, okazały się być nieskutecznymi w walce z umiędzynarodowionymi zorganizowanymi grupami, związkami przestępczymi. Wewnątrz strukturalne zasady tego rodzaju przestępczości opierające się na hermetyczności środowiska, nieformalnym systemie kar i nagród względem jej członków, sprawnej organizacji, złożonej strukturze oraz wykorzystaniu nowoczesnych środków komunikacji i technologii informatycznych doprowadziły do obniżenia skuteczności działań organów ścigania względem międzynarodowej przestępczości. Skutkiem czego organy UE dostrzegły konieczność

[3] A. Gruszczak, *Historia współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych: od TREVI do Tampere* [w:] pod red. F. Jasiński, K. Smoter, *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, stan i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2005, s. 7.

modernizacji istniejącego instrumentarium międzynarodowej współpracy w sprawach karnych. Tym sposobem na podstawie decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. na terenie Unii Europejskiej została wprowadzona uproszczona forma ekstradycji w postaci Europejskiego Nakazu Aresztowania, a w kolejnych latach podjęto dalsze inicjatywy wprowadzenia do porządku prawnego rozwiązań usprawniających wymianę informacji, gromadzenia dowodów w sprawach karnych, tworząc konieczne narzędzia do zwalczania przestępczości o charakterze międzynarodowym.

Ułatwiony proces pozyskiwania informacji od podmiotów, organów i instytucji działających na terytorium wspólnoty oraz stworzenie przepisów regulujących międzynarodową wymianę informacji i wzajemną pomoc stały się priorytetami polityki bezpieczeństwa i instrumentami przeciwdziałania wszelkiego rodzaju przestępczości. W efekcie podjętych inicjatyw pomiędzy państwami w zakresie profilaktyki oraz zwalczania przestępczości zostały zawiązane, na różnych szczeblach, liczne traktaty począwszy od charakteru sektorowego - nakierunkowanego wyłącznie na ściśle określoną specyfikę działań przestępczych, po dwustronne - pomiędzy dwoma państwami, jak i wielostronne - dotyczące kwestii współpracy kilku państw. Od początku istnienia UE funkcjonujące umowy wielokrotnie były ratyfikowane i uaktualniane, jednak wraz z postępem cywilizacyjnym konieczność dostosowywania przepisów do panujących warunków stała się niezwykle istotna. Dlatego podejmowane rozważania w niniejszym zakresie są konieczne do efektywnego wykorzystania krajowego i międzynarodowego instrumentarium prawa karnego przez organy ścigania oraz oceny skali i kierunków rozwoju zjawiska przestępczości zorganizowanej. Bez stale prowadzonych badań nie ma możliwości monitorowania skali wykorzystania wprowadzonych uregulowań prawnych i przyczynia się to do tworzenia przepisów nie posiadających praktycznego zastosowania.

Toteż rozważania dysertacji skoncentrowałem na działaniach organów ścigania właściwych dla obszarze Dolnego Śląska oraz wykorzystywanych przez nie instrumentów prawa karnego w walce ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej. Ponadto w obszarze mojego zainteresowania znalazła się istota oraz statystyczna ocena występowania tej formy popełniania przestępsta i stosowanych instrumentów współpracy przez polskie organy ścigania.

Na wybór tematu miały wpływ obserwacje zachodzących zmian w krajowej polityce bezpieczeństwa państwa po wstąpieniu do Unii Europejskiej. Zmiany te obejmowały m.in. strategię zwalczania przestępczości zorganizowanej, skutkując przesunięciem obszaru zwalczania z krajowych form w kierunku ponadnarodowych oraz obecnie na płaszczyznę środowiska internetowego. Wiązało się to z koniecznością intensyfikacji zarówno

wewnątrzkrajowej jak i międzynarodowej współpracy organów ścigania, a także zwiększeniem roli prawnokarnych instrumentów przeciwdziałania i wymiany informacji pomiędzy państwami, na terytorium których zidentyfikowane zostały występujące przejawy, odnogi działalności przestępczej.

Przyczyną zmiany polityki międzynarodowej UE w sferze prawa karnego, było przekształcenie się struktur wewnętrznych zorganizowanych grup i związków przestępczych, których działalność przed zniesieniem kontroli granicznej, w dużej mierze ograniczała się wyłącznie do terytorium jednego państwa. Pojawienie się nowych form przestępczości zorganizowanej ma ścisły związek z wprowadzeniem swobód europejskich, w przypadku Polski pojawienie się ich zauważalne jest po przystąpieniu do Układu z Schengen pod koniec 2007 roku.

Ze względu na położenie geograficzne województwa dolnośląskiego, sąsiadującego od zachodu z Republiką Federalna Niemiec, a od południa z Republiką Czeską oraz będącego obszarem nadgranicznym, na którym obserwuje się przemieszczanie określonych cech z każdego z sąsiadujących terytoriów, uznałem je za interesujący obszar badań naukowych nad zjawiskiem współpracy organów ścigania w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej.

Kolejnym powodem wyboru tematu pracy był wzrost znaczenia organów ścigania jak Policja, Straż Graniczna i prokuratura powszechna w zwalczaniu przedmiotowego zjawiska, będącego dotąd domeną wyspecjalizowanych służb jak Centralne Biuro Śledcze Policji, czy Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Rola objętych badaniem w niniejszej pracy organów ścigania wzrosła wraz z tworzeniem się współczesnych form przestępczości zorganizowanej, szczególnie występujących w regionie będącym na styku trzech państw. Wiązało się to z szerokim zakresem kompetencji i możliwością wykorzystania do zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Wypracowany problem badawczy, odnoszący się do obszaru współpracy organów ścigania, działań zmierzających do przeciwdziałania i ograniczania przestępczości zorganizowanej, wykorzystywanych metod i realizowanej polityki bezpieczeństwa w tym zakresie poprzez wdrażanie m.in. instrumentów prawnokarnych, poddałem analizie z perspektywy przede wszystkim nauki o bezpieczeństwie, ale także nauk socjologicznych, prezentując perspektywę sprawców tych przestępstw, jak również przedstawicieli organów ścigania. Przedmiotem analizy, począwszy od środowiska przestępczości zorganizowanej, która w swoim zakresie zawierała specyfikę działalności przestępczej członków zorganizowanych grup, związków przestępczych, z uwzględnieniem popełnianych przestępstw, a skończywszy na taktyce i technice zwalczania współczesnych form

przestępczości zorganizowanej, uczyniłem przede wszystkim zakres podejmowanej wewnętrznej i zewnętrznej współpracy przez wybrane organy ścigania.

Zasadniczym celem rozprawy doktorskiej jest próba zbadania, które z prawnokarnych instrumentów zwalczania i współpracy ponadnarodowej wykorzystywanych przez Policję, Straż Graniczną i Prokuraturę RP, odgrywają największą rolę w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej występującej na obszarze Dolnego Śląska. Ponadto zawiera ocenę stopnia częstotliwości i przydatności ich wykorzystania przez te organy ścigania, z uwzględnieniem aspektu taktyki i techniki zwalczania przestępczości zorganizowanej, a także umożliwia poznanie specyfiki środowiska zorganizowanej przestępczości (analiza istoty zjawiska przedstawianego przez byłych członków zorganizowanych struktur przestępczych oraz motywów, którymi kierują się podejmując decyzję o rozpoczęciu działalności w ramach wyższych, ustrukturyzowanych form przestępczości).

Stan literatury oraz zakres prowadzonych badań w tym obszarze tematycznym miały wpływ na określenie problemu badawczego wraz ze sformułowanymi problemami szczegółowymi oraz postawionymi hipotezami badawczymi, które przedstawiłem w rozdziale metodologicznym. Całość tego zdeterminowało strukturę podejmowanej dysertacji oraz miało wpływ na dobór metod badawczych.

Podejmując badania nad stopniem wykorzystania instrumentarium prawnokarnego i stanu występującej współpracy w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej przez wybrane organy ścigania RP właściwe terytorialnie dla południowo-zachodniej Polski (ograniczając się do województwa dolnośląskiego), dążyłem do analizy występowania badanego zjawiska dla organów ścigania mających w swoich kompetencjach ten zakres obowiązków, a jednak nie będących powołanymi docelowo do tego. Badany obszar tematyczny rozprawy został zawarty w sześciu rozdziałach, wstępie i zakończeniu. Tak przyjęta konstrukcja pracy zdawała się być uzasadniona względami merytorycznymi i metodycznymi.

Pierwszy rozdział dysertacji przedstawia genezę i rozwój elementarnej formy współdziałania, którą jest współpraca transgraniczna, z uwzględnieniem prawnomiędzynarodowych podstaw jej istnienia. Zdefiniowanie, usystematyzowanie zjawiska współpracy transgranicznej i szerszych form współpracy międzynarodowej jest niezbędne dla zrozumienia i zbadania problemu. W części tej omówione zostały istniejące i zmieniające się akty prawne regulujące współpracę pomiędzy polskimi, a funkcjonującymi na terenie Republiki Federalnej Niemiec organami ścigania. Rozdział drugi i trzeci zostały poświęcone omówieniu wybranych elementów mechanizmu przeciwdziałania oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej występującej w rejonie Dolnego Śląska, w które wchodzą między innymi

normy prawne regulujące podejmowanie działań. Omawiane aspekty prawne umożliwiające współdziałanie organów ścigania w zwalczaniu występujących czynów spenalizowanych, na obszarze województwa dolnośląskiego, są nierozerwalnie powiązane z uprawnieniami i zadaniami polskich i niemieckich organów ścigania, toteż pozostała część skupia się na przeanalizowaniu zadań Policji, Straży Granicznej i Prokuratury, zestawiając z organami Unii Europejskiej, tj. Eurojustu, Europejskiego Urzędu Policji, Europejskiej Sieci Sądowej.

W rozdziale czwartym została zawarta teoretyczno-metodologiczna koncepcja badań, omówienie celu pracy, metodyki oraz zakresu poddawanego weryfikacji zjawiska. W zakresie tej części uzasadniona została konieczność zajęcia się omawianym problemem podkreślając istotę dotąd poruszanego obszaru tematycznego jedynie w zakresie służb wyspecjalizowanych, nie zaś konkretnych garnizonów Policji, oddziałów Straży Granicznej czy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Rozdział piąty, zawiera zagadnienia związane z charakterystyką zjawiska przestępczości zorganizowanej z uwzględnieniem jej form oraz skali występowania na obszarze południowo-zachodniej Polski. W rozdziale tym przedstawiłem uwarunkowania istniejącego problemu, wskazując kierunki działań kryminalnych zjawiska, jednocześnie analizując fluktuację wskaźników przestępczych na przestrzeni lat 2007-2018. W ostatnim rozdziale dysertacji została przedstawiona ocena funkcjonowania wybranych polskich organów ścigania w systemie zwalczania przestępczości obszaru Dolnego Śląska, biorąc pod uwagę aspekt współpracy między poszczególnymi organami działającymi wewnątrz kraju oraz przy współpracy z międzynarodowymi organami ścigania Republiki Federalnej Niemiec. W rozdziale tym, zawarłem analizę zgromadzonego materiału badawczego z wykorzystaniem techniki wywiadów swobodnych ukierunkowanych z osobami działającymi w przeszłości w strukturach przestępczości zorganizowanej, której celem była obiektywna diagnoza uwarunkowań tego rodzaju nielegalnej działalności.

Jako podstawowy materiał do weryfikacji postawionych problemów badawczych i sformułowanych hipotez obrałem uzyskane odpowiedzi za pośrednictwem metody ankietowej od przedstawicieli organów ścigania tj. Prokuratury oraz Straży Granicznej w zakresie wykorzystania istniejącego instrumentarium prawnokarnego oraz podejmowanej współpracy międzynarodowej w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej. Obszar ten rozszerzyłem o wywiady z funkcjonariuszami Policji, których przeanalizowane wypowiedzi przytoczyłem bezpośrednio w treści dysertacji.

Zasadniczymi źródłami informacji, niezbędnymi do wykorzystania przy opisie omawianych zjawisk i ich analizowaniu były akty normatywne, opracowania prawnicze oraz

źródła pisane. Dostarczyły one informacji w zakresie badanego zjawiska przestępczości zorganizowanej, współpracy zagranicznej, a także zadań i struktur wybranych służb i instytucji. Na potrzeby identyfikacji wykorzystywanych w praktyce instrumentów prawa karnego przez organy ścigania oraz nowoczesnych form organizacji przestępczych skorzystałem z archiwum akt postępowań karnych z wydziałów karnych w Sądzie Apelacyjnym we Wrocławiu, Sądzie Okręgowym w Legnicy, Sądzie Okręgowym w Jeleniej Górze, Sądzie Okręgowym Świdnicy i Sądzie Okręgowym we Wrocławiu. Dodatkowo wykorzystałem prasę popularną i specjalistyczną jak na przykład „Policja 997", „Magazyn kryminalny 997", „Gazeta policyjna". Elementem uzasadniającym podjęcie przeze mnie rozprawy doktorskiej w tym zakresie jest fakt, iż wydawnictwa książkowe odnoszące się do podejmowanych działań przez wskazane w temacie rozprawy organy ścigania i wykorzystywane przez nie prawnokarne instrumenty w zasadzie nie istnieją. Niemniej jednak dość spory dorobek publikacji zwartych porusza temat występowania zjawiska przestępczości zorganizowanej.

Pomocnymi w realizacji dysertacji okazały się także źródła internetowe, do których odnosiłem się z ostrożnością, korzystając z udostępnianych informacji w oficjalnych serwisach krajowych i zagranicznych, a także internetowych bazach aktów normatywnych. Unikałem stron prowadzonych przez hobbystów i pasjonatów ze względu na informacje często powielane, mało wiarygodne bądź zniekształcone, a wręcz przekłamane.

Wybór metod badawczych niezbędnych do pozyskania materiału badawczego umożliwiającego udzielenie odpowiedzi na postawione problemy i hipotezy badawcze podyktowany był dwoma czynnikami. Pierwszym czynnikiem była trudność dotarcia do empirycznego materiału badawczego. Drugim natomiast była specyfika obranego przedmiotu badań. Na tej podstawie uznałem za adekwatne wykorzystanie triangulacji metod badawczych, w której zastosowałem metodę badań jakościowych, skupiając się na zbadaniu zjawiska w perspektywie osób w nim uczestniczących[4]. Ponadto podjąłem się przeprowadzenia kwerendy akt sądowych i penitencjarnych w celu identyfikacji wykorzystywanych instrumentów prawa karnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, a także występujących instytucji lub podmiotów w warunkach współpracy międzynarodowej. Główną rolę odegrały przede wszystkim metody wykorzystywane w badaniach problemów bezpieczeństwa, których zastosowanie było niezbędne do analizy zachodzących procesów integracji w sferze współpracy międzynarodowej instytucji, podmiotów, organów ścigania oraz zmian w

[4] J. Gierszewski, A. Pieczywok, *Metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa,* Warszawa 2020, s. 31; Zob. także: J. R. Sielezin, *Badania źródłoznawcze w politologii. Wybrane zagadnienia metodologiczne*, Wrocław 2010, s. 15-21.

przepisach prawa karnego, w tym także intensyfikacji zjawiska kryminalizacji przybierającego formę zorganizowaną na terytorium Polski[5]. W ten sposób możliwe było zbadanie genezy występujących zjawisk oraz ustalenie związków przyczynowo skutkowych.

Złożoność społeczna zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz związanej z nią współpracą ponadnarodową organów ścigania, wymagała zastosowania metod badań ilościowych z wykorzystaniem zróżnicowanych technik badawczych o charakterze interdyscyplinarnym[6]. Przełożyło się to z kolei na wybór narzędzi badawczych koniecznych do przeprowadzenia, przy czym wykorzystałem skategoryzowany kwestionariusz ankiet oraz przeprowadziłem analizę statystyczną uzyskanych danych.

Do realizacji badań jakościowych wykorzystałem technikę wywiadu swobodnego ukierunkowanego, który „oparty jest na bezpośrednim komunikowaniu się za pomocą pytań i odpowiedzi umieszczonych w systemie hierarchii pojęć”[7]. Motywacja wyboru wynikała z możliwości dotarcia bezpośrednio do doświadczenia, którym dysponowali respondenci. Ponadto dobór techniki podyktowany był eksploracją konkretnych zachowań i działań badanych, czego w trakcie spontanicznej narracji nie byłbym w stanie osiągnąć[8]. Dodatkowym atutem przemawiającym za posłużeniem się tą techniką była możliwość naprowadzania respondenta na właściwy obszar tematyczny znajdujący się w zainteresowaniu badań, w sytuacjach rozmywania udzielanej odpowiedzi. O ile przy realizacji wywiadów z przedstawicielami wybranych organów ścigania można zakładać, iż udzielali oni szczerych odpowiedzi odpowiadających stanowi rzeczywistemu, tak w przypadku osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądu za prowadzoną w przeszłości działalność przestępną należałoby spodziewać się wypowiedzi niekoniecznie odpowiadających realnym faktom. Dlatego też przed każdym z wywiadów konieczne było szczegółowe zapoznanie się z aktami penitencjarnymi osoby skazanej, aby podczas wypowiedzi respondenta możliwa była korekta.

Znacznych trudności, wynikających z obranym obszarem zainteresowań niniejszej dysertacji dla występującej współpracy międzynarodowej organów ścigania oraz zjawiska zorganizowanej przestępczości, nastręczył ograniczony dostęp do rzetelnych osobowych źródeł materiału badawczego. Uzyskanie informacji w zakresie istoty zjawiska, struktury organizacyjnej, zasięgu przestępczej działalności podejmowanej przez zidentyfikowane zorganizowane grupy, związki przestępcze, a także wiedzy i świadomości ich członków w

[5] B. Miśkiewicz, *Wprowadzenie do badań historycznych,* Poznań 1993, s. 165.
[6] Zob. szerzej: J. Gierszewski, A. Pieczywok, *Metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa,* Warszawa 2020, s. 87-124.
[7] J. R. Sielezin, *Metodologia badań społecznych. Definicje, terminy, pojęcia*, Jelenia Góra 2021, s. 234-237.
[8] *Ibidem*, s. 140-141.

zakresie stosowanej taktyki i techniki przeciwdziałania i współpracy międzynarodowej w obliczu przestępczości zorganizowanej przez organy ścigania, możliwe było wyłącznie na etapie rozpadu lub zakończenia przestępczej działalności grupy, związku przestępczego. Z tego powodu w zainteresowaniu znalazły się osoby pozostające w warunkach penitencjarnej izolacji w związku z odbywaniem kary pozbawienia wolności za popełnienie czynu spenalizowanego w treści art. 258§1-4 k.k. (udział, zakładanie, kierowanie zorganizowaną grupą, związkiem przestępczym). Utrudnienie stanowił także dostęp do rzetelnych źródeł informacji odnoszących się do wykrywczej działalności organów ścigania związanych z występowaniem zorganizowanej przestępczości. Powstała trudność była wynikiem ograniczonego dostępu do danych Policji, Prokuratury i Straży Granicznej, a także brakiem przetwarzania jednolitych danych w systemach statystyczno-analitycznych. Ponadto dotarcie do osobowych źródeł dysponujących doświadczeniem w obszarze przestępczości zorganizowanej oraz uzyskanie materiału badawczego było obarczone pewną obawą ze strony respondentów przed ujawnieniem wykorzystywanego warsztatu pracy. Wątpliwość tą należało rozwiać poprzez prezentację własnych doświadczeń zawodowych w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku oraz podkreślenie istotności prowadzonych badań na rzecz wypracowania świadomości o skali zagrożenia, nie tylko dla obywateli, ale również i państwa, jakie niesie ze sobą tego rodzaju przestępczość w warunkach międzynarodowej integracji społecznej oraz postępującej globalizacji. Argumentem przemawiającym za prowadzeniem stałych badań nad przedmiotowym zjawiskiem była także konieczność weryfikacji stosowanych metod jej zwalczania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej, Policji na poziomie komend miejskich i komendy wojewódzkiej oraz prokuratorów, i na tej podstawie ewentualnej konieczności modernizacji taktyczno-technicznych aspektów przeciwdziałania.

Wszystkie te czynniki miały wpływ na dobór właściwych źródeł poznawczych badanego zjawiska i wykorzystanych metod, technik oraz finalnie narzędzi badawczych. Wybór rzetelnych oraz zróżnicowanych źródeł informacji o występującej współpracy, podejmowanych działaniach wykrywczych wybranych organów ścigania oraz zjawisku przestępczości zorganizowanej będących obszarem badawczym dysertacji, stanowił elementarny etap realizacji badań. Uzyskany w tym zakresie materiał badawczy pozwolił mi w najbardziej obiektywny sposób przedstawić istotę podejmowanej problematyki. Zatem źródłem informacji o praktyce wykorzystania instrumentów prawa karnego, współpracy międzynarodowej i działalności wybranych organów ścigania oraz specyfice zjawiska przestępczości zorganizowanej były:

wywiady z funkcjonariuszami garnizonu dolnośląskiej Policji (przeprowadziłem osiem wywiadów z funkcjonariuszami pionu kryminalnego pełniącymi służbę w jednostkach szczebla Komend Miejskich Policji oraz Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu);

kwestionariusze ankiet, które zostały przedłożone dla funkcjonariuszy Straży Granicznej podległych pod Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej (uzyskałem trzydzieści prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankiet od funkcjonariuszy prowadzących czynności operacyjno-rozpoznawcze i dochodzeniowo-śledcze)[9] oraz dla prokuratorów Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu, Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, Prokuratury Okręgowej w Legnicy, Prokuratury Okręgowej w Świdnicy, Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu (uzyskałem dziewięćdziesiąt prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankiet od prokuratorów)[10];

wywiady z osobami skazanymi prawomocnym wyrokiem sądu w związku popełnieniem czynu z art. 258 k.k., odbywającymi karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu (przeprowadziłem piętnaście wywiadów ze skazanymi za udział bądź kierowanie zorganizowaną grupą, związkiem przestępczym, w tym o charakterze zbrojnym)[11];

dane z dokumentacji penitencjarnej osadzonego w jednostce penitencjarnej Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu[12];

---

[9] Zgoda na prowadzenie badań naukowych z udziałem funkcjonariuszy Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej uzyskano pismem o nr NO-OI-II.0686.4.2021 z dnia 15 kwietnia 2021 r. zatwierdzona przez Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 25 marca 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego; Pismo dotyczące właściwości decyzyjnej w zakresie przeprowadzenia badań naukowych o nr KG-OI-VIII.0180.74.2021.JL z Komendy Głównej Straży Granicznej Biura Ochrony Informacji z dnia 16 kwietnia 2021 r. zatwierdzone przez Dyrektora Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej płk SG Krzysztofa Dziedzic w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na przeprowadzenie badań naukowych wśród funkcjonariuszy Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej.

[10] Zgoda na przeprowadzenie badań naukowy z udziałem wybranych jednostek organizacyjnych prokuratury uzyskana pismem nr PK III PZ 067.3.2021 z dnia 20 kwietnia 2021 r. zatwierdzonym przez Dyrektora Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej Piotra Kowalczyk w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 25 kwietnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

[11] Zgoda na prowadzenie badań naukowych z udziałem osób skazanych wyrokiem za przestępstwa ujęte w treści art. 258 k.k. odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych we Wrocławiu uzyskana pismem z dnia 27 września 2021 r. zatwierdzonym przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej we Wrocławiu płk Tomasza Raczyk w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 23 marca 2021 roku oraz z dnia 25 sierpnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

[12] Zgoda na udostępnienie dokumentacji penitencjarnej osób skazanych wyrokiem za przestępstwa ujętej w treści art. 258 k.k., z których udziałem przeprowadzono badania na terenie zakładów karnych we Wrocławiu w okresie 2021-2022 roku zatwierdzone przez Dyrektora Zakładu Karnego Nr 1 we Wrocławiu kpt. Romana Oraczewskiego w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 11 lutego 2022 roku o wyrażenie zgodny na udostępnienie opinii psychologiczno-penitencjarnej osadzonych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, zgodą Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej oraz listą skazanych.

dane statystyczno-analityczne z systemów wykorzystywanych przez: jednostki organizacyjne Policji garnizonu dolnośląskiego (od szczebla Komend Powiatowych Policji po Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu)[13], jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej w rejonie Dolnego Śląska (od Prokuratur Rejonowych po Prokuratury Okręgowe i Prokuraturę Regionalną we Wrocławiu)[14], placówki i oddziały Straży Granicznej zlokalizowane przy zachodniej granicy Polski, graniczące z Republiką Federalną Niemiec (od placówek podległych po Nadodrzański Oddział Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim)[15];

---

[13] Pisma z IV kwartału 2021 r. z Komendy Głównej Policji, Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu, Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, Komendy Miejskiej Policji w Legnicy, Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu, Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu, Komendy Powiatowej Policji w Bolesławcu, Komendy Powiatowej Policji w Dzierżoniowskie, Komendy Powiatowej Policji w Głogowie, Komendy Powiatowej Policji w Górze, Komendy Powiatowej Policji w Jaworze, Komendy Powiatowej Policji w Kamiennej Górze, Komendy Powiatowej Policji w Kłodzku, Komendy Powiatowej Policji w Lubaniu, Komendy Powiatowej Policji w Lubinie, Komendy Powiatowej Policji w Lwówku Śląskim, Komendy Powiatowej Policji w Miliczu, Komendy Powiatowej Policji w Oławie, Komendy Powiatowej Policji w Oleśnicy, Komendy Powiatowej Policji w Środzie Śląskiej, Komendy Powiatowej Policji w Strzelinie, Komendy Powiatowej Policji w Świdnicy, Komendy Powiatowej Policji w Trzebnicy, Komendy Powiatowej Policji w Wołowie, Komendy Powiatowej Policji w Ząbkowicach Śląskich, Komendy Powiatowej Policji w Zgorzelcu, Komendy Powiatowej Policji w Złotoryi w odpowiedzi na złożone wnioski z dnia 11 sierpnia 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej.

[14] Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PK I BP 037.3.2020 z dnia 13 marca 2020 r. zatwierdzone przez Dyrektora Biura Prezydialnego Prokuratury Krajowej Tomasza Szafrańskiego w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 11 stycznia 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3047-5.lp.4.2022 z dnia 13 września 2022 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego we Wrocławiu Agnieszkę Mulkę w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 13 września 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. zatwierdzone przez Naczelnika 4 Wydziału Organizacyjno-Sądowego Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze Monikę Obla w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 11 stycznia 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3043-4.067.2021 z dnia 14 października 2021 r. zatwierdzone przez Naczelnika 4 Wydziału Organizacyjno-Sądowego Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze Monikę Obla w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 14 września 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PO IV lp.19.2020 z dnia 05 maja 2020 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego w Legnicy Zbigniewa Harasimiuk w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 24 kwietnia 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PR 067.3.2020 z dnia 21 maja 2020 r. zatwierdzone przez Prokuratora Rejonowego w Legnicy Radosława Wrębiaka w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 05 maja 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PR 067.3.2020 z dnia 30 czerwca 2020 r. zatwierdzone przez Prokuratora Rejonowego w Legnicy Radosława Wrębiaka w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 24 czerwca 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 25 lutego 2020 r. zatwierdzone przez Kierownika Działu ds. Informatyzacji i Analiz Prokuratury Okręgowej w Świdnicy Mariusza Pindera w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 11 stycznia 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 29 czerwca 2020 r. zatwierdzone przez Naczelnika Wydziału IV Organizacyjno-Sądowego Prokuratury Okręgowej w Świdnicy Moniki Kowalskiej w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3046.4.IP3.2021 z dnia 27 września 2021 r. zatwierdzone przez Zastępcę Prokuratora Okręgowego w Świdnicy Zbigniewa Kata w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 13 września 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej;

[15] Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr Kwo-905/849/21/KR z dnia 9 kwietnia 2021 r. i 24 maja 2021 r. zatwierdzone przez Naczelnika Wydziału Ogólnego Biura Kadr, Szkolenia i Obsługi Prawnej Komendy Głównej Policji kom. Rafała Majewskiego w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o numerze NO-OI-II.0686.1.2020 z Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej z dnia 02 marca 2020 r. i 08 kwietnia 2020 r. zatwierdzone przez Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej ppłk SG Tomasza Michalskiego

sprawozdania i raporty z działalności Centralnego Biura Śledczego Policji, Landeskriminalamt Sachsen (LKA Sachsen), Bundeskriminalamt (BKA) oraz Inspekcji Handlowej;

dane archiwalne z akt postępowań karnych, w których czyn zabroniony wypełnił znamiona przestępstwa wskazanego w treści art. 258 § 1 – 4 k.k., znajdujące się w archiwach Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Sądu Okręgowego w Legnicy, Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, Sądu Okręgowego w Świdnicy, Sądu Okręgowego we Wrocławiu[16].

Uzyskanie informacji od strony niemieckiej, przez wzgląd na wewnętrzne zasady bezpieczeństwa oraz ograniczenia dostępu do danych poufnych i moje pochodzenie tj. wnioskodawcy (zewnętrznego interesanta z innego państwa) ograniczone zostało do udostępnienia i wskazania raportów statystycznych i sprawozdań z działalności niemieckich organów ścigania. Tym samym wnioskowany materiał w postaci danych szczegółowych oraz danych z prowadzonych badań empirycznych okazał się być niemożliwym do uzyskania.

Atutem wpływającym pomyślnie na prowadzenie badań była niewątpliwie wiedza praktyczna zdobyta w ramach pełnienia przeze mnie służby w Policji podczas, której miałem styczność z badanym zjawiskiem przestępczości gospodarczej, w tym zorganizowanej oraz występującymi na wniosek prokuratora formami prawnokarnej współpracy międzynarodowej.

---

w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 11 stycznia 2020 r. i 31 marca 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej numer KG-0I-VIII.0180.232020.JB-I z Komendy Głównej Straży Granicznej Biura Ochrony Informacji z dnia 12 maja 2020 r. zatwierdzone przez Dyrektora Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej ppłk SG Krzysztofa Dziedzic w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 28 kwietnia 2020 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej numer KG-OI-VIII.0180.74.2021.JL z Komendy Głównej Straży Granicznej Biura Ochrony Informacji z dnia 09 kwietnia 2021 r. zatwierdzone przez Dyrektora Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej ppłk SG Krzysztofa Dziedzic w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej.

[16] Zgoda na udostępnienie akt spraw sądowych dotyczących przestępstw z art. 258 § 1 – 4 k.k. uzyskano pismem o nr A-0153-1/22 z dnia 13 kwietnia 2022 r. zatwierdzonym przez Prezesa Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu Jacka Saramagę w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 01 kwietnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego; Kserokopie wybranych wyroków Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu uzyskano na podstawie wyrażonej zgodny na złożone pismo z dnia 28 kwietnia 2022 r. przez kierownika II Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu; Zgoda na udostępnienie akt spraw sądowych dotyczących przestępstw z art. 258 § 1 – 4 k.k. uzyskano pismem o nr A-0153-5/22 z dnia 20 kwietnia 2022 r. zatwierdzonym przez Wiceprezesa Sądu Okręgowego we Wrocławiu Artura Kosmalę w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 01 kwietnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego; Zgodę na udostępnienie akt spraw sądowych dotyczących przestępstw z art. 258 § 1 – 4 k.k. uzyskano po przekazaniu informacji telefonicznej przez pracownika III Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Legnicy po akceptacji przez Przewodniczącego SSO Bartłomieja Treter w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 01 kwietnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego; Zgodę na udostępnienie akt spraw sądowych dotyczących przestępstw z art. 258 § 1 – 4 k.k. uzyskano po przekazaniu informacji telefonicznej przez pracownika III Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze po akceptacji przez Przewodniczącego SSO w odpowiedzi na złożone podanie z dnia 01 kwietnia 2021 r. o wyrażenie zgodny na prowadzenie badań naukowych wraz podaniem Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dodatkową okolicznością sprzyjającą było rozeznanie środowiskowe, będące efektem wymiany doświadczeń podczas szkoleń specjalistycznych i podejmowanej współpracy wewnątrzresortowej w związku z prowadzonymi postępowaniami karnymi o znacznym stopniu skomplikowania, dzięki któremu większość respondentów zgodziła się na udział w wywiadach. Istotne znaczenie w gromadzeniu materiału badawczego miał fakt, iż byłem zorientowany co do granic i zasad postępowania z informacjami objętymi klauzulą tajności, wynikającymi z poszanowania prywatności uczestników badań. Nie byłem zaś osobą poszukującą sensacji bądź dowodów nieprawidłowej praktyki, lecz dążącą do przedstawienia obiektywnego obrazu rzeczywistości.

W tym miejscu chciałbym zauważyć, iż na tytułowej stronie znajduje się jedynie moje nazwisko jako twórcy tej pracy. I z całym przekonaniem prawdą jest, że cała treść oraz większość pracy myślowej pochodzi ode mnie, a jeśli są w niej jakieś błędy, są także moim dziełem. Jednocześnie pragnę podkreślić, że nigdy w życiu nie robię niczego samodzielnie. Dlatego powstanie tej pracy byłoby niemożliwe bez merytorycznego i metodologicznego wsparcia opiekuna naukowego pani profesor dr hab. Olgi Wasiuty, która wniosła swoją wiedzę i swoje myśli do fabryki słów, za co pragnę złożyć szczere podziękowanie. Ponadto składam także wyrazy wdzięczności profesorowi dr hab. Janowi Maciejewskiemu z Uniwersytetu Wrocławskiego za możliwość uczestnictwa w posiadających wieloletnią tradycję spotkaniach seminaryjnych socjologii grup dyspozycyjnych, a także pozostałym recenzentom za cenne uwagi. Dziękuję także prokuratorom Prokuratur Okręgowych we Wrocławiu, Jeleniej Górze, Legnicy i Świdnicy, funkcjonariuszom dolnośląskiego garnizonu Policji, funkcjonariuszom Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej, funkcjonariuszom Służby Więziennej okręgu wrocławskiego oraz skazanym z Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu za okazaną uprzejmość, zaufanie i cierpliwość w wyjaśnianiu w prosty sposób skomplikowanych rzeczy. Szczególne podziękowanie kieruje dla małżonki, Alicji Czarkowskiej, która ciężar obowiązków życia codziennego oraz opieki nad niezwykle aktywnym dzieckiem wzięła na siebie w okresie powstawania tej pracy, wykazując się nie lada cierpliwością oraz motywując przy realizacji poszczególnych jej etapów.

1. Współdziałanie instytucji państwowych w teori nauk o bezpieczeństwie

1.1. Geneza i rozwój współpracy zagranicznej w południowo-zachodniej Polsce

Jednym z podstawowych atrybutów istnienia państwa określanego mianem organizacji terytorialnej jest posiadanie własnego terytorium oraz sprawnie działającej administracji państwowej i samorządowej. Na obszar ten składa się co najmniej część lądu i przestrzeni ponad nim, na których roztacza się suwerenna władza państwowa[17]. Dlatego rozpatrywanie istnienia państwa ze względu na kryterium terytorialne stanowi najmniej dyskusyjny obszar, gdyż jego granice wpływów są ściśle unormowane w prawie międzynarodowym.

Definicja „transgraniczności" jest ściśle powiązana z pojęciem „granicy". Granica z punku widzenia administracyjnoprawnego rozpatrywana może być pod względem geopolitycznym oraz kompetencyjnym[18]. W polskim prawodawstwie w Ustawie z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej w art.1 zdefiniowano granicę państwową Rzeczypospolitej jako „powierzchnię pionową przechodzącą przez linię graniczną, oddzielającą terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi"[19]. Przenosząc to na grunt praktyczny, oznacza, że terytorium państwowe postrzegane jest nie tylko jako powierzchnia lądu, ale również jako obszar znajdujący się pod nią tj. wewnątrz ziemi oraz dodatkowo linia graniczna wznosi się w przestrzeń powietrzną nad terytorium lądowym i morskim, aż do strefy kosmicznej[20]. W tym znaczeniu granice terytorium państwa mogą znajdować się również na i pod powierzchnią wód wewnętrznych, przybrzeżnych oraz terytorialnych wraz z głębinami morskimi. Innymi słowy, terytorium państwowe posiada charakter trójwymiarowy, nieograniczający się wyłącznie do powierzchni Ziemi.

W ujęciu społecznym istnienie granic ściśle określających terytorium państwa niewątpliwie stanowi element zespalający społeczeństwo. Ustanowione granice w sposób naturalny, bądź umowny wytwarzają u ludzi stosunek emocjonalny, gdyż postrzegają oni państwo jako ojczyznę, własność narodową. W takim przypadku terytorium traktowane jest jako coś więcej, aniżeli składnik suwerenności państwa, bez którego państwo nie mogłoby

[17] B. Szmulik, M. Żmigrodzki, *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Lublin 2004, s. 18.
[18] R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec, studium administracyjnoprawne*, e-Monografie nr 11, Wrocław 2011, s. 31-32.
[19] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. 2019 poz. 1776).
[20] B. Szmulik, M. Żmigrodzki, *op. cit.*, s. 19.

istnieć, lecz jako element świadomości społecznej bądź narodowej. Społeczne odczucie związane z istnieniem granic może być różne. Zależne jest przede wszystkim od prowadzonej polityki państwowej, usytuowania względem innych państw, istnienia granic naturalnych bądź tylko umownych oraz ich trwałości. Zupełnie inaczej postrzegana była granica, kiedy stanowiła barierę izolującą ludność, a inaczej jest teraz. Dnia 21 grudnia 2007 roku w Polsce zaczęły obowiązywać przepisy porozumienia Układu z Schengen o swobodnym przepływie towarów i usług wewnątrz Unii Europejskich i przekraczanie granic obecnie nie stanowi już ograniczenia[21]. Dlatego kryterium warunkującym przynależność do ściśle określonego państwa stanowi zamieszkiwanie w granicach jego terytorium przez odpowiednio długi czas i uznanie zwierzchnictwa władz publicznych. Reasumując, lokalizacja jest ważniejsza od więzi z przodkami, którzy przybyli z innego państwa, aby osiedlić się.

W ujęciu terytorialnym państwo stanowi obszar realizacji przez władzę posiadanych prerogatyw w stosunku do znajdujących się osób i rzeczy oraz zaistniałych wydarzeń w jego granicach[22]. Dlatego zapewnienie bezpieczeństwa i utrzymanie stabilności wewnętrznej są elementarnymi zadaniami państwa, stąd realizowana przez państwo polityka wewnętrzna i zagraniczna nie powinna powodować sytuacji konfliktowych prowadzących do ograniczeń suwerenności i zakłóceń wewnętrznych.

Rozpatrując kwestię istnienia terytorium państwa oraz ściśle związanych z nim granic należy zwrócić szczególną uwagę na aspekt bezpieczeństwa. Granice państwowe pełnią dwie funkcje w państwie[23]. Pierwsza funkcja ekonomiczna, reguluje przepływ towarów. Druga funkcja społeczna, ogranicza swobodne przemieszczanie się osób. Wiele państw na świecie ze względu na rozwój współpracy oraz pogłębianie więzi międzynarodowych zaczyna znosić ograniczenia w różnych aspektach życia. Bariery związane z istnieniem granic państwowych znoszone są na mocy aktów normatywnych przyjmujących formę umów międzynarodowych zawieranych pomiędzy stronami.

Pojęcie „współpracy" definiowane jest jako działalność prowadzona wspólnie przez określone osoby, instytucje lub państwa[24]. Jest to termin dość rozległy i rozbudowany, trudny do precyzyjnego określenia. W polskim prawodawstwie zamiennie stosowany z terminem „współdziałanie". Termin „współpracy" określić można jako zharmonizowane współdziałanie jednostek albo grup ludzi, wykonujących części określonego zadania w sposób zapewniający

[21] *Ibidem,* s. 19-20.
[22] *Ibidem,* s. 19-20.
[23] *Ibidem,* s. 19-20.
[24] Współpraca, https://sjp.pwn.pl/slowniki/wsp%C3%B3%C5%82praca.html (dostęp: 14.03.2020).

im osiągnięcie wspólnego celu, z którym wszyscy się identyfikują[25]. Prawidłowa współpraca powinna opierać się na sprawnej komunikacji interpersonalnej, zdolności zachowania się w sytuacjach konfliktowych, wzajemnym zaufaniu i lojalności oraz ustalaniu zasad i środków zabezpieczających interesy wszystkich członków.

Współpraca międzynarodowa podejmowana jest przez uczestników biorących w niej udział w celu uzyskania wzajemnych korzyści. Uzyskane profity odnoszą się nie tylko do kwestii ekonomicznych, gospodarczych czy społecznych, lecz również wzmacniają relacje w zakresie dalszej współpracy. Dodatkowym aspektem przemawiającym za korzystnym oddziaływaniem współpracy międzynarodowej na jej uczestników jest fakt, iż realizowana w dłuższej perspektywie czasu przyczynia się do tworzenia infrastruktury pokoju i umacniania wspólnego bezpieczeństwa międzynarodowego[26]. Dlatego współpracę międzynarodową wskazuje się jako jeden z fundamentalnych elementów wytwarzania w społeczeństwie postaw wzajemnego poszanowania, tolerancji oraz wzajemnego wsparcia.

Podejmując rozważania nad genezą zjawiska współpracy międzynarodowej należy podkreślić, iż zjawisko to jest znane od bardzo dawna, gdyż podstawą zaistnienia jej było występowanie wzajemnych interesów pomiędzy co najmniej dwiema stronami uczestniczącymi o odmiennej narodowości, stąd też definicja tego zjawiska obecnie tłumaczy je w następujący sposób: „Przez współpracę międzynarodową określa się współpracę pomiędzy rządami, przedsiębiorstwami lub osobami fizycznymi, polegającą na opracowaniu wspólnej strategii szczególnie w zakresie badań lub regulacji standardów przemysłowych”[27].

Terminem określającym podejmowanie wspólnych działań na szczeblu lokalnym jest współpraca transgraniczna, która jest definiowana na wiele sposobów. Zdeterminowane jest to jej obszernym zakresem przedmiotowym, który przebiega na wielu jednostkach podziału terytorialnego i odnosi się do wielu obszarów zarówno rozwoju społecznego jak i gospodarczego. Kraje członkowskie UE przyjmują współpracę transgraniczną jako możliwość rozwijania kontaktów społeczno-gospodarczych, nawiązania głębszych kontaktów wśród społeczności lokalnej, wyróżnienia swojego regionu, zachęty przedsiębiorców do nowych inwestycji, jak również do odnoszenia korzyści z nabytych doświadczeń międzynarodowych

[25] J. Maciejewski, *Koordynacja ładu zbiorowego państwa w zadaniach administracji samorządowej na rzecz bezpieczeństwa,* [w:] pod red. J. Maciejewski, M. Stochmal, A. Sokołowska, *Zadania jednostek administracyjnych samorządu terytorialnego z wykorzystaniem potencjału grup dyspozycyjnych w przezwyciężaniu zagrożeń bezpieczeństwa publicznego,* Wrocław 2016, s. 9-11; R. Kusiak-Winter, *op. cit.*, s. 34-35.
[26] B. Szmulik, M. Żmigrodzki, *op. cit.*, s. 19-20.
[27] Współpraca międzynarodowa, https://pl.glosbe.com/pl/pl/wsp%C3%B3%C5%82praca%20mi%C4%99dzynarodowa (dostęp: 14.03.2020).

jednostek współpracy regionalnej dla rozwoju danego obszaru[28]. Współpraca transgraniczna jest rodzajem współpracy terytorialnej. Aby rozróżnić wszystkie rodzaje tej współpracy należy dokonać szczegółowego przeglądu terminologii w tym zakresie[29]. Współpraca terytorialna obejmuje bowiem następujące formy: współpraca ponadnarodowa nazywana także współpracą transnarodową (ang. transnational), współpraca międzyregionalna (ang. interregional), współpraca transgraniczna określaną także mianem współpracy przygranicznej (ang. cross-border).

Współpraca transnarodowa (inaczej współpraca międzynarodowa) występuje w sytuacji, w której brak jest relacji sąsiedzkich tzn. strony nie graniczą ze sobą w sensie geograficznym i oddzielone są od siebie obszarem lub terytorium buforowym, a podstawą podejmowanych działań jest program określający warunki i zakres ich współdziałania[30]. Współpracą transnarodową kierują m.in. jednostki terytorialne, np. jednostki samorządu terytorialnego, oprócz tego również inne podmioty funkcjonujące na poziomie lokalnym i regionalnym. Ten rodzaj współpracy obejmuje działania realizowane na większych obszarach, np. rozciągających się na region basenu Morza Bałtyckiego lub tereny Europy Środkowej.

Kolejnym rodzajem współpracy terytorialnej (współpracy zewnętrznej) jest współpraca międzyregionalna, w ramach której organy państwowe, regionalne i lokalne prowadzą działania mające na celu doskonalenie ich polityk oraz wypracowanie koncepcji rozwoju regionalnego i integralności. Działania te zazwyczaj polegają na wymianie informacji oraz nabytych doświadczeniach w różnych dziedzinach współpracy[31]. Tego rodzaju forma współpracy terytorialnej przybiera charakter partnerskiej współpracy pomiędzy graniczącymi i niegraniczącymi ze sobą bezpośrednio jednostkami terytorialnymi. Zawiązana współpraca dotyczy działań podejmowanych przez władze państwowe, regionalne oraz lokalne i ma na celu poprawę działania instrumentów rozwoju regionalnego oraz efektywności prowadzonej polityki spójności. Współpracę międzyregionalną stanowi również zawiązywanie współpracy oraz uczestnictwo jednostek lokalnych i regionalnych w międzynarodowych zrzeszeniach i instytucjach [32]. Regiony przy nawiązywaniu współpracy międzyregionalnej zobowiązują się do podejmowania dwustronnej kooperacji zarówno na szczeblu lokalnym jak i regionalnym w

[28] M. Perkowski, *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, Białystok 2010, s. 2.
[29] S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 14.
[30] M. Giełda, *Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej*, [w:] pod red. R. Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015, s. 123-124.
[31] R. Kusiak-Winter, *op. cit.*, s. 27-30.
[32] W. Toczyski, *Międzynarodowa współpraca regionów*, Gdańsk 1998, s. 55.

dziedzinach życia związanych z administracją samorządową, kulturą, gospodarką, edukacją i szkolnictwem, wymianą młodzieży, turystyką, ochroną środowiska, czy sportem i rekreacją[33].

Ostatnim elementem współpracy terytorialnej jest współpraca transgraniczna, która jest procesem, dzięki któremu samorządy lokalne bądź regiony, mimo istnienia oddzielającej je granicy państwowej, łączą swoje wysiłki, aby rozwiązywać problemy. Określenie to wskazuje dwie elementarne cechy[34]. Pierwszą z nich jest występowanie sąsiedzkich kontaktów pomiędzy stronami znajdującymi się na przylegających do siebie obszarach przygranicznych. Natomiast drugą z nich jest szczebel współpracy, na którym odbywa się współpraca i przybierać może ona wyłącznie formę lokalną bądź regionalną. Istotność tych cech podkreśla również polski politolog Lesław Koćwin formułując tezę, że pojęcie współpracy transgranicznej należy postrzegać nie inaczej jak stosunki socjalno-gospodarcze społeczności lokalnych zachodzące w pasie obszaru nadgranicznego[35].

Współpraca transgraniczna charakteryzuje się podejmowaniem działań we wszystkich sferach życia, pomiędzy podmiotami (regionami, władzami lokalnymi i innymi uczestnikami regionów przygranicznych) znajdującymi się po obydwu stronach granicy państwowej. Współpraca transgraniczna określana również mianem sąsiedzkiej współpracy, ma na celu podejmowanie wspólnych działań nakierunkowanych na wzmacnianie i rozwijanie kontaktów sąsiedzkich we wspólnocie lokalnej oraz zawieranie porozumień koniecznych do ich realizacji. Tworzenie licznych założeń wśród państw członkowskich Unii Europejskiej uzasadniających istnienie granic jedynie z powodów historycznych służyć ma idei neutralizacji negatywnych skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych, a tym samym neutralizacji istniejących barier dla społeczności lokalnych zamieszkujących obok siebie. Dodatkowo należy wskazać, że istotą współpracy transgranicznej jest tworzenie sieci powiązań występujących na szczeblu lokalnym i regionalnym. Celem zaś jest stała współpraca w zakresie gospodarczym oraz społecznym poprzez wzmacnianie wzajemnego zaufania sąsiadów dzięki neutralizacji barier o charakterze kulturowym, oświatowym i socjalnym. Posługując się przykładem europejskich programów transgranicznych zauważalne jest to, że w swoich założeniach ukierunkowane są na wyrównywanie potencjałów rozwoju obszarów przygranicznych. Działania te podejmowane są w wielu wymiarach i przybierają różne formy. Determinantem jest natomiast występowanie określonych warunków na zdefiniowanym obszarze

[33] B. Jurkowska, *Unijne programy wsparcia współpracy transgranicznej w latach 2007-2013 w państwach członkowskich i sąsiadujących z Unią Europejską*, tom VII, Sulechów 2011, s. 185.
[34] M. Giełda, *op. cit.*, s. 124-125.
[35] L. Koćwin, *Czynniki integrujące i dezintegrujące polsko-niemiecką współpracę przygraniczną,* [w:] pod red. A. Stasiak, K. Miros, *Polska i jej współdziałanie transgraniczne z sąsiadami*, Warszawa 1995, s. 9.

terytorialnym. Istnienie współpracy transgranicznej odgrywa dużą role w poznaniu europejskich standardów funkcjonowania społeczności lokalnej i regionalnej oraz kreowania stosunków pomiędzy państwami[36]. Współpraca transgraniczna najczęściej objawia się w dziedzinie wymiany surowców i towarów, świadczenia usług, działalności turystycznej, badawczej i rozwojowej, ochrony środowiska, planowania przestrzennego, wymiany sportowej, kulturowej i oświatowej, wymian informacji kryminalnych, działalności informacyjnej i promocyjnej.

Współpraca transgraniczna uwzględnia całokształt spraw związanych z życiem kulturalnym, społecznym oraz gospodarczym służącym polepszeniu życia przygranicznej społeczności[37]. Jest to ogniwo służące jednoczeniu się Europy, zespalające europejską cywilizację z mniejszościami narodowymi. Ma na celu rozwiązywanie lokalnych problemów mieszkańców pogranicznych obszarów poprzez różnego rodzaju aktywności, tworzenie strategii rozwoju lokalnego jak i regionalnego, czy też uczestnictwo w projektach i programach finansowanych z funduszy UE, które przyczyniają się do przezwyciężania powstałych na przełomie lat barier historycznych[38].

Międzynarodowa i międzyregionalna współpraca transgraniczna jest kluczowym elementem strategii rozwoju polskich województw. Podstawą jest eliminowanie barier, które blokują wzajemną współpracę[39]. Współpraca transgraniczna niesie ze sobą wiele korzyści, m.in. gwarantuje wymianę doświadczeń między regionami występującymi w różnych państwach, wpływa na rozwój turystyki, promocji, rozwój regionów pod względem kulturowym i edukacyjnym, doskonalenie infrastruktury występującej po dwóch stronach granicy państwowej, wpływa również na budowanie sieci współpracy samorządów lokalnych.

W polskim ustawodawstwie pojęcie współpracy transgranicznej do tej pory nie zostało ani uregulowane, ani zdefiniowane. Po raz pierwszy określenie to zostało zastosowane w 1996 roku w znowelizowanej Ustawie z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej, w której zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt. 7 „wojewoda jako przedstawiciel rządu współpracuje z właściwymi organami innych państw w zakresie współpracy transgranicznej i międzynarodowej współpracy międzyregionalnej na zasadach określonych

---

[36] M. Zieliński, *Współpraca transgraniczna pomiędzy władzami lokalnymi państw Unii europejskiej,* [w:] pod red. C. Mik, *Polska w Unii Europejskiej – perspektywy warunki, szanse i zagrożenia*, Toruń 1997, s. 227.

[37] J. Gierszewski, K. Drabik, A. Pieczywok, *Bezpieczeństwo kulturowe w trakcie zmian społecznych,* Warszawa 2020, s. 91-92.

[38] I. Wieczorek, *Wybrane aspekty współpracy transgranicznej polskich samorządów w kontekście przemian prawa Unii Europejskiej*, Łódź 2016, s. 5.

[39] J. P. Gwizdała, *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia", 2015, nr 855, s. 449-450.

przez Ministra Spraw Zagranicznych”[40]. Ustawa została uchylona i zastąpiona Ustawą z dnia 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie[41]. Termin współpracy wprowadza również, ale nie definiuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, w której art. 172 wskazuje, że „jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw[42]”. Współpraca transgraniczna jest więc jednym z elementów polityki regionalnej Unii Europejskiej i bazuje na zasadach prawa wspólnotowego, czyli Europejskiej Konwencji Ramowej o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi. W latach 2007 – 2013 współpraca o charakterze transgranicznym, międzyregionalnym i transnarodowym prowadzona była w obszarze polityki spójności Unii Europejskiej – Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT). Kluczowym zadaniem EWT jest rozwiązywanie problemów, które wykraczają poza granice państw i wymagają podjęcia wspólnych działań, umożliwiając także rozwój zróżnicowanych społeczno-ekonomicznie obszarów[43]. W latach 2014 – 2020 Polska uczestniczyła w siedmiu programach transgranicznych (Polska-Słowacja, Czechy-Polska, Polska-Saksonia, Brandenburgia-Polska, Meklemburgia-Pomorze Przednie-Brandenburgia-Polska, Południowy Bałtyk, Litwa-Polska), dwóch programach transnarodowych (Region Morza Bałtyckiego, Europa Środkowa), jednym programie międzyregionalnym (Interreg Europa).

Współpraca transgraniczna, zwana również przygraniczną może występować w formie umowy o współpracy powstałej między sąsiadującymi państwami, ale również może przyjąć formę związku partnerskiego polegającego na współpracy dwóch gmin. Szczególnym przykładem współpracy przygranicznej, w którą zaangażowana jest społeczność lokalna i regionalna, są euroregiony, które poprzez sposób w jaki funkcjonują zaliczane są w największym stopniu do zinstytucjonalizowanej transgranicznej współpracy. Euroregion jako forma współpracy regionów przygranicznych dwóch lub więcej państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów, skupia się m.in. na udzielaniu wsparcia w wymianie gospodarczej i turystycznej, rozwoju komunikacji, kultury

[40] Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz.U. 1998 nr 32 poz. 176).
[41] Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie (Dz.U. 1998 nr 99 poz. 631).
[42] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).
[43] Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa, https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/ (dostęp: 22.03.2021).

oraz rozwiązywaniem powstałych problemów transgranicznych[44]. Euroregion to nie tylko wyodrębniony region europejski, ale również organizacja desygnowana do zharmonizowania współpracy na takim terytorium w ramach zawarcia umowy euroregionalnej i przyjętej przez Unię Europejską, która może przeznaczyć środki finansowe na wsparcie jej działalności.

Współpracę transgraniczną uznać można jako przykład współpracy międzynarodowej, jednak nie należy jej mylić z polityką zagraniczną państwa[45]. Umowy międzynarodowe, które wynikają ze współpracy transgranicznej, są wyłącznie określeniem warunków prawnych służącym jej realizacji, nie są zatem w konsekwencji współpracą między organami władzy państwowej.

Istnieje wiele definicji pojęcia współpracy transgranicznej, jednak za najbardziej stosowne i w większości wypadków stosowane są te, które zawarte są w międzynarodowych aktach prawnych, tj.[46]: Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi, która została sporządzona dnia 21 maja 1980 r. w Madrycie, ratyfikowana przez Polskę dnia 10 marca 1993 r. (zwana konwencją madrycką), w dokumencie tym definicja współpracy transgranicznej rozumiana jest jako: „Każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby umawiających się stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”[47]. Konwencja madrycka jest podstawowym aktem prawnym Rady Europy, który określa warunki współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym. Jest to umowa międzynarodowa, mająca głównie charakter polityczny[48]; Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, uchwalona przez Radę Europy dnia 15 października 1985 r. w Strasburgu, przyjęta została przez Polskę w 1993 r. Dokument ten nadaje jednostkom terytorialnym ogólne kompetencje do współpracy transgranicznej, określa warunki formalno-prawne oraz rolę społeczności lokalnych w stosunkach międzynarodowych zgodnie ze standardami europejskimi. W Karcie zapisane jest, że: „Wspólnoty lokalne mogą, w warunkach ewentualnie przewidzianych przez prawo, współpracować ze wspólnotami innych Państw”[49]. Europejska Karta Samorządu terytorialnego jest umową międzynarodową, wiążącą państwa, które ją

---

[44] W. Jastrzębska, *Rola euroregionów i współpracy transgranicznej w procesie integracji europejskiej*, [w:] pod red. M. G. Woźniak, *Spójność ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Rzeszów 2008, s. 97.
[45] I. Wieczorek, *op. cit.*, s. 5-6.
[46] W. Toczyński, *op. cit.*, s. 55.
[47] Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 287).
[48] W. Melendowski, M. Ratajczak, *Euroregion. Polski krok do integracji*, Wrocław 2000, s. 49-50.
[49] Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz.U. 2006 nr 154 poz. 1107).

podpisały i ratyfikowały; Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych (do 1995 roku nazywana Europejską Kartą Regionów Przygranicznych) uchwalona przez Radę Europy dnia 19 listopada 1991 r., a opracowana przez Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych i przyjęta przez Polskę w 1995 r. W dokumencie tym w Preambule uzasadniona została potrzeba prowadzenia współpracy transgranicznej: „Granice są „bliznami historii". Współpraca transgraniczna pomaga w łagodzeniu niekorzystnych skutków istnienia owych granic, a także w przezwyciężaniu skutków położenia terenów przygranicznych na narodowych obrzeżach państw oraz służy poprawie warunków życiowych osiadłej tam ludności. Współpraca ta obejmować powinna wszystkie dziedziny życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego, a także rozwoju związanej z nimi infrastruktury. Wiedza o sąsiedzie i zrozumienie dlań są równie ważne jak budowanie zaufania. Wielorodność problemów i szans po obu stronach granic w Europie sprawia, iż współpraca transgraniczna staje się nieodzowna. Służy bowiem urzeczywistnianiu zasad prawa międzynarodowego na dającym się przejrzyście i regionalnie objąć obszarze pogranicza. Współpraca instytucji publiczno-prawnych poniżej szczebla ogólnopaństwowego wspiera pokój, wolność, bezpieczeństwo i przestrzeganie praw człowieka, oraz ochronę mniejszości etnicznych i narodowych. Regiony graniczne i transgraniczne stają się tym samym częściami składowymi i pomostami w procesie jednoczenia się Europy służąc współżyciu europejskich społeczeństw łącznie z mniejszościami"[50]. Dokument ten nie jest międzynarodowym aktem prawnym i nie posiada mocy obowiązującej. Jest to jedynie deklaracja, przykład kodeksu postępowania współpracy transgranicznej; Europejska Karta Samorządu Regionalnego, przyjęta dnia 5 czerwca 1997 r. w Strasburgu przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy. W dokumencie tym następuje kontynuacja tworzenia podstawowych europejskich warunków prawnych, analogicznie jak Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, tym razem na poziomie regionów, dotyczących współpracy transgranicznej między regionami. Według tej karty: „W dziedzinach objętych ich kompetencjami regiony powinny być upoważnione do podejmowania współpracy międzyregionalnej lub transgranicznej zgodnie z procedurami nałożonymi przez prawo wewnętrzne. Współpraca ta powinna być prowadzona zgodnie z prawem wewnętrznym i międzynarodowymi zobowiązaniami państwa"[51]. Wymienione akty prawne określają regulacje formalno-prawne dla obszaru całej Europy[52]. W przypadku Polski najbardziej istotne dla

[50] Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych, Nowelizacja, sporządzona w Gronau dnia 7 października 2004 r..
[51] Europejska Karta Samorządu Regionalnego, sporządzona w Strasburgu dnia 5 czerwca 1997 r.
[52] J. P. Gwizdała, *op. cit.,* s. 449-450.

tworzenia współpracy transgranicznej są Konwencja Madrycka oraz Europejska Karta Samorządu Terytorialnego. Polska posiada unormowane stosunki gospodarcze ze wszystkimi graniczącymi z nią państwami, które zapewnione są przez zawarte traktaty o bezpieczeństwie, wzajemnej przyjaźni, współpracy ekonomicznej, kulturalnej, naukowej, przede wszystkim międzyregionalnej.

W kwestii współpracy transgranicznej Polski z państwami w południowo-zachodniej części kraju, m.in. Republiką Federalnych Niemiec, stosunki te są uregulowane na mocy traktatów, porozumień, deklaracji czy też umów. Najważniejsze z nich to[53]: Traktat między Rzeczpospolitą Polską, a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy z dnia 14 listopada 1990 r.[54], Traktat między Rzeczpospolitą Polską, a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 17 czerwca 1991 r.[55], Nota Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej do Federalnego Ministra Spraw Zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec w sprawie utworzenia Niemiecko-Polskiej Komisji Międzyrządowej do spraw Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 17 czerwca 1991 r., Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych z dnia 19 maja 1992 r. [56], Umowa między Rzeczpospolitą Polską, a Republiką Federalną Niemiec o współpracy i wzajemnej pomocy administracji celnych z dnia 29 lipca 1992 r.[57], Umowa między Rzeczpospolitą Polską, a Republiką Federalną Niemiec o wzajemnej pomocy podczas katastrof i klęsk żywiołowych lub innych poważnych wypadków z dnia 10 kwietnia 1997 r. [58], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, o wymianie informacji i doświadczeń oraz o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej podpisana w Warszawie dnia 30 lipca 2009 r.[59], Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a

---

[53] A. Przyborowska-Klimczak, W. S. Staszewski, S. Wrzosek, *Prawno-międzynarodowe źródła współpracy regionalnej Polski. Wybór dokumentów*, Białystok 2000, s. 39.

[54] Traktat z 14 listopada 1990 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 54).

[55] Traktat z 17 czerwca 1991 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 56).

[56] Umowa z 19 maja 1992 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych (Dz.U. z 1997, Nr 11, poz.56).

[57] Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy i wzajemnej pomocy administracji celnych, sporządzona w Warszawie dnia 29 lipca 1992 r. (Dz.U. 1994 nr 112 poz. 541).

[58] Umowa z 10 kwietnia 1997 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o wzajemnej pomocy podczas katastrof i klęsk żywiołowych lub innych poważnych wypadków (Dz.U. z 1999, Nr 22, poz. 201).

[59] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, o wymianie informacji i doświadczeń oraz o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej podpisana w Warszawie dnia 30 lipca 2009 r., (M.P. 2009, nr 72, poz. 910).

Rządem Republiki Federalnej Niemiec o utworzeniu Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych zawarte dnia 17 lutego 2011 r.[60], Umowa ramowa między Rzecząpospolitą Polską, a Republiką Federalną Niemiec o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym podpisana w Warszawie dnia 21 grudnia 2011 r.[61], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r.[62], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi) podpisana w Warszawie dnia 27 kwietnia 2015 r.[63].

Przytoczone powyżej dokumenty pokazują, że współpraca transgraniczna Polski z Niemcami stale rozwija się. Wraz z upływem lat zawierane są nowe umowy i porozumienia. Związane jest to z dynamicznie zmieniającą się sytuacją międzynarodową, z nowymi wyzwaniami oraz pojawiającymi się zagrożeniami, zarówno dla państw, jak i jednostek terytorialnych, a także społeczności lokalnych, co w konsekwencji skutkuje dalszym rozwojem obopólnej współpracy.

Rozważania dotyczące współpracy transgranicznej w Polsce należy również oprzeć na pochodnym prawie europejskim normalizującym zagadnienia programowe. Ogólne ramy prawne określone zostały w następujących dokumentach[64]: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1080/2006 z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego[65], Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności[66], Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r., ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr

[60] Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o utworzeniu Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych zawarte dnia 17 lutego 2011 r., (Dz.U. 2012, poz. 1252).
[61] Umowa ramowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym podpisana w Warszawie dnia 21 grudnia 2011 r., (Dz.U. 2013, poz. 678).
[62] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r., (Dz.U. 2015, poz. 939).
[63] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi) podpisana w Warszawie dnia 27 kwietnia 2015 r., (M.P. 2015, poz. 1273).
[64] A. Przyborowska-Klimczak, W. S. Staszewski, S. Wrzosek, *op. cit.*, s. 39
[65] Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.
[66] Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego[67], Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna"[68], Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. roku zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania[69].

W zaprezentowanych powyżej dokumentach ukazany jest obszar wsparcia rozwoju sfery transgranicznej i euroregionalnej o charakterze społecznym oraz gospodarczym[70]. Polega on w głównej mierze na wspomaganiu takich dziedzin jak: przedsiębiorczość, turystyka, kultura, czy też handel zagraniczny, budowaniu zależności pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi, wykorzystywaniu potencjału infrastruktury, rozwoju współpracy, określaniu działań na rzecz ochrony zasobów naturalnych i kulturowych.

Wszystkie przedstawione akty prawne oraz dokumenty dają podstawy do określenia definicji i celów współpracy transgranicznej w Europie. Duża ilość oraz wielokierunkowość pozwala wypracować coraz to lepsze działania na rzecz współpracy transgranicznej, jednak w konsekwencji nie pozwala na sformułowanie jednoznacznej definicji współpracy transgranicznej, a tym samym jednolitych reguł prawnych tej współpracy.

W skład współpracy transgranicznej wchodzą dwa newralgiczne elementy: przedmiotowy i podmiotowy[71]. Zakres przedmiotowy powinien być na tyle obszerny, aby mógł zaspokajać potrzeby życia codziennego lokalnej społeczności terenów pogranicznych.

---

[67] Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

[68] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna".

[69] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania.

[70] M. Perkowski, *op. cit.*, s. 28.

[71] I. Wieczorek, A. Głąb, *Zadania administracji samorządowej w zakresie współpracy transgraniczne,* [w:] pod red. I. M. Wieczorek, *Wybrane aspekty współpracy transgranicznej polskich samorządów w kontekście przemian prawa Unii Europejskiej*, Łódź 2016, s. 12.

Środkiem do realizacji tego planu mogą być działania oddolne, tworzenie strategii rozwoju lokalnego i regionalnego oraz uczestnictwo w projektach i programach finansowanych z Unii Europejskiej. Natomiast zakres podmiotowy współpracy transgranicznej opiera się na ścisłym współdziałaniu jednostek działających na szczeblu lokalnym i regionalnym, skupiającym się na kluczowych dziedzinach życia lokalnej społeczności oraz problemach występujących wzdłuż granicy.

Na rozwój współpracy transgranicznej miało wpływ wiele czynników m.in. przemiany ustrojowe, które miały miejsce na przełomie lat 80. i 90. XX w., intensyfikacja samorządności terytorialnej, budowanie postaw obywatelskich, następnie integracja z Unią Europejską oraz zniesienie granic związane z wprowadzeniem w życie zapisów wynikających z układu z Schengen[72]. Współpraca transgraniczna, tak jak wcześniej wykazano, może przybierać różne kształty i formy, obejmuje wiele dziedzin życia codziennego i dotyczyć może problemów natury społecznej, gospodarczej, przestrzennej czy też środowiskowej[73].

W celu przybliżenia zjawiska transformacji współpracy transgranicznej, należy dostrzec jakie zmiany wystąpiły w kontaktach transgranicznych w Europie Zachodniej po II wojnie światowej, jest to najlepszy przykład, który ukazuje jak ta ewolucja przebiegała na przestrzeni lat[74]. Przekształceniu uległy kluczowe cele współpracy, ale oprócz tego także jej zasady oraz kierunki.

Znaczącym czynnikiem rozwoju współpracy transgranicznej po wojnie było dążenie do łagodzenia sporów i doprowadzenie do porozumienia i zgody pomiędzy sąsiadującymi ze sobą krajami. Współpraca transgraniczna miała na początku przede wszystkich charakter polityczny, z czasem jednak dostrzeżono jej znaczącą rolę również w gospodarce i to jakie może przynosić ze sobą korzyści finansowe. Współpraca transgraniczna jest bezwzględnie połączona oraz uzależniona z integracją, bowiem współpraca jest bodźcem do jej budowania, dzięki której z kolei tworzą się trwałe stosunki przygraniczne. Warto podkreślić, że wraz z rozwojem zjawiska globalizacji intensyfikuje się także współpraca transgraniczna. Zauważyć można ciągłe pogłębianie się współzależności i to w każdej możliwej sferze, co w konsekwencji wpływa na intensyfikację działań w zakresie współpracy transgranicznej w różnych obszarach tj. bezpieczeństwo międzynarodowe, transport, ochrona środowiska, czy też działalność

[72] Z. Mogiła, J. Zaleski, M. Zathey, *Wykorzystanie przygranicznego położenia terenów znajdujących się w zachodniej części Polski dla rozwoju społeczno-gospodarczego* (*ekspertyza dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego)*, Wrocław 2011, s. 10.
[73] M. Obrębalski, *Trójstyk 2020 – Perspektywy rozwoju pogranicza Saksonia – Północne Czechy – Dolny Śląsk,* Jelenia Góra 2011, s. 4.
[74] I. Wieczorek, A. Głąb, *op. cit.*, s. 13.

naukowo-badawcza. Wraz z nowo pojawiającymi się informacjami na świecie ulegały zmianom postulaty i sposoby funkcjonowania gospodarki i techniki. Transformacje w tych obszarach oraz nieustanny rozwój, ściśle związany z intensyfikacją konkurencji, wpływają na naturalny wzrost integracji na szczeblu państwowym, lokalnym, regionalnym oraz w otoczeniu sąsiedzkim. Na współpracę transgraniczną oddziałuje także rola granic. Współcześnie nie ograniczają one określonych obszarów, pełnią jedynie funkcje związane z podziałem terytorialnym i służą głównie do sprawnego zarządzania nimi. Korzystny wpływ ma również postęp komunikacyjny, w tym rozwój infrastruktury drogowej, kolejowej itp., oraz likwidacja barier w przepływie osób, towarów i usług[75]. Wymienione działania są głównymi narzędziami w procesie integracji. Możliwość przemieszczania się bez przeszkód prowadzi do pokonywania barier oraz łagodzenia konfliktów powstałych w przeszłości, jest to ważne nie tylko z racji społecznych, ale również ze względów gospodarczych i politycznych.

1.2. Krajowe i międzynarodowe podstawy prawne współpracy

Definicja bezpieczeństwa wewnętrznego, tak jak i samego bezpieczeństwa ulegała w przeciągu lat wielu transformacjom, na co wpływ miały również procesy migracji i integracji, czy też międzynarodowy terroryzm[76]. W związku ze zmieniającą się sytuacją międzynarodową i związaną z tym również ewolucją identyfikowania zagrożeń państwowych zaczęto zwracać uwagę na bezpieczeństwo pozamilitarne i wyszczególniono jego nowe rodzaje m.in. bezpieczeństwo ekologiczne, ekonomiczne, energetyczne, informacyjne, socjalne, humanitarne, czy też wiele innych. Ma to swoje źródło w zmianie postrzegania bezpieczeństwa wewnętrznego, które zaczęto odbierać jako wszystko co może wpływać nawet pośrednio na zagrożenie dla państwa i jego społeczeństwa[77]. W nawiązaniu do powyższych interpretacji zostały wszczęte próby określenia najważniejszych wartości wchodzących w skład bezpieczeństwa współczesnych państw. Finalnym działaniem było sklasyfikowanie wszystkich rodzajów bezpieczeństwa w jedno ogólne pojęcie, nazwane bezpieczeństwem wewnętrznym.

Pozostaje więc przyjąć, że z definicji bezpieczeństwa wewnętrznego z punku widzenia struktury administracyjnej i zbiorowości społeczeństwa ograniczonej wspólnym terytorium

[75] *Ibidem*, s. 13-14.
[76] O. Wasiuta, S. Wasiuta, P. Mazur, *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa 2018, s. 184-195.
[77] B. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s. 30.

pochodzi jeden z głównych rodzajów bezpieczeństwa, czyli bezpieczeństwo narodowe[78]. Jest to pojęcie, którego znaczenie i zakres jest wciąż przedmiotem wielu rozważań oraz dyskusji. Właściwa interpretacja z perspektywy prawnej jest niezmiernie ważna dla funkcjonowania zarówno służb specjalnych, jak i określenia granic ingerencji jednostek państwa w wolność oraz swobodę obywateli.

Najdawniejsza i najpopularniejsza definicja bezpieczeństwa pochodzi z francuskiego słownika dyplomatycznego „Dictionnaire Diplomatique" i mówi o tym, że: „Bezpieczeństwo państwa jest to układ okoliczności, który sprawia, że państwo nie będzie przedmiotem żadnego ataku, a przynajmniej, że atak skierowany przeciwko niemu nie będzie miał żadnych szans powodzenia"[79]. Pokrewną definicję bezpieczeństwa zaprezentowała Monika Izydorczyk, która zobrazowała bezpieczeństwo narodowe jako „stan lub warunki, w których zapewniona jest ochrona narodu i terytorium państwa przed atakiem, napaścią zbrojną i możliwość jej odparcia" [80]. Dodatkowo autorka uzupełniła definicję o sformułowanie, że tymi warunkami są zapewnienie stabilnego i harmonijnego rozwoju państwa, realizacja jego strategicznych interesów politycznych i ekonomicznych. Także definicja zaproponowana przez Ryszarda Ziębę jest adekwatna do wcześniej wymienionych i przedstawia bezpieczeństwo narodowe jako „termin oznaczający poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochronę przed zagrożeniami, a tym samym egzystencjalną potrzebę państwa, która ma swój początek z obiektywnych warunków bytowania narodów i z relacji zachodzących między nimi" [81]. Przedstawione definicje ukazują pewną analogię, która była typowa dla tradycyjnego postrzegania bezpieczeństwa narodowego. Podkreślają aspekt zewnętrzny bezpieczeństwa państwa, ukazując, że niebezpieczeństwo czy zagrożenie mogą dotrzeć głównie z zewnątrz. Istotne jest, żeby bezpieczeństwo narodowe rozpatrywać w ujęciu zewnętrznym i wewnętrznym, o czym świadczą wszystkie późniejsze definicje bezpieczeństwa narodowego. Przykładem jest polska definicja słownikowa, która mówi nam o tym, że: „Bezpieczeństwo narodowe, to stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, tak zewnętrznymi jak i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa"[82].

---

[78] M. Liberacki, *Wybrane formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2018, s. 21-31.
[79] Cyt. za: J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 16.
[80] *Ibidem*, s. 46.
[81] R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Warszawa 1999, s. 98.
[82] *Ibidem*, s. 99-100.

Jednym z elementów bezpieczeństwa narodowego jest bezpieczeństwo obszarów przygranicznych, które definiowane jest jako zapewnienie prawidłowej organizacji i zabezpieczenia tych terenów, ale również dostosowania ich do codziennego życia z uwzględnieniem wystąpienia zagrożeń możliwych dla obszarów granicznych dwóch państw[83]. Pojęcie bezpieczeństwa obszarów przygranicznych jest zagadnieniem dość nowym i specyficznym, z uwagi na ten fakt nie jest ograniczane do określonych standardów, a dostosowywane do konkretnych terenów przygranicznych, znajdujących się na granicy dwóch właściwych państw[84].

Fundamentem współpracy transgranicznej są zawierane porozumienia bilateralne, jak i też inne regulacje prawne np. umowy międzynarodowe. Współpracę transgraniczną stanowią normy prawa międzynarodowego, akty Unii Europejskiej oraz zapisy wynikające z prawa lokalnego[85]. W sytuacji gdy, dla danego obszaru współpracy transgranicznej nie ma ustalonego uregulowania prawnego, zastosowanie mają wewnętrzne przepisy prawa lokalnego danego Państwa. Umowy międzynarodowe mogą być zawierane nie tylko na szczeblu krajowym, ale też w oparciu o porozumienia zawarte na podstawie współpracy transgranicznej.

Tereny przygraniczne są szczególnym obszarem, dla których utrzymanie bezpieczeństwa przez państwo jest niezwykle trudnym wyzwaniem. Wpływ na to ma wiele czynników, wynikających m. in. z odmienności w sposobie działania służb bezpieczeństwa w krajach sąsiednich, z zagrożeń, które nie występują na innych obszarach czy też z zachowań polegających na działaniu sprzecznym z prawem obywateli zarówno swoich krajów jak i tych sąsiadujących. Na terenach przygranicznych w celu zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonuje cały szereg instytucji, których głównym zadaniem jest zapobieganie różnym zagrożeniom[86]. Do najważniejszych służb i urzędów odpowiedzialnych za utrzymywanie bezpieczeństwa, porządku publicznego i spokoju w obszarach przygranicznych należą: Siły Zbrojne RP, komendy powiatowe Policji, oddziały Straży Granicznej oraz straż miejska[87].

Siły Zbrojne RP stanowiące jeden z istotnych elementów sytemu bezpieczeństwa zajmują się wykonywaniem zadań i obowiązków polegających na zapewnieniu i zachowaniu odpowiedniego poziomu szeroko rozumianego bezpieczeństwa oraz działaniami na rzecz

---

[83] W. Kitler, *Bezpieczeństwo Narodowe RP, Podstawowe kategorie, Uwarunkowania, System*, Warszawa 2011, s. 16.
[84] R. Zięba, *op. cit.*, s. 100-101.
[85] R. Grocki, *Kryteria współpracy przygranicznej w sytuacjach zagrożeń*, [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017, s. 44.
[86] P. Czerechowski, *Wybrane zagadnienia współpracy na terenach przygranicznych Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] po. red. Kaczmarczyk B., *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017, s. 65.
[87] Bezpieczeństwo publiczne i ochrona, https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-publiczn/5977,Potencjal-ochronny.html (dostęp: 11.04.2020).

obrony i ochrony granic RP[88]. Zadania i obowiązki Sił Zbrojnych RP zostały określone w aktach prawnych, zaczynając od Konstytucji jako dokumentu o najwyższej mocy prawnej, po ustawy, a kończąc na rozporządzeniach[89]. Zgodnie z art. 26. ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej głównym zadaniem Sił Zbrojnych RP jest „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”[90].

Pod kątem utrzymania porządku i zapewnienia bezpieczeństwa publicznego na obszarach przygranicznych, najważniejszym organem jest Policja. Nadrzędną jednostką, z którą podejmowana jest współpraca to Straż Graniczna, bazująca na Porozumieniu Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej[91]. Dokument ten reguluje zasięg współdziałania oraz obowiązki i zadania do realizacji, którymi są m. in. współpraca w temacie zwalczania i zapobiegania przestępczości, a także zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony na granicach państwowych[92]. Na podstawie powyższego Porozumienia i jego zapisów właściwi miejscowo komendanci wojewódzcy również opracowują dokumenty mówiące o współpracy na swoim podległym obszarze.

Kolejną regulacją prawną określającą obszary i formy współpracy Policji i Straży Granicznej jest Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach, która określa ramy współpracy dla zapewnienia skutecznej obrony i ochrony granic Państwa przed przestępczością, łamaniem prawa oraz nielegalną migracją[93].

Istotną współpracą na terenach przygranicznych jest współdziałanie z instytucjami państw sąsiednich. Zgodnie z art. 1 ust.2 pkt 7 ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. jednym z zadań Policji jest „współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów”[94]. Natomiast w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej w art. 1 ust. 3 również widnieje zapis, że Straż

---

[88] Zob. szerzej: M. Liberacki, *Rola żołnierzy zawodowych w misjach poza granicami kraju,* Wrocław 2016, s. 21-55.
[89] Z. Grobelny, *Współdziałanie sił zbrojnych RP i Straży Granicznej w obronie i ochronie granicy państwowej,* [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017, s. 119-120.
[90] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).
[91] Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58).
[92] P. Czerechowski, *op. cit.*, s. 65-66.
[93] Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2020 poz. 35).
[94] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 2020 poz. 360).

Graniczna „współdziała z właściwymi organami i instytucjami Unii Europejskiej oraz innych państw, a także organizacjami międzynarodowymi, w tym z Międzynarodową Organizacją Policji Kryminalnej – Interpol”[95]. Takim przykładem współpracy jest jednostka Straży Granicznej w Zgorzelcu, która współpracuje z Policją Federalną Niemiec i dzięki tym działaniom została utworzona dnia 1 marca 2012 r. Wspólna Polsko-Niemiecka Placówka Straży Granicznej w Ludwigsdorfie na podstawie umowy międzynarodowej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzonej dnia 18 lutego 2002 r[96]. Umowa ta jest przykładem współpracy o charakterze międzynarodowym występującym na obszarach przygranicznych, gdzie Straż Graniczna razem z Policją Federalną Niemiec współdziałają mając na uwadze realizację wspólnego kierunku działania, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa na terenach przygranicznych, a przy okazji również osiągają swoje indywidualnie wyznaczone cele. Umowa ta jednak ograniczała się jedynie do współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, natomiast współpraca z organami celnymi nie była w niej przewidziana, ponieważ Polska nie weszła jeszcze do Unii Europejskiej, czyli była poza unijnym obszarem celnym. Według art. 12 Umowy strony mogły na terytorium jednego z dwóch państw utworzyć na stale lub, w zależności od potrzeb, na czas określony, placówki z mieszaną obsadą mające na celu wymianę informacji i wspieranie współpracy w myśl wymienionej umowy dwustronnej[97]. Po przystąpieniu Polski do układu z Schengen, implikacją zapisów ww. umowy było utworzenie w Świecku pod koniec 2007 r. Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych, gdzie służbę pełnili i do tej pory sprawują reprezentanci różnych organów. Po stronie polskiej zadania te realizowane są przez Krajową Administrację Służbową (do 1 marca 2017 r. była to Służba Celna), Policję oraz Straż Graniczną. Pracownicy tych służb państwowych działają na terenie placówek trzech województw przygranicznych, tj. województwa dolnośląskiego, lubuskiego oraz zachodniopomorskiego. Natomiast przedstawicielami Niemiec są Kryminalna Służba Celna (Zollkriminalämter), Policja Federalna (Bundespolizei) oraz Policja krajów związkowych: Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia, Berlin oraz Saksonia (Landespolizei Mecklenburg-Vorpommern, Brandenburg, Berlin und Sachsen). W Niemczech za wypełnianie służby policyjnej odpowiedzialne są kraje związkowe, natomiast wyłącznie

[95] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).
[96] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, podpisana w Berlinie dnia 18 lutego 2002 r. (Dz.U. 2005 nr 223 poz. 1915).
[97] *Ibidem*, s. 69-70.

Policja Federalna (Bundespolizei), która zajmuje się ochroną dworców kolejowych, portów lotniczych czy też innych strategicznych obiektów, ale również przeciwdziała międzynarodowemu terroryzmowi, podlega pod niemieckie władze centralne[98]. Obszar działania Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych Policyjnych i Celnych w Świecku przedstawiony został na rysunku 1.

Rysunek 1. Mapa obszaru działania Polsko - Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych Policyjnych i Celnych w Świecku

Źródło: opracowanie własne.

Umowa z dnia 18 lutego 2002 r. straciła moc na rzecz podpisania nowej regulacji między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzonej w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r. Warto zwrócić uwagę, na fakt że jest to jedna z najbardziej postępowych umów policyjnych w Europie, a zapisy wynikające z tej umowy dopuszczają, m. in., możliwość działania w określonych sytuacjach organów jednego kraju na terytorium drugiego państwa.

[98] B. Majchrzak, *Współpraca polskiej policji z instytucjami innych państw w zwalczaniu przestępczości na terenach przygranicznych na przykładzie woj. Dolnośląskiego*, [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017, s. 78-80.

Partnerzy umowy zadeklarowali współpracę w zapobieganiu, wykrywaniu i zwalczaniu przestępstw oraz ściganiu ich sprawców, w tym do wzajemnego udzielania pomocy przez właściwe organy oraz współdziałania w zapobieganiu i przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego[99]. Realizacja tak rozległego zakresu współpracy możliwa była również, dlatego że granica dzieląca Polskę i Niemcy jest granicą wewnątrzunijną.

Współpraca transgraniczna jest niezbędnym elementem do zapewnienia wystarczającego poziomu bezpieczeństwa[100]. Cały szereg wyzwań, trudności i występujących zagrożeń na które napotyka państwo na etapie zabezpieczania swoich granic wpływa nie tylko na wymóg odpowiedniego wyszkolenia jednostek bezpieczeństwa wewnętrznego, obowiązek zagwarantowania wystarczających zasobów logistycznych, ale również utworzenie instytucji prawnych, proceduralnych oraz organizacyjnych w celu nawiązywania owocnej współpracy, w szczególności na obszarach przygranicznych.

Jednym z czołowych elementów współdziałania Polski i Niemiec jest niewątpliwie współpraca transgraniczna uregulowana formalnie w postaci traktatów i pogłębiana wraz z ubiegiem lat[101]. W związku z ciągłymi zmianami, nowo występującymi sytuacjami i zagrożeniami, współpraca ta stanowi ogromne wyzwanie chociażby w kwestii zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państw, jednostek terytorialnych czy też społeczności lokalnych. Pomimo, że polsko-niemiecka współpraca transgraniczna przebiega pomyślnie to cały czas należy dążyć do dalszego rozwoju tej współpracy.

Współpracę transgraniczną Polski i Republiki Federalnej Niemiec zapoczątkowały utworzone na początku lat 90-tych XX w. dwie regulacje prawne, sygnowane przez Polskę w pierwszych latach po reformie systemowej. Pierwszym aktem jest Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r., do której Polska przystąpiła w 1993 r., natomiast drugi dokument to Traktat między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Jest to polsko-niemiecka umowa podpisana 17 czerwca 1991 w Bonn, podczas zawarcia której ustanowiono Polsko-Niemiecką Komisję Międzyrządową ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej. Traktat stanowił uzupełnienie polsko-niemieckiego traktatu granicznego z 14 listopada 1990, który był jednym z warunków

[99] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r. (Dz.U. 2015 poz. 939).
[100] P. Czerechowski, *op. cit.*, s. 71.
[101] K. P. Marczuk, *Współpraca transgraniczna Polski i RFN w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe", XIII, 2016, nr 2, s. 93.

zjednoczenia Niemiec. Kolejnym aktem prawnym, w którym mówi się o współpracy transgranicznej jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta w 1997 r., w art. 172 pkt 2 widnieje zapis, że: „Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”[102]. Artykuł ten umożliwia zatem budowanie partnerskich relacji z zagranicznymi samorządami lokalnymi. Wpływ na kształt współpracy transgranicznej miało zjawisko decentralizacji administracyjnej w Polsce oraz wejście trójstopniowego podziału administracyjnego na województwa, powiaty i gminy. W konstytucji Republiki Federalnej Niemiec w art. 32 widnieje zapis, że organem odpowiedzialnym za współpracę z innymi państwami są władze federalne, które również wydają zgodę krajom związkowym na zawieranie umów z innymi państwami[103].

Istotnym aktem prawnym dla rozwoju współpracy transgranicznej Polski i Niemiec był Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 1991 r. W dokumencie tym obie strony zobowiązały się, że będą kształtować swoje stosunki w duchu dobrego sąsiedztwa i przyjaźni oraz dążyć do stworzenia Europy, w której przestrzegane są prawa człowieka i podstawowe wolności, a granice utracą dzielący charakter. Republika Federalna Niemiec zadeklarowała, że będzie wspierać Polskę w dążeniu do przystąpienia do Wspólnoty Europejskiej. Ratyfikacja traktatów oznaczała międzynarodowo-prawne zakończenie okresu powojennego, tworząc podstawy polsko-niemieckiego partnerstwa w integrującej się Europie. Warszawa i Bonn wymieniły dokumenty ratyfikacyjne obu traktatów i weszły one w życie 16 stycznia 1992 r.[104]. Obszar przedmiotowy traktatu jest obszerny i uwzględnia właściwie wszystkie aspekty stosunków międzynarodowych. Niektóre zakresy współpracy miały szczególne znaczenie. Dla usprawnienia wzajemnej współpracy zostały utworzone ramy instytucjonalne w formie konsultacji międzyrządowych i wspólnych komisji. Powołano m. in. Komisję międzyrządową ds. współpracy regionalnej i przygranicznej, zapowiedziano wspieranie partnerstwa regionów, miast i gmin. Wśród zapisów traktatowych mieszczą się również te dotyczące współpracy transgranicznej. Art. 12. traktatu przewiduje współpracę jednostek terytorialnych terenów przygranicznych Polski i RFN na różnych obszarach: „1. Umawiające się Strony przywiązują duże znaczenie do partnerskiej współpracy między regionami, miastami, gminami i innymi

[102] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).
[103] Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z 23 maja 1949 r.
[104] 25. rocznica polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, https://dzieje.pl/aktualnosci/25-rocznica-polsko-niemieckiego-traktatu-o-dobrym-sasiedztwie-i-przyjaznej-wspolpracy (dostęp: 25.04.2020).

jednostkami terytorialnymi, w szczególności na obszarach przygranicznych. 2. Umawiające się Strony będą ułatwiać i wspierać tę współpracę we wszystkich dziedzinach, w szczególności działalność Komisji międzyrządowej do spraw współpracy regionalnej i przygranicznej”[105]. Natomiast w art. 13 traktatu wskazano konieczność współpracy Polski i RFN w kwestiach dotyczących gospodarki przestrzennej, czyli obszaru związanego z funkcjonowaniem społeczności lokalnych na terenach przygranicznych: „Umawiające się Strony są zgodne co do tego, że w jednoczącej się Europie istnieje konieczność uzgadniania polityki poszczególnych państw w dziedzinie gospodarki przestrzennej, w szczególności między państwami bezpośrednio sąsiadującymi. Z tego też względu Umawiające się Strony będą realizować współpracę transgraniczną na wszystkich szczeblach w dziedzinie gospodarki przestrzennej i planowania przestrzennego”[106].

Zagadnienie dotyczące rozwoju współpracy transgranicznej związane jest również z tematem zagwarantowania bezpieczeństwa wewnętrznego w obszarze przygranicznym Polski i Niemiec[107]. Zacieśnione relacje, spotęgowany ruch graniczny czy też rozwój handlu mogły wpływać na przekraczanie granic nie tylko przez praworządnych obywateli ale również przestępców. Kolejną kwestią jest również współpraca w ramach zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego przez odpowiednie organy obu państw, oprócz współdziałania służb policyjnych, zaangażowane są również w tą współpracę inne formacje, które sprawują m.in. nadzór nad zagwarantowaniem bezpieczeństwa i ładu publicznego oraz realizują zadania w obrębie zarządzania kryzysowego.

W celu pogłębienia współpracy w ramach zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego obu państw w art. 33 traktatu znalazły się zapisy mówiące o tym, że: „Strony będą współdziałać w zwalczaniu zorganizowanej przestępczości, terroryzmu, przestępczości gospodarczej, przestępczości związanej z narkotykami, karalnego handlu dziełami sztuki, bezprawnych naruszeń bezpieczeństwa cywilnej żeglugi powietrznej i morskiej oraz wytwarzania i wprowadzania do obiegu fałszywych środków płatniczych. Procedura i warunki tej współpracy zostaną uzgodnione odrębnie”[108]. Jak można zauważyć z zapisów Traktatu, skupiono się nie tylko na zwalczaniu międzynarodowej przestępczości, ale również na walce z terroryzmem,

[105] Traktat z 17 czerwca 1991 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 56).
[106] *Ibidem.*
[107] K. P. Marczuk, *op. cit.*, s. 96.
[108] Traktat z 17 czerwca 1991 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 56).

który w tamtych latach, czyli na początku lat 90. XX w., nie był zjawiskiem rozwiniętym na duża skalę ani w Polsce, ani w Niemczech[109].

Analizując komunikaty z posiedzeń Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej można stwierdzić, że na początku koncentrowano się na rozwoju współpracy w takich obszarach jak: edukacja, wymiana młodzieży, kultura, komunikacja i transport, zagospodarowanie przestrzenne, czy zagadnienia dot. gospodarki wodnej i ochrony przeciwpowodziowej[110].

W 20. rocznicę podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, komisja zwróciła uwagę również na potrzebę rozwoju współpracy w obszarze szeroko pojmowanego bezpieczeństwa wewnętrznego. Komisja wyraziła również zadowolenie z utworzenia Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku, które rozpoczęło swoją działalność 20 grudnia 2007 roku, jako środek kompensacyjny po zniesieniu przez Polskę kontroli granicznej i przystąpieniu do strefy Schengen[111]. Komisja w swoich zaleceniach postulowała za utworzeniem wspólnych patroli polskiej Policji i Straży Granicznej wraz z niemiecką Policją Federalną[112]. Z zapisów wynika, że uwagę zwrócono jedynie na zagadnienia dot. infrastruktury, natomiast nie powołano się na kwestie związane ze współpracą w ramach bezpieczeństwa wewnętrznego. Temat ten poruszony został w towarzyszącym deklaracji Programie na rzecz współpracy obu państw, w którym określono działania mające na celu bezpieczeństwo i porządek publiczny: „Będziemy realizować wspólne projekty dot. poprawy bezpieczeństwa i płynności w ruchu drogowym na transgranicznych szlakach komunikacyjnych, wspólnej infrastruktury bezpieczeństwa, wymiany doświadczeń funkcjonariuszy policji w zakresie wspólnych działań transgranicznych[113]". W Programie zobowiązano się również do prowadzenia działań mających na celu walkę z przestępczością międzynarodową oraz terroryzmem, które prowadzić będą do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa nie tylko obywateli Polski i Niemiec, ale również wszystkich pozostałych krajów należących do Unii Europejskiej, przewidziano także zmianę obecnie obowiązującej umowy międzyrządowej o współpracy służb policyjnych, granicznych

[109] K. P. Marczuk, *op. cit.*, s. 97.
[110] A. Pieczywok, *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec teorii i praktyki kształcenia,* [w:] pod red. B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Szczytno 2018, s. 209-219.
[111] Komunikat XXII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. współpracy regionalnej i przygranicznej z dnia 11.05.2011, Gorzów Wielkopolski.
[112] Zalecenia z XXII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. współpracy regionalnej i przygranicznej z dnia 11.05.2011, Gorzów Wielkopolski.
[113] Program współpracy przyjęty przez Rządy Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec z okazji 20. rocznicy podpisania Traktatu między Rzecząpospolitą Polską i Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 21.06.2011.

i celnych na terenach przygranicznych w ramach usprawnienia i intensyfikacji współpracy służb ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Zintensyfikowanie współpracy transgranicznej Polski i Niemiec w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego miało miejsce głównie po 2011 r., wpływ na to miały m.in. występujące powodzie, które miały miejsce także na terenach przygranicznych Polski i Niemiec i zmusiły do zacieśnienia współpracy właściwych organów, ale także wcześniej wspomniana koordynacja działań podczas mistrzostw Europy w piłce nożnej Euro 2012. Udokumentowaniem powyższej tezy jest również fakt zawarcia wielu umów i porozumień w zakresie współpracy transgranicznej w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i Niemiec, które przyjęto w latach 2011–2015. Najważniejsze z nich to: Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, o wymianie informacji i doświadczeń oraz o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej podpisana w Warszawie dnia 30 lipca 2009 r.[114], Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o utworzeniu Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych zawarte dnia 17 lutego 2011 r.[115], Umowa ramowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym podpisana w Warszawie dnia 21 grudnia 2011 r.[116], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r.[117], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi) podpisana w Warszawie dnia 27 kwietnia 2015 r.[118].

---

[114] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, o wymianie informacji i doświadczeń oraz o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej podpisana w Warszawie dnia 30 lipca 2009 r. (M.P. 2009, nr 72, poz. 910).

[115] Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o utworzeniu Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych zawarte dnia 17 lutego 2011 r., (Dz.U. 2012, poz. 1252).

[116] Umowa ramowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym podpisana w Warszawie dnia 21 grudnia 2011 r., (Dz.U. 2013, poz. 678).

[117] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r., (Dz.U. 2015, poz. 939).

[118] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi) podpisana w Warszawie dnia 27 kwietnia 2015 r., (M.P. 2015, poz. 1273).

W Protokole przygotowanym po posiedzeniu jubileuszowym z okazji 25-lecia istnienia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej oraz 25-lecia podpisania Traktatu między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy Komisja wyraziła pozytywną opinię na temat współpracy i satysfakcję z realizacji założonych celów. W dokumencie zaznaczono konieczność kontynuacji dalszych działań w przyszłości, w celu kontynuacji wspierania współpracy regionalnej i przygranicznej między Polską a Niemcami[119]. Z uwagi na masowe przybywanie uchodźców oraz imigrantów do Europy poruszono kwestie dotyczące migracji i integracji, jako nowe wyzwanie w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego obu krajów.

Podczas kolejnego spotkania zorganizowanego rok później Komisja: „Podkreśliła znaczenie strategicznej, partnerskiej współpracy Polski i Niemiec dla dobra naszych krajów i Europy. […] z zadowoleniem odnotowała obecny intensywny dialog polityczny, rozwój współpracy gospodarczej i kontaktów społecznych między Polską i Niemcami”[120]. W uwagi na obchody 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości Komisja wskazała konieczność wsparcia działań promujących wiedzę o historii i kulturze kraju sąsiada. W Protokole wykazano chęć dalszego zaangażowania w proces wzmacniania opartej na zaufaniu i partnerstwie współpracy polsko - niemieckiej oraz zadeklarowano wolę kontynuacji tych wysiłków. Komisja zaniepokojona była jednak rozważaniami Komisji Europejskiej, która nie wyrażała chęci kontynuowania transnarodowego programu Interreg Europa Środkowa w okresie finansowania od 2020 roku i wezwała ona Komisję Europejską do podtrzymania tego programu, który jest istotnym wkładem we współpracę polsko-niemiecką.

W Protokole z ostatniego posiedzenia Komisji w 2019 r. zwrócono uwagę na konieczność prowadzenia wzmocnionej polityki regionalnej oraz łatwiejszej dostępności do europejskich funduszy strukturalnych w celu spotęgowania rozwoju regionów, spójności i konkurencyjności Unii Europejskiej na tle globalnym. Komisja podkreśliła również zaangażowanie Polski i Niemiec we wspólnych obchodach upamiętnienia 75. rocznicy Powstania Warszawskiego oraz 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej: „łączy nas historia, która nas ukształtowała i wywiera wpływ na nasze działania teraz i w przyszłości. Naszym zadaniem jest, aby z jednej strony podtrzymywać pamięć i nie dopuścić do zapomnienia [o wydarzeniach z przeszłości]. Z drugiej strony musimy uczynić wszystko, aby dialog, który

[119] Protokół z XXVII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 3.06.2016, Poczdam.
[120] Protokół z XXVIII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 26.06.2018, Gorzów Wielkopolski.

prowadzimy w związku z naszą, często bolesną, historią, był szczery i partnerski", a realizacja projektów regionalnych i lokalnych przyczyni się do umocnienia polsko-niemieckiego pojednania[121].

Na współpracę transgraniczną Polski i Niemiec w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego ma i będzie miał wpływ rozwój sytuacji międzynarodowej. Choć powinna ona dotykać jedynie terenów przygranicznych i być ukierunkowana jedynie na kwestie lokalne to z powodu zjawiska globalizacji ulega ona internacjonalizacji. Współpraca transgraniczna stanowi zatem wyzwanie współczesnego świata, gdyż umiejscowiona jest pomiędzy lokalnością a światowością[122]. W związku z powyższym należy wnioskować, że aktualne wyzwania przed jakimi stoi współpraca transgraniczna Polski i Niemiec w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego dotyczy trzech obszarów tj. podstawy prawne, aspekty polityczne oraz zjawisko globalizacji i internacjonalizacji.

Pierwszy obszar dotyczący wyzwań natury prawnej wynika z uchwalonych aktów prawnych w ramach współpracy transgranicznej Polski i Niemiec. Obecnie podstawą tej współpracy są zapisy wynikające z przyjętego prawie trzydzieści lat temu Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Od tego momentu zaszło dużo zmian, zmieniły się nie tylko okoliczności, ale również otoczenie międzynarodowe[123]. W pierwszej kolejności ważną kwestią było przystąpienie Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej, co zobowiązało ją do prowadzenia współpracy transgranicznej opierającej się na europejskiej polityce regionalnej. Kolejnym wydarzeniem było przystąpienie Polski i Niemiec do strefy Schengen, co wiązało się, ze zniesieniem kontroli granicznych na granicach wewnętrznych. Wpływ miały również inne występujące w tym czasie zjawiska, m. in. rozwój przestrzenny wpisujący się w politykę zrównoważonego rozwoju, w tym zrównoważonego rozwoju miejskiego czy też prowadzenie polityki infrastrukturalnej i transportowej, nie tylko na szczeblu lokalnym ale również na terytorium Unii Europejskiej.

Kolejnym wyzwaniem współpracy transgranicznej Polski i Niemiec są aspekty polityczne[124]. Rozwój współpracy transgranicznej w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego możliwy jest przy przychylności i wsparciu przez organy władzy na poziomie rządowym ale także samorządowym oraz przy włączeniu się w te działania również społeczności lokalnej. Zaangażowanie się władz w oddolne projekty, inicjatywy czy też chęć dołączenia do partnerstw

[121] Protokół z XXIX posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 17.09.2019, Berlin.
[122] R. Kusiak-Winter, *op. cit.*, s. 11.
[123] K. P. Marczuk, *op. cit.*, s. 102.
[124] *Ibidem*, s. 102.

między miastami czy gminami prowadzić będzie do rozwijania się obopólnej współpracy w tym obszarze, oczywiście przy zapewnieniu przez władze odpowiednich zasobów finansowych.

Ostatnie, jedno z najważniejszych wyzwań przed którymi stoi współpraca transgraniczna Polski i Niemiec w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego wynika z procesu umiędzynarodowienia i globalizacji. Wydarzeniem, które radykalnie zmieniło znaczenie bezpieczeństwa był koniec zimnej wojny[125]. Doszło do znacznego przedmiotowego rozszerzenia zakresu bezpieczeństwa, zmianie uległ również katalog podmiotów bezpieczeństwa oraz zagrożeń. W związku z powyższym transformacji uległo również pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego, a w konsekwencji rozszerzeniu uległa także grupa zagrożeń. Zdarzenia ta wpłynęły w szczególny sposób na bezpieczeństwo lokalnej społeczności, w głównej mierze na obszarach przygranicznych. Możliwość przekraczania granic bez kontroli, poza pozytywnymi aspektami, niesie również ze sobą zagrożenia wynikające z zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Pojawiającym się problemem i trudnym do zwalczenia, jest przestępczość pospolita, która ma skłonności do nielegalnego przekraczania granic. Natomiast dla przykładu w przypadku międzynarodowej przestępczości zorganizowanej zwalczanie jej jest łatwiejsze, ponieważ jest w centrum zainteresowania służb policyjnych na szczeblu międzynarodowym. Zadaniem i wyzwaniem będzie bowiem zwalczenie zinternacjonalizowanej przestępczości pospolitej poprzez wprowadzanie sprawdzonych oraz sprawnych rozwiązań w Polsce i Niemczech.

Ukazane powyżej wyzwania występujące dla współpracy transgranicznej Polski i Niemiec w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, to te które mają największy wpływ na kształtowanie się oraz rozwój tej współpracy. W związku z dynamicznie zmieniającą się sytuacją międzynarodową będzie wiele wyzwań i problemów stojących przed Polską i Niemcami, z którymi oba państwa będą musiały zmierzyć się.

[125] *Ibidem*, s. 102-103.

2. Mechanizmy przeciwdziałania i zwalczania przestępczości międzynarodowej

2.1. Policja, Europol i Interpol w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości

Zapoczątkowanie instytucjonalnej współpracy międzynarodowej miało miejsce w drugiej połowie XIX wieku i związane było z intensyfikującą migracją ludności, wynikającą z zachodzących w tym czasie zmian politycznych i dynamicznego rozrostu nowych gałęzi przemysłu. Procesy te przyczyniły się do eskalacji działań przestępczych oraz do występowania nowych nieznanych dotąd rodzajów przestępczości i w związku z tym konieczne było powołanie nowych struktur organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości[126]. Równolegle utworzono podstawy nowoczesnego prawa międzynarodowego, w tym regulacje prawne i organizacje współpracy policji kryminalnych. Takie państwa jak Austro-Węgry, Belgia oraz Holandia już w 1888 r. podpisały pierwszą umowę, w której zobowiązały się do wymiany informacji o przestępcach zidentyfikowanych na ich obszarach państw[127]. Umowa ta była fundamentem wdrożenia europejskiej współpracy policyjnej.

Pogłębiające się poczucie zagrożenia związane z rozwojem przestępczości o zasięgu ponadnarodowym oraz bezczynność wynikająca z niepowodzeń w wychwytywaniu przestępców, działających na terytoriach innych państw, były powodem powstania w 1923 r. nowej organizacji policyjnej – Międzynarodowej Komisji Policji Kryminalnych[128]. Dało to podstawy do wypracowania nowego systemu współpracy organów ścigania oraz intensyfikacji działań policji w poszczególnych państwach członkowskich.

Początkiem zainicjowania współpracy policyjnej krajów Unii Europejskiej było wprowadzenie przez ministrów spraw wewnętrznych w grudniu 1975 r. tzw. programu TREVI (*Terrorisme, Radicalisme, Extremisme, Violance Internationale*). Głównym celem funkcjonowania grupy TREVI było przeciwdziałanie terroryzmowi i innym groźnym formom przestępczości, katastrofom żywiołowym, zapewnienie cywilnego bezpieczeństwa powietrznego i nuklearnego i wymiany oficerów łącznikowych. Wpierw współpraca ta oparta była na walce z ciągle rosnącą liczbą przestępstw we Włoszech i w Republice Federalnej Niemiec, następnie tworzone były kolejne grupy programu TREVI (TREVI I, TREVI II,

---

[126] J. Maciejewski, M. Stochmal, *Instytucjonalne przeciwdziałania zagrożeniom w przestrzeni społecznej*, „Journal of Modern Science" 2016, nr 2, s. 201-203.
[127] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 76.
[128] R. Bieniek, *Międzynarodowa Współpraca Policji na terenie strefy Schengen*, Kutno 2014, s. 19.

TREVI III oraz TREVI 92), które miały skupiać się na zwalczaniu różnego rodzaju przestępstw w Europie[129]. Struktura TREVI była formą współpracy międzyrządowej państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej, prowadzonej poza ramami traktatowymi. Grupa działała nieprzerwanie do dnia 1 listopada 1993 r., czyli do dnia wejścia w życie Traktatu o Unii Europejskiej (tzw. Traktat z Maastricht), kiedy to jej zadania zostały przejęte przez instytucje trzeciego filaru Unii Europejskiej[130].

Kolejnym istotnym działaniem w kierunku konsolidacji współpracy policyjnej był zawarty w 1985 r. Układ z Schengen pomiędzy Francją, Niemcami i państwami Beneluxu dotyczący zniesienia kontroli osobowej na granicach wewnętrznych tych krajów. Konieczne było zatem wprowadzenie określonych działań w kierunku zapewnienia bezpieczeństwa w celu przeciwdziałania przestępczości[131]. Efektem było podpisanie 19 czerwca 1990 r. Konwencji wykonawczej do Układu w Schengen, w której określono m. in. wytyczne dotyczące współpracy krajów członkowskich w ściganiu sprawców przestępstw[132]. Wprowadzony przez Konwencję System Informacyjny Schengen (SIS) umożliwił rejestr osób niemających prawa wjazdu do Unii Europejskiej, stworzył bazę osób poszukiwanych, wymagających policyjnej ochrony, świadków mających zeznawać przed sądem czy też wykaz osób, wobec których prowadzony jest tzw. nadzór niejawny. W ramach systemu informacyjnego prowadzony był również rejestr przedmiotów, które mogły być dowodami w sprawach karnych, czyli m. in.: skradzione samochody, broń, zagubione bądź też skradzione dokumenty osobiste i banknoty. Konwencja z Schengen wprowadziła również zapisy zezwalające na prowadzenie przez policje pościgu transgranicznego za groźnymi przestępcami[133]. Powyższe postanowienia wynikały ze zniesienia kontroli granicznej na wspólnych granicach i swobody przepływu osób w obszarze strefy Schengen.

21 grudnia 2007 r. Polska jako nowy członek Unii Europejskiej dołączyła do strefy Schengen[134]. Członkostwo Polski w Schengen otworzyło szerokie możliwości transgranicznej współpracy policji, m. in. w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości. Do kluczowych obszarów realizacji transgranicznej współpracy policji należą obserwacja transgraniczna,

---

[129] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *Policja, studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2013, s. 123.
[130] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 22.
[131] *Ibidem*, s. 20.
[132] Konwencja Wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (L 239 22/09/2000).
[133] S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa 2007, s.142.
[134] Strefa Schengen, https://www.policja.pl/pol/sirene/strefa-schengen/57736,Strefa-Schengen.html (dostęp: 30.10.2020).

pościg transgraniczny oraz wymiana oficerów łącznikowych[135]. Znaczne zwiększenie możliwości operacyjnych organów policji wynikało przede wszystkim z poszerzenia zasięgu terytorialnego ich funkcjonowania. Konwencja Wykonawcza Schengen umożliwiła kontynuację działań obserwacyjnych lub pościgowych po przekroczeniu granicy innego państwa, pod warunkiem jego zgody. Wzajemna pomoc, wymiana informacji i koordynacja działań policji przyczyniły się do znacznego zwiększenia skuteczności akcji prewencyjnych i ochrony ludności. Na podstawie art. 92 ust. 4 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen[136], zastąpionego z dniem 9 kwietnia 2013 roku przepisami art. 7 ust. 2 Decyzji Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II)[137] oraz Rozporządzenia (WE) 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II)[138] oraz uregulowań wewnętrznych w każdym państwie członkowskim Układu z Schengen miały powstać Biura SIRENE, których głównym zadaniem miała być wymiana informacji niezbędnych przy wprowadzaniu wpisów i w celu umożliwienia podjęcia odpowiednich działań w przypadku trafienia do bazy Systemu Informacyjnego Schengen (SIS). Biura SIRENE jako jedyny punkt kontaktowy w zakresie wymiany informacji do SIS, funkcjonujący przez całą dobę w każdy dzień w roku. działają we wszystkich krajach członkowskich strefy Schengen, dzięki czemu polska Policja ma stały, bezpośredni kontakt z policjami państw całego obszaru Schengen. Zgodnie z decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 9 sierpnia 2004 r. organem wykonawczym, wypełniającym zadania Biura SIRENE w Polsce (Biura SIRENE PL) jest Policja, które funkcjonuje w pełni od 10 września 2007 r. [139] . Służba dyżurna Biura SIRENE PL realizowana jest wspólnie z funkcjonariuszami Straży Granicznej.

Zgodnie z Ustawą z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji jednym z podstawowych zadań Policji jest zapewnienie bezpieczeństwa ludzi oraz bezpieczeństwa i porządku publicznego na

---

[135] S. Pieprzny, *op. cit.*, s.142.

[136] Konwencja Wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (L 239 22/09/2000).

[137] Decyzja Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (Dz. Urz. UE L 205 z 2007 r.).

[138] Rozporządzenie (WE) 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) ((Dz. Urz. UE L 381 z 2006 r.).

[139] Co to jest biuro SIRENE?, https://www.policja.pl/pol/sirene/biuro-sirene/7842,Co-to-jest-BIURO-SIRENE.html (dostęp: 30.10.2020).

terytorium Rzeczypospolitej Polskiej[140]. Przede wszystkim mówi o tym również art. 27 ustawy o Policji, w oparciu o który każdy policjant zgodnie z rotą ślubowania, zobowiązuje się m.in. „służyć wiernie Narodowi, chronić ustanowiony Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej porządek prawny, strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia, (…) pilnie przestrzegać prawa, dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej”[141]. Jednak obecna rzeczywistość zdefiniowana przez przekształcenia ustrojowe mające miejsce na przestrzeni ostatnich lat oraz zachodzące zjawiska globalizacyjne, postępujący rozwój gospodarczy czy też otwarcie się Polski na przemiany integracyjne, obliguje do pogłębiania współpracy transgranicznej również w aspekcie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego[142]. Zdając sobie sprawę z występujących niebezpieczeństw pochodzących zza granic państwa oraz zauważając konieczność integracji sił w walce z tymi zagrożeniami, polska Policja, oprócz prowadzonych czynności wewnątrzpaństwowych zobligowana jest również do działań na obszarze międzynarodowym. Potrzeba zintensyfikowania współpracy transgranicznej polskiej Policji została unormowana w art. 1 ust. 2 pkt. 7 ustawy o Policji, w ramach którego do głównych jest zadań należy „współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów” oraz według art. 1 ust. 3 „Policja realizuje także zadania wynikające z przepisów prawa Unii Europejskiej oraz umów i porozumień międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych”[143].

Zasadnicze zadania Policji w obszarze współpracy transgranicznej ujęte są również w zawieranych przez Rzeczpospolitą Polską umowach o charakterze międzynarodowym. Spomiędzy wielu osiągniętych porozumień, do najbardziej znaczących zalicza się: Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, sporządzona w Kijowie dnia 3 marca 1999 r., która weszła w życie dnia 24 sierpnia 2003 roku[144], Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Europejskim Biurem Policji o współpracy w zwalczaniu przestępczości, sporządzona w Warszawie dnia 3 października 2001 r., która weszła w życie dnia 26 lipca 2002 r. [145], Umowa

[140] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 2020 poz. 360).
[141] *Ibidem.*
[142] B. Opaliński, *op. cit.*, s. 121.
[143] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 2020 poz. 360).
[144] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, sporządzona w Kijowie dnia 3 marca 1999 r. (Dz.U. 2017 poz. 81).
[145] Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Europejskim Biurem Policji o współpracy w zwalczaniu przestępczości, sporządzona w Warszawie dnia 3 października 2001 r. (Dz.U. 2003 nr 196 poz. 1918).

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federalnym Republiki Austrii o współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości, podpisana w Wiedniu dnia 10 czerwca 2002 r., która weszła w życie dnia 1 grudnia 2003 roku[146], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz szczególnie niebezpiecznych przestępstw, podpisana we Wrocławiu dnia 18 czerwca 2002 r., która weszła w życie dnia 18 września 2004 roku, a uchylona Umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzoną w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r.[147], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białorusi o współpracy w zwalczaniu przestępczości, podpisana w Mińsku dnia 8 grudnia 2003 r., która weszła w życie dnia 5 marca 2005 roku[148].

W polskiej Policji podstawową jednostką, która zajmuje się współpracą międzynarodową jest Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji (BMWP KGP) [149]. Jest źródłem wymiany informacji pomiędzy polską Policją a organami ścigania innych państw. Kluczowym zadaniem tej jednostki jest również nadzór i koordynacja działań w obszarze międzynarodowej współpracy operacyjnej, pozaoperacyjnej i szkoleniowej.

W dniu 1 listopada 2019 roku struktura organizacyjna Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji uległa zmianie. W ramach struktury obecnie funkcjonują następujące komórki: Wydział Wsparcia Wymiany Informacji Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, który jest odpowiedzialny za wsparcie międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych, Sekcja Centrum Komunikacji Międzynarodowej Wydziału Wsparcia Wymiany Informacji Biura Międzynarodowej Współpracy Komendy Głównej Policji, w której służbę pełnią dyżurni Biura, Wydział Wsparcia Poszukiwań Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, który jest odpowiedzialny za wsparcie poszukiwań międzynarodowych osób i przedmiotów umieszczonych (zarejestrowanych) w bazach SIS II oraz Interpolu[150], Wydział Współpracy Strategicznej Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, który jest

---

[146] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federalnym Republiki Austrii o współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości, podpisana w Wiedniu dnia 10 czerwca 2002 r. (Dz.U. 2014 poz. 1747).
[147] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r. (Dz.U. 2015 poz. 939).
[148] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białorusi o współpracy w zwalczaniu przestępczości, podpisana w Mińsku dnia 8 grudnia 2003 r. (Dz.U. 2005 nr 125 poz. 1044).
[149] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 80.
[150] W kwestiach związanych z procedurą realizacji przez funkcjonariuszy Policji trafień w SIS II tj. postępowania w przypadku odnalezienia osoby lub przedmiotu na skutek wglądu do danych SIS, zastosowanie mają regulacje Decyzji 137 KGP z dnia 10 kwietnia 2013 r. oraz Decyzja nr 310 KGP z dnia 11 października 2019 r.

odpowiedzialny za przygotowywanie, inicjowanie i koordynowanie na szczeblu krajowym strategicznych zadań realizowanych w ramach krajowego Biura SIRENE, Krajowego Biura Interpolu oraz Jednostki Krajowej Europolu, mających wpływ na funkcjonowanie polskiej Policji oraz innych uprawnionych organów pozapolicyjnych w ramach wcześniej ujętych kanałów wymiany informacji, Wydział Współpracy Pozapolicyjnej Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, który jest odpowiedzialny za opracowywanie projektów głównych kierunków międzynarodowej współpracy Policji. Ponadto ponosi odpowiedzialność za organizację, obsługę wizyt i spotkań międzynarodowych Komendanta Głównego Policji i jego zastępców, Wydział Misji Zagranicznych i Oficerów Łącznikowych Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji odpowiedzialny jest za działania stanowisk polskich oficerów łącznikowych Policji poza granicami kraju oraz za zapewnienie prawidłowego funkcjonowania kontyngentów policyjnych wydzielonych do pełnienia służby w misjach pokojowych, Wydział Ogólny Biura Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji, której jest odpowiedzialny za administrowanie systemami teleinformatycznymi wykorzystywanymi w Policji oraz przez uprawnione organy porządku publicznego (tj. system wymiany informacji z Europolem SWiZE oraz INTERPOL I-24/7).

Istotę funkcjonowania BMWP KGP określają Wytyczne nr 1 Dyrektora Biura Międzynarodowej Współpracy Policji z dnia 15 grudnia 2019 roku, z których wynika, że bezpośrednie przekazanie zlecenia do Biura z powiadomieniem Oficera Kontaktowego może mieć jedynie miejsce w sytuacji niecierpiącej zwłoki, a więc w przypadkach spraw dotyczących występującego bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzkiego. Natomiast pozostała realizacja zleceń odbywa się zgonie z obowiązującymi zasadami i obowiązującą drogą służbową dotyczącą realizacji spraw w ramach międzynarodowej wymiany informacji kryminalnych.

Ze względu na priorytet spraw w strukturze organizacyjnej Komend Wojewódzki Policji funkcjonują komórki organizacyjne odpowiedzialne za międzynarodową współpracę, którymi są Wydziały Wywiadu Kryminalnego. Do zadań tych wydziałów należy m.in. wstępna analiza zlecenia pod kątem możliwości i sposobu realizacji. Innymi istniejącymi komórkami organizacyjnymi przeznaczonymi do współpracy przygranicznej na przykładzie rejonu Dolnego Śląska jest Wspólna Polsko-Czeska Placówka w Kudowie Zdroju oraz wspólne Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy w Świecku.

Zadania BMWP KGP zostały wyszczególnione w Zarządzeniu nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 kwietnia 2016 r. w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji. Zgodnie z § 18.1. Regulaminu „Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji realizuje zadania

związane z organizowaniem międzynarodowej współpracy Policji oraz jej rozwojem". Natomiast w pkt. 2. przedstawione zostały zadania Biura Międzynarodowej Współpracy Policji, do których należy m. in.: „organizowanie i koordynowanie przedsięwzięć policyjnych wynikających z członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej oraz w innych organizacjach i instytucjach o charakterze międzynarodowym, w tym udział w komisjach, radach, zespołach, grupach roboczych i eksperckich, misjach ewaluacyjnych oraz kontyngentach policyjnych, organizowanie kontaktów międzynarodowych Komendanta Głównego Policji i jego zastępców, opracowywanie sprawozdań, opinii i ocen efektów zaangażowania Policji na forum międzynarodowym, projektowanie głównych kierunków rozwoju międzynarodowej współpracy Policji, koordynowanie międzynarodowej współpracy Policji realizowanej w KGP, Centralnym Biurze Śledczym Policji, komendach wojewódzkich (Stołecznej) Policji, Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, szkołach policyjnych i Centralnym Laboratorium Kryminalistycznym Policji, zapewnianie całodobowej wymiany informacji o charakterze kryminalnym, w ramach międzynarodowej współpracy Policji, na potrzeby podmiotów krajowych i zagranicznych w celu zapobiegania, wykrywania i zwalczania przestępczości oraz terroryzmu, koordynowanie oraz obsługa oficerów łącznikowych Policji akredytowanych przy placówkach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej" [151].

Najwyższa aktywność Policji w obszarze współpracy transgranicznej występuje głównie w dwóch newralgicznych płaszczyznach. Pierwszą z ich jest Unia Europejska, w ramach której działa Europejskie Biuro Policji (Europol), natomiast drugą tworzy pozaunijny obszar, w ramach którego funkcjonuje Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych – Interpol[152]. Obydwie instytucje mają na celu współpracę i wymianę informację z państwami członkowskimi i dzięki temu zapewniają większe szanse na zagwarantowanie bezpieczeństwa i porządku publicznego, niż w sytuacji podejmowania działań samodzielnie. Po wejściu Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej, jednym z istotnych działań było dostosowanie prawa polskiego do przepisów prawa unijnego wraz uznaniem zasady pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej nad prawem krajowym[153]. W celu dostosowania standardów unijnych Polska zobowiązana była również do rozpoczęcia współpracy m.in. w jednej z najważniejszych dziedzin zainteresowania Unii Europejskiej tj. w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego.

---

[151] Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji, https://www.policja.pl/pol/kgp/bmwp/27763,Zadania.html (dostęp: 31.10.2020).
[152] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 122.
[153] A. Wróbel, *Źródła prawa Wspólnot Europejskich i prawa Unii Europejskiej*, [w:] pod red. A. Wróbel, *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, Kraków 2005, s. 35.

Do pogłębienia współpracy między krajami Unii Europejskiej w ramach zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego doszło wraz z zawarciem w 1992 r. Traktatu z Maastricht. W dokumencie pojawiły się zapisy mówiące o utworzeniu nowej jednostki konsolidującej państwa w celu ochrony bezpieczeństwa i zapobiegania oraz zwalczania przestępczości. W nawiązaniu do powyższego oraz na mocy Konwencji z dnia 26 czerwca 1995 r. ustanowione zostało Europejskie Biuro Policji (Europol) stanowiące podstawowy organ wykonawczy Unii Europejskiej do zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz zacieśniania współpracy właściwych organów państw członkowskich[154]. Konwencja zaczęła obowiązywać jednak od 1 października 1998 r. ze względu na przedłużający się proces ratyfikacji konwencji o Europolu[155]. Dało to przyszłej współpracy unijnej w obszarze zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej nowy, instytucjonalny wymiar.

Głównym celem działalności Europolu jest poprawa efektywności funkcjonowania i współpracy w państwach członkowskich wyspecjalizowanych organów wyznaczonych do zapobiegania i zwalczania zorganizowanej przestępczości o międzynarodowym zasięgu. Warto zauważyć, że Europol jest tylko jednostką wspomagającą państwa członkowskie, ponieważ jego funkcjonariusze nie posiadają uprawnień do prowadzenia śledztw czy dokonywania aresztowań w krajach członkowskich, wspierają jedynie za pomocą wymiany informacji, prac analitycznych czy szkoleń. Europol jako organizacja wielodyscyplinarna swoim zasięgiem działania skupia nie tylko funkcjonariuszy policji, ale także członków agend państw członkowskich zajmujących się egzekwowaniem prawa, urzędników celnych i imigracyjnych, czy też policji finansowej itd.[156]. Współpraca w Europolu opiera się na trzech poziomach: pierwszy z nich to współpraca techniczna i szkolenia, następny to współpraca strategiczna opierająca się na wymianie informacji i doświadczeń w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej i ostatni poziom to współpraca w oparciu o wymianę danych osobowych i realizacja wytycznych Europolu w kierunku ochrony i bezpieczeństwa danych.

Podstawową ideą funkcjonowania organizacji Europol była pomoc i wsparcie organów ścigania krajów członkowskich Unii Europejskiej i konsolidacja działań między nimi w celu przeciwdziałania i zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przede wszystkim przez identyfikowanie i rozpracowywanie grup przestępczych, działających na

[154] Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Policji (Konwencja o Europolu), sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r.(Dz.U. 2008 nr 176 poz. 1087).
[155] S. Bukowski, *Policja w systemie bezpieczeństwa państwa*, Słupsk 2013, s. 151.
[156] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 24.

obszarze co najmniej dwóch państw członkowskich[157]. Do przestępstw, którym zapobiegano i przeciwdziałano zalicza się: nielegalna migracja, nielegalny handel narkotykami, terroryzm, handel ludźmi wraz z pornografią dziecięcą, nielegalny obrót pojazdami, fałszowanie środków płatniczych, nielegalny handel szkodliwymi substancjami radioaktywnymi i nuklearnymi, pranie brudnych pieniędzy, mających swoje źródło z działalności przestępczej. Dodatkowo dnia 7 grudnia 2001 r. Rada Unii Europejskiej rozszerzyła katalog przestępstw, z którymi miał walczyć od 1 stycznia 2002 r. Europol, o następujący zakres: zabójstwa i ciężkie uszczerbki na zdrowiu, porwania, przetrzymywania ludzi, rasizm, ksenofobia, nielegalny handel organami ludzkimi, oszustwa, kradzieże, zawłaszczanie mienia, przemyt dóbr kultury, zaplanowane napady, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, fałszowanie dokumentów, korupcja, podrabianie znaków towarowych, oszustwa komputerowe, zanieczyszczanie środowiska naturalnego, nielegalny handel bronią, amunicją, środkami wybuchowymi, nielegalny handel zwierzętami i roślinami chronionymi.

Europol wspiera organy ścigania krajów członkowskich Unii Europejskiej poprzez następujące działania: formułowanie warunków służących wymianie informacji, zgodnie z krajowym systemem ustawodawczym obowiązującym w danym państwie członkowskim, pomiędzy oficerami łącznikowymi Europolu, którzy są wyznaczani do sprawowania zadań, jako przedstawiciele narodowych organów ścigania, sporządzanie operacyjnych analiz kryminalnych, wspomagających określone działania operacyjno-śledcze realizowane przez państwa członkowskie, przygotowywanie raportów strategicznych i opracowywanie strategicznych analiz kryminalnych, w oparciu o informacje operacyjno-rozpoznawcze i inne, uzyskane od krajów członkowskich lub innych źródeł, przekazywanie specjalistycznej wiedzy i wsparcia technicznego do celów operacyjno-śledczych, prowadzonych na obszarze Unii Europejskiej pod nadzorem krajów członkowskich, za które państwa te są prawnie odpowiedzialne, zaangażowanie w rozpowszechnianie stosowania analizy kryminalnej oraz harmonizacji technik operacyjno-śledczych[158]. Europejskie Biuro Policji działa w oparciu o system informatyczny, który umożliwia wprowadzanie danych, korzystanie z nich oraz dokonywanie analiz[159]. W systemie znajdują się informacje o osobach podejrzanych, podejrzewanych oraz o międzynarodowych organizacjach przestępczych i ich działalności, analityczne bazy danych obejmujące pliki robocze wykorzystywane do analiz kryminalnych

[157] S. Pieprzny, *op. cit*., s.140-141.
[158] R. Bieniek, *op. cit*., s. 26.
[159] S. Pieprzny, *op. cit*., s.141.

oraz bazę indeksową zawierającą skorowidz danych wprowadzonych w całym systemie informatycznym.

Stosownie do zapisów wynikających z Konwencji o Europolu, każde z państw członkowskich zobowiązane jest do organizacji w swoich krajowych organach ścigania jednostki odpowiedzialnej za współpracę z Europolem[160]. Do zadań takiej jednostki należy m.in.: przekazywanie do Europolu informacji koniecznych do realizacji zobowiązań wynikających z członkostwa, odpowiadanie na zadania zlecone przez Europol, kierowanie do Europolu wniosków o wykonanie operacyjnej analizy kryminalnej lub uzyskanie innego rodzaju wsparcia, ocena zgodności z ustawodawstwem krajowym, wszystkich wymienianych informacji pomiędzy tą jednostką a Europolem. Za zagwarantowanie sprawnego funkcjonowania tych jednostek odpowiedzialne są państwa członkowskie, które zobowiązane są również do ponoszenia kosztów związanych z wymianą informacji[161]. Każdy kraj członkowski powinien oddelegować do Europolu co najmniej jednego oficera łącznikowego, którego zadaniem jest reprezentowanie interesów swojego państwa oraz wymiana informacji pomiędzy jednostkami krajowymi a Europolem.

Polska do współpracy z Europolem włączyła się wraz z podpisaniem dnia 3 października 2001 r. umowy o współpracy w zwalczaniu przestępczości między RP a Europolem[162]. Jednostką współpracują z Europolem było Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, za pośrednictwem którego możliwa była wymiana informacji również z innymi krajowymi instytucjami tj. Strażą Graniczną, Służbą Celną czy organami kontroli skarbowej i informacji finansowej. Należy jednak zwrócić uwagę, że umowa ta nie wprowadzała Polski do Europolu, gdyż było to niezgodne z Konwencją o Europolu, w której w art. 46, widniał zapis, iż Europol jest otwarty wyłącznie na państwa będące członkiem UE[163]. Polska ten warunek spełniła dopiero 1 maja 2004 r. wraz z wejściem do Unii Europejskiej, natomiast do Europolu oficjalnie dołączyła dnia 1 listopada 2004 r. po upływie 90 dni od złożenia dokumentów akcesyjnych oraz po uprzednim ratyfikowaniu Konwencji o Europolu i protokołów ją uzupełniających — zostały one opublikowane 12 lipca 2004 r., a weszły w życie 27 lipca 2004 r.[164]. Przystąpienie Polski do Europolu dnia 1 listopada 2004 r. było kluczowym wydarzeniem

---

[160] *Ibidem*, s. 141-142.
[161] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit*., s. 125.
[162] Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Europejskim Biurem Policji o współpracy w zwalczaniu przestępczości, sporządzona w Warszawie dnia 3 października 2001 r. (Dz.U. 2003 nr 196 poz. 1918).
[163] Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Policji (Konwencja o Europolu), sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r.(Dz.U. 2008 nr 176 poz. 1087).
[164] Policja w III Rzeczypospolitej (1990–2010), https://info.policja.pl/inf/historia/policja-w-iii-rp/policja-w-iii-rzeczypo/67621,Policja-w-III-Rzeczypospolitej-19902010.html (dostęp: 1.11.2020).

dla polskiej Policji, zarówno w aspekcie symbolicznym, jak i merytorycznym. Zostały zniesione wszelkie ograniczenia, jakie wynikały ze statusu członka stowarzyszonego i polska Policja mogła w pełni korzystać z możliwości, jakie niosła ze sobą Konwencja o Europolu, zwłaszcza dzięki dostępowi do baz danych Biura Europolu, jak i państw członkowskich.

Ważnym źródłem regulującym współpracę Policji w ramach Unii Europejskiej są także decyzje Rady Unii Europejskiej, m.in.: Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej – zgodnie z art. 17 tej decyzji „w celu zintensyfikowania współpracy policyjnej właściwe organy wyznaczone przez państwa członkowskie mogą wprowadzić wspólne patrole i inne rodzaje wspólnych operacji służące ochronie porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz prewencji kryminalnej, w których wyznaczeni funkcjonariusze lub inni pracownicy z pozostałych państw członkowskich („funkcjonariusze") współuczestniczą w operacjach przeprowadzanych na terytorium państwa członkowskiego"[165], oraz Decyzja Rady 2008/617/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie usprawnienia współpracy pomiędzy specjalnymi jednostkami interwencyjnymi państw członkowskich Unii Europejskiej w sytuacjach kryzysowych – z której wynikają zapisy, że „Państwo członkowskie może poprosić o udzielenie pomocy przez specjalną jednostkę interwencyjną innego państwa członkowskiego w celu uporania się z sytuacją kryzysową"[166].

Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnych – Interpol jest największą organizacją policji, zrzeszającą aktualnie prawie 190 państw członkowskich. Kluczowym zadaniem jest intensyfikowanie współpracy Policji funkcjonujących na całym świecie do wspólnych działań mających na celu poprawę bezpieczeństwa globalnego. Interpol nadzoruje współpracę policji państw członkowskich w zwalczaniu przestępczości międzynarodowej (prowadzi dokumentację przestępstw i przestępców) oraz prowadzi działania mające na celu ułatwianie międzynarodowej współpracy policyjnej, nawet w przypadku braku więzi dyplomatycznych, pomiędzy poszczególnymi członkami.

Najwyższym organem Interpolu jest Zgromadzenie Ogólne, które spotyka się raz w roku na sesji, a w jego skład wchodzą przedstawiciele każdego z państw członkowskich. Podejmuje ono wszelkie decyzje dotyczące polityki organizacji, finansów, metod działania oraz prowadzonej aktywności. Ponadto dokonuje się wyboru Komitetu Wykonawczego. Decyzje

[165] Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz.U.UE.L.2008.210.1).
[166] Decyzja Rady 2008/617/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie usprawnienia współpracy pomiędzy specjalnymi jednostkami interwencyjnymi państw członkowskich Unii Europejskiej w sytuacjach kryzysowych (Dz.U.UE.L.2008.210.73).

uchwalone są zwykłą większością głosów, jednak Prezydenta Interpolu wybiera się większością dwóch trzecich (w przypadku nie uzyskania jej w pierwszych dwóch głosowaniach, w trzecim wystarczy zwykła większość)[167]. Do najważniejszych zadań Zgromadzenia Ogólnego należy: ustalenie wytycznych dotyczących działania w celu osiągnięcia statutowych celów, analizowanie oraz akceptacja programu pracy na każdy kolejny rok, ustanowienie polityki finansowej, przyjmowanie rezolucji oraz udzielanie rekomendacji dla państw członkowskich, wybory członków władz Interpolu[168]. Komitet Wykonawczy składa się z trzynastu członków: Prezydenta, trzech wiceprezydentów wybieranych co cztery lata oraz dziewięciu delegatów reprezentujących cztery regiony świata (Afrykę, Amerykę, Azję i Europę) wybieranych na okres trzech lat. Zasada reprezentowania czterech regionów dotyczy także Prezydenta i trzech jego zastępców. Komitet spotyka się trzy razy do roku, a do jego zadań należy: nadzorowanie wykonania decyzji podjętych podczas Zgromadzenia Ogólnego, przygotowanie programu na sesje Zgromadzenia Ogólnego, przedkładanie Zgromadzeniu Ogólnemu programu działań i projektów, które uzna za ważne, nadzorowanie administracji i działalności Sekretarza Generalnego[169]. Natomiast do zadań Prezydenta wybieranego na czteroletnią kadencję przez Zgromadzenie Ogólne należą: przewodnictwo nad sesjami Zgromadzenia Ogólnego i Komitetu Wykonawczego oraz kierownictwo nad obradami, nadzorowanie zgodności działalności Interpolu z decyzjami Zgromadzenia Ogólnego i Komitetu Wykonawczego, utrzymywanie stałego i bezpośredniego kontaktu z Sekretarzem Generalnym[170].

Sekretariat Generalny to kolejna jednostka Interpolu, którego siedziba mieści się w Lyonie, a na czele znajduje się Sekretarz Generalny. Jako organ techniczno-administracyjny odpowiadający za sprawne funkcjonowanie Interpolu, pozostaje w gotowości 24 godziny na dobę, a jego pracownicy obsługują każdy z oficjalnych języków organizacji: arabski, angielski, francuski i hiszpański. W skład Sekretariatu wchodzi sześć biur regionalnych znajdujących się w: Argentynie, Salwadorze, Kenii, Wybrzeżu Kości Słoniowej, Zimbabwe, Tajlandii oraz biuro łącznikowe przy Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku[171]. Stojący na czele Sekretarz Generalny, wybierany na pięcioletnią kadencje nadzoruje działalność Sekretariatu, zarządza środkami finansowymi, powołuje stałe komórki organizacyjne oraz nadzoruje ich

[167] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 126-127.
[168] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 31.
[169] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 127-128.
[170] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 31.
[171] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 128.

pracę zgodnie z zasadami przyjętymi przez Komitet Wykonawczy i Zgromadzenie Ogólne Interpolu[172].

W każdym z państw członkowskich funkcjonują Krajowe Biura Interpolu, które odpowiedzialne są za utrzymywanie stałego kontaktu z Sekretariatem Generalnym oraz pozostałymi członkami w przypadku, gdy potrzebna jest pomoc w zwalczaniu przestępczości transgranicznej oraz lokalizacji i zatrzymaniu zbiegów[173]. Działalność Biur skupia się na czterech obszarach: zapewnienie bezpiecznych globalnych zdolności komunikacyjnych dla policji – tworzenie platformy umożliwiającej wymianę informacji dotyczących przestępstw i przestępców na całym świecie, przygotowywanie bazy danych do zadań operacyjnych – jako źródła informacji o danych identyfikujących przestępców dostępnych dla policji z całego świata, udzielanie wsparcia operacyjnego – działające przez całą dobę centrum dowódczo-koordynacyjne daje możliwość wsparcia policji w nagłych wypadkach dotyczących przestępczości w sferach szczególnego zainteresowania Interpolu, zapewnianie szkoleń i ciągłego rozwoju – Interpol oferuje specjalistyczne szkolenia, jak i doradztwo w określonych przypadkach, działania te mają prowadzić do podnoszenia kwalifikacji w zwalczaniu przestępczości transgranicznej. Natomiast do głównych zadań Interpolu do walki z przestępczością międzynarodową należy: zwalczanie przestępczości narkotykowej i przestępczości zorganizowanej, zwalczanie przestępczości ekonomicznej oraz przestępczości komputerowej, poszukiwanie zbiegłych przestępców, walka z terroryzmem i zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, zwalczanie handlu ludźmi, walka z korupcją. Do pomocy w skutecznym zwalczaniu przestępczości w 2003 r. powołane zostało Centrum Dowodzenia i Koordynacji[174]. Głównym zadaniem tej jednostki jest koordynacja istotnych przedsięwzięć organizowanych przez kraje członkowskie oraz zagwarantowanie wsparcia i pomocy państwom członkowskim w sytuacjach kryzysowych oraz podczas imprez masowych. Powołany został również Wydział do spraw poszukiwania zbiegłych przestępców, zajmujący się głównie przygotowywaniem i rozpowszechnianiem listów gończych oraz działalnością opartą na ściganiu sprawców zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Mimo że Interpol jest organizacją obejmującą swym zasięgiem wszystkie kontynenty i funkcjonującą sprawnie, to również wymaga dodatkowego wsparcia poprzez współpracę z innymi organizacjami. Do najbardziej znaczących organizacji współpracujących z Interpolem

---

[172] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 32.
[173] Interpol, https://www.antykorupcja.gov.pl/ak/instytucje-antykorupcy/organizacje-pozarzadow/na-swiecie/1817,Interpol.html (dostęp: 7.11.2020).
[174] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 129-130.

należy: Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) – otwarcie w 2004 r. biura oficera łącznikowego w ONZ w Nowym Jorku wpłynęło na jeszcze efektywniejszą współpracę w ramach działań mających na celu zwalczanie przestępczości kryminalnej o międzynarodowym zasięgu, Europol – porozumienie o wzajemnej współpracy z dnia 5 listopada 2001 r., było fundamentem współpracy Interpolu z Europolem w celu zwalczania przestępczości zorganizowanej z zachowaniem kompetencji każdej instytucji, UNESCO – porozumienie zawarte w maju 2003 r. między Interpolem a UNESCO przyczyniło się do powstania bazy danych dóbr kultury utraconych lub zaginionych podczas działań wojennych w Iraku[175]. Dzięki dostępowi do systemu informatycznego Interpolu, możliwa była wymiana informacji dotyczących skradzionych dzieł sztuki.

Polska współpracowała z Interpolem od początku jego istnienia. W 1952 roku nastąpiło jednak zerwanie kontaktów na skutek wytycznych polityki państwowej Polski Ludowej, choć formalnie nigdy nie wystąpiła z tej organizacji. Zmiany ustrojowe, polityczne i administracyjne oraz nasilająca się przestępczość, z którą musiała się zmagać polska Policja, skłoniły nasz kraj do podjęcia prób o ponowne włączenie się do Interpolu, Polskę przyjęto po raz drugi 27 września 1990 r. Polskie biuro Interpolu zostało w 1998 roku przekształcone w Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji[176]. Dla polskiej Policji sprzed okresu transformacji ustrojowej wyzwaniem oraz problemem była samodzielna walka z narastającą falą przestępczości[177]. Rozwiązaniem było nawiązanie współpracy z organami ścigania innych państw. Dzięki przystąpieniu do Interpolu polska Policja miała dostęp do baz danych oraz do nowoczesnego zinformatyzowanego systemu wymiany informacji o międzynarodowym charakterze, dzięki czemu mogła na bieżąco kontaktować się z organami ścigania państw członkowskich, a także zbierać i wykorzystywać informacje. Przynależność do Interpolu umożliwia również zdobywanie i wymianę nowych doświadczeń w ramach zwalczania przestępczości poprzez organizowane konferencje i szkolenia międzynarodowe.

2.2. Współpraca zagraniczna Straż Graniczna w zwalczaniu przestępczości

Transformacje polityczno-gospodarcze, które miały miejsce w Europie Środkowo-Wschodniej na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. miały wpływ na zmianę priorytetów polityki bezpieczeństwa i ochrony granic[178]. Konieczne stało się utworzenie formacji o

[175] B. Opaliński, P. Szustakiewicz, *op. cit.*, s. 130-131.
[176] R. Bieniek, *op. cit.*, s. 33.
[177] *Ibidem*, s. 34.
[178] *Ibidem.*

charakterze policyjno-administracyjnym, która z powodzeniem zajęłaby się działaniami polegającymi na kontroli wzmożonego, swobodniejszego ruchu granicznego, zapobieganiu przestępstwom gospodarczym czy nielegalnemu przekraczaniu granic. W związku z powyższym w miejsce Wojsk Ochrony Pogranicza w 1990 r. ustawiona została Straż Graniczna, której głównym zadaniem miała być ochrona granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontrola ruchu granicznego[179].

Straż Graniczna powołana została Ustawą z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. Zgodnie z art.1 ustawy „Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji”[180]. Ustawa ta przedstawia w dość szczegółowy sposób zadania i uprawnienia funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz jej strukturę. Do głównych zadań Straży Granicznej zgodnie z art. 1 ust. 2 Ustawy należy: ochrona granicy państwowej, w tym takie działania jak: pełnienie służby granicznej, czynności operacyjno-rozpoznawcze, prowadzenie działań granicznych, prowadzenie postępowań przygotowawczych czy też czynności dochodzeniowo-śledczych, organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego, w tym zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji poprzez: ustalanie legalności przekraczania granicy państwowej przez osoby, środki transportu i towary, przeciwdziałanie przekraczaniu granicy państwowej przez osoby, środki transportu i towary bez stosownych zezwoleń, wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz, rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej, w szczególności przestępstw związanych z przekraczaniem granicy państwowej lub przemieszczaniem przez granicę państwową towarów wbrew prawu. Organ zobowiązany jest także do zapobiegania i wykrywania przestępstw związanych z umyślnym bądź nieumyślnym paserstwem towarów, utrudnianiem lub uniemożliwianiem przeprowadzenia kontroli celnej czy obszaru celnego oraz transferu wartości dewizowych lub polskich środków płatniczych bez zezwolenia dewizowego, jak również przestępstw i wykroczeń oraz przedmiotów określonych w przepisach o wyrobach akcyzowych podlegających obowiązkowi oznaczania znakami akcyzy o broni i amunicji, o materiałach wybuchowych, o prekursorach materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom, o bibliotekach, o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, o narodowym zasobie archiwalnym, o przeciwdziałaniu narkomanii oraz o ewidencji ludności i dowodach osobistych, zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku

[179] Z. Grobelny, *op .cit.*, s. 122-123.
[180] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).

publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej – także w strefie nadgranicznej, osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej, ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej.

Jednym z priorytetowych zadań Straży Granicznej jest zbieranie i przetwarzanie informacji, w tym danych osobowych, z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego, zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji oraz udostępnianie ich odpowiednim organom państwowym, tj.: sądom, prokuratorom, organom administracji publicznej i innym organom państwowym, uprawnionym do ich otrzymania w zakresie niezbędnym do realizacji ich zadań[181]. Komendant Główny Straży Granicznej w Zarządzeniu nr 1 z dnia 2 stycznia 2015 r. w sprawie sposobu i trybu gromadzenia i przetwarzania informacji z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji określił zbiór informacji podlegających gromadzeniu i tworzeniu w Straży Granicznej. W dokumencie tym zostały również wyszczególnione zbiory informacji udostępnione Straży Granicznej lub Komendantowi Głównemu Straży Granicznej przez inne podmioty[182]. Straż Graniczna w celu realizacji ustawowych zadań zgodnie z art. 10a Ustawy o Straży Granicznej jest uprawniona do przetwarzania informacji, w tym danych osobowych, oraz ich wymiany również z właściwymi organami i instytucjami Unii Europejskiej oraz innych państw, a także organizacjami międzynarodowymi, w tym z Międzynarodową Organizacją Policji Kryminalnej – Interpol[183]. Przetwarzanie informacji, w tym danych osobowych, przez Straż Graniczną może mieć charakter niejawny i odbywać się bez zgody i wiedzy osoby, której dotyczą wraz z wykorzystaniem środków technicznych.

Komendant Główny Straży Granicznej jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego. Jest przełożonym wszystkich funkcjonariuszy Straży Granicznej i poprzez nich realizuje zadania w ochronie granicy państwowej[184]. Komendant Główny Straży Granicznej ustala zakres zadań i terytorialny zasięg działania terenowych organów Straży Granicznej oraz organizację oddziałów, placówek i dywizjonów, określa także sposoby pełnienia służby granicznej i

[181] *Ibidem.*
[182] Zarządzenie nr 1 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 2 stycznia 2015 r. w sprawie sposobu i trybu gromadzenia i przetwarzania informacji z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji (Dz. Urz. KGSG 2019.49).
[183] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).
[184] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).

prowadzenia działań granicznych siłami żywymi oraz środkami technicznymi[185]. Terenowymi organami Straży Granicznej są: komendanci oddziałów Straży Granicznej oraz komendanci placówek i dywizjonów Straży Granicznej. Komendanta oddziału Straży Granicznej powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw wewnętrznych na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej, natomiast Komendanta placówki i dywizjonu Straży Granicznej powołuje i odwołuje Komendant Główny Straży Granicznej na wniosek komendanta oddziału Straży Granicznej[186]. Obecnie funkcjonuje 9 Oddziałów Straży Granicznej: Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej, Podlaski Oddział Straży Granicznej, Nadbużański Oddział Straży Granicznej, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, Karpacki Oddział Straży Granicznej, Śląski Oddział Straży Granicznej, Nadodrzański Oddział Straży Granicznej, Morski Oddział Straży Granicznej, Nadwiślański Oddział Straży Granicznej[187].

Oddziałem Straży Granicznej zabezpieczającym odcinek granicy Polski z Republiką Federalną Niemiec jest Nadodrzański Oddział Straży Granicznej, dawniej Lubuski Oddział Straży Granicznej. W terytorialnym zasięgu działania Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej znajduje się województwo lubuskie, wielkopolskie i dolnośląskie. Realizacja ustawowych zadań odbywa się w oparciu o 11 placówek Straży Granicznej rozmieszczonych wzdłuż 716 km granicy państwowej, w tym 278 km z Republiką Federalną Niemiec i 438 km z Republiką Czeską[188].

Lubuski Oddział Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim powołany został Zarządzeniem nr 47 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 maja 1991 roku w sprawie zorganizowania Straży Granicznej i rozformowania WOP, natomiast z dniem 1 czerwca 2009 roku Lubuski Oddział Straży Granicznej przemianowany został na Nadodrzański Oddział Straży Granicznej[189]. Komenda Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej z siedzibą w Krośnie Odrzańskim jest urzędem podległym Komendantowi Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej, zapewniającym mu merytoryczną, organizacyjną, prawną i kancelaryjno-biurową obsługę do sprawnej i skutecznej realizacji jego ustawowych zadań jako terenowego organu Straży Granicznej[190].

---

[185] *Ibidem.*
[186] *Ibidem.*
[187] Oddziały SG, https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddzialy-sg (dostęp: 8.11.2020).
[188] Informacje o NoOSG, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/informacje-ogolne/7446,Informacje-o-NoOSG.html (dostęp: 14.11.2020).
[189] Historia siedziby, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/historia/historia-siedziby/8941,Historia-kompleksu-budynkow-Komendy-Nadodrzanskiego-Oddzialu-Strazy-Granicznej-w.html (dostęp: 14.11.2020).
[190] Struktura NoOSG, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/struktura-oddzialu/7447,Struktura-NoOSG.html (dostęp: 14.11.2020).

Na Straż Graniczną zgodnie z polskim ustawodawstwem został nałożony cały szereg obowiązków, które zaliczyć można do szeroko pojmowanego bezpieczeństwa wewnętrznego państwa[191]. Interdyscyplinarność i różnorodność narzuconych zadań wpływają na trudność i charakter pracy funkcjonariuszy polskiej straży granicznej. Od jakości jej wykonywania w znacznym stopniu zależy odpowiednie funkcjonowanie i bezpieczeństwo państwa.

Straż Graniczna w celu wypełniania nałożonych na nią obowiązków i zadań posiłkuje się współpracą z instytucjami administracji centralnej[192]. Do organów i służb państwowych współdziałających ze Strażą Graniczną należą m.in.: Policja, Główny Urząd Ceł, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Urząd do Spraw Cudzoziemców, Marynarka Wojenna czy też Żandarmeria Wojskowa. Instytucją, z którą najściślej współpracuje Straż Graniczna ze względu na pełnioną funkcję jaką jest zagwarantowanie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, jest Policja. Współpraca ta przebiega głównie w takich obszarach jak: łączność, informatyka, wydalanie i konwojowanie cudzoziemców przebywających nielegalnie na terytorium RP, opieka nad aresztami deportacyjnymi i strzeżonymi ośrodkami dla cudzoziemców[193]. Wymiana informacji uzyskanych w wyniku wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych opiera się na podstawie Porozumienia Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej[194]. Z uwagi na wymianę informacji nadrzędną rolę we współpracy instytucjonalnej odgrywa Krajowe Centrum Informacji Kryminalnej. Zgodnie z Ustawą o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych Straż Graniczna jest podmiotem uprawnionym do otrzymywania informacji kryminalnych z Centrum[195], jak i również obowiązana Zgodnie z Ustawą o Straży Granicznej do udzielania informacji na podstawie wystosowania żądania przez Szefa Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych[196]. Następną instytucją, z którą współpraca gwarantuje zapewnienie bezpieczeństwa granic jest służba celno-skarbowa. Współdziałanie to reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej oraz współpracy Służby Celno-Skarbowej z Policją

[191] D. Magierek, *Rola Straży Granicznej w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski (1990-2004)*, Toruń 2012, s. 64.
[192] *Ibidem*, s. 90.
[193] *Ibidem*, s. 90-91.
[194] Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58).
[195] Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o przetwarzaniu informacji kryminalnych (Dz.U. 2019 poz. 2126).
[196] Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).

i Strażą Graniczną[197]. Kolejnymi jednostkami z którymi Straż Graniczna ma podpisane porozumienie to m.in. Żandarmeria Wojskowa[198], Marynarka Wojskowa[199] czy Państwowa Agencja Atomistyki[200].

Kolejnym krokiem po wejściu Polski do Unii Europejskiej było zawarcie w 2007 r. Układu z Schengen, którego następstwem było zniesienie kontroli na granicach wewnętrznych państw członkowskich. Swoboda przepływu przez strefę lądową, morską czy powietrzną miała wpływ na wzrost rozwoju gospodarczego, ale przyczyniła się również do negatywnych skutków, niosąc ze sobą szereg zagrożeń w tym intensyfikację zjawiska przestępczości zorganizowanej o charakterze transgranicznym[201]. Jednostkami powołanymi do zwalczania i przeciwdziałania zagrożeniom transgranicznym w Polsce są Straż Graniczna, podporządkowana Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a także Służba Celna podległa Ministrowi Finansów, a od 1 marca 2017 roku połączona z kontrolą skarbową i administracją podatkową w ramach struktury Krajowej Administracji Skarbowej (KAS), funkcjonująca obecnie jako Służba Celno-Skarbowa. Organy te odpowiedzialne są za tworzenie systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, zadaniem ich jest również aktywne uczestnictwo we współpracy międzynarodowej w kwestii walki z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem[202]. Straż Graniczna w swoich kompetencjach upoważniona jest do wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych m.in. w zakresie rozpoznawania zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz wspierania innych służb porządku publicznego i ładu konstytucyjnego, będąc jednocześnie w stałej gotowości do wykonywania ustawowych zadań. Te czynności operacyjno-rozpoznawcze zdefiniować można jako zespół prawnie określonych wiedzą kryminalistyczną działań o charakterze niejawnym wykonywanych poza procesem karnym i administracyjnym przez uprawnione organy w celu rozpoznania, zapobiegania i wykrywania przestępstw[203]. Wypełnienie zapisów wynikających z konwencji wykonawczej

---

[197] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2017 r. w sprawie współdziałania Służby Celno-Skarbowej i Straży Granicznej w zakresie zadań wykonywanych przez jednostki pływające Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U.2017.386).

[198] Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej.

[199] Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej z Dowódcą Marynarki Wojennej w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu współdziałania w zakresie ochrony granicy państwowej na morzu.

[200] Porozumienie zawarte pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej i Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki w sprawie współdziałania w zakresie ochrony radiologicznej.

[201] K. Świderski, *Współpraca grup dyspozycyjnych na rzecz bezpieczeństwa państwa w systemie transgranicznym*, [w;] pod red. J. Maciejewski, M. Stochmal, Z. Ludziejewski, *Grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa państwa*, Wrocław 2016, s. 63-68.

[202] M. Maciejewska, A. Piffer, *Rola Straży Granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego" 2016, nr 2, s.20.

[203] D. Magierek, *op. cit.*, s. 67, 99.

Układu z Schengen wiąże się ze ścisłą współpracą instytucji na szczeblu krajowym, które odpowiedzialne są za bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne. Konsolidacja działań Straży Granicznej i służb celnych z policją i sądami jest podstawą oraz niezbędnym warunkiem w celu osiągnięcia pełnej gotowości do przynależności do Układu z Schengen.

Zarówno współpraca krajowa jak i ta międzynarodowa jest niezmiernie istotna. Straż Graniczna jako jeden z wiodących organów w realizacji postanowień wynikających z Układu z Schengen, zobowiązany jest do współpracy z jej odpowiednikami występującymi w państwach Unii Europejskiej[204]. Współpraca polskich służb granicznych ze służbami państw sąsiednich jest szczególnie ważna ze względu na możliwość swobodnego przemieszczania się między granicami wewnętrznymi i ochrony granic zewnętrznych Unii Europejskiej. Współdziałanie to w tym zakresie uregulowane zostało poprzez zawierane umowy dwustronne i porozumienia.

Współpraca polsko-niemiecka została zapoczątkowana podpisaniem dnia 18 lutego 2002 r. Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych[205], która po uchyleniu została zastąpiona Umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzoną w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r[206]. Dokument ten określa warunki współpracy pomiędzy właściwymi organami służb granicznych obu państw w następujących obszarach: wymiana informacji w celu zapobiegania, wykrywania i zwalczania przestępstw oraz ścigania ich sprawców, oddelegowanie funkcjonariuszy do realizacji zadań, wspólne wykonywanie obowiązków służbowych, wyznaczenie osób do bezpośrednich kontaktów, prowadzenie wspólnie uzgodnionych działań, utrzymanie stałej łączności, wymiana oficerów łącznikowych, organizacja wspólnych patroli i grup operacyjno-śledczych, współpraca w zakresie kształcenia i doskonalenia, współpraca naukowo-techniczna.

W celu stworzenia bliższej współpracy pomiędzy polsko-niemieckimi służbami stworzono Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych (PNCW), działające na terenie byłego przejścia granicznego w Świecku. Placówka rozpoczęła działalność 20 grudnia 2007 roku, jako środek kompensacyjny po zniesieniu przez Polskę

---

[204] *Ibidem*, s. 99-100.

[205] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, podpisana w Berlinie dnia 18 lutego 2002 r. (Dz.U. 2005 nr 223 poz. 1915).

[206] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r. (Dz.U. 2015 poz. 939).

kontroli granicznej i przystąpieniu do strefy Schengen[207]. Obecnie, podstawą działania PNCW jest art. 27 Umowy między Rządem Republiki Federalnej Niemiec a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych z dnia 15 maja 2014 roku. W całym Centrum pełni służbę 21 przedstawicieli służby polskiej (9 ze Straży Granicznej, 7 z Policji oraz 5 z Krajowej Administracji Skarbowej) oraz ponad 40 funkcjonariuszy ze strony niemieckiej (Policji Federalnej, Policji Kraju Brandenburgii, Policji Kraju Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Policji Kraju Saksonii oraz niemieckiej Służby Celnej). Poprzez PNCW w Świecku następuje wymiana informacji w zakresie zwalczania przestępczości transgranicznej, w tym dochodzeń i śledztw, ewentualnie również wiadomości związanych z klęskami żywiołowymi czy zatorami drogowymi. Przedstawiciele PNCW niezwłocznie przekazują informacje na wniosek partnera zagranicznego, dotyczące zdarzeń drogowych, zaginięć osób, mienia, poszukiwań osób czy pościgów transgranicznych.

Wysokorozwinięta współpraca na tle międzynarodowym jest kluczowym elementem mówiącym o skuteczności funkcjonowania służb granicznych, w związku z tym Straż Graniczna ciągle dąży do rozwoju tej współpracy oraz doskonalenia jej. Współpraca międzynarodowa odgrywa istotną rolę w europejskiej koncepcji zintegrowanego zarządzania granicami określonej w art. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej, której założenia realizowane są przez Straż Graniczną[208]. Współdziałanie Straży Granicznej ze służbami granicznymi krajów sąsiadujących jest bezwzględnym elementem ochrony granicy i niezbędnym działaniem w przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości. Współpraca ta przebiega na wszystkich poziomach dowodzenia i tworzy również formy zinstytucjonalizowane.

Straż Graniczna realizuje dwustronną współpracę z państwami sąsiadującymi, znajdującymi się w Unii Europejskiej, czyli występującymi na granicy wewnętrznej[209]. Polega ona na określonych działaniach tj.: działalność wspólnych centrów współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych na granicach, funkcjonujących w systemie całodobowym, których podstawowym zadaniem jest: gromadzenie i wymiana informacji niezbędnych do

[207] 10 rocznica powstania Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/5972,10-rocznica-powstania-Polsko-Niemieckiego-Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-P.html (dostęp: 15.11.2020).

[208] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz uchylenia rozporządzeń (UE) nr 1052/2013 i (UE) 2016/1624 (Dz.U.UE.L.2019.295.1).

[209] Główne obszary współpracy międzynarodowej Straży Granicznej, https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej.html (dostęp: 15.11.2020).

zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz wykrywania przestępczości na terenach przygranicznych, w tym korzystanie z dostępnych baz danych; udzielanie wsparcia w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy właściwymi organami; pośredniczenie w informowaniu o prowadzonych pościgach transgranicznych, tworzenie Wspólnych Polsko – Niemieckich Placówek z siedzibą w Ludwigsdorf, Świecku i Pomellen, prowadzenie wspólnych patroli na terenach przygranicznych, realizacja wspólnych działań operacyjno-śledczych, m.in. poprzez formowanie wspólnych grup operacyjno-śledczych, prowadzenie pościgu transgranicznego i obserwacji transgranicznej, ciągła wymiana informacji i organizowanie spotkań na poszczególnych poziomach dowodzenia, w tym opracowania wspólnych raportów dotyczących przestępczości i bezpieczeństwa terenów przygranicznych, organizacja wspólnych szkoleń, ćwiczeń oraz wymiana doświadczeń i najlepszych praktyk, planowanie współpracy i zawierania szczegółowych porozumień, w tym realizacja wspólnych projektów i programów.

Przedstawiciele Straży Granicznej mogą zostać oddelegowani do realizacji swoich zadań do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej w celu prowadzenia wspólnych patroli lub też innych działań zapewniających bezpieczeństwo publiczne, zapobieganie i przeciwdziałanie przestępczości czy też pomoc w związku z imprezami masowymi lub klęskami żywiołowymi[210]. Z sąsiednimi krajami granicznymi nie należącymi do Unii Europejskiej, czyli tymi występującymi na granicy zewnętrznej, tj. Ukraina, Białoruś i Rosja, Straż Graniczna również rozwija swoją współpracę poprzez wprowadzanie innowacyjnych form współdziałania. Z każdym z powyżej wymienionych państw odbywają się cykliczne spotkania pełnomocników granicznych mające na celu podsumowania współpracy, wymiany informacji i planowania dalszych działań[211]. Istotną rolę we współpracy służb granicznych z państwami sąsiednimi, a także innymi państwami Unii Europejskiej, czy też państwami trzecimi pełnią oficerowie łącznikowi[212]. Oficerowie łącznikowi Straży Granicznej i Policji pełnią swoje obowiązki przy polskich placówkach dyplomatycznych za granicą współpracując z oficerami łącznikowymi organów ścigania innych państw akredytowanych przy placówkach dyplomatycznych w Polsce. Realizują oni zadania związane m.in. ze zwalczaniem nielegalnej migracji, handlem ludźmi, fałszerstwem dokumentów, przemytem środków odurzających i substancji psychotropowych oraz towarów akcyzowych. Straż Graniczna ma swoich oficerów łącznikowych w Moskwie, Kijowie, Berlinie, Hanoi (Europejski Oficer Łącznikowy do Spraw

[210] *Ibidem.*
[211] *Ibidem.*
[212] *Ibidem.*

Powrotów w ramach projektu EURLO[213]) oraz w Hadze przy Europolu i reprezentanta przy Stałym Przedstawicielstwie RP przy UE w Brukseli. Na miejscu, w Polsce przedstawiciele Straży Granicznej współdziałają z oficerami łącznikowymi państw sąsiednich, poza tym również z oficerami z innych państw m.in.: USA, Wielkiej Brytanii, Francji, Rumunii, Austrii oraz innych państw UE i państw trzecich.

Kluczowym zadaniem Straży Granicznej jest zwalczanie całego szeregu zagrożeń, które w obecnym stuleciu gwałtownie ewoluowały, a wśród których najbardziej dotkliwa wydaje się być, elastyczna i trudna do rozpoznania, przestępczość zorganizowana o charakterze transgranicznym. Wpływa ona na negatywnie na funkcjonowanie instytucji państwowych, a także niekorzystnie oddziałuje na bezpieczeństwo obywateli oraz porządek społeczny. W związku ze wzrostem konfliktów o podłożu międzynarodowym, niezbędne są działania mające na celu wzmocnienie potencjału służb i formacji, które zajmują się zwalczaniem zagrożeń wpływających na poziom bezpieczeństwa międzynarodowego.

2.3. Prokuratura RP, Eurojust i Europejska Sieć Sądowa w zwalczaniu przestępczości międzynarodowej

Prokuratura, choć jest jednym z najważniejszych organów ochrony prawnej, nie ma umocowania konstytucyjnego, a jej zadania i uprawnienia zawarte są jedynie w regulacji ustawowej. Działa w oparciu o Ustawę z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze, która weszła w życie dniem 4 marca 2016 r[214]. Ustawa ta zastąpiła dotychczas obowiązującą i wielokrotnie nowelizowaną ustawę z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze[215]. Uchwalenie nowej ustawy umożliwiło utworzenie jednolitego, spójnego aktu prawnego uwzględniającego wszelkie zmiany zachodzące na przełomie lat w polskiej prokuraturze. Istotnym aktem prawnym regulującym działalność prokuratury jest również Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – określające Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury[216]. Kluczowym zadaniem prokuratury we wszystkich państwach jest ochrona i pilnowanie praworządności oraz nadzór nad ściganiem osób, które dopuściły się popełnienia przestępstwa. Również w Polsce zgodnie z ustawą o Prokuraturze, wykonuje ona zadania w zakresie ścigania przestępstw oraz stoi na straży

[213] EURLO jest to sieć europejskich oficerów łącznikowych do spraw powrotów.
[214] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (Dz.U. 2021 poz. 66).
[215] Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599).
[216] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).

praworządności. Prokuraturę stanowią: Prokurator Generalny, który jest naczelnym organem w Polsce i jego funkcję sprawuje Minister Sprawiedliwości, Prokurator Krajowy, pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego oraz prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej. Prokuratorami powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury są prokuratorzy Prokuratury Krajowej, prokuratur regionalnych, prokuratur okręgowych i prokuratur rejonowych, natomiast Prokuratorami Instytutu Pamięci Narodowej są prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, prokuratorzy oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, prokuratorzy Biura Lustracyjnego oraz prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych[217]. W sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych zadania wykonują prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury pełniący czynności w Departamencie do Spraw Wojskowych, w wydziałach prokuratur okręgowych i działach prokuratur rejonowych, właściwych w sprawach wojskowych[218].

Prokuratura Krajowa zapewnia obsługę Prokuratora Generalnego i Prokuratora Krajowego[219]. Do podstawowych jej zadań należy również zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym, Sądem Najwyższym i Naczelnym Sądem Administracyjnym, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych, sprawowanie nadzoru instancyjnego i służbowego nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach regionalnych, koordynacja nadzoru służbowego nad postępowaniami przygotowawczymi prowadzonymi przez pozostałe jednostki organizacyjne prokuratury, prowadzenie wizytacji prokuratur regionalnych, wykonywanie czynności w zakresie obrotu prawnego z zagranicą i prowadzenie centralnej bazy opinii prawnych oraz bazy wytycznych i zarządzeń Prokuratora Generalnego. Prokuraturą Krajową kieruje Prokurator Krajowy, który jest prokuratorem przełożonym prokuratorów Prokuratury Krajowej oraz prokuratorów pozostałych powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Prokuraturę regionalną tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej dwóch prokuratur okręgowych[220]. Do podstawowych zadań prokuratury regionalnej należy zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi i wojewódzkimi sądami administracyjnymi, prowadzenie i

[217] Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (Dz.U. 2021 poz. 66).
[218] *Ibidem.*
[219] *Ibidem.*
[220] *Ibidem.*

nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach ścigania najpoważniejszej przestępczości finansowo-gospodarczej i skarbowej oraz przeciwko obrotowi gospodarczemu względem mienia o wielkiej wartości, sprawowanie nadzoru nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach okręgowych, a także prowadzenie wizytacji prokuratur okręgowych i rejonowych. Prokuraturą regionalną kieruje prokurator regionalny, który jest prokuratorem przełożonym prokuratorów prokuratury regionalnej, prokuratorów prokuratur okręgowych oraz prokuratorów prokuratur rejonowych na obszarze działania prokuratury regionalnej.

Prokuraturę okręgową tworzy się dla obszaru właściwości co najmniej dwóch prokuratur rejonowych[221]. Do podstawowych zadań prokuratury okręgowej należy zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi, a w jednostkach, w których utworzono wydziały do spraw wojskowych, także przed sądami wojskowymi, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych w sprawach o poważne przestępstwa kryminalne, finansowe i skarbowe, a w jednostkach, w których utworzono wydziały do spraw wojskowych, także w sprawach podlegających orzecznictwu wojskowych sądów okręgowych, sprawowanie nadzoru nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach rejonowych, a także prowadzenie wizytacji prokuratur rejonowych. Prokuraturą okręgową kieruje prokurator okręgowy, który jest prokuratorem przełożonym prokuratorów prokuratury okręgowej oraz prokuratorów rejonowych i prokuratorów prokuratur rejonowych na obszarze działania prokuratury okręgowej.

Prokuraturę rejonową tworzy się dla jednej lub większej liczby gmin, w uzasadnionych przypadkach może być utworzona więcej niż jedna prokuratura rejonowa w obrębie tej samej gminy[222]. Do podstawowych zadań prokuratury rejonowej należy zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy przed sądami powszechnymi, a w jednostkach, w których utworzono działy do spraw wojskowych, także przed sądami wojskowymi, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych, a w jednostkach, w których utworzono działy do spraw wojskowych, także w sprawach podlegających orzecznictwu wojskowych sądów garnizonowych. Prokuraturą rejonową kieruje prokurator rejonowy, który prokuratorem przełożonym prokuratorów wykonujących czynności w tej jednostce.

Jednym z departamentów w Prokuraturze Krajowej jest Departament do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji, właściwy w sprawach ścigania przestępczości

[221] *Ibidem.*
[222] *Ibidem.*

zorganizowanej, w tym przestępczości transgranicznej, najpoważniejszej przestępczości korupcyjnej oraz przestępczości o charakterze terrorystycznym[223]. Prokurator z Departamentu do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji jest przedstawicielem Prokuratora Generalnego w Międzyresortowym Zespole do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych[224]. Do podstawowych zadań Zespołu należy monitorowanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym, ich analiza i ocena, opracowanie projektów procedur w zakresie zwalczania terroryzmu oraz inicjowanie, koordynowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez właściwe organy administracji rządowej w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Kolejnym zadaniem Departamentu jest utrzymywanie bieżącej współpracy z Departamentem Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów, będącym jednostką pomocniczą Generalnego Inspektora Informacji Finansowej w obszarze przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Prokurator z Departamentu do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji jako przedstawiciel Prokuratora Generalnego jest członkiem Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi sprawującym swoją działalność przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz działających w jego ramach grupach tj. grupie roboczej, grupie eksperckiej do spraw wsparcia ofiar handlu ludźmi, grupie eksperckiej do spraw handlu dziećmi, grupie eksperckiej do spraw o niezawiadomienie o czynie zabronionym[225]. Fundamentem tej aktywności jest Krajowy Plan Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, uchwalany w cyklu dwuletnim przez Radę Ministrów, w którym wyznaczono zadania realizowane przez szereg organów i instytucji państwowych. Współpraca ta prowadzona jest również z fundacjami, których przedmiotem działalności statutowej jest przeciwdziałanie handlem ludźmi, tj. Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada, oraz Itaka – Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych.

Departament do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji zajmuje się zwalczaniem przestępczości transgranicznej, m.in. poprzez udział w pracach nad Rządowym planem zwalczania przestępczości zorganizowanej[226]. Dokument ten wskazuje podstawowe obszary aktywności przestępczości zorganizowanej i identyfikuje istotne bariery w skutecznym zwalczaniu tego zjawiska, którymi w głównej mierze jest m.in. rozproszony charakter działań służb i podmiotów odpowiedzialnych za walkę z tym rodzajem przestępczości. Zadaniem

[223] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).
[224] Działalność krajowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/przestepczosc-zorganizowana/dzialalnosc-krajowa/dzialalnosc-krajowa/ (dostęp: 9.01.2021).
[225] *Ibidem.*
[226] *Ibidem.*

Departamentu jest także przeciwdziałanie narkomanii oraz produkcji i obrotu środków odurzających i psychotropowych poprzez współpracę z podległym Ministrowi Zdrowia Krajowym Biurem do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii. Biuro to koordynuje wszelkie działania mające na celu ograniczenie popytu na narkotyki, opracowuje projekt Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz monitoruje realizację Programu, który stanowi fundament w walce z narkomanią[227]. Kolejne działania Departamentu ukierunkowane są na walkę z przemytem, nielegalnym wytwarzaniem i obrotem wyrobami tytoniowymi za pośrednictwem współpracy z Międzyresortową Grupą Roboczą do Spraw Zwalczania Przemytu Papierosów, która funkcjonuje w ramach Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości na Szkodę Interesów Finansowych Rzeczpospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej (GAFU). Zespół ten jest bowiem organem wspierającym Pełnomocnika Rządu do Spraw Zwalczania Nieprawidłowości Finansowych na Szkodę Rzeczypospolitej Polskiej lub Unii Europejskiej. Międzyresortowa Grupa Robocza do Spraw Zwalczania Przemytu Papierosów w obszarze swojej działalności podejmowane na rzecz ograniczenia przemytu i podrabiania wyrobów tytoniowych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Departament do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji przeciwdziała także nielegalnemu obrotowi bronią masowego rażenia, obrotowi towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa[228]. Przedstawiciele Departamentu uczestniczą w pracach Międzyresortowego Zespołu do spraw zapobiegania nielegalnemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i implementacji „Inicjatywy Krakowskiej". Zadania, które są realizowane przez ten zespół to opracowanie oraz przedkładanie Radzie Ministrów propozycji działań w obszarze zapobiegania nielegalnemu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, środków jej przenoszenia, materiałów i technologii do jej produkcji oraz towarów podwójnego zastosowania.

Do fundamentalnych zadań Departamentu do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji należy współpraca międzynarodowa w zakresie opracowywania strategii zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz ścigania jej sprawców, współdziałanie z polskim przedstawicielem w Eurojust w zakresie działań prokuratury oraz z przedstawicielami innych organizacji międzynarodowych i ponadnarodowych działających na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu, cyberprzestępczości zorganizowanej, korupcji, prania pieniędzy, handlu ludźmi, rozprzestrzeniania broni masowego rażenia,

[227] *Ibidem.*
[228] *Ibidem.*

produkcji oraz obrotu środkami odurzającymi i psychotropowymi[229]. Jednym z obszarów współpracy międzynarodowej jest przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Departament do spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Generalnej zaangażowany jest w działalność Komitetu Ekspertów Rady Europy do Spraw Ewaluacji Krajowych Systemów Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu (MONEYVAL) z siedzibą w Strasburgu[230].

Przedstawiciel Departamentu jest ekspertem i krajowym punktem kontaktowym do spraw związanych z działaniami przeciwko handlowi ludźmi w grupie GRETA (The Group of Experts on Trafficking in Human Beings), funkcjonującej przy Radzie Europy. Jako reprezentant Prokuratury Generalnej uczestniczy również w konferencjach międzynarodowych Organizacji Narodów Zjednoczonych i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, których tematyka związana jest z handlem ludźmi. Departament bierze również aktywny udział w spotkaniach, których uczestnikami są przedstawiciele organów wymiaru sprawiedliwości oraz instytucji państwowych innych państw, podczas których przedstawiane jest zaangażowanie Prokuratury Generalnej w różnych obszarach zwalczania przestępczości, w tym handlu ludźmi[231]. Regularnie prowadzona jest także współpraca i wymiana informacji z Ambasadami Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.

W ramach współpracy europejskiej w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości prokuratura współdziała z organizacjami międzynarodowymi lub ponadnarodowymi działającymi na podstawie umów międzynarodowych, w zakresie działań podejmowanych w celu zwalczania przestępczości. Sposób realizacji tych zadań określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 października 2016 r. w sprawie sposobu realizacji zadań związanych ze współpracą prokuratury z organizacjami międzynarodowymi lub ponadnarodowymi działającymi na podstawie umów międzynarodowych[232]. Zgodnie z zapisami zawartymi w Rozporządzeniu w jednostkach organizacyjnych prokuratury na potrzeby współpracy i wymiany informacji pomiędzy właściwymi organami krajowymi Rzeczypospolitej Polskiej i państw członkowskich tworzy się punkty kontaktowe. Mają one na celu usprawnienie współpracy między jednostkami organizacyjnymi prokuratury a właściwymi

[229] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).
[230] Działalność międzynarodowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/przestepczosc-zorganizowana/dzialanosc-miedzynarodowa/dzialanosc-miedzynarodowa/ (dostęp: 10.01.2021).
[231] *Ibidem.*
[232] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 października 2016 r. w sprawie sposobu realizacji zadań związanych ze współpracą prokuratury z organizacjami międzynarodowymi lub ponadnarodowymi działającymi na podstawie umów międzynarodowych (Dz.U.2016.1732).

organami państw członkowskich Unii Europejskiej, w szczególności poprzez wymianę informacji w zakresie objętym zadaniami punktu lub ich sieci. Prokuratura Generalna poprzez swojego Przedstawiciela Krajowego w ramach współpracy europejskiej w zakresie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości intensywnie współdziała z instytucją o nazwie Eurojust, powołaną w ramach Unii Europejskiej w celu walki z międzynarodową przestępczością zorganizowaną.

W dniach 15-16 października 1999 r. w Tampere w Finlandii podczas nadzwyczajnego posiedzenia Rady Europejskiej podjęto decyzję o utworzeniu europejskiego organu wymiaru sprawiedliwości – Eurojustu[233]. Jednostka ta miała na celu sprawowanie nadzoru procesowego prokuratur narodowych nad śledztwami prowadzonymi przez organ policji danego kraju, a w głównej mierze sprawować kontrolę nad śledztwami w obszarze przestępczości zorganizowanej, prowadzonymi przy pomocy lub bezpośrednio przez Europol, ponadto umożliwić głębszą współpracę sądów i prokuratur krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz przyczynić się do utworzenia europejskiej sieci współpracy wymiarów sprawiedliwości, a także ułatwić i zintensyfikować pomoc prawną w kwestiach cywilnych i karnych. Komisja Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych Unii Europejskiej zobowiązana została, aby do końca 2001 r. uchwalić niezbędne akty prawne uprawniające do powołania i uruchomienia Eurojustu[234]. Ostatecznie w 2002 r. w Hadze powołano do życia Agencję Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (Eurojust), decyzją Rady z dnia 28 lutego 2002 roku ustanawiającą Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością, jako organ Unii Europejskiej posiadający osobowość prawną, mający stymulować i polepszać koordynację działań i współpracę między właściwymi organami sądowymi państw członkowskich, a w perspektywie czasowej stanowić podstawę do zbudowania Prokuratury Europejskiej oraz stanowić ważny krok w rozwoju europejskiej współpracy sądowej[235]. Jednostka ta miała na celu wsparcie państw członkowskich przy wykrywaniu i zwalczaniu poważnej przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym oraz pomoc w szybkim i skutecznym stawianiu sprawców przed wymiarem sprawiedliwości. Aktualnie Eurojust realizuje swoje zadania w oparciu o decyzję Rady z dnia 16 grudnia 2008 roku w sprawie wzmocnienia Eurojustu i w sprawie zmiany decyzji

[233] A. Gruszczak, *Unia Europejska wobec przestępczości. Współpraca w ramach III Filara*, Kraków 2002, s. 111.
[234] Z. Rau, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kraków 2002, s. 95.
[235] Decyzja Rady 2002/187/WSiSW z dnia 28 lutego 2002 r. ustanawiająca Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością (Dz. Urz. UE L 63 z 06.03.2002).

2002/187/WSiSW ustanawiającej Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością, przy udziale 28 przedstawicieli krajów członkowskich[236].

Eurojust wspiera koordynację wymiarów sprawiedliwości i współpracę między organami krajowymi w zakresie zwalczania terroryzmu i poważnej przestępczości zorganizowanej w sprawach dotyczących więcej niż jednego kraju Unii Europejskiej, poprzez: koordynowanie dochodzeń i śledztw, w których uczestniczą co najmniej dwa kraje członkowskie, wsparcie w rozwiązywaniu konfliktów jurysdykcji, pomoc w opracowywaniu i wdrażaniu unijnych instrumentów prawnych, takich jak europejski nakaz aresztowania oraz nakazy konfiskaty i zamrożenia mienia[237]. Przy realizacji dochodzeń oraz operacji ścigania, w które zaangażowane są przynajmniej dwa państwa członkowskie, celem Eurojustu jest rozwój i usprawnienie współpracy między organami krajowymi, przy jednoczesnym uwzględnieniu wszelakich wniosków składanych przez właściwe jednostki państwa członkowskiego i informacji przekazanych przez organy właściwe w oparciu o przepisy obowiązujące w ramach traktatów (europejska sieć sądowa w sprawach karnych, Europol i OLAF)[238]. Następnym istotnym celem funkcjonowania Eurojustu jest poprawa i udoskonalenie współpracy pomiędzy właściwymi organami, przede wszystkim poprzez łatwiejszy dostęp do świadczenia międzynarodowej wzajemnej pomocy prawnej oraz wykonywania europejskiego nakazu aresztowania.

Eurojust udziela również wsparcia właściwym organom, aby zwiększyć skuteczność prowadzonych dochodzeń i udoskonalić proces ścigania przestępstw. Eurojust może także wspomagać w dochodzeniach i operacjach ścigania, w których uczestniczy państwo członkowskie oraz państwo nienależące do UE lub też państwo członkowskie oraz Komisja w kwestii przestępstw, które naruszają interesy finansowe Unii Europejskiej. Eurojust ma wpływ na wzrost skuteczności działania organów krajowych w walce z najgroźniejszymi przestępstwami o charakterze międzynarodowym oraz poważną przestępczością zorganizowaną, m.in. terroryzmem, handlem ludźmi, przemytem narkotyków, przestępstwami finansowymi czy praniem brudnych pieniędzy, w celu szybkiego i sprawnego działania i skutecznego postawienia przestępców przed sądem. Eurojust wypełnia swoje zadania za

[236] Decyzja Rady 2009/426/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wzmocnienia Eurojustu i w sprawie zmiany decyzji 2002/187/WSiSW ustanawiającej Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością (Dz. Urz. UE L 138 z 04.06.2009).
[237] Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (Eurojust), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_pl#czym-zajmuje-si%C4%99-eurojust? (dostęp: 31.01.2021).
[238] Eurojust, https://e-justice.europa.eu/content_eurojust-23-pl.do (dostęp: 31.01.2021).

pośrednictwem członków krajowych lub działając jako kolegium[239]. Do obowiązków tych przedstawicieli należy występowanie do odpowiednich organów krajowych o wszczęcie dochodzenia lub ścigania przestępstw w określonych przypadkach: o stwierdzenie, że jeden z organów może być bardziej właściwy do wszczęcia dochodzenia lub ścigania w konkretnej sprawie, o koordynację działań właściwych organów danego państwa członkowskiego, o powołanie wspólnego zespołu śledczego lub udzielenie wszelkich niezbędnych informacji potrzebnych do wykonania określonych zadań.

W celu realizacji wyżej wymienionych zadań i celów Eurojust: organizuje spotkania koordynacyjne, finansuje i zapewnia wkład ekspertów w prace wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych oraz organizuje centra koordynacyjne[240]. W spotkaniach koordynacyjnych Eurojustu biorą udział prokuratorzy, sędziowie i funkcjonariusze organów ścigania. Podczas spotkań następuje wymiany wiedzy, członkowie korzystają również z fachowej wiedzy, infrastruktury i służb tłumaczeniowych Eurojustu. Centra koordynacyjne zajmują się natomiast organizacją dni współpracy, podczas których uczestnicy wymieniają się informacjami na temat poważnej przestępczości zorganizowanej dotyczącej więcej niż jednego kraju UE.

Eurojust gwarantuje wymianę informacji pomiędzy właściwymi organami i wspiera je w zapewnieniu jak najwyższego poziomu koordynacji i współpracy. Współdziała także z Europejską Siecią Sądową, Europolem czy z Europejskim Urzędem ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych[241]. Eurojust stara się dostarczyć jak najlepsze wsparcie logistyczne, m.in. poprzez organizację spotkań, których celem jest zagwarantowanie koordynacji działań organów sądowych i służb policyjnych z różnych krajów, aby zapewnić środki do rozwiązania ewentualnych kwestii natury prawnej czy bieżących problemów praktycznych.

Eurojust zawarł porozumienia o współpracy z wieloma krajami spoza Unii Europejskiej, z instytucjami, agencjami i partnerami UE oraz z organizacjami międzynarodowymi[242]. Są to między innymi: Europejska Sieć Sądowa, Europejski Urząd Policji (Europol), Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF), Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Zewnętrznych Granicach Państw Członkowskich Unii Europejskiej

---

[239] *Ibidem.*

[240] Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (Eurojust), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_pl#czym-zajmuje-si%C4%99-eurojust? (dostęp: 13.02.2021).

[241] Eurojust, https://e-justice.europa.eu/content_eurojust-23-pl.do (dostęp: 13.02.2021).

[242] Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (Eurojust), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_pl#czym-zajmuje-si%C4%99-eurojust? (dostęp: 13.02.2021).

(Frontex), Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), Europejskie Kolegium Policyjne (CEPOL), Europejska Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN), Agencja Praw Podstawowych (FRA), Interpol, Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC), IberRed, czyli Iberoamerykańska Sieć Współpracy Sądowej w Sprawach Cywilnych i Karnych (ang. Iberoamerican Network of Judicial Cooperation in Civil and Criminal Matters).

Europejska Sieć Sądowa (ang. European Judicial Network) powołana została w celu ułatwienia i usprawnienia współpracy sądowej w sprawach karnych, tworząc sieć krajowych punktów kontaktowych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej[243]. Do głównych zadań Europejskiej Sieci Sądowej należy: wsparcie przy nawiązywaniu właściwych kontaktów pomiędzy punktami kontaktowymi w różnych państwach członkowskich, organizowanie okresowych posiedzeń przedstawicieli państw członkowskich, ciągłe dostarczanie aktualnych informacji ogólnych, w szczególności za pomocą właściwej sieci telekomunikacyjnej[244].

Europejska Sieć Sądowa została utworzona na mocy wspólnego działania 98/428/WSiSW z dnia 29 czerwca 1998 r., aby realizować zalecenia nr 21 Planu działania mające na celu zwalczanie poważnej przestępczości zorganizowanej w sposób zdecentralizowany, elastyczny i przekrojowy[245]. Obecnie podstawą prawną funkcjonowania sieci jest decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej [246]. Aktualnie w skład Europejskiej Sieci Sądowej wchodzi ponad 400 punktów kontaktowych, wyznaczonych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, państwach kandydujących i stowarzyszonych oraz państwach trzecich, zrzeszająca prokuratorów, sędziów, funkcjonariuszy policji i innych urzędników, zaangażowanych w międzynarodową współpracę w sprawach karnych[247]. Punkty kontaktowe Europejskiej Sieci Sądowej są aktywnymi pośrednikami we współpracy międzynarodowej, przede wszystkim w celu zwalczania poważnej przestępczości zorganizowanej[248]. Do ich najważniejszych zadań należy ułatwianie współpracy poprzez usprawnianie przepływu informacji, pośredniczenie w nawiązywaniu bezpośrednich kontaktów między właściwymi organami różnych państw, czy

---

[243] Europejska Sieć Sądowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 14.02.2021).
[244] Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej (Dz.Urz. UE L 348/130).
[245] A. Gruszczak, *op. cit.*, s. 100-101.
[246] Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej (Dz.Urz. UE L 348/130).
[247] Europejska Sieć Sądowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 13.02.2021).
[248] *Ibidem.*

dostarczanie informacji prawnych i praktycznych, niezbędnych dla prawidłowego przygotowania skutecznych wniosków o współpracę sądową. Do kompetencji punktów kontaktowych należy także podejmowanie działań promocyjnych na temat funkcjonowania sieci oraz organizowanie szkoleń na temat współpracy sądowej dla właściwych organów w swoich państwach członkowskich. Spośród punktów kontaktowych, każde państwo członkowskie wyznacza korespondenta krajowego, odpowiedzialnego za kontakty z Europejską Siecią Sądową. Korespondent krajowy, w szczególności, zobowiązany jest w swoim państwie za kwestie związane z wewnętrznym działaniem sieci, w tym za koordynowanie wniosków o informacje i odpowiedzi na nie przedstawianych przez właściwe organy krajowe. Jest również główną osobą odpowiedzialną za kontakty z sekretariatem Europejskiej Sieci Sądowej, w tym uczestniczy w ich posiedzeniach oraz na wniosek wydaje opinie w sprawie wyznaczania nowych punktów kontaktowych. Dodatkowo każde państwo członkowskie wyznacza korespondenta technicznego Europejskiej Sieci Sądowej, którego głównym zadaniem jest dostarczanie i zaktualizowanie informacji dotyczących jego państwa członkowskiego.

Sekretariat Europejskiej Sieci Sądowej jest organem zarządzającym, którego podstawowym działaniem jest zapewnienie ciągłości i sprawnego funkcjonowania sieci, usytuowany jest w siedzibie Eurojustu w Hadze[249]. Do zadań Sekretariatu należy również: zapewnienie punktom kontaktowym realizacji ich działań, tworzenie i ulepszanie strony internetowej Europejskiej Sieci Sądowej oraz jej operacyjnych narzędzi elektronicznych, a także administrowanie nimi, dostarczanie informacji punktom kontaktowym i innym zainteresowanym stronom na temat działalności Europejskiej Sieci Sądowej i współpracy wymiarów sprawiedliwości, wyznaczanie przedstawicieli oraz nawiązywanie kontaktów z innymi sieciami sądowymi i innymi strukturami w obszarze współpracy wymiarów sprawiedliwości na terenie Unii Europejskiej i poza jej granicami[250].

Europejska Sieć Sądowa współpracuje z wieloma organizacjami, organami czy sieciami takimi jak: Eurojust (Agencja Unii Europejskiej do Spraw Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości), ERA (Akademia Prawa Europejskiego), EJCN, tj. Europejska Sieć Sądowa do Spraw Cyberprzestępczości (ang. European Judicial Cybercrime Network), IberRed, czyli Iberoamerykańska Sieć Współpracy Sądowej w Sprawach Cywilnych i Karnych (ang.

[249] Europejska Sieć Sądowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 27.02.2021).
[250] Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej (Dz.Urz. UE L 348/130).

Iberoamerican Network of Judicial Cooperation in Civil and Criminal Matters), CNCP, czyli Sieć Punktów Kontaktowych Wspólnoty Narodów (ang. Commonwealth Network of Contact Points), RJCPLP, czyli Sieć Międzynarodowej Współpracy Sądowej Krajów Portugalskojęzycznych (ang. Network of judicial international cooperation of the Portuguese speaking countries [Rede Judiciária da CPLP]), Regionalna Platforma Sądowa Krajów SAHEL-u (ang. Judicial Regional Platform of Sahel countries) i WBPN, czyli Sieć Prokuratorów Zachodnich Bałkanów (ang. Prosecutors` Network of the Western Balkans) [251].

Europejska Sieć Sądowa i Eurojust podtrzymują ze sobą uprzywilejowane kontakty, oparte na konsultacji i komplementarności, w szczególności w przypadku stosunków pomiędzy punktami kontaktowymi państwa członkowskiego, przedstawicielem krajowym Eurojust tego samego państwa członkowskiego oraz korespondentami krajowymi Europejskiej Sieci Sądowej i Eurojust[252]. Aby zapewnić skuteczną współpracę podejmowane są przez te instytucje następujące działania: Europejska Sieć Sądowa udostępnia Eurojust'owi scentralizowane informacje oraz bezpieczne połączenie telekomunikacyjne, punkty kontaktowe Europejskiej Sieci Sądowej informują swojego przedstawiciela krajowego na podstawie analizy indywidualnych przypadków o sytuacjach, w których Eurojust, ich zdaniem, jest jednostką bardziej kompetentną do rozwiązania sprawy, zaproszeni przedstawiciele krajowi Eurojust'u mogą uczestniczyć w spotkaniach Europejskiej Sieci Sądowej.

Plenarne posiedzenia punktów kontaktowych Europejskiej Sieci Sądowej odbywają się regularnie, trzy razy w roku, na które zapraszane są co najmniej trzy punkty kontaktowe z każdego państwa członkowskiego[253]. Głównym celem tych spotkań jest umożliwienie poznania się i nawiązania bezpośrednich kontaktów między punktami kontaktowymi państw członkowskich oraz stworzenie platformy wymiany doświadczeń i dyskusji na temat prawnych i praktycznych aspektów i problemów współpracy sądowej, szczególnie pod względem wdrażania środków przyjętych przez Unię Europejską. Co najmniej raz w roku, w zależności od potrzeb członków Europejskiej Sieci Sądowej mają także miejsce posiedzenia korespondentów krajowych sieci. Uczestników na spotkanie zaprasza korespondent krajowy państwa członkowskiego sprawującego Prezydencję Rady, uwzględniając również życzenia państw członkowskich w sprawie spotkań korespondentów. Celem tych posiedzeń jest

[251] Europejska Sieć Sądowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 27.02.2021).
[252] Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej (Dz. Urz. UE L 348/130).
[253] *Ibidem.*

omówienie spraw bieżących, w szczególności kwestii administracyjnych dotyczących sieci[254]. Również co najmniej raz do roku odbywają się spotkania korespondentów technicznych Europejskiej Sieci Sądowej, które organizowane są przez korespondenta technicznego z państwa członkowskiego sprawującego Prezydencję Rady, celem omówienia spraw bieżących.

Na stronie internetowej Europejskiej Sieci Sądowej, którą zarządza i aktualizuje na bieżąco Sekretariat sieci znajduje się zbiór praktycznych informacji z obszaru międzynarodowej współpracy sądowej, w tym teksty aktów prawnych Unii Europejskiej i notyfikacji, baza wiedzy o systemach prawnych poszczególnych państw członkowskich, jak i również istnieje możliwość wyszukania i pozyskania danych kontaktowych właściwych organów w danym państwie członkowskim[255].

W Polsce Europejską Sieć Sądową tworzy obecnie 16 punktów kontaktowych, w tym trzy punkty w Prokuraturze Krajowej, dwa punkty w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz w okręgach regionalnych - po jednym punkcie na poziomie prokuratur regionalnych lub okręgowych. Krajowy korespondent Europejskiej Sieci Sądowej ma swoja siedzibę w Biurze Współpracy Międzynarodowej Prokuratury Krajowej, natomiast krajowy korespondent techniczny w Biurze Informatyzacji i Analiz Prokuratury Krajowej[256]. Wszystkie polskie punkty kontaktowe zajmują się obsługą zarówno prokuratur, jak i sądów. Raz do roku organizowane są ich spotkania wewnętrzne krajowe, podczas których omawiane są bieżące sprawy i problemy we współpracy międzynarodowej.

Utworzona sieć międzynarodowej współpracy w Polsce, na podobieństwo pozostałych państw członkowskich UE, stanowi jednocześnie sieć ekspertów koordynujących realizacje wniosków o wzajemną pomoc prawną, wymianę informacji. Dzięki wypracowanym schematom organizacyjnym oraz przedstawicielstwom w lokalnych organach, możliwe jest skoordynowanie działań i realizacja czynności w możliwie najkrótszym czasie. O ile w przypadku współpracy wewnątrzwspólnotowej organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, wykonywanie jej jest uregulowane prawnie i odbywa się w określonym czasie, o tyle w przypadku współpracy z państwami spoza Unii Europejskiej podstawą są umowy międzynarodowe bądź zasady wzajemności.

---

[254] *Ibidem.*
[255] Europejska Sieć Sądowa, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 27.02.2021).
[256] *Ibidem.*

3. Charakterystyka przestępstw o charakterze zorganizowanym w polskim prawie karnym

3.1. Przestępczość zorganizowana w teoriach naukowych

W polskiej i zagranicznej literaturze naukowej w zakresie kryminologii wielokrotnie spotkać się można z rozważaniami na temat zjawiska jakim jest przestępczość zorganizowana[257]. Jednak żadne ze źródeł nie prezentuje swojego stanowiska w sposób jednoznaczny w kwestii definicyjnej pojęcia będącego w zainteresowaniu niemniejszej dysertacji[258]. Trudność jakiej nastręcza zdefiniowanie zjawiska przestępczości zorganizowanej wynika z konieczności spojrzenia przez pryzmat przestępczości zorganizowanej będącej przedmiotem badań kryminologicznych[259], postrzeganej jako zjawisko społeczne oraz w ujęciu prawa karnego, stronę przedmiotową przestępstwa udziału w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym w myśl art. 258 § 1 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (k.k.), bądź kierowania zorganizowaną grupą albo związkiem przestępczym o czym mowa w par. 3 art. 258 k.k. Kolejną przyczyną braku jednoznacznego określenia zjawiska jest jego dynamiczność oraz zróżnicowanie w postrzeganiu i określaniu przez prawo w państwach znajdujących się w różnych regionach na świecie. Przestępczość zorganizowana nieustannie

---

[257] A. Marek, *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] pod red. A. Marek, E. Pływaczewski, *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej,* Szczytno 1992, s. 29-32; E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczenie w Europie Zachodniej,* Warszawa 1992, s. 24-42; C. Sonta, *Normatywne pojęcie zorganizowanej przestępczości. Zorganizowana grupa i związek przestępny w polskim prawie karnym na tle teorii i orzecznictwa, zarys problematyki*, „Wojskowy Przegląd Prawnicy" 2001, nr 12, s. 22-23; J. Macionis, L. Gerber, *Sociology*, Toronto 2010, s. 206; F. Varese, *The Russian Mafia Private Protection in a New Market Economy*, New York, 2001, s. 4-6; H. Schwind, *Definition und Geschichte der organisierten Kriminalität im kurzen Überblick,* [w:] pod red. H. Schwind, G. Steinhilper, E. Kuba, *Organisierte Kriminalität*, Heidelberg 1987, s. 17-18.

[258] A. Gaberle, *Przestępczość grupowa w Polsce jako zjawisko kryminologiczne i prawnokarne*, "Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 1998, z. 1-2, s. 75; M. Bryła, *Porozumienie, zorganizowana grupa, związek przestępczy jako formy organizacyjne przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo" 2000, nr 3, s. 32; J. Skała*, Normatywne mechanizmy zwalczania przestępczości zorganizowanej w świetle przepisów kodeksu karnego (część 1)*, „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7-8, s. 55.

[259] Andrzej Gaberle, profesor nauk prawnych, polski kryminolog wskazuje trzy sporne kwestie co do istoty zjawiska przestępczości zorganizowanej. Pierwsza kwestia dotyczy struktury związku oraz dylematu jaką postać on przyjmuje: czy jest jednopoziomowy czy hierarchiczny? Kolejna odnosi się do trwałości istnienia zespołu w zakresie popełniania wielu bądź jednego przestępstwa. Zaś ostatnie z rozważań tyczy się konieczności istnienia powiązań pomiędzy związkiem a przedstawicielami polityki, organów ścigania, administracji publicznej oraz biznesu. Autor na podstawie przeprowadzonej analizy zjawiska rozróżnił dwa modele przestępczości zorganizowanej nadając im cechy szczególne rozróżniające je od siebie. Model przestępczości zorganizowanej o 1) charakterze mafijnym posiadający strukturę zhierarchizowaną, prowadzący ciągłą (bezterminową) działalność przestępczą, z występującymi powiazaniami politycznymi i gospodarczymi charakteryzuje się wąskim, ograniczonym dostępem dla nowych członków. Przeciwieństwem tego modelu jest przestępczość zorganizowana o 2) szerokim (grupowym) dostępie dla nowych członków, opierającej się na dowolnej strukturze, utworzonej przez członków w celu popełnienia przynajmniej jednego przestępstwa, bez sprecyzowanych powiązań.; A. Gaberle, *op. cit.*, s. 80-83.

ewoluuje i przybiera różne formy ze względu na zmieniające się warunki, ponadto unormowania prawne w państwach zlokalizowanych w odmiennych częściach świata określają niejednokrotnie odmienne interpretacje cech charakterystycznych przypisywanych przestępczości zorganizowanej. Przykładem jest przeprowadzona przez profesora Emila Pływaczewskiego analiza wybranych poglądów autorów w zakresie przestępczości zorganizowanej oraz trudności jakie nastręcza zdefiniowanie tego zjawiska[260]. Wśród ogromnej ilości cech przypisywanych zjawisku przestępczości zorganizowanej najczęściej powtarzającymi się cechami były jedynie: struktura zhierarchizowana, dłuższy okres istnienia, dążenie do zysku, stosowanie przemocy, podejmowanie działań korupcyjnych w celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa[261].

Kompleksowa definicja została przedstawiona dopiero w 1967 roku przez amerykańską Komisję do spraw Stosowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości określając przestępczość

---

[260] E. Shuterland w dziele *Priciples of Criminology* organizację przestępczą określił jako formalne stowarzyszenie z uznanym przywództwem, porozumieniami oraz podziałem pracy, opartym na nieformalnym podobieństwie oraz wzajemności interesów i postaw – E. Shuterland, *Priciples of Criminology*, Bloomington 1947, s. 207-212. W opracowanym w Waszyngtonie w 1967 roku przez Prezydencką Komisję ds. Egzekwowania Prawa i Wymiaru Sprawiedliwości raporcie pt. *Raport grupy zadaniowej: Przestępczość zorganizowana. Adnotacje i dokument konsultacyjny* przestępczość zorganizowaną ujęto jako „tajemne stowarzyszenie, którego członkowie są zobowiązani do popełniania bezprawnych czynów przeciwko Stanom Zjednoczonym lub jakiemukolwiek ich stanowi w celu zdominowania obszarów aktywności organizacji przestępczych, a której działalność jest prowadzona zgodnie z tajnym kodeksem terroru i odwetu, nie tylko wobec członków, którzy nie przestrzegają wewnętrznych edyktów, dekretów, decyzji, zasad i instrukcji w realizacji tej działalności przestępczości zorganizowanej, ale także wobec tych osób, które nie są członkami organizacji, które stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa członków lub przestępczej działalności" – The President's Commission on Law Enforcement And Administration of Justice, *Task Force on Organized Crime*, Washington 1967, s. 60. W kilka lat później próbę zdefiniowania przestępczości zorganizowanej podjęto w Republice Federalnej Niemiec, gdzie inicjatywa nie wyszła ani od Federalnego Urzędu Kryminalnego ani nawet z inicjatywy prowadzonej polityki, ale od niewielkiej grupy starszych funkcjonariuszy detektywów na szczeblu stanowym wokół szefa berlińskiej policji Otto Boettchera. Pod jego kierownictwem w lutym 1973 roku odbyło się w PFA jednodniowe seminarium pt. „Przestępczość zorganizowana - zjawisko i walka". Wkrótce potem, w maju 1973 r., AG Kripo zdecydowała się zająć tematem przestępczości zorganizowanej i ostatecznie w grudniu 1973 r. powołała specjalistyczną komisję pod kierownictwem Boettchera, której zadaniem było wypracowanie definicji pojęcia „przestępczość zorganizowana ", metod i form organizacji oraz opisać skuteczną walkę z przestępczością zorganizowaną i opracować koncepcję komunikacji, wymiany informacji w tej dziedzinie ". Komisja ekspertów spotkała się sześć razy, a następnie została rozwiązana uchwałą AG Kripo w grudniu 1975 roku, nie osiągając konsensusu, w szczególności co do ogólnie przyjętej definicji przestępczości zorganizowanej. Niepowodzenie komisji ujawniło z jednej strony trudność przeniesienia tego zapożyczonego z USA terminu na warunki Republiki Federalnej Niemiec. Z drugiej strony stało się jasne, że chodzi nie tylko o rzeczywistość przestępczości i jej konceptualizację, ale także o namacalne interesy polityczne. W toku prac komisji nie udało się również określić minimalnej liczy osób wchodzących w skład zorganizowanej grupy przestępczej wskazując jedynie ogólnikowe określnie „wielu osób" – Protokoll der 1. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalitat" der AG Kripo, 28./29.1.1974, s. 10; Protokoll der 3. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalitat" der AG Kripo, 24./26.6.1974, s. 5; Protokoll der 4. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalitat" der AG Kripo, 21./23.8.1974, s 2; Protokoll der 6. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalitat" der AG Kripo, 2./3.12.1974, s. 2; W okresie lat 70 XX wieku wielu autorów jak P. Arlaechi, R. Catanzaro, U. Santino powszechnie przypisywali przestępczości zorganizowanej atrybut nielegalnej przedsiębiorczości, dla której źródłem dochodów jest zapewnianie zapotrzebowania społeczeństwa na zabronione przez prawo dobra i usługi – A. Michalska-Warias, *Przestępczość zorganizowana i prawnokarne formy jej przeciwdziałania,* Lublin 2006, s. 30-41.

[261] E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana. Zagadnienia wprowadzające*, [w:] pod red. E. Pływaczewski *Przestępczość zorganizowana,* Warszawa 2011, s. 23-25.

zorganizowaną mianem działalności przestępczej posiadającej rozwiniętą strukturę i ściśle nakierunkowaną na zysk[262].

Według stworzonej definicji wyznaczono cechy charakterystyczne dla tego typu przestępczości, na które składały się: osiąganie zysków poprzez dostarczanie zabronionych przez prawo dóbr i usług lub też dążenie do monopolizacji wybranych sektorów w biznesie celem zwielokrotnienia zysków za pomocą nielegalnych metod i środków, planowany długotrwały okres działalności, nakierunkowany na popełnianie przestępstw oraz osiąganie legalnych celów finansowanych ze środków z działalności przestępczej, stosowanie bezwzględnych sposobów osiągnięcia zamierzonych celów, częstokroć uciekających się do stosowana przemocy, zastraszenia, doprowadzenia do bankructwa, oszustw, korupcji, istnienie bezwzględniej dyscypliny wśród członków oraz zależności od osób kierujących (hermetyczność środowiska), istnienie trwałej, wielopoziomowej struktury organizacyjnej (hierarchiczności), zachowanie anonimowości przez osoby kierujące w strukturze w zakresie przydzielanych zadań dla wykonawców, konserwatywne nastawienie organizacji przestępczej, w której interesie jest utrzymanie istniejącego porządku politycznego i gospodarczego, ze względu na fakt, iż stabilna sytuacja stwarza warunki do dalszego osiągania zysków[263].

Niemiecka koncepcja przestępczości zorganizowanej opracowana w 1990 roku przy współpracy policji i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości określiła, iż zorganizowana grupa składać się musi z co najmniej dwóch uczestników, współdziałających przez dłuższy bądź nieokreślony czas na zasadzie podziału zadań, w celu osiągnięcia zysku lub władzy poprzez zaplanowane popełnianie przestępstw, których ciężar gatunkowy wskazuje na znaczny i do popełnienia wykorzystywane są: struktury zawodowe bądź podobne do zawodowych, przemoc lub środki służące zastraszeniu i metody wpływu na politykę, gospodarkę, przedstawicieli administracji publicznej lub wymiaru sprawiedliwości[264].

Warto również przytoczyć podjętą próbę zdefiniowania przestępczości zorganizowanej przez niemieckiego kryminologa Hansa J. Schneidera, który określił kryteria grupowego działania tego rodzaju przestępczości, przedstawione na rysunku nr 2 zamieszczonym poniżej.

---

[262] J. Jacobs, E. Dondlinger Wyman, *Organized crime control in the United States of America,* [w:] pod red. L. Paoli, *The Oxford Handbook of organized crime,* New York 2014, s. 529-530.
[263] *Ibidem,* s. 529-532; The President's Commission on Law Enforcement And Administration of Justice, *Task Force on Organized Crime,* Washington 1967.
[264] E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczenie w Europie Zachodniej…*, s. 24-25.

Rysunek 2. Kryteria stanowiące cechy grupowe przestępczości zorganizowanej wg Hansa J. Schneidera

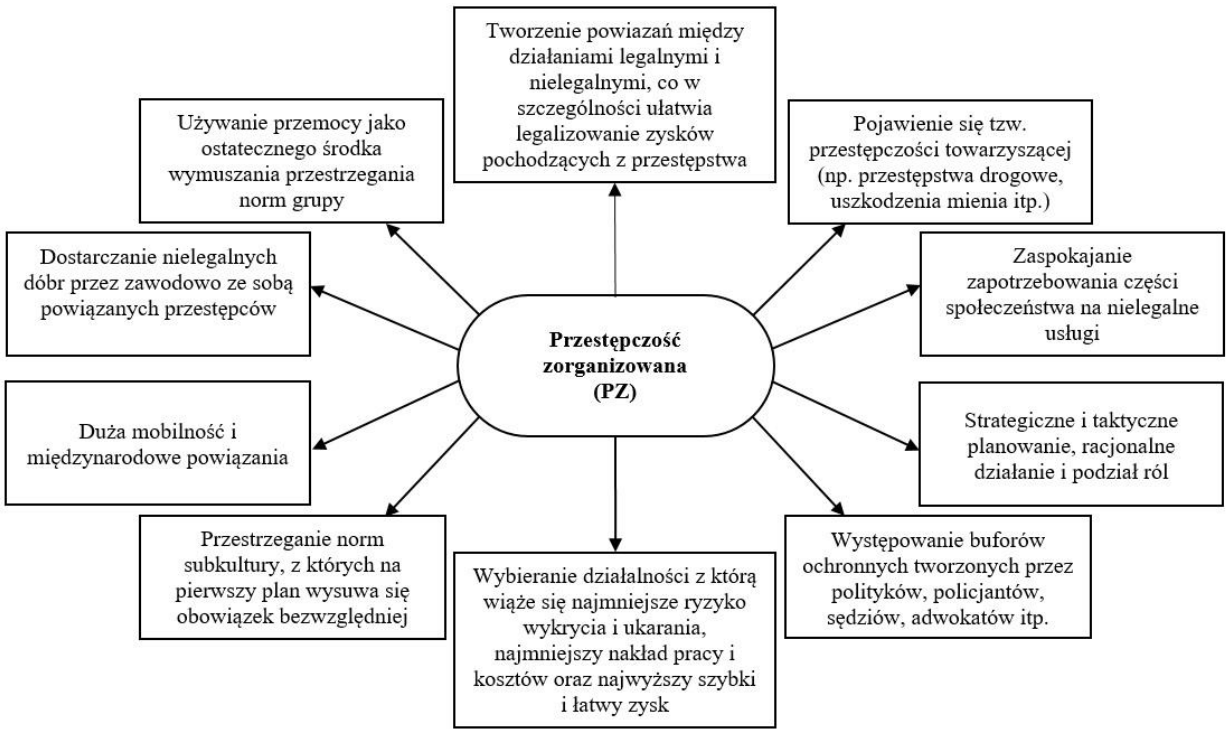

Źródło: opracowanie własne na podstawie: H. J. Schneider, *Handwörterbuch der Kriminologie*, Berlin 1975, s. 473.

Nieco inną koncepcję zjawiska przestępczości zorganizowanej przedstawiła Konwencja Narodów Zjednoczonych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. w Palermo, które stanowi symbol walki z przestępczością zorganizowaną[265]. Z konwencji tej korzystają również polskie organy ścigania przy kwalifikacji zjawiska jako PZ bądź wykluczaniu go. W powyższym akcie prawnym w art. 2 została precyzyjnie zdefiniowana zorganizowana grupa przestępcza postrzegana jako „posiadająca strukturę grupa składająca się z trzech lub więcej osób, istniejąca przez pewien czas oraz działająca w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określanych na podstawie tejże konwencji dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni,

[265] Palermo jest największym miastem na Sycylii uznawanym jednocześnie za stolicę kultury, gospodarki oraz turystyki na wyspie. Stanowi ono główne centrum przemysłu i handlu w południowych Włoszech. To właśnie Palermo od czasów powstania organizacji mafijnych we Włoszech stanowiło strefę wpływów przestępczej działalności, a jednocześnie miejsce w którym odbywały się najsłynniejsze procesy członków mafii. Dlatego też stało się symbolem walki oraz zwycięstwa (przynajmniej częściowego) państwa ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej.

korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej”[266]. Przedstawiona definicja składa się ze szczególnie istotnych elementów dla orzecznictwa, którymi są: grupa posiadająca strukturę – rozumiana jako grupa, która powstała w ściśle określonym celu tj. popełniania przestępstw, bez formalnie określonych ról dla poszczególnych członków, niezmienności struktury, stałości członkostwa, jednak charakteryzująca się występowaniem co najmniej niewysokiego stopnia powiązań organizacyjnych i hierarchicznych oraz poważne przestępstwo – czyn zabroniony przez prawo, którego popełnienie zagrożone jest karą pozbawienia wolności w wymiarze co najmniej czterech lat bądź surowszej.

Europejski Urząd Policji opracował 11 cech charakteryzujących przestępczość zorganizowaną, będących wskazówkami dla zrzeszonych w niej instytucji policyjnych[267]. Cechy składowe określające przestępczość zorganizowaną zobrazowano na rysunku nr 3 przedstawionym poniżej.

Rysunek 3. Cechy przestępczości zorganizowanej wg Europejskiego Urzędu Policji

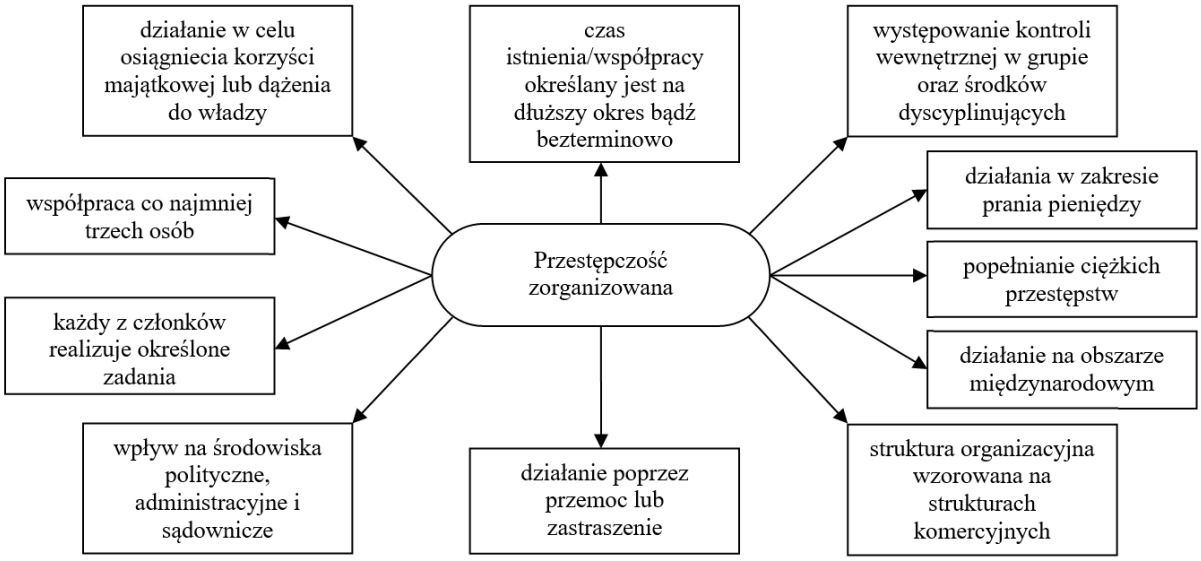

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: Crime in the age of technology*, Haga 2017, s. 12-26.

Dokonując analizy wykładni językowej pojęcia zorganizowanej grupy przestępczej na podstawie słownika języka polskiego należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na

[266] Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. 2005 nr 18, poz. 158).
[267] Sprawozdanie Komisji Wspólnot Europejskich na temat kierunku europejskiej strategii zapobiegać przestępczości zorganizowanej z dnia 13.03.2001 r., SEC(2001) 433, Bruksela 2001, s. 12-28, 42.

znaczenie terminu „zorganizować". Pojęcie to wyjaśniane jest jako wprowadzanie do czegoś ładu, nadanie określonej formy, dokonanie organizacji, czy założenie czegoś. Rozwinięciem znaczenia jest określenie „zorganizować się" interpretowane jako poddanie się pewnym formom organizacyjnym, zrzeszenie się w organizacji, zrzeszanie się dla wspólnego celu[268]. W Vedemecum Bezpieczeństwa wydanego przez Instytut Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie pojęcie przestępczości zorganizowanej zostało zdefiniowane jako przestępcza działalność w warunkach poufności i hermetyczności, o składzie co najmniej trzyosobowym, w ramach struktury zhierarchizowanej, w której istnieje wyraźny podział ról oraz specjalizacji zgodnie z posiadanymi umiejętnościami poszczególnych członków grupy. Zaś celem zaplanowanej i ukierunkowanej działalności jest maksymalizacja zysków[269]. Nieco inaczej wyraził się Sąd Apelacyjny w Warszawie o zorganizowanej grupie przestępczej, o której mowa w treści art. 258 § 1 k.k., stwierdzając, że istnienie takiej grupy nie jest warunkowane posiadaniem wewnętrznej struktury, niemniej jednak karanym jest udział tylko i wyłącznie w takiej grupie przestępczej, która posiada strukturę cechującą się zorganizowaniem[270]. Podobny pogląd wyraził również Sąd Apelacyjny we Wrocławiu eksplikując, że do spełnienia ustawowych przesłanek zorganizowanej grupy muszą zaistnieć pewne warunki, takie jak działanie zgodne z określonymi wewnętrznie regułami oraz posiadanie wewnętrznej struktury, w której jej członkowie wypełniają określone zadania zajmując poszczególne funkcje. Nie ma co do tego żadnej wątpliwości, iż przez „zorganizowanie" w języku polskim rozumie się ułożenie czegoś w pewne formy, podporządkowanie określonym regułom, normom zachowań, wprowadzenie ładu oraz organizacji[271]. Czynem karalnym jest zatem wyłącznie współuczestnictwo w takiej grupie przestępczej, która posiada strukturę zorganizowaną wymaganą przez kodeks karny. Zatem granicą zabronionego karalnie zorganizowania w grupie przestępczej jest występowanie pomiędzy jej członkami zauważalnych powiązań organizacyjnych i hierarchicznych. Wystarczająca do tego jest sama świadomość wśród członków tej grupy co do istnienia

---

[268] „zorganizować się": M. Szymczak, *Słownik języka polskiego PWN,* t. 3, Warszawa 1996, s. 987.

[269] Zob. szerzej: O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum Bezpieczeństwa*, Warszawa 2018, s. 560-561; Zob. także: A. Marek, *op. cit.*, s. 29-32; D. Potakowski, *Wspólnota przestępców,* „Rzeczypospolita" 1997, nr 4, s. 19; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 07 grudnia 2000 r. w sprawie II AKa 184/00, KZS 2001, z. 1, poz. 26.

[270] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 lipca 2013 r. w sprawie II AKa 227/19, Lex nr 1353875.

[271] Wykładnia gramatyczna „pojęcia zorganizowana grupa przestępcza" nasuwa wnioski wskazujące na strukturalną budowę tego rodzaju organizacji. Potwierdza to również pogląd L. Tyszkiewicza, który zwraca uwagę na słowa „grupa" oraz „zorganizowanie". Eksponując te dwa słowa podkreśla, iż tego rodzaju organizacja musi składać się z większej liczby osób aniżeli jedna, których działalność opiera się na przynajmniej minimalnym stopniu uporządkowania – L. Tyszkiewicz, *Pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej de lege lata i de lege ferenda, „*Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1963, nr 4, s. 61-63.

powiązań organizacyjnych i hierarchicznych względem siebie[272]. W polskim orzecznictwie przyjęcie działania w ramach zorganizowanej grupy przestępczej warunkowane jest istnieniem powiązań pomiędzy członkami grupy, względnie stabilnego podziału funkcji oraz zadań w grupie, występowania przesłanek świadczących o trwałości grupy oraz ustalenia istnienia wyodrębnionego ośrodka decyzyjnego w strukturze, określanego mianem kierownictwa[273]. Treść artykułu 258 § 1 k.k. w swoim zakresie odnosi się jedynie do terminu „zorganizowania" w stosunku do grupy, nie zaś do sposobu popełnienia przestępstwa. O tym, czy przestępstwo zaistniało w warunkach grupy przestępczej nie decyduje wyłącznie sposób w jaki zostało ono popełnione, gdyż w prawie karnym wyróżniono również możliwość działania przestępnego we współsprawstwie, w którym w przeciwieństwie do zorganizowanej grupy przestępczej, może również występować precyzyjny podział zadań pomiędzy współsprawców[274]. Wchodzenie w różne relacje pomiędzy sprawcami przestępstw ułatwia współdziałanie, umożliwia wzajemną pomoc oraz nadaje charakter działań zaplanowanych w realizacji akcji przestępczych. Istna symbioza kilku osób ze świata przestępczego ułatwia dokonanie czynu, przyśpiesza jego realizację bądź umożliwia podejmowanie działań zacierających ślady[275]. Stąd też aby przypisać danej osobie działanie w ramach zorganizowanej grupy przestępczej ujętej w treści art. 258 § 1 k.k., konieczne jest nie tylko wykazanie, że posiadała świadomość istnienia tejże grupy oraz zamiaru działania w jej strukturze, lecz także, że została zaakceptowana przez osoby współtworzące ją, a już co najmniej przez te, które w hierarchii decydowały o składzie osobowym grupy[276]. Prawodawstwo przewiduje popełnianie przestępstw o charakterze zbiorowym tj. z udziałem osób powyżej jednej, w ramach: współsprawstwa (sprawca dokonuje czynu zabronionego wspólnie i w porozumieniu z inną osobą), sprawstwa kierowniczego

[272] Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 25 marca 2013 r. w sprawie II AKa 365/12, Lex nr 1335775.
[273] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 grudnia 2009 r. w sprawie II AKa 360/09, KZS 2010 r., nr 3, poz. 58.
[274] Grupa zorganizowana jest pojęciem pośrednim wypełniającym lukę w ujęciu prawnokarnym pomiędzy pojęciem współsprawstwa, a pojęciem bandy. P. Zakrzewski w swoich rozważaniach na temat pojęcia bandy określa ją jako grupę ludzi zdemoralizowanych pozbawionych chęci do pracy. Włóczących się bez stałego zajęcia, nie utrzymujących relacji z rodziną, żyjących własnym życiem odmiennym od reszty społeczeństwa. Celem bandy jest prowadzenie wspólnego trybu życia, spędzając wspólnie ze sobą czas, odgradzając się od całości społeczeństwa oraz zasad współżycia, praw i obowiązków jakie nakłada ono na jednostkę. Do zdobycia utrzymania, środków pieniężnych na alkohol bądź używki działająca wbrew obowiązującemu prawu - poprzez popełnianie przestępstw. Zdaniem P. Zakrzewskiego banda to grupa wykolejonych ludzi, którzy odseparowali się od społeczeństwa, stwarzając sobie niszę, w której prowadzą odmienny od ogółu tryb życia – P. Zakrzewski, *Z problematyki grupy przestępczej i przestępstwa grupowego,* „Nowe Prawo" 1956, nr 5, s. 24-26.
W *Kryminologii* J. Blachut'a, A. Gaberle'a, K. Krajewskiego wyodrębniono następujące rodzaje band: kradnące, chuligańskie – nastawione na działanie dewastacyjne, przestępcze – nastawione na popełnianie przestępstw, konfliktowe – nastawione na stosowanie przemocy, wycofania – związane z nałogiem np. alkoholowym, narkomańskim.
[275] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 listopada 2013 r. w sprawie II AKa 220/13, Lex nr 1437995.
[276] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie II KK 199/09, OSNwSK 2010 r., poz. 635.

(sprawca kieruje wykonaniem czynu zabronionego przez inną osobę bądź osoby), zorganizowanej grupy przestępczej, związku przestępczego[277].

Z tym, że do istnienia dwóch ostatnich rodzajów działalności zbiorowej konieczny jest udział co najmniej trzech osób[278].

Kolejną istotną różnicą pomiędzy współsprawstwem, sprawstwem kierowniczym a zorganizowaną grupą przestępczą i związkiem przestępczym jest to, iż do przyjęcia działania w ramach współsprawstwa nie jest obligatoryjne, aby każdy z uczestników biorących udział w porozumieniu był obecny bezpośrednio przy realizacji zamierzonego celu bądź własnoręcznie go dokonywał (określanego w teorii prawa czynnością czasownikową, nadającą czynności postać czasownika np. kradnie, oszukuje, uszkadza, zabija) [279]. Wystarczy jednak, aby taka osoba, podejmująca wysiłki zmierzające do zrealizowania zaplanowanego wspólnie czynu zabronionego, wykonywała zakres obowiązków wynikających z uzgodnionego podziału ról, polegających co najmniej na ułatwieniu wykonania wspólnego celu dla bezpośredniego sprawcy czynu zabronionego. Do przyjęcia współsprawstwa nie jest konieczne, aby każda z osób działających w porozumieniu realizowała niejako własnoręcznie znamię czynu zabronionego, zwanego w teorii prawa czynnością czasownikową (w danym wypadku: "zabija"), lecz wystarcza, że osoba taka - dążąc do realizacji zaplanowanego wspólnie czynu - działa w ramach uzgodnionego podziału ról, ułatwiając co najmniej bezpośredniemu sprawcy wykonanie wspólnie zamierzonego celu.

Sprawstwo kierownicze występuje w sytuacji, w której ściśle określona osoba kieruje realizacją czynu zabronionego za pośrednictwem osoby mu podległej bądź innych osób[280]. Warunkiem koniecznym dla tej kwalifikacji jest to, iż osoba kierująca realizacją przestępstwa musi

---

[277] Kryminologia wyróżnia struktury grup przestępczych przyjmujących następujące systemy organizacyjne: 1) gwieździsty, w której z centrum dyspozycyjnym (liderem) występują powiązane inne osoby lub zespoły osób (struktura charakterystyczna dla związku przestępczego), 2) siatkowy, w którym nie ma jednostkowego stałego centrum dyspozycyjnego (lidera), lecz istnieje kilka równorzędnych współpracujących ze sobą zespołów bądź osób, 3) linowy, w którym występuje szereg osób bądź zespołów z występującymi pomiędzy ogniwami pośrednimi, przy czym pierwsze z ogniw nie posiada bezpośredniego kontaktu z ostatnim – A. Podgórecki, *Patologia życia społecznego,* Warszawa 1969, s. 272-275.

[278] We wszystkich definicjach odnoszących się do przestępczości zorganizowanej, które zostały sformułowane pod koniec XX wieku zwrócono szczególną uwagę na minimalną liczbę osób wchodzących w tego rodzaju związek przestępczy. Począwszy od definicji niemieckiej Komisji AG Kripo działającej w latach 1973-1975 wskazano na bliżej nieokreśloną większą liczbę osób. Następnie Unijna Grupa Robocza Wymiaru Sprawiedliwości Wymiaru Sprawiedliwości i Policji ds. ścigania karnego przestępczości zorganizowanej z 1990 r. określiła warunek udziału co najmniej 3 osób. W Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko Międzynarodowej Przestępczości Zorganizowanej (UNTOC), która odbyła się w południowych Włoszech w 2001 r. w Palermo również wskazano na udział co najmniej 3 osób. Także Decyzją Ramową Rady Europy i Europolu z 24 października 2008 podkreślono konieczność udziału 3 osób dla zaistnienie zorganizowanej grupy przestępczej.

[279] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1987 r. w sprawie I KR 120/78, OSNKW 1978 r., z. 10, poz. 110.

[280] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1975 r., Rw 204/75, OSN, z. 8, poz. 115; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie II AKa 362/02, KZS 2003, z. 5, poz. 36.

rzeczywiście panować nad jego popełnieniem, tj. podejmować decyzję w zakresie planowania, przebiegu, przerwania lub zmian.

Kwalifikacja działania zbiorowego przy popełnieniu przestępstw w odniesieniu do zorganizowanej grupy przestępczej jest możliwa wyłącznie przy istnieniu co najmniej trzech osób. W odróżnieniu do związku przestępczego charakteryzuje się ona niższym stopniem organizacji (luźniejszą formą organizacyjną)[281]. Dodatkowo za cechy związku przestępczego określa się dyscyplinę członków, stałe formy organizacyjne oraz ustalone kierownictwo, stąd do istnienia zorganizowanej grupy przestępczej potrzeba czegoś więcej aniżeli samego porozumienia[282]. Toteż jest ona czymś więcej od współsprawstwa.

Biorąc pod uwagę całość rozważań nad zjawiskiem zorganizowanej grupy przestępczej można uzupełnić wspomniane już warunki o dodatkowe przesłanki[283], które wg prawodawstwa powinny zostać spełnione i są nimi:

celem działalności jest dokonywanie przestępstw;

posiada zorganizowaną, a więc trwałą strukturę (pionową – z ośrodkiem decyzyjnym kierującym działalnością, poziomom – ze stałym gronem osób kierujących);

prowadzona działalność zgodnie z zachowaniem określonych wewnętrznych reguł;

z góry powzięte założenie popełniania wielu przestępstw[284].

Aby odpowiedzieć na pytanie, skąd w prawie międzynarodowym oraz prawodawstwie polskim pojawiły się pewne wyznaczniki w zakresie definiowana zorganizowanej przestępczości należy we wstępie dokonać jej krótkiego przeglądu historycznego: genezy i następstw dalszej ewolucji.

W Europie genezy zjawiska przestępczości zorganizowanej należy doszukiwać się we Włoszech, a konkretnie w południowej części kraju, której symbolem na skutek licznych legend i badań w zakresie chociażby socjologii stała się Sycylia. Pojęciem określającym współczesną formę zorganizowanej przestępczości była mafia[285]. Słowo to utożsamiane było z grupami przestępczymi utrzymującymi się ze środków pochodzących z popełniania przestępstw oraz wywłaszczenia sobie prerogatyw państwa w zakresie podejmowanych działań regulujących

---

[281] M. Bryła, *op. cit.*, s. 24-39.

[282] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1995 r. w sprawie III KRN 122/95.

[283] Według A. Michalskiej-Warias międzynarodowa przestępczość zorganizowana jest nierozłącznie związana z popełnianiem przestępstw przybierających formę: udziału w zorganizowanej grupie przestępczej, korupcji, prania pieniędzy, poważnych przestępstw (górna granica wynosi co najmniej 4 lata pozbawienia wolności), działalności przeciwko wymiarowi sprawiedliwości poprzez wywieranie bezprawnego wpływu na zachowanie świadków, pokrzywdzonych, przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości - A. Michalska-Warias, *op. cit.*, s. 56.

[284] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie II AKa 181/10, KZS 2011, nr 5, poz. 79.

[285] Mafia będąca swoistym światowym wzorcem przestępczości zorganizowanej postrzegana była przez opinię publiczną za najdoskonalszą, zaś w doktrynie prawniczej pierwotną formę działalności przestępczej.

zachowania struktur społecznych, sposobu zachowania się ludności danego regionu, czy wydzierając zasadniczą domeną prawowitości państwa: monopol stosowania przemocy fizycznej. Etymologia słowa mafia w dalszym ciągu pomimo istnienia wielu źródeł jest problematyczna. W książce autorstwa francuskiego historyka Marie Anne Matard-Bonucci pod tytułem *Historia mafii*, autorka wskazuje na powiązania regionu Sycylii z pojęciem mafia określając na rok 1282 n.e. W tym czasie w Palermo miało miejsce powstanie skierowane przeciwko francuskim rządom w trakcie trwania, którego powstańcy mieli wznosić okrzyki „Morte Alla Francia! Italia Anela!" co miało oznaczać „śmierć Francuzom zawołanie Włochów" lub „śmierć Francuzom! Włochy odetchnijcie", od których pierwsze litery słów składać się miały na wyraz „mafia".

Pierwszym oficjalnym dokumentem, który przetrwał, a w którym po raz pierwszy spotkano się z określeniem silnej organizacji przestępczej mianem mafii, był raport z 25 kwietnia 1865 roku opracowany przez prefekta miasta Palermo Filippa Gualteria. W raporcie tym prefekt Palermo z niepokojem opisuje siłę przestępczej organizacji.

Struktury zorganizowane włoskich grup przestępczych stały się na tyle sile, że już w XIX wieku pojawiły się przesłanki mówiące o współdziałaniu z władzami publicznymi Sycylii, czego dowodem było wszczęte w 1871 roku śledztwo przeciwko prefektowi policji miejscowości Palermo. Giuseppe Albanas szef miejscowej policji, podejrzany o współpracę ze strukturami przestępczymi polegającymi m.in. na werbowaniu członków organizacji mafijnych w struktury policyjne, zlecaniu zabójstw niewygodnych świadków, został ostatecznie uniewinniony z powodu braku dostatecznych dowodów. Kolejnymi sygnałami wskazującymi na powiązania struktur mafijnych ze środowiskiem politycznym było istnienie przekonania, iż żaden niepowiązany kandydat nie wygra w wyborach lokalnych, czy parlamentarnych, tam gdzie struktury mafijne są silne. Stan ten uległ zmianie po zakończeniu I Wojny Światowej, po przejęciu władzy we Włoszech przez partie faszystowską na czele z Benito Mussolinim. Szybko po objęciu władzy faszyści zorientowali się, że na Sycylii rzeczywistą władzę sprawują struktury mafijne. I z dniem 1 listopada 1925 r. na urząd prefekta policji w Palermo został powołany Cesare Mori, który miał znacznie ograniczyć wpływy mafii. Cesare Mori (nazywany później żelaznym prefektem) znany ze skuteczności i brutalnych metod zwalczania przestępczości tego rodzaju powołał Między-prowincjonalną Służbę Policyjną. A podjęte działania w postaci licznych pacyfikacji oraz aresztowań przyniosły efekty w postaci ograniczeń wpływu struktur mafijnych.

Szacuje się, że od 1928 roku włoskie organy ścigania pod komendą Cesare Mori'ego dokonały blisko 11 tys. aresztowań osób z kręgu struktur mafijnych, w tym również osób

kierujących zorganizowanymi grupami przestępczymi, co przełożyło się również na spadek przestępczości w regionie[286].

Spora część osób powiązanych ze strukturami mafijnymi w celu uniknięcia aresztowań wyemigrowała z kraju obierając kierunki północnej części Afryki (m.in. Tunezji) oraz Stany Zjednoczone. Historia sycylijskich emigrantów mafijnych do Stanów Zjednoczonych, którzy dołączyli do struktur grup przestępczych działających w okresie prohibicji jest znana z licznych informacji. Natomiast brak jest rzetelnych informacji na temat części sycylijskich emigrantów zbiegłych na tereny Tunezji.

Odwilż w stosowaniu sankcji wobec struktur mafijnych, sprzyjająca odbudowie syndykatu przestępczości zorganizowanej na Sycylii, przypadła na okres zakończenia II Wojny Światowej, kiedy to do władzy we Włoszech doszły partie chadeckie. W tym czasie doszło do zacieśnienia relacji pomiędzy przedstawicielami polityki, a przestępczego świata mafii. Obopólne korzyści dla stron i system wzajemnego wsparcia w postaci udzielanej pomocy przez struktury mafijne przy dokonywaniu przez wyborców właściwej decyzji podczas wyborów, przełożyły się na przesunięcie znacznych ilości środków finansowych przeznaczonych na rozwój gospodarki Sycylii w ramach zrównania poziomu życia wyspy z północną częścią Włoch. Ponadto działacze mafijni mogli liczyć na wsparcie ze strony liczących się polityków w sytuacjach konfliktów z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Okres tej wzajemnej symbiozy trwał do początku lat 90-tych XX wieku, kiedy to dzięki zeznaniom osób kierujących zorganizowanymi strukturami przestępczymi komisje parlamentarne ujawniły powiązania polityków różnych szczebli z przedstawicielami mafii sycylijskiej. To między innymi za sprawą wzajemnie wspierających się stron upadły podejmowane wcześniej inicjatywy reform w zakresie zaostrzenia przepisów karnych dotyczących zwalczania struktur mafijnych oraz roszczenia kontroli działań polityków. Ujawniony materiał przez komisje parlamentarne wykazał nieprawidłowości w działaniu wymiaru sprawiedliwości zarzucając skłonność sądów do lekceważenia wyników prowadzonych śledztw przez policję kryminalną przeciwko osobom powiązanym ze światem polityki i mafii. Efekt pracy komisji parlamentarnej był odpowiedzią na bagatelizowanie problemu mafii przez państwo oraz porachunki mafijne, w których ofiarami padli nie tylko członkowie zwaśnionych rodzin mafijnych, ale również przedstawiciele organów ścigania próbujący podjąć walkę z nimi. W dniu 30 kwietnia 1982 został zabity twórca projektu ustawy antymafijnej Pia La Torra, w której dążył do pozbawienia majątków

[286] Świadczy o tym prowadzona statystyka, w samym mieście Palermo w 1922 roku odnotowano 223 przypadki zabójstw, wymuszeń – 56 i rozbojów – 264, natomiast już w roku 1928 liczby odnotowanych przypadków kształtowały się następująco: 25 zabójstw, 6 wymuszeń i 14 rozbojów.

pochodzących z przestępczej działalności. W kolejnych latach aż do 1992 roku zginęło wielu przedstawicieli organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości, w tym prezes Sądu Apelacyjnego w Palermo Antonino Saetta oraz sędzia śledczy Giovanni Falcone. Punktem zwrotnym był rok 1993, w którym pod naciskami społecznymi władze państwowe przystąpiły do kontrofensywy przeciwko mafii. Wynikiem czego było aresztowanie Salvatore Rinny, bosa włoskiej mafii za którego sprawą została wszczęta wojna mafii z państwem włoskim. To na jego zlecenie struktury mafijne zorganizowały masowe zamachy na policjantów, prokuratorów, sędziów oraz polityków celem zastraszenia i sparaliżowania działania państwa. W tym czasie doszło również do zatrzymań setek członków struktur mafijnych, którzy nawiązali współpracę z organami ścigania i przyczynili się do obciążenia swoimi zeznaniami przestępczych instytucji. Nie przyczyniło się to jednak do wyeliminowania mafii z życia społeczno-politycznego, gdyż uległy one przekształceniom z grup o charakterze rodzinnym, terytorialnym w struktury połączone wspólnym interesem.

Obecnie sycylijskie struktury przestępczości zorganizowanej w dalszym ciągu stanowią silną oraz prężną organizację zajmującą się nie tylko charakterystycznymi gałęziami swojej przestępczej działalności jak przemyt i handel narkotykami, przemyt i handel ludźmi oraz wymuszeniami, lecz przeniknęły do legalnych form działalności. Między innymi sektor świadczenia usług ochroniarskich oraz gospodarowania odpadami komunalnymi został przejęty przez „firmy mafijne". W stosunku do przedsiębiorstw funkcjonujących w całości z legalnych źródeł, posiadają one zaplecze finansowe pozwalające na konkurencyjne ceny świadczonych usług oraz możliwości niezachwianego funkcjonowania w obliczu wysokich kosztów ubezpieczeń społecznych, zapewnienia warunków socjalnych pracownikom czy przestrzegania czasu ich pracy. Poza legalnymi metodami walki rynkowej w dalszym ciągu struktury te nie mają zahamowań do stosowania tradycyjnych form eliminacji konkurencji. Ponadto widoczne są związki pomiędzy światem polityki a sycylijskim światem przestępczości zorganizowanej. W dniu 29 czerwca 2010 roku w Palermo zakończyła się 11 lat trwająca sprawa przeciwko Marcello Dell'Utri, włoskiemu politykowi, bliskiemu doradcy premiera Silvio Berlusconiego, w której sąd apelacyjny wydał wyrok 7 lat pozbawienia wolności za zmowę z mafią.

O występowaniu przestępczości zorganizowanej w Polsce zaczęto w rzeczywistości wspominać dopiero na przełomie lat 80 i 90 XX wieku. Powodem tego było zdemaskowanie się pierwszych struktur chcących wykorzystać lukratywnie sytuację w czasie trwania przemian politycznych oraz społeczno-gospodarczych w kraju. Nie oznacza to jednak, że nie istniały wcześniej na terytorium Rzeczypospolitej formy przestępczości, z której członkowie uczynili

sobie stałe źródło dochodu, funkcjonujące na niepisanych zasadach o wewnętrznej solidarności i dążących do maksymalizacji zysków, jak w przypadku włoskich mafii, chińskich triad, rosyjskich grup przestępczych czy amerykańskich gangów.

Sięgając do historii można wskazać, że już w czasach średniowiecza formy zorganizowania w postaci grup złodziejskich działających na terenie dużych miast m.in. na terenie Warszawy. Wspominał o nich XVI wieczny polski poeta i wykładowca Sebastian Klonowiec w utworze o tytule „Worek Judaszów, to jest Złe nabycie majętności". W dziele tym autor wspomniał o grupach składających się z ludzi zawodowo trudniących się kradzieżami opisując lichwiarzy, złodziei, oszustów oraz łotrzyków, których działanie w skryty sposób umożliwiało funkcjonowanie w miejskiej społeczności i bogacenie się[287]. W poczet ludzi zajmujących się przestępczym rzemiosłem wchodzili zarówno chłopi nie chcący poddać się ówczesnym prawom pańszczyzny, mieszczanie wygnani z miast za popełniane występki oraz nierzadko członkowie bogatych rodzin szlacheckich pozbawieni majątku oraz koneksji umożliwiających prowadzenie życia na właściwym poziomie dla tej klasy społecznej. Aby zapewnić sobie byt ludzie Ci tworzyli grupy zajmujące się popełnianiem przestępstw poprzez kradzieże, napady na traktach czy terroryzujące regiony kupy hultajskie[288]. W okresie średniowiecza zarówno na obszarze Rzeczypospolitej jak i Niemiec plagą stały się związki rycerzy rozbójników nazywanych również z niem. Raubritter[289]. Celem zawiązanych związków byli przede wszystkim kupcy, jednak zdarzały się również przypadki porwań zamożnych zakładników pod wykup.

W XIX wieku na ziemiach Rzeczypospolitej znajdujących się pod zaborem rosyjskim oprócz związków przestępczych wykorzystujących przemoc do popełniania przestępstw, zdemaskowano przypadki rozwiniętych form przestępczości zorganizowanej o charakterze gospodarczym. Przykładem jest nagłośniony przez opinię publiczną na łamach „Tygodnika Ilustrowanego" w 1894 roku skandal określany mianem „afery winiarskiej", polegający na podrabianiu przez warszawskie wytwórnie win markowych trunków, w którym dziennikarz Marian Gawalewicz opisywał zdemaskowanie „laboratoriów Borgiów" założonych przez winiarzy w obszarze warszawskich ulic Dzikiej, Gęsiej, Gnojnej oraz Smoczej. Z kontroli przeprowadzonej przez stacje higieniczną wynikało, że na sto butelek win opatrzonych etykietami markowych win typu bordeaux, portwein, malaga, xeres, lafitte, burgund, johannisberger oraz innych - falsyfikaty stanowiło aż 73 procent. Fałszywe wina o różnym

[287] S. Klonowic, *Flis, Worek Judaszów i inne pisma polskie w wyborze*, Warszawa 1914, s. 37-84.
[288] A. Rolle, *Sylwetki historyczne: serya VIII*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1892, s. 204-207.
[289] F. Kusiak, *Rycerze średniowiecznej Europy łacińskiej*, Warszawa 2002, s. 233-235.

stopniu szkodliwości dla zdrowia były mieszaniną spirytusu, cukru, czernicy, fuksyny, kwasu salicylowego, kwasu winnego oraz nieznanych substancji[290]. Innymi formami zorganizowanego procederu przestępczego odbywającego się na terenie Warszawy pod koniec XIX wieku były m.in. oszustwa w zakresie sprzedaży fałszywych produktów markowych przez podstawionych właścicieli przedsiębiorstw, biznesmenów, przedstawicieli firm oraz oszustwa na giełdzie z wykorzystaniem podstawionych inwestorów.

Kolejnym okresem, w którym Rzeczypospolita zmagała się z wciąż powstającymi grupami przestępczymi (w szczególności bandyckimi) był czas po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku. I ten okres w publikacjach kryminologicznych przyjmowany jest jako początek przestępczości zorganizowanej w Polsce.

Decydujący wpływ na wzrost zjawiska łamania prawa w Rzeczypospolitej miały przede wszystkim czynniki gospodarcze, jak również czynnikami endogenne oraz egzogenne (społeczne) wśród których wyróżnia się: dziedziczne obciążenie, choroby psychiczne i nerwowe, niski poziom umysłowy oraz moralny, brak opanowania, niska odporność na złe wpływy towarzystwa, nędza, niski poziom oświaty, ubóstwo, rozkład rodziny, nieodpowiednie lektury oraz kino, czy propagowanie pornografii etc.[291], sprzyjały powstawaniu licznych grup bandyckich oraz zorganizowanych zrzeszeń kryminalnych. Jednym z najbardziej prężnie rozwijających się zrzeszeń o charakterze przestępczym w mieście Wilno, które podjęło nawet próbę zalegalizowania swojej działalności jako organizacja dobroczynna pod nazwą Achisomoch, było żydowskie zrzeszenie zawodowych przestępców określane mianem Bruder Ferain. Zrzeszenie to skupiało wokół siebie przede wszystkim ludzi zajmujących się kradzieżami i wymuszeniami. Nie było ono nakierunkowane tylko i wyłącznie na działanie na szkodę praworządnych obywateli, ale również innych złodziei nie wchodzących w skład zrzeszenia. W strukturze organizacji Bruder Ferain rolę kierowniczą sprawował zarząd, natomiast podległe mu struktury posiadały ściśle określone funkcje i zadania do wypełniania[292]. Organizacja zajmowała się popełnianiem przestępstw polegającym przede wszystkim na napadach i rabunkach, ale również odzyskiwaniem na zlecenie utraconego mienia pod wykup przez pokrzywdzonych. Kierownictwo (zarząd) będące organem decyzyjnym rozstrzygało we wszelkich kwestiach dotyczących podziału zysków, wykonania bądź nabycia lub wypożyczenia narzędzi umożliwiających popełnienie przestępstwa, wpłacania kaucji za

[290] S. Milewski, *Ciemne sprawy dawnych warszawiaków*, Warszawa 2009, s. 151-153.
[291] K. Krajewski, *Teorie kryminologiczne a prawo karne*, Warszawa 1994, s. 126-134.
[292] J. Bill, *Przestępczość zorganizowana w ujęciu historycznym oraz jej ewaluacja*, „Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka – Refleksje" 2015, nr 20, , s. 88–106.

aresztowanych członków zrzeszenia, czy roztoczenia parasola opieki nad rodziną członków zrzeszenia będących aresztowanymi.

Poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa finansowego państwa polskiego był również przemyt międzynarodowy. W zależności od lokalizacji rubieży zachodniej bądź wschodniej przybierał on zróżnicowane formy posługując się dobranymi do panujących przy granicach warunkami.

Najbardziej znaną grupą przestępczą okresu międzywojennego posiadającą określoną strukturę oraz podział ról była grupa włamywaczy kierowanych przez Stanisława Cichockiego ps. Szpicbródka. Ten polski włamywacz-kasiarz od najmłodszych lat brał udział w przestępczym procederze napadów na banki na terytorium Rosji, Niemiec, Litwy, Czechosłowacji oraz Polski. Jego działalność przestępcza przeszła do historii, a nawet stała się inspiracją do nagrania filmu pod tytułem „Hallo Szpicbródka, czyli ostatni występ króla kasiarzy" w rolę, którego wcielił się Piotr Fronczewski.

W okresie międzywojennym w Polsce w środowiskach przestępczych zorganizowane grupy określane były mianem „chewra" z dodaniem przymiotnika najczęściej wskazującego miejsce lub obszar, w którym grupa taka działała[293]. Przyczyny nagłego rozrostu przestępczości posiadającej formę zorganizowania Jerzy Stampf doszukiwał się w wojnie światowej oraz kryzysie pisząc o „moralnym spustoszeniu" mającym prowadzić do przestępczości. Według autora tekstu konflikt zbrojny na skalę światową doprowadził do zdziczenia i psychicznego załamania się zdrowych i mocnych dotąd jednostek ludzkich, który wytworzył całe zastępy ludzi chorych, pozbawionych woli, złamanych i bez jakichkolwiek hamulców[294]. Podobny wzrost procederu przestępczego również odnotowany był w okresie powojennym. Po zakończeniu II wojny światowej w momencie, gdy struktury władzy, administracji oraz służb publicznych dopiero zaczynały się organizować przestępczość zorganizowana bardzo szybko zaczęła się odradzać. Warunki panujące na terytorium Rzeczypospolitej jak powszechny dostęp do broni, mała skuteczność organów ścigania w zwalczaniu przestępczości, brak miejsc pracy, relokacja społeczeństwa, niska wartość ludzkiego życia, miały wpływ na tworzenie się zwłaszcza na obszarze tzw. ziem odzyskanych grup bandyckich. W początkowych stadiach przyjmowały najprostsze formy zajmujące się działalnością rabunkową majątków poniemieckich oraz napadami na przesiedleńców. Grupy te składały się z przestępców działających jeszcze przed wojną, maruderów z oddziałów i jednostek wojskowych oraz

[293] J. Bill, *op cit.*, s. 48.
[294] J. Stumpf, *Cele i znaczenie środków zabezpieczających w polskich Kodeksie Karnym,* „Przegląd Więziennictwa Polskiego" 1933, nr 1, s. 2-3.

młodych ludzi nie potrafiących odnaleźć się w nowej rzeczywistości. Zorganizowane grupy działające przez kilka pierwszych lat po wytyczeniu nowych granic charakteryzowały się słabą organizacją wewnętrzną, zmiennym składem osobowym oraz działalnością w krótkiej perspektywie czasu. Dopiero w późniejszych latach osiągnęły wyższy stopień zorganizowania, w miarę możliwości o stałej strukturze wewnętrznej, oraz specjalizacji w konkretnych formach przestępstw[295]. Do roku 1990 na terytorium Polski pozostającej w izolacji od krajów Europy Zachodniej i funkcjonującej gospodarki planowanej istniało wiele zorganizowanych grup przestępczych o różnym stopniu zorganizowania[296]. Od tych najmniej zorganizowanych zajmujących się głównie przestępczością kryminalną (napady, rozboje, przemyt, wymuszania haraczy), po te posiadające rozbudowaną sieć kontaktów, działające w sferze przestępczości gospodarczej, wykorzystujące niedobory podstawowych produktów spożywczych i przemysłowych. Niemniej jednak system socjalistyczny był w stanie kontrolować granice działań przestępczych ograniczając jej wpływ na aparat władzy oraz mienie państwowe.

Fundamentalny wpływ na obraz współczesnej przestępczości zorganizowanej w Polsce miała transformacja ustrojowa, która po 1990 roku doprowadziła do liberalizacji prawa, otwarcia granic państwowych oraz przekształcenia gospodarki planowanej w wolnorynkową. Sprzyjające warunki do rozwoju państwa okazały się być równie korzystne do rozrostu szarej strefy w gospodarce oraz zaktywizowania ukrywających się dotąd grup kryminalnych. W początkach kapitalizmu obowiązujące prawo, w tym prawo karne, okazało się być nieaktualne i wymagało dostosowania do nowej sytuacji społeczno-politycznej do czego potrzebny był czas[297]. W tym też okresie liczne osoby i grupy przestępcze wykorzystując istniejące luki w przepisach prawa zaczęły czerpać niespotykane dotychczas zyski z procesu przekształceń własnościowych, międzynarodowej wymiany towarów i usług[298].

---

[295] W ustawodawstwie okresu Polski Ludowej znane już było pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej, które zostało sformułowane w art. 1 § 3 lit. B Dekretu z dnia 4 marca 1953 r. o wzmożeniu ochrony własności społecznej, zwanego dużym dekretem (Dz.U. nr 17, poz. 68), w art. 2 § 2 lit. A Ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej (Dz.U. nr 36, poz. 228), art. 25§1 pkt. 2 lit. b Ustawy karnej skarbowej z dnia 13 kwietnia 1960 r. (Dz.U. nr 21, poz. 123). Czyn popełniony przez sprawcę działającego w strukturach zorganizowanej grupie przestępczej miało wpływ na ustawowy wymiar kary, jednak sam udział w takiej grupie nie był kryminalizowany jako przestępstwo odrębnego rodzaju w myśl sentencji *delictum sui generis*.

[296] J. Bill, *op. cit.*, s. 104-105.

[297] J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego,* Warszawa 2013, s. 124-127.

[298] Pierwszym z przykładów luki prawnej jest brak regulacji w zakresie przeciwdziałania zjawisku określanym mianem „parania brudnych pieniędzy" tzn. wprowadzania do obrotu środków finansowych, których źródłem była działalność przestępcza. Przepis regulujący to zjawisko w wybranych przypadkach został wprowadzony w 1994 roku, a dopiero w 1998 roku doczekał się doprecyzowania. Aktualnie uznawany jako jedno z narzędzi zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Drugi z przykładów stanowił wprowadzony przez ministra współpracy gospodarczej z zagranicą Dominika Jastrzębskiego zarządzeniem z dnia 30 grudnia 1988 roku przepisu znoszącego konieczność posiadania koncesji na niehandlowy import alkoholu. Przepis umożliwiał osobom prywatnym sprowadzać alkohol na własny użytek

Kolejnym czynnikiem wpływającym na rozprzestrzenianie się zjawiska przestępczości zorganizowanej w Polsce końca XX wieku był przede wszystkim brak wyspecjalizowanych służb zapewniających ochronę interesów państwa[299]. Radykalne zmiany w strukturach przekształconej Policji[300], nieprzygotowanie służb skarbowych do nowej sytuacji oraz brak stosownych uprawnień organów ścigania legły u podstaw zdobycia ogromnego bogactwa grup przestępczych kosztem gospodarki kraju i jego obywateli.

Działalność grup przestępczych tego okresu obejmuje przede wszystkim przestępczość narkotykową oraz przestępczość kryminalną w sferze działalności gospodarczej. Dochodzi do wytworzenia najgroźniejszych struktur zorganizowanych w zakresie multiprzestępczości o zasięgu międzynarodowym. Rozpoznane już wcześniej przez lata doświadczeń w państwach zachodnich zjawisko przestępczości zorganizowanej pozwoliło wytworzyć im odpowiednie jednostki specjalistyczne, system oraz narzędzia zwalczania. Co w przeciwieństwie do kształtujących się na nowo struktur Policji w Polsce nie sprzyjało wykorzystaniu doświadczeń międzynarodowych oraz posiadanych specjalistów z rozwiązanych wydziałów do walki z przestępczością gospodarczą.

Najszybciej rozwijającą się sferą działalności zorganizowanych grup przestępczych o charakterze kryminalnym końca lat 90 XX wieku, stały się kradzieże samochodów w kraju oraz za granicą, która zapewniała stałe i pewne źródło dochodów dzięki wypracowaniu sposobów wprowadzania skradzionego mienia do legalnego obrotu. Proceder ten był na tyle dochodowy, że stał się powodem licznych starć pomiędzy rywalizującymi o zyski grupami. Działalność w zakresie obrotu pojazdami przybrała trzy formy: kradzież pojazdów pod wykup, w których właściciel za część wartości mógł odzyskać samochód (zasięg działania krajowy), kradzież pojazdów celem sprzedaży w komisach oraz na giełdach w kraju po uprzednim sfałszowaniu

---

za niewielką opłatą celną. Na skutek czego do 1990 roku różnymi furtkami sprowadzany był alkohol bez konieczności ponoszenia znacznych opłat. Koniec tego procederu nastąpił w lipcu 1990 roku po ujawnieniu przez Naczelnika Izby Kontroli sięgających blisko 2 bln ówczesnych złotych strat w budżecie związanych z importem alkoholu.

[299] K. Rutkowska, *Zmiany w policji – moda czy potrzeba?,* [w:] pod red. J. Maciejewski, M. Bodziany, K. Dojwa, *Grupy dyspozycyjne w obliczu Wielkiej Zmiany. Kulturowe i społeczne aspekty funkcjonowania w świetle procesów integracyjnych*, Wrocław 2010, s. 565-572.

[300] Najistotniejsze zmiany strukturalne w odnowionych organach ścigania, którym była Policja obejmowały rozwiązanie istniejących od lat wyspecjalizowanych wydziałów przeznaczonych do walki z przestępczością gospodarczą. Likwidacja tych wydziałów w strukturach Policji w obliczu braku narzędzi przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej oraz innych wyspecjalizowanych jednostek policji doprowadziła do największego w historii Polski rozwoju przestępczości zorganizowanej. Dopiero po wydarzeniu z 25 czerwca 1998 roku, w którym zginął od kuli z pistoletu z tłumikiem były komendant główny Policji nadinsp. Marek Papała, środowiska policyjne oraz opinia publiczna zaczęła dostrzegać ogromne zagrożenie jakim była przestępczość zorganizowana. Odpowiedzią na to tragiczne wydarzenie było powołanie w 2000 roku jednostki przeznaczonej do zwalczania przestępczości zorganizowanej jaką było Centralne Biuro Śledcze Policji oraz wdrożenie nowych rozwiązań prawnych, w tym. instytucji świadka koronnego, którą w 2006 roku uznano za stałą.

zagranicznej dokumentacji sprzedaży (zasięg działania międzynarodowy), kradzież luksusowych pojazdów na eksport, którego kierunkami były rynki krajów byłego ZSRR (zasięg działania krajowy i międzynarodowy).

Innym źródłem dochodów zorganizowanej przestępczości okresu końca lat 90 XX w Polsce stały się wymuszania okupu za ochronę od osób prowadzących działalność gospodarczą, przede wszystkim z branży gastronomicznej, turystycznej oraz rozrywkowej[301]. Chęć rozszerzania granic swoich wpływów przez grupy zorganizowane wielokrotnie prowadziły do konfliktów oraz licznych porachunków.

W tym samym okresie miał miejsce rozkwit przemytu oraz handlu narkotykami[302]. Znaczne środki finansowe zdobyte w innych sektorach działalności przestępnej umożliwiły nawiązanie kontaktów z międzynarodowymi środowiskami producentów i handlarzy w Ameryce Południowej.

Wzrost aktywności przestępczej odnotowany został również w sferze przestępczości gospodarczej związanej z systemem bankowym, którego symbolami stały się multimilionowe afery związane ze spółką „Art. B" oraz Funduszem Obsługi Zadłużenia Zagranicznego (FOZZ), które poza ogromnymi stratami w finansowymi wiązały się z licznymi niewyjaśnionymi wypadkami śmiertelnymi osób związanych z nimi[303]. Natomiast największe zagrożenie i powszechnie spotykane niósł ze sobą rynek przekształceń własnościowych majątku państwowego, w którym wyróżniono dwa rodzaje działalności przestępczej: ukierunkowanej na doraźny zysk – polegającej na osiągnięciu korzyści majątkowej na etapie rabunkowej prywatyzacji, ukierunkowanej na uzyskanie zysku w przyszłości – polegającej na zapewnieniu

---

[301] W sierpniu 1994 roku w Warszawie na łamach gazety „Express Wieczorny" został opublikowany artykuł zatytułowany „Zamknięte z powodu mafii", w którym po raz pierwszy dziennikarze użyli określenia mafia dla działalności zorganizowanych grup przestępczych zajmujących się wymuszeniami opłat tytułem ochrony od restauratorów i sklepikarzy z warszawskiego śródmieścia. W artykule tym został opisany strajk właścicieli lokali gastronomicznych i handlowych z warszawskiej Starówki, Krakowskiego Przedmieścia oraz Nowego Światu, którzy mając dość prześladowań ze strony organizacji mafijnych postanowili pozamykać swoje lokale w okresie szczytu sezonu. Strajkujący wystosowali również list otwarty do Prezydenta Rzeczypospolitej Polski o to aby zwrócił uwagę na fakt trwającego na Starówce procederu przestępczego.

[302] W listopadzie 1993 roku w brytyjskim porcie Birkenhead służba celna dokonała kontroli dokującego statku „Jurata" płynącego z Wenezueli do Gdyni, na pokładzie którego miały być przewożone dachówki bitumiczne oraz lepik, gdyż cena transportu znacznie przewyższała wartość przewożonego towaru. W wyniku kontroli w beczkach z lepikiem znaleziono pojemniki z narkotykami w postaci kokainy o łącznej wadze 1190 kg i wartości blisko miliona dolarów. Statek po zabezpieczeniu zawartości z beczek został wysłany do portu docelowego, by polska policja mogła ustalić odbiorcę towaru. W Polsce towar został odebrany przez pełnomocnika firmy z Majdaniu i przetransportowany w okolice Legionowa oraz Elbląga (pod nadzorem organów ścigania). W sprawie zostały wykazane powiazania warszawskich organizacji przestępczych z kartelem narkotykowym w Kolumbii.

[303] B. Bagsik, A. Gąsiorowski, *Ścigani. Piotr Pytlakowski rozmawia z szefami Art.-B*, Warszawa 2015, s. 352–353; Por. także. M. Dakowski, J. Przystawa, *Via Bank i FOZZ. O rabunku finansów Polski*, Komorów 1992; J. Przystawa, *Afera o której wiemy, że nic nie wiemy*, „Słowo Polskie" 1991.

dominującej pozycji w przyszłych organizacjach gospodarczych i osiąganie korzyści majątkowej w niedalekiej przyszłości.

Terytorium Rzeczypospolitej lat 90 XX w. stało się także obszarem działalności i wpływów rosyjskojęzycznych zorganizowanych grup przestępczych, które podejmowały działalność związaną m.in. z wymuszeniami rozbójniczymi okupów od osób posługujących się językiem rosyjskim prowadzących sprzedaż bazarową, prostytucję kobiet pochodzących przede wszystkim z Ukrainy, Rosji, Litwy oraz Białorusi. Istotne źródło dochodów stanowiły także napady rabunkowe na samochody ciężarowe z towarem oraz grupy turystów z Europy Zachodniej przejeżdżających przez Polskę. Przez terytorium Rzeczypospolitej również przemycane były zagrabione w Rosji dzieła sztuki, w szczególności pochodzące ze słabo zabezpieczonych przed kradzieżami świątyń, które trafiały do nabywców z Europy Zachodniej. Z czasem jednak grupy te ze względu na zmiany warunków w państwie (w tym przepisy prawa, utworzenie instytucji przeznaczonych do zwalczania stricte przestępczości zorganizowanej jak i uwarunkowania społeczne i ekonomiczne) zmieniły swój obszar działań.

Podejmując próbę określenie zarysu aktualnych zagrożeń działalnością przestępczości zorganizowanej w Polsce, którego szczegółowe omówienie znajduje się w kolejnym podrozdziale, należy wskazać czynniki, które przedkładają się na jej współczesny obraz[304]. Do czynników tych przede wszystkim należy: posiadanie oraz utrzymanie obszaru wpływów działalności przestępczej przez grupy zorganizowane i uzyskiwanie z nich środków materialnych bądź innych korzyści, zależność pomiędzy sytuacją społeczno-gospodarczą na obszarze działalności przestępczej, a kierunkami aktywności, istnienie powiązań międzynarodowych wpływających na kierunku aktywności przestępnej oraz unormowania prawne w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz efektywność wykorzystania tych narzędzi przez organy ścigania.

Analizując kontekst historycznych wydarzeń i kierunków ewolucji przestępczości zorganizowanej można zauważyć, że na jej rozwój mają wpływ ściśle określone czynniki. Istotne znaczenie w rozwoju przestępczości kryminalnej, gospodarczej i zorganizowanej odgrywają czynniki o charakterze społeczno-ekonomicznym. Należą do nich takie zjawiska jak: bezrobocie, dysproporcje w dochodach, ubóstwo, poziom wykształcenia, rozwój gospodarczy, zmiany w strukturze mieszkańców, degradacja więzi rodzinnych czy odmienność

[304] W. Mądrzejowski, *Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalność zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce,* [w:] pod red. W. Jasiński, W. Mądrzejowski, K. Wiciak, *Przestępczość zorganizowana. Fenomen, współczesne zagrożenia, zwalczanie, ujęcie praktyczne,* , Szczytno 2013, s. 54-55.

rasowa[305]. Niemniej jednak nie ma jednoznacznego stanowiska, które w pełni wskazałoby jeden z czynników na determinant wzrostu zachowań przestępczych. Przykładem są rozważania pomiędzy dwiema teoriami w zakresie wpływu zjawiska bezrobocia na wzrost przestępczości. W myśl ekonomicznej teorii przestępczości Beckera, popełnienie przestępstwa jest rezultatem zdroworozsądkowej kalkulacji zysków i strat płynących z jego dokonania i przy wzroście stopy bezrobocia wynik tej kalkulacji powinien przyczynić się do wzrostu popełnianych przestępstw ze względu na niższe koszty utraconych możliwości dla osób bezrobotnych[306]. Inne stanowisko prezentuje M. Cohen i L. Felson, którzy w teorii działań rutynowych wykazują, że wzrost zjawiska bezrobocia wpływa na wzrost stopnia ochrony mienia i powinien przyczynić się do obniżenia przestępczości ze względu na fakt dłuższego przebywania w miejscu zamieszkania, przez co znacząco spada ryzyko stania się pokrzywdzonym przestępstwem[307].

Odmienność przytoczonych spojrzeń teoretyków na przestępczość w sposób pragmatyczny określa kryminolog Andrzej Siemaszko tłumacząc, iż kryminologia nie wytworzyła i nie wytworzy teorii idealnej, która tyczyłaby się oraz wyjaśniała wszelkie zachowania przestępcze, a której wartość predykcyjna wynosiłaby sto procent[308]. Przyczyną dla której jest to niemożliwe stanowi chociażby fakt, że pod tak rozległym określeniem jak „przestępstwa" kryje się wielość różnorodnych klas zachowań. Dlatego awykonalne wydaje się wysnucie teorii znajdującej zastosowanie do wszystkich tych zachowań w równym stopniu.

Analiza historii rozwoju oraz występowania przestępczości zorganizowanej na obszarze Rzeczypospolitej wskazuje że przełomowe wydarzenie związane z jej nagłym rozwojem jest związane z transformacją ustrojową, która wpłynęła na wszystkie dziedziny życia społeczeństwa i państwa[309]. Przemiany społeczno-polityczno-gospodarcze stanowią podstawową i najważniejszą przyczynę rozwoju przestępczości zorganizowanej w Polsce na tak wielką skalę. Całokształt problemów zorganizowanej przestępczości w Polsce był warunkowany tempem i głębokością zmian systemowych. Trudno jest określić kiedy dokładnie zjawisko to miało swoje początki, jednak na podstawie licznych opisów, raportów, doniesień medialnych opisujących zamierzchłe wydarzenia związane z działalnością przestępczą, można

---

[305] W. Florczak, *Co wywołuje przestępczość i jak ją ograniczać? Wielowymiarowa analiza makroekonomiczna*, Łódź 2013, s. 14-16.
[306] G. Becker, *Crime and punishment: an economic approach*, "Journal of Political Economy" 1968, nr 76 (2), s. 169−217.
[307] M. Felson, Those who discourage crime, "Crime Prevention Stu-dies" 1995, nr 4, s. 53-66.
[308] A. Siemaszko, *Społeczna geneza przestępczości: wokół teorii zróżnicowania powiązań,* Warszawa 1979, s. 348.
[309] E. Moczuk, *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym: raport z badań sondażowych*, Rzeszów 2003, s. 31-39.

stwierdzić, iż proceder ten podlegał długofalowym przemianom, na skutek których ukształtowały się struktury będące podwalinami współczesnej przestępczości zorganizowanej.

Podsumowując zakres niniejszego podrozdziału, w którym przedstawiono genezę oraz przemiany przestępczości zorganizowanej jednoznacznie można stwierdzić, że stanowi ona ogromne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa. Za szczytowy moment rozwoju tej przestępczości w Polsce wskazuje się okres transformacji systemowej. Przeprowadzona w warunkach polskich transformacja z dnia na dzień doprowadziła do wytworzenia ogromnych luk prawnych, ograniczenia kompetencji organów ścigania. Rozwiązując sprawdzone przez lata doświadczeń komórki przeznaczone do zwalczania przestępczości gospodarczej i zorganizowanej przenoszono specjalistów do komórek zajmujących się pospolitą przestępczością[310]. Te oraz inne przyczyny umożliwiły rozszerzenie przestępczej działalności przez grupy nie tylko w kraju, ale również na arenie międzynarodowej oraz umocnienie sieci kontaktów zagranicznych. Zamachy bombowe, morderstwa na ulicach oraz zyski przekraczające miliardy złotych rocznie znacznie destabilizowały państwo, będące w trakcie przemian wymagających wiedzy specjalistycznej oraz czasu. Działania przestępcze okresu przemian naraziły skarb państwa na ogromne straty przyczyniając się jednocześnie do wzrostu poczucia zagrożenia u obywateli[311]. Ujawnienie faktu istnienia zjawiska przestępczości zorganizowanej przed opinią publiczną wywołało oburzenie i wymusiło na ustawodawcach oraz organach ścigania podjęcie szeregu zmian w zakresie prawnym i organizacyjnym. Jednym z narzędzi, które umożliwiło skuteczne zwalczenie tego typu przestępczości było wprowadzenie instytucji świadka koronnego[312]. Narzędzia, które przełamało zmowę milczenia członków zorganizowanych grup, związków przestępczych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polski. Niemniej jednak ze względu na fakt, iż stanowi ono zjawisko dynamiczne, działające w tajemnicy, dostosowujące się do warunków społecznych, gospodarczych oraz prawnych w państwie nie można jego całkowicie ograniczyć, a jedynie skutecznie przeciwdziałać dalszemu rozwojowi.

---

[310] Zob. szerzej nt. historii formowania się Policji: E. Moczuk, *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Rzeszów 2013, s. 13-29.

[311] Z. Rau, *Cechy polskiej zorganizowanej grupy przestępczej*, „Prokurator" 2002, nr 1, s. 67-69.

[312] W. Filipkowski, *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Kraków 2004, s. 32.

3.2. Obszary przestępczej działalności zorganizowanych struktur przestępczych

Niezależnie od form jakie przybiera współczesna przestępczość – indywidualna, zbiorowa, zorganizowana – urzeczywistniana w różnych sposobach, stanowi jeden z najistotniejszych problemów prowadzonej polityki bezpieczeństwa państwa[313]. Za najniebezpieczniejszy jej rodzaj, ze względu na skalę i obszar działania, uznawana jest transgraniczna (międzynarodowa) przestępczość zorganizowana[314] stwarzająca zagrożenie dla obszaru działalności państwowej, której dotyka, jak również funkcjonowania społeczeństwa zgodnie z prawami ujętymi w konstytucji.

Przestępczość zorganizowana jest zjawiskiem kryminalnym występującym zarówno w skali krajowej jak i międzynarodowej, którego działalność nie może być ograniczona wyłącznie stanem faktycznym pojedynczego przestępstwa.

Obszarem narażonym na wzrost aktywności przestępczej działalności o zorganizowanym charakterze jest terytorium europejskiej wspólnoty. Rozszerzenie granic Unii Europejskiej o nowe państwa członkowskie w ramach integracji i budowania wspólnego rynku, Układu z Schengen umożliwiającego swobodny przepływ towarów, usług, ludności oraz kapitału, przy jednoczesnym zniesieniu wewnątrzwspólnotowych granic, przyczyniło się do wzrostu zagrożenia ze strony zorganizowanych grup, związków przestępczych jednoczących się w działalności kryminalnej. Wraz z pogłębiającą się integracją gospodarczą, zwiększeniem mobilności ludzi dzięki otwarciu granic państwowych w wielu regionach świata, nie tylko w Europie, odnotowano znaczny rozwój międzynarodowej działalności przestępczej[315]. Skutkiem czego dla zapewnienia bezpieczeństwa obywateli oraz niezachwianego funkcjonowania sektorów gospodarki państwowej konieczne było również zacieśnienie współpracy organów ścigania w walce z przejawami tego rodzaju przestępczości. Gdyż nie jest ona wyłącznie wewnętrznym zagrożeniem wspólnoty europejskiej, a działające grupy przestępcze często

---

[313] T. Aleksandrowicz, *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2018, s. 25-30.

[314] A. Wawrzusiszyn transgraniczną przestępczość zorganizowaną przedstawia jako jedną z form przestępczości, cechującą się dużą dynamicznością, a jednocześnie wysokim poziomem ogólności uniemożliwiającym jej scharakteryzowanie. Przyjmującej zróżnicowane postaci, o różnych rozmiarach aktywności oraz przejawach w poszczególnych regionach czy też państwach. Autor podkreśla, iż niezwykle trudno ocenić skalę jej odziaływania na system bezpieczeństwa państwa i system międzynarodowy podając za przykład aktualne zagrożenia związane z nielegalną migracją ludności, handlem ludźmi, pornografią, przemytem, produkcją i handlem narkotykami. - A. Wawrzusiszyn, *Wybrane problem transgranicznego bezpieczeństwa Polski. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa 2012, s. 126-127.

[315] T. Bąk, *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski,* „Zeszyty Naukowe WSOWL" 2011, nr 3 (161), s. 6-7.

składają się z członków o rodowodzie azjatyckim, afrykańskim, południowoamerykańskim bądź europejskim[316]. Dzięki swojemu pochodzeniu grupy te tworzą sieć międzynarodowych przestępczych powiązań, których zwalczanie wymaga współdziałania organów ścigania na arenie międzynarodowej, nie zaś podejmowanych samodzielnie prób poszczególnych państw na obszarze którego ujawnia się jedną z form przestępnej działalności[317].

Otwarcie granic nakłada szczególne zadania oraz wiąże się z wyzwaniami dla Polski i pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Doświadczenia Rzeczypospolitej wynikające z przemiany i transformacji ustrojowej ujawniły słabość w dostosowywaniu funkcjonowania kraju oraz unormowań prawnych do zastanej sytuacji. Poza problemami związanymi z przestarzałym stanem prawnym przepisów i przekształceniami instytucjonalnymi w państwie zwrócono m.in. uwagę na efekty destabilizujące związane z migracją ludności. Wielokulturowość uzewnętrzniła trudności związane z adaptacją społeczną i polityczną. Występowanie wielu przeszkód związanych z dostosowywaniem się państwa polskiego do norm, które od wieków zakorzenione były w świadomości i kulturze zachodu, okazało się być nierealne do przeprowadzenia w Polsce z dnia na dzień, tworząc sektory pozbawione jakiegokolwiek nadzoru państwowego. Luki te wykorzystały organizacje przestępcze, a w warunkach późniejszej integracji zaczęły się rozwijać[318]. Ułatwione możliwości łączenia się z innymi grupami, działającymi w państwach sąsiadujących, a nawet na innych kontynentach, prowadzi do wytworzenia światowych organizacji przestępczych. Występowanie rozbudowanych powiązań, działania korupcyjne, przestępczość kryminalna i gospodarcza to zjawiska szczególnie niebezpieczne dla właściwego funkcjonowania społeczeństwa i państwa. Tego typu relacje mogą destabilizować gospodarkę, wybrane jej sektory, oddziaływać na zasobność finansową obywateli bądź zakłócać mechanizmy wolnego rynku.

Wpływ zorganizowanych grup i związków przestępczych wywierany poprzez popełnianie przestępstw z wykorzystaniem zaawansowanych instrumentów ekonomicznych tj. technologii informatycznej, może przyczynić się do zapoczątkowania kryzysów polityczno-finansowych na skalę lokalną, krajową, międzynarodową, a nawet światową[319]. Przestępczość

---

[316] M. Perkowska, *Przestępczość Graniczna Cudzoziemców,* Warszawa 2013, s. 49-50.
[317] K. Laskowska, *Działalność cudzoziemskich zorganizowanych grup przestępczych w Polsce w latach 2000–2006*, „Białostockie Studia Prawnicze" 2007, nr 2, s. 177.
[318] A. Miczkowska, *Problematyka przestępczości zorganizowanej,* [w:] pod red. P. Szymaniec, *Prace wydawnicze, administratywistyczne i historyczne,* Wrocław 2009, s. 120.
[319] W. Kurowski, *Pojęcie organizacji przestępczej i przestępczości zorganizowanej,* „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 1, s. 30.

zorganizowana przybiera różne formy i ulega ciągłym zmianom obejmując intratne z ich punktu widzenia obszary życica społecznego i ekonomicznego.

Głównymi kierunkami działalności grup, związków przestępczych o charakterze ponadnarodowym są: przestępczość narkotykowa, na którą składa się nielegalna produkcja, przemyt oraz handel, handel ludźmi z przeznaczeniem ich wykorzystania w prostytucji oraz przymusowej pracy, przestępczość gospodarcza objawiająca się w oszustwach, przestępstwach podatkowych, wprowadzaniu do obrotu produktów z podrobionymi znakami towarowymi, przestępczość samochodowa, przestępczość paliwowa, fałszowanie środków płatniczych obowiązujących w kraju oraz we wspólnocie europejskiej, wprowadzanie do obrotu środków pieniężnych pochodzących z przestępczej działalności tzw. pranie pieniędzy.

Sektory, których dotyka działalność zorganizowanej przestępczości spełnia jeden podstawowy cel, którym jest możliwość osiągnięcia maksymalnie wysokiego zysku, przy minimalnym nakładzie pracy własnej i kosztów z tym związanych[320]. Równie wysoki wpływ na podejmowanie działalności w określonym sektorze stanowi stopień ryzyka zdemaskowania przez organy ścigania, będący czynnikiem skutecznie odstraszającym. Uzyskiwane profity z działalności przestępnej dają nieograniczone możliwości, pozwalają osiągnąć władzę bądź wywieranie wpływu na działania jej przedstawicieli. Narzędzie przemocy wykorzystywane przez przestępczość zorganizowaną w obecnych czasach występuje wyłącznie w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu grupy, związkowi bądź prowadzących do uzyskania zysku.

Kierując się czynnikiem ekonomicznym działalności przestępczej względem nakładów pracy na organizację procederu, za jedną z najbardziej intratnych jej rodzajów, uznawana jest przestępczość narkotykowa. Naturalnym mechanizmem rynkowym kształtującym ceny produktów są czynniki związane z kosztami pracy, cenami surowców oraz kosztami transportu. W przypadku narkotyków ich cena uzależniona jest od stopnia ryzyka wykrycia przestępczej działalności producenta bądź dystrybutora. Dodatkowo na utrzymującą się wysoką cenę wpływa „odurzające działanie". Polska w skali europejskiej zaliczana jest do krajów będących największymi producentami amfetaminy[321]. Główną przyczyną wzrostu jest swoboda przekraczania granic, niskie zarobki oraz występujące bezrobocie. Przedkłada się to na tanią

[320] M. Glenny, *McMafia. Zbrodnia nie zna granic,* Warszawa 2009, s. 468-469.

[321] Wzrost produkcji amfetaminy w Polsce został przewidziany na długo przed przystąpieniem do Unii Europejskiej przez specjalistów z Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii w Lizbonie, prognozując zaistnienie obecnej sytuacji. Obecnie Polska stała się trzecim największym producentem amfetaminy w Europie, lokując się za Belgią i Holandią - Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, *Europejski raport narkotykowy – tendencje i osiągniecia 2019,* Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2019, s. 29-30.

siłę roboczą oraz akceptację wysokiego ryzyka przez zaangażowanych w proceder kurierów[322]. Szacuje się, że ponad połowa z polskiej produkcji amfetaminy trafia na rynki Europy Zachodniej. Trend na amfetaminę pomimo wyższej ceny w stosunku do marihuany objął Polskę, głównie z powodu silniejszych właściwości uzależniających.

Zwalczanie narkobiznesu związanego z produkcją amfetaminy w warunkach polskich jest bardzo trudne[323]. Wynika to z dostępności w sposób legalny sprzętu oraz odczynników potrzebnych do produkcji. Dlatego w miejsce zlikwidowanego przez organy ścigania nielegalnego laboratorium powstaje kolejne.

W historii kryminalnej Polski dotyczącej pojawienia się zagrożenia związanego z produkcją, handlem oraz przemytem narkotyków spotkać się można już w 1970 roku wraz rozpoczęciem monitorowania tego zjawiska posiadającego tendencję wzrostową[324]. Ze względu na swoje położenie w Europie, Polska wskazywana jest jako kraj tranzytowy dla międzynarodowej przestępczości narkotykowej oraz jako jeden z głównych producentów amfetaminy, której kierunkami przemytu są głównie kraje skandynawskie[325].

Wydatki z budżetu państwa przeznaczone na realizację Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na walkę z uzależnieniami wynosiły kolejno w 2006 roku blisko 321 mln złotych, w 2010 roku ponad 232 mln złotych[326], a w 2015 roku blisko 265 mln złotych[327]. Z przedstawionych danych przez Narodowy Fundusz Zdrowia wynika, iż wydatki na leczenie od substancji psychoaktywnych innych niż alkohol począwszy od 2010, a skończywszy na 2019 roku nieustannie rosną. A od 21 grudnia 2007 roku wraz z wejściem

---

[322] Osobami zaangażowanymi w proceder związany z handlem amfetaminą są najczęściej bezrobotni, absolwenci szkół średnich oraz studenci. Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań gospodarczych czego dowodem jest fakt, że produkcja substancji narkotycznych ma miejsce najczęściej w krajach uboższych, zaś produkt końcowy trafia na rynki krajów zamożniejszych.

[323] W celu utrudnienia organom ścigania procesu wykrywczego, laboratoria narkotyków syntetycznych lokalizowane są miejscach trudnodostępnych, które można łatwo zakamuflować. W ostatnim czasie najbardziej popularnym sposobem zakamuflowania procesu produkcji amfetaminy jest dywersyfikacja poszczególnych etapów (zwykle na trzy etapy), z których każdy może być realizowany w innym miejscu. Dlatego końcowe etapy produkcji narkotyków, wiążące się z możliwością odpowiedzialności karnej, zlokalizowane są w miejscach objętych szczególną ochroną przed zdemaskowaniem. Działanie takie ma na celu zredukowanie ryzyka odkrycia przestępczej działalności przez przypadkowe osoby, sąsiadów, przedstawicieli organów ścigania. Wprowadzane co rusz to nowe metody produkcji narkotyków syntetycznych bądź modyfikacje już istniejących (np. przenosząc produkcję do laboratoriów mobilnych tj. pojazdów) ukierunkowane jest nie tylko na zwiększanie efektywności i generowanie zysków, ale jednocześnie zmniejszenie ryzyka dekonspiracji dla osób biorących udział bezpośrednio w produkcji jak i miejsca wytwórni.

[324] K. Raczkowski, W. Krawczyk, *Rynek narkotyków w Polsce – uwagi ogólne,* [w:] pod red. K. Raczkowski, *Narkotyki. Organizacja przestępczości i systemy przeciwdziałania,* Warszawa 2009, s. 102-103.

[325] *Raport o stanie narkomani w Polsce 2018,* Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018, s. 24.

[326] Kancelaria Senatu: Biuro Analiz i Dokumentacji, *Problem narkomanii – wybrane aspekty społeczne i prawne,* „Opracowania tematyczne" 615, Warszawa 2012, s. 12-13.

[327] Z. Mielecka-Kubień, *Oszacowanie kosztów społecznych używania narkotyków w Polsce w 2015 r.*, Katowice 2017, s. 69-71.

Polski do strefy Schengen stała się ona jeszcze bardziej atrakcyjnym obszarem dla przestępczości zorganizowanej, stając się krajem tranzytowym przez który przebiega jeden z głównych szlaków przerzutowych heroiny pochodzącej z Afganistanu[328].

Wraz z rozszerzeniem się obszaru działalności narkotykowej i zagrożenia związanego z nimi została podjęta działalność międzynarodowa w zakresie zwalczania przestępczości narkotykowej obejmująca realizacje międzynarodowych projektów i współpracę bilateralną z krajami ościennymi jak Ukraina, Litwa, Białoruś, Rosja[329]. W Polsce od 2005 roku w ramach nawiązanej współpracy rezydują agenci Amerykańskiego Urzędu ds. Walki z Handlem Narkotykami (Drug Enforcement Administration – DEA), a funkcjonariusze Służby Celnej, Straży Granicznej i Policji uczestniczą w międzynarodowych wymianach i szkoleniach. Efektem podejmowanej współpracy jest zwrócenie uwagi przez międzynarodowe agencje antynarkotykowe na wzrost sprzedaży w Polsce narkotyków takich jak heroina, kokaina i marihuana[330]. Szerszy dostęp do narkotyków wiąże się z rozwojem narkomanii w społeczeństwie i przyczynia do obniżenia granicy wieku minimalnego inicjacji narkotykowej, wpływając jednocześnie na proces degradacji oraz kryminalizacji osób zażywających. Biorąc pod uwagę policyjne statystyki w latach 2000-2020 można stwierdzić, że zjawisko to posiada trend wzrostowy (Wykres 1).

[328] Afganistan jest głównym producentem heroiny na świecie, zapewniając około 92% światowego zapotrzebowania. Powierzchnia uprawy maku lekarskiego w 2016 roku wynosiła 201 tys. hektarów, a już w 2017 roku 328 tys. hektarów. Według szacunków Afganistan jest również czołowym producentem haszyszu - United Nations Office on Drugs and Crime, *Afghanistan opium survey 2018: Challenges to sustainable development, peace and security*, Kabul 2019.

[329] Podjęta współpraca z wymienionymi krajami sąsiadującymi z granicą wschodnią Polski, stanowiącą jednocześnie wschodnią granicę Unii Europejskiej i strefy Schengen, ma charakter ekspercki dotyczący przemytu narkotyków i fenyloacetonu (BRM) przez te kraje. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż granice pomiędzy członkami Wspólnoty Niepodległych Państw w rzeczywistości nie są w żaden sposób chronione. W efekcie czego ludność zamieszkująca na terytorium WNP lub przybyła z innych państw europejskich, Afryki bądź Azni, swobodnie przemieszcza się. - M. Jaroszewicz, L. Szerepka, *Wyzwania migracyjne w państwach wschodniego sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 15, 44.

[330] W składzie marihuany znajdują się duże ilości substancji psychoaktywnych THC (tetrahydrokannabinol). W zależności od zaaplikowanej dawki powoduje stan odprężenia, euforii, zaburzeń orientacji oraz pobudza odczucie wrażeń zmysłowych. Dłuższe stosowanie wywołuje depresje, lęki, zaniki oraz utratę pamięci. Współcześnie uprawy szklarniowe marihuany, modyfikowane genetycznie potrafią dać odmiany, w których zawartość THC sięga nawet do 20% (produkowana marihuana w latach osiemdziesiątych XX wieku zawierała maksymalnie 3% THC) – W. Krawczyk, *Konopie włókniste czy narkotyczne*, „Serwis Informacyjny. Narkomania" 2006, nr 2, s. 18-20.

Wykres 1. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2000-2020 w zakresie przepisów Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

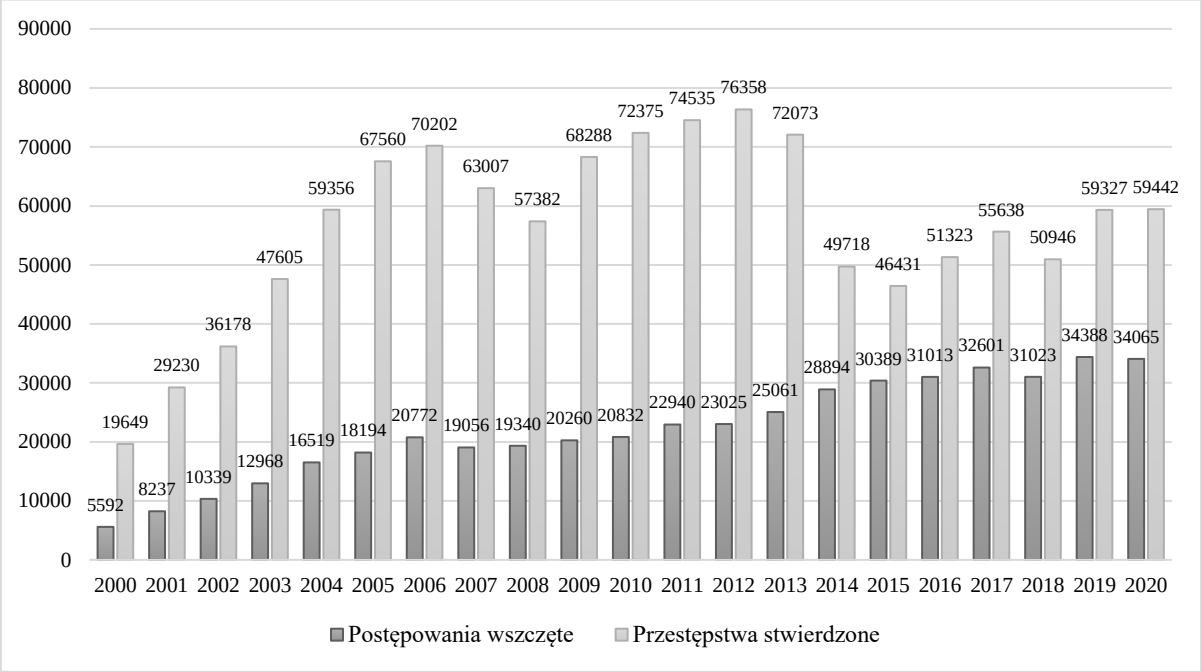

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych Komendy Głównej Policji[331]

Wskaźnik wykrywalności przestępstw narkotykowych w Polsce w latach 2000-2019 roku oscyluje wokół wartości 92-97% (na wskaźnik ten składa się iloraz liczby przestępstw wykrytych w postępowaniach prowadzonych, umorzonych w latach poprzednich przez liczbę przestępstw stwierdzonych). Trend wartości postępowań wszczętych oraz przestępstw

[331] Wszczęte postępowania przygotowawcze są postępowaniami wszczętymi przez jednostki organizacyjne Policji w sytuacji występowania zdarzenia, w którym zachodzi uzasadnione podejrzenie zaistnienia przestępstwa, bądź zostało wszczęte przez inny organ (np. prokuraturę), a następnie przekazane do dalszego prowadzenia dla Policji. Do postępowań wszczętych wliczane są faktyczne wszczęcia postępowania przygotowawczego (tzw. postępowania w niezbędnym zakresie – 308 k.p.k.), które zakończono wydaniem postanowienia o umorzeniu i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Niemniej jednak do liczby wszcząć nie są doliczane postępowania wyłączone względem czynu lub współsprawcy wszczętego już postępowania. Istotnym czynnikiem mającym wpływ na wskaźniki liczby wszczętych postępowań przygotowawczych przez jednostki organizacyjne Policji jest fakt, iż od 2013 roku Policja nie wlicza postępowań przekazanych do prowadzenia dla innych służb oraz postępowań przywoławczych wszczętych przez prokuraturę, które prowadzone są przez nią we własnym zakresie. Przestępstwa stwierdzone są czynami zabronionymi przez ustawę pod groźbą kary, będącymi zbrodnią bądź występkiem ściganymi z oskarżenia publicznego, objętymi postępowaniem przygotowawczym zakończonym potwierdzeniem zaistnienia czynu zabronionego. Istotny wpływ na wskaźniki liczebności przestępstw stwierdzonych w prowadzonych statystykach policyjnych miała wprowadzona w 2013 roku zmiana w sposobie gromadzenia danych odnosząca się do czynów przestępnych popełnianych przez nieletnich. W latach 1999-2012 jako przestępstwo stwierdzone uznawany (rejestrowany w systemach policyjnych) był również czyn zabroniony popełniony przez nieletniego, wobec którego prowadzone było postępowanie przygotowawcze i zakończone przekazaniem materiałów do sądu rodzinnego, bez względu na sposób dalszego rozstrzygnięcia sprawy. Natomiast w 2013 roku czyny karalne oraz osoba nieletnia ewentualnie były rejestrowane w systemach policyjnych dopiero po uzyskaniu informacji zwrotnej o rozstrzygnięciu sprawy przez sąd rodzinny, w której wydał decyzję o zakończeniu postępowania stwierdzając popełnienie przez osobę nieletnią przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego. Zaś od 2014 roku Policja nie prezentuje informacji o czynach karalnych nieletnich.

stwierdzonych w kraju posiada odzwierciedlenie również na obszarze Dolnego Śląska (rejonu nadgranicznego). Obrazuje to wykres nr 2.

Wykres 2. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w województwie dolnośląskim w latach 2000-2020 w zakresie przepisów Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii

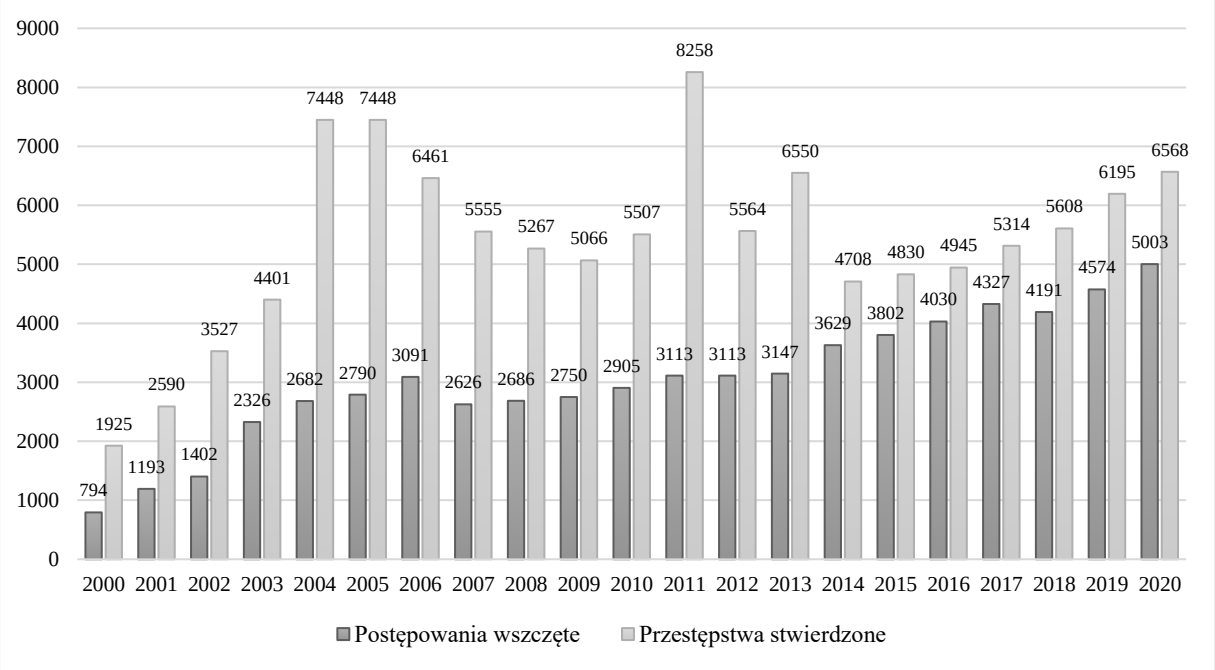

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych Komendy Głównej Policji

Do roku 2007 odnotowano znaczny wzrost przestępczości narkotykowej, co posiada odzwierciedlenie w liczbie wszczętych postępowań oraz przestępstw stwierdzonych. Podjęte działania służb antynarkotykowych w tym zakresie w postaci szeregu zatrzymań handlarzy oraz dealerów narkobiznesu wpłynęło na jej spadek. Dlatego od 2007 roku w skali kraju zauważalny jest istotny spadek liczby stwierdzonych przestępstw narkotykowych o ponad 7 tys. w stosunku do roku poprzedniego. Wskaźnik ten z jednej strony świadczyć może o skuteczności zwalczania tego rodzaju przestępczości[332], zaś z drugiej może być przyczyną ostrożniejszych działań sprawców. Faktem jest, że największy zidentyfikowany przemyt narkotyków rozpoczął się po

[332] Dynamiczny wzrost wykrytych przestępstw od 2000 roku ma związek z intensyfikacją kontroli w lokalach rozrywkowych i gastronomicznych oraz w trakcie trwania imprez masowych. Jednak bardzo często na tak wysoki stopień wykrywalności w prowadzonej statystyce w poszczególnych latach zawdzięczany jest zatrzymaniom na gorącym uczynku sprawców będących w posiadaniu gramowych ilości, bądź pojedynczych tabletek danego rodzaju narkotyku.

akcesji Polski w struktury Unii Europejskiej[333]. Jednocześnie wpływając na wzrost zorganizowanej przestępczości zajmującej się produkcją narkotyków syntetycznych, co miało odzwierciedlenie w likwidacji nielegalnych laboratoriów narkotyków syntetycznych, których liczba średnio rocznie wynosi 15. Miernikiem dla dolnośląskiego garnizonu Policji odzwierciedlającym skuteczność zwalczania przestępczości jest ilość zabezpieczonych narkotyków, która przekroczyła w 2019 roku próg 452 kg (w 2018 r. wartość wynosiła ponad 443 kg) narkotyków zabezpieczonych przez jednostki podległe pod Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu. Skalę występowania zjawiska przestępczości narkotykowej w poszczególnych województwach w kraju określa liczba wszczętych postępowań z powodu narkotyków. Najwyższy współczynnik liczby wszczętych postępowań w 2019 roku odnotowano w województwie dolnośląskim - 4574. Na drugim miejscu znalazło się województwo śląskie z liczbą 3554 oraz województwo wielkopolskie z liczbą wszczętych postępowań 2899[334]. Również w 2019 roku na terenie garnizonu dolnośląskiego policjanci zlikwidowali 6 nielegalnych laboratoriów.

W 2018 roku jednostki garnizonów Komend Wojewódzkich Policji, Komenda Stołeczna Policji i Centralne Biuro Śledcze Policji likwidowała blisko 1300 nielegalnych upraw konopi innej niż włóknista, zabezpieczono ponad 117 tys. krzewów. Straż Graniczna wykryła 10 plantacji zabezpieczając łącznie 475 krzewów konopi innej niż włóknista. Działania Policji podjęte w zakresie przeciwdziałania narkomanii przyczyniły się do wykrycia 33 nielegalnych laboratoriów narkotyków[335], z czego sześć z nich zlokalizowanych było poza granicami kraju, o których istnieniu zostały poinformowane strony. Rezultaty walki z branżą narkotykową wskazują na utrzymującą się w Polsce tendencję wzrostową produkcji amfetaminy, którą wykryto w 13 z 33 zlikwidowanych laboratoriach, w których do produkcji wykorzystywano substancję BMK[336].

---

[333] W. Hołodniuk, *Cztery lata Polski w Schengen– wzrost czy spadek poziomu bezpieczeństwa?*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" 2012, nr 6, s. 52-53.

[334] W Polsce w 2019 roku łącznie wszczęto 34388 postępowań przygotowawczych z powodu naruszenia przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii. Województwo dolnośląskie uplasowało się również na pierwszym miejscu w skali kraju pod względem wskaźnika przestępczości narkotykowej na 100 tys. mieszkańców z wynikiem 158. Źródło: dane Komenda Główna Policji.

[335] Pięć z ujawnionych laboratoriów zajmowało się produkcją metamfetaminy (cztery zlokalizowane na terytorium Polski w rejonie granicy południowo-zachodniej oraz jedno w Czech). W skład zatrzymanych członków grup przestępczych wchodzili obywatele Polski, Czech, Słowacji, Bułgarii, Rumunii oraz Wietnamu. Prognozowany przez KGP wzrost produkcji tej substancji psychotropowej zaobserwowany w Polsce w 2018 roku mógł być wywołany zaostrzeniem przepisów karnych w Republice Czeskiej odnoszących się do produkcji metamfetaminy, za których naruszenie przewidziana jest kara w maksymalnym wymiarze18 lat pozbawienia wolności. Co najprawdopodobniej skutkowało przeniesieniem na laboratoriów terytorium Polski.

[336] Ilość zabezpieczonej substancji BMK (Fenyloaceton) w 2018 roku wynosiła 1580 litrów, co w odniesieniu do roku poprzedzającego stanowiło wzrost o ponad 3000% (w 2017 roku

Policja oraz Straż Graniczna z roku na rok odnotowuje coraz większy wzrost ilości zabezpieczonych narkotyków jak haszysz, marihuana, amfetamina, ekstazy (tabela 1).

Tabela 1. Ilość zabezpieczonych przez Policję oraz Straż Graniczną narkotyków w Polsce w latach 2008-2018 wyrażona w kilogramach, szt. tabletek, szt. listków

Zabezpieczone narkotyki w Polsce przez Policję oraz Straż Graniczną												
Narkotyki		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
naturalne	Haszysz	115	17	85	59	39	208	99	843	33	1237	8313
	Marihu-ana	493	883	1502	1265	1489	1243	2720	1830	2569	3620	4260
	Heroina	79	86	25	51	36	49	273	4	9	2	9
	Kokaina	29	117	111	78	213	21	31	219	449	81	277
syntetyczne	Amfeta-mina	356	422	534	395	614	676	783	695	943	582	1323
	Metam-fetami-na	0,12	10,07	1,23	0,52	4,25	9,57	41,02	51,11	17,94	25,60	30,88
	Ekstazy (szt. tab.)	651985	218616	269842	75082	31092	45997	62028	120886	149 921	112614	218442
	LSD (szt. list.)	353	642	1353	0	29173	457	5456	0	166	866	3544

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych z Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej pismem numer NO-OI-II.0686.1.2020 z dnia 2 marca 2020 r. oraz danych z Komendy Głównej Straży Granicznej pismem numer KG-OI-VIII.0180.23.2020.JB-I z dnia 12 maja 2020 r.

Głównymi dostawcami narkotyków w postaci konopi oraz haszyszu z krajów europejskich do Polski jest Hiszpania oraz Holandia, do których trafiają z krajów północnej

zabezpieczono 48 litrów BMK). Substancja ta będąca prekursorem przy produkcji amfetaminy była przed rokiem 2014 produkowana masowo z niepodlegającej wówczas kontroli substancji APAAN (alfa-fenyloacetoacetonitryl). Dopiero po wprowadzeniu jej na listę objętą kontrolą ustawową służby mogły skutecznie monitorować obrót tą substancją i wyeliminować ją niemalże całkowicie z nielegalnego rynku. W kolejnych latach grupy przestępcze przy produkcji amfetaminy zaczęły wykorzystywać substancje o innym wzorze chemicznym, lecz podobnym składzie do alfa-fenyloacetoacetonitrylu. Zabieg ten miał uchronić przed odpowiedzialnością karną za obrót tego typu substancją.

Afryki (m.in. z Maroko)[337]. Tabletki ekstazy przemycane są przede wszystkim z Holandii i Belgii, będących największym w Europie oraz na świecie producentami tego narkotyku. Przemytem zajmują się międzynarodowe grupy przestępcze o składzie wielonarodowościowym. W prowadzonych sprawach przez polskie organy ścigania dot. przemytu i uprawy marihuany potwierdzono istnienie współpracy polskich grup przestępczych z grupami czeskimi. W przypadku zaś narkotyków syntetycznych jak amfetamina najczęściej wytwarzane są one na eksport w nielegalnych laboratoriach znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej, skąd w większości trafia na ryki zagraniczne i tylko część jest rozprowadzona w kraju. Głównymi kierunkami eksportu tego narkotyku są kraje skandynawskie, Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia, oraz na niższą skalę Francja, Hiszpania, Włochy[338]. Ze względu na wysoką czystość substancji jest ona bardzo popularna i poszukiwana. Przemyt wyprodukowanej amfetaminy w Polsce przede wszystkim odbywa się drogą lądową z wykorzystaniem transportu kołowego przez Niemcy, Danię oraz drogą morską promami w portach w Świnoujściu i Gdańsku. Z informacji udzielonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji wynika, że przez terytorium Polski przebiega szlak przemytniczy kokainy z Ameryki Południowej i Środkowej do krajów Europy Zachodniej. Narkotyk ten nie jest popularny w Polsce z uwagi na wysoką cenę w stosunku do innych konkurencyjnych zabronionych substancji. Za główne miejsca przeładunkowe transportów, trafiających bezpośrednio bądź pośrednio (z portów kontenerowo-przeładunkowych w Europie Zachodniej) drogą morską, wskazuje się porty w Świnoujściu, Gdyni oraz Gdańsku. Przemyt odbywa się z wykorzystaniem dużych statków ładunkowych, na których pokładzie pośród tysięcy innych kontenerów niemalże niemożliwe jest wykrycie przez organy ścigania tego właściwego kontenera. W praktyce zorganizowane grupy przestępcze po dotarciu kontenera do portu w Polsce, bądź portu w Europie Zachodniej np. w Hamburgu[339] wysyłają go tym samym

[337] W drugiej połowie 2016 roku Centralne Biuro Śledcze Policji przy współpracy ze Strażą Graniczną, hiszpańską Guardia Civil oraz włoską Guardia Di Finanza rozbiła zorganizowaną grupę przestępczą organizującą przemyt narkotyków z Maroko do krajów Europy. Podczas przeprowadzonych działań koordynowanych przez Europol, zatrzymano łącznie dwudziestu trzech obywateli Polski, członków oraz osobę kierującą grupą. Zabezpieczono również blisko 3,5 tony haszyszu, prawie 250 kg marihuany, 1,5 kg kokainy oraz kilogram amfetaminy. Grupa w okresie 2014-2016 roku coraz bardziej umacniała swoją pozycję zwiększając swoją aktywność przede wszystkim w państwach Europy Zachodniej oraz w basenie Morza Śródziemnego tj. Włoszech, Hiszpanii, Francji, Niemiec. Aktywność grupy obejmowała również państwa Afryki Północnej, w szczególności Maroko. Postępowanie przygotowawcze w sprawie kierowania oraz udziału obywateli Polski w zorganizowanej grupie przestępczej zajmującej się międzynarodowym przemytem narkotyków z państw Afryki Północnej do państw Unii Europejskiej przeprowadziła Prokuratura Krajowa Wydział Zamiejscowy w Gdańsku.

[338] E. Suska, B. Jackowiak, A. Klimbert, *Doświadczenia praktyczne z wykrywania śladowych ilości narkotyków za pomocą nowoczesnego przenośnego urządzenia MobileTrace wykorzystujące technologię ITMS* „Hygeia Public Health" 2018, nr 53(1), s. 18-19.

[339] Na początku 2021 roku niemieckie służby celne otrzymały informację od służb w Holandii o podejrzanym towarze przewożonym na zlecenie firmy w Roterdamie. Ładunkiem miało być pięć kontenerów z Paragwaju do

transportem do portu w Polsce, w którym jest przeładowywany na transport kołowy i przewożony do państw krajów Europy Zachodniej[340]. Innym sposobem jest zorganizowanie przemytu kokainy ukrytej w ładunku kontenera za pośrednictwem krajów skandynawskich, skąd promem trafia do Polski, gdzie przeładowany na ciągnik siodłowy przewożony jest do Niemiec, Belgii, Holandii, Francji, Hiszpanii bądź Włoch. Inną metodą wykorzystaną od lat w przemycie, w którą zaangażowani są obywatele Polski, zazwyczaj z uboższych obszarów kraju, jest transport w specjalnie przygotowanych bagażach, wyposażonych w skrytki, elementach garderoby lub poprzez połknięcie na czas transportu kapsułki zawierającej narkotyk[341]. Osoby zajmujące się tego rodzaju przemytem określane są mianem „kurierów".

Aktywność przemytniczą kokainy odnotowano również na „szlaku bałkańskim" biegnącym z Afganistanu, przez Pakistan, Iran, Turcję, z której rozdziela się na dwa skrzydła: północne i południowe. Odnoga północna „szlaku bałkańskiego" przebiega przez Bułgarię, Rumunię, Węgry (także Ukrainę), Austrię, Czechy, Polskę aż do Niemiec. Odnoga południowa ciągnie się przez państwa znajdujące się na terytorium byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii, Albanię, Macedonię, Włochy, Serbię, Czarnogórę, Bośnię, Hercegowinę. Szlakiem tym przemycana jest przede wszystkim heroina, ale również w mniejszym stopniu nielegalni emigranci, broń, narządy ludzkie przeznaczone do przeszczepów, czy kobiety do domów publicznych[342]. W skład grup zajmujących się organizacją przerzutu na terytoriach krajów tranzytowych zaangażowani są obywatele państw powstałych z rozpadu Jugosławii, Bułgarzy, Rumunii, Albańczycy współpracujący z grupami przestępczymi poszczególnych państw. Drugą drogą przemytu kokainy stanowi „szlak jedwabny" prowadzący przez państwa Azji, Rosję, Ukrainę, Polskę i dalej do państw Europy zachodniej.

Przestępczość zorganizowana wykorzystuje szlaki przemytnicze nie tylko do przerzutu narkotyków, ale również przemytu fałszywych środków płatniczych. Przestępstwa przemytnicze w znacznej mierze stanowią przestępstwa o charakterze gospodarczym jak: handel ludźmi oraz bronią, nielegalny obrót paliwami, przemyt towarów wysokopodatkowych

---

Hambura z deklarowaną zawartością w postaci masy szpachlowej. W wyniku podjętej kontroli przez niemieckich celników w porcie w Hamburgu i prześwietleniu kontenerów okazało się, że wewnątrz znajdują się blaszane puszki wypełnione kokainą o łącznej wadze 16 ton. Szef urzędu celnego w Hamburgu Rene Matschke wartość zarekwirowanych narkotyków określił na wartość od blisko 1,5 do 3,5 miliarda euro. Szesnaście ton zarekwirowanych narkotyków w jednym transporcie to największy sukces w Europie. Zaś z drugiej strony sygnał alarmowy odnośnie wzrostu skali przemytu narkotyków.

[340] K. Kubia, *Przemyt narkotyków drogą morską jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa (na przykładzie Królestwa Hiszpanii)*, „ Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego" 2006, Tom 1, s. 60-61.

[341] K. Laskowska, *Nielegalny handel narkotykami w Polsce,* Białystok 1999, s. 10, 73; A. Latka, R. Bajorek, *Narkotyki. Sposoby i metody przemycania. Poradnik dla funkcjonariuszy celnych,* Warszawa 1993, s. 7.

[342] A. Olech, *Przemyt marihuany jako źródła patologii oraz zagrożenia bezpieczeństwa społecznego i ekologicznego w Polsce*, „De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności" 2017, nr 2, s. 120.

(alkohol, tytoń, paliwa płynne). Największym zagrożeniem dla obywateli państw Unii Europejskiej, a tym samym dla bezpieczeństwa całej społeczności państw członkowskich, stanowią przestępstwa związane z nielegalną migracją ludności, handlem ludźmi, pornografią dziecięcą, przemytem broni, amunicji, metali szlachetnych, dzieł sztuki, towarów wysokopodatkowych oraz narkotyków. Nielegalna migracja szczególnie w ostatnich latach jest jednym z najistotniejszych problemów związanych z przestępczością transgraniczną, w którą zaangażowane są zorganizowane struktury przestępcze[343]. Za główną przyczynę wzmożonej migracji uparuje się niestabilną sytuację polityczną bądź gospodarczą, dlatego poza uciekinierami przed skutkami działań wojennych w Afryce i Bliskiego Wschodu, do Europy napływa ludność z uboższych państw w celach zarobkowych, socjalnych. Panującą sytuację wykorzystują grupy przestępcze tworząc kanały przerzutowe[344].

Znaczącym problemem, który nasilił się w latach 2008-2010 na krajowym rynku było pojawienie się środków odurzających w postaci substancji psychotropowych (NPS) określanych mianem „dopalaczy". Stan prawny do roku 2015 umożliwiał w sposób legalny nabycie w stacjonarnych bądź internetowych punktach dystrybucji tych produktów, reklamowanych jako naturalne, nieszkodliwe dla zdrowia[345]. Podjęte okresowo działania prewencyjne skierowane przeciwko wytwórcom oraz dystrybutorom dopalaczy, wywołane licznymi zdarzeniami w tym wypadkami śmiertelnymi, przyczyniły się do spadku zainteresowania zakupem przez społeczeństwo[346]. W konsekwencji nacisków opinii publicznej poruszonej przez materiały medialne dotyczące bezkarności produkcji i dystrybucji dopalaczy oddziałujących na organizm ludzi w sposób nieprzewidziany, doprowadzając niejednokrotnie do śmierci, z dniem 1 lipca 2015 roku dokonano zmiany w przepisach o przeciwdziałaniu narkomanii wpisując na wykaz najbardziej niebezpieczne z substancji NPS.

Zgromadzone przed sezonem wakacyjnym zapasy dopalaczy, pomimo obowiązującego od dnia 1 lipca 2015 roku ustawowego zakazu ich obrotem, grupy przestępcze w bardzo dużym stężeniu wprowadziły na rynek pod nowymi nazwami. Wskutek czego do szpitali znajdujących się szczególnie na terenie województwa Śląskiego, Wielkopolskiego, oraz Małopolskiego

---

[343] P. Ostaszewski, *Przedsiębiorstwo „Przerzut". Przemytnicze szlaki Europy*, „Gazeta Policyjna 2004", nr 4, s. 21.

[344] E. Kacperska, M. Kacprzak, D. Kmieć, A. Król, K. Łukasiewicz, *Migracje międzynarodowe w Europie. Trendy. Problemy. Wyzwania*, Warszawa 2019, s. 67-70.

[345] A. Stańczyk, *Dopalacze – problem zdrowia jednostki i zdrowia publicznego. Przesłanki działań profilaktycznych*, „Problemy Higieny i Epidemiologii" 2015, nr 96, s. 11-12.

[346] Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2015, poz. 875).

trafiło z zatruciem dopalaczami kilkaset osób, z czego kilkanaście zmarło[347]. W sierpniu 2015 roku Prokuratura Generalna poinformowała o wszczęciu 234 śledztw pod kątem nielegalnego obrotu dopalaczami, w których przedstawiono dla ponad stu podejrzanych prokuratorskie zarzuty. W 2019 roku liczba zatruć dopalaczami osiągnęła wartość 2,2 tys. przypadków[348]. To blisko o połowę mniej aniżeli w roku ubiegłym gdy liczba ta wynosiła 4,3 tys. przypadków (w 2015 roku liczba zatruć/podejrzeń zatruć NSP wynosiła w Polsce 7,4 tys. przypadków).

Kolejną dziedziną przestępczości charakterystycznej dla zorganizowanych form jest handel ludźmi[349]. Zjawisko będące zagrożeniem globalnym, które w XXI wieku zyskało status jednego z najbardziej dochodowych źródeł przestępczości zorganizowanej, zaraz po handlu bronią oraz narkotykami, z którego roczne zyski wynosiły ponad 32 miliardy dolarów[350]. Pomimo zgodnej postawy prezentowanej przez międzynarodowe społeczności potępiające to zjawisko, należy podkreślić, iż nie ma państwa na świecie, w którym przestępstwo to nie występowałoby. Międzynarodowe organizacje zajmujące się problemem migracji ludności, szacuje, iż blisko 2 mln osób rocznie staje się ofiarami handlu ludźmi.

Grupy działające w tym obszarze cechuje profesjonalizm oraz rozbudowana sieć kontaktów międzynarodowych. Struktura organizacyjna tego rodzaju grup rozciąga się od państw, w których prowadzony jest werbunek, po państwa, do których docelowo dostarczane są ofiary[351]. Długotrwałą działalność grupom przestępczym tego obszaru zapewniają posiadane środki finansowe, dysponowanie transportem, łącznością wewnętrzną, posiadanym uzbrojeniem oraz wiedzą dotyczącą miejsc dogodnego przekraczania granic. Problem ten nie

---

[347] B. Lubecka, M. Lubecki, R. Pudlo, *„Dopalacze" — co wiemy o nowych substancjach psychoaktywnych?*, „Psychiatria (Psychiatry)" 2018, nr 2, s. 100.

[348] Dopalacze wychodzą z mody, https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/57194,10-lutego-2020/70164,Dziennik-Gazeta-Prawna/713872,Dopalacze-wychodza-z-mody.html (dostęp:11.02.2020).

[349] Dopiero 15 listopada 2000 r. na mocy „Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi" przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, stanowiącego uzupełnienie Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, na zdefiniowano w sposób jednoznaczny zjawisko handlu ludźmi. Zgodnie z treścią art. 3 niniejszego Protokołu „handel ludźmi oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły, lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystywanie prostytucji innych osób, lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, albo usunięcie organów". Dziecko natomiast zostało zdefiniowane jako osoba, która w chwili zaistnienia przedmiotowego zjawiska nie osiągnęła wieku 18 lat. Źródło: Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r., (Dz. U. z 2005 r., Nr 18, poz. 158).

[350] *Global Report on Trafficking in Persons, United Nations*, New York, 2014.

[351] K. Musiuk, *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce*, „Raport Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć" 2016, s. 2.

dotyczy wyłącznie krajów Unii Europejskiej, ale również innych państw na świecie[352]. Skalę występowania zjawiska handlu ludźmi oraz zmuszania do prostytucji w Polsce przedstawia wykres nr 3, 4 oraz wykres nr 5.

Wykres 3. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 189a § 1 i 2 k.k. (handel ludźmi), art. 253 § 1 k.k. (handel ludźmi - uchylony), 204 § 4 k.k. (uprowadzenie w celu uprawiana prostytucji za granicą)

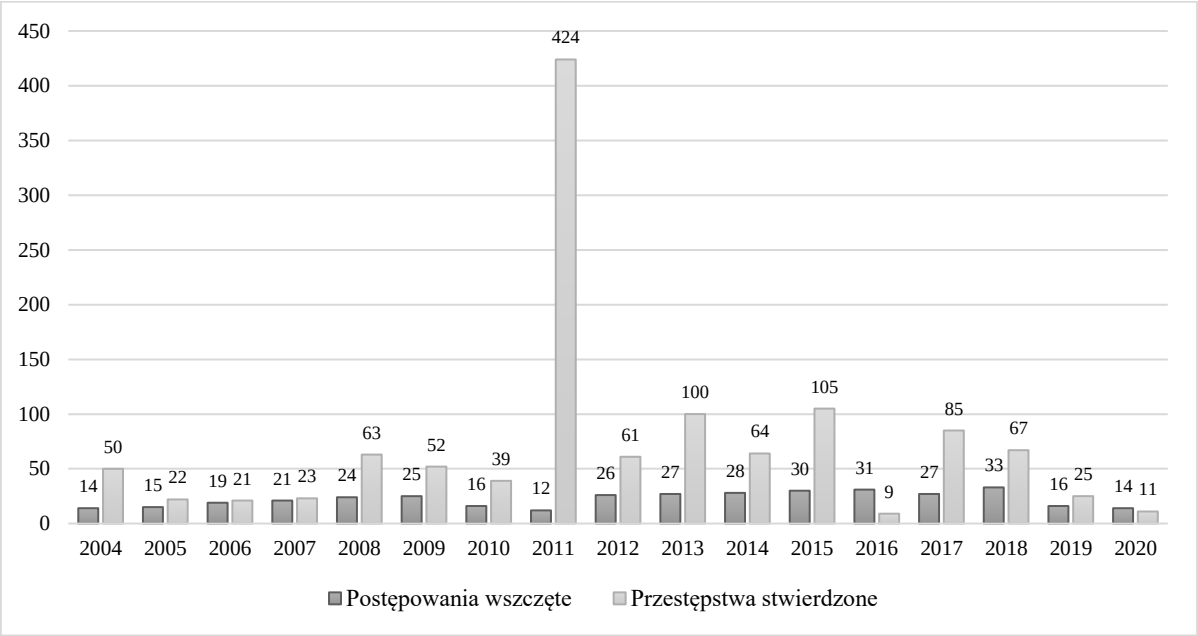

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych Komendy Głównej Policji [353]

[352] Pierwszą pełną definicję handlu ludźmi wprowadził dopiero w Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko zorganizowanej przestępczości międzynarodowej, przyjęty w Palermo dnia 15 listopada 2000 roku przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Kolejnym istotnym międzynarodowym dokumentem umożliwiającym rozpoznawanie zjawiska handlu była Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Radny z dnia 5 kwietnia 2011 r w sprawie zapobiegnia handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2011/36/UE). W Polsce zjawisko handlu ludźmi oraz przestępstw występujących współbieżnie ujęto w przepisach Ustawy z dnia 06.06. 1 997 r. Kodeks karny Dz. U. Nr 88, poz. 553, w których w treści art. 253 § 1 określono odpowiedzialność za popełnienie przedmiotowego przestępstwa (zwanego również handlem żywym towarem). Obecnie zastosowanie w prawie karnym ma definicja pojęcia handlu ludźmi oraz niewolnictwa, wprowadzona nowelizacją w przepisach Kodeksu Karnego w dniu 20 maja 2010 roku w treści art. 115 w §22 i §23 k.k. Odpowiedzialność za popełnienie niniejszego czynu reguluje art. 189a k.k.

[353] Dane statystyczne prowadzone przez Policję do końca 2012 roku prezentowały zarówno informacje o prowadzonych postępowaniach przygotowawczych przez Policję, jak również postępowaniach przygotowawczych prowadzonych samodzielnie przez prokuraturę (we własnym zakresie, bez udziału Policji). Od 2013 roku zgromadzone dane statystyczne odzwierciedlają ilość prowadzonych postępowań przygotowawczych przez Policję pod nadzorem prokuratury.

Wykres 4. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 203 k.k. (zmuszanie do uprawiania prostytucji)

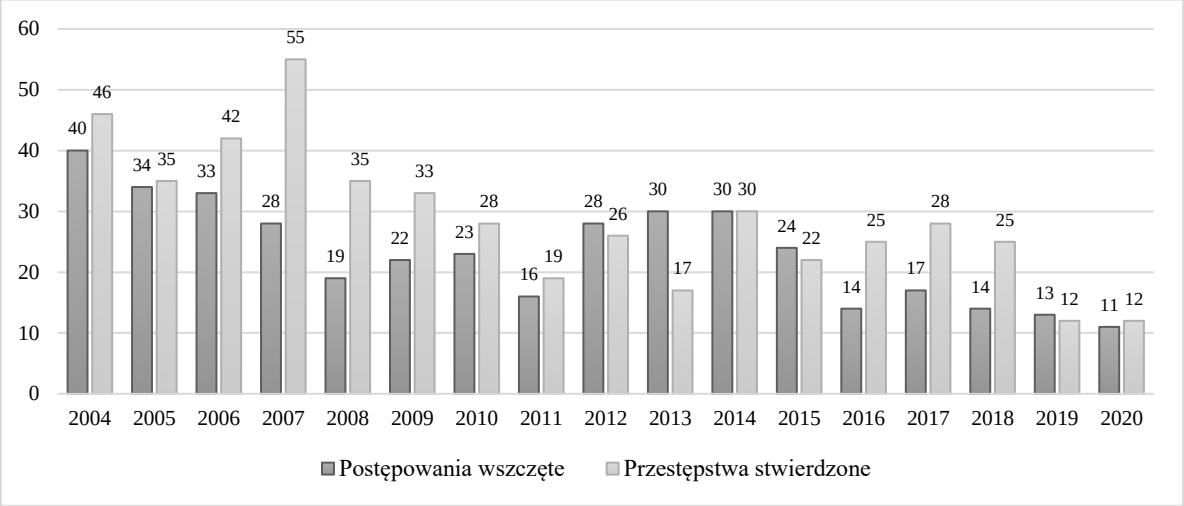

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych Komendy Głównej Policji

Wykres 5. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 204 § 1-3 k.k. (stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo względem osoby dorosłej oraz osoby małoletniej)

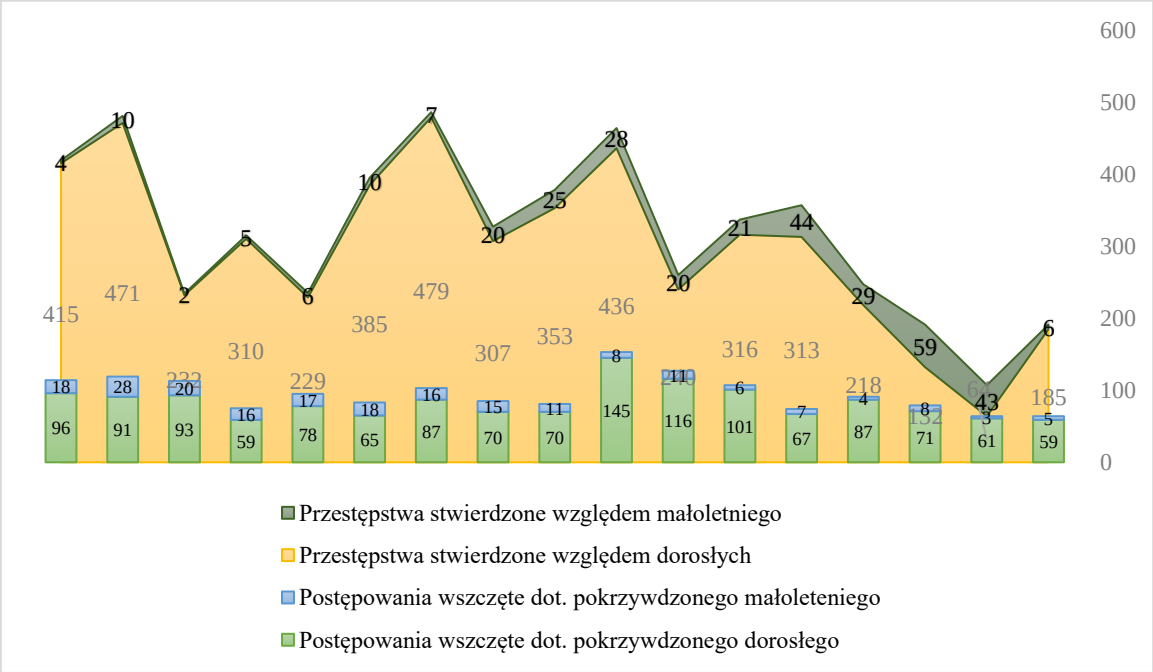

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych Komendy Głównej Policji

Występowanie zjawiska handlu ludźmi zależne jest od panującej sytuacji polityczno-społeczno-gospodarczej w różnych rejonach świata. Wieloletnie wojny domowe, konflikty lokalne, konflikty o charakterze religijnym przyczyniają się do poszerzającego się ubóstwa,

długotrwałego bezrobocia, a w bardziej ekspansywnej formie, masowych wysiedleń oraz migracji. W takich warunkach część ludzi podejmuje decyzje o podjęciu jakiegokolwiek zajęcia. Jednym ze sposób pozyskiwania ofiar procederu jest werbowanie poprzez zachęcanie do wyjazdu zarobkowego. Ludzie powiązani z przestępczością zorganizowaną wystawiają oferty pracy zarobkowej w prasie lub Internecie, czy inicjują anonse matrymonialne (dot. na przykład ślubu z bogatym cudzoziemcem). Ofiarami tego typu przestępstw najczęściej są osoby pochodzące z ubogiego środowiska, poszukujące pracy, dotknięte wykluczeniem społecznym, o niskim poziomie wykształcenia. Ofiara, która zostanie zwerbowana przez członków grup przestępczych najczęściej dotknięta jest oddziaływaniem psychologicznym, w konsekwencji czego traci zdolność do podjęcia walki będąc zniewoloną. Najczęściej ofiarami handlu ludźmi padają dzieci oraz kobiety, rzadziej mężczyźni[354]. Polska ze względu na swoje położenie geograficzne wykorzystywana jest jako kraj tranzytowy, przede wszystkim dla kobiet pochodzących z Europy Wschodniej oraz Południowej, a także z krajów byłego ZSRR[355]. Miejscem docelowym tranzytu są szczególnie wysokorozwinięte gospodarczo kraje Europy Zachodniej, w których sprzedawane są przez grupy przestępcze do domów publicznych, zmuszane do uprawiania przymusowej prostytucji lub wykorzystywane do przemytu bądź innych przestępstw. Mężczyźni ze względu na aspekty fizyczne, najczęściej przeznaczeni są do pracy niewolniczej w odosobnionych miejscach, dzieci zaś najczęściej wykorzystywane są do żebractwa, nielegalnej adopcji, pracy niewolniczej, prostytucji i pornografii dziecięcej, bądź przewożenia, rozprowadzania nielegalnych produktów i popełniania innych przestępstw.

Dynamiczność i różnorodność form występowania zjawiska handlu ludźmi, jego transgraniczność, stosowanie zróżnicowanej przemocy wobec ofiar, ich stan emocjonalny oraz odmienne postrzeganie zjawiska w różnych częściach świata, stanowi istotne przeszkody w zwalczaniu przez organy ścigania oraz władze państwową[356]. W efekcie jest przestępstwem bardzo trudnym do wykrycia i udowodnienia.

Innym rodzajem przestępczości wykorzystywanej w zorganizowanych strukturach przestępczych jest fałszowanie środków płatniczych oraz dokumentów. Działalność związana z fałszowaniem pieniędzy na dużą skalę jest dziedziną charakterystyczną dla zorganizowanych grup przestępczych ze względu na konieczność przeprowadzenia całego procesu produkcji z wykorzystaniem wiedzy specjalistów oraz przemyślanego sposobu wprowadzenia w obieg

[354] M. Kołątaj, G. Sadowski, *27 milionów niewolników*, „Wprost" 2002 , nr 25.
[355] K. Karsznicki, *Ściganie przestępstwa handlu ludźmi w Polsce*, Warszawa 2010, s. 27-31.
[356] Z. Lasocki, *O handlu ludźmi w Polsce, czyli o ewolucji zjawiska i budowie systemu jego eliminowania*, „Archiwum Kryminologii" 2002, nr 35, s. 507-510.

podrobionych banknotów[357]. Organizacja procesu produkcji wymaga pozyskania urządzeń niezbędnych do produkcji takich jak: matryce, urządzenia poligraficzne najwyższej jakości, czy właściwy materiał[358]. Ze względu na ściśle kontrolowany obieg tego typu urządzeń, posiadających indywidualne oznakowania, dostęp do nich jest mocno ograniczony. Również uzyskanie oryginalnego materiału, na którym możliwe byłoby wykonanie nadruku (stalorytu, mikrodruku, znaków wodnych etc.) jest niezwykle trudne, niemalże niemożliwe. Dlatego zorganizowanie tego typu urządzeń wymaga zaangażowania większej liczby osób. Wartość czarnorynkowa fałszywych pieniędzy zależna jest od jakości wykonania tj. różnic fałszywego pieniądza od oryginału.

W Polsce największe współczynniki fałszerstwa środków pieniężnych miały miejsce w latach 90 XX wieku. W kolejnych latach liczba czynów stwierdzonych przez Policję w zakresie art. 310§1-4 k.k. spadała i od 2006 roku oscyluje wokół granicy 6-8 tys. rocznie. Opisaną tendencję spadkową ukazuje wykres nr 6.

Wykres 6. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2000-2020 w zakresie treści art. 310 § 1 i 4 k.k.

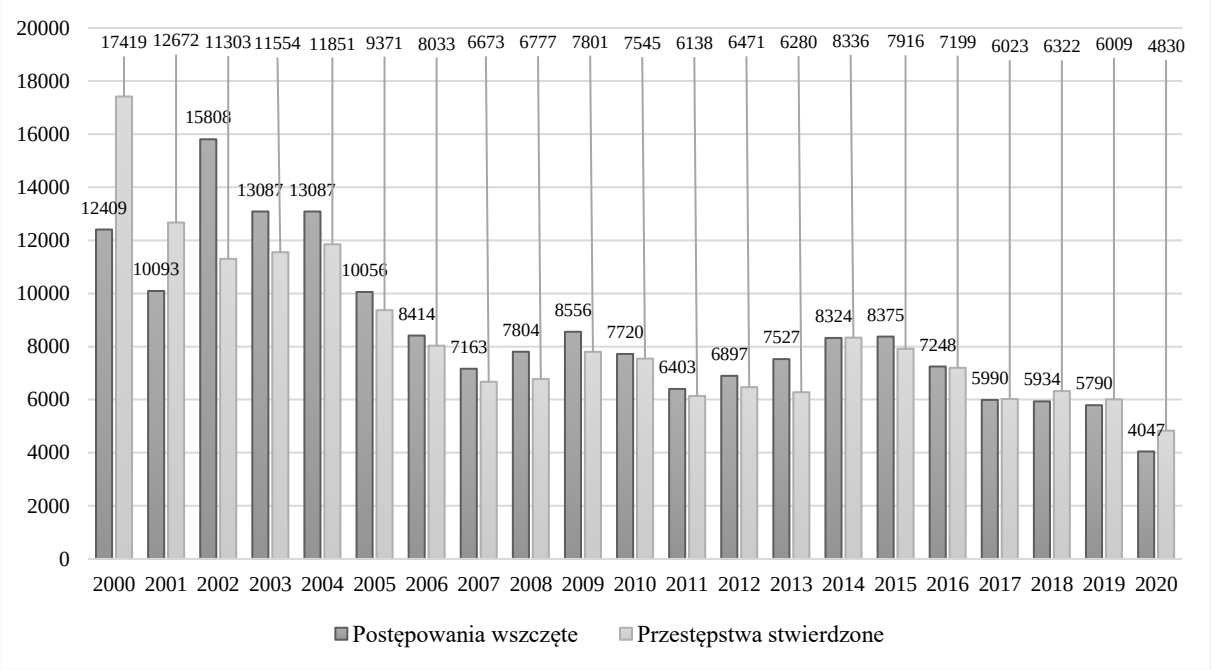

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Komendy Głównej Policji

[357] M. Smolak, *Formy zwalczania procederu prania brudnych pieniędzy,* „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" 2013, nr 9, s. 305.
[358] W. Olsztyn, *Obszary życia społecznego w szczególności pozostające w zainteresowaniu zorganizowanych grup przestępczych,* „Kultura Bezpieczeństwa" 2014, s. 344-345.

Pomimo występującej tendencji spadkowej przestępstw związanych z fałszowaniem środków płatniczych na terenie Polski, w dalszym ciągu zauważalna jest aktywność polskich i zagranicznych grup w tym zakresie[359]. Poza fałszowaniem waluty euro spotykane są przypadki fałszowania polskich banknotów, jednak ich ilość nie zagraża stabilności waluty[360]. Za największe zagrożenie związane z wprowadzaniem w obieg fałszywych środków płatniczych w postaci waluty euro wskazywane są ośrodki fałszerskie zlokalizowane we Włoszech, Bułgarii oraz Rumunii[361]. Jednak od 2015 roku zauważalny jest istotny spadek występowania fałszywych banknotów euro w obrocie wewnątrzwspólnotowym. Produkcją fałszywych pieniędzy oraz wprowadzaniem ich w obieg zajmują się najczęściej multiprzestępcze grupy, których działalność związana jest z innymi kategoriami przestępczości[362]. I na przykład przy realizacji transakcji narkotykowych w rozliczeniu mogą być wykorzystywane fałszywe banknoty.

Przestępczość samochodowa o charakterze zorganizowanym istnieje od czasów wyprodukowania i oddania do użytku powszechnego pierwszych pojazdów mechanicznych. Jest jednym z obszarów przestępczości kryminalnej nieustannie obecnym od początków swojego istnienia.

Rozwój w branży motoryzacji doprowadził do upowszechnienia dostępu do pojazdów mechanicznych. Szacuje się, że corocznie na świecie produkuje się ponad 95 mln pojazdów, a użytkowanych jest ponad miliard. Wskaźniki te z roku na rok nieustanie rosną. Pojazdy mechaniczne stanowiące jedne z ekskluzywnych dóbr ze względu na swoją wartość stały się przedmiotem kradzieży. Ocenia się, że każdego roku kilka milionów pojazdów jest utraconych w wyniku kradzieży. Obecnie w skali rocznej tylko na terytorium krajów europejskiej wskaźnik kradzieży pojazdów przekracza ponad milion, zaś pod koniec ubiegłego wieku liczba ta przekraczała dwukrotność. W Polsce na przełomie XX i XXI wieku skala utraconych pojazdów

[359] W 2018 roku w kantorze usytuowanym przy autostradzie A4 (rejonu dolnośląskiego) doszło do wprowadzenia do obrotu 1,5 mln fałszywych euro podczas realizacji transakcji wymiany 6.282.500 zł. Na skutek podjętych działań przez funkcjonariuszy Policji dolnośląskiego garnizonu w miejscowości Zgorzelec został zabezpieczony sprzęt niezbędny do produkcji falsyfikatów banknotów wraz z oprogramowaniem do projektowania. Dodatkowo w trakcie realizowanych czynności ujawniono profesjonalną linię produkcyjną farmaceutyków (m.in. hormonu wzrostu). Podjęte działania przez KWP we Wrocławiu przyczyniły się do zabezpieczenia majątkowego sprawców na kwotę ponad 8 mln zł oraz ustalania trzech sprawców, z czego wobec jednego zastosowano areszt, a pozostałych dwóch ukrywających się wszczęto poszukiwania.

[360] H. Kampa, *Coraz więcej fałszywych euro na rynku*, „Gwarek. Twoje pieniądze" 2017, s. 1.

[361] *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 roku*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, s. 217-220.

[362] J. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne,* Warszawa 2011, s. 178.

przez właścicieli sięgała blisko 80 tys. pojazdów[363]. Wprawdzie Polska występowała jako kraj, z którego terytorium pozyskiwano skradzione pojazdy to jednak z czasem zaczęła uchodzić jako kraj tranzytowy, poprzez który prowadziły główne trasy przemytu pojazdów za granicę. Głównymi kierunkami przerzutu skradzionych pojazdów przede wszystkim były kraje powstałe po rozpadzie ZSSR, a nawet Bliski Wschód[364]. Według wskaźników występującego zjawiska w Polsce można zauważyć nieustannie obniżającą się tendencje, co jednak nie wyklucza faktu, że przestępczość samochodowa w dalszym ciągu jest istotnym problemem w Polsce[365].

Jeszcze na początku XXI wieku panowało przekonanie, że na terytorium Polski znajduje się centrum zorganizowanej przestępczości samochodowej o zasięgu międzynarodowym. Pogląd ten zmienił się po tym, jak w latach 2003-2005 organy ścigania RP rozbiły największe zorganizowane grupy przestępcze, zajmujące się także kradzieżami samochodów[366]. Wchodzące w powstałą lukę nowe grupy przestępcze zderzyły się z nową rzeczywistością działania organów ścigania, a przede wszystkim sytuacją na rynku motoryzacyjnym. Wejście Polski do strefy Schengen z jednej strony ułatwiło przestępczą działalność międzynarodową, z drugiej zaś przyczyniło się do wzrostu poziomu życia obywateli, spadku cen pojazdów o lepszym stanie technicznym.

Przestępczość samochodowa niezaprzeczalnie jest domeną zorganizowanych grup przestępczych, niejednokrotnie o zasięgu międzynarodowym. Rzecz jasna są przypadki, w których sprawca kradzieży działa samodzielnie bądź w zespole dwuosobowym. Jednak są to sporadyczne sytuacje odpowiadające za znikomą część ogółu kradzieży pojazdów. Zdecydowana większość przypadków kradzieży, demontażu, legalizacji oraz sprzedaży pojazdów jest związana z działalnością wyspecjalizowanych grup przestępczych, której

---

[363] W 1999 roku w Polsce został odnotowany najwyższy wskaźnik utraconych pojazdów, osiągając poziom 84 855 w skali 12 miesięcy. Pojazdy zostały utracone przez właścicieli na skutek działania przestępnego w postaci: kradzieży, kradzieży z włamanym, rozboju, krótkotrwałego użycia bądź innych sytuacji wypełniających znamiona przestępstwa, poprzez które właściciel został pozbawiony władztwa na pojazdem. W kategorii utracone pojazdy mieszczą się następujące pojazdy: samochody osobowe, samochody ciężarowe, samochody dostawcze, furgony, autobusy, mikrobusy, motocykle, motorowery, ciągniki, przyczepy oraz inne pojazdy mechaniczne. Źródło: dane Komendy Głównej Policji za 1999 rok.

[364] P. Kołodziejski, *Kradzieże samochodów i instrumenty prawne współpracy międzynarodowej w tych sprawach,* „Prokuratura i Prawo" 2012, nr 3, s. 43-44.

[365] W 2018 roku w Polsce wskaźnik utraconych pojazdów wynosił 13 653 pojazdy w skali 12 miesięcy. Największą grupę stanowiły samochody osobowe - 11 932, dalej samochody ciężarowe - 893 oraz samochody dostawcze - 828. Najczęściej do zgłoszeń utraty pojazdów dochodziło w Warszawie oraz okolicy - 3 521 sztuk, na drugim miejscu znalazł się rejon Śląska - 1474 sztuki, a na trzecim rejon Dolnego Śląska, w którym Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu odnotowała 1432 zgłoszenia utraty pojazdów. Pozostałymi garnizonami, które odnotowany powyżej 1 tys. utraconych pojazdów były: wielkopolski (1233), pomorski (1182) oraz łódzki (1107). Źródło: dane Komendy Głównej Policji za 2018 rok.

[366] D. Potakowski, *Kradzieże pojazdów w Polsce i innych krajach europejskich,* „Przegląd Policyjny" 2008, nr 3, s. 206-207.

wewnętrzna struktura jest zależna od liczebności członków, obszaru i metod działania, czy sposobu osiągania zysków z przestępczego procederu[367].

W grupach specjalizujących się sprzedażą części samochodowych pochodzących z kradzieży wyróżnić można przede wszystkim podział ze względu na pełnione role na złodziei oraz paserów. W niektórych przypadkach w działalność włączeni są również kurierzy zajmujący się transportem skradzionego pojazdu z miejsca kradzieży pojazdu do miejsca, w którym ma zostać on zdemontowany. Rola kuriera nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji działania przestępnego na terenie obcego państwa, ze względu na cel, którym jest zapewnienie ochrony przed zatrzymaniem dla złodzieja, dysponującego specjalistyczną wiedzę bądź sprzętem niezbędnym do uchronienia pojazdu podczas kradzieży. Dlatego w przypadku zatrzymania osoby kuriera przez organy ścigania proceder w dalszym ciągu może trwać. Paserzy organizujący sprzedaż zdemontowanych części ze skradzionych pojazdów, z wyłączeniem kradzieży konkretnej marki pojazdu na zamówienie, często włączają w działalność grupy osoby zajmujące się bezpośrednio demontażem bądź wspierające zbycie[368]. Do sprzedaży najczęściej wykorzystywane są internetowe portale aukcyjne, ogłoszeniowe, czy podmioty gospodarcze z branży skupu i handlu uszkodzonymi, powypadkowymi pojazdami[369]. Etap wprowadzania na rynek części samochodowych pochodzących z kradzionych pojazdów, ze względu na skalę przedsięwzięcia może wiązać się z ryzykiem wykrycia, dlatego niejednokrotnie działalność gospodarcza w tym zakresie otwierana jest na osoby podstawione, które w rzeczywistości poza udostępnieniem swoich danych personalnych (w zamian za pewną sumę pieniędzy) przy rejestracji działalności nie mają z nią nic wspólnego.

Skala przestępczości samochodowej w Polsce stanowi istotny problem z uwagi na zorganizowaną strukturę oraz występowanie licznych powiązań. Dlatego w komendach wojewódzkich i miejskich policji zostały powołane wydziały, zespoły przeciwdziałające tego rodzaju przestępczości, które w prowadzonych sprawach ustaliły od kilkunastu niekiedy nawet do kilkudziesięciu osób zaangażowanych w działalność przestępczą. W 2017 roku funkcjonariusze Policji garnizonu dolnośląskiego dokonali zatrzymań osób wchodzących w

---

[367] D. Potakowski wyróżnił kilka form zorganizowanej przestępczości samochodowej w postaci: kradzieży pojazdów, ich legalizacji, remontu oraz zbytu części ze skradzionych pojazdów, przemytu, wymuszeń „okupu" związanych ze zwrotem skradzionego pojazdu, przestępczości ubezpieczeniowej związanej z utratą pojazdu i wykorzystania obrotu pojazdami w procederze wprowadzania środków pieniężnych do obiegu „prania pieniędzy"; W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania,* Warszawa 2015, s. 69.

[368] W. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana związana z kradzieżami i nielegalnym obrotem samochodami w Polsce,* [w:] pod red. W. Pływaczewski, J. Świerczewski, *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997, s. 271–272.

[369] O. Łachacz, *Przestępczość samochodowa,* [w:] pod red. W. Pływaczewski, *Nielegalne rynki. Geneza i rozmiar zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania,* Olsztyn 2012, s. 10-11.

skład zorganizowanej grupy przestępczej działającej na terenie Dolnego Śląska dokonującej kradzieży pojazdów z grupy Renault, Volkswagen, Ford.

Do kradzieży najczęściej dochodziło w miejscowościach turystycznych (m.in. Świeradów Zdrój, Jelenia Góra, Szklarska Poręba, Karpacz) oraz w mieście wojewódzkim, w których występuje duże zagęszczenie ludności. W wyniku podjętych ustaleń skład grupy został określony na co najmniej kilkanaście osób. W sprawie łącznie zostało przedstawionych ponad 260 zarzutów o kradzież pojazdów po uprzednim włamaniu oraz paserstwo. W stosunku do osób odgrywających decydującą rolę w zorganizowanym procederze zastosowano areszty. Natomiast w 2018 roku funkcjonariusze Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu przy współpracy funkcjonariuszy niemieckiej Policji, dokonali zatrzymań osób działających w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze międzynarodowym, w skład której wchodzili obywatele Polski, Niemiec, Słowacji oraz Libanu.

Grupa swoją działalność opierała na kradzieży luksusowych samochodów z terenu Polski oraz krajów Unii Europejskiej, a następnie demontażem ich na części, które finalnie trafiały do krajów Bliskiego Wschodu (m.in. Bejrut, Dubaj, Liban, Zjednoczone Emiraty Arabskie) oraz Azji (Chiny). W stosunku do osób odgrywających decydującą rolę w zorganizowanym procederze zastosowano areszty[370]. Osoby pełniące w grupie rolę złodziei (zazwyczaj kilka osób), zaopatrywały w wybrane marki samochodów paserów (od kilku do kilkudziesięciu osób będących zleceniodawcami). Dokonywane kradzieże były nakierunkowane na ściśle określone marki pojazdów, modele, roczniki produkcji, czy wersje wyposażenia wnętrza lub konkrety kolor. Do tego celu konieczne było zorganizowanie miejsca demontażu poprzez wynajmowanie lub dysponowanie takim miejscem. W niektórych przypadkach wykorzystywane były do tego celu już istniejące warsztaty samochodowe, jednak częściej miejscami takimi są opuszczone zabudowania hal produkcyjnych, magazynów etc., znajdujących się na uboczu miejscowości. W tak zorganizowanej strukturze bardzo ciężko jest określić jednoznacznie kierownictwo w grupie, ze względu na istnienie niejednokrotnie kilku osób dominujących wchodzących jednocześnie w relacje z osobami (grupą) trudniącymi się kradzieżami. Strukturę organizacyjną tego typu grupy obrazuje rysunek 4.

[370] Odprawa roczna Komendanta Wojewódzkiego Policji we Wrocławiu z dnia 24 stycznia 2018 r.; Odprawa roczna Komendanta Wojewódzkiego Policji we Wrocławiu z dnia 30 stycznia 2019 r.

Rysunek 4. Struktura organizacyjna grupy przestępczej w zakresie przestępczości samochodowej opartej na współpracy oddzielnie działających osób decyzyjnych z osobami specjalizującymi się w kradzieżach samochodowych

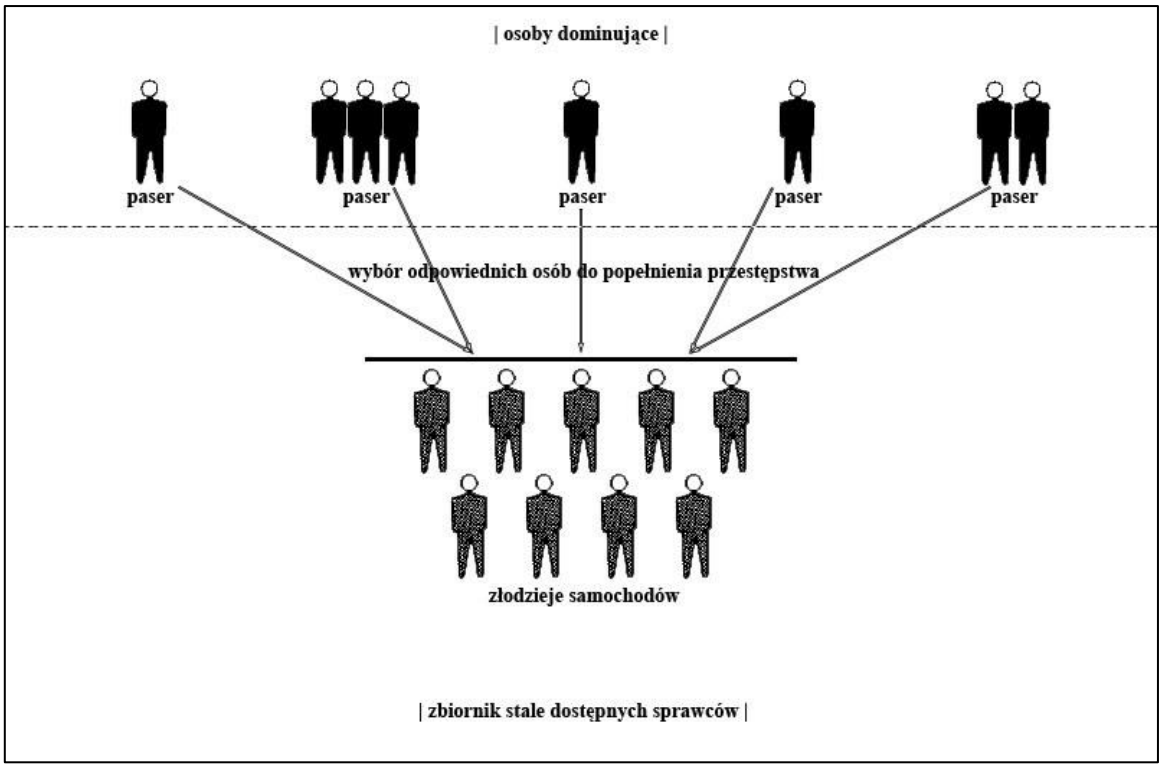

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy akt sprawy numer RSD-41/11 KMP Jelenia Góra i Sygn. Akt PO V Ds. 2.2011 Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze oraz numer RSD-2262/14 KPP Zgorzelec i Sygn. Akt PR 3 Ds. 230.2014 Prokuratura Rejonowa w Zgorzelcu

W strukturze organizacyjnej grup samochodowych zajmujących się przemytem i legalizacją skradzionych pojazdów wyróżnia się osoby pełniące następujące funkcje: osoby typujące pojazdy do zaboru (fakultatywnie występujący element struktury organizacyjnej grupy), osoby konstruujące urządzenia wykorzystywane podczas kradzieży pojazdu (fakultatywnie występujący element struktury organizacyjnej grupy), osoby dokonujące zaboru pojazdów (stały element struktury organizacyjnej grupy), osoby kurierów - osoby zajmujące się transportem skradzionego pojazdu z miejscu zdarzenia do miejsca demontażu lub innego wyznaczonego miejsca (fakultatywnie występujący element struktury organizacyjnej grupy), osoby fałszerzy oznaczeń pojazdu – osoby posiadające wiedzę specjalistyczną w zakresie zmiany oznaczeń identyfikacyjnych usytuowanych na podwoziu pojazdu tj. numeru identyfikacyjne pojazdu VIN oraz ewentualnie zapisanych informacji cyfrowych w urządzeniach elektroniki (stały element struktury organizacyjnej grupy), osoby fałszerzy

dokumentacji lub osoby pozyskujące dokumenty legalizacyjne, umożliwiające przemyt – osoby posiadające wiedzę specjalistyczną w zakresie podrabiania, przerabiania dokumentów pojazdu lub posiadające kontakty umożliwiające pozyskanie dokumentacji legalizacyjnej, umożliwiającej przemyt pojazdu (stały element struktury organizacyjnej grupy), osoby wyszukujące potencjalnych pierwszych właścicieli pojazdów tj. figurantów, którzy zarejestrują na siebie pojazd, a następnie dokonają zbycia (stały element struktury organizacyjnej grupy), osoby nadzorujące sprzedaż zalegalizowanych pojazdów przez zaprzyjaźnione komisy samochodowe lub podstawione osoby tzw. figurantów, „słupów" (stały element struktury organizacyjnej grupy) [371].

Struktura organizacyjna grupy przestępczej zajmującej się legalizacją i przemytem skradzionych pojazdów posiada budowę hierarchiczną, na szczeblach której może znajdować się łącznie od kilkunastu nawet do kilkudziesięciu osób. Funkcję kierowniczą w takiej działalności zazwyczaj pełni jeden bądź kilku „liderów", kierujących działalnością oraz pełniących nadzór nad osobami im podległymi odpowiedzialnymi za kradzieże określonych marek pojazdów, podrabianie, przerabianie lub dostarczanie dokumentów lub nr VIN pojazdu, zwerbowanie na pierwszych właścicieli lub pośredniczących w sprzedaży podstawionych osób tzw. figurantów, bądź zamiast tego elementu zorganizowanie przemytu[372]. Osoby znajdujące się na najniższym szczeblu organizacyjnym grupy przestępczej tj. figuranci, ze względu na udostępnienie własnych danych personalnych przy wprowadzaniu do legalnego obrotu pojazdów pochodzących z kradzieży są najbardziej narażeni na ryzyko zatrzymania przez organy ścigania.

Dlatego z punku organizacyjnego procederu istotne jest, aby osoba figuranta nie posiadała wiedzy o tożsamości oraz miejscach zamieszkania osób wchodzących w stały skład grupy przestępczej, miejscach działalności, czy innych osobach związanych z grupą. Podejmowane tego rodzaju zabiegi umożliwiają zachowanie anonimowości dla członków grupy oraz dalsze czerpanie zysków z przestępczego procederu[373]. Strukturę organizacyjną tego typu grupy obrazuje rysunek 5.

---

[371] Werbunek potencjalnych właścicieli pojazdów, tj. osób, które zarejestrują pojazd na swoje dane personalne, a później będą pośredniczyć przy jego sprzedaży, najczęściej następuje: za pośrednictwem ogłoszeń internetowych, w bezpośrednim kontakcie z osobami ze środowisk patologicznych, bezrobotnych, emerytów, rencistów bądź osób posiadających nieuregulowane zobowiązania wobec członków grupy samochodowej.
[372] D. Potakowski, *Przestępczość samochodowa w Polsce i na świecie oraz jej zwalczenia,* Warszawa 2017, s.19-23.
[373] P. Kołodziejski, *op. cit.*, s. 46.

Rysunek 5. Struktura organizacyjna grupy przestępczej w zakresie kradzieży, legalizacji, przemytu pojazdów opartej na hierarchicznym podziale ról

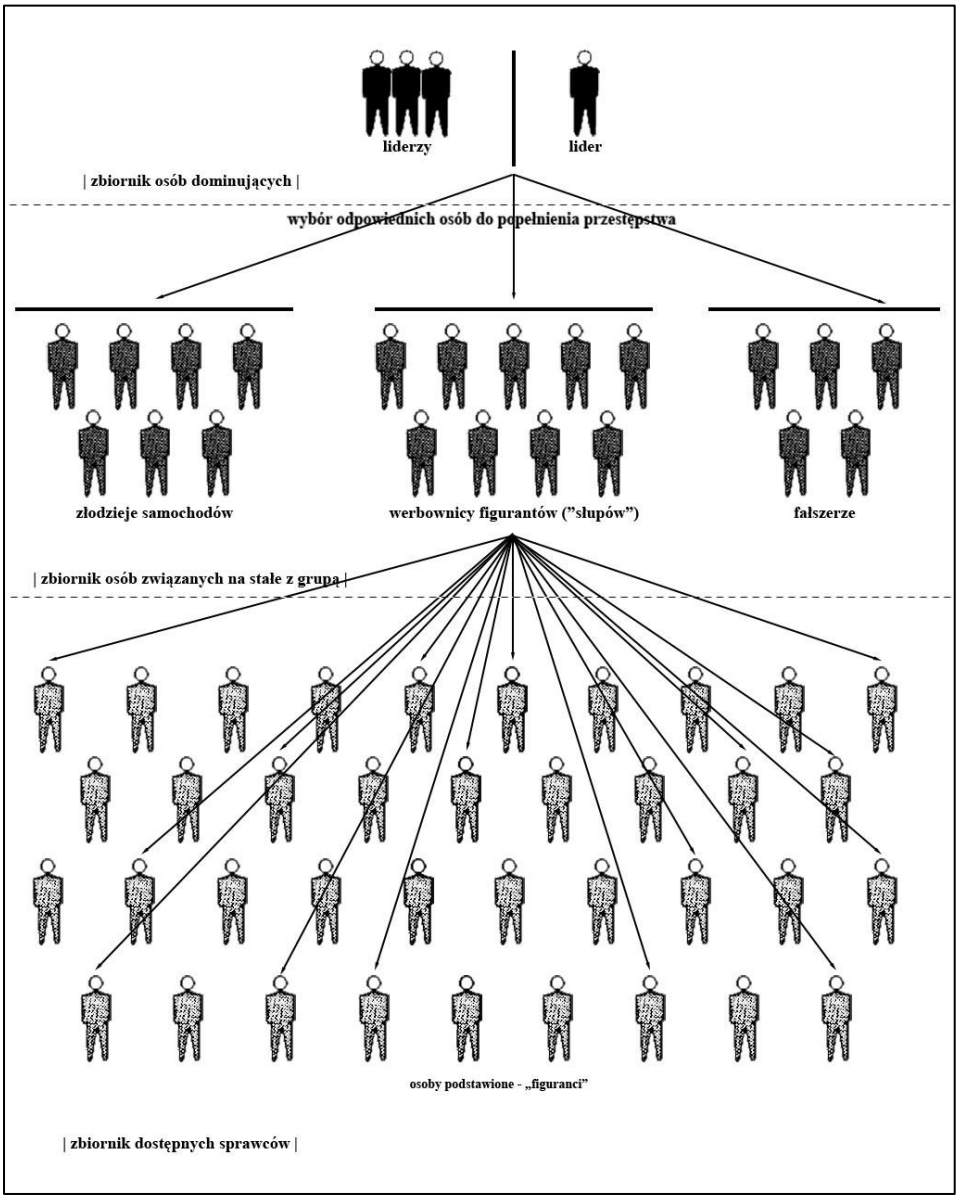

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy akt sprawy numer RSD-929/12 KMP Jelenia Góra i Sygn. Akt PO V Ds. 3.2012 Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze, akt sprawy numer RSD-389/18 KMP Legnica oraz akt sprawy numer RSD-2151/13 KPP Zgorzelec

Członkowie zorganizowanych grup przestępczych działających w obszarze samochodowym niejednokrotnie podejmują współpracę z grupami specjalizującymi się wyłącznie w fałszowaniu środków płatniczych i dokumentów. Dzięki swojej wąskiej specjalizacji są one w stanie dostarczyć wysokiej jakości podróbki dokumentów, certyfikatów i faktur niezbędnych przy rejestracji pojazdów w Polsce lub za granicą.

Struktura organizacyjna grup przestępczych branży samochodowej o charakterze międzynarodowym wykazuje cechy budowy hierarchicznej z występującymi powiązaniami na

terytorium kilku państw. Istniejące centrum decyzyjne (kierownictwo) jest powiązane ze sterowanymi odłamami grupy zlokalizowanymi na terenie innego bądź kilku państw. Odłamy te posiadają częściową samodzielność w podejmowaniu decyzji o prowadzonej działalności przestępnej, jednak cele do zrealizowania są z góry narzucane przez centrum. Odłam grupy (grupa działająca na terytorium danego państwa) odpowiedzialny jest za organizację kradzieży oraz ewentualnie transport. Natomiast ilość i marki, które mają zostać skradzione wskazywane są przez kierownictwo grupy znajdujące się na terytorium innego państwa. To ono również rozdziela zyski pomiędzy grupy działające na terenie innych państw, finansuje transport, organizuje sposoby legalizacji, wprowadzenia do obrotu, wspiera finansowo[374]. Przykład struktury organizacyjnej grupy przestępczej o zasięgu międzynarodowym obrazuje rysunek 6.

Rysunek 6. Struktura organizacyjna międzynarodowej grupy przestępczej w zakresie kradzieży, legalizacji, przemytu pojazdów opartej na określonych obszarach działania (konkretnych państwach)

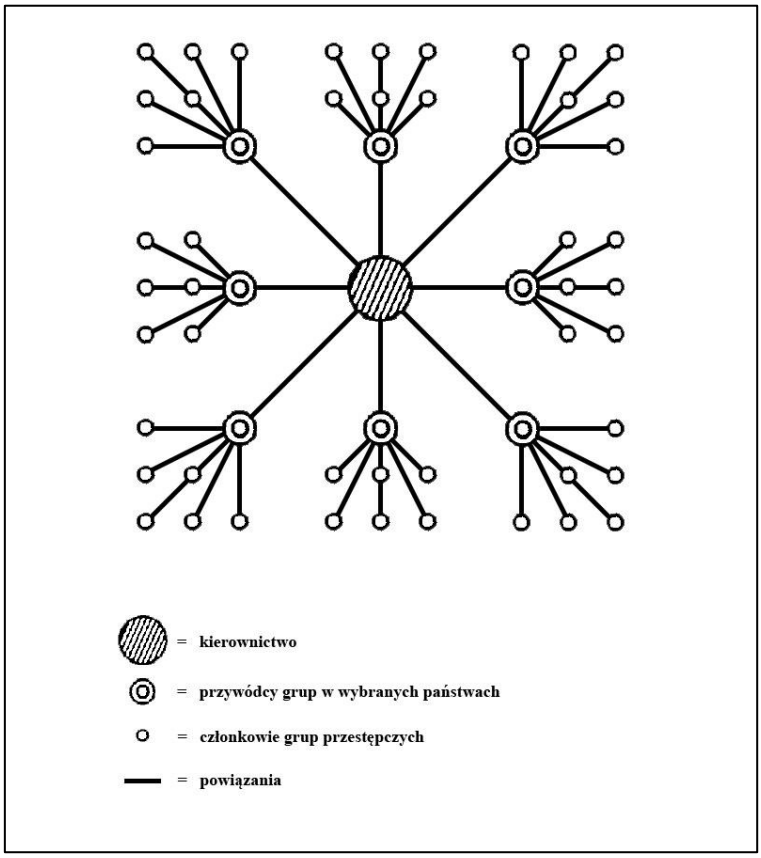

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Rebscher, W. Wahlenkamp, *Organisierte Kriminalitat in der Bundesrepublik Deutschland,* Wiesbaden 1988, s. 181-189.

[374] P. Kołodziejski, *op. cit.,* s. 43-44

Przedstawiony schemat występujących pomiędzy poszczególnymi ogniwami powiązań stanowi jedynie jeden z przykładów struktury organizacyjnej grupy przestępczej o charakterze międzynarodowym. Rzeczywista struktura organizacyjna zależna jest od liczby powiązanych osób, zakresu ich działalności, obszaru na którym działają oraz specyfiki podejmowanej działalności.

Niemniej jednak niezaprzeczalnym faktem jest, iż przestępczość samochodowa jest domeną międzynarodowych grup przestępczych. Działających na terytorium kilku państw przy wykorzystaniu autochtonicznych przedstawicieli świata przestępczego, znających bardzo dobrze środowisko społeczne, porządek prawny etc.

Czynnikiem stymulującym aktywność grup samochodowych jest sytuacja ekonomiczna, rynek popytu na pojazdy i ich części w państwie (w przypadku działalności o zasięgu międzynarodowym – w państwach sąsiadujących, czy na rynkach państw rozwijających się innych kontynentów).

Wśród metod działania grup zajmujących się kradzieżami pojazdów można wyróżnić kradzież poprzez włamanie, kradzież z wykorzystaniem chwilowej nieuwagi (po pozostawieniu pojazdu z kluczykiem w stacyjce) oraz kradzież zuchwałą z wykorzystaniem podstępu polegającego na wywabieniu kierowcy z pojazdu.

Celem samej kradzieży może być osiągnięcie zysku ze zbycia kradzionego pojazdu, zbycia zalegalizowanego skradzionego pojazdu, zbycia części pochodzących ze skradzionego pojazdu, zbycia dokumentów związanych z pojazdem, zysk za żądanie „okupu" za zwrot skradzionego pojazdu, wyłudzenie odszkodowania od ubezpieczyciela.

Dodatkowo członkowie struktur przestępczych mogą odnosić zysk z tytułu znajdującego się wewnątrz pojazdu towaru, bądź wykorzystać go do popełnienia innego przestępstwa[375]. Wskaźniki przestępczości samochodowej w Polsce oraz w rejonie Dolnego Śląska prezentuje wykres nr 7 oraz 8.

[375] D. Potakowski, B. Jewartowski, *Przestępczość samochodowa,* [w:] pod red. M. Fałdowski, Z. Mikołajczyk, M. Zubańska, *Systemowe ujęcie bezpieczeństwa wewnętrznego. Tom 2. Zagadnienia praktyki policyjnej,* Szczytno 2019, s. 421-426.

Wykres 7. Liczba utraconych pojazdów przez właścicieli na terytorium Polski w latach 2000-2012 na skutek kradzieży, kradzieży poprzedzonej włamaniem, krótkotrwałego użycia bądź innego przestępstwa lub sytuacji losowych

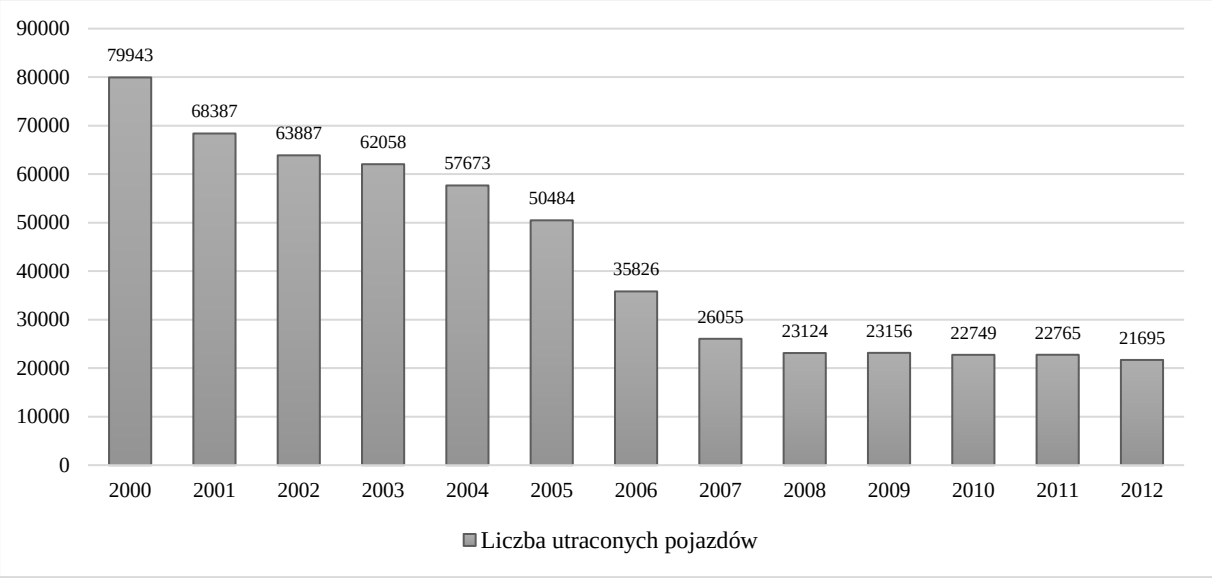

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer Kwo-1926/21/AW z dnia 29.09.2021 r. z Komendy Głównej Policji

Wykres 8. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w rejonie Dolnego Śląska w latach 2008-2020 w zakresie kradzieży pojazdu poprzedzonej włamaniem na obszarze działalności jednostek terenowych KPP, KMP, KWP

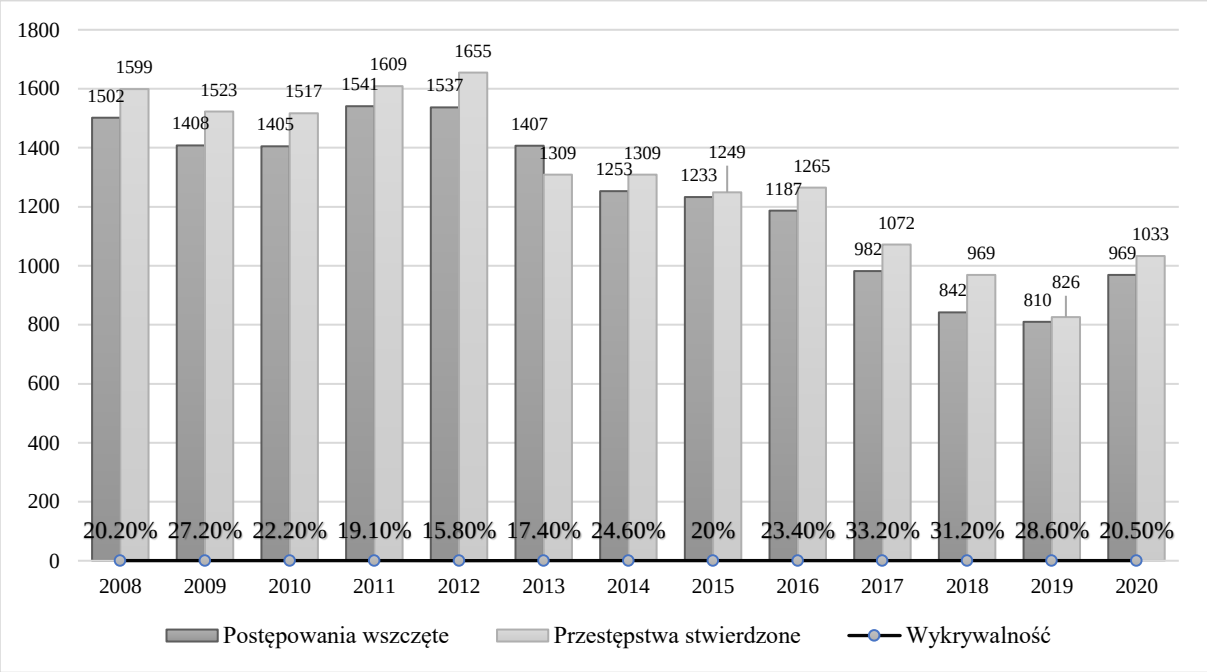

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer P-062-92/2021 z dnia 24.09.2021 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu

Wraz z metodami działalności przestępczej związanej z samochodami, strukturą organizacyjną grup, skalą występującego zjawiska w Polsce, zmianie uległ również schemat kradzieży.

Na początku XXI wieku do kradzieży samochodowych dochodziło najczęściej w porach nocnych[376]. Obecnie po zaledwie kilkunastu latach zauważalna jest tendencja zmienna, w której za bezpieczniejszą sprawcy uważają porę dzienną ze względu na mniejsze zainteresowanie otoczenia zewnętrznego oraz możliwość ukrycia się w dużym ruchu miejskim. Sprzyjające kradzieży pojazdów warunki stwarzają przede wszystkim duże miasta, na których ulicach, niestrzeżonych parkingach osiedli mieszkalnych, parkingach dużych zakładów produkcyjnych, parkingach obiektów handlowych pozostawiane są samochody.

Panująca w miastach anonimowość ze względu na dużą liczbę mieszkańców, użytkowników samochodów i życie w pośpiechu powoduje, iż działalność przestępcza za dnia może nie wzbudzać żadnych podejrzeń[377]. Natomiast w porach nocnych poruszające się samochody, osoby znajdujące się w pobliżu parkingów przyosiedlowych są obiektem zainteresowań organów ścigania.

Dlatego też w porach dziennych odnotowuje się najwyższe wskaźniki kradzieży samochodów osobowych[378]. Pozostałe kategorie pojazdów tj. samochody dostawcze, pojazdy specjalne wykorzystywane w budownictwie (koparki, betoniarki, rozściełacze asfaltu) najczęściej kradzione są w godzinach wieczornych oraz nocnych.

Przestępczość paliwowa związana z produkcją oraz dystrybucją paliw jest niezwykle atrakcyjnym obszarem działalności dla struktur zorganizowanej przestępczości, przede wszystkim ze względu na wysoką skalę obrotu paliwami płynnymi oraz znaczącą różnicę pomiędzy kosztami produkcji i dystrybucji paliw płynnych, a rynkową ceną sprzedaży,

[376] D. Potakowski, *Przestępczość samochodowa w Polsce i na świecie oraz jej zwalczenie,* Warszawa 2017, s. 35-39.
[377] J. Maciejewski, *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna,* Wrocław 2014, 62-65.
[378] D. Potakowski, *Kradzieże pojazdów w Polsce i innych krajach europejskich*, „Przegląd Policyjny" 2008, nr 3, s. 206.

wynikającą z konieczności uiszczania opłat, na które składa się podatek VAT[379], opłata paliwowa[380] oraz akcyza[381].

Różnica pomiędzy kosztami produkcji i dystrybucji, a ceną sprzedaży stanowi ponad połowę ceny produktu (paliwa), zamiast trafiać do skarbu państwa jest przejmowana przez działające pod szyldem legalnych podmiotów gospodarczych zorganizowane grupy przestępcze[382]. Jedna z form działania przestępnego w sektorze paliw przewiduje sprowadzanie przez zorganizowane struktury na terytorium Polski pełnowartościowych paliw ciekłych (olej napędowy, benzyna bezołowiowa, benzyna wysokooktanowa) oraz produktów ropopochodnych wykorzystywanych w produkcji bądź uszlachetnianiu paliw z pominięciem obowiązkowych opłat celnych i podatkowych.

Ze względu na masowy charakter tego rodzaju przestępczości w skali kraju, podejmowane akcje przez organy ścigania, pomimo, iż kończyły się sukcesami, nie były w stanie ograniczyć występowania tego zjawiska[383].

Dopiero po wprowadzeniu szeregu uregulowań prawnych oraz systemów kontroli, których propozycje wystosowali przedstawiciele organów ścigania doświadczonych walką z przestępczością paliwową, udało się uszczelnić lukę związaną z podatkiem VAT. W efekcie

---

[379] Podatek VAT jest podatkiem od towarów i usług, będący głównym źródłem dochodu budżetowego w państwie. Odliczanie oraz uiszczanie opłat z tytułu podatku do właściwego urzędu skarbowego leży po stronie podatnika. Podatek VAT jest różnicą pomiędzy VAT uzyskanym podczas sprzedaży towarów dla nabywcy (podatek należny), a VAT zapłaconym podczas nabywania towarów od sprzedawcy (podatek naliczony). Mechanizm wyłudzania podatku VAT (tzw. transakcje karuzelowe) opierają się na dwóch grupach podatków. Pierwszym - podatkiem należnym, stanowiący kwotę podatku VAT, określany na fakturze wystawionej przed podatnika. Wysokość kwoty należnej do odprowadzenia do urzędu skarbowego jest obliczana od wartości sprzedanych towarów i usług. Podatnikowi jednak przysługuje prawo do pomniejszenia zobowiązania podatkowego o podatek naliczony. Drugim podatkiem, którego zwrot w danym okresie rozliczeniowym bądź odliczenie go od zobowiązań przysługuje podatnikowi stanowi podatek naliczony. Wysokość tego podatku wynika z dokumentów zakupowych, bądź wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów.

[380] Opłata paliwowa w Polsce stanowi należność związaną z wprowadzeniem na rynek krajowy paliw silnikowych oraz gazu, które wykorzystywane są do napędzania technicznie przystosowanych pojazdów. Wpływy pochodzące z opłaty paliwowej przeznaczane są w 80% na Krajowy Fundusz Drogowy (dot. rozbudowy, przebudowy krajowej infrastruktury drogowej), zaś pozostała część 20% na Fundusz Kolejowy (dot. rozbudowy, przebudowy krajowej infrastruktury kolejowej).

[381] Podatek akcyzowy jest podatkiem pośrednim nakładanym na niektóre wyroby (zarówno jak podatek od towarów i usług). Zgodnie z zapisami traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej podatki pośrednie są zharmonizowane na obszarze całej wspólnoty europejskiej. Harmonizacja podatku pośredniego, w tym podatku akcyzowego, ma na celu zapewnienie jednolitego rynku w Unii Europejskiej.

[382] J. Duży, *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczanie przestępnego nadużycia mechanizmów podatków VAT i akcyzowego,* Warszawa 2013, 37-39.

[383] J. Szlęzak-Matusewicz, *Odwrotne obciążenie VAT jako mechanizm przeciwdziałający oszustwom podatkowym,* „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, nr 76, s. 266-268.

czego wiele pozorujących podmiotów gospodarczych biorących udział w łańcuszku przekwalifikowania paliw zniknęło z rynku[384].

Na obszarze Polski zjawisko przestępczości w sektorze paliwowym posiada strukturę spadkową co obrazuje wykres nr 9.

Wykres 9. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2005-2019 w zakresie obrotu paliwami [385]

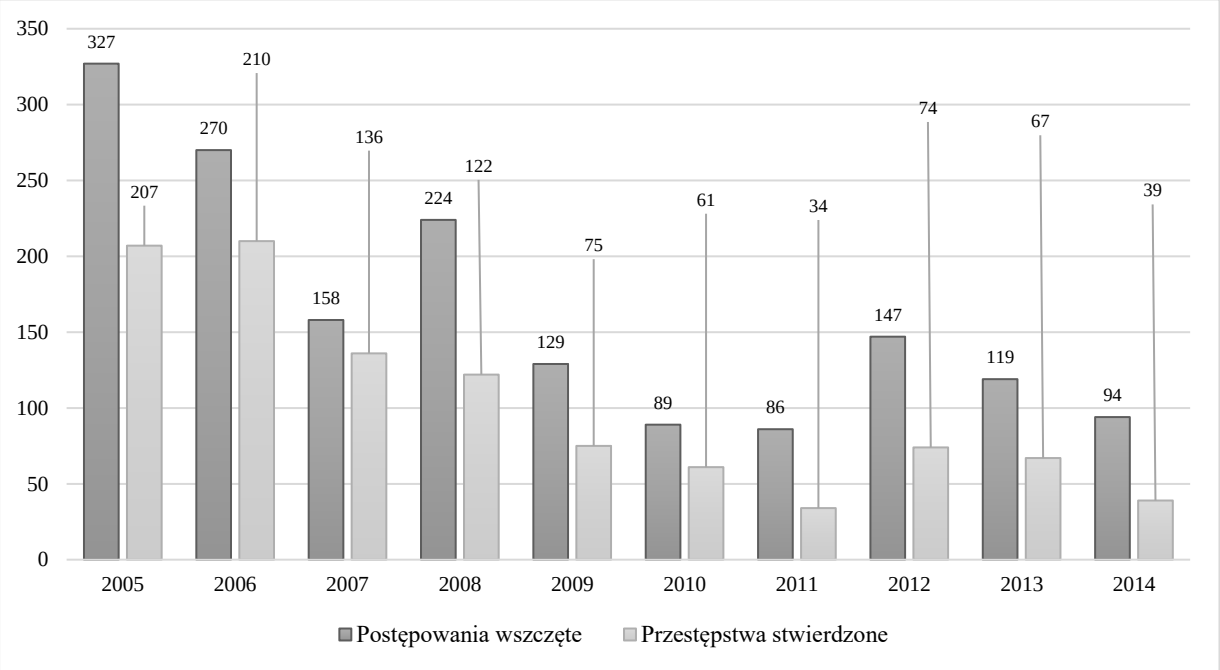

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer Kwo-1926/21/AW z dnia 29.09.2021 r. z Komendy Głównej Policji

Podjęte w 2002 roku w Polsce z inicjatywy ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji próby rozpoznania i przeciwdziałania rozszerzającemu się zjawisku przestępczości w sektorze paliwowym przyczyniły się do powołania Międzyresortowego Centrum do Spraw Zwalczania Przestępczości Zorganizowanej i Międzynarodowego

[384] T. Tratkiewicz, *Oszustwa w podatku VAT w obszarze paliw w Polsce po 2011 roku – rozwój zjawiska i sposoby przeciwdziałania,* „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach" 2018, nr 358, s. 257-260.

[385] Przedstawione dane za lata 2005-2012 zostały wygenerowane na podstawie systemu Policyjny System Statystyki Przestępczości TEMIDA, zaś dane za lata 2013-2019 na podstawie systemu Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP). System TEMIDA w oparciu o zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 stycznia 2013 r. został zlikwidowany i zastąpiony systemem analitycznym KSIP. Podstawą wprowadzenia do użytku Policji Systemu Informacyjnego Policji (KSIP) było Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 31 grudnia 2012 r. w sprawie przetwarzania informacji przez Policję, Dz. U. z 2013 r., poz. 8., które zostało poparte decyzją nr 125 Komendanta Głównego Policji z dnia 5 kwietnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji, Dz. Urz. KGP z dnia 6 kwietnia 2013 r.

Terroryzmu. W ramach którego została utworzona grupa zadaniowa mająca na celu skoordynowanie wszystkich przedsięwzięć związanych ze zwalczaniem przestępczości paliowej[386]. Efektem pracy grupy zadaniowej było opracowanie analizy przestępczości sektora paliwowego, w której wyróżniono najczęściej występujące formy przestępstw związanych z obrotem i produkcją paliw w postaci: dystrybucji z zagranicy oleju napędowego deklarowanego w dokumentacji postępowania celnego jako olej opałowy, a następie poprzez utworzony łańcuszek pozorujących firm i fikcyjnych transakcji pomiędzy nimi, przeklasyfikowaniu go w fakturach na olej napędowy, dystrybucji z zagranicy benzyny bezołowiowej lub wysokooktanowej, deklarowanej w postępowaniu celnym jako komponenty bądź inne nieobjęte podatkiem akcyzowym produkty ropopochodne (benzyna lakiernicza, benzyna lakowa, benzyna niskiej jakości, etery, rozpuszczalniki organiczne, preparaty odtłuszczające etc.), a następnie przeklasyfikowanie dokumentacyjne na pełnowartościowe paliwa ciekłe, nabycia olejów opałowych bądź komponentów paliwowych u producentów krajowych (rafinerii państwowych), a następnie przekwalifikowaniu ich poprzez utworzony łańcuszek pozorujących firm i fikcyjnych transakcji pomiędzy nimi, w dokumentacji na pełnowartościowe paliwa jak olej napędowy bądź benzyna bezołowiowa/wysokooktanowa, pozorowanego obrotu gospodarczego paliwami ciekłymi pełnowartościowymi (olej napędowy, benzyna bezołowiowa, benzyna wysokooktanowa) w celu uzyskania bezpodstawnego zwrotu podatku VAT i podatku akcyzowego, nielegalnego oczyszczania i mieszania oleju opałowego i benzyny z innymi produktami ropopochodnymi, a następnie wprowadzanie ich do obrotu gospodarczego paliwami ciekłymi jako pełnowartościowe paliwa, nabywania olejów i komponentów pełnowartościowych (również w rafineriach), a następnie zbywania ich jako przepracowane oleje do rafinerii, korzystania z ulg podatkowych dla producentów oleju napędowego wykorzystujących komponenty uzyskanych z regeneracji olejów

[386] 30 kwietnia 2002 r. premier Leszek Miller, na wniosek Krzysztofa Janika ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji powołał Międzyresortowe Centrum do Spraw Zwalczania Przestępczości i Międzynarodowego Terroryzmu, w której utworzono kilka zespołów zadaniowych. Następnie w dniu 25 lipca 2002 roku zakres działalności Centrum została rozszerzona o utworzenie zespołu, którego zadaniem było zwalczanie przestępstw finansowych (w tym przestępstw w sektorze paliw). W skład zespołu weszli przedstawiciele Centralnego Biura Śledczego (CBŚ), Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji, Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) oraz Ministerstwa Finansów. W ramach podejmowanych prac zespół ściśle współpracowała z Prokuraturą Krajową. W celu określenia skali zjawiska zespół przeprowadził analizę spraw paliwowych prowadzonych przez Policję oraz Agencje Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W efekcie opracowano spis osób oraz podmiotów związanych z przestępczością paliwową oraz wystosowano propozycje zmian w polskim prawie dot. systemu kontroli rynku paliw, akcyzy na paliwo i wydawania koncesji.

przepracowanych, przemytu pełnowartościowych paliw z pominięciem podatku VAT oraz podatku akcyzowego[387].

W przeciągu ostatnich lat przestępczość paliwowa jedynie nieznacznie zmieniła formy działań. Wynika to przede wszystkim z wysokiego opodatkowania produktów sektora paliw trafiających do sprzedaży. Dodatkowym czynnikiem jest znaczne zróżnicowanie w opodatkowaniu paliw pełnowartościowych, a produktami ropopochodnymi o zbliżonych właściwościach przeznaczonych do innych celów. Przykładem substancji o zbliżonych właściwościach jest olej napędowy i olej opałowy, która w drugim z przypadków zgodnie z Rozporządzeniem MF z dnia 30 maja 2005 r. podlega barwieniu dla celów kontroli obrotu[388]. Zabiegi podejmowane przez grupy zorganizowane w zakresie obrotu paliwami ciekłymi w tym wypadku posługują się metodą „znikającego podatnika", obrotu fikcyjnymi fakturami oraz mieszaniem fikcyjnych faktur z fakturami mającymi odzwierciedlenie w rzeczywistości, nakierunkowane są na maksymalizację zysków pochodzących z unikania obowiązkowego opodatkowania oraz wyłudzeń podatku VAT.

W literaturze podmiotu wymienia się kilka dominujących form przestępstw paliwowych. Pierwszą z wymienionych form jest wprowadzanie do obrotu paliw niespełniających wymagań jakościowych. Wprowadzane do obrotu gospodarczego jako pełnowartościowe paliwo stanowi mieszankę czystych paliw (olej napędowy, benzyna bezołowiowa, benzyna wysokooktanowa) z komponentami (benzyna lakowa, pochodne benzyny, nafta świetlna, olej bazowy, etery itp.). W ramach przeciwdziałania temu zjawisku Inspekcja Handlowa na mocy ustawy o systemie monitorowania paliw płynnych została upoważniona do kontrolowania jakości i gatunku paliw. Na podstawie prowadzonych badań w Laboratorium Naftowym Polskiej Izby Paliw Płynnych dla pobranych próbek paliw przez Inspekcję Handlową wskazano, iż paliwa podchodzące z nielegalnego źródła, które znajdują się na polskim rynku paliw stanowią około 4% całego rynku paliwowego w Polsce. W okresie od 2010 do 2019 roku w związku z ujawnionymi nieprawidłowościami dotyczącymi jakości paliw ciekłych w trakcie kontroli przeprowadzonych przez Inspekcję Handlową na wybranych stacjach paliw, w hurtowniach, u producentów i podmiotów magazynujących paliwa, skierowano następującą liczbę zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do właściwych miejscowo Prokuratur Rejonowych oraz podjętych decyzji o wycofaniu paliw z

[387] B. Piątkowska, *Przestępczość w sektorze paliwowym i jej zwalczanie. Polityka bezpieczeństwa ekonomicznego Polski po 1989 roku*, Poznań 2018, s. 130.
[388] K. Kozdura, *Rozwój przestępczości zorganizowanej w Polsce,* „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2017, nr 26, s. 48-53.

obrotu oraz przekazaniu informacji do Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2. Ilość przeprowadzonych kontroli jakości paliw skutkujących skierowaniem zawiadomienia o przestępstwie do prokuratury oraz podjętych decyzji o wycofaniu z obrotu paliw w latach 2010-2019 przez Inspekcję Handlową.

Okres rozliczeniowy	Liczba skierowanych po kontroli zawiadomień do prokuratur	Podjęte decyzje o wycofaniu paliw z obrotu
2010	57	15
2011	62	13
2012	83	24
2013	88	21
2014	75	29
2015	73	13
2016	53	13
2017	43	7
2018	44	18
2019	23	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych raportów z kontroli jakości paliw w Polsce zrealizowanych przez Inspekcję Handlową.

Po przeprowadzeniu analizy sprawozdań rocznych Inspekcji Handlowej za lata 2010-2019 oraz wyników kontroli jakości paliw za lata 2010-2019 można sierdzić, iż najwyższy wskaźnik nieprawidłowości związanej z jakością pobranych próbek na rynku paliw w Polsce przypadał na lata 2012-2015.

Utrzymująca się tendencji niskiej jakości paliw w Polsce w latach 2012-2015 przypada na szczytowy okres występowania luki podatkowej VAT, która zawierała się według szacunków Ministerstwa Finansów w graniach 25,6-24,2 %. Wpływy z podatku VAT stanowią podstawowe źródło dochodu budżetu państwa, stąd ominięcie systemu podatkowego bądź wyłudzenie powoduje uszczuplenie wpływów skarbu państwa.

W latach 2004-2017 występowały cztery okresy, w których luka podatkowa obszaru VAT ulegała diametralnym zmianom. Pierwszy okres - okres spadku luki VAT obejmował lata 2004-2007 (luka VAT wynosiła kolejno 18,5%, 15,0%, 11,1% oraz 8,9%). Drugi okres – okres diametralnego wzrostu luki VAT obejmował lata 2008-2013 (luka VAT wynosiła kolejno 15,5%, 20,3%, 18,7%, 19,7%, 25,6%, 25,7%).

Trzeci okres – okres, w którym zauważalna jest tendencja wzrostowa ściągalności podatkowej oraz spadek luki VAT. Obejmował on lata 2014-2015 (luka VAT wynosiła kolejno 24,1% oraz 23,9%). Czwarty okres – okres diametralnego spadku luki VAT oraz wprowadzenia szeregu uregulowań prawnych i organizacyjnych w zakresie podatków, obejmował lata 2016-2017 (luka VAT wynosiła kolejno 20% i 14%).

Inną formą działania zorganizowanego sektora paliw są oszustwa w obszarze podatku VAT oraz podatku akcyzowego. W tej formie działania przestępnego narzędzie wykorzystywane przez grupy przestępcze w obrocie paliwami i produktami ropopochodnymi stanowią faktury nie mające odzwierciedlenia w rzeczywistości tzw. fikcyjne faktury[389]. Wystawiane faktury mają na celu zaniżenie lub nie uiszczenie należności podatkowych w zakresie podatku VAT oraz podatku akcyzowego. W konsekwencji prowadzą do uszczuplenia należności budżetowych.

Aby zgubić faktyczne źródło pochodzenia paliwa grupy przestępcze tworzą sieć spółek funkcjonujących w różnych częściach kraju, które obracają paliwem w ramach przeprowadzanych między sobą transakcji handlowych.

W strukturach organizacyjnych danej grupy przestępczej członkowie pełnią ściśle określone role dotyczące wprowadzania do obrotu gospodarczego faktur VAT nieodzwierciedlających realnych zdarzeń gospodarczych, rozliczeń należności i zobowiązań oraz odliczania podatku naliczanego z takich fałszywych faktur, organizacji sfery logistycznej do obrotu nielegalnego paliwa.

Na skutek symulowanych transakcji podstawionych spółek dochodzi do zawyżenia kosztów uzyskania przychodu w podatku dochodowym oraz zawyżenia naliczonego podatku od towarów i usług[390]. Przeprowadzone kontrole skarbowe w latach 2010-2018 wykazały znaczną liczbę faktur dokumentujących zdarzenia nieodzwierciedlające realnych transakcji gospodarczych co przedstawia wykres nr 10.

---

[389] P. Łabuz, *Wyłudzenia podatku VAT na przykładzie nielegalnego obrotu paliwami płynnymi,* [w:] pod red. P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców,* Warszawa 2018, s.157-158.

[390] J. Pietraszewski, K. Borowska, *Zagrożenia dla bezpieczeństwa i interesów państw Unii Europejskiej,* „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa" 2018, nr 3, s. 74.

Wykres 10. Liczba wykrytych po wprowadzaniu do obrotu gospodarczego faktur VAT nieodzwierciedlających realnych zdarzeń gospodarczych z uwzględnieniem łącznej kwoty na które zostały wystawione za latach 2010-2018

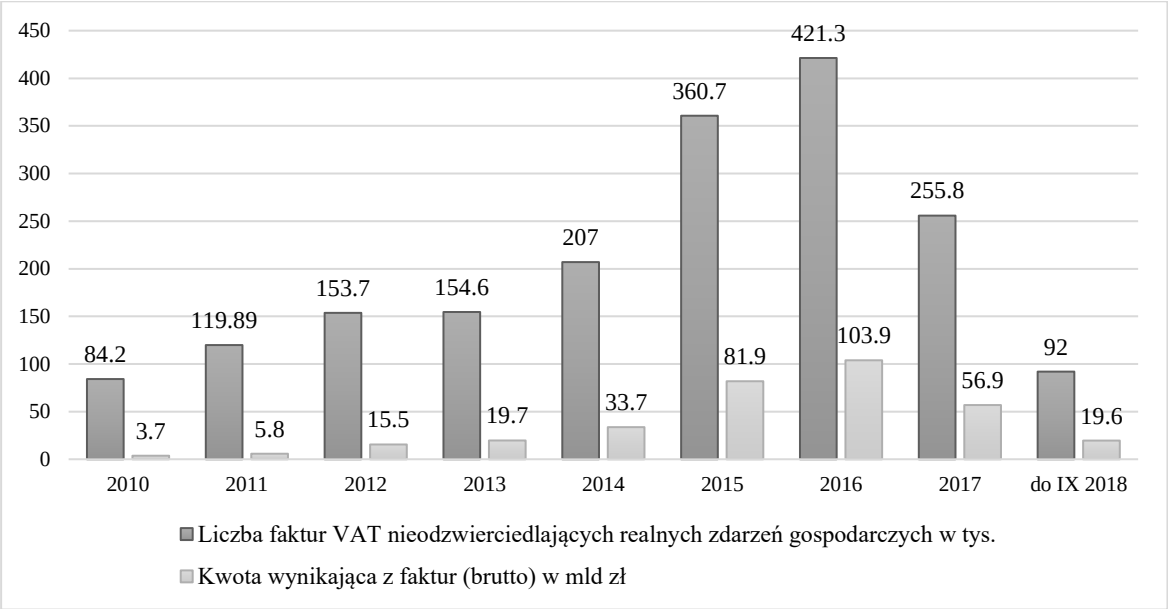

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań i raportów rocznych z wyników kontroli Ministerstwa Finansów

Prowadzone kontrole przez Ministerstwo Finansów przyczyniły się do ujawnienia przestępstw związanych z wprowadzaniem do obrotu gospodarczego faktur nieodzwierciedlających realnych zdarzeń gospodarczych, które przybierały postać począwszy od najprostszych, jak wprowadzenie jednej bądź kilku faktur, aż po skomplikowane, przeprowadzane przez zorganizowane struktury przestępcze, ukierunkowane na wyłudzenie na dużą skalę zwrotu podatku VAT[391]. Nieprzerwane działanie fikcyjnych podmiotów gospodarczych stanowi zagrożenie dla działających legalnie firm sektora paliw, gdyż ponoszą one koszty związane z prowadzeniem działalności oraz tracą zamówienia na rzecz tańszych nielegalnych usługodawców. Zdarzają się przypadki, w których w łańcuchu transakcji międzypodmiotowych znajdzie się legalnie działająca firma, nie zdająca sobie sprawy z faktu wykorzystania w działaniach przestępnych. W efekcie końcowym podmiot odpowiedzialny za popełnienie przestępstwa znika zyskując na przeprowadzonej transakcji.

Kolejną formą działania zorganizowanego specyficzną w obszarze paliw jest nielegalne odbarwianie oleju opałowego lekkiego oraz mieszanie materiałów pędnych z produktami chemicznymi, a następnie wprowadzenie do obrotu jako pełnowartościowe paliwo. Proceder ten opiera się na wykorzystaniu zróżnicowania pomiędzy stawkami podatku akcyzowego oraz

[391] J. Binda, R. Bełdzikowski, *Przestępczość podatkowa i oszustwa finansowe zagrożeniem dla finansów publicznych,* „Zeszyty Naukowe WSFiP" 2014, nr 3, s. 106.

opłaty paliwowej za olej napędowy i olej opałowy. Stawka akcyzy i opłat paliwowych jest regulowana w przepisach ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. 2020 poz. 722). Dla oleju napędowego na dzień 01.01.2021 r. stawka akcyzy wynosi 1145,00 zł za m^3 i opłata paliwowa 338,53 zł za m^3. Dla oleju opałowego lekkiego stawka akcyzy od 2010 roku niezmiennie wynosi 232,00 zł za m^3, natomiast opłata paliwowa 0,00 zł za m^3. Zakupiony bezpośrednio w rafineriach naftowych olej opałowy podlegający obowiązkowemu oznakowaniu i barwieniu, komponenty paliwowe oraz wzbogacające produkty ropopochodne poddawane są przez grupy przestępcze przerobowi, aby uzyskać zbliżone właściwości do pełnowartościowego paliwa. W konsekwencji produkt finalny nie podlegający obowiązkowi podatkowemu jest wykorzystywany do celów napędowych. Nieco inaczej wygląda proces wprowadzania w obieg oleju opałowego, który po odbarwieniu zazwyczaj sprzedawany był do prywatnych właścicieli stacji paliw jako pełnowartościowy olej napędowy, niejednokrotnie bez znajomości przez właściciela jego źródła pochodzenia. Podobną do wyżej opisanej metodą jest oszustwo poprzez dodawanie do oleju napędowego innych komponentów, produktów ropopochodnych (najczęściej olejów bazowych) aby zwiększyć ilość sprzedawanego paliwa.

Do przekwalifikowania oleju opałowego poddanego oczyszczeniu, pozyskanego w drodze zakupu w rafinerii bądź sprowadzeniu z zagranicy, w olej napędowy dochodzi poprzez fikcyjny obrót pomiędzy podmiotami gospodarczymi wykazującymi transakcje zakupu oleju napędowego. Dość popularną w środowiskach przestępczości paliwowej stanowi forma wytwarzania paliw ze zmieszanych komponentów paliwowych zakupionych w krajowych bądź zagranicznych rafineriach, a następnie wprowadzenie do obrotu paliwami tak uzyskanego produktu jako pełnowartościowe paliwo. Tego rodzaju praktyka przestępcza w dużym skrócie polega na mieszaniu olejów bazowych z różnymi dodatkami uszlachetniającymi, co stanowi intratne źródło dochodu. Zakup komponentów potrzebnych w procesie blendowania paliw nie posiada żadnych obostrzeń prawnych, stąd jego nabycie w rafineriach krajowych i zagranicznych nie wymaga uzyskania zezwolenia. Natomiast z punktu widzenia ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne podmiot zajmujący się wytwarzaniem paliw ciekłych w procesie przetwarzania poprzez mieszanie komponentów lub paliw ciekłych lub poprzez mieszanie komponentów z paliwami ciekłymi zobowiązany jest do posiadania koncesji[392]. Uzyskanie koncesji na wytwarzanie paliw ciekłych (WPC) przez podmioty gospodarcze ze względu na liczne wyłudzenia podatku VAT zostało zaostrzone i jest możliwe wyłącznie po

[392] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. 2021 poz. 716).

spełnieniu określonych wymagań[393]. Wprowadzone zmiany w zakresie koncesjonowania podmiotów w zakresie wytwarzania oraz obrotu paliwami ciekłymi przyczyniło się do wyeliminowania znacznej liczby podmiotów wykorzystywanych w procederze wyłudzeń podatku VAT. W ramach czynności kontrolnych przeprowadzonych przez Inspekcję Handlową w krajowych stacjach paliw największy stopień występowania nieprawidłowości w jakości paliw odnotowano w 2014 roku w województwie warmińsko-mazurskim, graniczącym bezpośrednio z Rosją, w której ceny paliw są znacznie niższe. Ponadto warunki geograficzne województwa sprzyjają zamaskowanej działalności blendowania paliwa, do którego dochodzi w obiektach położonych z dala od miejsc uczęszczanych przez ludzi.

Jeszcze inną formę stanowi nielegalne wykorzystanie oleju opałowego i żeglugowego jako paliwa napędowego pojazdów silnikowych, niezgodnie ze złożoną deklaracją podczas nabycia, uprawniającą do zwolnienia z podatku akcyzowego bądź uzyskania preferencyjnych stawek opłat[394]. Przypadek ten opiera się na wykorzystaniu zróżnicowania stawki podatku akcyzowego na różne oleje oraz zmianie przeznaczenia wyrobu tj. zastosowania do napędzania pojazdów silnikowych o innych parametrach jakościowych, aniżeli przewiduje prawo[395]. Najczęściej wykazywanymi przez Służę Celną w pierwszej dekadzie XXI w. nieprawidłowościami związanymi z olejem opałowym było wykorzystanie go do napędzania maszyn budowlanych, rolniczych, samochodów ciężarowych oraz osobowych. W przypadku oleju żeglugowego ze względu na zbliżone parametry fizykochemiczne do oleju napędowego wykorzystywany jest w pojazdach silnikowych. Źródłem dochodu grup zorganizowanych są środki pieniężne pochodzące ze zwolnienia z opłaty akcyzowej. Przedsiębiorstwo nabywające paliwo żeglugowe składa deklarację, w której określa przeznaczenie zakupionego paliwa do prowadzonej działalności. I pomimo składanych oświadczeń w większości przypadków deklaracje te nie były przestrzegane. Skutkiem czego Rozporządzeniem Ministerstwa Finansów

[393] Warunkami niezbędnymi do spełnienia dla podmiotu ubiegającego się o uzyskanie koncesji wytwarzania paliw ciekłych (WPC) reguluje art. 33 ust. 1 Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 Prawo energetyczne (Dz.U. 2021 poz. 716), którymi są: posiadanie siedziby bądź miejsca zamieszkania, a w przypadku przedsiębiorców otworzenia oddziału w Polsce, złożenia zabezpieczenia majątkowego w wysokości 10 mln zł, posiadania instalacji magazynowania paliw ciekłych bądź zawarcia umowy o magazynowanie i utrzymanie zapasów obowiązkowych paliw, pozostawanie podatnikiem VAT, niezaleganie z płatnościami podatku stanowiących dochód do budżetu państwa, posiadania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, zapewnienie zatrudnienia dla osób wykwalifikowanych w zakresie eksploatacji urządzeń i sieci instalacji, posiadania możliwości technicznego wykonywania działalności oraz dysponowania bądź udokumentowanej możliwości pozyskania środków finansowych niezbędnych do prawidłowego wykonywania działalności.

[394] Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt. Ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, zwolnieniu z akcyzy podlegają wyroby energetyczne wykorzystywane do celów żeglugi, włączając rejsy rybackie (zwolnieniu z akcyzy nie podlega wykonywanie rejsów rekreacyjnych).

[395] P. Kozłowska, *Prawnopodatkowe skutki głównych nieprawidłowości w obrocie paliwami,* „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H - Oeconomia" 2016, nr 1, s. 636-637.

z 20 sierpnia 2010 roku wprowadzono nakaz barwienia i znakowania olejów opałowych i olejów napędowych przeznaczonych do celów grzewczych oraz żeglugi[396]. Jako podstawowy znacznik wyrobów paliwowych stosuje się nieusuwalny barwnik Solvent Yellow 124 (żółty barwnik azotowy). Natomiast przy barwieniu oleju opałowego wykorzystuje się barwnik Solvent Red 164 (SR164) w ilości nie mniejszej niż 6,6 mg/l lub Solvent Red 19 (SR19) w ilości nie mniejszej niż 6,3 mg/l, a przy barwieniu oleju żeglugowego stosuje się Solvent Blue 35 (SB35) w ilości nie mniejszej niż 6,0 mg/l. Konieczność znakowania i barwienia paliwa żeglugowego i opałowego wynika przede wszystkim z określenia wysokości stawek akcyzy oraz skali działalności przestępczej, której szczyt przypadał na okres 2005-2012.

Podobne zabiegi wykorzystywane były przez zorganizowane struktury przestępcze w przypadku nielegalnego nabycia oleju smarowego (ceramicznego) w państwie członkowskim Unii Europejskiej bądź w Polsce, a następnie wprowadzeniu go do obrotu jako pełnowartościowy olej napędowy[397]. Przebieg tego typu metody opierał się na nabyciu wewnątrzwspólnotowym przez podmiot oleju smarowego, który następnie wprowadzany był do obiegu poprzez wykazywanie licznych transakcji odsprzedawania przez inne podmioty gospodarcze, w trakcie którego następowało przekwalifikowanie na olej napędowy.

Najbardziej powszechną formą przestępstw sektora paliw stanowią nieprawidłowości związane z przewożeniem paliwa na terytorium Polski. Z problemem nielegalnego przemytu paliw płynnych borykają się w szczególności państwa, których granice stanowią jednocześnie zewnętrzną granicę Unii Europejskiej. W przypadku Polski kierunkami, z których najczęściej przemycane jest paliwo są to państwa znajdujące się poza obszarem Unie Europejskiej jak Rosja, Litwa, Białoruś, Ukraina, w których ceny paliw znacznie różnią się od cen paliw wewnątrzwspólnotowych. Działanie przemytnicze dotyczy uchylenia się od zobowiązań wynikających z opłaty celnej, podatku VAT, podatku akcyzowego oraz innych opłat związanych z przewozem. W tym celu wybrane osoby mogą wielokrotnie przekraczać granicę państwa, aby zgodnie z warunkami zwolnienia z opłat wwieźć dopuszczalną ilość paliwa przy zachowaniu ściśle określonych norm[398]. Tylko w taki sposób przekraczając granicę pojazdem

---

[396] I. Mirek, *Podatek akcyzowy – niezbędne i możliwe korekty,* [w:] pod red. J. Kulicki, H. Dzwonkowski, *Dylematy reformy systemu podatkowego w Polsce,* Warszawa 2016, s. 389-391.

[397] K. Schneider, *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych,* Warszawa 2007, s. 39-40.

[398] W treści art. 77 ust. 1 Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług oraz art. 31 ust. 1 Ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym przewidziano warunki podlegające zwolnieniu z podatku VAT oraz podatku akcyzowego. Do przypadków tych należy wwóz paliwa znajdującego się: w standardowym zbiorniku pojazdu silnikowego w ilości nie przekraczającej 600 litrów na pojazd oraz pojemnikach specjalnego przeznaczenia w ilości nie przekraczającej 200 litrów na pojemnik, które są na stałe zamontowane przez producenta w pojeździe oraz umożliwiają bezpośrednie wykorzystanie znajdującego się w pojemnikach paliwa zarówno do napędu jak i w odpowiednich przypadkach do funkcjonowania w trakcie transportu systemu chłodzenia bądź innych systemów. Ponadto ostatni z warunków zwolnienia przewiduje wwóz paliwa w kanistrach przewożonych przez pojazdy silnikowe w ilości nie przekraczającej 10 litrów na pojazd.

ze znajdującym się wewnątrz zbiornika paliwem, przeznaczonym do jego zasilania i nie będącym przedmiotem wtórego obrotu, towar może być zwolniony z ponoszenia opłat. Również dla tej formy wprowadzenie do legalnego obrotu paliwa wiąże się z procedurą łańcuszka fikcyjnych dostaw pomiędzy podmiotami gospodarczymi rynku krajowego. Podmioty gospodarcze biorące udział w obrocie paliwami bądź wykorzystywanymi w praniu brudnych pieniędzy, zakładane są najczęściej na kilka miesięcy w celu wystawienia fikcyjnych dokumentów niezbędnych do legalizacji towarów, środków pieniężnych pochodzących z przestępstwa. Dzięki temu fikcyjne transakcje są uwiarygodnione, zaś wystawione faktury VAT potwierdzające zaistnienie zdarzenia gospodarczego przedkładane są do urzędów skarbowych do uzyskania zwrotu podatku. Przeprowadzona analiza nieprawidłowości występujących na rynku paliw (największego źródła dochodu budżetu państwa) dostarczyła wniosków, z których jednoznacznie wynika, iż zorganizowana przestępczość w sektorze paliw skupia się przede wszystkim na oszustwach podatku akcyzowego oraz podatku VAT. Pierwszym z powodów jest występowanie zróżnicowanych stawek podatku akcyzowego dla poszczególnych rodzajów olejów oraz możliwość uzyskania zwolnienia z tego podatku w sytuacji obrotu wyrobami energetycznymi o zbliżonych właściwościach fizykochemicznych, produktów ropopochodnych, komponentów paliwowych wykorzystywanych do produkcji paliw ciekłych. Drugim zaś powodem jest wykorzystanie systemu rozliczeniowego podatku VAT, Objawiającego się w niepłaceniu należnego podatku VAT oraz nieuprawnionym domaganiu się jego zwrotu[399]. O ile w przypadku uzyskania nienależnego zwrotu podatku VAT ze środków finansowych Skarbu Państwa zabieg ten powoduje deficyt w budżecie, o tyle w przypadku ominięcia podatku akcyzowego działalność przestępna opierająca się na uchyleniu od obowiązku zapłaty, powoduje brak wpływów środków pieniężnych do budżetu państwowego.

Z przeprowadzonej analizy przypadku występujących form przestępstw w sektorze paliwowym należy zauważyć, iż w zależności do stanu prawnego oraz występujących luk podatkowych przybierały one coraz to inne postaci[400]. Począwszy od fałszerstw paliw z wykorzystaniem komponentów, poprzez uchylanie się od podatku akcyzowego i wprowadzanie olejów opałowych, smarowych na rynek paliwowy jako pełnowartościowe paliwa. A skończywszy na fakturowych wyłudzeniach związanych z podatkiem VAT. Z tym, iż ostatnia z form przybrała niezwykle groźny wymiar związany z wielomiliardowymi stratami dla budżetu państwa, co doprowadziło do wprowadzenia niezbędnych zmian i zmniejszenia luki

[399] I. Mirek, *op. cit.*, s. 388 i 392.
[400] *Informacja o wynikach kontroli NIK. Zapobieganie nielegalnemu obrotowi paliwami ciekłymi*, Warszawa 2017, s. 27-28.

podatku VAT w polskim systemie podatkowym m.in. za sprawą wiedzy eksperckiej przedstawicieli organów ścigania, ekonomistów i finansistów.

Innym rodzajem przestępczości nasilającej się szczególnie w ostatnich latach, o charakterze zorganizowanym, jest zjawisko oszustw popełnianych metodami określanymi mianem „na wnuczka" i „na policjanta". Tego rodzaju przestępstwo, o wysokiej szkodliwości społecznej, nakierunkowane jest na osoby starsze, zamieszkujące samotnie bądź w chwili działania sprawców znajdujące się same w miejscu zamieszkania. W kryminologii niejednokrotnie wskazuje się osoby starsze jako ofiary przestępczej działalności, gdyż ze względu na wiek oraz ograniczenia fizyczne, społeczne oraz psychiczne są szczególnie narażone na wywierany przez sprawców nacisk[401]. Wciąż modyfikowane przez sprawców metody działania przestępczego oraz wykorzystywane przez nich zabiegi wywierania wpływu społecznego powodują, iż osoby starsze tracą nie tylko swoje oszczędności, ale również podupadają na zdrowiu psychicznym. W konsekwencji zmianom ulegają zachowania społeczne tj. utrata poczucia bezpieczeństwa, zaufania do ludzi, niejednokrotnie do najbliższych, a w konsekwencji izolacja. Śledzenie zachodzących zmian społecznych oraz pogłębiana wiedza o funkcjonowaniu jednostki w społeczeństwie przez sprawców przestępstw względem osób starszych, posiada odzwierciedlenie w modyfikacji metod przestępczych działań. Zorientowanie na priorytetowe potrzeby typowanych na ofiary osób starszych oraz poszerzana wiedza w zakresie narzędzi wywierania wpływu społecznego determinują skuteczność popełnianych przestępstw. Ciągłe modyfikowanie sposobu działania sprawców w obszarze oszustw metodą „na wnuczka" i „na policjanta" mają negatywny wpływ na skuteczne wykrywanie przez organy ścigania, stąd istotne stały się kampanie społeczne oddziałowujące profilaktycznie. Istotnym problem w rozpoznawania zjawiska jest struktura organizacyjna grup przestępczych, a także konieczność udowodnienia z punktu widzenia polskiego prawa powiązań, związku co najmniej trzech sprawców, abym móc zakwalifikować popełnienie czynu w warunkach zorganizowanej grupy bądź związku przestępczego.

Proceder oszustw metodą „na wnuczka" i „na policjanta" jest znany od lat, zaś sprawcy zajmujący się tym obszarem nieustannie modyfikują sposób działania, czyniąc sobie z niego stałe źródło dochodu.

Tendencję wzrostową wskazuje poniższa tabela nr 3 obrazując statystyki wszczętych postępowań przygotowawczych oraz czynów stwierdzonych w zakresie oszustw metodą „na wnuczka" lub "na policjanta" zaistniałych na terenie właściwym dla jednostek Policji garnizonu dolnośląskiego.

---

[401] B. Jewartowski, *Bezpieczeństwo osób starszych w kontekście oszustw metodą „na wnuczka" jako problem społeczno-polityczny,* „Studia Politicae Universitatis Silesiensis" 2016, tom 17, s. 208-217.

Tabela 3. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w formie usiłowania i dokonania w zakresie oszustw metodą „na wnuczka” i „na policjanta” w latach 2016-2020[402]

Jednostka organizacyjna Policji	2016	2017	2018	2019	2020
KGP[403]	1928[404]	2551[405]	3088[406]	3772[407]	4110[408]
KWP we Wrocławiu	-	-	1	4	1
KMP w Legnicy	6	12	12	-	-
KMP w Jeleniej Górze	7	16	11	21	20
KMP w Wałbrzychu	6	9	30	11	34
KMP we Wrocławiu	133	193	229	285	177
KPP w Bolesławcu	0	3	2	7	8
KPP w Dzierżoniowie	-	-	-	-	-
KPP w Głogowie	-	-	-	-	-

[402] Ze względu na sposób gromadzenia danych do 2012 roku informacje o kwalifikacji przestępstwa opierały się o katalog symboli cyfrowych zawartych w „Zarządzeniu nr 350 KGP z dnia 1 lipca 2003 w sprawie zbierania, gromadzenia, przetwarzania i opracowywania danych statystycznych o przestępczość oraz zamachach samobójczych i wypadkach tonięcia” z późniejszymi zmianami. Nie były gromadzone dane dotyczące modus operandi. W związku z tym nie ma możliwości wyodrębnienia przestępstw z art. 286 § 1 Kodeksu karnego popełnionych metodą "na wnuczka" za lata 2001-2012. Natomiast dane dotyczące art. 286 Kodeksu karnego za lata 2013-2015 wygenerowano przy zastosowaniu wybranych wartości modus operandi. Wartości te mają zastosowanie jedynie do przestępstwa, więc przy użyciu kryterium modus operandi nie ma możliwości uzyskania danych o postępowaniach wszczętych czy zakończonych. Jednocześnie należy wskazać iż, wartości modus operandi nie są obligatoryjne przy rejestracji przestępstwa w systemie analitycznym, wobec czego liczba przestępstw stwierdzonych z uwzględnieniem jakiejkolwiek wartości modus operandi będzie pewną częścią stanu faktycznego poruszanego zagadnienia. Dane rzeczywiste odzwierciedla prowadzona baza od 2016 r. kiedy to przy rejestracji przestępstwa oszustwa wprowadzono możliwość uszczegółowienia przestępstwa jako popełnionego metodą "na wnuczka". Mającą zastosowanie przy wszelkiego rodzaju w których sprawca podaje się za członków rodziny, funkcjonariuszy etc.

[403] Przedstawione dane przez Komendę Główną Policji odnoszą się do wszystkich wszczętych postępowań przygotowawczych w kraju przez jednostki organizacyjne Policji. Forma popełnienia przestępstwa nie ma zastosowania przy rejestracji postępowania w systemach tzn. usiłowanie bądź dokonanie. W związku z tym nie ma możliwości wyodrębnienia danych dotyczących postępowań wszczętych o przestępstwo usiłowania oszustwa metodą "na wnuczka".

[404] Z czego 9 postępowań wszczęto kwalifikując jako art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 tj. odnosiło się do mienia znacznej wartości, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 200 000 złotych.

[405] Z czego 12 postępowań wszczęto kwalifikując jako art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 tj. odnosiło się do mienia znacznej wartości, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 200 000 złotych.

[406] Z czego 29 postępowań wszczęto kwalifikując jako art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 tj. odnosiło się do mienia znacznej wartości, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 200 000 złotych.

[407] Z czego 34 postępowań wszczęto kwalifikując jako art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 tj. odnosiło się do mienia znacznej wartości, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 200 000 złotych.

[408] Z czego 54 postępowań wszczęto kwalifikując jako art. 286 § 1 w zw. z art. 294 § 1 tj. odnosiło się do mienia znacznej wartości, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekraczała 200 000 złotych.

KPP w Górze	-	-	-	-	-
KPP w Jaworze	-	-	2	1	6
KPP w Kamiennej Górze	-	-	-	-	-
KPP w Kłodzku	2	2	8	9	11
KPP w Lubaniu	2	5	1	4	-
KPP w Lubinie	3	2	3	5	79
KPP w Lwówku Śląskim	-	1	-	2	1
KPP w Miliczu	2	5	2	3	1
KPP w Oleśnicy	-	-	-	-	-
KPP w Oławie	1	2	2	5	2
KPP w Polkowicach	4	3	2	-	4
KPP w Strzelinie	-	-	-	-	-
KPP w Środzie Śląskiej	-	-	-	-	-
KPP w Świdnicy	7	8	5	18	26
KPP w Trzebnicy	3	-	1	1	2
KPP w Wołowie	-	3	1	4	3
KPP w Ząbkowicach Śląskich	1	4	1	6	4
KPP w Zgorzelcu	1	2	4	10	6
KPP w Złotoryi	-	3	6	4	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer Kwo - 1926/21/AW z dnia 29 września 2021 r. z Komendy Głównej Policji, pismem numer P-062-20/2020 z dnia 23 marca 2020 r. oraz pismem numer P-062-92/2021/HM z dnia 24 września 2021 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu, pismem numer 2021-09-07-132616 z dnia 7 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, pismem numer OIN-062-13/2021 z dnia 27 maja 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Legnicy, pismem numer z dnia 30 sierpnia 2021 r. numer P-062-11/2021 z Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu, pismem numer E-062-39-21 z dnia 3 września 2021 r. i pismem numer E-062-41-21 z dnia 23 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu, pismem numer I-062-9/2021 z dnia 14 września 2021 r. z KPP w Bolesławcu, pismem z dnia 20 października 2021 r. z KPP

w Dzierżoniowskie, pismem numer I-062 - 2 /2021/AO z dnia 5 października 2021 r. z KPP w Głogowie, pismem z dnia 10 października 2021 r. z KPP w Górze, pismem numer E-VI-062-1/2020/EK z dnia 24 sierpnia 2021 r. z KPP w Jaworze, pismem numer DK-34567/21 z dnia 30 września 2021 r. z KPP w Kamiennej Górze, pismem numer P-062-5/2021 z dnia 25 sierpnia 2021 r. z KPP w Kłodzku, pismem numer B-0151-1197/21/AG z dnia 8 września 2021 r. z KPP w Lubaniu, pismem numer D-5604-Z-216/2021/GS z dnia 30 sierpnia 2021 r. z KPP w Lubinie, pismem z dnia 15 września 2021 r. z KPP w Lwówku Śląskim, pismem z dnia 23 sierpnia 2021 r. z KPP w Miliczu, pismem z dnia 25 sierpnia 2021 r. z KPP w Oławie, pismem numer D-5604-537/21 z dnia 6 października 2021 r. z KPP w Oleśnicy, pismem numer D-5604-401/21/PT z dnia 18 sierpnia 2021 r. z KPP w Środzie Śląskiej, pismem numer PI-0151-133/24556/21/ŁP z dnia 1 października 2021 r. z KPP w Strzelinie, pismem numer OIN-062-5/2021 z dnia 26 sierpnia 2021 r. z KPP w Świdnicy, pismem numeru B-0151-280/21 z dnia 23 sierpnia 2021 r. z KPP w Trzebnicy, pismem numer PW-0151-22/21 z dnia 26 sierpnia 2021 r. z KPP w Wołowie, pismem numer B-0151-883/2021/KC z dnia 20 sierpnia 2021 r. z KPP w Ząbkowicach Śląskich, pismem numer DK-82673/2021 z dnia 1 września 2021 r. z KPP w Zgorzelcu oraz pismem z dnia 30 sierpnia 2021 r. z KPP w Złotoryi.

Przedstawione powyżej dane stanowią jedynie odzwierciedlenie prawidłowo zarejestrowanych postępowań oraz czynów w systemie informacyjnym policji – KSIP oraz Systemie Analitycznym wykorzystywanym przez Policję, a także zidentyfikowanych i zgłoszonych działań przestępczych, nie uwzględniają zaś przestępstw, o których istnieniu Policja nie powzięła informacji.

Przestępczość o tym charakterze powoduje ogromne straty społeczne, gdyż wykorzystuje najsłabszą z grup społecznych, którymi są osoby starsze, a które stając się ofiarami niejednokrotnie odczuwają zbyt duży wstyd, aby zwierzyć się z tego faktu komukolwiek.

Z danych Komendy Głównej Policji wynika, iż w pierwszej połowie 2021 roku straty osób starszych wyniosły ponad 63 mln złotych[409], kiedy to w przeciągu całego 2020 roku straty wynosiły blisko 86 mln złotych[410]. Znacząca tendencja wzrostowa zauważalna jest już od 2012 roku kiedy to z poziomu 10 mln zł strat, wzrastała stopniowo do 11 mln zł w 2013 roku, 19

[409] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do czerwca 2021 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły 63.557.479,00 zł, zaś 5289 osób starszych zostało poszkodowanych.

[410] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2020 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły 85.950.026,00 zł, a 5289 osób starszych zostało poszkodowanych.

mln zł w 2014 roku, ponad 32 mln zł w 2015 roku[411], ponad 46 mln zł w 2016 roku[412], blisko 54 mln zł w 2017 roku[413], ponad 60 mln w 2018 roku[414], aż osiągnęła poziom 72 mln zł strat w 2019 roku[415].

Dane statystyczne Komendy Głównej Policji wskazują, iż do przedmiotowych oszustw w zdecydowanej większości dochodzi w dni powszednie, w przedziale czasowym od godz. 08:00 do godz. 18:00, w czasie w którym seniorzy najczęściej przebywają sami w domu, a pozostali współmieszkańcy są nieobecni.

Na charakter zorganizowany wskazują liczne policyjne realizacje m.in. wspólnego zespołu śledczego organów ścigania Polski i Bawarii (Joint Investigation Teams – JIT[416]), który w latach 2015-2017 doprowadził do zatrzymania 22 podejrzanych i przedstawienia 61 zarzutów, w tym 20 z treści art. 258 k.k. oraz kwoty 1 335 000 zł z poręczeń majątkowych[417]. Obecnie na terenie Polski odnotowywany jest wzrost przestępczości zorganizowanej w zakresie oszustw metodą „na wnuczka" i „na policjanta", na co wskazują dane statystyczne.

Przykładowy schemat struktury organizacyjnej zorganizowanej grupy przestępczej w zakresie oszustw na tzw. metodą „na wnuczka" i „na policjanta" przedstawia rysunek 7.

---

[411] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2015 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły 32 114 553 zł oraz odnotowano 2682 oszustwa: 1650 usiłowań i 1032 dokonania oszustw.

[412] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2016 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły 46 378 488 zł oraz odnotowano 4094 oszustwa: 2502 usiłowań i 1592 dokonania oszustw.

[413] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2017 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły 53,9 mln zł.

[414] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2018 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły ponad 60 mln zł, a 3821 osób starszych zostało poszkodowanych.

[415] Według danych Komendy Głównej Policji w okresie od stycznia do grudnia 2019 roku w Polsce straty spowodowane działalnością przestępczą polegającą na oszustwach metodą „na wnuczka" i „na policjanta" wyniosły ponad 72 mln zł.

[416] Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze (JIT) to zespoły organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości utworzone wspólnie przez krajowe agencje śledcze w celu zwalczania przestępczości transgranicznej. Stanowi wydajne i skuteczne narzędzie współpracy i koordynacji prowadzonych równolegle śledztw przez kilka krajów. Podstawę powołania wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych stanowią umowy pomiędzy co najmniej dwoma państwami członkowskimi bądź innymi stronami z określeniem konkretnego czasu i celu. Dokumentem regulującym umowę stanowi Rezolucja Rady w sprawie wzoru umowy o powołaniu wspólnego zespołu dochodzeniowo-śledczego (JIT) nr 2017/C 18/01 z dnia 19 stycznia 2017 roku - Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, C 18, 19 stycznia 2017 r.

[417] A. Chyliński, *Na gorącym uczynku,* „Policja 997" 2017, nr 3 (144), s. 16-18.

Rysunek 7. Struktura organizacyjna zorganizowanej grupy przestępczej w zakresie oszustw na tzw. metodą „na wnuczka” i „na policjanta”

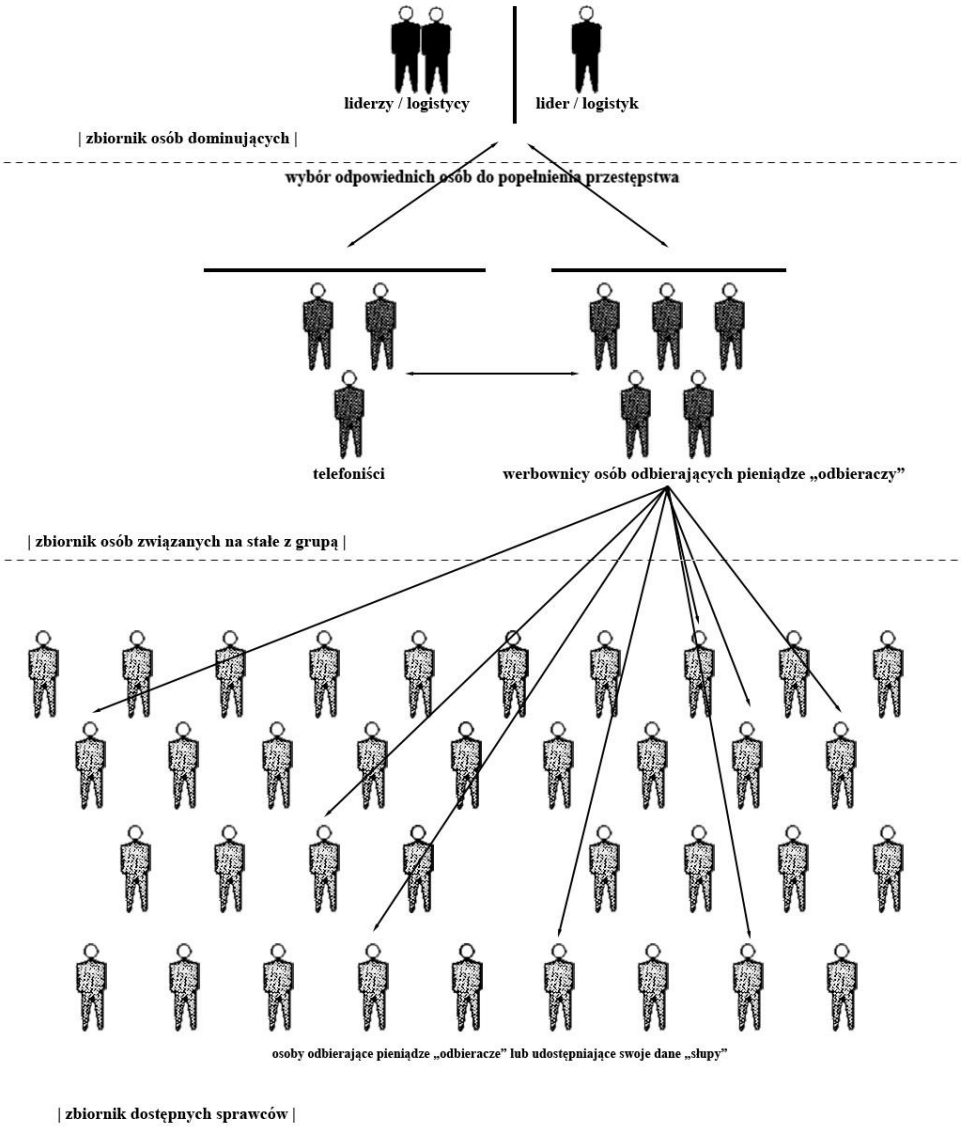

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy akt sprawy RSD-123/19 KMP Legnica i Sygn. Akt III K 30/20 Sąd Okręgowy w Legnicy oraz RSD-518/19 KMP Legnica i Prokuratura Okręgowa w Legnicy

Działanie sprawców metodą „na wnuczka”, „ na policjanta” opiera się na kilku stałych elementach, do których wprowadzane są także nowe w zależności od bieżącej sytuacji w kraju. Pierwszym elementem jest wykorzystanie starych książek telefonicznych, w których wyszukiwane są osoby z imionami wskazującymi na ich nadanie w pierwszej połowie XX wieku (np. Genowefa, Leokadia, Leopold, Bogumił, Zbigniew etc.) co uprawdopodobnia, że właścicielem numeru telefonu stacjonarnego jest osoba w podeszłym wieku. Dodatkowo z uwagi na konieczność wysłania do miejsca zamieszkania ofiary zwerbowanej uprzednio osoby

„odbieracza” wyposażonej w telefon komórkowy, która będzie miała za zadanie odebrać od ofiary środki pieniężne bądź kosztowności, brana jest pod uwagę miejscowość zamieszkania, na co wskazuje numer kierunkowy telefonu abonenta. Drugim elementem jest nawiązanie kontaktu telefonicznego i uzyskanie niezbędnych informacji dla wprowadzenia w zmyśloną historię.

Kontakt z pokrzywdzonymi podejmowany jest przez osoby w strukturze grupy przestępczej określane jako „telefoniści”, posługujące się socjotechnikami odwołującymi się do emocji, wprowadzając w błędne przeświadczenie o wydarzeniach, które w rzeczywistości nigdy nie miały miejsca, a których sprostowanie uniemożliwiają ograniczając dostęp do innych źródeł informacji prowadząc kilkugodzinne rozmowy z ofiarą. Celem „telefonisty” na początkowych etapach prowadzonej rozmowy jest wprowadzenie ofiary w błąd co do swojej tożsamości, podszywając się za członków rodziny lub przedstawicieli organów ścigania. Następnie wykorzystując wcześniej przygotowaną tragiczną historię w skutkach bądź obiecującą duży zysk dla członka rodziny, pod warunkiem udzielenia pożyczki, wprowadzają pokrzywdzonego w stan napięcia emocjonalnego, blokując linię długą rozmową aby uniemożliwić kontakt z innymi osobami. W trakcie kontaktu „telefonista” wraz z innymi współsprawcami, włączającymi się do rozmowy np. udającymi płaczącego wnuka, zrozpaczonego syna, córkę zatrzymaną przez policję za spowodowanie wypadku bądź prokuratora nakazującego przekazanie pieniędzy dla celów przeprowadzenia tajnej akcji itp., dąży do przekonania o konieczności przekazania pieniędzy lub kosztowności. dla osoby, która odbierze pieniądze. Dlatego „telefonista” w trakcie rozmowy zmierza również do uzyskania informacji o dokładnym adresie zamieszkania pokrzywdzonego, do którego zostanie skierowany „odbieracz”.

Osoba „odbieracza” wysłana na miejsce przekazania środków pieniężnych jest w stałym kontakcie z osobami werbującymi, które mogą dowozić ich w pobliże wskazanego miejsca. Wszystkie osoby biorące udział w przestępczym procederze, są w stałym kontakcie telefonicznym.

Po wyłudzeniu pieniędzy „telefonista” w dalszym ciągu prowadzi przez jakiś czas rozmowę, aby opóźnić moment, w którym pokrzywdzony zorientuje się, że został oszukany. Tym momentem najczęściej jest upływ terminu obiecanego zwrotu rzekomo pożyczonych pieniędzy albo podjęty kontakt z prawdziwym członkiem rodziny.

Jedynie zwerbowana osoba do przekazania swoich danych lub dokumentów umożliwiających założenie konta bankowego do celów przestępczych bądź zarejestrowanie

aparatu telefonicznego tzw. słup, po uzyskaniu symbolicznej zapłaty od „werbownika" nie utrzymuje kontaktu z członkami grupy.

Biorąc pod uwagę skalę narastającego zjawiska oraz trudność w zwalczaniu oszustw wymienionymi metodami, Policja prowadzi często kampanie informacyjne dla seniorów nawiązując niejednokrotnie współpracę z instytucjami rządowymi, samorządowymi, celem ograniczenia wiktymizacji wśród osób starszych.

Przestępcza działalność grup zorganizowanych od wieku pozostaje w bardzo ścisłym związku z praniem brudnych pieniędzy oraz korupcją. Struktury przestępcze w poruszanej materii, zagrażają nie tylko bezpieczeństwu ekonomicznemu państwa, poprzez budowanie sieci powiązań ze środowiskami politycznymi, urzędnikami, przedstawicielami bankowości i biznesu, ale również równouprawnieniu obywateli i podmiotów gospodarczych. Przybierając nierzadko mocno rozbudowane struktury wpływów, a objawiające się w różnych formach oddziałuje na wszystkie sfery życia społecznego oraz działalność państwa. Korupcja będąca zjawiskiem kryminalnym istniejącym od najodleglejszych czasów, związana nieodzownie ze strukturami przestępczości zorganizowanej, spotykana jest we wszystkich krajach świata. Niezależnie od statusu zamożności państwa problem ten występuje w sferze politycznej, ekonomicznej oraz społecznej, powodując negatywne skutki funkcjonowania systemu państwowego, jak również samych obywateli. Dlatego nieodzowne są działania zmierzające do przeciwdziałania zjawisku korupcji, występującemu w sposób utajniony.

Korupcja definiowana jest jako wykorzystanie zajmowanego stanowiska lub urzędu w celu uzyskania nienależnej korzyści majątkowej bądź osobistej. W jej ramach rozróżniane są dwa rodzaje. Korupcję określaną mianem „zawłaszczenia państwa" (state capture) oraz korupcję administracyjną (administrative corruption). Pierwsza, nazywana również „wielką korupcją" (grand corruption) objawia się w próbie wywarcia wpływu przez uczestników rynku na kształt prowadzonej polityki tj. wszelkiego rodzaju decyzji politycznych i ustawodawczych motywowanych uzyskaniem prywatnych korzyści[418]. Drugi rodzaj korupcji określany jest zamiennie jako „drobna korupcja" (petty corruption), gdyż dotyczy ona sposobu egzekwowania przez urzędników, organy władzy wykonawczej, czy sądowniczej już istniejących przepisów[419]. Bank Światowy definiuje korupcję administracyjną jako zjawisko prowadzące do wypaczenia bądź nieegzekwowania istniejących regulacji wobec państwowych bądź

[418] G. Makowski, *Szukając gruntu pod "wielką korupcję". Działania (anty)korupcyjne władz w latach 2015-2019,* Warszawa 2020, s. 28-29.
[419] Ł. Afeltowicz, *Zawłaszczone państwa, sieci społeczne i wyobrażenia socjologiczne: krytyczna analiza state capture,* „Studia Socjologiczne" 2010, nr 1, s. 69-70.

pozapaństwowych aktorów celem uzyskania niedozwolonych, nietransparentnych świadczeń przez urzędników publicznych. W polskim prawie karnym formy, w których może występować zjawisko korupcji, zostały zawarte w treści art. 2 ust. 1 pkt. 1 lit. a-d Ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym[420].

Określenie skali występowania korupcji jest niezwykle trudne. Wynika to przede wszystkim z warunków w jakich do niej dochodzi tj. nietransparentność, brak świadków, śladów, określonych personalnie pokrzywdzonych. Niemniej jednak, wszystkie organizacje kontroli tego zakresu przestępczości potwierdzają występowanie powszechnie korupcji zarówno w państwach rozwijających się jak również państwach ustabilizowanych demokratycznie.

Niepubliczna, działająca nonprofit organizacja Transparency International e.V. z siedzibą w Berlinie, zajmuje się badaniem w skali globalnej występowaniem przejawów korupcji w życiu publicznym. Pozycja Polski ugruntowuje się w ostatnich kilku coraz wyżej, co stanowi o poprawie sytuacji kraju względem występowania działań korupcyjnych. Według rankingu najbardziej sprzyjające korupcji warunki występowały w latach 2003-2008. W tym czasie Polska zajmowała ranking w granicach 58-70 na ponad 150 państw. Dla porównania ranking, który zajmowała w tym samym okresie Republika Federalna Niemiec znajdował się w graniach 14-16. Po 2008 roku w Polsce zauważalna jest istotna poprawa plasując nasz kraj w latach 2015-2016 na pozycji 29.

Ze względu na zachodzące zmiany społeczno-ekonomiczne oraz normującą się sytuację gospodarczą w Polsce zaczęto dostrzegać konieczność przeciwdziałania zjawisku korupcji poprzez wyspecjalizowane instytucje. W tym celu na podstawie Ustawy o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym z dnia 9 czerwca 2006 r. została utworzona służba specjalna przeznaczona do przeciwdziałania zjawisku korupcji występującemu w sferze publicznej i gospodarczej, a także działalności naruszającej interes ekonomiczny państwa. W ramach swojej działalności Centralne Biuro Antykorupcyjne zajmuje się nie tylko zwalczaniem zjawiska korupcji, ale jednocześnie realizuje szereg szkoleń oraz akcji i kampanii społecznych wpływających na

[420] Wymieniany w art. 2 ust. 1 lit. a-d Ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym katalog przestępstw mogących występować w związku z korupcją zawiera czyny zabronione określone w art. 228-231 k.k., 233 k.k., 250a k.k., 258 k.k., 270-273 k.k., 286 k.k., 296-297 k.k., 299 k.k., 310 k.k., art. 14 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 o gospodarce nieruchomościami, art. 585-592 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych, art. 179-183 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, art. 49d i 49f ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, czyny określone w rozdziale 6 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy.

kreowanie pozytywnych zachowań, co objawia się spadkową tendencją występowania przedmiotowego zjawiska w sferze publicznej i gospodarczej.

Dane statystyczne występowania przestępstw zakwalifikowanych jako czyny zabronione o charakterze korupcyjnym w poszczególnych w latach 2004 - 2018 przedstawia wykres nr 11.

Wykres 11. Liczba zarejestrowanych w systemie KCIK przestępstw o charakterze korupcyjnym w latach 2004-2018 przez wybrane organy ścigania [421]

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań, raportów i danych statystycznych Centralnego Biura Antykorupcyjnego

[421] Przedstawione dane dotyczące rejestracji przestępstw korupcyjnych w systemie KCIK (Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych) obejmują swoim katalogiem następujące przestępstwa: art. 228 k.k. (sprzedajność pełniącego funkcję publiczną), art. 229 k.k. (przekupstwo), art. 230 k.k. i art. 230a k.k. (płatna protekcja czynna i bierna), art. 231§2 k.k. (przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków w związku z przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej), art. 250a k.k. (przekupstwo wyborcze), art. 264a§1 k.k. (umożliwienie nielegalnego pobytu na terytorium RP w związku z przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej), 271§3 k.k. (fałszerstwo intelektualne w związku z przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej), art. 296§2-4 k.k. (wyrządzenie szkody w obrocie gospodarczym w związku z przyjęciem korzyści majątkowej), art. 305 k.k. (korupcja w związku z przetargiem publicznym), art. 497§3 kodeksu wyborczego (udzielenie, przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej, w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu poparcia pod zgłoszeniem kandydata lub listy kandydatów), art. 46-48 ustawy o sporcie (korupcja sportowa), art. 54 ustawy o refundacji leków (przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej w związku z obrotem lekami). Katalogu przestępstw o charakterze korupcyjnym na przestrzeni uwzględnionych na wykresie lat stopniowo ulegał rozszerzeniu o nowe typy przestępstw. Dlatego sformułowanie jednoznacznych wniosków przemawiających za wzrostem zjawiska korupcji w Polsce jest stwierdzeniem błędnym. Istotny jest również fakt, iż rejestracja czynów kwalifikowanych jako art. 271§3 k.k. w przypadku Policji odnosi się przede wszystkim do przestępstw polegających na poświadczeniu nieprawdy w dokumentacji finansowej w postaci faktur VAT co do dokonania sprzedaży i świadczenia usług, podczas gdy

Prezentowany wykres zawierający dane odnoszące się do całkowitej liczby przestępstw o charakterze korupcyjnym zarejestrowanych w systemie Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych przez organy ścigania Rzeczypospolitej (Centralne Biuro Śledcze (od 2007), Policję, Prokuraturę, Straż Graniczną, Żandarmerię Wojskową, w późniejszym czasie również Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego) wskazuje tendencję wzrostową.

Wzrost ten wynika przede wszystkim z faktu stopniowego rozszerzania katalogu przestępstw o charakterze korupcyjnym, do którego dodawane zostały artykuły z kodeksu karnego oraz ustaw szczególnych.

Dlatego też widoczny na wykresie gwałtowny wzrost współczynnika ujawnianych przestępstw o charakterze korupcyjnym w latach 2015-2018 jest w rezultacie wynikiem dodania do katalogu przestępstwa związanego z poświadczenia nieprawdy w dokumencie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej (art. 271§3 k.k.).

Tym samym wzrost przestępstw w zakresie korupcji posiada tożsamą tendencję wzrostową jak w przypadku przestępstw polegających na fałszowaniu dokumentacji związanej z podatkiem VAT.

Przytaczając wskaźniki występowania zjawiska korupcji w rejonie Dolnego Śląska zauważana jest tendencja spadkowa wszczętych postępowań przygotowawczych, jednak ilość przestępstw stwierdzonych w ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych ma charakter skokowy.

Co jest efektem występujących okresowo postępowań wieloczynowych tzn. w ramach jednego postępowania przygotowawczego znajduje się kilkanaście, kilkadziesiąt bądź kilkaset czynów zabronionych (zbrodnia lub występek). Istotnym dla podkreślenia jest fakt bardzo wysokiego współczynnika wykrywalności oscylującego w granicach 97-100%. Co obrazuje zamieszczony poniżej wykres nr 12.

---

wskazane zdarzenia gospodarcze nie miały odzwierciedlenia w rzeczywistości. Co stanowi istotną różnicę pomiędzy rejestracją w/w artykułu w systemie KCIK przez Centralne Biuro Antykorupcyjne rozumianego jako fałszerstwo intelektualne w związku z przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej. Ponadto w przypadku przestępstw kwalifikowanych w art. 231§2 k.k., art. 271§3 k.k, art. 296 k.k., i art. 305 k.k., działanie nakierunkowane na osiągnięcie korzyści majątkowej lub osobistej nie jest determinantem przesądzających o charakterze korupcyjnym przestępstwa, gdyż sprawca może działać na szkodę prywatną bądź interesu publicznego, podczas którego nie dochodzi do wręczenia albo przyjęcia korzyści.

Wykres 12. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w rejonie Dolnego Śląska w latach 2008-2020 w zakresie korupcji (bez art. 231 § 1 i 3 k.k.) na obszarze działalności jednostek terenowych KPP, KMP, KWP

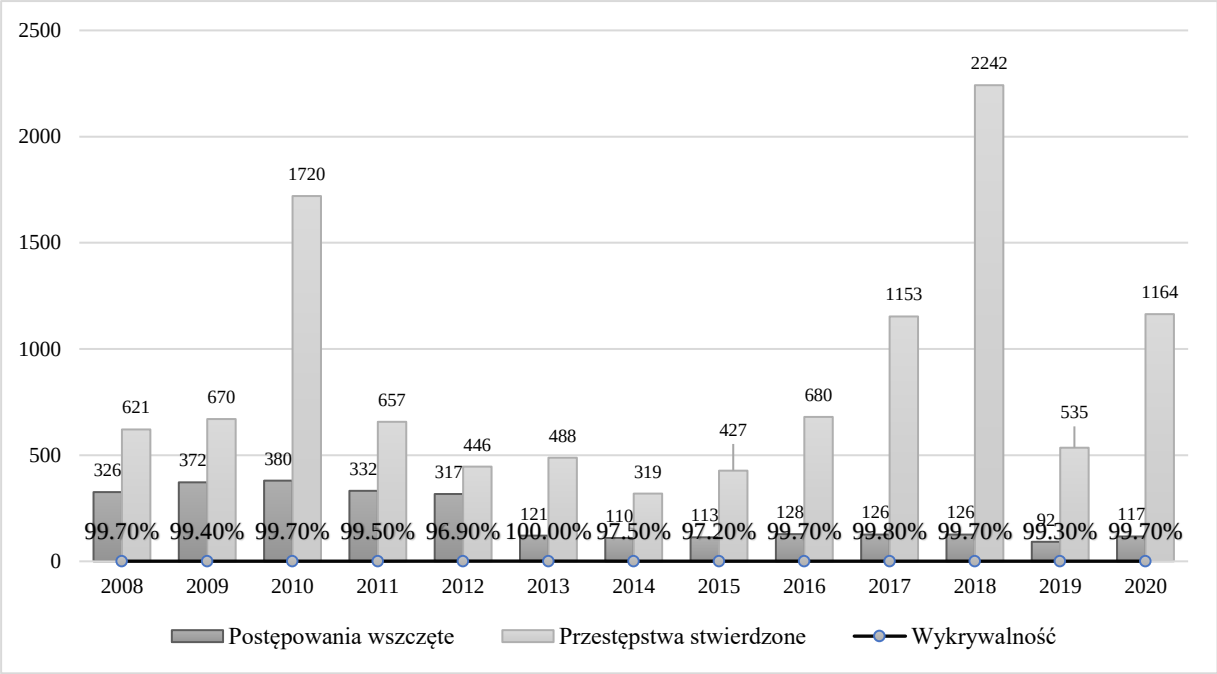

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer P-062-20/2020 z dnia 23 marca 2020 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu

Powodem wysokiego indeksu wykrywalności jest źródło, na podstawie którego powzięto informację o zaistnieniu zbrodni bądź występku o charakterze korupcyjnym. Przy tego rodzaju przestępstwach, które zostały wszczęte na podstawie danych z materiałów pochodzących z pracy operacyjnej oraz materiałach własnych Policji wskaźnik wykrywalności jest równy niemalże w każdym roku 100%.

Prognozy Centralnego Biura Antykorupcyjnego w dalszym ciągu zwracają uwagę na istotne zagrożenie korupcją ze strony przestępczości zorganizowanej[422]. Obszar jej aktywności wynika przede wszystkim z ogromnych zysków, których źródłem mogą stać się przyznane dla państwa środki wewnątrzwspólnotowe. Przeznaczeniem tych środków w szczególności są inwestycje związane z infrastrukturą. Dlatego za najbardziej narażone na zabiegi korupcyjne uznawane są przetargi oraz zamówienia publiczne. W ich ramach może dochodzić do

[422] *Zagrożenie korupcją w świetle wyników kontroli NIK opublikowanych w latach 2016-2020*, Warszawa 2020, s. 11-12.

nieprawidłowości w procedurach wyboru zwycięzcy konkursu, realizacji nieuzasadnionych potrzebami inwestycji, akceptacji wykonawstwa, odbioru inwestycji.

Głównym celem dążeń przestępczych struktur zorganizowanych jest maksymalizacja zysków z bezprawnej działalności[423]. Uzyskane w ten sposób środki finansowe służą nie tylko bieżącym wydatkom, ale głównie do kontynuowania oraz rozwoju przestępczej aktywności zarówno tej nielegalnej, jak i legalnej. Legalizacja środków pieniężnych pochodzących z przestępstwa (pranie pieniędzy) wiąże się z wykorzystaniem procedur związanych z wprowadzaniem ich do obrotu gospodarczego. Tym samym ryzyko związane z zatrzymaniem przez organy ścigania oraz zabezpieczeniem całości mienia pochodzącego z działalności przestępczej daje szansę na kontynuację procederu lub utrzymania się na bardzo wysokim poziomie, po odbyciu nałożonej kary przez wymiar sprawiedliwości.

3.3. Przestępczość zorganizowana występująca w rejonie Dolnego Śląska

Początki lat dziewięćdziesiątych XX wieku charakteryzujące się znacznym rozwojem przestępczości zorganizowanej w Polsce dały podstawy do powołania w 2000 roku Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji. Do powstania CBŚ KGP doszło na skutek połączenia działającego przy Komendzie Głównej Policji Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną (działającego od 1994 r.) oraz Biura do Spraw Narkotyków.

Pierwsze inicjatywy skupiające się na podjęciu prac koncepcyjnych i organizacyjnych zmierzających do stworzenia skutecznych narzędzi do zwalczania zorganizowanych grup przestępczych rozpoczęto wraz z powołaniem Policji w 1990 roku. Podjęte na tamten okres działania odpowiadały posiadanej wiedzy oraz doświadczeniu w kształtujących się nowych warunkach społeczno-gospodarczych.

Na podstawie wydanej w dniu 1 lipca 1991 r. decyzji Komendanta Głównego Policji na obszarach siedemnastu województw utworzono specjalistyczne wydziały K-17, mające za zadanie rozpoznawanie i zwalczanie zorganizowanych grup przestępczych działających na podległym terytorium województwa i graniczących z nim województw[424].

---

[423] P. Kuzior, *Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie,* „Prawo Europejskie w praktyce" 2008, nr 12 (54), s. 28-30.

[424] Utworzone wydziały K-17 podlegające pod komendantów wojewódzkich dawały możliwość prowadzenia działań oraz wymiany informacji kryminalnych pomiędzy sąsiadującymi ze sobą województwami. To jednak nie umożliwiało wytworzenia scentralizowanego sytemu walki z przestępczością zorganizowaną obejmującej swoim działaniem niejednokrotnie cały obszar Polski.

W 1992 roku pod kryptonimem „Maraton" została utworzona grupa robocza, składająca się z dziewięciu osób, której celem było zdiagnozowanie w sposób analityczny skali działalności i zagrożenia ze strony zorganizowanych grup przestępczych. W tym czasie niektóre jednostki policji podjęły się stworzenia samodzielnych komórek organizacyjnych skupiających funkcjonariuszy pionów kryminalnych, nakierunkowanych na rozpoznawanie lokalnych zorganizowanych grup przestępczych[425].

1 stycznia 1994 roku zostało utworzone przy Komendzie Głównej Policji Biuro do Walki z Przestępczością Zorganizowaną[426], do zadań którego należało: stworzenie warunków w Policji do efektywnego rozpoznawania i zwalczania przestępczości zorganizowanej, organizacja, koordynowanie oraz nadzór nad działalnością terenowych wydziałów, rozpoznawanie zorganizowanych grup przestępczych, których skala działalności przestępczej obejmuje kilka województw bądź ma charakter międzynarodowy, wspomaganie terenowych wydziałów w podejmowaniu inicjatyw pracy operacyjnej, procesowej oraz logistycznej, zapewnianie jednolitego systemu szkoleniowego, ewidencyjnego, informatycznego i ekspertyz dla jednostek terenowych i rozwój współpracy międzynarodowej.

W 1996 roku w Komendzie Głównej Policji zostały utworzone dwa kolejne wyspecjalizowane wydziały do zwalczania przestępczości zorganizowanej tj. Wydział do Walki z Terroryzmem Kryminalnym oraz Wydział do Spraw Operacji Specjalnych, a w kolejnych dwóch latach powołano Biuro do spraw Narkotyków KGP[427], „zespół S" do spraw

---

[425] W Komendzie Wojewódzkiej Policji w Krakowie oraz Bydgoszczy w grudniu 1991 roku zostały utworzone przy Wydziale Operacyjno-Rozpoznawczym sekcję „Antygang". Powołanie elitarnych jednostek walczących z lokalnymi przejawami przestępczości zorganizowanej przyczyniło się do zaostrzenia konfliktu pomiędzy lokalnym światem struktur przestępczości zorganizowanych. a organami ścigania. Skutkiem czego został zorganizowany zamach na Tomasz Warykiewicza, którego sprawca został wcześniej namierzony. W wyniku tego zdarzenia Tomasz Warykiewicz został przeniesiony do Warszawy, w której przy współpracy z Jerzym Nęckim, Mirosławem Nowacki, Adamem Rapackim i Sławomirem Śnieżko stworzył podwaliny polskiej pracy operacyjnej w postaci systemu PPP (policjant pod przykryciem). Tym samym już w połowie lat 90-tych zaczęto prowadzić operacje specjalne przy wykorzystaniu funkcjonariuszy działających pod przykryciem, którzy ze zmienioną tożsamością przenikali do struktur przestępczości zorganizowanych.

[426] Struktura organizacyjna Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną na podstawie Zarządzenia nr 39 Komendanta Głównego Policji z dnia 21 grudnia 1993 r. opierała się na dwóch szczeblach: centralnym i terenowym. W strukturze szczebla centralnego funkcjonowały trzy wydziały (Wydział I Informacji Kryminalnej, Wydział II Operacyjno-Śledczy, Wydział III Specjalny), zaś w ramach szczebla terenowego utworzono w największych miastach dwanaście wydziałów (Szczecin, Gdańsk, Olsztyn, Białystok, Warszawa, Bydgoszcz, Poznań, Wrocław, Łódź, Katowice, Kraków, Lublin), z których każdy obejmował swoim zasięgiem terytorialnym sąsiadujących województw. Rok później utworzono trzy kolejne wydziały terenowe w Rzeszowie, Kielcach i Zielonej Górze. Źródło: Zarządzenie nr 37 KGP z dnia 21 grudnia 1993 r., Zarządzenie nr 39 KGP z dnia 21 grudnia 1993 r., Zarządzenie nr 7 KGP z dnia 17 marca 1995 r., Zarządzenie nr 8 KGP z dnia 5 kwietnia 1995 r.

[427] W strukturze organizacyjnej Biura do spraw Narkotyków na podstawie Zarządzenia nr 7 Komendanta Głównego Policji z dnia 21 lutego 1997 r. funkcjonowały trzy wydziały z wyodrębnionym dyrektorem oraz zastępcą biura (Wydział I – spraw ogólnych, Wydział II – organizacyjno-informacyjny, Wydział III – operacyjno-rozpoznawczy i dochodzeniowo-śledczy).

operacji specjalnych oraz Wydział do Ochrony Świadka Koronnego[428]. Dalsze zmiany w zakresie rozwoju struktury organizacyjnej Policji nakierunkowanej na zwalczanie przestępczości zorganizowanej doprowadziły do wyodrębnianych przy komendach wojewódzkich policji następujących wydziałów: Wydziału do Walki z Przestępczością Zorganizowaną oraz Wydziału do Walki z Przestępczością Narkotykową, będących bezpośrednio podległymi pod właściwe biura Komendy Głównej Policji.

Przełomowy moment w historii polskich organów ścigania zajmujących się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej, wykazujących coraz częściej cechy organizacji przestępczej o charakterze mafijnym, było powołanie na mocy podpisanej w dniu 29 lutego 2000 roku Zarządzenia przez Komendanta Głównego nadinsp. Policji Jana Michnę, przy akceptacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Marka Biernackiego, terytorialnej służby śledczej pod nazwą „Centralne Biuro Śledcze"[429].

Nowo utworzona służba śledcza powstała w dniu 1 marca 2000 roku na szczeblu Komendy Głównej Policji w skutek scalenia Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną Komendy Głównej Policji i Biura do Walki z Przestępczością Narkotykową Komendy Głównej Policji[430]. Struktura organizacyjna CBŚ przewidywała istnienie siedmiu wydziałów (ekonomicznego, kryminalnego, dwóch narkotykowych, analitycznego, techniki operacyjnej oraz ochrony świadka) i zespołu operacji specjalnych.

W zakresie działalności Centralnego Biura Śledczego skoncentrowano się na zwalczaniu przestępczości zorganizowanej o charakterze transgranicznym, kryminalnym (haracze, broń, materiały wybuchowe, terroryzm), narkotykowym (produkcja, dystrybucja, handel, przemyt) oraz ekonomicznym (korupcja, wprowadzenie w obieg pieniędzy pochodzących z przestępstwa, oszustwa „karuzelowe", giełdowe, bankowe) [431]. Do którego zadań należy: tworzenie warunków do sprawnego rozpoznawania oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej, transgranicznej i narkotykowej, a zwłaszcza ustalenie

---

[428] Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 listopada 1998 r. w sprawie powołania oraz organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby do walki z przestępczością zorganizowaną i służby do walki z przestępczością narkotykową (Dz. Urz. KGP z 1999 r. Nr 5, poz. 22).

[429] Zarządzenie nr 1 Komendanta Głównego Policji w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej z dnia 29 lutego 2000 r. (Dz. Urz. KGP Nr 2, poz. 15).

[430] *Centralne Biuro Śledcze,* „Gazeta Policyjna" 2000, nr 9, s. 2.

[431] Par. 4 Zarządzenia nr 1 Komendanta Głównego Policji w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej z dnia 29 lutego 2000 r. (Dz. Urz. KGP Nr 2, poz. 15).

podmiotowych i przedmiotowych powiązań przestępczych, organizowanie, wykonywanie i koordynowanie czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych, przeciwko zorganizowanym strukturom przestępczym, organizowanie i podejmowanie współpracy krajowej i zagranicznej z organami ochrony prawnej nakierunkowanej na zwalczanie, wykrywanie oraz ściganie międzynarodowych grup przestępczych, przestępczości transgranicznej skutkującej spowodowaniem zagrożenia o znacznych rozmiarach uszczuplenia należności państwowej bądź uzyskania nielegalnej korzyści, wykrywanie i ściganie działalności przestępczej polegającej na wprowadzaniu do legalnego obrotu środków pochodzących z przestępstwa poprzez operacje finansowe oraz przedsięwzięcia gospodarcze, wykrywanie i ściganie przestępczości o charakterze korupcyjnym, w wyniku której uzyskano znaczne korzyści bądź spowodowano znaczne szkody w obrocie gospodarczym lub obszarze funkcjonowania administracji publicznej i instytucji państwowych, organizowanie i podejmowanie obsługi logistycznej umożliwiającej sprawne rozpoznawanie i ściganie sprawców przestępstw będących właściwym dla celów powołania służby śledczej.

W sierpniu 2000 roku na mocy Zarządzenia 12 Komendanta Głównego pod nadzorem wyznaczonego pełnomocnika mł. insp. Andrzeja Borka została określona została szczegółowa struktura organizacyjna Centralnego Biura Śledczego.

Na szczeblu kierownictwa funkcjonował dyrektor oraz podlegli mu trzej zastępcy. Na szczeblu centralnym usytuowano osiem wydziałów: Wydział I Ogólny, Wydział II do Zwalczania Zorganizowanej Przestępczości Kryminalnej, Wydział III Wsparcia Technicznego i Realizacji, Wydział IV do Zwalczania Aktów Terroru, Wydział V Świadka Koronnego, Wydział VI do Zwalczania Zorganizowanej Przestępczości Ekonomicznej, Wydział VII do Zwalczania Przestępczości Narkotykowej, Wydział VIII Analiz i Kontaktów Międzynarodowych.

Zaś w ramach Zespołu „S" – bezpośrednio podległych pod kierownictwo Centralnego Biura Śledczego w Komendzie Głównej Policji, powołano jednostki terenowe: Zarząd I Warszawa, Zarząd II Katowice, Wydział IX Białystok, Wydział X Bydgoszcz, Wydział XI Gdańsk, Wydział XII Gorzów, Wydział XIII Kielce, Wydział XIV Kraków, Wydział XV Lublin, Wydział XVI Łódź, Wydział XVII Olsztyn, Wydział XVIII Opole, Wydział XIX Poznań, Wydział XX Rzeszów, Wydział XXI Szczecin, Wydział XXII Wrocław.

Kolejne lata przyniosły zmiany organizacyjne wymagane potrzebami wynikającymi z konieczności dostosowania do panujących warunków[432]. W ramach reorganizacji nastąpiła likwidacja Wydziału V oraz przekształcono Zespół „S" na Zarząd IV Centralnego Biura Śledczego, a w krótkim czasie po tym w struktury CBŚ KGP włączono dwa dodatkowe wyspecjalizowane zarządy oraz utworzono nowe biuro[433]. Wprowadzane sukcesywnie zmiany w strukturze Centralnego Biura Śledczego doprowadziły do wytworzenia w 2005 roku dwóch segmentów, szczebla centralnego, w którego skład wchodziły dwa zarządy (Zarząd Ochrony Świadka Koronnego, Zarząd Operacji Specjalnych), dwanaście wydziałów oraz Zespół Prasowy i segmentu jednostek terytorialnych zlokalizowanych w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu.

W wyniku dalszych przekształceń istotną z punku widzenia reorganizacyjnego okazał się rok 2013, w którym wprowadzono nowy regulamin określający zadania Centralnego Biura Śledczego oraz zmiany strukturalne m.in. obejmujące likwidację Wydziału Operacji Międzynarodowych, którego zadania w dalszym ciągu prowadzić miało Międzynarodowe Centrum Szkoleniowe do zwalczania Nielegalnych Laboratoriów Narkotykowych wraz z merytorycznymi wydziałami centrali CBŚ. Zmiany dotknęły również jednostek terenowych, które wymagały ujednolicenia[434].

Docelowo w wyniku przekształceń strukturalnych, jak wydziały na prawach zarządów w Kielcach, Opolu, itp., stworzono siedemnaście zarządów terenowych (16 zarządów w województwach oraz dodatkowo w mieście Warszawa), dwa zarządy specjalne o charakterze centralnym, obejmujące swoim zasięgiem terytorium Polski oraz realizacji poza granicami kraju (Zarząd Ochrony Świadka Koronnego Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji i Zarząd Operacji Specjalnych Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji).

---

[432] Zarządzenie nr 7 Komendanta Głównego Policji uchylające zarządzenie w sprawie określenia szczegółowej struktury organizacyjnej i właściwości terytorialnej Centralnego Biura Śledczego z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. Urz. KGP Nr 10, poz. 630).

[433] Utworzone dwa nowe zarządy (Zarząd Bojowy i Zarząd Wsparcia Bojowego) powstały w wyniku przeformowania z Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego w Warszawie w wyspecjalizowane komórki organizacyjne. Rozkazem organizacyjnym nr 18/03 Komendanta Głównego Policji w sprawie zmian etatu Centralnego Biura Śledczego z dnia 11 września 2003 r. obydwa zarządy zostały przekształcone w Biuro Operacji Antyterrorystycznych. Następnym rozkazem nr 32/03 Komendanta Głównego Policji utworzone Wydziały CBŚ w Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie oraz Wrocławiu zastąpiono zarządami terenowymi.

[434] P. Ostaszewski, *CBŚ - reorganizacja,* „Policja 997" 2013, nr 5 (98), s. 8-10.

Centralne Biuro Śledcze do dnia 9 października 2014 r. funkcjonowało jako komórka organizacyjna Komendy Głównej Policji[435]. Na mocy przyjętej w dniu 26 czerwca 2014 roku, przez Parlament Rzeczypospolitej Polski, ustawy o zmianie ustawy o Policji oraz innych niektórych ustaw, ustanowiono w strukturach organizacyjnych KGP Centralne Biuro Śledcze jako jednostkę organizacyjną Policji służby śledczej zmieniając nazwę na Centralne Biuro Śledcze Policji[436]. Wprowadzone po 26 czerwca 2014 roku przepisy w sposób jednoznaczny określiły Centralne Biuro Śledcze Policji jako jednostkę odpowiedzialną za realizację zadań na terytorium całego kraju, i nie tylko, polegających na rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Zmiany dotyczące decentralizacji uprawnień operacyjnych i procesowych służby śledczej motywowane były możliwością skuteczniejszego zarządzania całą formacją przez Komendanta Głównego Policji, a jednocześnie zoptymalizowanie zadań dla których służba ta została powołana (zwalczanie przestępczości zorganizowanej, prowadzenie programów ochrony świadków koronnych, realizacje operacji specjalnych).

Przeniesienie części uprawnień Komendanta Głównego Policji w zakresie pracy operacyjnej na podległego mu Komendanta Centralnego Biura Śledczego miało na celu skuteczne zwalczanie dynamicznie zmieniającej się przestępczości zorganizowanej oraz usprawnienie podejmowania działań policyjnych względem członków zorganizowanych grup, związków przestępczych, które wymagają odpowiedniego czasu reakcji na uzyskane informacje i przygotowanie operacji specjalnych. Dodatkowo w zakres CBPŚ wpisano przeciwdziałanie przestępczości związanej z atakami terrorystycznymi.

Regulaminem Centralnego Biura Śledczego Policji z dnia 30 maja 2020 roku określona została struktura organizacyjna, tryb kierowania oraz zadania komórek organizacyjnych CBŚP. Strukturę organizacyjną Centralnego Biura Śledczego przedstawia zamieszczony poniżej rysunek 8.

[435] Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014 poz. 1199).
[436] P. Ostaszewski, *Powstanie CBŚP,* "Policja 997" 2014, nr (115), s. 8-10; B. Furgała, *Aspekty prawne,* "Policja 997" 2014, nr 115, s. 10-12.

Rysunek 8. Organizacja Centralnego Biura Śledczego Policji od 2020 r

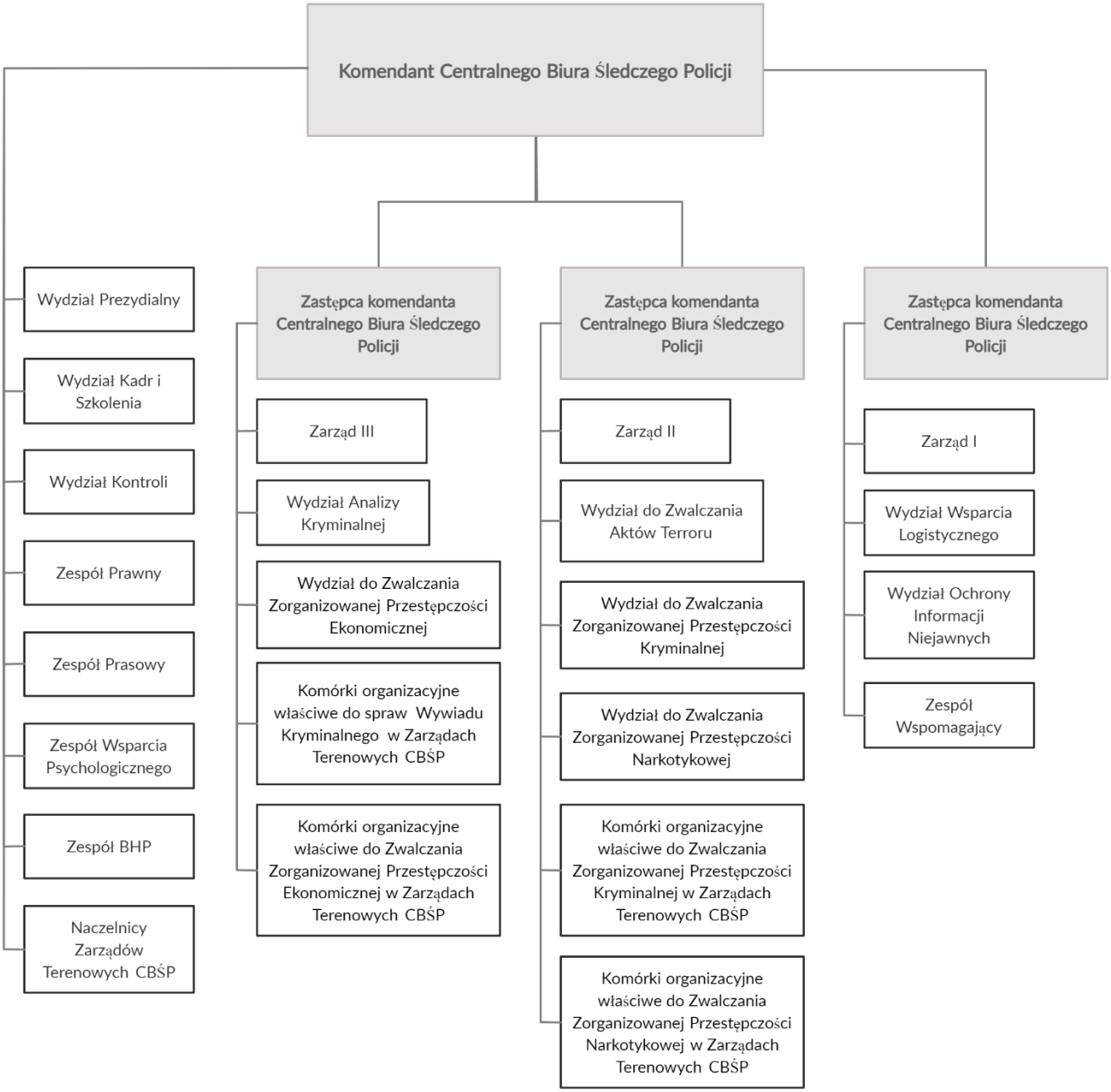

Źródło: opracowanie własne na podstawie Regulaminu Centralnego Biura Śledczego Policji z dnia 30 marca 2020 r.

Głównymi kierunkami działalności Centralnego Biura Śledczego Policji była intensyfikacja przedsięwzięć mających na celu rozpoznawanie, wykrywanie i ograniczanie rozwoju najgroźniejszych zorganizowanych grup przestępczych. Priorytetem na poprzednie lata przedstawiały się następująco: 2008 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalnym (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwanie mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, przeciwdziałanie zjawisku terroru kryminalnego, przestępczości narkotykowej); 2009 rok - przestępczość

zorganizowana o charakterze kryminalnym (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, przeciwdziałanie zjawisku terroru kryminalnego, przestępczości narkotykowej); 2010 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalnym i ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, przeciwdziałanie zjawisku terroru kryminalnego, przestępczości narkotykowej); 2011 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalnym i ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, przeciwdziałanie zjawisku terroru kryminalnego, przestępczości narkotykowej); 2012 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalnym i ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej); 2013 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze kryminalnym i ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, zwalczanie grup trudniących się nielegalną produkcja i handlem bronią, amunicją oraz kradzieżami i uprowadzeniami dla okupu); 2014 rok - przestępczość zorganizowana o charakterze ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej); 2015 rok - przestępczość zorganizowana przeciwko bezpieczeństwu obywateli oraz o charakterze ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, zwalczanie przestępczości narkotykowej tj. likwidacja laboratoriów narkotyków syntetycznych, miejsc magazynowania środków oraz profesjonalnych plantacji marihuany); 2016 rok - przestępczość zorganizowana przeciwko bezpieczeństwu obywateli oraz o charakterze ekonomicznym działająca na szkodę Skarbu Państwa (zwalczanie przestępczości w zakresie wyłudzeń podatku VAT, zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z popełniania przestępstw, odzyskiwania mienia utraconego w wyniku działalności przestępczej, zwalczanie przestępczości narkotykowej tj. likwidacja laboratoriów narkotyków syntetycznych, miejsc magazynowania środków oraz profesjonalnych plantacji marihuany); 2017 rok - przestępczość zorganizowana przeciwko bezpieczeństwu obywateli oraz o charakterze ekonomicznym działająca na szkodę

Skarbu Państwa (zwalczanie przestępczości w zakresie wyłudzeń podatku VAT, zwalczanie przestępczości akcyzowej związanej z nielegalną produkcją, przemytem papierosów oraz importu tytoniu, zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z działalności przestępczej); 2018 rok - przestępczość zorganizowana przeciwko bezpieczeństwu obywateli oraz gospodarce państwa (zwalczanie przestępczości w zakresie wyłudzeń podatku VAT, zwalczanie przestępczości akcyzowej związanej z nielegalną produkcją, przemytem papierosów oraz importu tytoniu, zabezpieczenie mienia sprawców pochodzącego z działalności przestępczej, identyfikacja i przeciwdziałanie legalizacji korzyści pochodzących z przestępczości zorganizowanej tj. prania pieniędzy).

Przedstawione powyżej priorytety działalności Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji, później Centralnego Biura Śledczego Policji ulegają z czasem zmianom, co świadczy o ewoluowaniu, dostosowywaniu się przestępczości zorganizowanej do nowych warunków gospodarczych, porządku prawnego, czy sytuacji społecznej. Stąd w strukturach tej służby konieczne są również nowe rozwiązania organizacyjne i strukturalne.

Narzędziem umożliwiającym sprawne zwalczanie przestępczości zorganizowanej jest praca operacyjna. Rola pracy operacyjnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej sprowadza się do pozyskiwania informacji w postaci rozpoznawania środowiska kryminalnego lub określonego problemu i w konsekwencji poszukiwania źródła dowodu[437]. Jeszcze pod koniec lat 80 i 90 ubiegłego wieku praca operacyjna prowadzona była w sposób rozdzielny z czynnościami procesowymi podejmowanymi przez organy ścigania w postępowaniach przygotowawczych. Klauzula poufności pracy operacyjnej oddzielająca ją od procesu karnego tworzyła swego rodzaju autonomiczność w wykrywaniu przestępstw i ich sprawców. Toteż wyróżnikiem jej stała się niejawność.

Tajność czynności operacyjno-rozpoznawczych miała na celu nie tylko ochronę metod i sposobów pozyskiwania informacji, ale również rezultatów. Dlatego też zdarzały się sytuacje, w których dzięki niejawnej pracy organów ścigania uzyskiwano informację o mechanizmach popełnianych przestępstw oraz ich sprawcach, podczas gdy na drodze procesowej prowadzonego postępowania przygotowawczego nie można było zgromadzić dostatecznych dowodów winy. Tak niedorzeczne sytuacje z perspektywy współczesnych form zwalczania przestępczości w Polsce, były rezultatem odrębności dwóch niezależnych od siebie procesów wykrywania przestępstw i wykroczeń.

[437] Zob. szerzej: D. Borowska, *Wywiad policji – wybrane problemy społeczno-polityczne,* [w:] pod red. J. Maciejewski, I. Wolska-Zagata, *Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych,* Wrocław 2014, s. 197-199.

Współcześnie praca operacyjna jest istotnym elementem wykrywania i zapobiegania popełnianiu przestępstw. Dążąc do rozpoznania mechanizmu popełnienia czynów zabronionych, ustalenia miejsca pobytu i zatrzymania sprawcy, jednocześnie dostarczając dowodów jego winy[438].

Czynności operacyjno-rozpoznawcze mogą poprzedzać rozpoczęcie prowadzenia postępowania przygotowawczego, być prowadzone równolegle z postępowaniem przygotowawczym oraz być prowadzone po zakończeniu postępowania przygotowawczego np. po umorzeniu dochodzenia lub śledztwa w wyniku niewykrycia sprawców czynu zabronionego[439]. Skuteczność tych działań opiera się na możliwości dostarczenia jednoznacznego, częstokroć niepodważalnego materiału dowodowego w procesie karnym. Zgromadzony materiał dowodowy dzięki pracy operacyjnej będący podstawą do wszczęcia postępowania przygotowawczego bądź przejścia z fazy postępowania *ad rem* do *ad personam* niejednokrotnie byłby niemożliwy do uzyskania wyłącznie przy wykorzystaniu czynności procesowych.

W odniesieniu do występowania zjawiska przestępczości zorganizowanej należy podkreślić, iż warunek zakończenia funkcjonowania struktury zorganizowanej stanowi zebranie w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego znaczących i niepodważanych materiałów dowodowych, wskazujących jednoznacznie na kryminalistyczną działalność każdego z jej członków[440]. Dlatego też przypisuje się istotne znaczenie czynności operacyjno-rozpoznawczych w przeciwdziałaniu, zwalczaniu zorganizowanych grup przestępczych.

Skalę podejmowanych czynności operacyjno-rozpoznawczych przez służbę specjalną powołaną do zwalczania przestępczości zorganizowanej, którą jest Centralne Biuro Śledcze przedstawia zamieszczony poniżej wykres nr 13. Przedstawione dane świadczą o wykorzystywaniu narzędzi pracy operacyjnej w rozpoznawaniu środowisk kryminalnych o charakterze zorganizowanym, a jednocześnie prowadzą do konkluzji, iż stanowią one jedyny skuteczny środek zwalczania tego typu zjawiska.

---

[438] B. Sprengel, *Praca operacyjna Policji*, Toruń 2018, s. 15-20.
[439] J. Gołębiewski, *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008, s. 17-23.
[440] P. Herbowski, *Poufne osobowe źródła informacji. Aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe,* Warszawa 2018, s. 334-338.

Wykres 13. Liczba osób objętych zainteresowaniem w sprawach operacyjnych i procesowych, działających w rozpoznanych zorganizowanych grupach przestępczych w latach 2001-2018

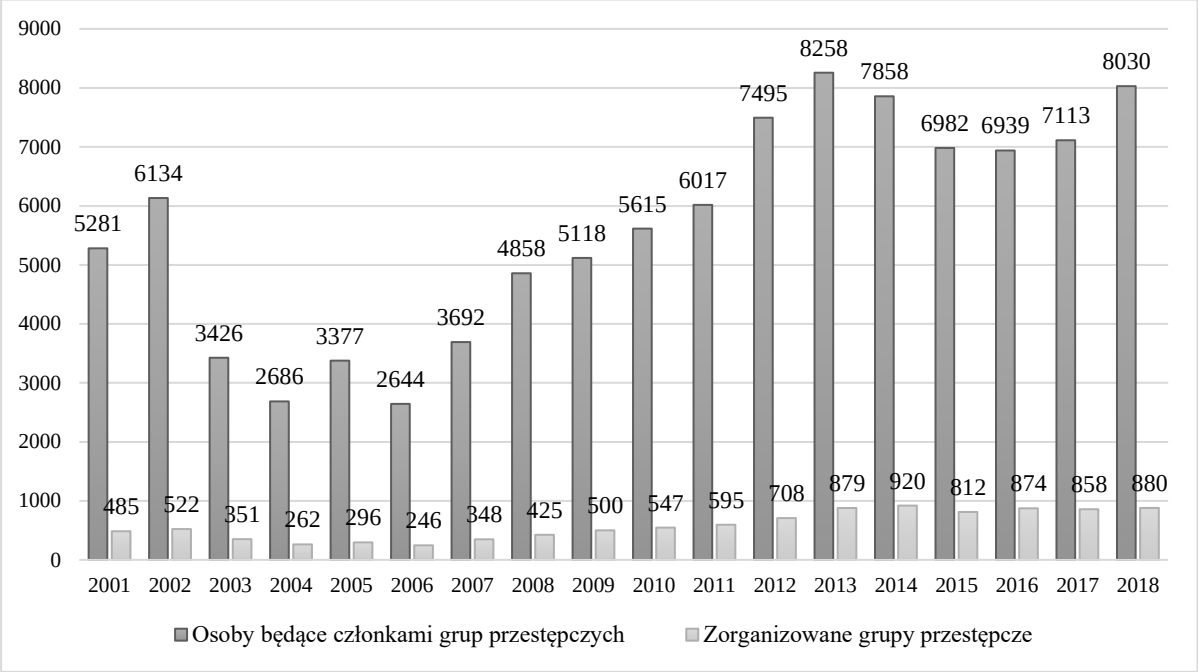

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji

Prowadzone rozpoznanie wśród grup przestępczych względem struktury, zakresu oraz zasięgu działalności umożliwia organom ścigania podjęcie skutecznych przedsięwzięć nakierunkowanych na zatrzymanie jej członków i w konsekwencji likwidacji grupy.

Na zaprezentowanym powyżej wykresie w początkowych latach działalności Centralnego Biura Śledczego Komendy Głównej Policji widoczny jest diametralny spadek przestępczości zorganizowanej. Okres spadkowy utrzymuje się do czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej. Następnie od roku w którym Polska dołączyła do strefy Schengen zauważalna jest utrzymująca się tendencja wzrostowa liczby grup. Niemniej jednak pomimo uzyskania statusu państwa członkowskiego wspólnoty europejskiej udział grup zorganizowanych międzynarodowych w latach 2007 – 2012 utrzymuje się na w miarę stabilnym poziomie od 5,5 % do 7,6 % udziału w skali rozpoznanych grup. Najwyższy udział grup o charakterze międzynarodowym odnotowywany był na początku XXI wieku, który ulegał spadkowi z 16,5 % w 2002 roku do 11,4 % w 2006 roku. Po sześcioletnim spadku udziału grup o charakterze międzynarodowym w całkowitej liczbie grup przestępczych, w 2013 roku zauważalny jest wzrost udziału z 12,3% do 14,5 % w 2018 roku. Tendencja ta wskazuje, iż przestępczość zorganizowana coraz częściej przybiera formę organizacji przestępczej działającej w skali międzynarodowej. Istotnym również z punktu widzenia kryminologii jest

fakt funkcjonowania grup przestępczych rosyjskojęzycznych działających na terytorium Rzeczypospolitej od początku istnienia Centralnego Biura Śledczego do chwili obecnej. Liczba grup rosyjskojęzycznych najwięcej wynosiła w latach 2001-2003 (6-9) oraz 2010-2011 (7-10). W pozostałym okresie liczba grup utrzymuje się w miarę na stałym poziomie od 2 do 6.

Odzwierciedlenie tendencji zmiennej względem liczby osób będących w zainteresowaniu CBŚ (CBŚP) ma liczba wszczętych i zakończonych postępowań przygotowawczych. Okresy w których zauważalny jest wzrost zarówno dla osób rozpoznanych jako członkowie grup przestępczych jak i wszczętych i zakończonych postępowań przygotowawczych obejmuje lata 2007-2012. Opisane zjawisko przedstawia wykres nr 14.

Wykres 14. Liczba wszczętych i zakończonych postępowań przygotowawczych przez Centralne Biuro Śledcze Policji w skali kraju w latach 2001-2018

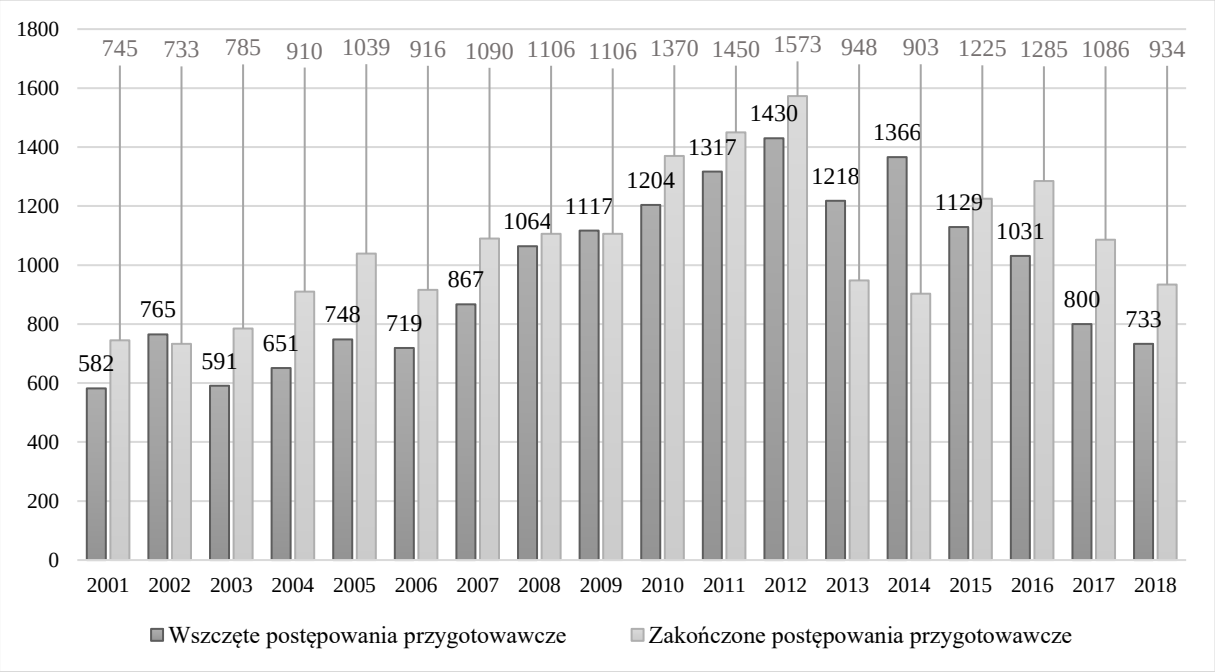

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji

Przedstawiony wykres ukazuje stopniowo rosnącą liczbę prowadzonych postępowań przygotowawczych przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego KGP (Centralnego Biura Śledczego Policji) począwszy od 2001 roku, w którym liczba wszczętych postępowań przygotowawczych wynosiła 582 i 745 zakończonych[441]. W 2018 roku liczba wszczętych

[441] Na liczbę zakończonych postępowań przygotowawczych składają się postępowania prowadzone w bieżącym roku oraz postępowania prowadzone z poprzedniego okresu rozliczeniowego. Ze względu na wysoki stopień skomplikowania prowadzonych postępowań

postępowań wynosiła 733, a zakończonych zaś 934. Najwyższy współczynnik prowadzonych postępowań przygotowawczych i jednocześnie zakończonych odnotowano w 2012 roku[442], spowodowane jest to zebraniem dostatecznej ilości materiałów, często w poprzednim okresie rozliczeniowym, uzasadniających zaistnienie czynu zabronionego i na tej podstawie podjęcie decyzji o wszczęciu postępowania przygotowawczego[443]. Okresy spadkowe mogą świadczyć o wzroście skuteczności w zwalczaniu działalności przestępczej w poprzednim okresie rozliczeniowym, bądź migracji przestępczości zorganizowanej w inne sektory, obarczone mniejszym ryzykiem wykrycia ze strony organów ścigania, a jednocześnie równie lukratywnym.

Inny wskaźnik podejmowanej aktywności Centralnego Biura Śledczego Policji stanowi liczba osób zatrzymanych w prowadzonych postępowaniach oraz liczba osób występujących w charakterze podejrzanego, względem której wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów po zgromadzeniu materiału dowodowego. W przypadku przestępczości zorganizowanej ilość udowodnionych czynów przestępnych znacznie przewyższa liczbę osób podejrzanych, co przedstawia tabela nr 4, świadczy to o dłuższej perspektywie czasu przestępnej działalności, nakierunkowanej na maksymalizację zysków, przy jednoczesnym popełnianiu wielu czynów zabronionych przez każdego z członków grupy.

Tabela 4. Liczba osób zatrzymanych, osób wobec, których wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów oraz liczba łącznie przedstawionych zarzutów w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018

Rok	Liczba osób zatrzymanych	Liczba osób podejrzanych	Liczba przedstawionych zarzutów
2001	b.d.	3218	7439
2002	b.d.	4015	10571
2003	b.d.	3687	10644
2004	b.d.	4261	11303

przygotowawczych przez Centralne Biuro Śledcze Policji okres ich prowadzenia może trwać nawet kilka lat.

[442] Wysokie wskaźniki wszcząć, zakończeń oraz tok prowadzonych spraw jednoznacznie wskazuje na wysoki stopień obciążenia funkcjonariuszy odpowiedzialnych za merytoryczne procesowe prowadzenie postępowań przygotowawczych.

[443] K. Laskowska, *Przestępczość zorganizowana w Polsce*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2002, nr 3, s. 69.

2005	3271	4557	12684
2006	3347	4718	13268
2007	4020	5167	17229
2008	3198	4817	15862
2009	3459	5141	15572
2010	3590	5306	17140
2011	4260	5921	21910
2012	3951	5727	21940
2013	3949	5404	17411
2014	3763	4988	15834
2015	3477	4476	17056
2016	2943	4103	13980
2017	2761	3761	11748
2018	2093	3833	11900

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji.

Podejmowanie działań w postaci zatrzymania osoby w przypadku przestępczości o charakterze zorganizowanym najczęściej odbywa się na etapie zebranego już materiału dowodowego i może być realizowana w stosunku do większej ilości osób w tym samym czasie. Tego typu zabiegi mają na celu odizolowanie ze środowiska możliwie największej liczby członków grupy w celu zapobieżenia zacierania śladów działalności przestępczej, bądź wyeliminowania ryzyka ukrycia się. Toteż wskaźniki zrealizowanych zatrzymań w poszczególnych latach w dużej mierze zależne są od struktury organizacyjnej grup przestępczych funkcjonujących w danym okresie, liczebności ich członków i zasięgu działalności. Dlatego liczba zatrzymań w przypadku przestępczości zorganizowanej nie przedkłada się na wskaźnik skuteczności, jak ma to miejsce w przypadku przestępstw popełnianych przez pojedynczego sprawcę, który dość często zatrzymywany jest na gorącym uczynku.

Wyniki pracy Centralnego Biura Śledczego Policji w odniesieniu do poszczególnych okresów rozliczeniowych zostały przedstawione w tabeli nr 5. Zaprezentowane dane odnoszą się do liczby osób wobec, których wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów o udział w zorganizowanej grupie przestępczej, związku przestępczym tj. o czyn art. 258 § 1 i 2

k.k. lub zarzutów o zakładanie bądź kierowanie grupą albo związkiem przestępczym tj. o czyn z art. 258 § 3 k.k.

Tabela 5. Liczba członków oraz liderów zorganizowanych grup przestępczych działających na terenie Rzeczypospolitej Polski oraz na arenie międzynarodowej, wobec których wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów z uwzględnieniem liczby sformułowanych zarzutów w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018

Rok	Liczba osób podejrzanych o czyn z art. 258§ 1 i 2 k.k.	Liczba przedstawionych zarzutów z treści art. 258§ 1 i 2 k.k.	Liczba osób podejrzanych o czyn z art. 258§ 3 k.k.	Liczba przedstawionych zarzutów z treści art. 258§ 3 k.k.
2001	873	b.d.	95	b.d.
2002	1142	b.d.	108	b.d.
2003	1124	1237	130	139
2004	1130	1146	154	158
2005	1355	1400	136	138
2006	1432	1474	165	168
2007	2003	2057	193	206
2008	1575	1614	152	154
2009	1657	1676	179	184
2010	1731	1774	165	169
2011	1712	1739	186	187
2012	1518	1551	156	159
2013	1426	1458	143	145
2014	1468	1494	154	160
2015	1348	1358	117	124
2016	1362	1369	160	164
2017	1693	1653	167	169
2018	1763	1776	151	152

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji.

Środki zapobiegawcze[444], będące środkami przymusu stosowanymi w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania przygotowawczego, sądowego, bądź zapobiegnięcia popełnieniu przez podejrzanego, oskarżonego nowego ciężkiego przestępstwa, mają służyć zapobieżeniu utrudnienia podjęcia przez podejrzanego, oskarżonego zachowania, które wpłynęłoby na prawidłowy przebieg procesu karnego lub w wyjątkowych sytuacjach uniemożliwieniu dalszej działalności przestępczej[445].

Celowość stosowania środka zapobiegawczego w polskim prawie karnym nakierunkowane jest na: wykryciu i pociągnięciu do odpowiedzialności karnej sprawcy czynu zabronionego, a osoba której nie zdołano udowodnić winy nie poniosła odpowiedzialności, stosowanie ich wobec domniemanego sprawcy ma ułatwić wykrycie ewentualnych współsprawców przestępstwa[446], ujawnieniu okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa poprzez zastosowanie właściwych środków przewidzianych w prawie karnym, dzięki którym zostały spełnione zadania postępowania karnego w zwalczaniu przestępczości, zapobieganiu i umacnianiu poszanowania praw i zasad społecznego współżycia[447], uwzględnieniu chronionych prawem interesów pokrzywdzonego[448], poczynieniu prawidłowych ustaleń faktycznych, dzięki którym możliwe będzie podjęcie rozstrzygnięcia sprawy w określonym terminie[449].

Warunkiem zastosowania środków zapobiegawczych jest zebranie w postępowaniu przygotowawczym, jurysdykcyjnym wystarczającego materiału dowodowego uzasadniającego występowanie dużego prawdopodobieństwa popełnienia przez podejrzanego, oskarżonego zarzucanego mu czynu przestępczego[450].

---

[444] Środki zapobiegawcze dzielą się na izolacyjne, których istotą jest pozbawienie wolności oraz nieizolacyjne, które polegają na pozbawieniu lub ograniczeniu podejrzanemu, oskarżonemu praw, z tym iż pozostaje on w dalszym ciągu na wolności. Mogą one objawiać się w ograniczeniu w swobodzie przemieszczania się, praw pracowniczych, zawodowych lub majątkowych. Jedynym środkiem zapobiegawczym przewidzianym przez Kodeks postępowania karnego o charakterze izolacyjnym jest tymczasowe aresztowanie (art. 250 k.p.k. i 258 k.p.k.). Pozostałe środki mają charakter nie izolacyjny, należ do nich: poręczenie majątkowe (art. 266 k.p.k.), społeczne (art. 271 k.p.k.), indywidualne (art. 272 k.p.k.), dozór Policji (art. 275 k.p.k.), nakaz opuszczenia przez oskarżonego lokalu mieszkalnego (art. 275a k.p.k.), zakaz opuszczania kraju (art. 277 k.p.k.).

[445] Cele zastosowania środków zapobiegawczych przede wszystkich przyjmują charakter procesowy, rzadziej zapobiegawczy (prezencyjny). W postępowaniu przygotowawczym środki zapobiegawcze stosuje sąd lub prokurator (art. 250 § 4 k.p.k.). Zaś w postępowaniu jurysdykcyjnym są one stosowane wyłącznie przez sąd. Jedynym przewidzianym możliwym do zastosowania środkiem w obydwu postępowaniach jest tymczasowe aresztowanie (art. 250 § 1 k.p.k.).

[446] Art. 2 § 1 pkt. 1 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego.

[447] Art. 2 § 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego.

[448] Art. 2 § 1 pkt. 3 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego.

[449] Art. 2 § 1 pkt. 4 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego.

[450] K. Izydorczyk, *„Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa" oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 r.*, [w:] pod red. T. Grzegorczyk, *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011, s. 176 -177.

Dlatego też zastosowanie, a później utrzymywanie środka zapobiegawczego wobec osoby jest bezzasadne, gdy są wątpliwości względem czynu czy wypełnia on znamiona przestępstwa, nie można również zaprzeczyć iż ocena dowodów przy ich stosowaniu jest chwilowa i może ulec zmianie.

Niemniej jednak środki zapobiegawcze, w tym najsurowszy z nich w postaci tymczasowego aresztowania, stanowią niezbędne narzędzia zwalczania przestępczości, w szczególności o charakterze zorganizowanym, gdyż w przypadku występowania zjawiska przestępczości zorganizowanej zazwyczaj występują współistniejące czyny zabronione powstałe na skutek jej działalności przestępczej.

Tym samym przy czynach zagrożonych surową karą pozbawienia wolności oraz utrwalone w tym zakresie orzecznictwo Sądu Najwyższego[451], Sądów Apelacyjnych[452] i Sądów Okręgowych[453], stwierdzić należy, iż przy surowym zagrożeniu karą, zawsze istnieje obawa, że podejrzany, oskarżony podejmie działania zmierzające do uniknięcia surowej odpowiedzialności karnej i w tym celu będzie się ukrywał lub podejmie inne działania zmierzające do utrudniania prowadzenia postępowania karnego.

Dodatkowo okoliczności czynu udziału w grupie o charakterze zorganizowanym oznaczają, że podejrzany, oskarżony pozostając na wolności może nakłaniać innych świadków do składania fałszywych zeznań lub współpodejrzanego do składania korzystnych dla niego wyjaśnień, usuwać, niszczyć lub w inny sposób zacierać ślady swojego działania albo w inny bezprawny sposób utrudniać postępowanie karne.

Skale wykorzystania środków zapobiegawczych przez Centralne Biur Śledcze KGP, później Centralne Biur Śledcze Policji przedstawia zamieszczona poniżej tabela 6.

---

[451] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 310/18; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 364/15: patrz również: Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie skargi nr 29345/09, Lex nr 1652023; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 września 2011 r. w sprawie skargi nr 15476/06, Lex nr 898138; Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 października 2008 r. w sprawie skargi nr 6767/03, Lex nr 456955.

[452] Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 sierpnia 2008 r., w sprawie II AKp 115/08, Lex nr 465061; Postanowienie Sadu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 października 2008., w sprawie II AKz 495/08, Lex nr 559920;

[453] Wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy III Wydział Karny z dnia 7 października 2020 r. w sprawie III K 30/20.

Tabela 6. Liczba zastosowanych środków zapobiegawczych w stosunku do członków zorganizowanych grup przestępczych w postępowaniach prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018

Rok	Zastosowane środki zapobiegawcze w stosunku do członków zorganizowanych grup przestępczych			
	Areszt tymczasowy	Dozór policyjny	Poręczenie majątkowe	List gończy
2001	1621	566	248	149
2002	1811	787	346	130
2003	1922	705	340	141
2004	1842	981	521	127
2005	2009	924	535	134
2006	2054	842	731	150
2007	2312	1609	1377	195
2008	1824	1517	1330	148
2009	1827	1553	1086	158
2010	1905	1597	1044	154
2011	1860	1929	1164	183
2012	1628	1871	1287	133
2013	1446	1971	1251	117
2014	1419	1815	1121	117
2015	980	1692	1111	67
2016	996	1301	824	72
2017	1245	1431	980	72
2018	1304	1584	1116	75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji

Strategia zwalczania przestępczości zorganizowanej opiera się nie tylko na likwidacji zjawiska przestępczości, ale również na pozbawieniu sprawców owoców ich kryminalnej aktywności[454]. Pozbawienie członków zorganizowanych grup przestępczych środków finansowych pochodzących z przestępczej działalności stanowi bardziej efektywne narzędzie

[454] A. Czwojda, *Przepadek korzyści majątkowej w polskim prawie karnym,* Wrocław 2018, s. 131-138.

w zwalczaniu, aniżeli długoletnia kara pozbawienia wolności, gdyż zgromadzone korzyści stanowią bazę ekonomiczną dalszej aktywności kryminalnej.

Determinantem przy podejmowaniu działalności kryminalnej przez sprawców, w szczególności sfery gospodarczej, stanowi finansowa opłacalność czynu zabronionego[455]. Sprawcy przestępstw o charakterze ekonomicznym popełnianych samodzielnie bądź uczestnicząc w zorganizowanych grupach przestępczych odnoszą wysokie korzyści powodując znaczne straty dla Skarbu Państwa, osób fizycznych, prawnych, jednostek organizacyjnych bądź nie posiadających osobowości prawnej.

Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, szybki rozwój gospodarki, swobodny przepływ towarów, osób i usług, ma istotny wpływ na możliwości pozyskiwania środków z działalności przestępczej. Uzyskiwane korzyści z czynów zabronionych w szybki sposób mogą być legalizowane. Znaczenie oraz skala problemu została dostrzeżona już w trakcie tworzenia k.k. z 1997 r.. Ustawodawca przewidział instrumenty, które umożliwiają pozbawienie sprawców owoców przestępstw tj. przedmiotów, korzyści pochodzących z kryminalnej działalności. Wartość zabezpieczonego mienia, pochodzącego z przestępczej działalności, w prowadzonych postępowaniach przygotowawczych przez Centralne Biur Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji obrazuje tabela nr 7.

Tabela 7. Wartość zabezpieczonego mienia (środki finansowe zgromadzone w gotówce, zdeponowane w skrytkach i rachunkach bankowych, nieruchomości, pojazdy, itp.) w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018

Rok	Wartość zabezpieczonego mienia w zł	Wartość odzyskanego mienia
2001	56 000 000	139 436 497
2002	576 675 772	50 487 154
2003	219 333 088	17 753 979
2004	221 717 679	14 464 413
2005	85 823 007	b.d.
2006	172 737 160	b.d.
2007	207 936 956	b.d.

[455] Z. Rau, *op. cit.*, s. 146-150.

2008	169 883 753	26 055 211
2009	171 933 797	28 352 540
2010	229 437 497	29 487 250
2011	278 975 498	40 149 043
2012	248 761 065	42 582 224
2013	348 406 986	40 624 085
2014	387 057 104	56 834 808
2015	626 251 164	44 265 507
2016	335 099 345	38 643 317
2017	643 720 395	48 193 394
2018	853 313 760	33 172 532

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji

Skuteczne wykorzystanie przytoczonych wyżej metod, narzędzi prawnych oraz taktyki prowadzenia czynności przez Centralne Biuro Śledcze Policji ma wpływ na ostateczne efekty. Wysokie współczynniki podejmowanych czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz procesowych przedkładają się na zgromadzenie materiału dowodowego koniecznego do realizacji zatrzymań, stosowania środków zapobiegawczych i dalszej konsekwencji możliwości zabezpieczenia owoców przestępczej działalności.

Całokształt trudu w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym przedstawia tabela nr 8, w której ujęto wyeliminowane grupy przestępcze. Uwzględniając poszczególne okresy rozliczeniowe, szczególnie wysokie parametry zauważalne są w początkowych latach istnienia CBŚ KGP tj. 2001-2003.

Istotnym z punktu widzenia statystycznego jest fakt nieustannej ewolucji zjawiska przestępczości zorganizowanej, która w określonych okresach zmienia swoje obszary przestępczej działalności, jednocześnie dostosowując swoją strukturę organizacyjną do panujących warunków, dlatego też średnia liczba członków grup zorganizowanych danej branży w może różnić się w poszczególnych latach.

Tabela 8. Liczba rozbitych zorganizowanych grup przestępczych o krajowym i międzynarodowym zasięgu aktywności przestępczej, przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018

Rok	Wyeliminowane grupy przestępcze
2001	240
2002	244
2003	250
2004	179
2005	139
2006	143
2007	179
2008	159
2009	155
2010	150
2011	201
2012	183
2013	155
2014	152
2015	159
2016	166
2017	176
2018	187

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w sprawozdaniach i raportach rocznych Centralnego Biura Śledczego Policji

Centralne Biuro Śledcze Policji pomimo funkcjonowania szesnastu Zarządów Centralnego Biura Śledczego Policji prowadzi jedynie zbiorcze dane statystyczne dla całej formacji, stąd brak jest możliwości wskazania występowania zjawiska przestępczości zorganizowanej na obszarze działania konkretnego Zarządu CBŚP. Wynika to także z faktu, że istniejące Zarządy CBŚP często podejmują działania na terytorium całej Polski współpracując z innymi Zarządami oraz poza granicami kraju bez względu na deklarowaną właściwość terytorialną.

Inaczej ma się rzecz względem jednostek organizacyjnych Policji. Zgodnie z dokonanym podziałem na garnizony Policji właściwym dla prowadzenia spraw, postępowań przygotowawczych dla województwa dolnośląskiego jest Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu wraz z podległymi jej czterema jednostkami Policji na poziomie Komend Miejskich Policji i dwudziestoma dwoma jednostkami na poziomie Komend Powiatowych Policji[456].

W skład służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu wchodzą następujące komórki organizacyjne: Wydział Kryminalny, Wydział Dochodzeniowo-Śledczy, Wydział Techniki Operacyjnej, Wydział Wywiadu Kryminalnego, Laboratorium Kryminalistyczne, Wydział do Zwalczania Przestępczości Pseudokibiców, Wydział do Walki z Korupcją, Wydział do Walki z Cyberprzestępczością, Wydział do Walki z Przestępczością Narkotykową oraz Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą[457]. Podlegające bezpośrednio pod Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu wydziały służby kryminalnej zajmują się m.in. prowadzeniem oraz koordynowaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych przez komórki organizacyjne służby kryminalnej w pozostałych jednostkach garnizonu dolnośląskiego, ponadto zajmują się prowadzeniem postępowań przygotowawczych w sprawach o najpoważniejsze przestępstwa i przestępstwa skarbowe, w tym prowadzeniem postępowań przygotowawczych, w których konieczna jest współpraca z organami ścigania innych państw[458]. Wynika to z faktu dysponowania większą liczbą wakatów specjalistycznych oraz możliwościami szkoleniowymi. Dlatego też w większości postępowania wielowątkowe, obszerne w zgromadzony materiał, prowadzone są przez funkcjonariuszy służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu. Pozostałe sprawy, których stopień skomplikowania jest znaczny, a które nie mogły zostać przejęte przez wydziały służby kryminalnej KWP we Wrocławiu, z uwagi na spory nakład pracy bieżącymi sprawami, są prowadzone zgodnie z właściwością miejscową tj. przez jednostkę Policji na terenie której stwierdzono czyn zabroniony. W sytuacji ustalenia w okresie prowadzenia postępowania miejsce działania sprawcy, wtedy taka sprawa może zostać przekazana dla właściwej miejscowo jednostki Policji.

Zasięg terytorialny według poszczególnych jednostek organizacyjnych Policji podległych pod Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu odpowiada zasadniczemu podziałowi administracyjnemu i przedstawia go rysunek nr 9.

---

[456] §2 Regulaminu Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z dnia 1 czerwca 2018 r. (P-011-4/2018).
[457] §6 pkt. 2 ust. 1 Regulaminu Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z dnia 1 czerwca 2018 r. (P-011-4/2018).
[458] §11-20 Regulaminu Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z dnia 1 czerwca 2018 r. (P-011-4/2018).

Rysunek 9. Terytorialny zasięg działania jednostek garnizonu dolnośląskiej Policji w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie art. 6 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji oraz statusów prawnych Komend Miejskich Policji i Komend Powiatowych Policji garnizonu dolnośląskiego

Pomimo, iż domeną zwalczania przestępczości zorganizowanej w Polsce jest Centralne Biuro Śledcze Policji, to w ostatnich latach zauważalny jest wzrost prowadzonych postępowań przygotowawczych przez jednostki Policji (garnizonu dolnośląskiej Policji), co obrazuje wykres nr 15-21 oraz tabela nr 9.

Wykres 15. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych i stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§1 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020

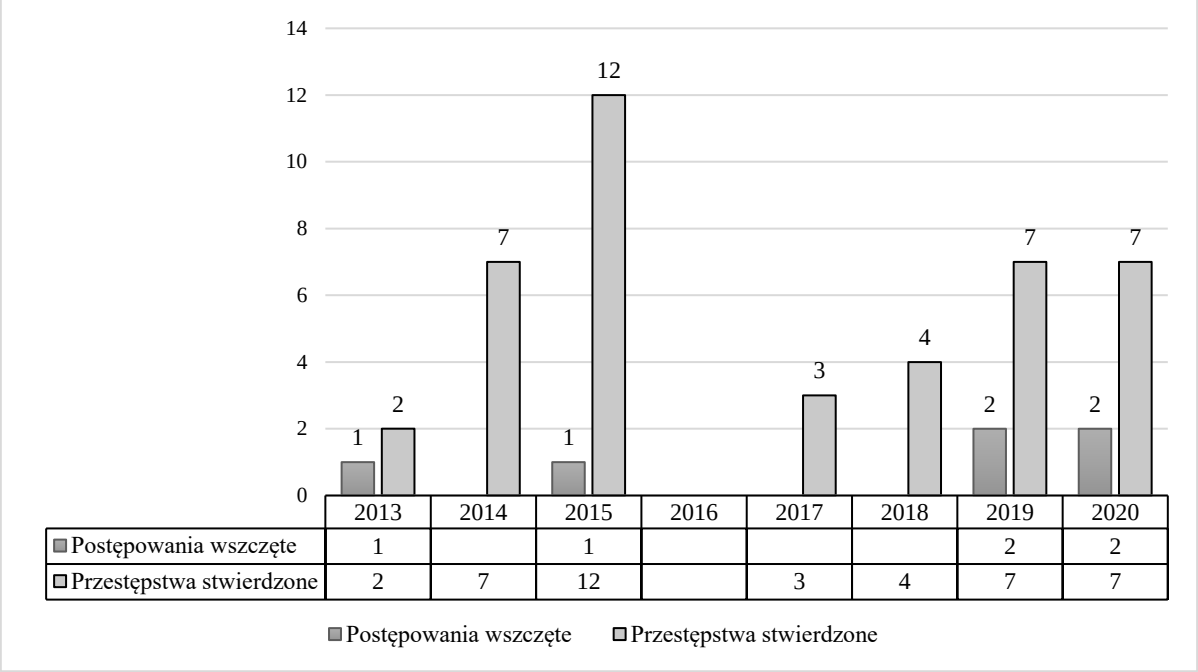

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Postępowania wszczęte	1		1				2	2
Przestępstwa stwierdzone	2	7	12		3	4	7	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer P-062-20/2020 z dnia 23 marca 2020 r., pismem numer P-062-48/2021 z dnia 19 kwietnia 2021 r., pismem numer P-062-92/2021/HM z dnia 24 września 2021 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu.

Na wykresie nr 15 zostały przedstawione dane Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z Systemu Analitycznego wykorzystywanego obecnie przez Policję, który umożliwiał wygenerowanie wyłącznie danych od 01 stycznia 2013 roku. Z przedstawionych danych wynika, iż Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu w okresie od 2013 do 2020 roku prowadziła łącznie 6 postępowań przygotowawczych, w których stwierdzono popełnienie 52 przestępstw kwalifikowanych jako udział w zorganizowanej grupie przestępczej tj. art. 258§1 k.k.

W latach 2013, 2015 oraz 2019 komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych ujawniły dodatkowo łącznie 4 przestępstwa w kierunku art. 258§2 k.k. tj. udziału w zorganizowanej grupie bądź związku o charakterze zbrojnym. Liczba stwierdzonych przestępstw o czyn z art. 258§2 k.k. w poszczególnych latach przedstawia wykres nr 16.

Wykres 16. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§2 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020.

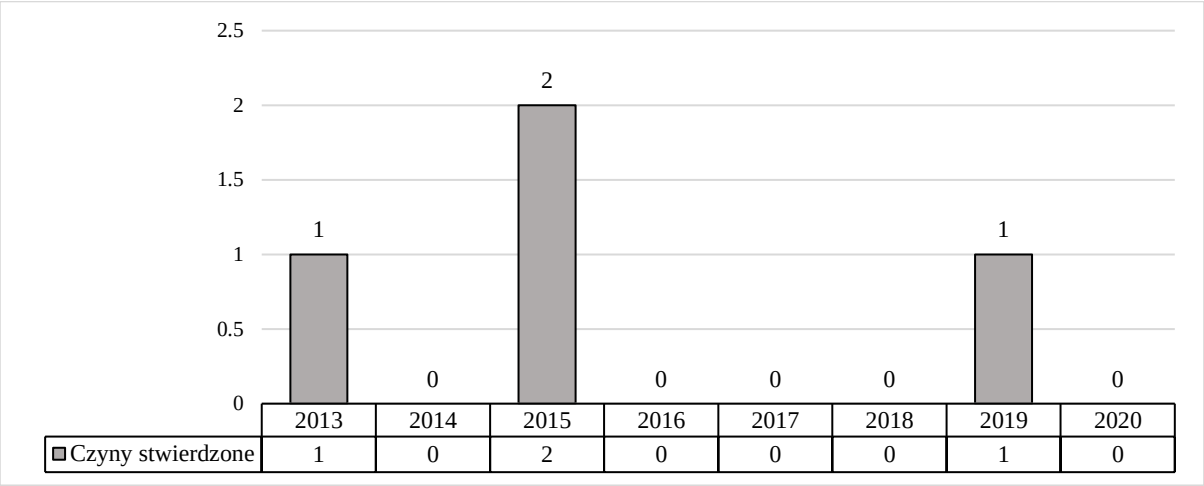

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer P-062-20/2020 z dnia 23 marca 2020 r., pismem numer P-062-48/2021 z dnia 19 kwietnia 2021 r., pismem numer P-062-92/2021/HM z dnia 24 września 2021 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu.

W latach 2013, 2014, 2015 oraz 2018 komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych ujawniły dodatkowo łącznie 7 przestępstw w kierunku art. 258§3 k.k. tj. zakładanie, kierowanie zorganizowaną grupą bądź związkiem, w tym o charakterze zbrojnym. Liczbę stwierdzonych przestępstw o czyn z art. 258§3 k.k. w poszczególnych latach przedstawia poniższy wykres nr 17.

Wykres 17. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§3 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020.

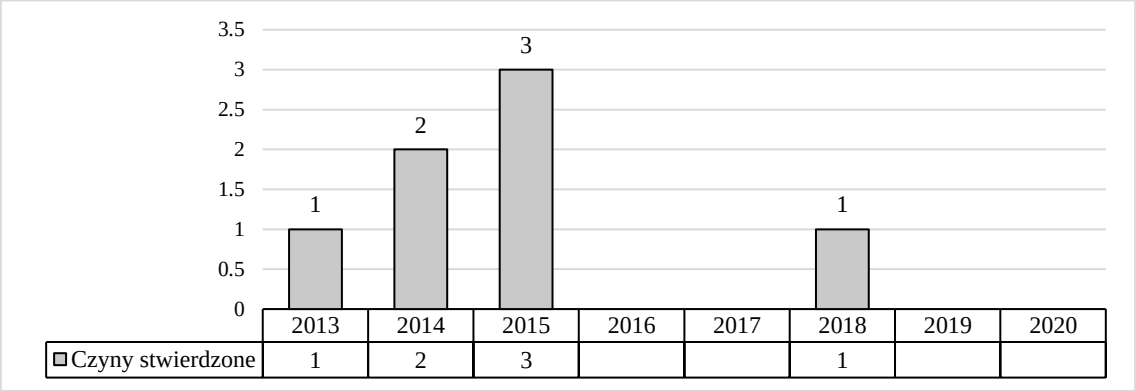

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer P-062-20/2020 z dnia 23 marca 2020 r., pismem numer P-062-48/2021 z dnia 19 kwietnia 2021 r., pismem numer P-062-92/2021/HM z dnia 24 września 2021 r. z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu.

Występowanie czynów przestępnych kwalifikowanych wg treści art. 258§3 k.k. tj. zakładanie, kierowanie zorganizowaną grupą bądź związkiem, w tym o charakterze zbrojnym, wiąże się z koniecznością ustalenia struktury organizacyjnej grupy bądź związku, dlatego też ustalenie kierownictwa zorganizowanej grupy bądź związku poprzedzone jest przeprowadzeniem czynności z członkami realizującymi ściśle określone zadania. Dopiero po zgromadzeniu materiału dowodowego świadczącego o łączności poszczególnych osób z kierownictwem możliwe jest wskazanie konkretnej osoby, osób odpowiedzialnych za podejmowane decyzje.

Przedstawiając wyniki podejmowanych czynności przez jednostki Policji niższego szczebla w garnizonie dolnośląskim tj. Komendy Miejskiej Policji można stwierdzić, iż liczba wszczętych postępowań przygotowawczych jest stosunkowo wysoka. Wynika to z faktu dysponowania przez Komendy Miejskiej Policji również podległymi jednostkami organizacyjnymi w postaci Komisariatów Policji, które na terytorium swojego działania prowadzą również postępowania przygotowawcze. W Komendzie Miejskiej Policji w Jeleniej Górze wszczętych zostało łącznie 8 postępowań przygotowawczych o czyn z art. 258§1 k.k. na przestrzeni lat 2004-2020, w których stwierdzono łącznie 17 przestępstw udziału w zorganizowanej grupie przestępczej. W Komendzie Miejskiej Policji w Legnicy liczba łącznie wszczętych postępowań przygotowawczych o czyn z art. 258§1 k.k. wynosiła 12 w latach 2004-2020, w których potwierdzono istnienie łącznie 14 przestępstw udziału w zorganizowanej grupie przestępczej. Komenda Miejska Policji w Wałbrzychu – łącznie wszczętych postępowań przygotowawczych o czyn z art. 258§1 k.k. wynosiła 3 za okres 2004-2020, w których łączna liczba przestępstw udziału w zorganizowanej grupie przestępczej wynosiła 9. Natomiast Komenda Miejska Policji we Wrocławiu wraz z podległymi komisariatami wszczęła łącznie 34 postępowania przygotowawcze o czyn z art. 258§1 k.k. w ilości 34 w latach 2004-2020, w których wykryto łącznie 42 przestępstwa udziału w zorganizowanej grupie przestępczej.

Zestawienie liczby wszczętych postępowań przygotowawczych wraz z przestępstwami stwierdzonymi przez jednostki organizacyjne garnizonu dolnośląskiego szczebla Komend Miejskich Policji wraz z podległymi im komisariatami przedstawia wykres nr 18 i wykres nr 19.

Wykres 18. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§1 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020

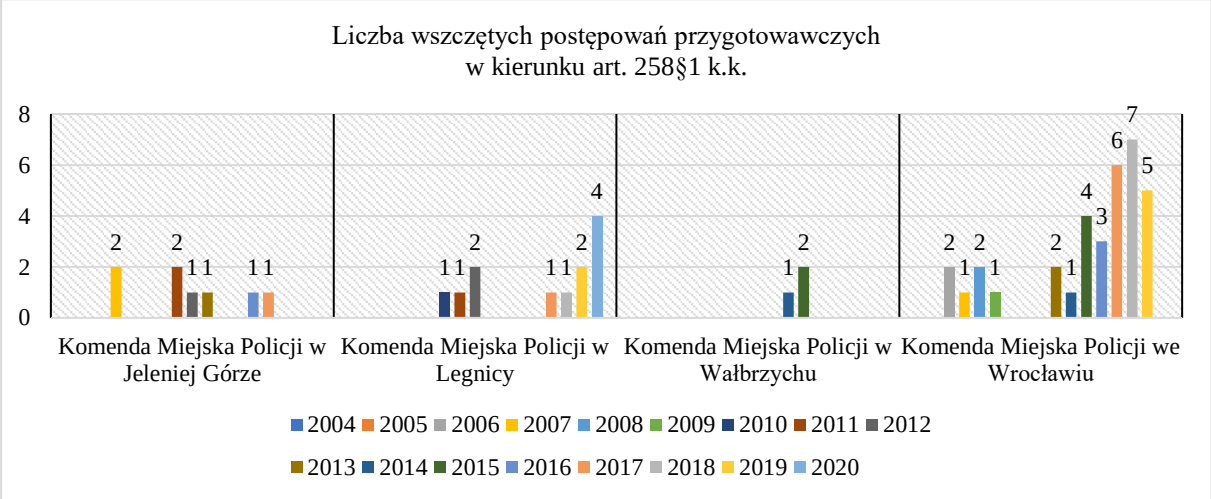

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 2021-09-07-132616 z dnia 7 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, pismem numer OIN-062-13/2021 z dnia 27 maja 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Legnicy , pismem numer z dnia 30 sierpnia 2021 r. numer P-062-11/2021 z Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu oraz pismem numer E-062-39-21 z dnia 3 września 2021 r. i pismem numer E-062-41-21 z dnia 23 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu.

Wykres 19. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§1 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020.

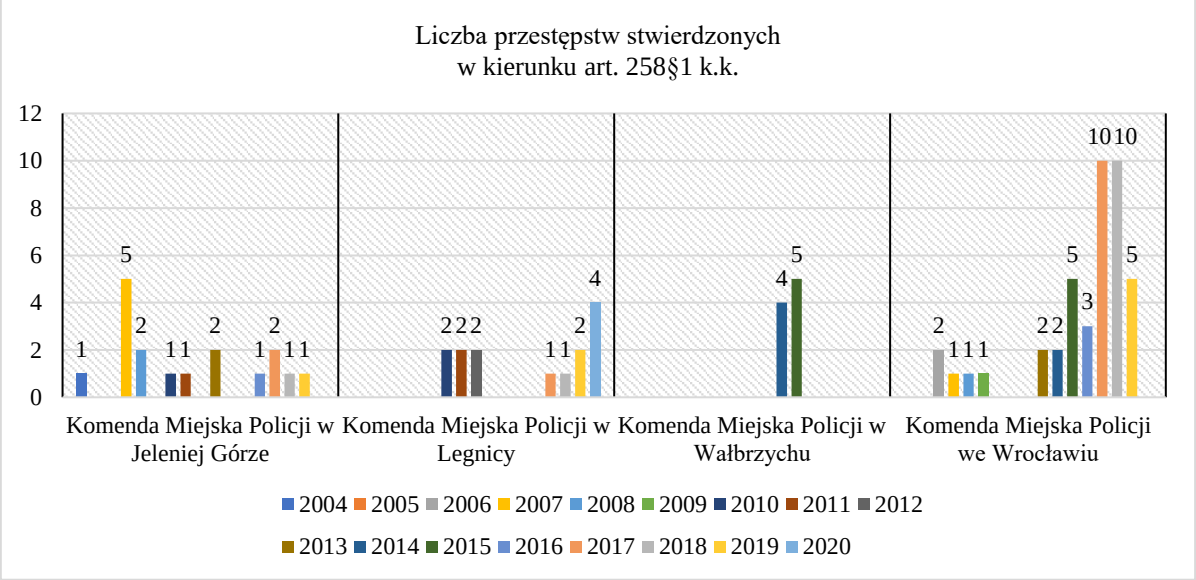

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 2021-09-07-132616 z dnia 7 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, pismem numer OIN-062-13/2021 z dnia 27 maja 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Legnicy , pismem numer z dnia 30 sierpnia 2021 r. numer P-062-11/2021 z Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu oraz pismem numer E-062-39-21 z dnia 3 września 2021 r. i pismem numer E-062-41-21 z dnia 23 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu.

Wykres 20. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020

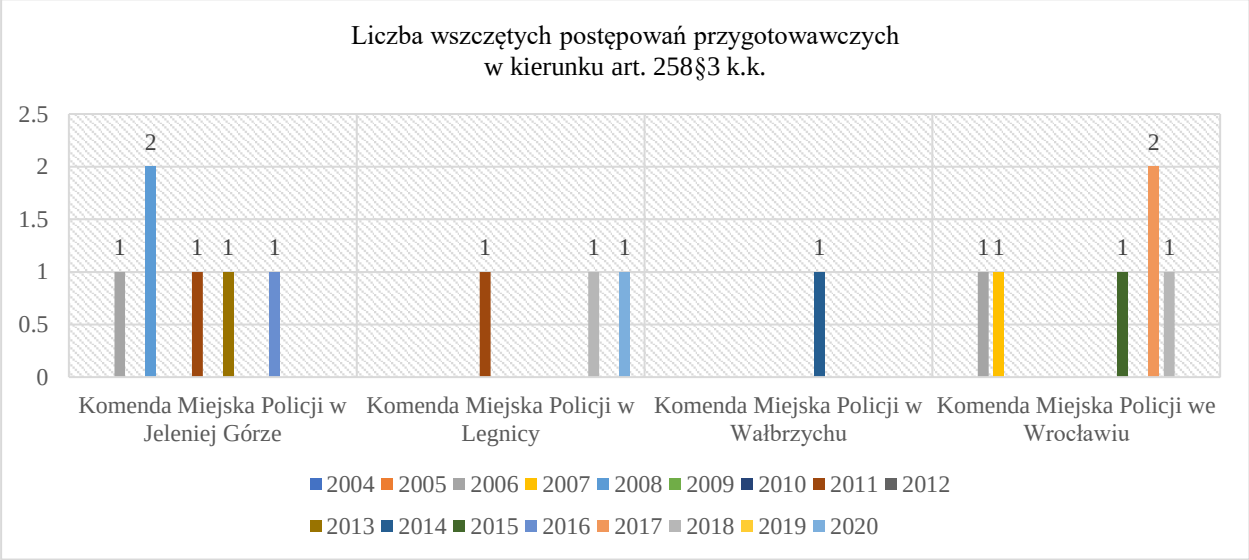

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 2021-09-07-132616 z dnia 7 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, pismem numer OIN-062-13/2021 z dnia 27 maja 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Legnicy , pismem numer z dnia 30 sierpnia 2021 r. numer P-062-11/2021 z Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu oraz pismem numer E-062-39-21 z dnia 3 września 2021 r. i pismem numer E-062-41-21 z dnia 23 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu

Jednostki organizacyjne Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji dysponują specjalistycznymi wydziałami ukierunkowanymi na poszczególne kategorie przestępstw. W strukturze Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze można wyróżnić następujące komórki służby kryminalnej odpowiedzialnej za zwalczanie przestępczości: Wydział do Spraw Nieletnich i Patologii, Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą, Wydział Kryminalny, Ogniwo Techniki Kryminalistycznej oraz Zespół Dochodzeniowo-Śledczy. Dodatkowo pod Komendę Miejską Policji w Jeleniej Górze podlegają następujące komisariaty Policji: Komisariat I Policji w Jeleniej Górze, Komisariat II Policji w Jeleniej Górze, Komisariat Policji w Karpaczu, Komisariat Policji w Kowarach oraz Komisariat Policji w Szklarskiej Porębie.

W Komendzie Miejskiej Policji w Legnicy w komórkach organizacyjnych służby kryminalnej zwalczaniem przestępczości zajmują się: Wydział do Spraw Nieletnich i Patologii, Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą, Wydział do Walki z Przestępczością Przeciwko Mieniu oraz Wydział do Walki z Przestępczością Przeciwko Życiu i Zdrowiu. Podległą jednostką Policji pod Komendę Miejską Policji w Legnicy jest Komisariat Policji w Chojnowie.

W Komendzie Miejskiej Policji w Wałbrzychu komórki służby kryminalnej właściwe dla zwalczania przestępczości stanowią Wydział Dochodzeniowo-Śledczy, Zespół Techniki Kryminalistycznej, Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą, Wydział do Walki z Przestępczością Przeciwko Mieniu, a także Wydział Kryminalny. Pod Komendę Miejską Policji w Wałbrzychu podlega Komisariat Policji I w Wałbrzychu, Komisariat Policji II w Wałbrzychu, Komisariat Policji w Boguszowie-Gorcach oraz Komisariat Policji w Głuszycach.

W Komendzie Miejskiej Policji we Wrocławiu komórki organizacyjne służby kryminalnej stanowią Wydział Kryminalny, Wydział Dochodzeniowo-Śledczy, Zespół Analizy Kryminalnej, Wydział Techniki Kryminalistycznej oraz Wydział do Walki z Przestępczością Gospodarczą. W strukturze organizacyjnej Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu znajdują się również następujące jednostki szczebla Komisariatów Policji: Komisariat Policji Wrocław Fabryczna, Komisariat Policji Wrocław Grabiszynek, Komisariat Policji Wrocław Leśnica, Komisariat Policji Wrocław Ołbin, Komisariat Policji Wrocław Osiedle, Komisariat Policji Wrocław Psie Pole, Komisariat Policji Wrocław Rakowiec, Komisariat Policji Wrocław Stare Miasto, Komisariat Policji Wrocław Śródmieście, Komisariat Policji Wrocław Krzyki, Komisariat Policji w Długołęce, Komisariat Policji w Kątach Wrocławskich, Komisariat Policji w Sobótce oraz Komisariat Policji w Siechnicach.

Wykres 21. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020

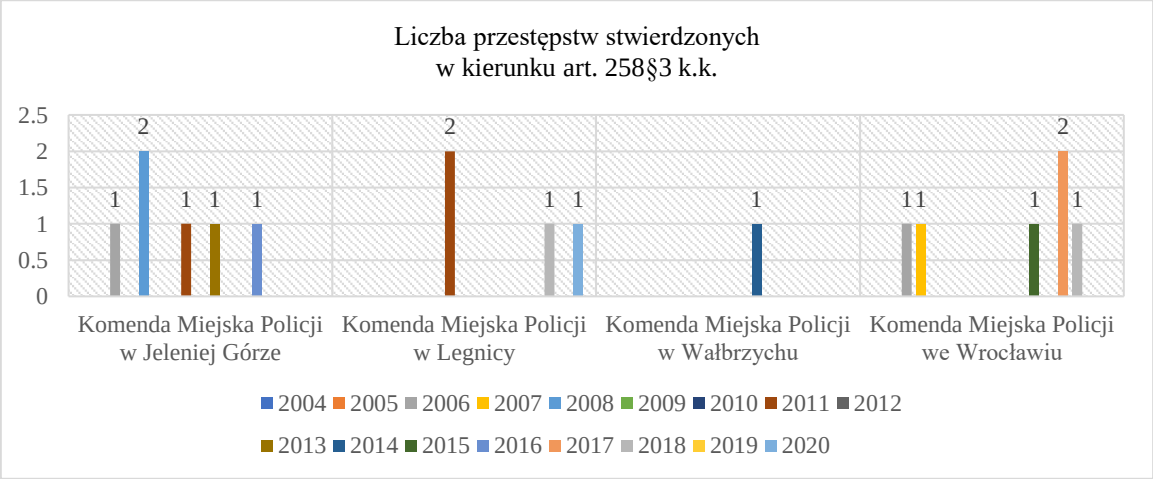

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 2021-09-07-132616 z dnia 7 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, pismem numer OIN-062-13/2021 z dnia 27 maja 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji w Legnicy , pismem numer z dnia 30 sierpnia 2021 r. numer P-062-11/2021 z Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu oraz pismem numer E-062-39-21 z dnia 3 września 2021 r. i pismem numer E-062-41-21 z dnia 23 września 2021 r. z Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu.

Również na szczeblu Komend Powiatowych Policji odnotowywane są przestępstwa w kierunku art. 258§1 k.k., a także art. 258§3 k.k. Zestawienie prowadzonych postępowań przygotowawczych przez Komendy Powiatowe Policji przeciwko grupom zorganizowanym, związkom przestępczym przedstawia tabela nr 9.

Tabela 9. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§1 k.k./art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Powiatowych Policji w latach 2004-2020

Komenda Powiatowa Policji województwa Dolnośląskiego	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
KPP Bolesławiec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Dzierżoniów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
KPP Głogów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Góra	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Jawor	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Kamienna Góra	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

KPP Kło-dzko	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
KPP Lubań	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Lubin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2/1
KPP Lwó-wek Śląski	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Milicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
KPP Oława	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Oleś-nica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Polko-wice	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1/1	1
KPP Środa Śląs-ka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Strze-lin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Świd-nica	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	1
KPP Trzeb-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

nica													
KPP Wo-łów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Ząb-ko-wice Śląs-kie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPP Zgo-rze-lec	-	-	-	-	-	2/1	1	-	-	-	-	-	-
KPP Złoto-ryja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer I-062-9/2021 z dnia 14 września 2021 r. z KPP w Bolesławcu, pismem z dnia 20 października 2021 r. z KPP w Dzierżoniowskie, pismem numer I-062 - 2 /2021/AO z dnia 5 października 2021 r. z KPP w Głogowie, pismem z dnia 10 października 2021 r. z KPP w Górze, pismem numer E-VI-062-1/2020/EK z dnia 24 sierpnia 2021 r. z KPP w Jaworze, pismem numer DK-34567/21 z dnia 30 września 2021 r. z KPP w Kamiennej Górze, pismem numer P-062-5/2021 z dnia 25 sierpnia 2021 r. z KPP w Kłodzku, pismem numer B-0151-1197/21/AG z dnia 8 września 2021 r. z KPP w Lubaniu, pismem numer D-5604-Z-216/2021/GS z dnia 30 sierpnia 2021 r. z KPP w Lubinie, pismem z dnia 15 września 2021 r. z KPP w Lwówku Śląskim, pismem z dnia 23 sierpnia 2021 r. z KPP w Miliczu, pismem z dnia 25 sierpnia 2021 r. z KPP w Oławie, pismem numer D-5604-537/21 z dnia 6 października 2021 r. z KPP w Oleśnicy, pismem numer D-5604-401/21/PT z dnia 18 sierpnia 2021 r. z KPP w Środzie Śląskiej, pismem numer PI-0151-133/24556/21/ŁP z dnia 1 października 2021 r. z KPP w Strzelinie, pismem numer OIN-062-5/2021 z dnia 26 sierpnia 2021 r. z KPP w Świdnicy, pismem numeru B-0151-280/21 z dnia 23 sierpnia 2021 r. z KPP w Trzebnicy, pismem numer PW-0151-22/21 z dnia 26 sierpnia 2021 r. z KPP w Wołowie, pismem numer B-0151-883/2021/KC z dnia 20 sierpnia 2021 r. z KPP w Ząbkowicach Śląskich, pismem numer DK-82673/2021 z dnia 1 września 2021 r. z KPP w Zgorzelcu oraz pismem z dnia 30 sierpnia 2021 r. z KPP w Złotoryi.

Wartym podkreślenia jest fakt, iż na terenie dwóch jednostek Policji szczebla Komend Powiatowych Policji tj. Komendy Powiatowej Policji w Świdnicy i Komendy Powiatowej Policji w Zgorzelcu prowadzone były postępowania w kierunku art. 258§2 k.k. (zorganizowana grupa albo związek o charakterze zbrojnym albo mającą na celu popełnianie przestępstw o charakterze terrorystycznym).

W Komendzie Powiatowej Policji w Świdnicy w 2009 roku prowadzone było jedno postępowanie przygotowawcze w kierunku art. 258§2 k.k., w którym potwierdzono zaistnienie jednego przestępstwa o wskazanej kwalifikacji. W przypadku Komendy Powiatowej Policji w Zgorzelcu w 2011 roku prowadzone były dwa postępowania przygotowawcze o czyn z art. 258§2 k.k., w toku których stwierdzono dwa przestępstwa udziału w zorganizowanej grupie albo związku o charakterze zbrojnym albo mającym na celu popełnianie przestępstw o charakterze terrorystycznym. Zestawiając dane dotyczące wszczętych postępowań przygotowawczych w zakresie przestępczości zorganizowanej tj. o czyn z art. 258§1-4 k.k. garnizonu dolnośląskiej Policji z danymi w skali kraju, które przedstawiono w tabeli nr 10, wynika, iż udział procentowy we wszystkich postępowaniach wynosi dla 2019 roku około 13%, dla 2018 roku ponad 9%, dla 2017 roku ponad 8%, dla 2016 roku około 6% , dla 2015 roku ponad 7%.

Tabela 10. Liczba łącznie wszczętych postępowań przygotowawczych i przestępstw stwierdzonych (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§1-4 k.k. przez jednostki organizacyjne Policji (szczebli KGP, KWP, KMP i KPP) w latach 2000-2020

Rok	Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych	Liczba stwierdzonych przestępstw
2020	131	804
2019	99	473
2018	106	456
2017	101	577
2016	104	510
2015	96	591
2014	111	581
2013	94	662
2012	67	1170
2011	83	1145
2010	60	1311
2009	61	1279
2008	53	1272
2007	52	1145
2006	51	914
2005	43	868
2004	19	623
2003	23	468
2002	16	353
2001	27	195
2000	14	135

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych ze sprawozdań rocznych i raportów Komendy Głównej Policji

Analizując dane dla dolnośląskiego garnizonu Policji oraz wszystkich jednostek Policji w kraju zauważalny jest znaczny wzrost wszczętych postępowań przygotowawczych przy spadku stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów przestępczych o charakterze zorganizowanym), co może wskazywać na tendencję do odchodzenia od modelu grup, związków przestępczych o rozbudowanej strukturze i dużej liczbie członków na rzecz małych grup zorganizowanych nakierunkowanych na popełnianie ściśle określonych przestępstw. Jak na przykład oszustwa metodą „na wnuczka" lub „na policjanta", które w ostatnim czasie wskazują znaczny wzrost w skali całego kraju.

Odzwierciedleniem polskich służb specjalnych odpowiedzialnych za zwalczanie m. in. przestępczości zorganizowanej w Niemczech jest Bundeskriminalamt (tłum. z niem. Federalny Urząd Policji Kryminalnej Niemiec, w skrócie BKA), będący bezpośrednio podporządkowany Federalnemu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych ds. Budownictwa i Spraw Wewnętrznych (z niem. Bundesministerium des Innern, für Bau und Heimat).

Bundeskriminalamt (BKA), obok Bundespolizei (BPOL) oraz Polizei beim Deutschen Bundestag (BTPol) stanowi jedną z trzech sił policyjnych w Republice Federalnej Niemiec o zasięgu krajowym. Federalny Urząd Policji Kryminalnej (BKA) będący centralną niemieckiej policji kryminalnej, odpowiedzialny jest za koordynacje działań walki z przestępczością, pozostając w ścisłej współpracy z urzędami policji kryminalnej (z niem. Landeskriminalamt, w skrócie LKA) właściwych terytorialnie dla poszczególnych krajów związkowych[459]. Zakres kompetencji Federalnego Urzędu Policji Kryminalnej ze względu na specyfikę działalności został ograniczony do najważniejszych spraw związanych z bezpieczeństwem.

W tym do przeciwdziałania terroryzmowi, międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz spraw, w których federalny minister spraw wewnętrznych bądź właściwych władz związkowych wystąpi z wnioskiem o przejęcie do prowadzenia śledztwa.

[459] H. L. Zachert, *Organisierte Kriminalität in der Bundesrepublik. Deutschland: Strukturen, Bedrohungspotential, Bekämpfungsprobleme*, Wiesbaden 1991, 37-52; U. Töttel, G. Bulanova-Hristova, G. Flach, *Research Conferences on Organised Crime at the Bundeskriminalamt in Germany. Transnational Organised Crime 2013 – 2015*, Hamm 2016, s. 181-191, 199-203.

Ponadto federalny prokurator może skierować do przeprowadzenia postępowania ze względu na szczególny interes publiczny.

Do zadań Bundeskriminalamt należy również ochrona osób posiadających status federalnego świadka (odpowiednik świadka koronnego w Polsce). Jest to spowodowane tym, iż w granicach poszczególnych krajów związkowych to one są odpowiedzialne za egzekucję przepisów prawa karnego.

Innym organem odpowiedzialnym za zwalczanie poważnej przestępczości, w tym przestępczości zorganizowanej, jest Krajowe Biuro Policji Kryminalnej, z niem. Landeskriminalamt (LKA), które stanowi niezależny organ ścigania obecny we wszystkich szesnastu krajach związkowych.

Bundeskriminalamt posiada własne kompetencje śledcze w wybranych obszarach poważnej przestępczości, a zwłaszcza w przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym. Jako federalne centralne biuro reprezentuje Republikę Federalną Niemiec w Interpolu.

Jurysdykcja Bundeskriminalamt została ujęta w Ustawie o Federalnym Urzędzie Policji Kryminalnej i współpracy między Federacją a krajami związkowymi w sprawach kryminalnych (tzw. Ustawa Federalnego Urzędu Kryminalnego) tj. Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten (Bundeskriminalamtgesetz - BKAG)[460].

W ustawie tej zostały określone szczegółowo zasady i zakres podejmowanej współpracy z krajami związkowymi poprzez centralne biura Policji Kryminalnej (Landeskriminalämter)[461] a także zakres działalności w sprawach karnych. Obszar działalności Bundeskriminalamt obejmuje wszystkie kraje związkowe, które zobrazowano na rysunku nr 10.

---

[460] Niemiecka konstytucja przewiduje, iż organy ścigania jakim jest krajowa policja działają w sposób suwerenny wyłącznie na obszarze krajów związkowych. Jednak występująca przestępczość często wychodzi poza granice kraju związkowego, a różnorodność federalna nie może prowadzić do współistnienia organów policyjnych. Dlatego też ustawa zasadniczej o BKA (Bundeskriminalamtgesetz – BKAG) przewiduje utworzenie centrali niemieckiej policji.

[461] W § 1 ustawy zasadniczej o BKA tj. Bundeskriminalamtgesetz (Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten) zostały wskazane centralne instytucje odpowiedzialne za utrzymywanie współpracy związanych z prowadzeniem dochodzenia w sprawach karnych. Zadania BKA zostały ujęte w par. 1-6, uprawnienia w par. 7-16 w/w ustawy.

Rysunek 10. Mapa Republiki Federalnej Niemiec z wyszczególnionymi krajami związkowymi

Źródło: opracowanie własne

Wśród najważniejszych zadań Federalnego Urzędu Policji Kryminalnej należy walka z przestępczością zorganizowaną o charakterze międzynarodowym w zakresie: nielegalnego wytwarzania, handlu bronią i amunicją, obrotu materiałami wybuchowymi, nielegalnego handlu i produkcji prekursorów substancji psychoaktywnych oraz leków, produkcji i dystrybucji fałszywych pieniędzy oraz wprowadzania ich do obiegu (prania pieniędzy), a także przestępstw przeciwko życiu (§211, §212 des Strafgesetzbuchs tj. morderstwo) oraz wolności (§234, §234a, §239, §239b des Strafgesetzbuchs tj. porwanie, pozbawienie wolności, wzięcie zakładnika) w stosunku do prezydenta federalnego, członków rządu, trybunału

konstytucyjnego, gości organów konstytucyjnych oraz członków misji dyplomatycznych, w sytuacji gdy istnieje uzasadnione podejrzenie działania z pobudek politycznych, przestępstw przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu i zewnętrznemu Republiki Federalnej Niemiec, władz lub instytucji rządu o znaczeniu strategicznym (§202a, §202b, §202c, §263a, §303a, §303b des Strafgesetzbuchs[462] tj. szpiegostwo, przechwytywanie danych, oszustwo komputerowe, zmiana danych, sabotaż komputera), przestępstw związanych z bezpieczeństwem informacji objętych tajemnicą państwową (§81, 83 ust. 1, §87, §88, §94-§100a des Strafgesetzbuchs, §13 des Völkerstrafgesetzbuchs[463]), przestępstw przeciwko bezpieczeństwu i wolności (§211, §212, §234, §234a, §239, §239a, §239b des Strafgesetzbuch tj. morderstwo, porwanie, zniewolenie), których popełnienie było wywołane działalnością członków tajnych służb obcego państwa oraz przestępstw o charakterze terrorystycznym[464].

Ważną rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej na terenie Republiki Federalnej Niemiec odgrywa program ochrony świadków federalnych, którego prowadzeniem i realizacją zajmuje się również Bundeskriminalamt. Ponadto w zakresie jej zadań należy: koordynacja krajowej i międzynarodowej współpracy policyjnej m.in. z Landeskriminalamt, Europolem, Interpolem bądź zagranicznymi organami policyjnym jak FBI, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie policyjnych informacji, zapewnianie i utrzymanie infrastruktury informatycznej niezbędnej do wymiany informacji pomiędzy policyjnymi organami krajowymi i zagranicznymi, udostępnianie zbiorów informacji oraz danych informatycznych systemów policyjnych jak na przykład Electronic Police Information System (INPOL), System Informacji Schengen (SIS), Automatyczny System Identyfikacji Daktyloskopijnej (AFIS), Anti-Terror-Database (ATD) itp. wspieranie krajowych i międzynarodowych organów policji, prokuratur oraz sądów w badaniach naukowych w zakresie m.in. kryminalistyki, kryminologii etc.

Bundeskriminalamt zajmuje się również sprawami wykraczającymi poza wyżej wskazany katalog, na podstawie zarządzenia wydanego przez Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych bądź Prokuratora Generalnego w Trybunale Sprawiedliwości Federalnej Niemiec, a także na wniosek właściwego organu państwowego.

W strukturze organizacyjnej urzędu znajduje się jedenaście departamentów podlegających bezpośrednio prezesowi BKA, z których każdy z osobna posiada w kompetencji odmienne zadania. Schemat organizacyjny Bundeskriminalamt przedstawia rysunek 11 załączony poniżej.

---

[462] Strafgesetzbuch – niemiecki kodeks karny z dnia 13 listopada 1998 r. (BGBl. I S. 3322).
[463] Völkerstrafgesetzbuch – niemiecki międzynarodowy kodeks karny z dnia 30 czerwca 2002 r. (BGBl. I S. 2254).
[464] § 4 Bundeskriminalamtgesetz (Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten) z dnia 07 lipca 1997 r. (BGBl. I S. 1650).

Rysunek 11. Struktura organizacyjna Bundeskriminalamt (BKA) ze szczególnym uwzględnieniem struktury Departamentu ds. poważnej i zorganizowanej przestępczości (Abteilung "Schwere und Organisierte Kriminalität" - SO)

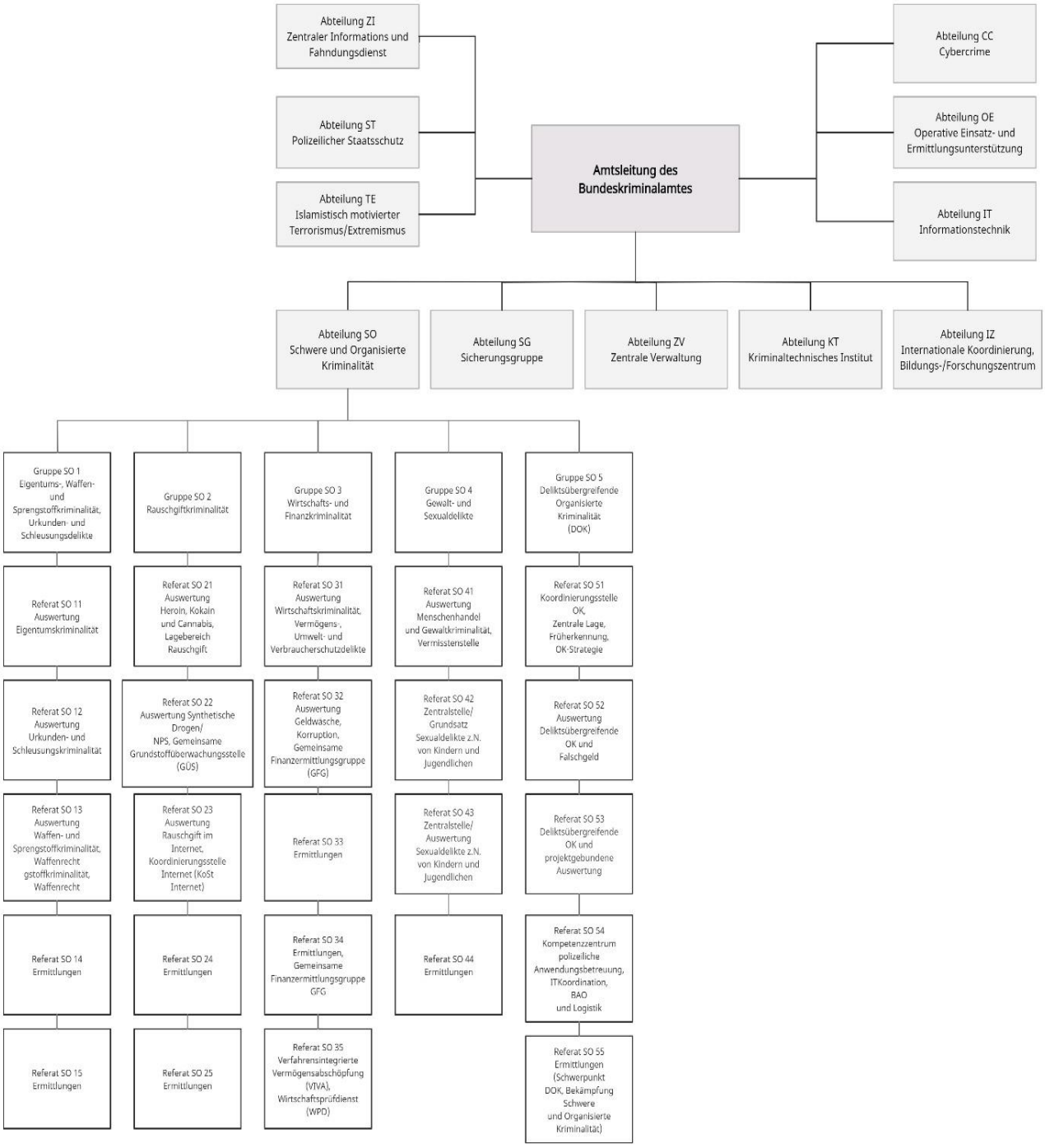

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji prasowych Federalnego Urzędu Kryminalnego (BKA) z dnia 1 lipca 2016 r.; Przegląd organizacyjny Federalnego Urzędu Kryminalnego (BKA) z dnia 15 marca 2022 r.

Znajdujący się w strukturze organizacyjnej BKA Departament ds. poważnej i zorganizowanej przestępczości (Abteilung "Schwere und Organisierte Kriminalität" - SO) – w swoich kompetencjach zajmuje się zwalczeniem poważnej i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w obszarach: brutalnych i poważnych przestępstw, przestępczości związanej z mieniem, przestępczości narkotykowej, gospodarczej i finansowej. Działalność departamentu przyjmuje formę prowadzonych dochodzeń, śledztw, a także formułowanych ocen i doradztwa wspierającego prowadzoną politykę kryminalną w zakresie projektów legislacyjnych. Domeną departamentu jest również prowadzenie współpracy krajowej i zagranicznej, w której pełni funkcję centrali. Zgodnie z ustawą departament realizuje zadania policyjne w zakresie ścigania karnego w przypadku występowania zorganizowanego na skalę międzynarodową nielegalnego handlu bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, narkotykami lub lekami, produkcji i dystrybucji fałszywych pieniędzy oraz związanych z tym innych przestępstw jak pranie pieniędzy, przy których wymagane jest przeprowadzenie czynności wyjaśniających za granicą. Departament SO zajmuje się również zwalczaniem szczególnych przypadków sabotażu komputerowego skierowanego przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu i zewnętrznemu Republiki Federalnej Niemiec bądź ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa instytucji.

Wykres 22. Liczba prowadzonych postępowań (śledztw) przeciwko grupom zorganizowanym przez jednostki krajów związkowych (Landeskriminalamt) oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych (Bundeskriminalamt, Bundespolizei, Zollkriminalamt) na terenie Republiki Federalnej Niemiec w latach 2000-2018

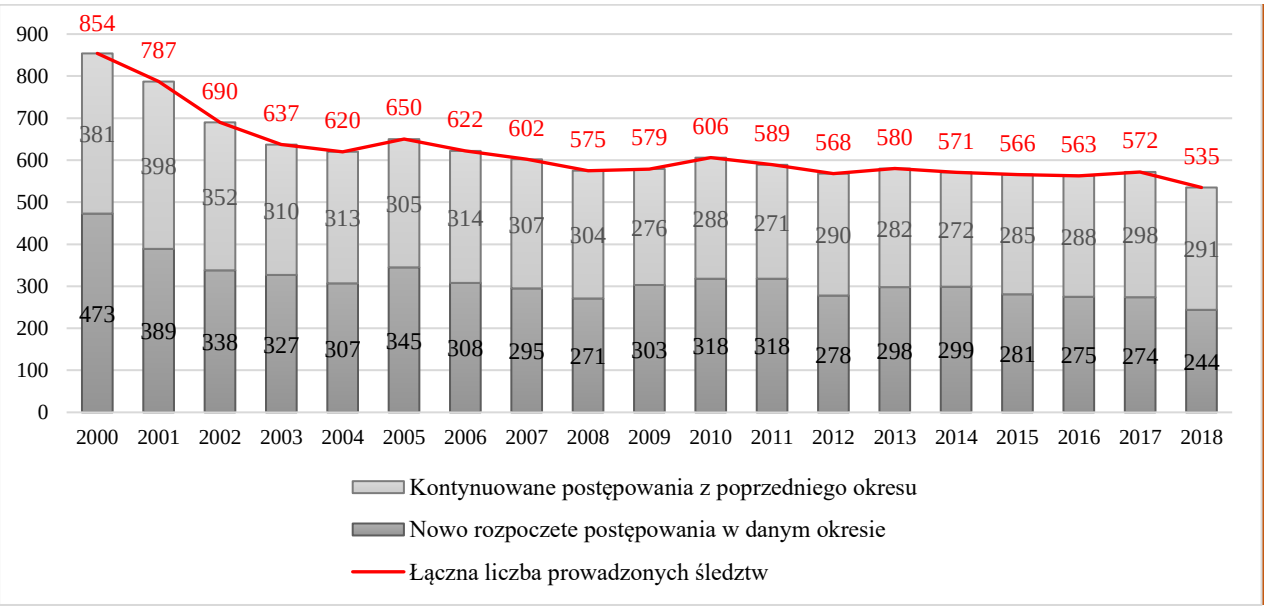

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych sprawozdań i raportów rocznych Bundeskriminalamt z lat 2000-2018

Zestawienie liczb prowadzonych spraw związanych z przestępczością zorganizowaną w poszczególnych latach 2000-2018 przez niemieckie organy ścigania, wskazuje w dalszym ciągu na wysoki stopień zagrożenia działalnością i związanych z tym szkód. Odnotowana w 2018 roku najniższa liczba prowadzonych spraw przeciwko grupom zorganizowanym, w stosunku do poprzednich okresów sprawozdawczych, może świadczyć o znacznym ograniczeniu zjawiska (spadek liczby postępowań w 2018 roku do liczby postępowań w 2017 roku wynosi aż -6,5%). Jednak dla właściwej oceny należy przeanalizować również zmienność liczby prowadzonych postępowań w poszczególnych organach jak Landeskriminalämtern, Bundeskriminalamt, Bundespolize oraz Zollkriminalamt, gdyż nawet jeśli ogólna liczba prowadzonych postępowań prowadzonych w krajach związkowych wskazuje na znaczący spadek, to jednak nie wszystkie zaangażowane organy wykazują tendencję spadkową prowadzonych spraw, co świadczy o utrzymującym się, a nawet czasem wzrostowym współczynniku przestępczości danej kategorii[465].

Tabela 11. Liczba zidentyfikowanych podejrzanych w toku prowadzenia postępowań w związku z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych tj. Bundeskriminalamt, Bundespolizei oraz Zollkriminalamt na terytorium Republiki Federalnej Niemiec w latach 2000-2018[466]

Rok	Liczba osób podejrzanych w związku z przestępczością zorganizowaną	Struktura narodowościowa podejrzanych	
		Liczba podejrzanych narodowości niemieckiej w związku z przestępczością zorganizowaną	Liczba podejrzanych narodowości innej niż niemiecka w związku z przestępczością zorganizowaną
2000	16264	7124 (44%)	9140 (56%)
2001	15237	7299 (48%)	7938 (52%)
2002	13825	6138 (44%)	7687 (56%)
2003	13098	5082 (39%)	8744 (61%)
2004	11380	4218 (37%)	7162 (63%)

[465] Najwyższy współczynniki występowania spraw związanych z przestępczością zorganizowaną w Republice Federalnej Niemiec od lat odnotowywany jest w kraju związkowym Nadrenii Północnej-Westfalii, w której liczba prowadzonych spraw w ostatnich latach oscyluje w graniach 100-115. Gdzie w zestawieniu z innymi krajami związkowymi spraw prowadzonych tam jest niekiedy tylko kilka.

[466] Liczba w nawiasie wyrażona w procentach [%] oznacza udział procentowy w liczbie całkowitej osób podejrzanych w związku z przestępczością zorganizowaną.

2005	10641	4349 (41%)	6292 (59%)
2006	10244	4332 (42%)	5912 (58%)
2007	10356	4356 (42%)	6000 (58%)
2008	9472	3951 (42%)	5521 (58%)
2009	9294	3564 (38%)	5730 (62%)
2010	9632	3515 (37%)	6117 (63%)
2011	8413	3234 (38%)	5179 (62%)
2012	7973	3054 (38%)	4919 (62%)
2013	9155	3711 (41%)	5444 (59%)
2014	8700	3142 (36%)	5558 (64%)
2015	8675	3007 (35%)	5668 (65%)
2016	8655	2809 (32%)	5846 (68%)
2017	8317	2436 (29%)	5881 (71%)
2018	6483	2023 (31%)	4460 (69%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych sprawozdań i raportów Bundeskriminalamt z lat 2000-2018

Od początku XXI wieku zauważalny jest spadek udziału sprawców narodowości niemieckiej w zorganizowanych grupach przestępczych na rzecz osób narodowości tureckiej, włoskiej, bułgarskiej, albańskiej, rosyjskiej, irańskiej, polskiej, irackiej, libańskiej, etc. Widoczny spadek sprawców narodowości niemieckiej, który obrazuje tabela nr 11 spowodowany jest przede wszystkim migracją ludności z państw Europy Środkowo-Wschodniej, Afryki oraz Azji. Przedkłada się to również na wzrost i udział w przestępstwach pospolitych popełnianych na terenie Republiki Federalnej Niemiec.

Znaczenie zagrożenia przestępczej działalności ze strony struktur zorganizowanych niejednokrotnie podnoszona była w literaturze naukowej do rangi głównych zagrożeń bezpieczeństwa państwa[467]. Jednak skala zagrożenia tego rodzaju przestępczością możliwa jest do zobrazowania wyłącznie w oparciu o dane statystyczne wartości strat, które obrazuje wykres nr 23. Przypisanie określonej wartości strat jako wyrządzonej działalnością przestępczą o charakterze zorganizowanym możliwa jest wyłącznie w przypadku przestępstw wykrytych,

[467] P. Łabuz, *Przestępczość zorganizowana i transgraniczna aktualnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa – struktury, determinanty, tendencje oraz prognozy i kierunki rozwoju*, [w:] pod red. W. Zubrzycki, A. Warmiński, T. Safjański, *Współczesne Bezpieczeństwo Wewnętrzne RP w świetle nowych zagrożeń – wybrane problemy*, Szczytno 2019, s. 27-35.

które można przypisać konkretnemu sprawcy bądź grupie sprawców. Jednak spora część przestępstw stanowi tzw. ciemną liczbę przestępstw, czyli tych które nigdy nie zostały zgłoszone bądź nie zostały ujawnione przez organy ścigania. Natomiast zdarzenia, które zostały zgłoszone, często ze względu na brak materiału dowodowego pozwalającego na przypisanie sprawstwa konkretnej osobie bądź grupie osób, kwalifikowane są jako pojedyncze przestępstwa, dlatego też wartość strat wyrządzonych w rzeczywistości przez przestępczość zorganizowaną może być znacznie wyższa.

Wykres 23. Zidentyfikowana wartość strat wyrządzonych działalnością zorganizowanych grup przestępczych na terytorium Republiki Federalnej Niemiec w latach 2001-2018

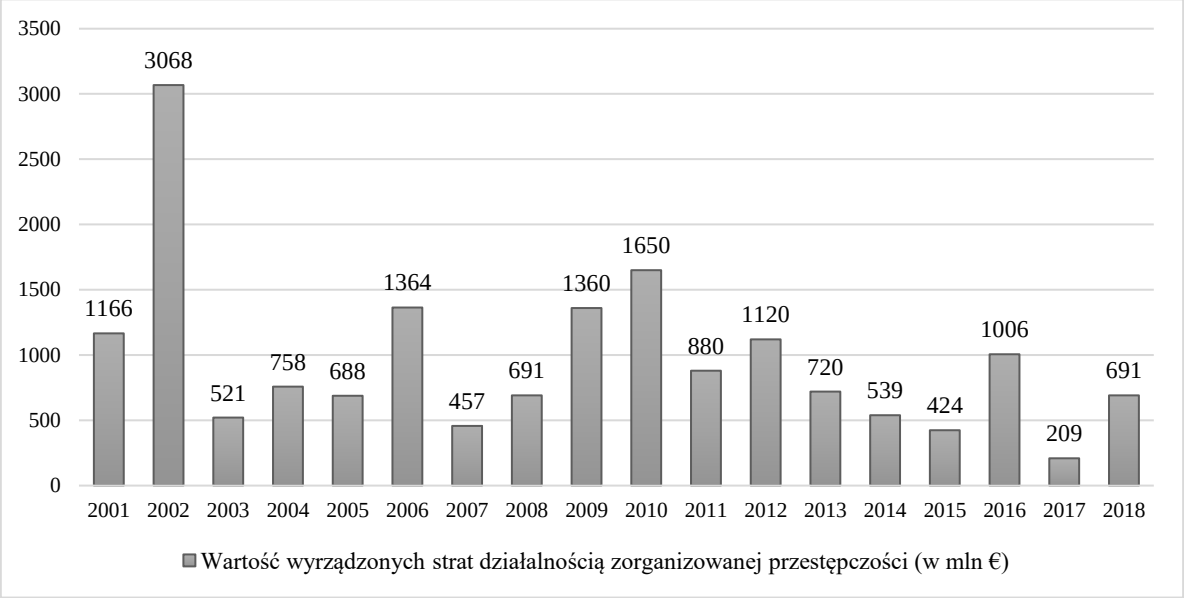

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych sprawozdań i raportów Bundeskriminalamt z lat 2000-2018

Wskazane na wykresie wartości zidentyfikowanych strat powstałych na skutek przestępczej działalności zorganizowanych grup na terytorium Republiki Federalnej Niemiec nie zostały wskazane jednoznacznie w latach 2000-2001 ze względu na obowiązującą w tym czasie niemiecką walutę[468]. Dlatego należy wskazać, iż w 2000 roku straty osiągnęły wartość

[468] Marka Niemiecka do dnia 31 grudnia 2001 roku była prawnie obowiązującym środkiem płatniczym w Niemczech. Waluta została zastąpiona międzynarodową walutą Euro z dniem 1 stycznia 2002 roku. Ostatni kurs wymiany niemieckiej waluty wynosił 1,95583 DM za 1 EUR. Źródło: Gesetz über die Beendigung der Zahlungsmitteleigenschaft der auf Deutsche Mark lautenden Banknoten und der auf Deutsche Mark oder Deutsche Pfennig lautenden Bundesmünzen (DM-Beendigungsgesetz - DMBeEndG) z dnia 16 grudnia 1999 r. (BGBl. I S. 2402).

7.286.423.210 DM, natomiast w 2001 roku straty wynosiły 2,3 mld DM (po przeliczeniu 1166 mln euro).

Ważnym z punktu widzenia aspektem zwalczania przestępczości zorganizowanej są dążenia organów ścigania do pozbawiania owoców ich przestępczej działalności. Zadania z tym związane realizuje m.in. również Departament SO Bundeskriminalamt. Pozbawienie środków finansowych uniemożliwia powrót do dalszej działalności przestępczej. Wartość zabezpieczonego mienia przez niemieckie organy ścigania przedstawia załączony poniżej wykres nr 24.

Wykres 24. Wartość zabezpieczonego mienia (majątku) w toku prowadzenia spraw związanych z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych tj. Bundeskriminalamt, Bundespolizei oraz Zollkriminalamt w latach 2000-2018

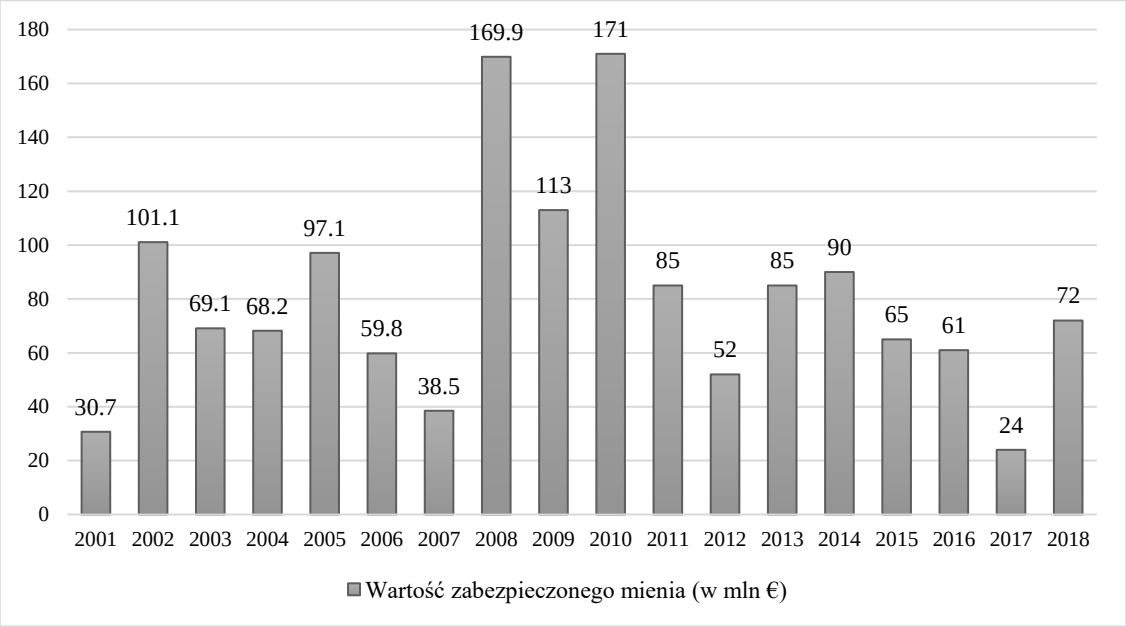

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych sprawozdań i raportów Bundeskriminalamt z lat 2000-2018

Wartość zabezpieczonego mienia przez organy ścigania Republiki Federalnej Niemiec w związku z prowadzonymi postępowaniami związanymi z przestępczością zorganizowaną w okresie 2000-2001 roku opiewała na kwotę 583 mln DM w 2000 roku i 200 mln DM w 2001 roku.

Na szczeblu krajów związkowych niezależnymi organami ścigania, obecnymi we wszystkich 16 obszarach Republiki Federalnej Niemiec, jest Krajowe Biuro Policji

Kryminalnej tj. Landeskriminalamt (LKA). Landeskriminalamt podlega bezpośrednio krajowym ministerstwom spraw wewnętrznych[469]. Do jego zadań z obszaru kryminalistyki oraz prewencji policyjnej należy: gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji kryminalnych niezbędnych do prewencyjnej walki z przestępczością oraz egzekwowania prawa, inicjowanie, wspieranie i prowadzenie działań prewencyjnych odnoszących się do ruchu drogowego oraz zjawiska przestępczości, w tym koordynowania działań prewencyjnych, prowadzenie dochodzeń, śledztw, czynności kryminalistycznych oraz sprawozdawczych na wniosek komisariatów policji, prokuratur lub sądów, udzielanie pomocy prawnej i administracyjnej dla komisariatów policji kraju związkowego w wymianie informacji policyjnej z zagranicą oraz agencjami krajowymi, federalnymi, ocena i przeprowadzanie postępowań o charakterze finansowym do czasu ustalenia właściwego do prowadzenia organu, koordynowanie działań poszukiwawczych przez policję, zapewnianie sił specjalnych niezbędnych do wsparcia śledczego i operacyjnego, realizacja zdań w zakresie zarządzenia i rozmieszczania informatorów policyjnych, zapewnianie środków technicznych służących do monitorowania i przeszukiwania systemów telekomunikacyjnych, informatycznych, a także prowadzenia rozpoznania elektronicznego, wykonywanie czynności ochrony osobistej dla osób zaklasyfikowanych jako zagrożone, prowadzenie i koordynowanie wybranych środków ochrony świadków, prowadzenie środków ochrony ofiar, rozbrajanie niekonwencjonalnych ładunków wybuchowych i zapalających.

Posiadane uprawnienia umożliwiają przejęcie odpowiedzialności w zakresie prowadzenia postępowania karnego w przypadkach przestępstw o znacznym stopniu szkodliwości, skomplikowania zagrażających prawidłowemu funkcjonowaniu instytucji publicznych i państwa lub bezpieczeństwu obywateli tj. przestępczości zorganizowanej, handlu narkotykami, przestępczości gospodarczej i finansowej o zasięgu wykraczającym poza kraj związkowy, przestępczości przeciwko środowisku w związku z substancjami radioaktywnymi i promieniotwórczymi oraz przestępczości o charakterze terrorystycznym i ekstremistycznym. Dodatkowo Landeskriminalamt posiada uprawienia do prowadzenia badań, oceny materiału daktyloskopijnego (śladów linii papilarnych człowieka) oraz innych śladów kryminalnych. Ponadto Państwowe Biuro Policji Kryminalnej prowadzi centrale informacyjną w kraju

[469] § 3 Verordnung des Sächsischen Staatsministeriums des Innern über die Gliederung und die Aufgaben der nachgeordneten Polizeidienststellen im Freistaat Sachsen - 56.
Sächsische Polizeiorganisationsverordnung – Rozporządzenie Saksońskiej Organizacji Policji z dnia 17 marca 2020 r. (SächsGVBl. S. 97).

związkowym, w której przetwarzane i analizowane są informacje policyjne z kraju oraz zagranicy i przekazywane dla podległych jednostek policji (komisariatów policji).

Landeskriminalamt odpowiedzialne jest również za gromadzenie danych statystycznych związanych z występowaniem przestępczości i ich sprawców. Analizuje określone obszary działalności przestępczej, opracowuje prognozy zagrożeń przestępczością oraz opracowuje raporty roczne. Poniższy rysunek 12 prezentuje zasięg działalności Oddziału Krajowego Urzędu Policji Kryminalnej w Wolnym Państwie Saksonii.

Rysunek 12. Mapa Wolnego Kraju Saksonii z podziałem na powiaty oraz miasta na prawach powiatu

Źródło: opracowanie własne

Landeskriminalamt pełni funkcje centrali, stanowiącej łącznik pomiędzy siłami policyjnymi krajów związkowych, a Federalnym Urzędem Policji Kryminalnej tj. Bundeskriminalamt (BKA). Siedziba Krajowego Urzędu Policji Kryminalnej w kraju związkowym Wolnego Kraju Saksonii znajduje się w Dreźnie.

Krajowe Biuro Policji Kryminalnej (LKA) jest wyższym organem państwowym, podlegającym Ministerstwu Spraw Wewnętrznych Saksonii (SMI), a konkretnie pod 3 Departament „Bezpieczeństwa i porządku publicznego Komendy Głównej Policji". Zadania Krajowego Urzędu Policji Kryminalnej Wolnego Kraju Saksonii można podzielić na trzy

kategorie: realizacja zadań centrali, realizacja funkcji służbowych oraz realizacja pierwotnych obowiązków śledczych. Landeskriminalamt odpowiedzialny jest za nadzór techniczny nad działalnością policji kryminalnej w saksońskich komisariatach. Zgodnie z rozporządzeniem Saksońskiej Organizacji Policji, Landeskriminalamt jest centralnym urzędem do realizacji zadań policji kryminalnej oraz odpowiadającej za prewencyjne działania policyjne w Wolnym Kraju Saksonii[470]. Poza zadaniami wspierającymi operacje i dochodzenia, Landeskriminalamt wykonuje również obowiązki dochodzeniowo-śledcze, w szczególności w związku z przestępczością uznawaną za szczególnie niebezpieczną jak na przykład przestępczość zorganizowana. Liczbę prowadzonych spraw związanych z przestępczością zorganizowaną przez Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii prezentuje wykres nr 25 uwzględniając okres rozpoczęcia prowadzenia sprawy. Średni czas prowadzonej sprawy o charakterze zorganizowanym zależny jest od skomplikowania postępowania oraz możliwości zaangażowania właściwej liczby prowadzących. Średni czas prowadzenia sprawy dla okresu 2005-2007 roku wynosił 23 miesiące, maksymalnie zaś 47 miesięcy. Natomiast średnie zaangażowanie w sprawę wynosiło 5 oddelegowanych prowadzących do jednego postępowania.

Wykres 25. Liczba prowadzonych spraw przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018

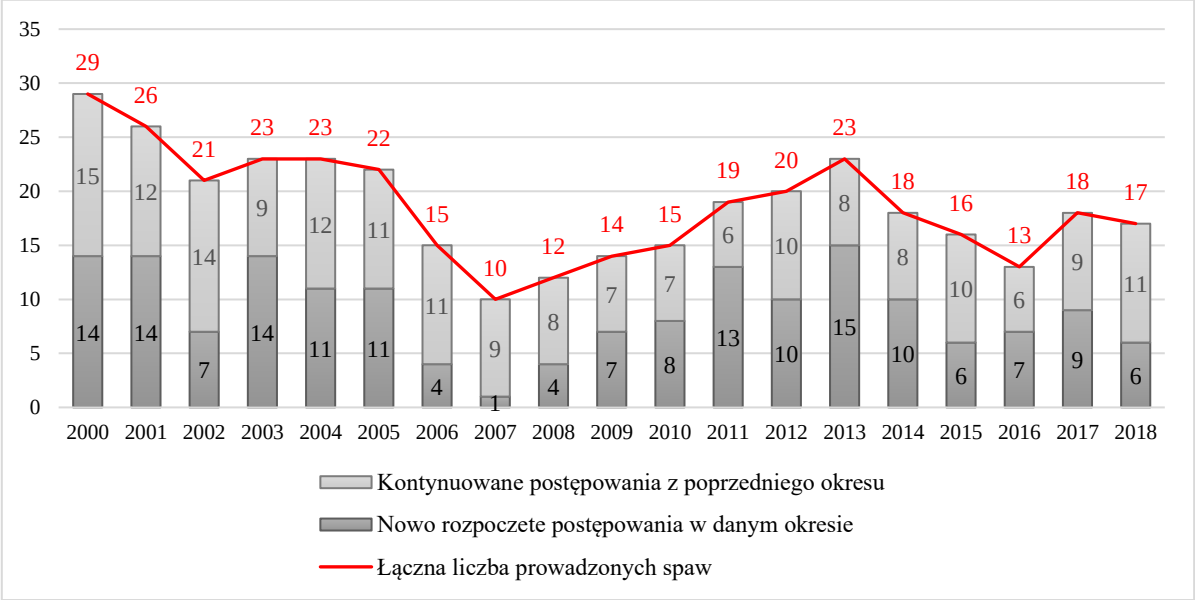

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy danych sprawozdań i raportów Landeskriminalamt z lat 2000-2018

[470] *Ibidem.*

Przytoczony powyżej wykres skumulowany słupkowy ukazuje łączną liczbę prowadzonych spraw w okresach rozliczeniowych (rocznych). Efektywność prowadzonych spraw bieżących (kontynuowanych postępowań z poprzedniego okresu i nowo rozpoczętych postępowań w danym okresie rozliczeniowym) związana jest ściśle ze współczynnikiem spraw skończonych, na który z kolei ma wpływ charakter spraw, wielowątkowość, stopień złożoności pod względem przedmiotowym i podmiotowym. Spadek łącznej liczby prowadzonych spraw w poszczególnych latach ma związek z udziałem poszczególnych kategorii przestępczości (patrz wykres nr 26), który wskazuje koncentrowanie swoje uwagi przez organy ścigania na sprawach związanych z przestępczością narkotykową i przemytem, których działalność może obejmować kilka bądź kilkanaście państw.

W prowadzonych postępowaniach o charakterze zorganizowanym najczęściej występuje wiele powiązań osobowych, które pełnią różne funkcje w strukturze grupy/związku przestępczego. Liczbę osób podejrzanych, którym udowodniono związki przestępcze z grupami zorganizowanymi i wystosowano wobec nim postanowienie o przedstawieniu zarzutów przedstawia tabela nr 12.

Tabela 12. Liczba zidentyfikowanych podejrzanych w toku prowadzonych postępowań w związku z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018

Rok	Liczba osób podejrzanych w związku z przestępczością zorganizowaną
2000	289
2001	210
2002	173
2003	213
2004	172
2005	169
2006	276
2007	327
2008	411
2009	546 (167*)

2010	102*
2011	92*
2012	56*
2013	116*
2014	122*
2015	73*
2016	111*
2017	91*
2018	96*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Landeskriminalamt z lat 2000-2018[471]

W prowadzonych sprawach w 2008 r. (z najstarszą rozpoczętą w 2006 r.) zidentyfikowano grupy przestępcze liczące do 10 podejrzanych w czterech sprawach. W pięciu sprawach grupy sprawców liczyły od 11 do 50 podejrzanych, w dwóch kolejnych od 51 do 100 podejrzanych, a w jednym postępowaniu zidentyfikowano ponad 100 podejrzanych. W prowadzonych sprawach (starych i nowych) w 2008 roku zidentyfikowano grupy składające się co najmniej z czterech, a maksymalnie ze 139 podejrzanych (liczba wszystkich członków grupy)[472].

Występowanie licznych powiązań osobowych w strukturach zorganizowanych wiąże się z koniecznością zgromadzenia obszernego materiału, a tym samym zaangażowania znacznych nakładów osobowych w postaci prowadzących oraz udziału biegłych sądowych, specjalistów. Kolejne lata również przedstawiały znaczne osiągnięcia Landeskriminalamt w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej ujawniając funkcjonowanie grup o wysokiej liczbie członków. Liczebność grup przestępczych stanowi również o znacznym obszarze działalności oraz jednocześnie o wyższych możliwościach uzyskiwania środków pieniężnych w drodze przestępstwa.

W zidentyfikowanych grupach przestępczych przez Landeskriminalamt zauważalna jest tendencja do występowania członków różnej narodowości, z czego w dużych grupach

[471] Do 2009 roku podejrzani o działalność przestępczą zdefiniowaną jako przestępczość zorganizowaną, liczeni byli przez Landeskriminalamt w sposób łączny w każdym okresie rozliczeniowym tzn. licząc zidentyfikowanych podejrzanych w sprawach rozpoczętych w danym roku wraz z podejrzanymi zidentyfikowanymi w sprawach prowadzonych w poprzednim okresie – a będących w dalszym ciągu na biegu (na toku). Od 2010 roku zgodnie z przyjętą ogólnokrajową metodą liczenia, w danych statystycznych uwzględniani byli wyłącznie nowo zarejestrowani podejrzani w danym okresie sprawozdawczym.
[472] Uzyskane dane z Landeskriminalamt ujęte w raporcie podsumowującym działalność za 2008 rok.

przestępczych powyżej 100 osób liczebność podejrzanych narodowości niemieckiej niejednokrotnie wynosi zaledwie 50% wszystkich członków. Co niezaprzeczalnie przedkłada się na hermetyczność środowiska i trudność gromadzenia materiału w języku obcym.

Wykres 26. Zidentyfikowana wartość strat wyrządzonych działalnością zorganizowanych grup przestępczych na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018

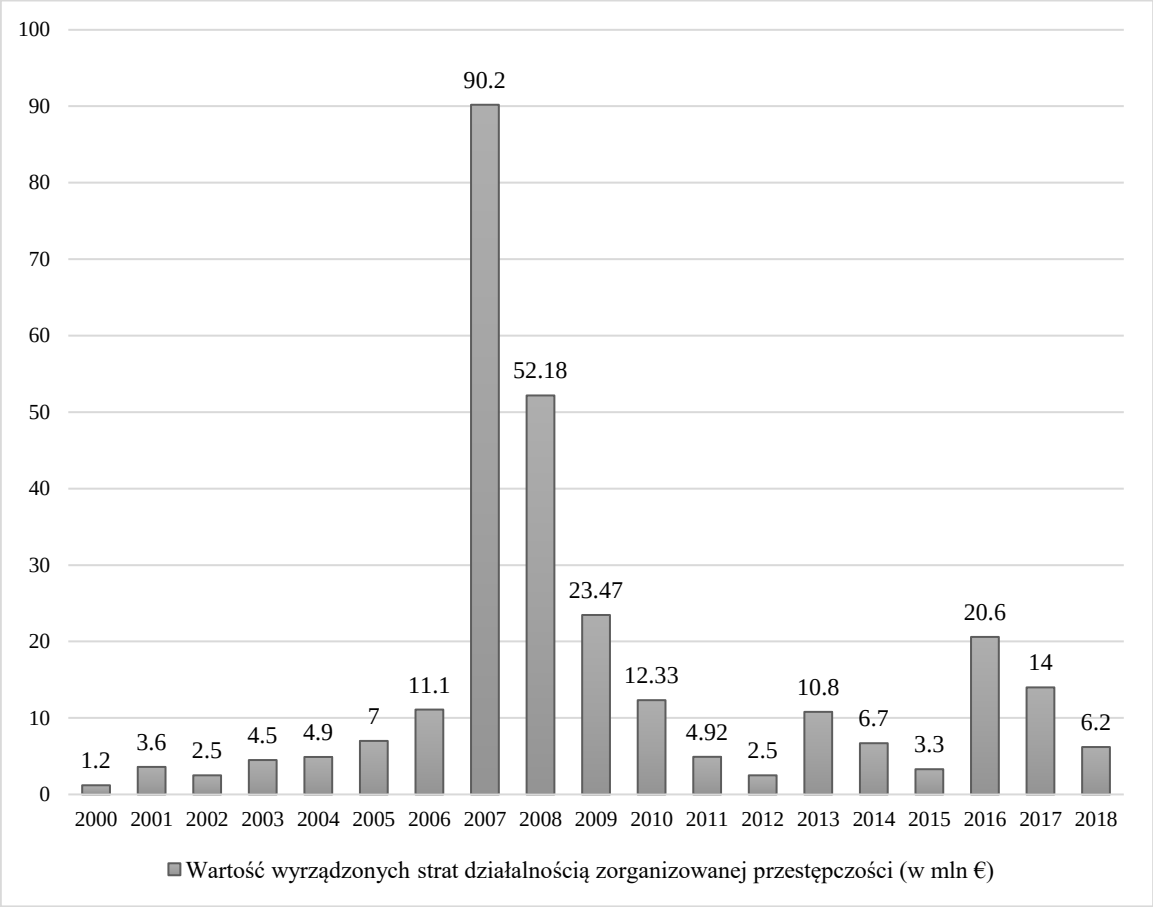

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Landeskriminalamt z lat 2000-2018

Z przedstawionych danych odnoszących się do zarejestrowanych szkód wynikających z działalności przestępczej o charakterze zorganizowanym, największą rolę przypisuje się przestępstwom o charakterze finansowym, gospodarczym, które przedkładają się na uzyskiwany wysoki zysk z popełnienia pojedynczego przestępstwa.

Przestępczość zorganizowana jest zjawiskiem dynamicznym, zmieniającym się pod wpływem prowadzonej polityki, w tym polityki karnej, warunków społecznych i ekonomicznych, a także stopnia opłacalności względem występującego ryzyka ze strony organów ścigania, stąd na przestrzeni 2002 – 2018 roku zauważalne są zmiany w obszarach działalności przestępczej, które prezentuje poniższa tabela nr 13.

Tabela 13. Dominujący wskaźnik procentowy obszaru działalności przestępczej o charakterze zorganizowanym, zidentyfikowanej przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018

Rok	Dominujący wskaźnik procentowy w ogóle ujawnionych przestępstw o charakterze zorganizowanym	Obszar działalności przestępczej
2002	46	Przestępczość narkotykowa
2003	37	Przestępczość narkotykowa
2004	31,9	Przestępczość przeciwko mieniu
2005	25	Przestępczość narkotykowa/ przemyt
2006	34,6	Przestępczość narkotykowa/ przemyt
2007	28,6	Przestępczość narkotykowa/ przemyt
2008	30,4	Przestępczość narkotykowa/ przemyt
2009	45	Przestępczość narkotykowa/ przemyt
2010	33,3	Przestępczość narkotykowa
2011	42,1	Przestępczość gospodarcza
2012	30 30	Przestępczość narkotykowa Przestępczość gospodarcza
2013	34,8 34,8	Przestępczość przeciwko mieniu Przestępczość narkotykowa
2014	44,4	Przestępczość narkotykowa
2015	31,2 31,2	Przestępczość narkotykowa Przestępczość przeciwko mieniu
2016	30,7	Przestępczość przeciwko mieniu
2017	33,3	Przestępczość gospodarcza
2018	35,3	Przestępczość gospodarcza

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Landeskriminalamt z lat 2000-2018

Ostatnie lata tj. od 2017 roku, zarówno organy ścigania Niemiec jak i Polski zwracają uwagę na wzrost przestępczości o charakterze ekonomicznym, w której coraz większą rolę zaczyna odgrywać Internet[473].

Fakt, że rozwój gospodarczy Niemiec w XX wieku całkowicie wyeliminował absolutną nędzę (z wyjątkiem okresu wojennego i powojennego), jednak w żaden sposób nie doprowadził do spadku przestępczości przeciwko mieniu, wręcz przeciwnie, przyczynił się do jego wzrostu. Dopiero po drugiej wojnie światowej, począwszy od niemieckiego cudu gospodarczego, znacząco wzrosła liczba skazań, podobnie jak częstotliwość kradzieży i defraudacji przez policję, która wzrosła czterokrotnie w latach 1953–1993. Kryminolodzy tłumaczą ten zaskakujący rozwój faktem, że obfitość materialna wraz z rosnącą liczbą przedmiotów łatwych do kradzieży w sklepach i gospodarstwach domowych prowadzi do większej liczby przestępstw.

Liczba kradzieży, w tym włamań do domu (a także kradzieży samochodów i napadów na banki) zaczęła spadać od 1993 r. Przestępstwa przeciwko mieniu w ciągu ostatnich dwóch dziesięcioleci zaczęły przechodzić od kradzieży do oszustw. W 2005 r. wskaźnik skazań za oszustwa po raz pierwszy przekroczył wskaźnik skazań za kradzież. Te przejścia od tradycyjnych form przestępstw wzbogacających, które wymagały pracy fizycznej, do oszukańczych przestępstw bardziej dostosowanych do nowoczesnych form życia biznesowego, odzwierciedlają zmianę społeczną od społeczeństwa przemysłowego do społeczeństwa usługowego ze zmienioną strukturą możliwości, w tym z Internetem.

Cyberprzestępczość to jedno z głównych wyzwań, przed którymi stoją obecnie organy ścigania i aby im podołać konieczne jest pozyskanie przez służby stojące na straży prawa specjalistów branży teleinformatycznej, informatycznej, specjalistów analitycznych czy prawa karnego.

[473] Funkcjonariusze Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością KWP we Wrocławiu w ramach działań operacyjnych oraz czynności dochodzeniowo-śledczych rozpracowali zorganizowaną grupę przestępczą składającą się z ponad 100 osób o zasięgu międzynarodowym, zajmującą się internetowymi oszustwami faktoringowymi i praniem pieniędzy, poprzez zarządzanie kilkudziesięcioma podmiotami gospodarczymi. Podejrzani przy wykorzystaniu wirtualnej dokumentacji, przedstawiającej fikcyjne transakcje, wyłudzili ponad milion złotych. Źródło: Odprawa roczna Komendanta Wojewódzkiego Policji we Wrocławiu z dnia 21 stycznia 2021 r.

4. Metodologiczne podstawy badań własnych

4.1. Uzasadnienie podjęcia problematyki

Nieuchronnie postępujący proces globalizacji systemów ekonomicznych państw oraz wykorzystywanie w przemyśle elektronicznym i transporcie najnowszych rozwiązań technologicznych łączy ze sobą oprócz ogromnych szans rozwoju infrastruktury technicznej, ekonomicznej oraz społecznej, ryzyko rozwoju przestępczości działającej na arenie międzynarodowej[474]. Swobodny przepływ ludzi, towarów oraz usług sprzyja tworzeniu się korzystnych warunków do rozwijania się przestępczości o charakterze zorganizowanym, działalność która obejmuje nie tylko granice jednego, lecz obszar nawet kilku państw.

Zjawisko przestępczości zorganizowanej jest nieustannie tematem aktualnym, obecnym w codziennej pracy przedstawicieli organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz powracającym w rozlicznych kanwach będących inspiracją dla publikacji prasowych, naukowych, czy rozważań prawnych. Zjawisko to określane jest jako fenomen współczesnych czasów. Powodem są trudności jakie nastręcza osadzenie zjawiska przestępczości zorganizowanej w ścisłe ramy naukowe, a także problemy wynikające z pomiaru skali występowania, jego kontroli, czy skuteczności wykorzystywanych przez organy ścigania metod zwalczania (gdyż w polskich warunkach organy ścigania, przede wszystkim Policja, obawiając się ujawnienia warsztatu swojej pracy, o którym w rzeczywistości traktują rozliczne publikacje naukowe, nie podejmuje współpracy badawczej w tym zakresie).

Innym powodem nastręczającym problemów w rozpoznawaniu zjawiska przestępczości zorganizowanej jest jej złożoność. Wynika to z występujących relacji społecznych członków zorganizowanych grup, związków przestępczych z otaczającym ich środowiskiem, także uczestnictwa w legalnych formach życia społecznego, których nie sposób odizolować[475]. Dodatkowo postęp w technice umożliwia prowadzenie przestępczej działalności na skalę międzynarodową, bez konieczności występowania bezpośrednich relacji pomiędzy członkiem zorganizowanej grupy lub związku przestępczego, a ofiarą.

Zasadniczym problemem w badaniu przedmiotowego zjawiska stanowi zidentyfikowanie cech odróżniającego przestępczą działalność o charakterze zorganizowanym od indywidualnych lub zjawiskowych form przestępstw, które w ujęciu prawnokarnym

[474] B. Hołyst, *Kryminalistyka,* Warszawa 2018, s. 1225-1228.
[475] E. Młyniec, *Patologie życia politycznego (zagadnienia teoretyczne i metodologiczne,* „Wrocławskie Studia Politologiczne" 2008, nr 9, s. 77-78.

nakazuje rozpatrywanie tej kwestii w dwóch aspektach: funkcjonalnym (wskazującym, że działalność przestępcza powinna posiadać z góry założony cel polegający na wielokrotnym popełnianiu przestępstw) i strukturalnym (stanowiąca, że dana zbiorowość ludzka przybrała postać zorganizowanej struktury przestępczej)[476]. Stąd też do określenia cech charakteryzujących przestępczość zorganizowaną (PZ), a także skutecznych metod zwalczania przejawów przestępczości zorganizowanej konieczne jest poznanie jej funkcjonowania.

Biorąc pod uwagę wzrost oddziaływania przestępczości zorganizowanej nie tylko na rynek ekonomiczny, ale również na politykę, rządy państw zostały zmuszone do podjęcia inicjatywy stworzenia skutecznych instrumentów wewnątrzpaństwowych oraz prawnomiędzynarodowych umożliwiających efektywną walkę. Podjęte przez państwa działania mają na celu stworzenie skutecznych narzędzi prawnych do zwalczania z tego rodzaju przestępczości i tym samym ułatwić przepływ informacji oraz współpracę organom ścigania i instytucjom bezpieczeństwa. W efekcie porozumienia państw w zakresie profilaktyki oraz zwalczania zostały zawiązane na różnych szczeblach liczne traktaty począwszy od charakteru sektorowego, nakierunkowanego wyłącznie na ściśle określoną specyfikę działań przestępczych, po dwustronny, pomiędzy dwoma państwami, jak i dotyczący kwestii współpracy kilku państw.

Od ponad dwudziestu lat funkcjonujące umowy wielokrotnie były odnawiane i uaktualniane, jednak wraz z postępem cywilizacyjnym konieczność dostosowywania przepisów do panujących warunków staje się niezwykle istotna. W przypadku norm prawnych szczególnie ważna jest analiza wprowadzanych regulacji, z tym, iż powinna być ona poparta przynajmniej oceną efektywności podczas stosowania, w celu wyeliminowania funkcjonowania martwych przepisów.

Pomimo istotnego znaczenia jakie odgrywają w mechanizmie zwalczania przestępczości zorganizowanej, umowy o charakterze wielostronnym, należy podkreślić, iż umowy i porozumienia na szczeblu regionalnym oraz te zawarte jedynie pomiędzy dwoma państwami koncentrują się na specyficznej przestępczości występującej przede wszystkim, albo tylko i wyłącznie na określonym obszarze transgranicznym.

Toteż rozważania niniejszej dysertacji skupiają się na działaniach i współpracy organów ścigania oraz regulacjach prawnych umożliwiających walkę z występującym zjawiskiem przestępczości zorganizowanej w południowo-zachodniej Polsce. Ponadto w obszarze

[476] Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2012 r. w sprawie Sygn. II AKa 128/12, LEX nr 1213763.

zainteresowań prezentowanego tematu znalazła się ocena praktycznego funkcjonowania i wykorzystania instrumentów prawnych przez wybrane polskie i niemieckie organy ścigania.

Biorąc pod uwagę równoległy rozwój technologiczny państw z rozszerzeniem obszarów działalności przez przestępczość zorganizowaną należy podkreślić szczególne znaczenie stałych badań w zakresie przede wszystkim nauk społecznych, w tym bezpieczeństwa, kryminologii oraz prawa, w także badań środowiska przestępczego[477]. Prowadzone dotychczasowe rozważania nad zjawiskiem występowania przestępczości zorganizowanej na obszarach zlokalizowanych przy granicy dwóch państw, z jednoczesną oceną narzędzi krajowych i prawnomiędzynarodowych umożliwiających skuteczną walkę z opisywanym zjawiskiem, wykorzystywanych przez wybrane instytucje bezpieczeństwa, były poruszane jedynie w ograniczonym zakresie, głównie przez wzgląd na trudność pozyskania informacji objętych klauzulą tajności, toteż rozwój w tej dziedzinie jest dość mocno ograniczony i stanowi niemalże nowy obszar badań. Dodatkowym umotywowaniem podjęcia niniejszego problemu badawczego jest próba usystematyzowania i wyjaśnienia pojęcia współpracy transgranicznej, elementarnej formy współpracy międzynarodowej, gdyż dokładne wyjaśnienie tego pojęcia nada mu określone granice.

Niniejsze rozważania w przedmiotowym zakresie są konieczne dla efektywnego działania tworzonych przepisów oraz zrozumienia istoty przestępczości zorganizowanej, gdyż bez stale prowadzonych badań nie ma możliwości zweryfikowania skuteczności tworzonych uregulowań prawnych i prowadzi to do tworzenia niemających w praktyce zastosowania przepisów. Zatem podjęcie badań naukowych nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej z punktu zainteresowania tematem przez przedstawicieli organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości, a także podmiotów oraz instytucji odpowiedzialnych za kreowanie polityki i metodyki zwalczania, wydaje się być uzasadnione i nader ważne.

4.2. Wypracowana metodologia i cele badawcze

Celem pracy doktorskiej, poprzedzonej systematyzacją terminologii związanej z podjętym tematem, a także przedstawieniem zakresu działalności wybranych organów ścigania oraz obszarów zainteresowania oddziaływaniem przez przestępczość zorganizowaną, z elementami rozważań karnomaterialnych i karnoprocesowych, jest przede wszystkim

[477] A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych,* Gdańsk 2006, s. 21-24.

zaprezentowanie uzyskanych wyników przeprowadzonych badań z wykorzystaniem metody triangulacji metod badawczych[478], a także weryfikacja problemów badawczych.

Sformułowany główny problem badawczy, odnoszący się do wykorzystania instrumentów zwalczania przestępczości zorganizowanej występującej na obszarze województwa dolnośląskiego, poddałem analizie z perspektywy nauk o bezpieczeństwie, ukazując zarówno perspektywę sprawców tych przestępstw, jak również przedstawicieli grup dyspozycyjnych. Przedmiotem podjętej analizy uczyniłem, począwszy od środowiska przestępczości zorganizowanej, która w swoim zakresie obejmowała specyfikę działalności przestępczej członków zorganizowanych grup, związków przestępczych, z uwzględnieniem popełnianych przestępstw, a skończywszy na taktyce i technice zwalczania współczesnych form przestępczości zorganizowanej, uwzględniając także zakres podejmowanej współpracy międzynarodowej. Pozostałe istotne zagadnienia wprowadzające w tematykę współpracy międzynarodowej oraz występującego zjawiska przestępczości zorganizowanej zawarłem w rozdziale I oraz III. Było to uzasadnione potrzebą zobrazowania przenikających się tych dwóch obszarów.

Głównym celem pracy doktorskiej było określenie stopnia przydatności oraz częstotliwości wykorzystywanych rozwiązań prawnych przez wybrane organy ścigania jak Policja, Straż Graniczna oraz Prokuratura z uwzględnieniem aspektu współpracy międzynarodowej w walce z przestępczością zorganizowaną występującą na obszarze Dolnego Śląska (uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jaki jest stopień przydatności i częstotliwości wykorzystywanych narzędzi prawnokarnych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej przez wybrane ograny ścigania RP oraz jaki jest stopień i formy podejmowanej współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej przez te organy), a także poznanie istoty zjawiska, specyfiki środowiska zorganizowanej przestępczości, przedstawianego przez byłych członków zorganizowanych struktur przestępczych.

Przeprowadzenie badań z udziałem przedstawicieli Policji, Straży Granicznej, Prokuratury oraz skazanych odbywających kary pozbawienia wolności w związku z działalnością przestępczą w strukturach zorganizowanej przestępczości, znajdujących się na terenie Dolnego Śląska w latach 2010-2018 uzasadnione było możliwością dotarcia do materiału badawczego. Cezura czasowa oraz obszar działalności uwzględniały realność i

[478] J. R. Sielezin, *Metodologia badań społecznych. ..*, s. 29-30; Zob. także: M. Surmaczyński, *Podstawowe problemy metodologiczne nauk społeczno-politycznych*, Wrocław 2010, s. 153-157; A. Babiński, P. Lubiewski, A. Łaźniak, *Współużyteczność metod oraz technik i narzędzi badawczych w badaniu bezpieczeństwa* [w:] pod red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy badań*, Józefów 2017, s. 71.

rzetelność pozyskanych danych statystycznych oraz dotarcie do przedstawicieli Straży Granicznej, Policji i Prokuratury, a także skazanych prawomocnymi wyrokami o czyn z art. 258 k.k. Uzyskane wyniki interpretacji danych statystycznych oraz przeprowadzonych badań metodą mieszaną nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej i związanej z nią współpracą sprawiły, że są one reprezentatywne dla eksplorowanego obszaru nauki.

Granice cezury czasowej wyznaczyłem w oparciu o datę wstąpienia Polski do Strefy Schengen. Niemniej jednak dostęp do danych od tego okresu w penym zakresie był uzależniony od istniejących unormowań prawnych związanych z wprowadzeniem wybranych narzędzi zwalczania przestępczości zorganiozwanej, czy współpracy międzynarodowej m.in. Europejski Nakaz Aresztowania, a także zmian wewnątrzsystemowych (systemów analitycznych wykorzystywanych przez instytucje bezpieczeństwa państwowego), w związku z pojawiającymi się nowymi formami działalności przestępczej, przypisywanych przede wszystkim dla zorganizowanych grup, związków przestępczych.

Zrealizowane badania na potrzeby pracy doktorskiej były efektem zastosowania przeze mnie metody mieszanej, wykorzystującej metody jakościowe i ilościowe. Triangulacja metod w badaniach miała służyć ograniczeniu błędów oraz wzajemnemu uzupełnieniu się. Prowadzone badania w zakresie zjawiska przestępczości zorganizowanej były przede wszystkim badaniami jakościowymi, w których akcent kładziony był na procesy oraz znaczenia, których nie sposób poddać ścisłym badaniom lub sprowadzić do wskaźników ilościowych, czy wielkościowych[479]. W dysertacji nie można było jednak obyć się, chociażby w wąskim zakresie, bez badań ilościowych wykorzystanych do określenia cech występowania częstotliwości i skuteczności poszczególnych form prawnokarnych instrumentów wykorzystywanych przy współpracy międzynarodowej, czy zwalczaniu przestępczości zorganizowanej[480]. Ponadto w pracy wykorzystałem podstawowe metody statystyczne w celu zobrazowania zmian w wykrywalności, karalności w wybranych obszarach działalności przestępczej.

4.3. Problemy i hipotezy badawcze

Za źródła danych pierwotnych obrałem osoby związane z działalnością przestępczą wewnątrz struktur zorganizowanych oraz osoby koncentrujące się na wykrywaniu i zwalczaniu

[479] *Ibidem*, s. 140-141.
[480] J. R. Sielezin, *Badania źródłoznawcze w politologii. …*, s. 17-19; G. Gibbs, *Analizowanie danych jakościowych*, Warszawa 2015, s. 161-174.

tego rodzaju przestępczości. Ponadto badaniom poddałem prawnokarne instrumenty wykrywania, zwalczania oraz współpracy międzynarodowej związane z przestępczością zorganizowaną, wzbogacając o element sugestii przyszłych zmian.

Osoby, na których skoncentrowałem badania, stanowili skazani będący związanymi ze środowiskiem przestępczym tj. osoby występujące w roli członka lub osoby zakładającej bądź kierującej zorganizowaną grupą, związkiem przestępczym. Zbadanie struktury organizacji przestępczych, przyczyn zachowań dewiacyjnych ich członków, pełnionych ról w strukturze i realizowanych zadań, stanowiły podstawę do określenia występujących współczesnych form przestępczości zorganizowanej. I wskazania kierunków ewolucji tego rodzaju przestępczości. Dla pełnego zobrazowania istoty zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz zasięgu działalności, tym samym konieczności podejmowania współpracy międzynarodowej przez organy ścigania, w badaniach wziąłem pod uwagę zdobyte przez lata pełnionej służby doświadczenie osób zajmujących się zawodowo zwalczaniem i przeciwdziałaniem temu zjawisku. Możliwe to było dzięki uprzedniemu rozpoznaniu w środowisku organów ścigania oraz poznaniu taktyki i techniki zwalczania przestępczości zorganizowanej, zupełnie odmiennej od przestępczości pospolitej.

W badanych naukowych zawarłem również ocenę częstotliwości i skuteczności podejmowanych czynności wykrywczych i profilaktycznych w sprawach karnych związanych z przestępczością zorganizowaną, zarówno w formie czynności jawnych (procesowych) jak i częściowo niejawnych (instrumentów pracy operacyjnej). Skoncentrowałem się także na udziale organów ścigania, realizacji czynności dowodowych, źródłach informacji w zakresie przestępczej działalności występującej na wybranych stadiach postępowania karnego tj. postępowania sprawdzającego, postępowania przygotowawczego oraz postępowania jurysdykcyjnego I i II instancji. Ponadto osoby będące ściśle związane z przestępczą działalnością o charakterze zorganizowanym, którymi byli skazani prawomocnymi wyrokami, stanowiły niezbędne źródło poznania istoty zjawiska przestępczości zorganizowanej.

Znaczącą kwestią, było zorientowanie przedmiotu badań wyłącznie na zidentyfikowanych strukturach zorganizowanej przestępczości tj. będącej w fazie działalności lub w fazie rozpadu zorganizowanej grupy bądź związku przestępczego spowodowanego oddziaływaniem organów ścigania[481]. Zorientowanie na wskazany obszar było uzasadnione ograniczonym dostępem jedynie do jawnych materiałów postępowań karnych oraz respondentów reprezentujących organy ścigania i sprawców przestępstw.

---

[481] J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Toruń 2003, s. 19-34; J. Giedymin, *Problemy, założenia, rozstrzygnięcia. Studia nad logicznymi problemami nauk społecznych*, Poznań 1964, s. 105-125.

Główny problem badawczy został sformułowany poprzez postawienie pytania: **które z prawnokarnych instrumentów współpracy międzynarodowej wykorzystywanych przez Policję, Straż Graniczną i Prokuraturę RP odgrywają największą rolę w walce z przestępczością zorganizowaną występującą na obszarze województwa dolnośląskiego?**

Sformułowany główny problem badawczy wymagał dookreślenia przez postawione problemy szczegółowe:

1. W jakim zakresie wybrane instrumentarium prawnokarnej współpracy międzynarodowej w związku z przestępczością zorganizowaną charakteryzuje się wyższym współczynnikiem wykorzystania w stosunku do państw znajdujących się na obszarze Unii Europejskiej, czy też większa intensywność działań obejmuje państwa znajdujące się poza wspólnotą?
2. Które z krajowych i zagranicznych organów ścigania, instytucji bądź podmiotów charakteryzują się, w ocenie respondentów, najwyższym współczynnikiem podejmowanej współpracy ze Strażą Graniczną i Prokuraturą przy zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej?
3. Które z instytucji, organów ścigania w ocenie respondentów charakteryzują się najwyższą skutecznością w przeciwdziałaniu zjawisku przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym?
4. Czy istniejące uregulowania prawne dotyczące instrumentów przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej oraz współpracy międzynarodowej, są wystarczające do zapobiegania przestępczości zorganizowanej, której działalność wykracza poza granice jednego państwa?
5. Jaka jest przyczyna podejmowanej przez sprawców decyzji o działalności w ramach zorganizowanej grupy przestępczej oraz czy zaostrzenie kar względem sprawców działających w ramach struktury zorganizowanej ogranicza jej skalę występowania?

W oparciu o postawiony główny problem badawczy sformułowałem hipotezę główną (H): **Instrumentarium międzynarodowej współpracy w procesie karnym, wprowadzone na podstawie przepisów Unii Europejskiej, odgrywa największą rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej przez jednostki organizacyjne Policji, Straży Granicznej oraz prokuratury powszechnej, zlokalizowane w rejonie Dolnego Śląska.**

Realizacja wyznaczonego celu badawczego pozwoli także na weryfikację postawionych przeze mnie hipotez badawczych, które w sposób kompleksowy mają uzupełnić obrane dociekania naukowe. Sformułowana hipoteza główna (H) przyjmuje, iż współpraca Policji, Straży Granicznej i Prokuratury RP z organami ścigania Unii Europejskiej na obszarze Dolnego

Śląska jest zależna od istnienia rozwiązań prawnych oraz stopnia wyspecjalizowania w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Przyjęta hipoteza główna wymagała dookreślenia poprzez hipotezy szczegółowe, które umożliwiają w sposób całościowy zaprezentować przedmiot badań.

H1: Większą intensywnością nawiązywanej współpracy, poprzez wykorzystanie międzynarodowych instrumentów prawa karnego, charakteryzują się organy ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, aniżeli organy państw niezrzeszonych.

H2: W ocenie respondentów, najbardziej przydatnymi organami, instytucjami w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym występującej na obszarze Dolnego Śląska jest Centralne Biuro Śledcze Policji, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz sądy powszechne.

H3: Najwyżej ocenianym zagranicznym organem, z którym najczęściej nawiązywała współpracę Policja, Straż Graniczna i prokuratura z rejonu Dolnego Śląska, była prokuratura krajów związkowych oraz niemiecka policja.

H4: Istniejący system uregulowań prawnych w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz wykorzystania instrumentów współpracy międzynarodowej jest skuteczny i nie wymaga zmian.

H5: Zaostrzanie wymiaru kar za udział w zorganizowanych strukturach przestępczych wpływa demotywująco na decyzję sprawców o podejmowanej działalności w ramach przestępczej struktury zorganizowanej.

Sformułowany w postaci hipotez problem główny i zagadnienia szczegółowe inspirowane były brakiem poruszanej w tym zakresie problematyki w literaturze naukowej jak i w badaniach empirycznych.

4.4. Próba badawcza i organizacja badań

Przy wyborze metod prowadzenia badań kierowałem się dwoma czynnikami. Pierwszy czynnik stanowił paradygmat określający sposób postrzegania rzeczywistości, wyznaczając tym samym kierunki działania. Drugim branym pod uwagę czynnikiem był przedmiot badań. Na podstawie tych dwóch czynników w stosunku do osób kwalifikowanych jako członków grup eksperckich za najbardziej adekwatną w zastosowaniu metodę gromadzenia materiału badawczego uznałem metody jakościowe, umożliwiające zbadanie zjawiska, poprzez poznanie

perspektywy osób (jednostek) w nim uczestniczących[482]. Mimo, iż uzyskane w ten sposób wyniki badań nie są obiektywne, uznawane są za wartościowe. Warunkiem koniecznym do uznania pozyskanej wiedzy za cenną jest rzeczywiste przedstawienie subiektywnego sensu oraz punktu widzenia uczestników badania. Realizując badanie przy wykorzystaniu metod jakościowych brałem pod uwagę konieczność włożenia tyle samo, bądź nawet więcej wysiłku i kompetencji w realizację, aniżeli w dobrych badaniach ilościowych.

Ze względu na występowanie licznych elementów składających się na istotę zjawiska przestępczości zorganizowanej oraz współistniejącą współpracę ponadnarodową organów ścigania na tym podłożu, konieczne było zastosowanie metody mieszanej (triangulację), przy jednoczesnym wykorzystaniu narzędzi badawczych o charakterze interdyscyplinarnym.

Konsekwencją zgromadzonego materiału badawczego jest analiza danych uzyskanych za pośrednictwem ankiety indywidualnej, wywiadu oraz zestawienia danych statystycznych.

Realizując badania wykorzystałem technikę badawczą wywiadu swobodnego ukierunkowanego, który zapewnił większe pole manewru w przeciwieństwie do wywiadu kwestionariuszowego skategoryzowanego. Obraną technikę potraktowałem jako środek umożliwiający dotarcie w sposób bezpośredni do doświadczenia będącego ukierunkowaną odpowiedzią na postawione w dowolnej kolejności pytania. Dobór narzędzia badawczego był uzasadniony eksploracją podejmowanych zachowań oraz działań, które w warunkach spontanicznej narracji nie byłoby możliwe osiągnąć. Zastosowanie wywiadu umożliwiło pozyskanie wiedzy oraz jednocześnie prowadzenie obserwacji. Dodatkowym atutem była możliwość posługiwania się opracowanymi dyspozycjami do wywiadu i możliwością naprowadzania rozmówców na właściwy obszar prowadzonych badań w sytuacjach odbiegania, rozmywania wypowiedzi względem udzielenia konkretnej odpowiedzi. W przypadku przedstawicieli organów ścigania zakładałem, że będą oni chcieli rozmawiać szczerze, natomiast w kwestii osób skazanych wyrokiem sądu mogłem spodziewać się wypowiedzi niekoniecznie zgodnych ze stanem rzeczywistym. Dlatego też przed każdym wywiadem konieczne było zapoznanie się przeze mnie z aktami penitencjarnymi osoby skazanej (notatkami osobopoznawczymi, treścią wyroku, historią karalności etc.), aby możliwa była korekta w trakcie wypowiedzi.

Największą trudność, wynikającą z podjęcia tematu obejmującego swoim zakresem zjawisko przestępczości zorganizowanej, stanowił ograniczony dostęp do rzetelnego materiału

[482] A. Urbanek, *Paradygmatyczne ramy badań w naukach społecznych – inspiracje dla nauki o bezpieczeństwie,* [w:] red. J. Piwowarski, J. Gierszewski, *W poszukiwaniu tożsamości nauk o bezpieczeństwie,* Warszawa 2018, s. 27-30; Zob. także: J. R. Sielezin, *op. cit*., s. 20-21.

badawczego. Informacje odnoszące się do struktury organizacyjnej, obszaru i zasięgu działalności podejmowanej przez grupę bądź związek przestępczy, a także świadomości ich członków na stosowaną taktykę i technikę zwalczania przez organy ścigania, w tym formy współpracy i wymiany informacji międzynarodowej, możliwa była do pozyskania wyłącznie w warunkach badawczych na etapie rozpadu grupy bądź związku przestępczego – w trakcie odbywania kar pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych przez ich członków. Znaczną przeszkodę stanowił również dostęp do informacji związanych z działalnością wykrywczą organów ścigania zorientowanych na zorganizowaną przestępczość. Owa trudność wynikała z braku jednolitych danych statystycznych, ograniczonego dostępu do danych Policji, Straży Granicznej i Prokuratury, a także wątpliwości w rzetelność wprowadzanych danych, zorientowanych przez jednostki podległe na osiąganie okresowych mierników na tym samym bądź wyższym poziomie w stosunku do poprzedniego okresu rozliczeniowego. Innymi utrudnieniami w realizacji badań w tym obszarze stanowił brak dofinansowania. Dlatego też wszystkie te czynniki miały wpływ na wybór źródeł poznawczych obszaru tematycznego, a także zastosowane metody i techniki badawcze.

Wskazanie źródeł materiału badawczego niezbędnego do realizacji dysertacji możliwe było po uwzględnieniu zakresu tematycznego, przedmiotu, celu, sformułowanych problemów i hipotez badawczych. Wziąłem także pod uwagę realne do pozyskania źródła wiedzy z dziedziny kryminalistyki, kryminologii oraz bezpieczeństwa państwa pomocne przy realizacji badań wybranymi metodami i technikami badawczymi.

Wybór odpowiadających rzeczywistości i przydatnych do rozwiązania sformułowanych problemów badawczych źródeł informacji o współpracy międzynarodowej, działalności wybranych organów ścigania oraz zjawisku przestępczości zorganizowanej stanowił podwaliny podejmowanego tematu. Pozwolił on w sposób najbardziej obiektywny zaprezentować istotę badanych zjawisk.

Za podstawowe źródła informacji o praktycznych aspektach współpracy międzynarodowej, działalności wybranych grup dyspozycyjnych oraz zjawisku przestępczości zorganizowanej obrałem:

wywiady z funkcjonariuszami Policji garnizonu dolnośląskiego na szczeblach od Komend Powiatowych Policji do Komendy Wojewódzkiej Policji;

ankiety z udziałem funkcjonariuszy Straży Granicznej podległych pod Nadodrzański Oddział Straży Granicznej, prokuratorów prokuratury regionalnej, prokuratur okręgowych oraz prokuratorów prokuratur niższego szczebla realizujących obowiązki w rejonie Dolnego Śląska,

którzy prowadzili bądź mieli styczność ze sprawami związanymi z przestępczością zorganizowaną oraz współpracą zagraniczną;

wywiady ze skazanymi o czyn z art. 258 k.k., odbywającymi karę pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych;

dane statystyczne pozyskane z jednostek organizacyjnych policji garnizonu dolnośląskiego, powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w rejonie Dolnego Śląska, placówek i oddziału Straży Granicznej ochraniających południową i zachodnią granicę państwową z Republiką Federalną Niemiec (w szczególności dla Wolnego Kraju Saksonii);

raporty i sprawozdania z działalności Centralnego Biura Śledczego Policji, Landeskriminalamt Sachsen (LKA Sachsen), Bundeskriminalamt (BKA) oraz Inspekcji Handlowej;

dane archiwalne z akt zakończonych postępowań karnych, w których czyn zabroniony wypełnił znamiona przestępstwa opisanego w treści art. 258 § 1 – 4 k.k., z Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, Sądu Okręgowego w Legnicy, Sądu Okręgowego w Świdnicy oraz Sądu Okręgowego we Wrocławiu.

Niezbędnymi źródłami informacji do opisu omawianych zjawisk były także opracowania publicystyczne (książki, artykuły naukowe i prasowe).

Dla każdego z obranych źródeł informacji uwzględniłem wady i zalety dla uzyskanego materiału badawczego. Warunkując każde z nich wskazałem możliwość zastosowania oraz obszar ryzyka wystąpienia negatywnych skutków, które przedstawiłem poniżej:

Źródło 1. Wywiady z funkcjonariuszami Policji i ankiety z funkcjonariuszami Straży Granicznej oraz Prokuratury.

Postawione problemy oraz sformułowane hipotezy badawcze przełożyły się na wybór metod badawczych i kryterium dobory próby. W przypadku respondentów dysponujących wiedzę opartą na doświadczeniu w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i współpracy zagranicznej, którymi byli prokuratorzy Prokuratury Regionalnej oraz prokuratorzy z Prokuratur Okręgowych znajdujących się na obszarze nadgranicznym w południowo-zachodniej Polsce, badania przeprowadzono z wykorzystaniem metody ankietowej. Badana populacja prokuratorów stanowiła najważniejszy element badań naukowych w podejmowanym temacie pracy doktorskiej ze względu na zakres ustawowych zadań i kompetencji nadzorczych nad pozostałymi służbami[483].

[483] Zebrany materiał badawczy od Prokuratorów i funkcjonariuszy Straży Granicznej przy wykorzystaniu wybranej metody badania ilościowego (technika: ankieta pocztowa) został dodatkowo rozszerzony i pogłębiony o dane uzyskane w wyniku metody badania jakościowego (technika: wywiad swobodny ukierunkowany) z udziałem

W badaniach ankietowych wśród populacji prokuratorów wykonujących zadania w prokuraturach okręgowych i regionalnych właściwych terytorialnie dla południowo-zachodniej Polski przy doborze próby posłużyłem się nieprobabilistyczną metodą doboru celowego. Gdyż wyłącznie w taki sposób możliwe było dotarcie do doświadczenia badanych w przedmiotowym zakresie. Dla zapewnienia reprezentatywności próby badawczej populacji, w stosunku do 171 prokuratorów przeprowadzono badania wykorzystując technikę w postaci ankiety pocztowej uzyskując 90 poprawnie wypełnionych ankiet (z czego u zakładanych wstępnie 120 badanych w 30 przypadkach nie otrzymano ankiety, bądź analiza treści ankiety wskazała na niekompletne udzielanie odpowiedzi nie pozwalające na włączenie jej do materiału badawczego)[484]. Przy wielkości populacji 171 (N) prokuratorów z obszaru południowo-zachodniej Polski aby spełnić wymagania poziomu ufności 99% (α), założeniu wielkości frakcji 0,9 (występowania danej cechy - P) oraz błędzie dopuszczalnym na poziomie 6% (e) konieczne było przeprowadzenie badań wśród co najmniej 84 osób. Warunki te zostały spełnione.

Narzędziem badawczym, które umożliwiło uzyskanie materiału związanego z ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej oraz występowaniem współpracy krajowej i zagranicznej był kwestionariusz ankiet. W opracowanym kwestionariuszu postawiono łącznie dwadzieścia pytań, które zostały zawarte w czterech częściach tematycznych: Aspekt I - Metryczka; Aspekt II - Instrumentalna współpraca międzynarodowa w walce z przestępczością zorganizowaną; Aspekt III - Instytucjonalna współpraca wewnątrzkrajowa i międzynarodowa w walce z przestępczością zorganizowaną; Aspekt IV - Taktyka i technika przeciwdziałania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej[485]. W znacznej części sformułowane w kwestionariuszu pytania przyjęły formę pytań półotwartych umożliwiających swobodną

funkcjonariuszy Policji. Ze względu na specyfikę służby policyjnej oraz występowanie nadzoru prokuratorskiego nad prowadzonymi sprawami i postępowaniami przygotowawczymi możliwe było ograniczenie się wyłącznie do technik jakościowych zmierzających do uzupełnienia i pogłębienia zgromadzonego już materiału empirycznego.

[484] Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 2011-5.Ip.122023 z dnia 05 kwietnia 2023 r. zatwierdzone przez Zastępcę Prokuratora Regionalnego Dariusza Brodzisz w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3047-5.Ip.4.2023 z dnia 03 kwietnia 2023 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego we Wrocławiu Justynę Pilarczyk w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3043-4.Ip.10.2023 z dnia 31 marca 2023 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego w Jeleniej Górze Zbigniewa Harasimiuk w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3044-4.Ip.12.2023 z dnia 30 marca 2023 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego w Legnicy Sebastiana Kluczyńskiego w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej; Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr 3046-4.Ip.14.2023 z dnia 30 marca 2023 r. zatwierdzone przez Prokuratora Okręgowego w Świdnicy Wiesława Dworczak w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej.

[485] Budowa oraz szczegółowe pytania zawarte w kwestionariuszu ankiet zostały przestawione w części dysertacji oznaczonej jako aneks.

wypowiedź respondenta, jednocześnie eliminując wady wynikające z zastosowania wyłącznie pytań zamkniętych.

Aby rozszerzyć, pogłębić zakres materiału badawczego o doświadczenie przedstawicieli innych organów ścigania zdecydowałem się na przeprowadzenie wywiadów z udziałem funkcjonariuszy z dolnośląskiego garnizonu Policji. Ze względu na fakt, iż sprawy operacyjne i postępowania przygotowawcze prowadzone przez Policję są pod ścisłym nadzorem prokuratury decyzja o przeprowadzeniu badań jakościowych, pogłębiających badany już obszar tematyczny, wydawała się być uzasadniona. Technikę badawczą, którą wykorzystałem był wywiad swobodny ukierunkowany z opracowaną dyspozycją do wywiadu, którą przedstawiłem w aneksie dysertacji. Szeroki zakres zadań i uprawnień Policji zdeterminował metodę doboru próby badawczej, którą był arbitralny dobór próby. Zastosowanie celowego doboru próby związane było z koniecznością dotarcia do jednostek posiadających doświadczenie zawodowe i wiedzę w zakresie zjawiska przestępczości zorganizowanej i występującej współpracy międzynarodowej organów ścigania. Na podstawie tego kryterium przeprowadzonych zostało osiem wywiadów, których treść po uzyskaniu zgody respondentów została utrwalona dyktafonem cyfrowym, a następnie poddana transkrypcji. Cytowane fragmenty wypowiedzi funkcjonariuszy Policji zamieściłem w ostatnim rozdziale, które posłużyły dla zobrazowania badanego zjawiska.

Mimo, iż czynności dochodzeniowo-śledcze i operacyjne wykonywane przez Straż Graniczną również podlegają nadzorowi prokuratorskiemu, to jednak ze względu na zupełnie odmienną specyfikę służby aniżeli Policja, zdecydowałem się na przeprowadzenie również badań z udziałem funkcjonariuszy tej służby. Badania przeprowadziłem wykorzystując metodę badań ilościowych posługując się opracowanym kwestionariuszem ankiet, którego układ oraz treść była wzorowana na narzędziu badawczym przedłożonym dla prokuratorów. Kwestionariusze ankiet zostały przesłane za pośrednictwem Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej, który przedłożył, a następnie zebrał od funkcjonariuszy SG. Łącznie uzyskano trzydzieści prawidłowo wypełnionych przez respondentów kwestionariuszy ankiet (łączna liczba zebranych ankiet wynosiła 32, z których po wstępnej analizie prawidłowości wyselekcjonowałem trzydzieści)[486]. Dobór respondentów odbył się na podstawie celowego

[486] Ankieta pocztowa była realizowana w IV kwartale 2021 roku z udziałem funkcjonariuszy SG pełniących służbę w Nadodrzańskim Oddziale Straży Granicznej oraz podległych placówkach Straży Granicznej. W okresie tym w Nadodrzańskim Oddziale SG 35 funkcjonariuszy realizowało czynności procesowe, zaś 51 funkcjonariuszy realizowało czynności operacyjne. Źródło: Pismo dotyczące udostępnienia informacji publicznej o nr NO-OI-II.0180.52023 z dnia 03 kwietnia 2023 r. zatwierdzone przez Komendanta Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej gen. bryg. SG Tomasza Michalskiego w odpowiedzi na złożony wniosek z dnia 27 marca 2023 r. w sprawie udostępnienia informacji publicznej.

doboru próby, gdyż wiedza przełożonych o podległych im funkcjonariuszach była najlepszą metodą typowania do udzielenia odpowiedzi w zakresie badanego zjawiska. Zakładając, iż wielkość populacji funkcjonariuszy SG z Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej wynosiła 86 (N), to przy próbie wielkości 30 respondentów szacunkowa wielkość frakcji (P) wynosiła 97% przy założeniu poziomu istotności 5% (α) i dopuszczalnym błędzie 5% (e).

Uzyskany w ten sposób materiał odnosi się do praktycznych aspektów prowadzonych, nadzorowanych spraw karnych w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz wykorzystywanych przez organy ścigania prawnych instrumentów współpracy na arenie międzynarodowej.

Zgromadzony materiał badawczy z wykorzystaniem wywiadów i ankiet pochodzących od przedstawicieli wybranych organów ścigania, stykającymi się ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej oraz współpracy międzynarodowej, stanowi cenne źródło informacji o praktyce zawodowej. Dobór źródeł według wyżej ujętych cech charakterystycznych pozwolił założyć, że pochodzące od nich informacje są wartościowe i rzetelne[487]. Wynika to z tego, że dysponują wiedzą prawną i doświadczeniem zawodowym (praktyką). Wykorzystanie tych źródeł informacji wzbogaca pracę o liczne opinie ekspertów oraz ukierunkowuje rozważania w podejmowanym w pracy obszarze.

Źródło 2. Wywiady z 15 skazanymi o czyn z art. 258 § 1-4 k.k., odbywającymi karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu.

Badania z udziałem byłych członków zorganizowanych grup, związków przestępczych zostały zrealizowany w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu na podstawie uzyskanej zgodny Dyrektora Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej we Wrocławiu (obecnie ze względu na restrukturyzację Służby Więziennej Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu został przyłączony do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Opolu). Gromadząc materiał badawczy zdecydowałem się zastosować metodę badań jakościowych w postaci wywiadu. Wykorzystana technika badawcza wywiadu swobodnego ukierunkowanego oraz opracowane narzędzie badawcze dyspozycji do wywiadu umożliwiły uzyskanie odpowiedzi na pytania z bloków tematycznych dotyczących: przestępczej działalności respondentów, momentu podjęcia decyzji o działalności w grupie lub związku przestępczym, funkcjonowaniu wewnątrz struktury zorganizowanej, konsekwencjach tej decyzji oraz wiedzy na temat taktyki i techniki przeciwdziałania przestępczości stosowanej przez instytucje

[487] J. R. Sielezin, *Metodologia badań społecznych. …*, s. 50.

państwowe i organy ścigania, a także poglądu na zaostrzanie wymiaru kar względem zjawiska przestępczości zorganizowanej.

Badania z udziałem respondentów prowadziłem od października 2021 roku do grudnia 2021 roku. W tym czasie zrealizowałem 15 wywiadów, które w swojej treści były najbardziej obrazowe, wymowne i wspierające wnioski. Średni czas trwania wywiadu wynosił 1,2 godziny. Łącznie zostało podjętych 28 prób, z czego w 13 przypadkach respondenci odmówili udziału w badaniach bądź treść udzielanych odpowiedzi na zadawane pytania okazała się być nieprzydatna m.in. ze względu na sprzeczności z informacjami zawartymi w karcie osadzonego dot. jego osoby oraz czynu, którego się dopuścił. Treści wywiadów zostały utrwalone przy wykorzystaniu profesjonalnego rejestratora dźwięku[488], na który uzyskałem zgodę, a który ostatecznie dostarczył materiału do opracowania transkrypcji wywiadu. Przy doborze próby badawczej posłuży się nielosową metodą doboru celowego. Kryterium zastosowanym przy doborze celowym stanowiła populacja osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądu o czyn z art. 258§1-4 k.k. odbywających karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu.

Gromadzenie materiału badawczego od osób, działających w przeszłości w ramach zorganizowanej przestępczości, umożliwia obiektywną diagnozę uwarunkowań tego rodzaju przestępczości. Aby możliwie jak najlepiej poznać istotę zjawiska przestępczości zorganizowanej, konieczne jest wejrzenie w psychikę ich członków. Możliwe jest to poprzez odtworzenie świata przeżyć i określenie punktu przełomowego – prowadzącego do genezy dalszych zachowań. Dlatego też wyłącznie tak zdefiniowane źródło może umożliwić zrozumienie, co jest powodem atrakcyjności i jakie posiada cechy charakterystyczne, decydujące o podejmowaniu tego rodzaju przestępczości.

Wadą materiału badawczego osób skazanych jest stopień zniekształcenia prezentowanej perspektywy na określone zjawisko. Warunkiem uzyskania atrakcyjnego i wartościowego materiału od osoby badanej jest pozyskanie szczerych informacji. I posługując się tą metodą w stosunku do danego źródła (osoby skazanej) należy liczyć się z możliwością przeinaczania faktów. Osoba poddana badaniom może relacjonować zaistniałe zdarzenia, odczucia niekoniecznie w taki sposób jaki miały miejsce w rzeczywistości. Ryzyko ubarwiania wydarzeń, selekcji, pomijania niektórych sekwencji, bądź dodawania z powodu braków w pamięci lub przedstawiania ich w lepszym świetle, nakłada na badacza konieczność kontrolowania i konfrontacji wiarygodności uzyskanej w ten sposób wiedzy. Jedynym

[488] Urządzenie marki Philips VoiceTracef model DVT6510.

sposobem jest szczegółowa analiza informacji zawartych w aktach sądowych bądź penitencjarnych na temat działalności w/w osób w ramach struktur zorganizowanych, z którymi należy zapoznać się jeszcze przed przystąpieniem do wywiadów.

Źródło 3. Dane statystyczne wybranych organów ścigania RP i Republiki Federalnej Niemiec tj. Policji, Prokuratury, Straży Granicznej oraz Landeskriminalamt (LKA Sachsen).

Analiza danych statystycznych odnoszących się do występowania zjawiska przestępczości zorganizowanej w granicach Rzeczypospolitej Polski oraz obszarów jej aktywności ma na celu ustalenie i rozpoznanie związków przyczynowych oraz ma służyć przewidywaniu trendów dalszego rozwoju.

Biorąc pod uwagę dane statystyczne wziąłem pod uwagę, że obrazują one badany problem w ujęciu ilościowym, ponadto skupiają się wyłącznie na jednym aspekcie tj. występowania danego zjawiska w sposób wymierny bądź jego braku. Kolejną własnością mającą ogromny wpływ na wyniki badanego zjawiska na podstawie danych statystycznych jest ich wiarygodność, która w niektórych przypadkach jest dyskusyjna (ze względu na podmiot dysponujący i cel któremu ma służyć), dlatego też źródła informacji statystycznej przed przystąpieniem do badań zostały rzetelnie rozpoznane z punktu widzenia autentyczności.

Efektem czego było wskazanie konkretnych systemów analitycznych (przy istnieniu nawet kilku dla jednej instytucji) wykorzystywanych przez organy ścigania do gromadzenia i przetwarzania danych[489]. Wykorzystanie tego rodzaju źródeł jest powszechnie akceptowalne i uznawane za miarodajne w określaniu skali występowania przestępczości.

Wartym podkreślenia jest fakt, że uzyskane dane od jednostek organizacyjnych Policji garnizonu dolnośląskiego, Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu oraz Komendy Głównej Policji zawierają liczbę stwierdzonych czynów udziału (art. 258§ 1 i 2 k.k.) bądź kierowania, zakładania grupy bądź związku przestępczego (art. 258§ 3 i 4 k.k.), jak również liczbę prowadzonych postępowań przygotowawczych. Stąd można stwierdzić, że dane odnoszące się do tego rodzaju przestępczości przetwarzane w systemie KSIP (Krajowy System Informacyjny Policji) są wystarczające do właściwej diagnozy.

Na korzyść przemawia również fakt, że przestępczość zorganizowana nie jest docelowym obszarem zainteresowań Policji, stąd dane w tym zakresie nie są w żaden sposób modelowane. Nie są natomiast rejestrowane w systemach analitycznych wykorzystywanych przez Policję dane dotyczące współpracy międzynarodowej (Europejski Nakaz Aresztowania, Europejski Nakaz Dochodzeniowy, Międzynarodowa Pomoc Prawna) lub wewnątrzkrajowej

[489] J. Swół, *Kulawa statystyka przestępczości,* „Przegląd policyjny" 1998, nr 1, s. 26.

pomiędzy jednostkami bądź pozostałymi organami ścigania (gdyż ma to charakter masowy i stanowi podstawę procesu wykrywczego). Podobnie sytuacja się miała do niemieckich organów ścigania - Landeskriminalamt (LKA Sachsen). Z tą jednak różnicą, iż w systemach analitycznych wykorzystywanych przez niemieckie organy ścigania dodatkowo przeprowadzane są prognozy zjawiska przestępczości. W przypadku zaś Straży Granicznej oraz prokuratury (na szczeblu prokuratury okręgowej i regionalnej), których domeną jest w m.in. współpraca międzynarodowa, systemy analityczne rejestrują aktywność w tej materii, ale nie jest ona przedmiotem szczegółowych analiz ani mierników osiągnięć, dlatego też udostępnione dane przez w/w instytucje w przedmiotowym zakresie uznane są jako rzetelne.

Uzyskanie danych statystycznych we wnioskowanym zakresie były efektem, niejednokrotnie kilkumiesięcznych opracowań przez właściwe komórki instytucji, do których zwróciłem się o udostępnienie żądanej informacji. Toteż do ich analizy należało dołożyć wszelkich starań aby w sposób dokładny zobrazować trendy.

Źródło 4. Raporty z działalności Centralnego Biura Śledczego Policji, Bundeskriminalamt (BKA), Landeskriminalamt (LKA) oraz Inspekcji Handlowej.

W badaniach uwzględniłem powszechny dostęp do danych statystycznych instytucji zajmujących się przede wszystkim zwalczaniem przestępczości zorganizowanej tj. Centralnego Biura Śledczego Policji oraz Bundeskriminalamt (BKA) oraz instytucji, których czynności kontrolne przyczyniły się do wykrycia nieprawidłowości skutkujących opracowaniem materiałów do spraw karnych tj. Inspekcja Handlowa.

Dane statystyczne zawarte w raportach z działalności w/w organów ścigania oraz organów kontroli są danymi porównywalnymi. W opracowanych raportach nie ma zdefiniowanych terenowych jednostek, są jedynie dane odpowiadające dla całej instytucji[490]. Mimo wysokiego stopnia uogólnienia danych, stanowiły one cenne źródło informacji o kierunkach zagrożenia, stanie, liczebności członków, formach i obszarach działalności zorganizowanej przestępczości na terytorium Rzeczypospolitej Polski oraz graniczącej Republiki Federalnej Niemiec. Przeanalizowanie całości materiału posłużyło do wskazania przemian w strukturach oraz tendencji zmiennych kierunków działalności przestępczości zorganizowanej.

[490] Centralne Biuro Śledcze Policji (CBŚP) oraz Bundeskriminalamt (BKA) odpowiadając na przesłane wnioski o udostępnienie informacji jednoznacznie wskazały, że nie prowadzą analizy zjawiska przestępczości wg kryterium jednostek organizacyjnych (statystycznych) lecz całokształtu podejmowanej działalności. Wynika to ze specyfiki instytucji, której działalność nie jest ograniczona terytorialnie.

Źródło 5. Dane z akt głównych postępowań karnych, w których czyn zabroniony wypełnił znamiona przestępstwa opisanego w treści art. 258 § 1 – 4 k.k. znajdujące się w archiwach Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu (zasoby II Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w postaci tzw. akt zastępczych dla zakończonych prawomocnie spraw, które zawierają kopie niektórych dokumentów z akt sprawy – wyroków zapadłych przed sądami okręgowymi wraz z uzasadnieniami oraz apelacji wniesionych od tych wyroków), Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, Sądu Okręgowego w Legnicy, Sądu Okręgowego w Świdnicy oraz Sądu Okręgowego we Wrocławiu. Analiza zgromadzonego materiału dowodowego w aktach głównych postępowań karnych, w których został wniesiony akt oskarżenia do sądu, umożliwia poznanie specyfiki środowiska i struktury zorganizowanych grup, związków przestępczych, a także współczesne taktyki i techniki jej zwalczania wykorzystywane przez organy ścigania.

Dodatkowym atutem przemawiającym za wykorzystaniem tego źródła była jego wiarygodność, gdyż zgromadzony materiał na etapie postępowania przygotowawczego wielokrotnie był weryfikowany przez przedstawicieli współpracujących ze sobą organów ścigania (tj. przez funkcjonariuszy Policji, Centralnego Biura Śledczego Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego bądź Straży Granicznej wykonujących czynności w śledztwie oraz przez prokuratora prowadzącego i nadzorującego realizację zleconych czynności). I dopiero po zgromadzeniu danych uzasadniających dostatecznie podejrzenie, że czyn został popełniony, zostało sporządzone postanowienie o przedstawieniu zarzutów[491].

Decyzja o wglądzie w akta główne postępowań zakończonych aktem oskarżenia skierowanym do sądu uwzględniała możliwości dotarcia do treści w nich zawartych. Postępowania karne na etapie czynności sprawdzających bądź już na etapie postępowania przygotowawczego zgodnie z przepisami kodeksu postępowania karnego są dostępne wyłącznie dla stron toczącego się postępowania (tj. zawiadamiającego, pokrzywdzonego bądź podejrzanego). Toteż konieczność zachowania tajemnicy przebiegu postępowania sprawdzającego bądź przygotowawczego do momentu zakończenia uniemożliwiała zapoznanie. Ponadto materiał w trakcie prowadzonego postępowania nie jest kompletny.

Dobór źródeł informacji pochodzących z akt głównych postępowań karnych w kierunku art. 258 k.k., w których sąd orzekł wyrok, posiada mankament związany z ograniczeniem się w

[491] Treść artykułu art. 313 kodeksu postępowania karnego odnosząca się do postanowienia o przedstawieniu zarzutów.

ściśle określonych granicach zdefiniowanych przez kodeks karny. Oznacza to, że oceniony przez sąd zgromadzony materiał dowodowy podlega rozpoznaniu w kategorii wiarygodności i na tej podstawie jest przypisywany związek z przestępczością zorganizowaną bądź jego zanegowanie, co jest niejednoznaczne ze stanem faktycznym.

Toteż zgromadzony przez organy ścigania materiał dowodowy na potrzeby postępowania sądowego musi zostać poddany analizie z perspektywy badawczej, będącej ukierunkowaną na weryfikacje postawionych hipotez badawczych. Wynika to z odrębności stawianych celów dla prowadzonego postępowania karnego (odnoszącego się do personalizacji konkretnego czynu zabronionego) oraz realizacji badań naukowych (rozpoznania środowiska, struktury organizacyjnej grupy, związku przestępczego i narzędzi zwalczania).

Biorąc pod uwagę wybiórczość informacji zawartych w postępowaniu karnym, podyktowaną selekcją materiału dowodowego przez organ decyzyjny (sąd) według kategorii wiarygodności, można domniemać, że zawierają one niepełny obraz badanego zjawiska. Zarzut ten jest częściowo uzasadniony, który można przypisać niemal każdemu źródłu, które z natury są subiektywne.

Biorąc pod uwagę uzyskaną wiedzę od przedstawicieli organów ścigania bądź sprawców przestępstw o charakterze zorganizowanym, wszyscy ci będą mieli zawężoną wiedzę na temat prowadzonych przez siebie spraw i funkcjonowania grupy, z którą są związani. Dlatego też dla zachowania obiektywnego spojrzenia na badane zjawisko konieczne jest prześledzenie możliwie różnorodnego i obszernego materiału poznawczego[492]. Jedynie takie warunki gwarantują rzetelne rozpoznanie problemów badawczych oraz weryfikację postawionych hipotez.

Elementarnymi źródłami informacji na temat badanego zjawiska były opracowania publicystyczne: książki naukowe, artykuły naukowe i prasowe. Dostarczyły one wartościowego materiału pozwalając skupić się na kwestiach i zagadnieniach, które nie zostały poruszone bądź których nie zdołano jeszcze w pełni wyjaśnić. Materiały te stanowiły punkt wyjścia dla wyboru metod badawczych.

Kwerenda literatury przedmiotu i zapoznanie się z najaktualniejszymi opracowaniami naukowymi umożliwiło zorientowanie się z dotychczasowym stanem literatury. W ten sposób

[492] Szerzej: J. Topolski, *Metodologia historii*, Warszawa 1984, s. 414-427; A. Malewski, J. Topolski, *Studia z metodologii historii*, Wrocław 1960, s. 42, 59; W. S. Jevons, *Zasady nauki*, Warszawa 1960, s. 69.

uporządkowana wiedza posłużyła mi do opracowania wyczerpującego zaplecza teoretycznego w zjawiska będące przedmiotem rozważań.

Za pomocnicze źródło informacji uznałem artykuły prasowe, które z uwagi na subiektywną ocenę autorów (dziennikarzy) i cenzurę redakcyjną potraktowałem jako „ciekawostkę". Wynikiem czego występowanie tego rodzaju źródeł było sporadyczne[493].

Podjęty obszar badawczy, którym była przestępczość zorganizowana oraz współpraca międzynarodowa wymógł skorzystanie z aktów normatywnych polskiego i zagranicznego systemu prawa oraz licznych sądowych komentarzy tematycznych. Wskazanie podstaw prawnych współpracy zagranicznej oraz powołanie się na przepisy polskiego kodeksu karnego było zdeterminowane przede wszystkim koniecznością szczegółowego wyjaśnienia zjawiska.

Wartościując uzyskany z wyżej przytoczonych źródeł materiał badawczy, wziąłem pod uwagę jego przydatność przy weryfikacji postawionych hipotez, a także wiarygodność. W celu możliwie najbardziej obiektywnego spojrzenia na rozpatrywane zjawiska skorzystałem z różnorodnych źródeł. Tym sposobem zdecydowałem się na wykorzystanie przede wszystkim informacji pochodzących z wywiadów, ankiet, danych statystycznych, opracowań naukowych oraz materiału z przeglądu akt spraw karnych związanych z przestępczością zorganizowaną o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Gromadzenie tak obszernego materiału badawczego przebiegało w latach 2020-2023.

[493] M. Surmaczyński, *op. cit.*, s. 13-18.

5. Współpraca polskiej Policji, Straży Granicznej i prokuratury RP w systemie zwalczania przestępczości występującej w południowo-zachodniej Polsce

5.1. Współpraca Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu z organami policyjnymi Republiki Federalnej Niemiec w zwalczaniu przestępczości

Współpraca międzynarodowa realizowana przez polską Policję i organy policyjne zagraniczne prowadzona jest dwutorowo[494]. Pierwszy rodzaj współpracy to współpraca pozaoperacyjna, która opiera się na m.in. na tworzeniu prawa unijnego a także weryfikowaniu uregulowań prawnych i przepisów stosowanych w danym państwie. To również budowanie relacji zawodowych i osobistych, które w następstwie wpływają na tworzenie się wzajemnego zaufania. Kolejnym ważnym elementem we współpracy pozaoperacyjnej jest wymiana i współpraca szkoleniowa z innymi jednostkami policyjnymi państw członkowskich UE, dzięki funkcjonowaniu takich instytucji jak: Agencja Unii Europejskiej ds. Szkoleń w Dziedzinie Ścigania - CEPOL (*European Union Agency for Law Enforcement Training*) oraz Środkowoeuropejska Akademia Policyjna – MEPA (*Mitteleuropäische Polizei Akademie*), która obejmuje także państwa spoza UE. Drugim typem współpracy jest współpraca operacyjna, która opiera się w głównej mierze na wymianie informacji w obszarze strefy Schengen, Europolu, Interpolu, współpracy oficerów łącznikowych czy też korzystaniu ze wspólnych baz danych. To także wspólne pościgi, patrole, obserwacje transgraniczne prowadzone z sąsiadującymi partnerami.

Regulacje prawne, określające współpracę polskich i niemieckich służb policyjnych to m. in.: Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach[495], Decyzja Ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi[496], Decyzja Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i

[494] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 81.
[495] Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. U. L 239 z 22.09.2000, s.19).
[496] Decyzja Ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz.U. L 190 z 18.7.2002, s. 1).

użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II)[497], Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym,[498] Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, państw trzecich, agencjami Unii Europejskiej oraz organizacjami międzynarodowymi[499], Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r.[500]

W oparciu o podstawy prawne Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu nie realizuje współpracy z wymiarem sprawiedliwości Republiki Federalnej Niemiec, a wyłącznie z organami ścigania. Głównym aktem prawnym regulującym współpracę pomiędzy Komendą Wojewódzką Policji we Wrocławiu z organami policyjnymi z obszarów przygranicznych Republiki Federalnej Niemiec jest Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych z dnia 15 maja 2014 roku w Zgorzelcu[501]. Współpraca organów policyjnych zgodnie z zapisami wynikającymi z Umowy prowadzona jest po stronie polskiej przez Komendanta Głównego Policji, a gdy współpraca dotyczy terenów przygranicznych to organem właściwym jest Komendant Wojewódzki Policji w Szczecinie, w Gorzowie Wielkopolskim lub we Wrocławiu, w zależności od właściwości miejscowej, natomiast po stronie niemieckiej również w zależności od graniczącego landu jest to Prezydent Policji w Berlinie, Prezydium Policji Kraju Związkowego Brandenburgii, Krajowy Urząd Kryminalny Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Prezydium Policji w Neubrandenburgu, Prezydium Policji w Rostoku i Krajowy Urząd Policji Wodnej Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Krajowy Urząd Kryminalny Saksonii, Dyrekcja Policji w Görlitz, Dyrekcja Policji w Dreźnie, Dyrekcja Policji w Lipsku, Dyrekcja Policji w Zwickau, Dyrekcja Policji w Chemnitz i Prezydium Oddziałów Prewencji Policji w Lipsku. Zakres oraz formy współpracy zostały szczegółowo określone w w/w Umowie, na które składa się m.in. wymiana informacji na podstawie wniosków, które są przekazywane organom drugiej strony zgodnie z ich właściwością, wspólne patrole, działania

[497] Decyzja Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) (Dz.U. L 205 z 7.8.2007, s. 63).
[498] Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym (Dz.U. 2021 poz. 1041).
[499] Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, państw trzecich, agencjami Unii Europejskiej oraz organizacjami międzynarodowymi (Dz.U. 2020 poz. 158).
[500] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych, sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r. (Dz.U. 2015 poz. 939).
[501] Ibidem.

w sytuacjach szczególnego niebezpieczeństwa, wymiana oficerów łącznikowych, grupy operacyjno-śledcze, wspólne wykonywanie obowiązków służbowych, czy też inne formy współpracy tj.: sporządzanie wspólnych raportów sytuacyjnych, tworzenie wspólnych stanowisk dowodzenia, wspólnych zespołów zadaniowych lub delegowanie przedstawicieli do ich realizacji, wyznaczanie osób do stałych kontaktów, planowanie i realizowanie wspólnych programów zapobiegania przestępczości, wzajemne umożliwianie wizyt studyjnych oraz zapraszanie przedstawicieli właściwych organów w charakterze obserwatora. Kolejnymi istotnymi obszarami współpracy wyszczególnionymi w Umowie jest współpraca w zakresie kształcenia i doskonalenia, naukowo-techniczna oraz usprawnienie komunikacji technicznej. Umowa określa także szczególne formy współpracy, do których zalicza się: ochronę świadków i osób, współprace w zakresie zapobiegania i zwalczania terroryzmu, operacje pod przykryciem, przesyłkę niejawnie nadzorowaną, obserwację transgraniczną, środki kamuflujące i techniki specjalnej, pościg transgraniczny oraz przekazywanie osób pozbawionych wolności.

Istotne wsparcie dla współpracy policyjnej na terenach granicznych stanowi Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych (PNCW) utworzone w Świecku. Centrum Współpracy obsługuje jednostki Policji polskiej (KWP, KPP, KP) mające swoją siedzibę na terenach przygranicznych (woj. zachodniopomorskie; lubuskie; dolnośląskie) oraz jednostki Policji niemieckiej mające swoją siedzibę na terenie przygranicznych landów (Mecklenburgia-Pomorze Przednie; Brandenburgia, Saksonia oraz Berlin)[502]. Poprzez PNCW w Świecku następuje wymiana informacji w zakresie zwalczania przestępczości transgranicznej, w tym dochodzeń i śledztw, ewentualnie również wiadomości związanych z klęskami żywiołowymi czy zatorami drogowymi[503]. Przedstawiciele PNCW niezwłocznie przekazują informacje na wniosek partnera zagranicznego, dotyczące zdarzeń drogowych, zaginięć osób, mienia, poszukiwań osób czy pościgów transgranicznych.

Umowa z 15 maja 2014 r. o współpracy zastąpiła umowy zawarte z Republiką Federalną Niemiec przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej i strefy Schengen[504]. Nowa umowa

---

[502] J. R. Truchan, *Wybrane obszary współdziałania Policji i Straży Granicznej w ochronie granicy Polski-zewnętrznej granicy Unii Europejskiej*, Szczytno 2016, s. 118-119.

[503] 10 rocznica powstania Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/5972,10-rocznica-powstania-Polsko-Niemieckiego-Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-P.html (dostęp: 15.11.2020).

[504] Mowa tutaj o następujących umowach: 1) Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o ułatwieniach w odprawie granicznej, sporządzona w Warszawie dnia 29 lipca 1992 r. (Dz.U. 1994 nr 112 poz. 541), 2) Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o przejściach granicznych i rodzajach ruchu granicznego, sporządzona w Bonn dnia 6 listopada 1992 r. (M.P. 2003 nr 37 poz. 526), 3) Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, podpisana w Berlinie dnia 18 lutego 2002 r.

miała na celu ujednolicenie i uregulowanie dotychczasowych form współpracy, dostosowanie współpracy do rzeczywistości po integracji Polski w unijne struktury, ułatwienie kooperacji i wymiany informacji między policją, strażą graniczną i urzędami celnymi oraz prokuraturami w Polsce i Niemczech, a także pomoc w ściganiu przestępców po obu stronach granicy[505]. Nowe porozumienie zwiększyło możliwości współpracy policji i walki z przestępczością oraz zagwarantowało większe prawne zabezpieczenie dla współpracy ponad granicami. Zapisy wynikające z nowej umowy doprecyzowały oraz ułatwiły zasady prowadzenia wspólnych patroli i śledztw, a nawet pościgów transgranicznych. Do tej pory we wspólnych patrolach musiało uczestniczyć co najmniej dwóch funkcjonariuszy kraju gospodarza, natomiast w ramach nowej umowy możliwe są patrole, w których bierze udział tylko jeden policjant z każdej strony, nie tylko w roli tłumacza lub doradcy, lecz również jako realizujący określone działania w kraju sąsiedzkim. Nową formą współpracy są też wspólne grupy operacyjno-śledcze. Pracujące po każdej stronie we własnym zakresie komórki, mogą wymieniać więcej informacji i wspólnie realizować działania. Umowa przewidziała również redukcję biurokracji w sytuacji wsparcia policji w kraju sąsiedzkim podczas zabezpieczenia dużych imprez.

Współpraca Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu (KWP we Wrocławiu) z landami Niemiec bezpośrednio nie graniczącymi z Polską realizowana jest za pomocą Biura Interpolu lub Europolu, które mają swoją siedzibę w Biurze Międzynarodowej Współpracy Policji Komendy Głównej Policji (BMWP KGP). Wnioski wpływające ze strony niemieckiej w ramach współpracy kierowane są do Biura w Warszawie w języku angielskim, a następnie odpowiedź przekazywana jest do Biura Interpolu lub Europolu w Wiesbaden. Taka sama droga odbywa się w sytuacji wniosków skierowanych ze strony polskiej, które dostarczane są do Biura Interpolu lub Europolu w Wiesbaden, a następnie odpowiedź zwrotna wpływa do BMWP KGP.

Istotnym działaniem realizowanym przez Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu jest współpraca z policją w Görlitz. Prowadzona jest ona w oparciu o zawarte porozumienia i umowy dwustronne. W grudniu 2016 roku podpisane zostały przez Komendanta Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu insp. Arkadiusza Golanowskiego oraz Prezydenta Policji Connyego Stiehla z Dyrekcji Policji Görlitz dwa porozumienia mówiące o usprawnieniu współpracy policji dolnośląskiej i saksońskiej. Porozumienia, zawarte w

(Dz.U. 2005 nr 223 poz. 1915), 4) Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz szczególnie niebezpiecznych przestępstw, podpisana we Wrocławiu dnia 18 czerwca 2002 r. (Dz.U. 2004 nr 248 poz. 2486).

[505] A. Łada., *Slogany czy konkrety? Polsko-niemiecka współpraca na rzecz zwalczania przestępczości przygranicznej – fakty i ocena*, Warszawa 2014, s. 33-36.

siedzibie Dyrekcji Policji Görlitz, dotyczyły obszaru międzynarodowej współpracy policyjnej w zakresie tzw. wspólnej grupy polsko-niemieckiej o nazwie „NYSA", a także wymiany informacji w celu zwalczania przestępczości przygranicznej. Dolnośląsko – saksońska grupa operacyjna „NYSA" powstała w 2010 roku i w oparciu o zawarte porozumienia jej członkami są funkcjonariusze policji dolnośląskiej i saksońskiej z pionu służby kryminalnej Komendy Powiatowej Policji w Zgorzelcu oraz Dyrekcji Policji Görlitz. Współpraca organów policyjnych odbywa się zarówno po stronie województwa dolnośląskiego jak i Saksonii[506]. Głównymi zadaniami grupy jest m.in. zwalczanie przestępczości przeciwko mieniu, przestępczości narkotykowej oraz działania poszukiwawcze. Zawarcie nowych porozumień rozszerzyło możliwości wspólnych działań operacyjnych, których celem jest zwalczanie przestępczości przygranicznej oraz uszczegółowienie form skutecznej wymiany informacji z uwzględnieniem informacji niejawnych. Osiągane sukcesy grupy w zwalczaniu różnego rodzaju przestępczości wskazują na to, że przyjęte działania są efektywne i skuteczne oraz dają podstawy do dalszego rozwijania partnerskiego współdziałania polskich i niemieckich organów ścigania.

Projektem realizowanym w latach 2013-2015 w związku z funkcjonowaniem Grupy Dochodzeniowo-Śledczej „NYSA" był projekt pt. „Bezpieczne pogranicze dolnośląsko-saksońskie – wzrost efektywności działań operacyjno-śledczych Grupy Nysa", współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Polska – Saksonia 2007-2013. Partnerami Projektu była Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu, Saksoński Bank Odbudowy – Bank Wsparcia oraz Dyrekcja Policji w Görlitz. Celem projektu było wzmocnienie skuteczności działań transgranicznych policji w związku ze wzrostem – po rozszerzeniu strefy Schengen i zniesieniu kontroli na granicy niemiecko-polskiej – przestępczości, tj, kradzieży samochodów, przemytu, nielegalnego przewozu osób[507]. Założony cel został osiągnięty poprzez intensyfikację współpracy policji na terenach przygranicznych, mając wpływ na wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców oraz turystów, a także zaufania mieszkańców pogranicza do wspólnych działań policyjnych. W ramach projektu cele zostały zrealizowane przez następujące zadania: zakup wyposażenia wspierającego działanie organów

[506] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 83-84.

[507] Informacja pokontrolna nr 118 z kontroli realizacji projektu nr 100155747 pn. "Bezpieczne pogranicze dolnośląsko-saksońskie – wzrost efektywności działań operacyjno – śledczych Grupy Nysa" w zakresie prawidłowości jego realizacji, w tym zgodności z prawem wspólnotowym i krajowym, https://bip.duw.pl/bip/kontrole-i-audyt-wewne/wyniki-kontroli-przepr/wydzial-certyfikacji-i/2015/2426,Oddzial-Programow-Wspolpracy-Transgranicznej.html?search=75847323925006, (dostęp: 10.04.2021).

policyjnych, organizację spotkania roboczego pionu kryminalnego, podczas którego udział brali funkcjonariusze polsko-niemieckiej Grupy „NYSA", przedstawiciele prokuratury dolnośląskiej i saksońskiej oraz naczelnicy zarządzający pionami kryminalnymi i podczas, którego omawianej były kwestie związane z przestępczością transgraniczną, a także promocja projektu. Projekt dał podstawy do realizacji długoterminowej współpracy Policji dolnośląskiej i saksońskiej w obszarze zapobiegania i zwalczania przestępczości występującej na terenach przygranicznych.

Kolejnym ważnym elementem we współpracy polsko-niemieckich jednostek policji na terenach przygranicznych województwa dolnośląskiego, służącym zarówno prewencji, jak i karaniu sprawców po obu stronach granicy, są wspólne patrole funkcjonariuszy (piesze, rowerowe i w radiowozach), obejmujące pas terenu do 30 kilometrów od granicy. Pierwsze wspólne patrole polsko-niemieckie prowadzone były w Zgorzelcu i Görlitz w marcu 2004 roku, czyli na dwa miesiące przed wejściem Polski do Unii Europejskiej[508]. Służby obu państw porozumiewają się w sprawie częstotliwości wspólnych patroli oraz ich obsady, aby funkcjonariusze tworzący zespół patrolowy mogli się porozumieć[509]. Można zauważyć jednak różnice w organizacji obu systemów policyjnych. Niemiecki lokalny przełożony może sam zadecydować, kiedy jego pracownik uda się na taki patrol – przekroczy granicę lub wjedzie na teren Polski radiowozem – z kolei polski komendant miejski musi zwrócić się o pozwolenie na każde przekroczenie granicy przez swojego funkcjonariusza (także w celach śledczych czy nawiązania współpracy) do przełożonego na wyższym szczeblu, co zwiększa nakłady pracy.

Istotnym działaniem we współpracy dolnośląskiej policji są również realizowane przez nią projekty unijne. Jednym z nich, w którym udział brała Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu był projekt pt. „Nie dla narkotyków – zwiększenie skuteczności policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości narkotykowej na terenie przygranicznym polsko niemieckim", realizowany w latach 2016-2018, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Interreg Polska - Saksonia 2014 - 2020. Partnerami projektu są Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu jako Partner Wiodący, Komenda Wojewódzka Policji w Gorzowie Wielkopolskim oraz Komenda Policji w Görlitz. Kluczową ideą projektu było zwiększenie intensywności współpracy polskiej i saksońskiej policji w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstw związanych z narkotykami i dopalaczami oraz podniesienie poziomu świadomości społecznej

[508] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 84-85.
[509] A. Łada., *op. cit.*, s. 23-25.

na temat dopalaczy i narkotyków na terenie pogranicza polsko-saksońskiego[510]. Cel programu został osiągnięty przez wyznaczone cele szczegółowe projektu: stworzenie warunków dla optymalnej transgranicznej współpracy policji w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości narkotykowej, podniesienie kompetencji zawodowych funkcjonariuszy i pracowników policji zajmujących się tematyką narkotykową, podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców pogranicza polsko-saksońskiego na temat problemów związanych z zażywaniem substancji odurzających[511]. Obszarem realizacji projektu objęte były następuje tereny: powiaty: bolesławiecki, lubański, lwówecki, zgorzelecki, złotoryjski (woj. dolnośląskie), powiat żarski (woj. lubuskie) oraz powiaty: Bautzen, Görlitz.

24 września 2018 roku w Görlitz odbyła się uroczysta konferencja podsumowująca dwuletni polsko - niemiecki projekt flagowy „Nie dla narkotyków - zwiększenie skuteczności policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości narkotykowej na terenie przygranicznym polsko - niemieckim” [512]. Zrealizowane przedsięwzięcie w sposób kompleksowy obejmowało kilka obszarów związanych z problematyką narkotykową. Pierwszym, były działania prewencyjne adresowane do dzieci i młodzieży, rodziców i pedagogów. Drugi obszar stanowiły szkolenia dla funkcjonariuszy z Polski i Niemiec w zakresie prewencji i zwalczania przestępczości narkotykowej, a trzeci obejmował zakup sprzętu specjalistycznego służącego do wykrywania i analizowania nielegalnych substancji. Współpraca jednostek realizujących projekt pozwoliła na zorganizowanie licznych spotkań, seminariów oraz hospitacji. Udział brali w nich zarówno funkcjonariusze wydziału kryminalnego jak i prewencji, a ich celem było usprawnienie współpracy polsko-niemieckiej poprzez wymianę doświadczeń z zakresu przeciwdziałania przestępczości narkotykowej. Co najważniejsze, było to pierwsze wspólnie realizowane przedsięwzięcie na tak szeroką skalę, którego głównym cele było podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej mieszkańców pogranicza polsko - saksońskiego na temat problematyki dotyczącej zażywania środków odurzających. W ramach projektu zarówno w Saksonii jak i w Polsce zorganizowano kampanię profilaktyczną skierowaną do uczniów, rodziców i opiekunów oraz nauczycieli, w której odbiorcami było ponad 9 tys. osób. Ponadto

[510] „Nie dla narkotyków…” projekt realizowany w ramach programu współpracy Interreg Polska Saksonia 2014 – 2020, https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/135537,Nie-dla-narkotykow-projekt-realizowany-w-ramach-Programu-Wspolpracy-Interreg-Pol.html (dostęp: 10.04.2021).

[511] Projekt pt. „Nie dla narkotyków – zwiększenie skuteczności policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości narkotykowej na terenie przygranicznym polsko niemieckim”, https://lubuska.policja.gov.pl/go/o-nas/projekty-wspolfinansowa/program-wspolpracy-inte/19194,Projekt-pn-Nie-dla-narkotykow-zwiekszenie-skutecznosci-policji-w-zakresie-przeci.html (dostęp: 10.04.2021).

[512] Policja Wrocław: Podsumowanie polsko - niemieckiego projektu „Nie dla narkotyków...” współfinansowanego przez UE, https://faktywroclaw.pl/2018092795217/policja-wroclaw-podsumowanie-polsko-niemieckiego-projektu-nie-dla-narkotykow-wspolfinansowanego-przez-ue1538028735 (dostęp:10.04.2021).

przeprowadzono 10 imprez masowych o tematyce narkotyków i dopalaczy. Podczas konferencji podpisano protokół końcowy podsumowujący dotychczasowe osiągnięcia i działania oraz umożliwiający kontynuację wspólnej współpracy.

Polsko-niemiecka współpraca w zakresie zwalczania przestępczości napotyka na swojej drodze wiele wyzwań charakterystycznych dla relacji obu państw. Głównym z nich są różnice w strukturze państwa – niemiecki system federalny i polski system scentralizowany – które powodują trudności w komunikacji różnych służb. Regulacje wewnętrzne obowiązujące na terytorium danego kraju oraz sposób odbierania komunikatów i przetwarzania informacji w obrocie międzynarodowym są również zróżnicowane i aby móc skutecznie zwalczać przestępstwa oraz efektywnie współpracować w wymiarze międzynarodowym w ramach współpracy policji na terenach przygranicznych należy realizować działania mające na celu zrozumienie kultury funkcjonowania instytucji partnera zagranicznego. Ważnym projektem w aspekcie komunikacji i wymiany doświadczeń prowadzonym przez Komendę Wojewódzką Policji we Wrocławiu był projekt pt.: „Komunikacja międzykulturowa w międzynarodowej współpracy policji polskiej i niemieckiej", sfinansowany z Funduszu Małych Projektów Interreg Polska-Saksonia 2014-2022. Partnerami projektu była Komenda Wojewódzka Policji we Wrocławiu oraz Dyrekcja Policji w Görlitz. W ramach projektu w dniach 10 – 12 października 2018 r., odbyła się międzynarodowa konferencja, w której udział brali m.in. Komendant Wojewódzki Policji we Wrocławiu, Dyrektor BMWP KGP, Oficer Łącznikowy przy Ambasadzie RP w Berlinie, Oficer Łącznikowy BKA przy Ambasadzie RFN w Warszawie oraz partnerzy projektu z Dolnego Śląska i Wolnego Landu Saksonii, jak również przedstawiciele KWP w Szczecinie, KWP w Gorzowie i Meklemburgii Przedmorza, Berlina, Brandenburgii. Wcześniej, w ramach projektu, w dniach 23 – 25 kwietnia 2018 r. zrealizowano 3 - dniowe szkolenie z zakresu komunikacji międzykulturowej, w którym udział brało 10 funkcjonariuszy z obszaru dolnośląskiego i 5 funkcjonariuszy policji saksońskiej[513]. Szkolenie zostało przeprowadzone przez firmę zewnętrzną specjalizującą się w doradztwie w zakresie tworzenia, zarządzania i wsparcia polsko – niemieckich zespołów oraz komunikacji w środowiskach międzynarodowych. Celem warsztatów było podwyższenie kompetencji komunikacyjnych oraz jakości współpracy partnerów projektu. Natomiast w czerwcu i wrześniu 2018 r., zorganizowano hospitacje dla przeszkolonych wcześniej osób, podczas

[513] Działania i rezultaty projektu, https://dolnoslaska.policja.gov.pl/wr1/zamowienia-publi/fundusze-unii-europejsk/projekty-zrealizowane/program-wspolpracy-inte/komunikacja-miedzykultu/21580,Dzialania-i-rezultaty-projektu.html (dostęp: 10.04.2021).

których uczestnicy zapoznani zostali z obiegiem informacji po stronie niemieckiej i polskiej w jednostkach organizacyjnych wyższego i niższego szczebla.

Warunki współpracy pomiędzy Komendą Wojewódzką Policji we Wrocławiu a policją niemiecką określane są w sporządzanych corocznie harmonogramach współpracy[514]. Plany te zawierają ramy czasowe wraz z wyszczególnieniem realizacji poszczególnych działań mających na celu: zwalczanie przestępczości samochodowej oraz narkotykowej, skimmingu, nielegalnego handlu dziełami sztuki i dobrami kultury narodowej, określenie obszaru wymiany informacji, organizacji wspólnych ćwiczeń służb operacyjnych i prewencyjnych w zakresie obserwacji i pościgu transgranicznego a także bezpośredniej współpracy podczas wykonywania określonych spraw.

5.2. Współpraca Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej ze służbami granicznymi Niemiec w zwalczaniu przestępczości

Od chwili, kiedy nastąpiło zjednoczenie Niemiec w 1990 r, ochronę granic Republiki Federalnej Niemiec sprawowała Federalna Straż Graniczna – Bundesgrenzschutz (BGS). Natomiast w Polsce po zreformowaniu w 1990 r. Wojsk Ochrony Pogranicza, ochroną granicy państwowej zajęła się świeżo powołana Straż Graniczna (SG). Od tego czasu nastąpiło również nawiązanie i rozwój współpracy polsko-niemieckiej w zwalczaniu przestępczości transgranicznej pomiędzy BGS, który po 1 lipca 2005 r. został przemianowany na Policję Federalną – Bundespolizei (BPOL) oraz Strażą Graniczną[515]. Z perspektywy historycznej był to przełomowy moment w aspekcie ochrony granicy państwowej, ponieważ w miejsce oddziałów wojskowych, powołano dwie jednolite formacje o charakterze policyjnym, posiadające podobne kompetencje i realizujące pokrewne zadania.

Znaczącym wyzwaniem we współpracy służb po stronie polskiej i niemieckiej są różnice w strukturze państwa – polski system scentralizowany, a po drugiej stronie niemiecki system federalny, które powodują trudności w komunikacji i kooperacji. W Polsce za bezpieczeństwo państwa odpowiedzialne są oprócz policji, także Straż Graniczna oraz straże miejskie. W Niemczech organy policyjne można rozróżnić na niezależne od siebie formacje: policję federalną - Bundespolizei i szesnaście policji krajów związkowych (landów) - Landespolizei. Policja federalna zajmuje się ochroną granic w obszarze do 30 kilometrów od granicy, czyli jest partnerem we współpracy z polską Strażą Graniczną, poza tym odpowiada

[514] B. Majchrzak, *op. cit.*, s. 91.
[515] W. Hołodniuk, *op. cit.*, s. 44-45.

za bezpieczeństwo organów państwowych, współdziała ze służbami innych państw (na przykład w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych i Unii Europejskiej), zajmuje się zwalczaniem powstałych katastrof, przeciwdziałaniem terroryzmowi – czyli obszarami, za które po polskiej stronie odpowiedzialna jest policja[516].

W pozostałych kwestiach polska policja współpracuje już z policją z danego landu, której zadaniem jest ochrona mieszkańców tego landu, a także ściganie przestępców. W sytuacji, gdy działalność przestępcza rozciąga się na obszar wykraczający poza granice jednego kraju związkowego, to policje obu landów, co prawda współpracują ze sobą, ale w dalszym stopniu pozostają niezależne, z kolei polskie służby w ramach współpracy transgranicznej z jednostkami niemieckich landów podejmują wspólne działania, co w sytuacjach nagłych jest problematyczne z uwagi na bariery językowe i rozbudowaną drogę służbowa. Wpływa to na spowolnienie rozwiązania danej sprawy.

Pierwszym dokumentem regulującym współpracę pomiędzy Federalną Strażą Graniczną Niemiec (BGS) i polską Strażą Graniczną (SG) była międzyrządowa umowa z 5 kwietnia 1995 r., natomiast 18 lutego 2002 r. w Berlinie ministrowie spraw wewnętrznych Polski i RFN podpisali nową umowę, tj. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec z dnia 18 lutego 2002 r. o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych[517], która określiła zakres bezpośredniej współpracy Straży Granicznej RP i Policji Federalnej RFN. Zgodnie z tym dokumentem współpraca Straży Granicznej z Policją Federalną opiera się głównie na działaniach mających na celu zapobieganie nielegalnemu przekraczaniu granicy, przemieszczaniu przez granicę niebezpiecznych substancji i przedmiotów oraz przemytowi osób.

Na początku współpraca polsko-niemiecka służb granicznych charakteryzowała się dość sceptycznym podejściem. Spowodowane to było głównie faktem, iż Republika Federalna Niemiec już od wielu lat była członkiem Unii Europejskiej oraz strefy Schengen, a funkcjonariusze BGS byli dość często dla przedstawicieli polskiej Straży Granicznej wzorem do naśladowania i zdobywali od nich nabytą na przełomie lat wiedzę w zakresie zwalczania przestępczości transgranicznej.

---

[516] A. Łada, *op. cit.*, s. 21-22.

[517] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, podpisana w Berlinie dnia 18 lutego 2002 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 223, poz. 1915).

Przykładem przyswajania i pogłębiania tej wiedzy był cykl szkoleń bliźniaczych prowadzonych w ramach programu PHARE Twinning Programme[518], którego uczestnikami byli przedstawiciele polskiej Straży Granicznej. W latach 1998–1999 zrealizowano wymianę oficerów łącznikowych BGS i SG, którzy rezydowali odpowiednio w Warszawie i Berlinie[519]. Sukcesywnie wyrównywał się poziom środków stosowanych w celu zwalczania przestępczości transgranicznej w ramach współpracy obydwu służb. Aktualnie tę współpracę można określić jako zrównoważoną, zharmonizowaną i partnerską.

Umowa o współpracy z 2002 roku sformalizowała tworzenie się wspólnych polsko-niemieckich jednostek kontaktowych, które powstały na przełomie 1998 i 1999 r. Obecnie na granicy polsko-niemieckiej funkcjonują trzy takie jednostki: Kołbaskowie–Pomellen, Słubicach–Frankfurcie nad Odrą i Zgorzelcu–Goerlitz[520]. Niemniej jednak rolę nadrzędną w stosunku do nich sprawuje Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku (PNCW), które funkcjonuje od 20 grudnia 2007 r., czyli od przedednia wstąpienia Polski do Układu z Schengen. PNCW jest jedynym miejscem w Polsce, w którym wspólnie pełnią służbę funkcjonariusze, aż dziewięciu formacji mundurowych z Polski i Niemiec, w tym funkcjonariusze Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej. Dzięki całodobowemu systemowi pracy Centrum Współpracy realizuje rolę łącznika i gwarantuje stały kontakt ze stroną sąsiednią. Polsko-Niemieckie Centrum zajmuje się głównie wymianą informacji pomiędzy stroną polską i niemiecką oraz koordynacją działań za pomocą systemów informatycznych, dzięki którym funkcjonariusze mają stały dostęp do danych dotyczących m.in.: rejestracji pojazdów, przekroczeń granicy, informacji o poszukiwanych osobach, adresach i obiektach będących w ich zainteresowaniu oraz o realizowanych postępowaniach.

Za pomocą PNCW prowadzone są również wnioski o obserwację transgraniczną i pościgi transgraniczne oraz tworzone są także uzgodnienia dotyczące przekazywania osób w ramach readmisji czy też Europejskich Nakazów Aresztowania[521]. Dodatkowo Polsko-Niemieckie Centrum Współpracy jest także miejscem, gdzie odbywają się spotkania przedstawicieli poszczególnych służb, podczas których następuje wymiana informacji i doświadczeń oraz ćwiczenia z obserwacji czy pościgu transgranicznego.

---

[518] Phare Twinning Programme – współpraca bliźniacza (ang. twinning) jest to program zainicjowany przez Komisję Europejską w 1998 r., którego kluczowy założeniem było wsparcie instytucji publicznych oraz dążenie do rozwoju nowoczesnych form administracji w państwach, które finansowane są programami przez Komisję Europejską. Program Phare Twinning Programme uchwalony został Rozporządzeniem Rady UE numer 3906/89 z dnia 18 grudnia 1989 r. o ekonomicznej pomocy dla Republiki Węgier i Polski.
[519] W. Hołodniuk, *op. cit.*, s. 45.
[520] *Ibidem*, s. 45.
[521] *Ibidem*, s. 47-49.

Dla przykładu w 2020 roku służby polsko-niemieckie z PNCW w Świecku odnotowały zatrzymanie 219 osób. Największą liczbę zatrzymanych, czyli 80 osób, stanowili cudzoziemcy, którzy popełnili wykroczenia i przestępstwa w związku z nielegalną migracją. Kolejne 42 osoby osadzono z uwagi na fakt, że były poszukiwane przez wymiar sprawiedliwości oraz organy ścigania, a 18 osób zatrzymano za posiadanie narkotyków.

Ponadto przedstawiciele służb wykryli po polskiej stronie 18 pojazdów, które pochodziły z kradzieży o łącznej wartości około 2 milionów złotych, łódź motorową oszacowaną na 50 tysięcy złotych, 25 sztuk sprzętu AGD wartego 75 tysięcy złotych. W 2020 roku zabezpieczono również narkotyki opiewające na wartość ponad 6,6 mln złotych oraz papierosy nie posiadające polskiej akcyzy o wartości blisko 43 tysięcy złotych[522].

Kluczowe zmiany organizacyjno-strukturalne we współpracy polsko-niemieckich służb granicznych miały miejsce w 2005 r., kiedy to BGS (Bundesgrenzschutz – Bundespolizei federalne wojska ochrony pogranicza) przekształcono w BPOL (Bundespolizei – Policja Federalna), oraz w 2009 r., gdy nastąpiła reorganizacja Straży Granicznej[523].

W oparciu o Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 września 2009 r. w sprawie zniesienia oddziałów Straży Granicznej oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej zlikwidowano Pomorski i Łużycki Oddział SG, a zamiast Lubuskiego Oddziału SG powołano Nadodrzański Oddział SG (NoOSG) z siedzibą w Krośnie Odrzańskim, który swoim zasięgiem obejmował niemal całą granicę polsko-niemiecką (z wyjątkiem niewielkiego odcinka w pobliżu Świnoujścia, znajdującego się w rejonie służbowej odpowiedzialności Morskiego Oddziału Straży Granicznej)[524].

Poza zmianami organizacyjno-strukturalnymi znaczący wpływ na współpracę służb granicznych polsko-niemieckich miały zachodzące procesy integracyjne Polski z Unią Europejską i strefą państw Schengen, które miały miejsce na przełomie ostatnich 20 lat. Istotny był tu moment przyłączenia się Polski w 2004 r. do Unii Europejskiej, co oprócz niesionych ze sobą korzyści związanych ze zwiększeniem się swobody przemieszczania osób i towarów przez granicę państwową, przyczyniło się również do osiągnięcia negatywnych skutków polegających na stworzeniu dogodnych warunków do działania grup przestępczych,

---

[522] Wspólne polsko-niemieckie patrole zwiększają bezpieczeństwo po obu stronach granicy, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/39823,Wspolne-polsko-niemieckie-patrole-zwiekszaja-bezpieczenstwo-po-obu-stronach-gran.html (dostęp: 16.09.2021)

[523] W. Hołodniuk, *op. cit.*, s. 45-46.

[524] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 września 2009 r. w sprawie zniesienia niektórych oddziałów Straży Granicznej oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej (Dz.U. 2011 nr 69 poz. 370).

nielegalnego przewożenia przez granicę państwa wyrobów akcyzowych, środków odurzających, kradzionych pojazdów czy też odpadów. Dodatkowo po wejściu Polski do Unii Europejskiej zwiększyła się także jej atrakcyjność dla potencjalnych nielegalnych imigrantów oraz wzrost prób przekraczania granicy bez uprawniających do tego dokumentów lub na podstawie podrobionych albo należących do kogoś innego dokumentów. Kolejnym ważnym wydarzeniem było przyjęcie Polski 21 grudnia 2007 r. do strefy Schengen, co skutkowało zniesieniem kontroli na przejściach granicznych, wzrostu liczby podróżnych korzystających z łatwiejszego przekraczania granicy wewnętrznej Schengen, oraz do wzrostu aktywności grup przestępczych, dla których zniesienie kontroli dawało możliwości zwiększenia zysków z zabronionej działalności[525]. Nasiliła się także przestępczość akcyzowa, kradzieże pojazdów i przemieszczanie odpadów bez stosownych zezwoleń a także wzrost liczby cudzoziemców.

W związku z nowymi realiami nastąpiła konieczność dostosowania metod i form zwalczania przestępczości transgranicznej, czego przykładem była opracowana wspólnie przez Straż Graniczną i Policję Federalną Niemiec „Koncepcja rozwoju wspólnych polsko-niemieckich placówek granicznych", w ramach której prowadzony był od 1 marca 2012 r. pilotażowy projekt pn. „Wspólne Polsko – Niemieckie Placówki z mieszaną obsadą". Projektem tym objęte zostały dwie Placówki Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej: Placówka Straży Granicznej w Świecku i Placówka Straży Granicznej w Zgorzelcu oraz dwie Inspekcje Policji Federalnej Niemiec z Frankfurtu nad Odrą i Ludwigsdorfu. W ramach wspólnych placówek służbę pełniło 25 funkcjonariuszy polskich i 25 funkcjonariuszy niemieckich, we Wspólnej Polsko - Niemieckiej Placówce Granicznej w Świecku służbę sprawowało 10 funkcjonariuszy z Placówki Straży Granicznej w Świecku oraz 10 funkcjonariuszy ze strony BPOL – Policji Federalnej Niemiec, natomiast we Wspólnej Polsko - Niemieckiej Placówce Granicznej w Ludwigsdorfie zaangażowanych było 15 funkcjonariuszy Placówki Straży Granicznej w Zgorzelcu oraz 15 funkcjonariuszy ze strony BPOL – Policji Federalnej Niemiec[526].

Podczas trwającego przez rok Projektu we Wspólnej Polsko - Niemieckiej Placówce Granicznej w Ludwigsdorfie funkcjonariusze przeprowadzili łącznie 3006 wspólnych patroli. W ramach kontroli służby polsko-niemieckiej placówki zatrzymali 979 osób (638 obywateli Ukrainy, 83 obywateli Polski i 64 obywateli Rosji) w związku z mi.in. fałszowaniem

[525] W. Hołodniuk, *op. cit.*, s. 46-47.
[526] Otwarcie projektu pilotażowego - wspólne polsko - niemieckie placówki graniczne, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/fotogaleria/wspolpraca/8332,Otwarcie-projektu-pilotazowego-wspolne-polsko-niemieckie-placowki-graniczne.html (dostęp: 16.09.2021).

dokumentów, nielegalnym pobytem na terenie Polski czy też przekroczeniem granicy wbrew przepisom Polski i Niemiec[527]. Zaprezentowane wyniki jednoznacznie wskazują o efektywności i skuteczności realizowanego pilotażowego projektu, który zaowocował wzrostem bezpieczeństwa w strefie transgranicznej, ale również przyczynił się do głębszego poznania specyfiki pracy służb obu państw oraz zdobycia wzajemnego zaufania.

Trzecia Wspólna Polsko – Niemiecka Placówka została otwarta 5 stycznia 2016 r. w Pomellen, gdzie służbę pełni po 30 wydzielonych na stałe funkcjonariuszy z podległej Morskiemu Oddziałowi Straży Granicznej Placówki Straży Granicznej w Szczecinie oraz Inspekcji Policji Federalnej Niemiec z Pasewalk[528]. Głównym zadaniem polskich strażników granicznych i niemieckich policjantów, w ramach wspólnych patroli jest zwalczanie przestępczości transgranicznej, przeciwdziałanie nielegalnej migracji oraz przeciwdziałanie i zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Wszyscy funkcjonariusze sprawujący służbę we Wspólnych Polsko – Niemieckich Placówkach posługują się dwoma językami - polskim i niemieckim, co w znacznym stopniu wspomaga komunikowanie się przy realizacji zadań po drugiej stronie granicy. Prowadzone patrole prowadzone są zawsze w mieszanym składzie, niezależnie od miejsca sprawowania służby[529]. Skuteczność funkcjonowania wspólnych placówek zwiększa bezpośrednia i sprawna wymiana informacji pomiędzy służbami Polski i Niemiec.

Kolejnym przykładem współpracy transgranicznej służb granicznych była realizacja projektu „Lubuski alians służb mundurowych i cywilnych wobec handlu ludźmi i przestępczości transgranicznej" współfinansowanego z funduszy norweskich w ramach programu „Współpraca w obszarze Schengen oraz walka z przestępczością transgraniczną i zorganizowaną, w tym przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz migracjom grup przestępczych". Partnerami projektu byli m in. Nadodrzański Oddział Straży Granicznej, Lubuski Urząd Wojewódzki i Uniwersytet Warszawski, którego celem był wzrost świadomości oraz wydajności pracy służb mundurowych i cywilnych, efektywne podnoszenie kwalifikacji zawodowych funkcjonariuszy Straży Granicznej i pracowników administracji publicznej w obszarze zapobiegania i zwalczania zorganizowanej przestępczości transgranicznej oraz przeciwdziałanie handlowi ludźmi. Jednym z prowadzonych działań w ramach projektu były

[527] K. Świderski, *Współpraca formacji mundurowych w utrzymaniu bezpieczeństwa transgranicznego Polski*, „Wschodnioznawstwo", 2018, nr. 12, s. 130-131.
[528] Wspólna placówka w Pomellen, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2592,Wspolna-placowka-w-Pomellen.html (dostęp: 16.09.2021).
[529] Straż Graniczna: Półroczne podsumowanie działalności wspólnych polsko - niemieckich placówek, https://www.zgorzelec.info/news/8399 (dostęp: 16.09.2021).

organizowanie szkoleń przez Nadodrzański Oddział Straży Granicznej dla pracowników Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego z tematyki fałszowania dokumentów[530]. Był to przykład współpracy wewnętrznej służb cywilnych i mundurowych, w tym wypadku Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej, prowadzonej w ramach projektu międzynarodowego.

Funkcjonariusze Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej oraz służb niemieckich mieli możliwość doskonalenia swoich umiejętności językowych w ramach unijnego projektu „W tandemie przeciw przestępczości przygranicznej" („Im Tandem gegen die Grenzkriminalität")[531]. Celem projektu było umocnienie polsko-niemieckiej współpracy transgranicznej pomiędzy instytucjami Policji kraju związkowego Brandenburgii, Policji Federalnej, Policji Lubuskiej i Szczecińskiej oraz Polskiej Straży Granicznej w Krośnie Odrzańskim[532]. W ramach projektu odbywały się szkolenia doskonalące, treningi, praktyki, ćwiczenia, czy też wymiana kulturowa, które miały na celu nie tylko przełamanie barier językowych, ale także poznanie przepisów prawa, prowadzenie wspólnych służb i patroli, mających w założeniu poprawę bezpieczeństwa obywateli obu krajów.

Istotnym działaniem w pogłębianiu współpracy Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej z niemieckimi służbami granicznymi jest organizacja wspólnych konferencji, która jest okazją do spotkania służb zajmujących się zwalczaniem przestępczości po obydwu stronach granicy oraz do wymiany doświadczeń m.in. dotyczących działań dochodzeniowo-śledczych, poszukiwawczych, pomocy prawnej, pościgów transgranicznych czy też analizy dotychczasowych przeprowadzonych działań[533]. Straż Graniczna ze względu na swoją specyfikę skupia się na realizacji zadań związanych z bezpieczeństwem granic RP (obszaru przygranicznego, granic wewnętrznych – lotnisk) i zwalczaniem przestępczości związanej z jej przekraczaniem. Dlatego też znajomość przestępczości zorganizowanej, z którą spotykają się w określonym zakresie funkcjonariusze SG w trakcie pełnienia służby nie stanowi niczego nowego. Straż Graniczna w swoich kompetencjach prowadzi także postępowania przygotowawcze w związku z naruszeniami przepisów ustaw szczególnych, w tym kodeksu karnego. W tabeli nr 14 przedstawionej poniżej przedstawiono zestawienie prowadzonych postępowań, w których występowała kwalifikacja czynu z art. 258 k.k.

---

[530] K. Świderski, *op. cit.*, s. 132-133.

[531] "W tandemie przeciwko przestępczości przygranicznej" – kurs językowy dla polskich i niemieckich policjantów, https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/11595,quotW-tandemie-przeciwko-przestepczosci-przygranicznejquot-kurs-jezykowy-dla-pol.html (dostęp: 17.09.2021).

[532] "Projekt „W tandemie przeciwko przestępczości przygranicznej", https://zachodniopomorska.policja.gov.pl/sz/aktualnosci/projekty-realizowa/wspolpra/inte/18261,Projekt-quotW-tandemie-przeciwko-przestepczosci-przygranicznejquot.html (dostęp:17.09.2021).

[533] Współpraca bez granic, https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/25355,Wspolpraca-bez-granic.html (dostęp: 17.09.2021).

Tabela 14. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 258 k.k. w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej

Placówki Straży Granicznej	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Suma końcowa
PSG Gorzów Wielkopolski	-	-	1	-	1	-	-	-	2
PSG Jelenia Góra	-	-	-	-	-	1	-	-	1
PSG Kłodzko	-	-	1	-	-	-	-	-	1
PSG Kostrzyn[534]	-	-	1	-	-	-	-	-	1
PSG Legnica	-	-	-	-	-	-	1	-	1
PSG Olszyna[535]	1	-	-	-	-	-	-	-	1
PSG Poznań	-	1	-	-	1	-	-	-	2
PSG Świecko	-	1	-	-	-	-	1	-	2
PSG Tuplice	2	-	1	-	2	-	2	1	8
PSG Wrocław-Strachowice	-	1	-	1	-	-	-	-	2
PSG Zgorzelec	-	-	-	-	-	1	-	-	1
PSG Zielona Góra-Babimost	-	-	1	-	-	1	-	-	2
Suma końcowa	3	3	5	1	4	3	4	1	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer KG-OI-VIII.0180.23.2020.JB-I z dnia 12 maja 2020 r. z Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej

Prowadzone postępowania przygotowawcze przez Straż Graniczną, w których występuje przestępczość o charakterze zorganizowanym, najczęściej w klasyfikacji czynu głównego związana jest z działalnością przemytniczą towarów wysokopodatkowych, narkotyków, broni oraz handlem ludźmi. Zestawienie prowadzonych spraw w związku z naruszeniem przepisów kodeksu karno-skarbowego związanych z przemytem narkotyków, towarów akcyzowych oraz handlem ludźmi przedstawiono w tabeli nr 15, 16 oraz 17 poniżej.

[534] z dniem 31 grudnia 2013 roku Placówka Straży Granicznej w Kostrzynie została zniesiona, a zaś w miej miejsce z dniem 01 stycznia 2014 roku została powołana Placówka Straży Granicznej w Gorzowie Wielkopolskim.
[535] z dniem 31 stycznia 2012 roku Placówka Straży Granicznej w Olszynie została zniesiona, a zakres odpowiedzialności powierzono dla Placówki Straży Granicznej w Tuplicach.

Tabela 15. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku w związku z naruszeniem przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomani z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej

PSG	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Suma końcowa
PSG Gorzów Wielkopolski	-	-	-	5	2	3	2	2	14
PSG Jelenia Góra	-	-	-	1	3	1	1	2	8
PSG Kalisz	-	1	-	-	-	-	-	1	2
PSG Kłodzko	-	1	-	4	6	9	4	7	31
PSG Kostrzyn*	4	1	3	-	-	-	-	-	8
PSG Legnica	-	-	1	5	-	1	1	1	9
PSG Olszyna**	4	-	-	-	-	-	-	-	4
PSG Poznań	2	2	1	4	1	3	3	8	24
PSG Świecko	28	44	14	18	11	21	26	31	193
PSG Tuplice	1	3	3	3	4	11	5	5	35
PSG Wrocław-Strachowice	-	-	-	2	1	5	5	7	20
PSG Zgorzelec	-	2	2	1	1	6	-	3	15
PSG Zielona Góra-Babimost	-	-	1	1	-	1	4	8	15
Suma końcowa	39	54	25	44	29	61	51	75	378

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer KG-OI-VIII.0180.23.2020.JB-I z dnia 12 maja 2020 r. z Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej

Wartość zabezpieczonych substancji sklasyfikowanych jako narkotyki w okresie lat 2011-2018 przez Placówki Straży Granicznej Nadodrzańskiego Oddziału SG wyniosła blisko 48,5 mln zł. Największe zabezpieczenia narkotyków w postaci amfetaminy, ekstazy, marihuany oraz innych odnotowano przez Placówkę Straży Granicznej w Świecku (blisko 125 kg), Placówkę Straży Granicznej w Tuplicach (ponad 53 kg) oraz przez Placówkę Straży Granicznej

w Zgorzelcu (ponad 43,5 kg). Najczęściej przemycanymi narkotykami ujawnionym przez funkcjonariuszy SG były: ziele konopi (marihuana), amfetamina, ekstazy oraz metamfetamina.

Tabela 16. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 54 k.k.s. Ustawa z dn. 10.09.1999 r. - Kodeks karny skarbowy w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej

Placówki Straży Granicznej	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Suma końcowa
PSG Gorzów Wielkopolski	-	-	-	4	7	2	5	4	22
PSG Jelenia Góra	-	-	1	3	-	-	-	-	4
PSG Kalisz	1	-	2	-	-	-	-	-	3
PSG Kostrzyn*	1	-	7	-	-	-	-	-	8
PSG Legnica	-	-	-	-	-	4	-	-	4
PSG Olszyna**	3	-	-	-	-	-	-	-	3
PSG Poznań	-	-	1	-	-	-	-	-	1
PSG Świecko	5	4	4	5	3	3	1	-	25
PSG Tuplice	-	-	-	1	3	-	2	1	7
PSG Zielona Góra-Babimost	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Suma końcowa	10	4	15	13	14	9	8	5	78

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer KG-OI-VIII.0180.23.2020.JB-I z dnia 12 maja 2020 r. z Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej

Przedmiotem przemytu, dla którego charakter czynu zabronionego określony jest w treści art. 54 k.k.s. oraz 56 k.k.s. tj. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy, stanowią przede wszystkim towary wysokopodatkowe jak alkohol, paliwa płynne, papierosy, czy krajanka tytoniowa. W okresie od 2004 roku do 2018 roku Placówki Straży Granicznej Nadodrzańskiego Oddziału SG udaremniły wprowadzenie na rynek krajowy nielegalnych papierosów o wartości ponad 141 mln złotych oraz alkoholu o wartości 2,75 mln złotych. Nie dopuszczając tym samym do uszczuplenia, narażenia na uszczuplenie należności publicznoprawnej w łącznej kwocie blisko 145 ml zł.

Tabela 17. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 189a § 1 Ustawa z dn. 6.06.1997 r. - Kodeksu karnego w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej

Placówki Straży Granicznej	2011	2014	2015	2017	Suma końcowa
PSG Kalisz	-	-	1	2	3
PSG Kostrzyn	1	-	-	-	1
PSG Poznań	-	-	1	-	1
PSG Wrocław-Strachowice	-	1	-	-	1
Suma końcowa	1	1	2	2	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer KG-OI-VIII.0180.23.2020.JB-I z dnia 12 maja 2020 r. z Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej

Biorąc pod uwagę oddalenie Placówek Straży Granicznej od granicy z Republiką Federalną Niemiec oraz rolę jaką pełniły w przeszłości (w przypadku tych które stanowiły główne przejścia graniczne) można zauważyć, że w przypadku najbliżej położonych tj. Placówki Straży Granicznej w Świecku oraz Placówki Straży Granicznej w Zgorzelcu dochodzi najczęściej do zatrzymań przemycanych pojazdów. Łączna wartość dla zabezpieczonych pojazdów z przemytu ujawnionych na terytorium RP w latach 2004-2018 wynosiła ponad 70 mln złotych. W ostatnich latach w Placówce Straży Granicznej w Tuplicach zaczęto odnotowywać wzrost ruch pojazdów pochodzących z przestępczej działalności, co świadczy o zmienności szlaków przerzutowych.

5.3. Współpraca jednostek organizacyjnych prokuratury RP z rejonu Dolnego Śląska z Republiką Federalną Niemiec

Współpraca międzynarodowa prokuratur po stronie polskiej i niemieckiej w kwestii zwalczania przestępczości transgranicznej rozwijała się na przestrzeni lat. Współpraca prokuratorów z Polski i Niemiec sięga roku 1993, kiedy to rządy obu państw podpisały porozumienie o współpracy, wcześniej ich działalność opierała się tylko na podstawie wzajemności, a kontakty odbywały się na drodze dyplomatycznej i to w sprawach najwyższej rangi. Z datą zawarcia oficjalnej współpracy nastąpiła decentralizacja obrotu prawnego w sprawach karnych i możliwe było bezpośrednie nawiązanie kontaktów. Wpływ na rozwój tej

współpracy miało również wejście Polski do Unii Europejskiej, a w konsekwencji implementacja prawa europejskiego[536]. Dzięki tym działaniom uzyskano możliwość sprawniejszego i szybszego ścigania przestępczości transgranicznej, w tym najpoważniejszych przestępstw kryminalnych tj. handel ludźmi, przemyt, kradzieże samochodów.

Współpraca polskich prokuratur w kwestii zwalczania przestępczości transgranicznej opiera się na pomocy prawnej, która regulowana jest przez następujące podstawy prawne: Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzona w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 r. wraz z Protokołem dodatkowym do konwencji z dnia 17 marca 1978 r.[537], oraz Drugi protokół dodatkowy z dnia 8 listopada 2001 r. do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych[538], Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r., podpisana w Berlinie dnia 17 lipca 2003 r.[539],

Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzona w Brukseli dnia 29 maja 2000 r.[540], na podstawie art. 34 ust. 2 lit. d) Traktatu o Unii Europejskiej oraz Protokołu z 16 października 2001 roku do Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej[541], Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, posiada zastosowanie w przepisach krajowych Polski od 1 stycznia 2004 r., Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, której termin transpozycji do krajowych systemów prawnych w państwach członkowskich upłynął w dniu 22 maja 2017 r.

Obrót prawny z zagranicą w sprawach karnych oznacza współpracę pomiędzy sądami i prokuraturami (ewentualnie innymi uprawnionymi organami) różnych państw w konkretnych

---

[536] 20 lat współpracy prokuratur z Polski i Niemiec, https://lubuskie.pl/wiadomosci/954/20-lat-wspolpracy-prokuratur-z-polski-i-niemiec (dostęp: 28.03.2021).

[537] Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzona w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 r. (Dz.U. 1999 nr 76 poz. 854).

[538] Drugi protokół dodatkowy sporządzony w Strasburgu dnia 8 listopada 2001 r. do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 139, poz. 1476).

[539] Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r., podpisana w Berlinie dnia 17 lipca 2003 r. (Dz.U. 2004 nr 193 poz. 1978).

[540] Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzona w Brukseli dnia 29 maja 2000 r. (Dz.U. 2007 nr 135 poz. 950).

[541] *Ibidem.*

postępowaniach karnych i obejmuje pomoc prawną (w tym europejski nakaz dochodzeniowy[542], obowiązujący na terytorium wspólnoty europejskiej), transfer postępowań karnych, europejski nakaz aresztowania[543] oraz ekstradycję. Art. 588 kodeksu postępowania karnego mówi o tym, że sądy i prokuratorzy udzielają pomocy prawnej na wniosek sądów i prokuratorów państw obcych[544]. Mogą jednak odmówić udzielenia pomocy prawnej, jeżeli: wykonanie żądanej czynności nie należy do zakresu działania sądu lub prokuratora według prawa polskiego, państwo, od którego wniosek o udzielenie pomocy prawnej jest skierowany, nie zapewnia w tym zakresie wzajemności oraz, gdy wniosek dotyczy czynu, który nie jest przestępstwem według prawa polskiego.

Współpraca międzynarodowa prokuratur po stronie polskiej i niemieckiej w zwalczaniu przestępczości transgranicznej opiera się na realizacji wniosków o pomoc prawną. Dotyczyć one mogą czynności procesowych określonych w Dziale XIII polskiego k.k. - Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych[545]. Kiedy wniosek o pomoc prawną w sprawie karnej kierowany jest do zagranicznej prokuratury powinien być sporządzony w języku polskim i podpisany przez Dyrektora Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej, naczelnika Wydziału Spraw Wewnętrznych Prokuratury Krajowej, naczelnika właściwego wydziału zamiejscowego, prokuratora regionalnego lub okręgowego wraz z pieczątką urzędową prokuratury.

We wniosku należy podać wszelkie niezbędne informacje dotyczące m.in. adresu jednostki wraz z numerami telefonu i faksu, sygnaturę sprawy, dane personalne i adresy podejrzanych, świadków, z których udziałem mają być przeprowadzone czynności, a także zwięzłe określenie stanu faktycznego sprawy, ze wskazaniem kwalifikacji prawnej czynu, którego postępowanie dotyczy, oraz czynności do wykonania wraz z uzasadnieniem konieczności ich przeprowadzenia. Do wniosku dołącza się wyciąg z przepisów karnych mających zastosowanie w sprawie oraz − w razie potrzeby – inne załączniki[546]. Jeżeli wniosek ma również na celu przesłuchanie osoby to należy zawrzeć w nim katalog pytań oraz informacje o obowiązkach i przysługujących tej osobie uprawnieniach.

Za realizację wniosków o udzielenie pomocy prawnej skierowanych z jednostek zagranicznych odpowiada prokurator Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej

[542] Instytucja Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego w Polsce obowiązuje od dnia 8 lutego 2018 r.
[543] Instytucja Europejskiego Nakazu Aresztowania obowiązuje od dnia 1 maja 2004 r.
[544] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2021 poz. 534).
[545] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2021 poz. 534).
[546] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).

i Korupcji Prokuratury Krajowej, prokurator Wydziału Spraw Wewnętrznych Prokuratury Krajowej, prokurator właściwego wydziału zamiejscowego, prokurator właściwej prokuratury regionalnej lub prokurator właściwej prokuratury okręgowej[547]. W uzasadnionych przypadkach, w szczególności gdy przemawiają za tym względy ekonomiki procesowej, czynności mogą wykonywać prokuratorzy właściwej prokuratury rejonowej lub jednostki Policji pod nadzorem jednostki przekazującej. Protokoły z czynności przeprowadzanych w ramach realizacji wniosku o udzielenie pomocy prawnej sporządza się w języku polskim, bez skrótów i poprawek, i opatruje pieczęcią urzędową, nie należy ich sporządzać odręcznie. Oryginały powinny być przekazane stronie wzywającej, natomiast odpisy pozostawione w aktach podręcznych prokuratora.

Wniosek o pomoc prawną otrzymany z państwa obcego rozpatrywany jest zgodnie z przepisami prawa polskiego. Można przychylić się do prośby organu wzywającego o zastosowanie szczególnego trybu postępowania lub formy czynności, jeżeli nie stoi to w sprzeczności z polskim prawem. Prokurator przed przystąpieniem do realizacji wniosku bada, czy nie zachodzą określone w umowie międzynarodowej przesłanki odmowy wykonania rekwizycji.

W oparciu o zapisy wynikające z umów międzynarodowych oraz regulacje wynikające z kodeksu postępowania karnego prokurator obligatoryjnie może odmówić wykonania wniosku, jeśli wnioskowana czynność jest sprzeczna z polskim prawem lub naruszałaby suwerenność Polski[548]. Dodatkowo prokurator może odrzucić realizację wniosku, jeżeli postulowana czynność nie należy do zakresu jego działalności, państwo wnioskujące nie zapewnia wzajemności lub też wniosek dotyczy czynu, który nie jest przestępstwem według polskiego prawa. Decyzja w kwestii wykonania lub odmowy realizacji wniosku każdorazowo zależy od prokuratora rozpatrującego wniosek albo gdy ustawa zastrzega to do wyłącznej kompetencji innych organów.

W przypadku gdy wniosek o pomoc prawną z zagranicy rozpatrywany jest przez prokuraturę rejonową to nadzór służbowy sprawuje nad nim prokuratura okręgowa[549]. Wielokrotnie zachodzą sytuację, m.in. ze względu na kryminalny charakter sprawy, w których nie ma możliwości zrealizowania wniosku o pomoc prawną przez prokuraturę i wtedy wniosek

---

[547] *Ibidem.*

[548] C. Kłos, *Pomoc prawna, wybrane zagadnienia* [w:] pod red. J. Gemry, *Metodyka pracy w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych,* Warszawa 2013, s. 22-23

[549] Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).

przekazywany jest podległym jednostkom policji, które przeprowadzają odpowiednie czynności procesowe.

Nie wszystkie wpływające do prokuratury wnioski o pomoc prawną mogą zostać rozpatrzone doraźnie z powodu różnych niezależnych przyczyn. Przeszkodami, które przy realizacji sprawy może na swojej drodze napotkać organ wykonawczy, to np. brak możliwości ustalenia miejsca pobytu podejrzanego lub świadka, czy też nieobecność w miejscu zamieszkana wskazanych we wniosku osób[550].

W sytuacji, gdy problemy nadal pozostają nierozwiązane i czas realizacji wnioskowanych pomocy prawnych się przedłuża to prokuratura zwraca się do strony wnioskującej o wyrażenie stanowiska w sprawie, czy w dalszym ciągu mają być prowadzone wnioskowane czynności procesowe.

Dużym ułatwieniem przy realizacji wniosków o pomoc prawną jest biegła znajomość języka niemieckiego zarówno przez pracownika Sekretariatu, który zajmuje się prowadzeniem rejestru wpływających spraw i wniosków, jak i prokuratora, który może na bieżąco komunikować się ze stroną niemiecką telefonicznie czy też faksowo w celu pozyskania dodatkowych informacji przy prowadzeniu ustaleń czy uzgodnień w przedmiotowej sprawie[551].

Prokuratura Regionalna we Wrocławiu jest właściwa dla prowadzenia nadzoru nad obszarem Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, Prokuratury Okręgowej w Legnicy, Prokuratury Okręgowej w Świdnicy oraz Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu. W ramach swoich zadań każda z powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury prowadzi postępowania sprawdzające, przygotowawcze w formie śledztw i dochodzeń oraz pełni nadzór nad powierzonymi w całości do prowadzenia śledztwami oraz prowadzonymi postępowaniami sprawdzającymi, przygotowawczymi w formie dochodzeń przez pozostałe organy ścigania m.in. Policję, Straż Graniczną.

Struktura organizacyjna powszechnych jednostek prokuratury posiada układ hierarchiczny zgodnie z właściwością terytorialną. Schemat organizacyjny powszechnych jednostek prokuratury właściwych dla obszaru Dolnego Śląska przedstawia załączony poniżej rysunek nr 13, schemat nie uwzględnia podległej pod Prokuraturę Regionalną we Wrocławiu Prokuratury Okręgowej w Opolu.

---

[550] *Ibidem.*

[551] E. Szafraniec, *Codzienna praktyka wykonywania wniosków o pomoc prawną nadsyłanych z prokuratur Saksonii – wybrane aspekty*, referat wygłoszony podczas międzynarodowej konferencji prokuratur przygranicznych dotyczącej *Praktycznych aspektów codziennej współpracy Prokuratur okręgu jeleniogórskiego z Prokuraturą w Gorlitz*, 16-17 kwietnia 2012 r.

Rysunek 13. Schemat organizacyjny powszechnych jednostek prokuratury właściwych dla obszaru Dolnego Śląska

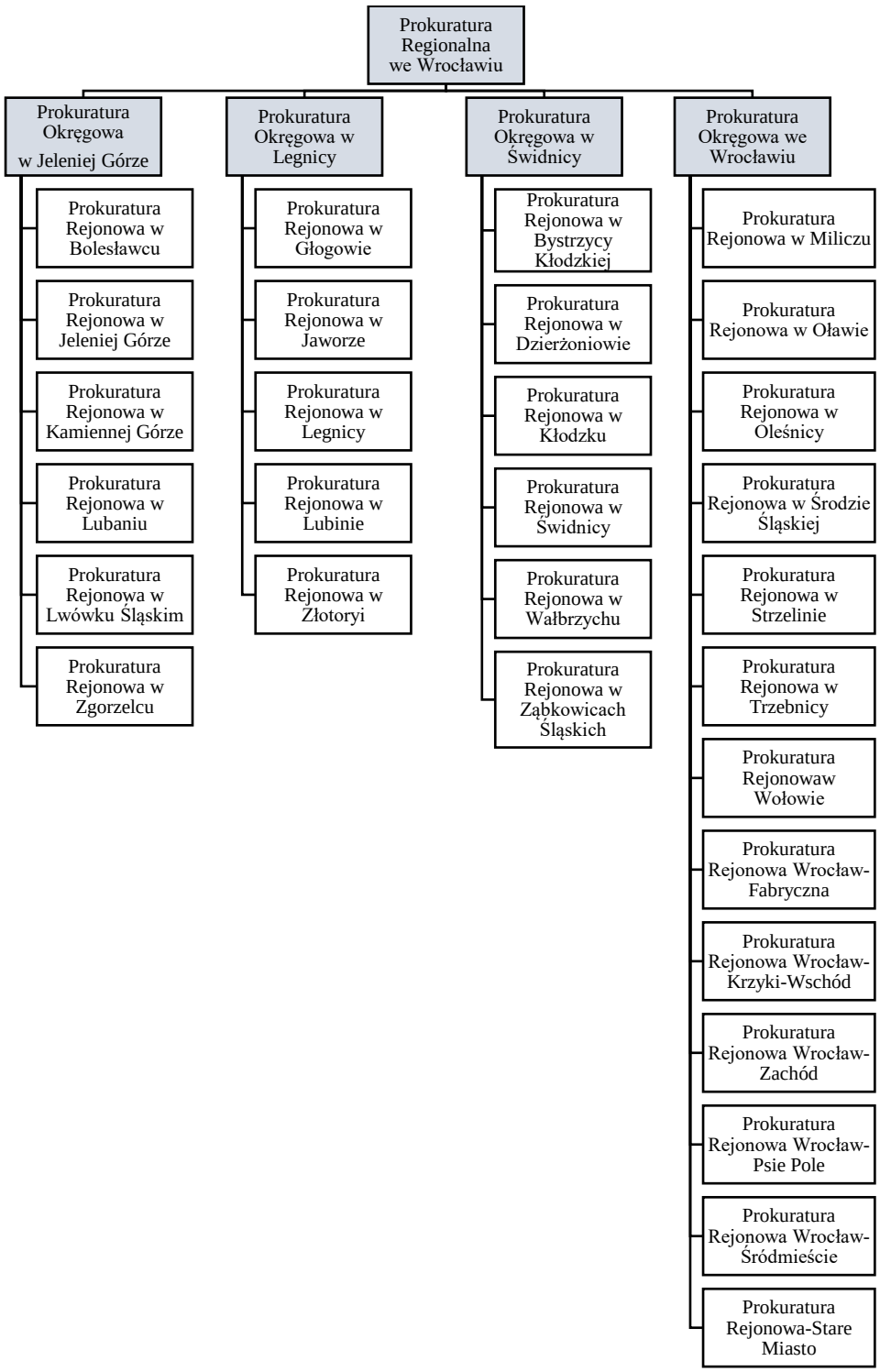

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury opracowanego przez Departament Organizacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości

Analizując dane prowadzonych postępowań o charakterze zorganizowanym, których obszar działalności najczęściej wykracza poza granice państw, zauważamy, że w poniższej

tabeli przedstawiono liczbę wszczętych postępowań przygotowawczych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury właściwe dla rejonu województwa dolnośląskiego (obszaru transgranicznego). Wartym nadmienienia jest fakt, iż prowadzone postępowania przez jednostki prokuratur rejonowych, w których wystąpią znamiona przestępstwa ujętego w treści art. 258 § 1 k.k., art. 258 § 2 k.k., 258 § 3 k.k. oraz 258 § 4 k.k. przekazywane są do prowadzenia dla nadrzędnych jednostek organizacyjnych prokuratur tj. prokuratur okręgowych, regionalnych. Okręg jeleniogórski bezpośrednio sąsiaduje z Niemcami i Czechami, w związku z tym, prokuratury z tego obszaru aktywnie współpracują z jednostkami zagranicznymi, a tym samym liczba prowadzonych postępowań o charakterze transgranicznym, jest wyższa w stosunku do pozostałych jednostek prokuratury na Dolnym Śląsku i w Polsce.

Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze właściwa dla terytorium RP graniczącego z Republiką Federalną Niemiec oraz Republiką Czeską wszczęła w latach 2006-2020 łącznie 78 postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 k.k., w tym 5 postępowań skierowanych przeciwko osobom związanym z zakładaniem, kierowaniem związkiem bądź zorganizowaną grupą przestępczą. Zestawienie wszczętych postępowań w kierunku art. 258 k.k. na przestrzeni dziesięciu lat przedstawiono w tabeli nr 18 zamieszczonej poniżej.

Tabela 18. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu jeleniogórskiego w latach 2010-2020

Jednostki organizacyjne	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PO Jelenia Góra	6	3	3	15	1	3	4	6	4	3	5
PR Bolesławiec	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1
PR Jelenia Góra	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
PR Kamienna Góra	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Lubań	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Lwówek Śląski	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Zgorzelec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 3043-4.067.3.2021 z dnia 14 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, pismem z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 4324.0.Ip.1.2021 z dnia 23 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Bolesławcu, pismem z dnia 16 kwietnia 2020 r. z Prokuratury Rejonowej w Jeleniej Górze, pismem z dnia 17 kwietnia 2020 r. z Prokuratury Rejonowej w Kamiennej Górze, pismem z dnia 19 maja 2020 r. i pismem z dnia 14 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Lubaniu, pismem z dnia 19 maja 2020 r. i 27 października 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Lwówku Śląskim oraz pismem z dnia 17 kwietnia 2020 r. z Prokuratury Rejonowej w Zgorzelcu

Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze (Wydział I, Wydział II, Wydział IV, Wydział V oraz Wydział VI) w latach 2004-2018 w postępowaniach, w których występowała kwalifikacja czynu z art. 258 k.k. doprowadziła do zastosowania łącznie 73 środków zapobiegawczych w postaci tymczasowego aresztowania (orzeczonych przez sąd na wniosek Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze).

Łączna liczba skierowanych wniosków o zastosowanie w/w środka zapobiegawczego przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze do sądu w związku z podejrzeniem udziału oraz kierowania zorganizowaną grupą/związkiem przestępczym wynosiła 77. Średni czas trwania tymczasowego aresztu w poszczególnych latach wynosił: 2004 – 5-6 miesięcy, 2005 – 3-4 miesiące, 2006 – 5-6 miesięcy, 2007 – 4-5 miesięcy, 2008 – 2-3 miesiące, 2009 – miesiąc, 2010 – 2-3 miesiące, 2011 – 1-2 miesiące, 2012 – 3-4 miesiące, 2016 – 6-7 miesięcy, 2017 – 3-4 miesiące, 2018 – 4-5 miesięcy[552].

Natomiast w latach 2004-2018 zabezpieczenie majątkowe od 131 osób podejrzanych zastosowane przez Wydział I, Wydział II, Wydział IV, Wydział V oraz Wydział VI opiewało na łączną kwotę 6.887.437,00 zł. Inne środki zapobiegawcze w postaci poręczenia majątkowego zastosowano wobec 125 podejrzanych, dozór policji zastosowano wobec 170 podejrzanych, zakaz opuszczania kraju wobec 107 podejrzanych, zakaz opuszczania kraju z zatrzymaniem paszportu zastosowano wobec 19 podejrzanych.

Zastosowane środki zapobiegawcze w okresie 2004-2018 przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze najczęściej miały charakter następczy tzn. po ustaniu najsurowszego z możliwych środków jakim był tymczasowy areszt (środek izolacyjny) stosowane były pozostałe ze środków jak poręczenie majątkowe, dozór policji oraz zakaz opuszczania kraju[553]. W uzasadnionych przypadkach połączony z zatrzymaniem paszportu uniemożliwiając wyjazd poza granice Unii Europejskiej.

Sposób postepowania w obszarze obrotu prawnego w Prokuraturze Okręgowej w Jeleniej Górze określa Zarządzenie Nr 14 /2017 Prokuratora Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 1 lutego 2017 roku w sprawie struktury organizacyjnej Prokuratury Okręgowej w Jeleniej

[552] Średnia długość trwania zastosowanego środka zapobiegawczego była zależna od liczby osób przypadających na dany rok w obranym przedziale czasowym (wg skali odniesienia: do 1 m-ca, 1-2 m-cy, 2-3 m-cy, 3-4 m-cy, 5-6 m-cy, 6-9 m-cy, 9-12 m-cy, 1-1,5 roku, 1,5-2 lata, powyżej 2 lat). Źródło: Opracowanie na podstawie uzyskanych danych z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze.
[553] Opracowanie na podstawie uzyskanych danych z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze.

Górze oraz zadań komórek organizacyjnych[554]. Otrzymany wniosek o pomoc prawną z zagranicznej jednostki prokuratury najpierw dekretowany jest w rejestrze samodzielnym jako „Oz.o" - wnioski z zakresu obrotu prawnego z zagranicą wpływających z państw obcych[555], Wydziału I Śledczego lub Wydziału II do Spraw Przestępczości Gospodarczej zależnie od charakteru i zakresu prowadzonej sprawy[556].

Po oznaczeniu i przydzieleniu sprawy do właściwego Wydziału bezpośredni nadzór nad wnioskami w zakresie obrotu prawnego z zagranicą sprawuje Prokurator Okręgowy w Jeleniej Górze[557]. Wniosek o pomoc prawną może być też przekazany do właściwej prokuratury rejonowej znajdującej się w okręgu jeleniogórskim, tj. do prokuratury w: Bolesławcu, Jeleniej Górze, Zgorzelcu, Lwówku Śląskim, Lubaniu czy też Kamiennej Górze, w celu zrealizowania odpowiednich czynności.

W kwestii spraw mało problematycznych, kiedy w celu realizacji wystarczającym działaniem jest podjęcie pojedynczych lub też tylko kilku czynności procesowych, w oparciu o zasady wypracowane przez Departament Współpracy Międzynarodowej Prokuratury Krajowej, prokuratura rejonowa zajmująca się wnioskiem o pomoc prawną przekazuje bezpośrednio jednostkom niemieckim zgromadzone informacje i materiały, jednocześnie informując o tym fakcie

Prokuraturę Okręgowa w Jeleniej Górze, co wpływa na sprawny obrót prawny zagraniczny[558]. Na wykresach zamieszczonych poniżej przedstawiona została liczba zleconych i otrzymanych do realizacji instrumentów współpracy zagranicznej przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze. W przedstawionych zestawieniach w postaci wykresu nr 27 i 28 oraz tabeli nr 19 i 20 zobrazowano specyfikę jednostki Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze jako główny ośrodek współpracy rejonu Dolnego Śląska z Republiką Federalną Niemiec.

---

554 Organizacja jednostki, https://pk.gov.pl/prokuratura/jednostki-podlegle/prokuratura-regionalna-we-wroclawiu/prokuratura-okregowa-w-jeleniej-gorze/organizacja-jednostki-52/organizacja-jednostki-46/ (dostęp: 28.03.2021).

555 Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 marca 2016 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury (Dz.Urz.MS.2017.174 t.j.).

556 Organizacja jednostki, https://pk.gov.pl/prokuratura/jednostki-podlegle/prokuratura-regionalna-we-wroclawiu/prokuratura-okregowa-w-jeleniej-gorze/organizacja-jednostki-52/organizacja-jednostki-46/ (dostęp: 28.03.2021).

557 *Ibidem.*

558 *Ibidem.*

Wykres 27. Liczby zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze (SIP Libra bądź w innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych międzynarodowych pomocy prawnych w poszczególnych latach 2004-2020 z podziałem na Republikę Federalną Niemiec oraz pozostałe kraje

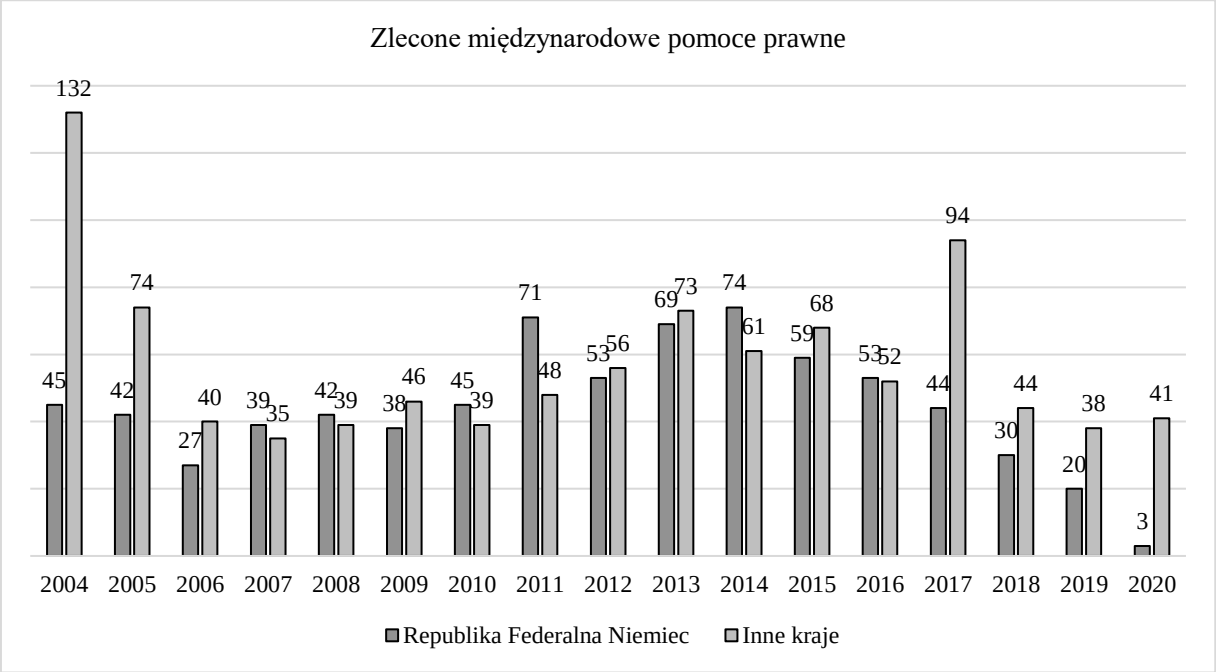

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 3043-4.067.3.2021 z dnia 14 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze

Na przedstawionym wykresie nr 27 zarówno dla zleconych do realizacji pomocy prawnych dla organów Republiki Federalnej Niemiec, a także zleconych do realizacji pomocy prawnych dla innych państw zauważalna jest tendencja spadkowa. Linia trendu dla pomocy prawnych zleconych dla RFN kształtuje się w początkowych latach na poziomie 50, zaś w końcowych latach na poziomie 40. Identyczna sytuacja odnosi się do zleconych pomocy prawnych dla pozostałych państw, których średnia liczba w początkowych latach oscylowała wokół wartości 70, natomiast w końcowych latach na poziomie 50. Zauważalna tendencja spadkowa, której początek widoczny jest od 2015 roku, jest związana ze zmianami w ustawodawstwie europejskim, które wprowadziło nowe instrumenty wewnątrzwspólnotowej współpracy zagranicznej jak Europejski Nakaz Dochodzeniowy. Stan prawny umożliwiający wdrożenie instrumentu Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego w system zwalczania przestępczości w Polsce został unormowany na początku 2018 roku.

Wykres 28. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) otrzymanych do realizacji międzynarodowych pomocy prawnych w poszczególnych latach 2004-2020 z podziałem na Republikę Federalną Niemiec oraz pozostałe kraje

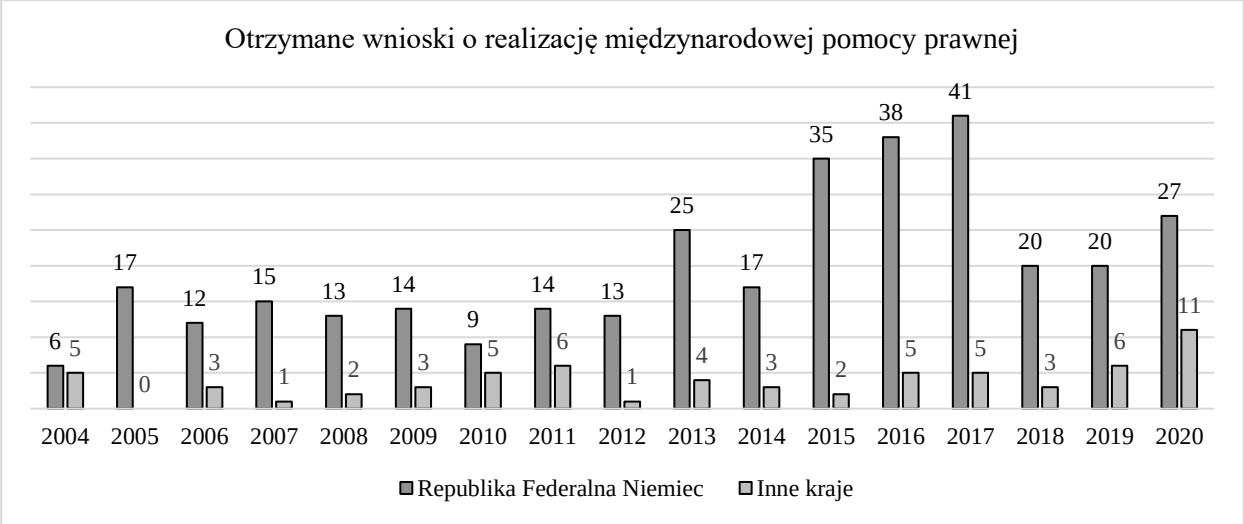

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 3043-4.067.3.2021 z dnia 14 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze

Wdrożenie nowych przepisów ułatwiających realizację na obszarze wspólnoty europejskiej instytucji pomocy prawnej przyczyniły się także na spadek liczby otrzymanych do realizacji międzynarodowych pomocy prawnych z Republiki Federalnej Niemiec. Natomiast w przypadku pozostałych państw niewchodzących w skład państw członkowskich widoczny jest wzrost zlecanych czynności. Czego powodem jest rosnąca liczba przestępstw internetowych, transgranicznych, których miejsce działania sprawcy znajduje się coraz częściej za granicą, a jedynie skutek (pokrzywdzony) występuje w kraju.

Tabela 19. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych europejskich nakazów dochodzeniowych z podziałem na Republikę Federalną Niemiec (N) oraz pozostałe kraje (In) w poszczególnych latach 2018-2020

Lata	2018 (od 8 lutego)		2019		2020	
kraj	N	In	N	In	N	In
zlecone	26	37	53	70	69	82
otrzymane do realizacji	67	11	91	46	95	32

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 3043-4.067.3.2021 z dnia 14 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze

W dniu 8 lutego 2018 roku w wyniku wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/41/UE w polskich przepisach kodeksu postępowania karnego zostały wprowadzone rozdziały 62c oraz 62d w sprawie Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego (END) w sprawach karnych. Zmiany te wprowadziły instrument umożliwiający przeprowadzenie wewnątrz wspólnoty europejskiej jednej lub kilku określonych czynności dochodzeniowych w celu uzyskania materiału dowodowego.

Wdrożenie Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego umożliwiającego uzyskanie materiału dowodowego w postępowaniach karnych o charakterze międzynarodowym ułatwiło procedurę kierowania wniosku o realizację bez udziału sądów krajowych.

Wniosek o realizację END możliwy był już na szczeblu prokuratury, która jedynie musiała skierować przetłumaczony wniosek do państwa realizującego określoną czynność dochodzeniową. Stąd zauważalny jest znaczny spadek zlecanych oraz otrzymywanych do realizacji międzynarodowych pomocy prawnych przez państwa członkowskie Unii Europejskiej w latach 2018-2020 (patrz od 2018 roku - wykres 28 i tabela 19).

Wcześniejszym instrumentalnym rozwiązaniem prawnokarnym w zakresie współpracy międzynarodowej był Europejski Nakaz Aresztowania. Instrument ten zastąpił wykorzystywany między państwami członkowski do 2004 roku system ekstradycji.

Wykorzystanie przez sądy ENA po wprowadzeniu do polskiego systemu prawa karnego w latach 2005-2013 osiągnęło współczynnik 31 tys. Stanowiło to najwyższy wskaźnik wydanych nakazów w całej Unii Europejskiej.

Nadmierne wykorzystanie instrumentu ENA przez Polskę zostało skrytykowane na arenie międzynarodowej, która wykorzystywała nagminnie instrumentu do porządkowania zawieszonych spraw karnych.

Zmiany w prawie oraz fala krytyki przyczyniła się do spadku wydanych nakazów (z poziomu ponad 5000 wydanych ENA w latach 2008 i 2009)[559]. Odzwierciedlenie tendencji spadkowej zauważalne jest również w przypadku Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, które przedstawiono w tabeli numer 20 poniżej.

[559] *Praktyka stosowania europejskiego nakazu aresztowania w Polsce jako państwie wydającym - Raport krajowy*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka (HFPC), 2018, s 15-18.

Tabela 20. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych (zrealizowanych) europejskich nakazów aresztowań z podziałem na Republikę Federalną Niemiec Niemiec (N) oraz pozostałe kraje (I) w poszczególnych latach 2006-2020[560]

Lata	Kraj	Zlecone	Otrzymane do realizacji (zrealizowane)
2004	N	4	6
	I	22	5
2005	N	11	17
	I	49	0
2006	N	29	12
	I	47	3
2007	N	26	15
	I	65	1
2008	N	54	13
	I	117	2
2009	N	35	14
	I	56	3
2010	N	5	9
	I	18	5
2011	N	2	14
	I	6	6
2012	N	1	13
	I	3	1
2013	N	2	25
	I	3	4
2014	N	1	17
	I	1	3
2015	N	1	35

[560] W Polsce Europejski Nakaz Aresztowania (ENA) stosowany jest od 1 maja 2004 roku po noweli z dnia 18 marca 2004 r. (Ustawa z dnia 18 marca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2004 r., Nr 69, poz. 626)) i został ustanowiony na mocy decyzji ramowej Rady Europy Nr 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi. Decyzja ta nakazała od 1 stycznia 2004 r. na obszarze wspólnoty europejskiej zastąpić istniejące przepisy krajowe odnoszące się do stosowania ekstradycji. Procedura ENA stanowi prostsze oraz szybsze rozwiązanie umożliwiające ściganie sprawców czynów przestępnych w UE. Niemniej jednak stała się przyczyną krytyki europejskich środowisk prawniczych względem nadużycia tego środka prawnego przez polskie organy doprowadzając do swoistej produkcji nakazów. Wynikało to z charakterystycznego podejścia organów ścigania w RP do badania każdego wątku sprawy, którą poddaje się analizie pod kątem możliwego przestępstwa oraz badania każdego czynów niezależnie od jego wagi i kosztów związanych z realizacją, którymi obciążone są obydwie strony (koszty administracyjne czynności ponosi strona realizująca, koszty konwoju ponosi strona zlecająca). Źródło: „Europejski nakaz aresztowania do zmiany: postępowania za drogie", https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/821652,europejski-nakaz-aresztowania-do-zmiany-postepowanie-za-drogie.html, (dostęp: 24.01.2022)

	I	2	2
2016	N	1	38
	I	4	5
2017	N	0	41
	I	1	5
2018	N	3	20
	I	4	3
2019	N	0	20
	I	1	6
2020	N	0	27
	I	3	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 19 maja 2020 r. i pismem numer 3043-4.067.3.2021 z dnia 14 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze

Widoczny od 2010 roku spadek zleconych ENA był konsekwencją reformy polskiej procedury karnej, mającej na celu ograniczenie wydawania nakazów w mniej poważnych sprawach. Natomiast w kwestii zrealizowanych nakazów przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze widoczna liczba ich utrzymuje się na zbliżonym poziomie. W odniesieniu do pozostałych okręgów, poza okręgiem Wrocławskim (na terenie którego występuje wysokie zagęszczenie ludności), Prokuratur Okręgowa w Jeleniej Górze odznacza się najwyższym współczynnikiem zrealizowanych nakazów dla strony niemieckiej.

Krajowe rejestry prokuratury dysponują jedynie informacją w zakresie zrealizowanych środków prawnych Europejskiego Nakazu Aresztowania (ENA), albowiem opisany środek zapobiegawczy jest ważny na całym terytorium Unii Europejskiej i nie jest kierowany wyłącznie do jednego kraju. W sytuacji podejrzenia, że osoba ścigania przebywa na terytorium jednego z krajów członkowskich istnieje możliwość zlecenia w pierwszej kolejności dokonania sprawdzeń tych faktów, jednak nie jest to równoznaczne ze zleceniem realizacji ENA jedynie organom tego kraju członkowskiego.

Istotnym działaniem w realizacji współpracy międzynarodowej prokuratur po stronie polskiej i niemieckiej jest wymiana doświadczeń np. podczas organizowanych konferencji. Ostatnia taka konferencja odbyła się w maju 2019 roku, której organizatorami była Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze oraz Prokuratura Krajska z Usti nad Labem[561]. Międzynarodowa konferencja poświęcona była transgranicznemu zwalczaniu przestępczości, w której udział

[561] Komunikat prasowy nr 6/2020, https://jgora.po.gov.pl/komunikat-prasowy-nr-62020,new,mg,306.html,277 (dostęp: 29.03.2021).

wzięli prokuratorzy z Polski, Czech oraz Niemiec. Poza wymianą doświadczeń i nawiązywaniem relacji, efektem konferencji było między innymi podpisanie wspólnej deklaracji końcowej o zacieśnieniu współpracy.

Od strony północnej z okręgiem jeleniogórskim prokuratury graniczy okręg legnicki, na obszarze którego łączna liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. przez Prokuraturę Okręgową w Legnicy w latach 2004-2018 wynosiła 44 postępowania, w których został zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztu wobec 83 podejrzanych. Zaś w stosunku do podejrzanych zostały zastosowane zabezpieczenia majątkowe w ilości 52.

Zestawienie wszczętych postępowań w kierunku art. 258 k.k. na przestrzeni dziesięciu lat przedstawiono w tabeli nr 21.

Tabela 21. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu legnickiego w latach 2010-2020

Jednostka organizacyjna	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PO Legnica	4	3	10	1	4	1	1	5	1	bd	bd
PR Głogów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
PR Jawor	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Legnica	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1
PR Lubin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
PR Złotoryja	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV Ip 067.3.2020 z dnia 12 marca 2020 r. i pismem numer PO IV Ip.19.2020 z dnia 5 maja 2020 r. z Prokuratury Okręgowej w Legnicy, pismem numer 4330-0.Ip.1.2021 z dnia 28 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Głogowie, pismem numer 0.Ip.1.2021 z dnia 16 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Jaworze, pismem numer PR 067.3.2020 z dnia 21 maja 2021 r. i pismem numer 4332-0.Ip.1.2021 z dnia 22 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Legnicy, pismem numer IP 4333-0.Ip.2.2021 z dnia 28 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Lubinie oraz pismem z dnia 24 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Złotoryi

Prokuratura Okręgowa w Legnicy w ramach podejmowanej współpracy międzynarodowej z państwami członkowskimi Unii Europejskiej w latach 2005-2018 wystosowała łącznie 795 wniosków o zastosowanie środka w postaci Europejskiego Nakazu Aresztowania względem podejrzanych mogących przebywać na terenie wspólnoty europejskiej. W tym samym czasookresie Prokuratura Okręgowa w Legnicy ze względu na

właściwość terytorialną zrealizowała łącznie 69 środków prawnych w postaci Europejskiego Nakazu Aresztowania, w tym 64 skierowanych z Republiki Federalnej Niemiec.

W przypadku zaś środka pomocy prawnej w postaci Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego w 2018 roku zwrócono się z 48 wnioskami o realizację czynności na obszarze wspólnoty europejskiej, w tym 22 do Niemiec, 10 do Wielkiej Brytanii, 6 do Austrii, 4 do Czech, 3 do Włoch, 2 do Holandii oraz 1 do Finlandii . W tym samym roku Prokuratura Okręgowa w Legnicy otrzymała do zrealizowania 37 wniosków Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego, z czego 27 pochodziło z Niemiec.

Na wschód od okręgu jeleniogórskiego znajduje się obszar podległy terytorialnie pod Prokuraturę Okręgową w Świdnicy wraz z podległymi jednostkami prokuratur rejonowych. Ze względu na właściwość terytorialną Prokuratura Okręgowa w Świdnicy w okresie 2006-2020 przeprowadziła łącznie 114 postępowań o czyn z art. 258 § 1-4 k.k., w tym 29 przeciwko podejrzanym o zakładania, kierowanie zorganizowanym związkiem, grupą przestępczą.

W ramach prowadzonych postępowań ujętego interwału czasowego w systemach statystyczno-analitycznych Prokuratury Okręgowej w Świdnicy zarejestrowano łącznie 414 stwierdzonych czynów związanych z udziałem oraz 48 z kierowaniem w zorganizowanym związkiem, grupą przestępczą. Zestawienie prowadzonych postępowań w związku z przestępczością o charakterze zorganizowanym w perspektywie dziesięcioletniej przedstawiono w tabeli nr 22 załączonej poniżej.

Tabela 22. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu świdnickiego w latach 2010-2020

Jednostka organi-zacyjna	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PO Świd-nica	0	3	7	16	6	7	5	2	3	1	1
PR Bystrzy-ca Kłodzka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Dzier-żoniów	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
PR Kłodz-ko	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
PR Świdnica	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

PR Wałb-rzych	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
PR Ząbkowice Śląskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer PO IV WOS 067.3.2020 z dnia 14 maja 2020 r. i pismem numer 3046-4.Ip 3.2021 z dnia 25 października 2021 r. z Prokuratury Okręgowej w Świdnicy, pismem numer 4344-0.Ip.1.2021 z dnia 22 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Bystrzycy Kłodzkiej, pismem numer 4345-0.Ip.1.2021 z dnia 29 września 2021 r. i pismem numer 4345-0.IP.4.2022 z dnia 28 kwietnia 2022 r. z Prokuratury Rejonowej w Dzierżoniowie, pismem numer 4346-0.Ip.1.2021 z dnia 24 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Kłodzku, pismem numer 4347-O.Ip 2.2021 z dnia 17 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Świdnicy, pismem numer 4348-0.IP.5.2021 z dnia 21, 24 września 2021 r. i z numer 11, 19 października 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Wałbrzychu oraz pismem numer 4349-O.Ip.4.2021 z dnia 27 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Ząbkowicach Śląskich

Prokuratura Okręgowa w Świdnicy w latach 2006-2020[562] zleciła do realizacji na terytorium wspólnoty europejskiej łącznie 213 środków zapobiegawczych w postaci Europejskiego Nakazu Aresztowania. W tym samym czasie w okręgu świdnickim jednostki organizacyjne prokuratury zrealizowały i zakończyły przekazaniem osoby ściganej do państwa zlecającego łącznie 92 Europejskie Nakazy Aresztowania, z czego 27 nakazów zostało wydanych przez władze niemieckie. Innym środkiem realizowanym w ramach współpracy międzynarodowej był wprowadzony od 2018 roku Europejski Nakaz Dochodzeniowy. Liczba kierowanych wniosków o realizację END przez Prokuraturę Okręgową oraz jednostki organizacyjne prokuratur rejonowych okręgu świdnickiego dla państw Unii Europejskiej wynosiła 80 wniosków w 2018 roku, 153 wnioski w 2019 roku oraz 161 wniosków w 2020 roku. Z czego skierowane wnioski o realizację END dla Strony niemieckiej wynosiły kolejno: 34 w 2018 roku, 59 w 2019 roku oraz 54 w 2020 roku. Natomiast kierowane bezpośrednio do realizacji dla okręgu świdnickiej prokuratury instytucje Europejskiego Nakazu liczyły w 2018 roku 34 wnioski, w 2019 roku 51 wniosków oraz w 2020 roku 54 wnioski, w tym 21 wniosków w 2018 roku, 16 wniosków w 2019 roku oraz 17 wniosków w 2020 roku otrzymanych od Strony niemieckiej. Pozostałe formy współpracy z zagranicą przyjęły postać międzynarodowej pomocy prawnej, która w okresie 2010-2020 roku była zlecana przez Prokuraturę Okręgową w

[562] Zakres informacji obejmujący interwał czasowy lat 2006-2020 ograniczony był dostępem do rejestrów oraz wykazów pomocniczych, gdyż w latach 2004-2005 nie obowiązywał żaden odrębny rejestr dedykowany sprawom, w których wystąpiono o wydanie europejskiego nakazu aresztowania w postępowaniu przygotowawczym lub w którym otrzymano, celem realizacji, europejski nakaz aresztowania wydany przez stronę zagraniczną. W niniejszym okresie nie prowadzono również wykazów pomocniczych, a dane takie zawarte były wyłącznie w aktach prowadzonych sprawach z zakresu obrotu zagranicznego za ten okres.

Świdnicy do realizacji w liczbie 676 (liczba 351 skierowanych do realizacji dla Strony niemieckiej). W latach 2019 oraz 2020 został odnotowany znaczny spadek zlecanych przez prokuraturę międzynarodowych pomocy prawnych z uwagi na wprowadzenie instrumentów wewnątrzwspólnotowej współpracy Unii Europejskiej, którym był Europejski Nakaz Dochodzeniowy, dlatego też od 2020 roku liczba kierowanych do Republiki Federalnej Niemiec międzynarodowych pomocy prawnych spadła do 0 (w 2019 roku odnotowano 1 zleconą międzynarodową pomoc prawną dla strony niemieckiej). Natomiast w latach 2010-2020 Prokuratura Okręgowa w Świdnicy otrzymała do realizacji 244 międzynarodowe pomoce prawne z Republiki Federalnej Niemiec oraz 941 międzynarodowych pomocy prawnych z pozostałych państw. W latach 2018-2020 został odnotowany drobny spadek liczby zlecanych czynności, co świadczy o przeważającej liczbie kierowanych pomocy prawnych z państw nieznajdujących się w strukturach Unii Europejskiej.

Dostępne dane w systemach statystyczno-analitycznych Prokuratury Okręgowej w Świdnicy w zakresie zleconych i otrzymanych do realizacji instytucji międzynarodowej pomocy prawnej obejmują: klasyczne wnioski o udzielenie pomocy prawnej w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez prokuratury rejonowe okręgu świdnickiego, wnioski o wszczęcie lub przejęcie ścigania karnego oraz wnioski o ekstradycję. Czas, w którym wprowadzono rejestr dedykowany sprawom, w których zlecono lub otrzymano do realizacji szeroko pojęte instytucje międzynarodowej pomocy prawnej miał początek od 2010 roku. Do tego czasu nie prowadzono ani dedykowanego rejestru, ani wykazów pomocniczych.

Odnosząc się do wcześniej przytoczonych wyników odzwierciedlających skuteczność Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu można zauważyć, że w przypadku jednostki prokuratury mieszczącej się w mieście wojewódzkim, odznacza się ona najwyższą ilością wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§1-4 k.k. w rejonie transgranicznym. Ilość wszczętych postępowań przygotowawczych Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu na tle podległych jednostek prokuratury przedstawia tabela nr 23 zamieszczona poniżej.

Tabela 23. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu wrocławskiego w latach 2010-2020

Jednostka organizacyjna	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
PO we Wrocławiu	24	21	10	13	10	16	4	11	10	8	13
PR Milicz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1

PR Oława	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
PR Oleśnica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Środa Śląska	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
PR Strzelin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Trzebnica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Wołów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PR Wrocław Fabryczna	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
PR Wrocław Krzyki-Wschód	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
PR Wrocław Krzyki-Zachód	5	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-
Wrocław Psie-Pole	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-
Wrocław Śródmieście	1	8	3	3	1	1	-	-	-	-	-
Wrocław Stare-Miasto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 3047-5.Ip.4.2022 z dnia 14 marca 2022 r. z Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu, pismem numer 4350-0.Ip.1.2021 z dnia 23 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Miliczu, pismem numer 4352-0.Ip.6.202l z dnia 17 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Oławie, pismem numer 4351-0.Ko.63.202l z dnia 20 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Oleśnicy, pismem numer 4354.IP.2.2021 z dnia 22 września 2021 r. i pismem numer 4354.0.IP.4.2022 z dnia 21 kwietnia 2022 r. z Prokuratury Rejonowej w Środzie Śląskiej, pismem numer IP 1.202l z dnia 15 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Strzelinie, pismem numer 4355-0.Ip.3.2022 z dnia 20 kwietnia 2022 r. i 18 maja 2022 r. z Prokuratury Rejonowej w Trzebnicy, pismem numer 4356-0.Ip.1.2021 z dnia 23 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej w Wołowie, pismem numer 4359.IP.2.2021 z dnia 20 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Fabryczna, pismem numer 4357-0.Ip.1.2021 z dnia 20 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Krzyki Wschód, pismem numer 4358-0.Ip.1.2021 z dnia 24 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Krzyki Zachód, pismem numer IP 3.2021 z dnia 21 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Psie Pole, pismem numer 4362-0.Ip.1.2021 z dnia 14 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Śródmieście oraz pismem numer 4361-0.Ip.3.2021 z dnia 28 września 2021 r. z Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Stare Miasto.

Analizując dane zawarte w tabeli nr 23 można zauważyć, iż tylko wyłącznie jednostki prokuratury właściwe miejscowo dla miasta wojewódzkiego Wrocław charakteryzują się skutecznością w wykrywaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. Wyjątkiem jest jeszcze Prokuratura Rejonowa w Oławie i Miliczu, które w postępowaniach stwierdziły, iż działania podejrzanych wypełniły również znamiona czynu spenalizowanego w art. 258§1-4 k.k. Mimo, iż postępowania z występującą przestępczością zorganizowaną prowadzone są przez jednostki prokuratury powszechnej od szczebla prokuratury okręgowej to jednak nie

można pominąć znaczącej roli prokuratorów prokuratur rejonowych, gdyż to oni najczęściej spotykają się ze skutkami pojedynczych działań zorganizowanych grup.W przypadku występującej instytucjonalnej współpracy międzynarodowej to jednostki podległe pod Prokuraturę Okręgową we Wrocławiu odznaczają się najwyższymi współczynnikami w stosunku do pozostałych jednostek prokuratur okręgowych. Wynika to między innymi z położenia w pobliżu miasta wojewódzkiego oraz trzynastoma podległymi jednostkami organizacyjnymi prokuratury rejonowej. Skalę współpracy międzynarodowej przedstawia wykres nr 29, zamieszczony poniżej.

Wykres 29. Liczby zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) otrzymanych i zleconych do realizacji instytucji międzynarodowej pomocy prawnej w poszczególnych latach 2004-2020

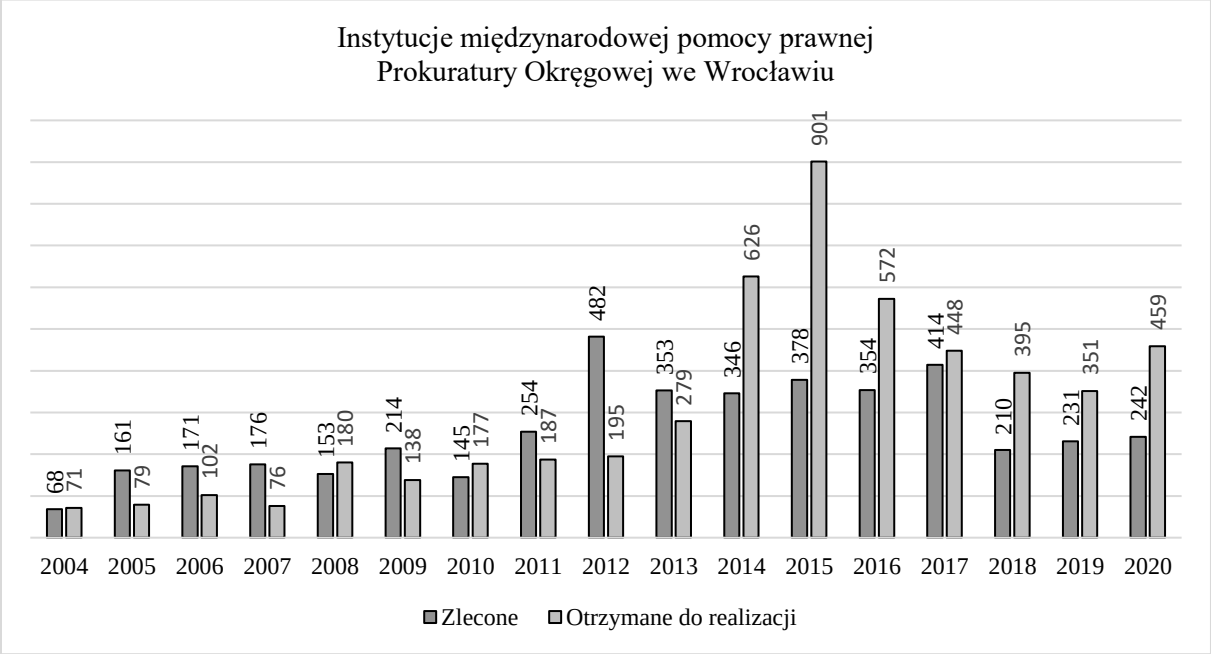

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 3047-5.lp.4.2022 z dnia 14 marca 2022 r. z Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu.

Analizując tendencję zleconych w stosunku do otrzymanych do realizacji instytucji międzynarodowej pomocy prawnej można zauważyć, że od 2014 roku liczba otrzymanych do realizacji pomocy przewyższa liczbę zleconych czynności. Liczba ta mimo wprowadzenia Europejskiego Nakazu Aresztowania w 2018 roku w dalszym ciągu utrzymuje się na wyższym poziomie. Niemniej jednak od tego czasu widoczny jest znaczny spadek zarówno zleconych czynności i otrzymanych do realizacji, które zostały zastąpione europejskim instrumentem współpracy, którego wykorzystanie zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 24. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych instytucji europejskiego nakazu w poszczególnych latach 2018-2020

Lata	2018 (od 8 lutego)	2019	2020
zlecone	187	238	268
otrzymane do realizacji	137	237	223

Źródło: opracowanie własne na podstawie uzyskanych danych pismem numer 3047-5.lp.4.2022 z dnia 14 marca 2022 r. z Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu

Przedstawiając obraz funkcjonujących jednostek prokuratury w obszarze Dolnego Śląska w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, często o zasięgu międzynarodowym, a także wykorzystania instrumentów współpracy z zagranicą, należy uwzględnić także najwyżej znajdującą się w hierarchii jednostkę organizacyjną prokuratury, którą jest Prokuratura Regionalna. Ze względu na stopień skomplikowania oraz rozmiar przestępczości, którą zajmuje się Prokuratura Regionalna we Wrocławiu (w której funkcjonują następujące komórki organizacyjne: Wydział do Spraw Przestępczości Gospodarczej – I Ds., Wydział do Spraw Przestępczości Finansowo – Skarbowej – II Ds., Wydział Organizacyjny, Wydział Sądowy, Wydział Budżetowo – Administracyjny) należy spodziewać się w tym zakresie największego udziału postępowań z występującymi licznymi powiązaniami pomiędzy sprawcami przestępstw. Z uzyskanej odpowiedzi z Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu wynika, że w okresie od 2004 roku do 2018 roku zostały wszczęte 162 postępowania przygotowawcze, w których występowała kwalifikacja czynu z art. 258§1 k.k. (udział), 21 postępowań przygotowawczych z art. 258§2 k.k. (udział w grupie, związku przestępczym o charakterze zbrojnym), 62 postępowania przygotowawcze z art. 258§3 k.k. (zakładanie, kierowanie grupą, związkiem przestępczym) oraz 1 postępowanie przygotowawcze z art. 258§4 k.k. (zakładanie, kierowanie grupą, związkiem przestępczym nakierunkowanym na popełnianie przestępstw o charakterze terrorystycznym)[563].

W przewidzianym czasookresie w związku z prowadzonymi postępowaniami, na wniosek Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu, sądy zastosowały przeciwko 556 podejrzanym najbardziej dotkliwy ze środków zapobiegawczych w postaci tymczasowego aresztowania, z których w kilkunastu przypadkach trwał ponad 13 lat[564].

[563] Na podstawie uzyskanych danych pismem Sygn. akt PR IV RWA 67.2.2020 z dnia 6 marca 2020 r. z Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu.
[564] *Ibidem*.

Dla prawidłowego zabezpieczenia wykonania przyszłych wyroków skazujących grożących podejrzanym (oskarżonym) Prokuratura Regionalna we Wrocławiu na przestrzeni lat 2004-2018 zastosowała 199 zabezpieczeń majątkowych o wartości łącznej opiewającej na kwotę ponad 35.122.297,2 zł. Łączna suma zastosowanych zabezpieczeń majątkowych względem podejrzanych wskazuje na specjalizację tego organu w zakresie zabezpieczenia, odzyskiwania mienia pochodzącego z działalności przestępczej. Podkreśla także wysoki stopień zagrożenia powodowanego przez dalsze funkcjonowanie sprawców przestępstw wchodzących w katalog Prokuratury[565].

Wykorzystanie instrumentów współpracy międzynarodowej w postaci Europejskiego Nakazu Aresztowania oraz Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego przez Prokuraturę Regionalną we Wrocławiu przyjmują jedynie formę zleceń kierowanych do państw członkowskich Unii Europejskiej. W swoim zakresie obowiązków Prokuratura Regionalna nie jest odpowiedzialna za ich realizację. Toteż liczba zarejestrowanych instytucji prawnych w systemach informatycznych Prokuratury Regionalnej wynosi za cały okres dla ENA – 39 zastosowanych środków, a dla END – 30 wysłanych wniosków[566].

Międzynarodowa współpraca polskich jednostek prokuratury powszechnej na obszarze Dolnego Śląska posiada swoje umocowanie w przepisach prawa karnego procesowego. Realizacja czynności procesowych (o wartości dowodowej) poza granicami kraju w postępowaniu karnym, możliwa dzięki wspólnotowym rozwiązaniom prawnym, upraszcza procedurę składania wniosków do państw członkowskich UE oraz skraca czas realizacji. Okręg prokuratury jeleniogórskiej bezpośrednio graniczący z Republiką Federalną Niemiec, w stosunku do pozostałych okręgów rejonu Dolnego Śląska, odznacza się wysokim wskaźnikiem dwukierunkowej wymiany wniosków END ze stroną niemiecką, aniżeli z pozostałymi krajami członkowskimi. Adekwatnie sytuacja wygląd w stosunku do stosowania ENA. W pozostałych zaś okręgach prokuratur znajdujących się w rejonie Dolnego Śląska, wartości procesowej współpracy zagranicznej ze stroną niemiecką kształtują się na znacznie niższym poziomie. Związane jest to z położeniem geograficznym, bezpośrednio sąsiadującym z Niemcami oraz swobodą przemieszczania się ludności.

[565] *Ibidem*.
[566] *Ibidem*.

6. Wyniki badań własnych i weryfikacja hipotez

Od początku lat 90 XX wieku następujące po sobie kolejne rządy Rzeczypospolitej Polski podejmują usilne próby zwalczania, ograniczania zjawiska przestępczości zorganizowanej. Mimo tych starań tego rodzaju przestępczość w dalszym ciągu stanowi poważne, o ile nie najpoważniejsze, zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli oraz gospodarki i budżetu państwa. Prezentowane coroczne dane statystyczne organów ścigania RP powołanych do przeciwdziałania temu zjawisku jednoznacznie wykluczają pogląd, aby przestępczość zorganizowaną można byłoby ograniczać bądź kontrolować. Sprawcy często wykorzystują luki w porządku prawnym bądź okresy, w których organy ścigania oraz kontroli nie mogą w pełni nadzorować wybranych sektorów gospodarki państwowej bądź sfer życia społecznego. Skalę zagrożenia jakie niesie ze sobą tego rodzaju przestępczość rozumieją przedstawiciele organów ścigania określając ją w następujący sposób:

[funkcjonariusz „EKSPERT 7”] Niewątpliwie przestępczość zorganizowana ma status wysokiego stopnia szkodliwości społecznej i z tego też względu postrzegana jest jako bardziej niebezpieczna. O wysokim stopniu niebezpieczeństwa świadczy m.in. ciężar gatunkowy przestępstw o charakterze zorganizowanym np. przemyt i handel narkotykami, bronią i pojazdami, pranie brudnych pieniędzy, fałszerstwa środków płatniczych, przestępstwa o charakterze seksualnym (siatki pedofilskie, handel żywym towarem), przestępstwa o charakterze skarbowym (przemyt alkoholu i tytoniu), przemyt i handel dziełami sztuki itp. Są to kategorie przestępstw, z których zyski (lub osiągane strefy wpływów) są na tyle lukratywne i korzystne z punktu widzenia osiąganej władzy, a sankcje karne na tyle dolegliwe, że wiążą ze sobą wspólników procederu przestępczego na tyle mocno, że rozerwanie takiej siatki powiązań jest dość trudne[567].

[funkcjonariusz „EKSPERT 3”] O ile przestępczość pospolita może być uciążliwa, a jej stopień szkodliwości społecznej również jest oceniany jako wysoki (zwłaszcza przestępstwa przeciwko mieniu np. kradzieże, zniszczenia mienia) to przestępczość zorganizowana jest szkodliwa w znacznie szerszym wymiarze zarówno społecznym jak i ekonomicznym (nierzadko nawet w wymiarze globalnym ze względu na jej transgraniczny charakter). Szkodliwość ta przejawia się zwłaszcza w kontekście stosowanej przemocy - i to nie tylko wobec ofiar tego typu przestępczości, ale również wobec członków grupy stosując ją jako np. środek dyscyplinujący lub środek do zastraszenia swoich przeciwników. Może to być zarówno przemoc fizyczna jak i psychiczna czy ekonomiczna. W przypadku działalności grup zorganizowanych przemoc łączy się bezpośrednio z używaniem broni palnej – a taki sposób działania uznać należy za wysoce niebezpieczny. Istotne znaczenie dla szkodliwości społecznej przestępczości zorganizowanej ma również wymiar czasowy, gdyż w przypadku działań grup zorganizowanych działania te często realizowane są etapami w określonym dość długim przedziale czasowym. I o tyle o ile grupa zorganizowana dąży do osiągnięcia jak największego

[567] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 7” w dniu 20 września 2021 roku.

zysku w jak najkrótszym czasie to jednak jej działanie nastawione jest na dłuższy czas, co jest kolejnym zagrożeniem dla społeczeństwa[568].

Przytoczone refleksje podkreślają konieczność prowadzenia stałych badań nad zjawiskiem przestępczości zorganizowanej na płaszczyźnie socjologii, kryminologii, czy prawa. Te dziedziny naukowe umożliwiają poznanie etologii, fenomenologii oraz profilaktyki badanego zjawiska.

W dorobku naukowym można najczęściej spotkać się z badaniami skupiającymi się na analizie regulacji prawnych odnoszących się do zjawiska oraz rzadziej do empirii przedmiotowego środowiska. Prowadzenie analiz nad porządkiem prawnym obowiązującym na terytorium państwa stanowi ważny element systemu bezpieczeństwa narodowego. Jednak bez oceny efektywności wykorzystania stworzonych regulacji prawnych oraz analizy skali występowania nie ma możliwości wyeliminowania nierealnych do wyegzekwowania w praktyce przepisów. Dlatego też za tworzeniem uregulowań w prawie przemawia wnikliwe zdiagnozowanie zjawiska społecznego, występującego problemu, patologii, które mają zostać wyeliminowane bądź w znaczny sposób ograniczone.

Przestępczość zorganizowana, określana także jako fenomen czasów współczesnych, stanowi niezwykle dynamicznie zmieniające się zjawisko społeczne, dostosowujące się do panującej sytuacji społeczno-polityczno-ekonomicznej, w której przyszło jej funkcjonować. Przedstawiciele organów ścigania, pomimo narzędzi umożliwiających prowadzenie rozpoznania w środowiskach przestępczych, w większości przypadków prowadzą sprawy przez dłuższy okres czasu, w których charakter działalności przestępczej i wielowątkowość uniemożliwiają szybko zgromadzić materiału dowodowego. Toteż aby monitorować kierunki ewolucji tego zjawiska oraz aktualizować taktykę jego zwalczania należy objąć badaniami osoby związane bezpośrednio z działalnością przestępczą struktur zorganizowanych (podejrzanych, którzy skorzystali z nadzwyczajnego złagodzenia kary tzw. małych świadków koronnych, świadków koronnych lub skazanych) oraz osoby zajmujące się zawodowo jej przeciwdziałaniem (przedstawicieli grup dyspozycyjnych oraz wymiaru sprawiedliwości).

Problematyka pracy skoncentrowana była na opinii wybranej grupy respondentów (reprezentujących organy ścigania tj. Policja, Prokuratura oraz Straż Graniczna działających w rejonie województwa dolnośląskiego) o prawnych instrumentach rozpoznawania, zwalczania oraz nawiązywania współpracy międzynarodowej w związku z występowaniem zjawiska przestępczości o charakterze zorganizowanym w obszarze transgranicznym. Aby skupić się na

[568] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 3" w dniu 14 maja 2021 roku.

właściwych kwestiach związanych w badanej materii, w pierwszej kolejności należało zorientować się podczas konsultacji z przedstawicielami organów ścigania o występujących symptomach oraz śladach działalności zorganizowanych grup przestępczych, a także etapach procesu ścigania oraz udziału poszczególnych organów, instytucji na kolejnych etapach ścigania. Nie bez znaczenia okazały się również udzielone wskazówki odnośnie procesowych źródeł informacji o przestępnej działalności, jak i czynności kryminalistycznych realizowanych przy występowaniu przesłanek wskazujących na zaistnienie czynu z treści art. 258 k.k. Ponadto dla pełnego zrozumienia istoty zjawiska i jego przyczyn przeprowadzono wywiady z osobami funkcjonującymi w przeszłości w przestępczej strukturze zorganizowanej odbywających kary pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych. Efektem podjętych badań jest szczegółowe przedstawienie uzyskanych wyników na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat oraz weryfikacja sformułowanych hipotez.

6.1. Zjawisko zorganizowanej przestępczości w opinii skazanych członków zorganizowanych grup, związków przestępczych

W części odnoszącej się do poznania istoty i przyczyn zjawiska przestępczości zorganizowanej problematyka koncentrowała się przede wszystkim na identyfikacji czynników, skłonności do podejmowania zbiorczych działań przestępczych od osób skazanych wyrokiem pozbawienia wolności za popełnienie czynu zabronionego kwalifikowanego jako art. 258 k.k. W trakcie realizacji badań kładziono nacisk na uzyskanie swobodnej, ale jednocześnie ukierunkowanej narracji na działanie, motywacje, przesłanki, strukturę organizacyjną oraz intencje związane z tego rodzaju przestępczością. Poprzez charakter swobodnej wypowiedzi w nakreślonych obszarach chciano dowiedzieć się od skazanych za czyn z art. 258 k.k., czym dokładnie zajmowali się w przeszłości, z jakiego powodu i w jaki sposób podjęli decyzję o rozpoczęciu działalności w ramach zorganizowanych grup, związków przestępczych, a także pozostaniu w niej, w jaki sposób osiągane były założone cele, czy popełniane czyny wywołują poczucie winy, wyrzuty sumienia i czy członkowie byli świadomi ryzyka poniesienia konsekwencji za swoją działalność przestępczą oraz podejmowanych zabiegów wykrywczych przez organy ścigania.

W przypadku każdego z badanych zwróciłem szczególną uwagę na proces wolicjonalny, który zdeterminował o popełnieniu przestępstwa oraz o kontynuacji przestępczej działalności, pozostania w szeregach zorganizowanej grupy, związku przestępczym. Moment podjęcia decyzji o wstąpieniu na kryminalną ścieżkę bądź pozostania w strukturze grupy

zorganizowanej jest w pewnym stopniu autonomiczny. Niemniej jednak nie jest on pozbawiony ograniczeń i wpływów, których zakres jest zmienny. Tym systemem blokującym przed podjęciem niewłaściwej decyzji jest ludzkie sumienie[569].

Badane zachowania jednostek przez pryzmat wyboru, stanowiącego sumę swobody oraz racjonalnej decyzji, umożliwia przynajmniej w części odczytać kryminogenezę dla każdego z nich. Przytaczany „wolny wybór" jest decydujący w istnieniu przestępstwa, zaś czynnikami wpływającymi na jego zaistnienie mogą mieć charakter endogenny bądź egzogenny. Wpływ na zachowania przestępcze jednostki ma również tryb życia, w szczególności towarzyszące patologie np. nałogi.

W realizowanych badaniach z udziałem skazanych koncentrowałem się na zachowaniach jednostki, jej cechach, składowych elementach psychologicznych i tych kształtujących, determinujących akt woli, a także na świecie indywidualnych przeżyć.

Szereg tak usystematyzowanych elementów wiedzy o badanym prowadzić ma do poznania przyczyn zachowań przestępczych, trwania w przestępczości bądź rezygnacji z niej oraz świadomości stosowanych instrumentów jej zwalczania, co w efekcie może przyczynić się do wprowadzenia zmian w taktyce zwalczania przestępczości określonej kategorii, a także realizowanych działań resocjalizacyjnych.

Przy realizacji badań ze skazanymi posłużyłem się metodą wywiadu swobodnego wykorzystując przy tym dyspozycje do wywiadu, uwzględniając ich subiektywną perspektywę. Dodatkowo przeprowadziłem analizę dokumentacji penitencjarnej części B badanych osadzonych w zakresie informacji osobopoznawczych oraz w wybranych przypadkach przejrzałem dokumentacje osobistą (listy kierowane do bliskich, członków rodziny). Obierając sobie taki kierunek badań dążyłem do poznania życiorysu skazanego, skupiając się na wydarzeniach, zaistniałych momentach w życiu badanego, które doprowadziły do podjęcia takiej, a nie innej decyzji skutkującej dalszym postępowaniem (tj. punktów zwrotnych w życiu skazanego). Informacje uzyskane w taki sposób z całą pewnością stanowią niezwykle cenny materiał badawczy, pod warunkiem że mają odzwierciedlenie w rzeczywistości, a nie stanowią subiektywnej, wygodnej wersji wydarzeń. Badany w opisie przebiegu zdarzeń dotyczących swojej osoby może nie pamiętać pewnych sekwencji,

[569] W słowniku języka polskiego z 1861 roku opracowanego przez Aleksandra Zdanowicza, Michała Bohusza Szyszkę, Januarego Filipowicza, Walerjana Tomaszewicza, Florjana Czepielińskiego i Wincentego Korotyńskiego oraz z udziałem Bronisława Trentowskiego, pojęcie „sumienia" zdefiniowane zostało jako „wewnętrzne uczucie, przez które człowiek ma przeświadczenie o dobrem i złem, a które jakby upomina go i karze wyrzutami"; M. Orgelbrand, *Słownik języka polskiego*, Wilno 1861, s. 1598; patrz hasło „sumienie": W. Szewczuk, *Słownik psychologiczny,* Warszawa 1979, s. 283.

upiększać, selekcjonować, pomijać, opisywać sytuacje, które nigdy się nie wydarzyły. Dlatego też konieczne było właściwe przygotowanie się przed każdym z wywiadów odszukując informacji dotyczących osoby w penitencjarnych aktach osobowych bądź sądowych aktach sprawy.

Przeprowadzone badania z udziałem 15 skazanych koncentrowały się na analizie zachowań niezależnych od siebie członków zorganizowanych grup przestępczych. W trakcie realizacji badań starałem się nie oceniać, warunkować czy w przypadku każdego ze skazanych słusznie została zastosowana kwalifikacja prawna o działalności w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, gdyż zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, a później sądowego, ani przedstawiciele organów ścigania, ani wymiaru sprawiedliwości nie mieli wątpliwości co do tego faktu. Również w ocenie wszystkich 15 badanych nie zakwestionowali oni udziału, kierowania zorganizowanymi strukturami przestępczymi, zaś w ich aktach osobowych wyroki skazujące dotyczyły udziału, kierowania zorganizowaną grupą przestępczą, w ramach których popełnionych zostało kilkadziesiąt czynów przestępczych, w tym przestępstw ukierunkowanych na mienie znacznej oraz wielkiej wartości.

Działania zmierzające do uzyskania materiału badawczego zorientowane były na poznanie ścieżki życia każdego z respondentów, z uwzględnieniem momentu kulminacyjnego, w którym podjęta została decyzja o uczestnictwie w działalności przestępczej i uwarunkowaniach mających na nią wpływ. Aby osiągnąć zamierzony cel posłużyłem się technikami badawczymi jak wywiad swobodny ukierunkowany z udziałem osób skazanych oraz analiza akt penitencjarnych. Narzędziem służącym do uzyskania materiału badawczego była opracowana przeze mnie dyspozycja do wywiadu, którą posłużyłem się podczas realizacji wywiadów.

Zastosowanie przewidzianych technik badawczych dla przeprowadzenia studium przypadku członka zorganizowanej grupy przestępczej oraz zbadania jej zjawiska nastręczyło pewnych trudności organizacyjnych, gdyż jedynym realnym miejscem realizacji badań była jednostka penitencjarna. Wobec tego na miejsce realizacji wybrałem zakłady karne podlegające pod Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej we Wrocławiu.

Przytoczone wypowiedzi skazanych, w niezmienionej formie i z zachowanym słownictwem, które występują w tym rozdziale, wykorzystałem dla celów zobrazowania badanego zjawiska i związanej z nią działalnością jednostki ludzkiej oraz przedstawienia indywidualnych przeżyć. Prezentowane spojrzenia osób skazanych uzupełniłem o opinię funkcjonariuszy Policji tworząc obiektywny obraz badanego zjawiska.

6.2. Charakterystyka respondentów

W badaniach wzięło udział piętnastu skazanych mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za popełnienie czynu przestępnego w ramach zorganizowanej grupy przestępczej tj. w związku z art. 258 § 1-4 k.k. Zakres wieku badanych zawiera się od 31 lat, w przypadku najmłodszego, do 58 lat, w przypadku najstarszego. Strukturę wieku skazanych objętych badaniami przedstawiłem na załączonym poniżej wykresie nr 30. Pozostałe cechy skazanych odnoszące się do poziomu wykształcenia, zawodu wyuczonego, doświadczenia zawodowego zawarłem w stenogramach z nagrań przeprowadzonych wywiadów oraz nocie dotyczącej danych osobopoznawczych, będącej efektem analizy akt penitencjarnych osadzonego. Ponadto wypowiedzi skazanych oraz omawianych przez nich obszarów zdecydowałem się uzupełniać opinią funkcjonariuszy Policji zajmujących się rozpracowywaniem organizacji przestępczych.

Wykres 30. Struktura wieku skazanych w związku z działalnością w zorganizowanej grupie przestępczej

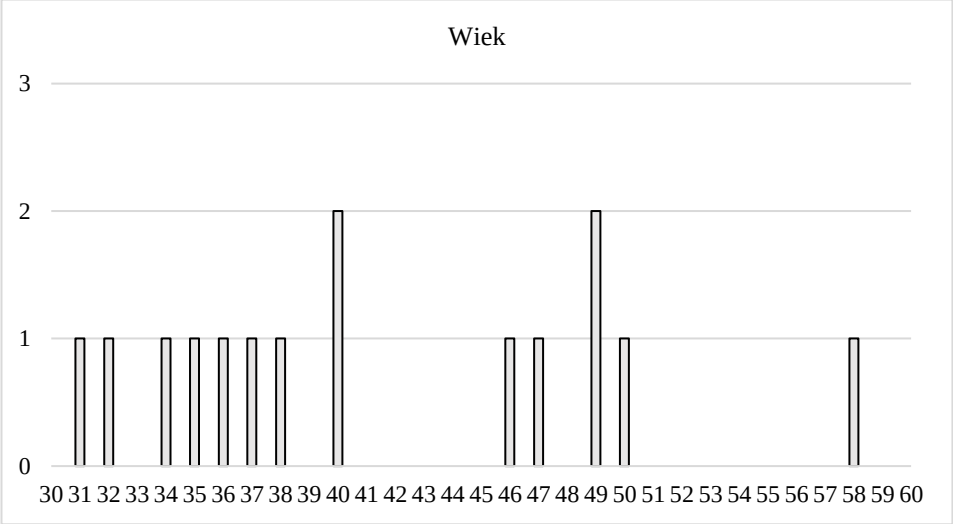

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w okresie od października do grudnia 2021 r.

Wśród badanych występowały różnice poziomu wykształcenia, stopnia sformalizowania partnerstwa, więzi rodzinnych. O ile w przypadku relacji rodzinnych, przebiegu okresu dorastania, czy skłonności jednostki do nałogów nie mają one decydującego wpływu na wybór obszaru przestępczej działalności w ramach zorganizowanej struktury, o tyle

wykształcenie oraz środowisko, z którego jednostka się wywodzi jest determinantem obszaru zainteresowań przestępczych. Spostrzeżenia dotyczące charakterystyki środowiska przestępczego przedstawia jeden z funkcjonariuszy Policji obrazując ją w następujący sposób:

[funkcjonariusz „EKSPERT 5”] Przestępczość zorganizowana z całą pewnością zaczyna się tworzyć od zorganizowanej grupy przestępczej, której członkami są przynajmniej trzy osoby przejawiające w tej strukturze cechy zorganizowania, hierarchiczności, chęci rozwijania grupy oraz zamiaru popełniania przestępstw. W mojej ocenie, w przypadku przestępczości zorganizowanej środowisko ma znaczenie, ale jedynie w kontekście rodzaju popełnianych przestępstw. Z innego środowiska będą bowiem wywodzili się członkowie grupy zajmujący się wyłudzaniem podatku VAT, czy przestępczością komputerową lub bankową, a z innego osoby trudniące się handlem ludźmi lub handlem narkotykami. Oczywiście osoby dysponujące wystarczającą wiedzą i doświadczeniem będą znajdować się wyżej w hierarchii społecznej grupy niż zwykli „robotnicy”[570].

[funkcjonariusz „EKSPERT 1”] Trzeba mieć na uwadze, że grupa przestępcza to i przeciwnicy od brudnej roboty, potocznie mówiąc karki, ludzie którzy nie rzadko używają siły fizycznej do złamania oporu, do uzyskania pewnej informacji czy też czegokolwiek, bo taki mają sposób działania, ale też i kupa osób, która cechuje się wysokim poziomem inteligencji, kontaktami, umiejętnościami są to informatycy, analitycy bankowi, są to spece z zakresu chemii, biologii, spece z zakresu funkcjonowania i działania służb, bo nie rzadko było tak, że w tych grupach zorganizowanych, z tymi grupami zorganizowanymi współpracowali byli funkcjonariusze służb specjalnych […][571].

Sformułowana opinia posiada swoje odzwierciedlenie w opisie członków zorganizowanych grupy, którzy wchodząc w dorosłe życie, wspólnie z rówieśnikami z najbliższego środowiska poznawali świat przestępstw:

[ADRIAN W.] Pierwszy czyn zabroniony to był handel narkotykami. Łatwe pieniądze, ale ciężki kawałek chleba. Duże ryzyko, jeszcze za dzieciaka jest się nieśmiertelnym, dopiero śmiertelność się zaczyna jak się idzie siedzieć. Jak się chce to można się wycofać, to są bujdy jakieś mafie czy gangi, chcesz to kończysz, nie chcesz to nie. Tylko trzeba wskazać takiego który chce skończyć, bo każdy chce zarabiać pieniądze. W moim przypadku zaczęło się od środowiska, kolegów jak miałem 15 lat. Kilka lat temu skończyłem z tym bo mam normalny związek i otworzyłem firmę, którą teraz prowadzi narzeczona, bo teraz już nie mogę mam zakaz prowadzenia działalności przy okazji coś tam wyszło na mnie, bo i US [patrz: Urząd skarbowy] by mnie ścigał od wzbogacenia od przestępstwa[572].

[MARCIN B.] Do kontaktu z osobą, która wprowadziła mnie w środowisko ludzi, z którymi później się trzymałem doszło w okresie właśnie liceum przez osobę z którą paliłem [marihuanę]. To on zaproponował mi możliwość szybkich pieniędzy jeśli tylko bym się

[570] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 5” w dniu 14 grudnia 2020 roku.
[571] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 1” w dniu 28 sierpnia 2021 roku.
[572] Wywiad ze skazanym Adrianem W. lat 32 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.

zgodził. Nie zastanawiałem się nawet nad tym, od razu zgodziłem się. W tamtym czasie miałem nieco gorszą sytuację […][573].

[DAMIAN D.] Problemy zaczęły się jak poszedłem do szkoły zawodowej. Przestałem później chodzić. Tam z towarzystwem zacząłem pić alkohol i głupoty do głowy zaczęły przychodzić. Narkotyków nie zażywałem. Pracowałem trochę na budowie, ale robota ciężka i zupełnie bez sensu polecenia dostawałem od kierownika. To piach przerzucić z jednego miejsca w drugie, a później znowu w to samo miejsce. Wtedy stwierdziłem że to głupie. Znajomi zaczęli kraść i do nich się dołączyłem. To były przede wszystkim kradzieże z włamaniem. Z czasem osoby, z którymi trzymałem się zaproponowały żeby zająć się czymś bardziej dochodowym. Tym były samochody w tym czasie. Z włamań mieliśmy już trochę znajomych, który polecili nam inne osoby, że dla nich możemy kraść i tak się zaczęło. Ja generalnie nie zastanawiałem się nad tym czy mnie złapią czy nie, po prostu w ten sposób życie sobie ułożyłem. I nie narzekałem[574].

Większość ze skazanych przeszła inicjację z alkoholem przed osiągnięciem pełnoletności, na co wskazują przytoczone wypowiedzi wybranych z nich:

[ŁUKASZ W.] Obecnie odsiaduje wyrok 2 lata i 6 miesięcy za udział w zorganizowanej grupie przestępczej i handel narkotykami. Charakter grupy to głównie był handel narkotykami. Ale nie jestem uzależniony od narkotyków, ani innych używek. Z alkoholem miałem do czynienia w wieku 16 lat, natomiast narkotyki to około 20 lat[575].

[MAREK F.] Z alkoholem miałem do czynienia dopiero w szkole średniej, narkotyków nigdy nie próbowałem, choć to pewnie dziwne bo zdaje się, że jak ktoś je produkuje to powinien spróbować, jednak nigdy nie miałem ciągotek[576].

U niektórych badanych inicjacja z alkoholem i narkotykami nastąpiła już w wieku nastoletniego:

[MARCIN B.] W okresie niepełnoletności nie miałem problemów i konfliktów z prawem. Dopiero mniej więcej w szkole średniej zostałem zatrzymany kilka razy [przez Policję z suszem roślinnym – marihuaną]. Po raz pierwszy spróbowałem alkoholu w wieku 16-17 lat, któryś z kolegów mnie poczęstował. Co do narkotyków to tam trawę tylko paliłem, ale to wcześniej przed alkoholem. Nie pije nałogowo, a trawkę zwyczajnie lubię hobbystycznie zapalić ze znajomymi[577].

---

[573] Wywiad ze skazanym Marcinem B. lat 34 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
[574] Wywiad ze skazanym Damianem D. lat 37 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 października 2021 roku.
[575] Wywiad ze skazanym Łukasz W. lat 31 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 15 listopada 2021 roku.
[576] Wywiad ze skazanym Markiem F. lat 58 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 15 listopada 2021 roku.
[577] Wywiad ze skazanym Marcinem B.

Interesujący jest fakt, że większość badanych zajmujących się produkcją, dystrybucją bądź przemytem narkotyków nie wykazywała skłonności do nadużywania, a wręcz nigdy nie próbowała substancji, które były ich przedmiotem działalności przestępczej:

[YOURI V.] Z alkoholem dość szybko miałem styczność w wieku 12 lat, przez przypadek spróbowałem u rodziców, wypiłem kieliszek jakiegoś alkoholu i do 21 roku życia nie próbowałem. Natomiast teraz jak żyłem w Hiszpanii to tam alkohol jest na porządku dziennym np. do obiadu, do kolacji wino. Z narkotykami miałem kontakt, ale nigdy ich nie zażywałem, w sumie to tylko próbowałem marihuana, ale mi nie smakowała[578].

[LUDO N.] Nie mieli nałogów [rodzice], ja też nie mam. Ja tylko papierosy. Alkoholu nie pije już 17 lat i nie miał ja z tym problemów. Narkotyków nigdy ja nie brał, marihuany nigdy nie paliłem. Alkohol jak ja miałem 16-17 lat pierwsza impreza to piwo. Tylko to[579].

[MAREK F.] Z alkoholem miałem do czynienia dopiero w szkole średniej, narkotyków nigdy nie próbowałem, choć to pewnie dziwne bo zdaje się, że jak ktoś je produkuje to powinien spróbować, jednak nigdy nie miałem ciągotek[580].

Dokładną sylwetkę członka zorganizowanej grupy przestępczej oraz jego poglądów na działalność stanowią załączone fragmenty stenogramów z rozmów, których analizę zawarłem pod koniec tej części. Jednak dla celów zobrazowania istoty zjawiska przytoczyłem wybrane wypowiedzi.

W większości przypadków badani dołączali już na etapie uformowanych struktur organizacyjnych grupy z nakreślonymi zasadami uczestnictwa i podziałem zadań, a jedynie nieliczni byli świadkami tworzenia się nieformalnych organizacji przestępczych:

[ŁUKASZ W.] U mnie w akcie oskarżenia wskazano chyba że grupa liczy około 50 osób. I ja miałem okres działalności na terenie kraju coś koło roku, nie więcej. Nie wiem jak ona powstała i kto nią kierował. Ja jedynie znałem tego kumpla co mnie wprowadził oraz jego znajomych. Łącznie może z 10 osób. To od nich dostawałem towar na handel i im dawałem to co zarobiłem. Później dostawałem za to swoją działkę. I tak to działało. Na rozprawie w akcie oskarżenia było podane chyba że były 3 osoby, które kierowały grupą, ale czy to 3 osoby dostały wyrok czy spadł on na pojedynczą osobę to nie wiem[581].

[ANDRZEJ C.] Na jednym ze spotkań rodzinnych zagadał do mnie kuzyn czy nie chciałbym zarobić więcej. Wtedy ja potrzebowałem pieniędzy, bo nie pracowałem nigdzie i powiedziałem że okej. Nie pytałem się o co chodzi i on mi powiedział, że przyjedzie do mnie za kilka dni i wtedy pogadamy. My wszyscy wiedzieliśmy, że on zajmuje się takimi ciemnymi sprawami, ale dobrze mu się powodziło i wszyscy go szanowali bo był bogaty. Za jakiś czas on do mnie przyjechał i powiedział, że zapłaci mi za każde założone konto i numer telefonu. To

[578] Wywiad ze skazanym Youri V. lat 46 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
[579] Wywiad ze skazanym Ludo N. lat 49 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
[580] Wywiad ze skazanym Markiem M.
[581] Wywiad ze skazanym Łukasz W. lat 31 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 15 listopada 2021 roku.

miały być konta i numery bezdomnych, takich ludzi z ulicy, narkomanów i on mi powiedział jak mam ich namawiać. Dawał mi też pieniądze żebym im zapłacił. Oni dostawali jakieś drobne 50 lub 100 złotych. I my tak jeździliśmy na dworce PKP lub PKS i do parków w […] i w […] żeby ich znaleźć, a później jak ktoś się zgodził to jechaliśmy w pobliże banku. Taka osoba szła z karteczką z napisanym numerem telefonu i e-mail i zakładała rachunek. Później te dokumenty przekazywali nam i wtedy ja płaciłem. Nie wiem ile dokładnie takich osób namówiłem, kilkanaście, może dwadzieścia, ale nie więcej. Później dokumenty kuzyn gdzieś wysyłał dla kogoś w […][582].

[RYSZARD B.] W moim przypadku to było tak, że ta moja grupa w której byłem to było około 10 osób, my coś tam sobie robiliśmy, ale później żeśmy tam przyłączyli się na chwilę tylko, na około rok do innej grupy. Ja później odbiłem od tego całkowicie, bo wyjechałem, ale mi na siłę udowadniano, że to ja kierowałem tą grupą. Nie zaprzeczam, że byłem członkiem ale kierować nie kierowałem. Taka była wersja 60-dziesiątek, które zeznawały. W zeznaniach gadali takie bzdury, że ja brałem od 20 do 40 tysięcy dolarów za człowieka. To przecież trzeba być kuźwa nienormalnym, że by takie rzeczy napisać. Ale tak to jest, że jak się obiecuje że dziesięciu ludzi wyjdzie i nic nie będą mieli, to 60-tka takie cuda, pierdoły opowiada, że tak jest głowa [art. 258§3 k.k.]. Później wychodzi, że ja zarobiłem nie wiadomo jakie pieniądze, nie wiadomo co ja robiłem. A gdzie one są? Nic u mnie nie znaleziono, to co rozpłynęły się? A tu jeszcze wszyscy co tam mieli tą sprawę to poszli na współudział i ja zostałem z kierownicą[583].

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że w każdym pojedynczym przypadku występuje element wypierania wspomnień przestępczej działalności, która nie jest głębiej analizowana przez badanego, zapewniając mu komfort psychologiczny względem wielu wewnętrznych napięć:

[MAREK J.] A z tym alkoholem to jest trochę taka sprawa dyskusyjna bo my tak naprawdę mieliśmy na zakup tego od państwa pozwolenie na oczyszczanie w celach chemicznych jakby. To polegało na tym, że kupowaliśmy na normalnie legalną firmę alkohol w celach chemicznych, on był zabarwiony. Kupowało się w takich dużych zbiornikach mauzerach po 1000 litrów i poddawało się odpowiedniemu procesowi oczyszczania w hangarze u znajomego. Później to było przelewane do butelek i sprzedawane dla kogoś. Nie wiem co dalej z tym robiono czy było to sprzedawane w celach spożywczych czy do chemii, nasza rola kończyła się na zakupie i oczyszczeniu. Dalej to już ktoś inny wprowadzał w obrót.

[YOURI V.] U mnie to wyglądało typowo biznesowo, ale nie żeby mi to sprawiało radość. Nie czułem że komuś robię krzywdę. Nie mam wyrzutów sumienia. Osoby, które chciały to kupować to robiły bo chciały. A jak brały to wydawały się szczęśliwe. To dla mnie był biznes, i ja tak to traktowałem. Nikomu nie chciałem robić krzywdy, każdy ma wolny wybór. Tak jak ja[584].

---

[582] Wywiad ze skazanym Andrzejem Cz. lat 38 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 13 grudnia 2021 roku.
[583] Wywiad ze skazanym Ryszardem B. lat 49 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
[584] Wywiad ze skazanym Youri V.

U żadnego z objętych badaniami skazanych nie została wydana opinia psychologiczna, ani też nie zostało stwierdzone przez psychologa w jednostce zakładu karnego, występowanie stanu ostrych zakłóceń czynności psychicznych uniemożliwiających właściwe pojmowanie znaczenia przestępczych działań bądź pokierowanie nimi, wskazując, iż są w stanie przewidzieć skutki własnych postępowań, co świadczy, iż popełnione na wolności przestępstwa miały charakter rozłożonych i zaplanowanych w czasie świadomych czynów. Toteż nie było mowy o przypisaniu działania w warunkach zniesionej bądź ograniczonej w znacznym stopniu poczytalności, o których mowa w treści art. 31§ 1 i 2 k.k.

W przypadku badanych deklarujących przynależność do podkultury przestępczej (najczęściej będących skazanych za popełnione czyny przestępcze w związku z działalnością w zorganizowanej grupie, związku przestępczym) w ocenie etatowych psychologów Służby Więziennej wynika, że są to osoby charakteryzujące się znacznym stopniem demoralizacji oraz zagrożenia społecznego, które odznaczają się wysokim stopniem asymilacji względem środowiska penitencjarnego i warunków izolacji.

Wszystkie opisane przypadki sprawców pozwalają na odniesienie ich postępowania do niektórych teorii kryminologicznych pozwalających dotrzeć do etiologii ich zachowań. Wydaje się, że wspólną dla wyjaśnienia wszystkich podejmowanych działań przez badanych jest teoria Roberta Mertona, która opiera się na twierdzeniu, że każde społeczeństwo wyznacza cele (np. posiadanie dużych pieniędzy, rozpoznawalność w mediach, dobre wykształcenie, uznanie społeczne, praca na własny rachunek, itp.), których osiągnięcie stanowi pewien wyznacznik sukcesu[585]. Oczywiście te cele ulegają na przestrzeni lat zmianom. Jednocześnie społeczeństwo definiuje aprobowane przez siebie środki pozwalające te cele osiągnąć (np. sumienna, ciężka praca, pilność, zaangażowanie, uczciwość).

R. Merton zakłada, że ludzie uplasowani w różnych miejscach lub na różnych poziomach struktury społecznej mają odmienne możliwości działania. W zależności od zajmowanego miejsca w strukturze społecznej ludziom łatwiej albo trudniej osiągnąć wyznaczone przez społeczeństwo cele[586]. Przykładem takiej sytuacji może być osoba pochodząca z bardzo biednej rodziny, wchodząca w życie bez jakiegokolwiek wsparcia rodziców, której trudniej będzie zdobyć dobre wykształcenie lub osiągnąć pewien poziom majętności niż osobie pochodzącej z zamożnej rodziny pomagającej w starcie w dorosłe życie. Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku osoby niemającej nic wspólnego z biznesem, w której rodzinie nigdy nie było jakichkolwiek doświadczeń w prowadzeniu

[585] B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2001, s. 754.
[586] J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2007, s. 108-109.

działalności gospodarczej. Taka osoba ma mniejsze szanse osiągnąć sukces na tym polu niż człowiek, który odziedziczył przedsiębiorstwo po rodzicach, albo zarządzał już wcześniej przekazaną przez nich częścią.

Ponadto w opinii Mertona wszyscy członkowie społeczeństwa podlegają naciskowi wywieranemu przez społeczeństwo w celu skłonienia ich do osiągania wyżej wskazanych celów[587]. Jednakże z uwagi na to, że ludzie mają zróżnicowane możliwości osiągnięcia tych celów, starają się w różny sposób dostosować do wymogów społecznych, biorąc pod uwagę własne możliwości w tym zakresie i poziom determinacji, aby cele te osiągnąć, dlatego R. Merton wyodrębnił pięć sposobów dostosowania się człowieka do nacisków społecznych zorientowanych na osiągnięcie tych celów, tj.: konformizm, innowacja, rytualizm, bunt, wycofanie.

Formą dostosowania się sprawców przestępstw w omawianych przypadkach jest innowacja, która wymaga z tego względu szerszego omówienia. Forma ta polega na dążeniu do osiągnięcia zdefiniowanych przez społeczeństwo celów jednakże przy odrzuceniu społecznie akceptowalnych środków i zastąpieniu ich działaniami nieinstytucjonalnymi (czynami zabronionymi, postawami nieetycznymi)[588]. Biznesmen prowadzący uczciwie swoje przedsiębiorstwo wierzy równie silnie w wartość pieniądza podobnie jak oszust. Różnica jednakże polega na tym, że ten pierwszy obrał środek w postaci ciężkiej, konsekwentnej pracy na rzecz pomnażania swojego majątku. Natomiast ten drugi przyjął „drogę na skróty" i woli te pieniądze po prostu ukraść, dopuścić się oszustwa lub popełnić inne przestępstwo w celu osiągnięcia pożądanego statusu majątkowego.

Prawdopodobieństwo wykazywania postawy innowacyjnej jest wysokie wówczas, gdy jednostka akceptuje nacisk kulturowy zorientowany na pewien cel przy jednoczesnym braku internalizacji norm społecznych aprobujących sposoby osiągnięcia tego celu[589].

Robert Merton zakładał występowanie omawianej postawy w każdej klasie społecznej, jednakże w jego ocenie największy nacisk na wykazywanie przejawów innowacji występuje w najniższych grupach społecznych[590]. Z jednej strony oczekuje się od członków tych grup osiąganie wyznaczonych społecznie celów, tym samym sukcesów społecznych, a z drugiej strony nie zapewnia się im szans, czy też odpowiednich instrumentów pozwalających ten sukces osiągnąć. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest wysoka częstotliwość zachowań

---

[587] *Ibidem*.
[588] *Ibidem*.
[589] A. Siemaszko, *Granice tolerancji. O teoriach zachowań dewiacyjnych*, PWN, Warszawa 1993, s. 37.
[590] *Ibidem*, s. 38; por. także. B. Hołyst, *Przestępczość w drugiej połowie XX w.*, Warszawa 1975, s. 258-270.

dewiacyjnych. Im nacisk społeczny na realizację wyznaczonych celów jest większy równowaga pomiędzy przypisanymi celami a środkami staje się coraz bardziej chwiejna, czego przykładem jest historia działalności w USA Ala Capone.

Postawy sprawców przestępstw i ich pochodzenie społeczne w omawianych przypadkach wpisują się również w teorię zróżnicowania kulturowego Alberta Cohena. Punktem odniesienia w tej teorii są wartości wyznawane przez klasę średnią, takie jak: ambicja, osobista odpowiedzialność, szacunek dla osiągnięć, świecki ascetyzm, racjonalność, dbałość o wygląd i maniery, eliminacja agresji fizycznej i przemocy, rozsądny wypoczynek, szacunek dla własności[591]. Dzięki tym cechom klasa średnia stara się osiągnąć dobra materialne, prestiż i uprzywilejowanie. Natomiast osoby z niższych warstw społecznych, będące pod naciskiem tych dążeń nie są w stanie przejawiać tych cech z uwagi na niedostateczne przygotowanie i słabą pozycję społeczną[592]. Ten stan rzeczy powoduje w nich frustrację i ucieczkę w podkulturę, która wytwarza normy opozycyjne wobec społecznie uznawanych wartości, które w istocie nie są zbyt skomplikowane i trudne do osiągnięcia, gdyż koncentrują się na prostej potrzebie wyżycia (*short-run hedonizm*).

Wśród niektórych wypowiedzi skazanych można zaobserwować również pewne techniki neutralizacji własnych zachowań, które dobrze zostały opisane przez Greshama Sykesa i Davida Matzę. Według głoszonego przez nich poglądu przestępcy bardzo często posługują się pewnymi technikami, które pozwalają zneutralizować znaczenie naruszanych przez nich norm. W omawianym kontekście można wskazać na techniki określane jako kwestionowanie odpowiedzialności i kwestionowanie szkody. Pierwsza z nich polega na tym, że sprawca kwestionuje związek pomiędzy nim samym, a popełnionym czynem, co ma prowadzić do rozproszenia odpowiedzialności (np. „nie tylko ja tam byłem", „ja tylko wykonywałem polecenia", „nie byłem w stanie zapanować nad sobą", „zostałem namówiony", „ktoś mnie podpuścił", „to stało się przez przypadek", „gdyby nie było wódki, to by ludzie nie pili", itp.)[593]. Natomiast kwestionowanie szkody polega na wykazaniu braku związku pomiędzy czynem, a jego konsekwencjami. W tym przypadku sprawcy nie zaprzeczają, że doszło do naruszenia prawa, jednakże podważają wartość szkody (np. „to nie jest wielka strata", „przecież nikogo nie skrzywdziłem", itp.[594]

[SEBASTIAN S.] W sumie to tak można powiedzieć, że działanie naszej grupy to było wymierzanie kar, „sprawiedliwości" na zlecenie […] . Co prawda tym czym się zajmowaliśmy

[591] J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 113-114.
[592] A. Marek, *Kryminologia*, Toruń 1986, s. 78-79.
[593] I. Pospiszyl, *Patologie społeczne*, PWN, Warszawa 2008, s. 34.
[594] *Ibidem*.

nie było zgodne z prawem to wiemy, ale w większości przypadków pomagaliśmy. Jak ktoś miał problemy z kimś komu pożyczył pieniądze to mu pomagaliśmy mu je odzyskać, albo jak w restauracji właściciel miał problemy z klientami to płacił nam za ochronę i jak coś się działo to przyjeżdżaliśmy. Działało to jak firma ochroniarska. Tak samo jak ktoś się kogoś bał, a był słabszy to prosił szefa o pomoc w rozwiązaniu jego prywatnego problemu, wtedy my tego faceta postraszyliśmy, niekoniecznie trzeba było komuś robić krzywdę, wystarczyło powiedzieć albo do niego do domu przyjechać albo po pracy zgarnąć[595].

[PAWEŁ J.] W mojej ocenie to co robiłem to kwalifikuje się bardziej za czyn społecznie szkodliwy aniżeli przestępstwo. Ja nie handlowałem narkotykami, nie rujnowałem życia, nie szkodziłem ludziom. Handel papierosami, czy odkażanie alkoholu co było robione w Polsce to było przeznaczone na przewóz za granicę. Dlatego bardziej powinienem dostać za tranzyt przez terytorium a nie za produkcję i przemyt towarów podlegającym opatom akcyzowym[596].

[DANIEL R.] W grupie byłem, ale nie kierowałem. To mi przybili za to, że nie chciałem powiedzieć kto mi dawał towar i komu kasę dawałem. Przyznałem się bo mi tak polecił adwokat Błażej […], który tylko wypompował od mojej biedniej żony pieniądze i nic mi nie pomógł. Mówił mi od początku „Panie Danielu niech się Pan nie przejmuje pana sprawa to obsikanie kiosku ruchu, będzie dobrze". No i tak jest dobrze, że 8 lat dostałem […] Wyrzuty sumienia zawsze jakieś są, że rodzina została sama. Ja akurat przekazywałem jedynie chłopakom towar i to oni zajmowali się jego sprzedażą. Kiedyś na początku to ja też to robiłem, ale później już nie. Tak więc ja tylko przekazywałem, więc nic takiego nie robiłem. Wiadomo że to złe jest ale nie miałem wyjścia w tym czasie[597].

Część z objętych badaniem działalność przestępczą rozpoczęła w młodym wieku. Niektórzy ludzie, szczególnie młodzi, stojący przed alternatywą: praca lub przestępczość, szczególnie w okresie podwyższonego bezrobocia lub obniżenia zatrudnienia na rynku pracy, chętniej orientują się na nielegalne formy zdobywania dochodu. W przypadku takich osób wzrost bezrobocia jest ściśle powiązany ze wzrostem przestępstw przeciwko mieniu[598].

[PIOTR M.] Od tego jak wyprowadziłem się z domu, oni [czyt. rodzice] opłacali mi mieszkanie, tam mieszkałem z partnerką. Zawsze mi wtedy było kasy mało. I wtedy jeden ze znajomków, którego znałem ze szkoły, on mi czasem też załatwiał narkotyki, powiedział, że jego kumple szukają kogoś na roboty. Mówił szybka i łatwa kasa i że mogę się im przydać. Ja w tym czasie nie pracowałem więc zgodziłem się. Kilka dni po tej rozmowie pojechaliśmy do jego znajomego na osiedle i tam dowiedziałem się, że kradną luksusowe samochody z wypożyczalni. Biorą samochód na lewy dokument i później sprzedają na części albo w całości. Miałem tylko przynieść swoje zdjęcie i facet, którego nazywali Sutan miał zrobić dokument dla mnie. Z tym później dokumentem jechałem z tym moim znajomkiem i czasem jeszcze z

[595] Wywiad ze skazanym Sebastianem Sz. lat 40 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 listopada 2021 roku.
[596] Wywiad ze skazanym Pawłem J. lat 40 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 listopada 2021 roku.
[597] Wywiad ze skazanym Danielem R. lat 36 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
[598] J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.,* s. 248.

innymi do wypożyczalni i brałem samochód jaki mi mówili. Tam podpisywałem umowę, płaciłem zaliczkę i dostawałem samochód. I nigdy go nie zwracałem[599].

Należy także zauważyć, że bardzo ważną rolę w procesie kształtowania się negatywnych postaw społecznych odegrało środowisko rodzinne, które w zasadzie nie było w stanie zapewnić właściwych warunków wychowawczych i tym samym ukształtować w skazanym w sposób trwały właściwych postaw społecznych[600].

6.3. Elementy wpływające na efektywność zwalczania przestępczości zorganizowanej w opinii respondentów

Do zgromadzenia danych niezbędnych przy weryfikacji postawionych problemów i hipotez badawczych posłużyłem się skategoryzowanym kwestionariuszem ankiet, dzięki któremu możliwe było poznanie opinii szerokiej grupy respondentów. Zastosowana technika umożliwiała udzielenie odpowiedzi w warunkach poczucia anonimowości[601] oraz wypełnienia w dogodnym dla respondenta momencie, niwelując tym samym element ograniczenia czasowego[602]. Wady wynikające z zastosowanego narzędzia postarałem się wyeliminować rozbudowując kwestionariusz o pytania półotwarte, pozostawiając pole do wpisania innych propozycji. Ponadto w kwestionariuszu ankiet do pomiaru opinii respondentów na temat analizowanych zagadnień została wykorzystana pięciostopniowa Skala Likerta[603]. Ograniczenie się wyłącznie do takiego zakresu miało na celu wyeliminowanie zbyt rozbudowanej skali prowadzącej u respondentów do uproszczenia i łączenia kategorii[604]. Zastosowanie Skali Likerta w narzędziu badawczym kwestionariusza ankiet przedstawia rysunek nr 14 .

---

[599] Wywiad ze skazanym Piotr M. lat 35 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 13 grudnia 2021 roku.

[600] Zob. szerzej nt. roli rodziny w procesie pomniejszych negatywnych zachowań społecznych: E. Kiliszek, *Rodzina wobec zagrożeń. Rodzina wobec szans. Socjopsychologia rodziny. Studium rodziny pełnej*, Warszawa 2019, s. 27; Zob. także: I. Krasiejko*, Rodzina z dziećmi. Rodzina dysfunkcyjna*, Warszawa 2019, s. 55; Zob. także: P. Kobes, *Prawny system demoralizacji przestępczości nieletnich*, Warszawa 2011, s. 35.

[601] Decyzja zastosowania anonimowej ankiety podyktowana była faktem, iż anonimowość sprzyja udzielaniu szczerych odpowiedzi, aniżeli w przypadku zastosowania bezpośredniego wywiadu prowadzonego przez ankietera. W tym wypadku było to uzasadnione podejmowaną problematyką badawczą oraz obraną grupą zawodową do badań, opartą na hierarchicznej podległości służbowej.

[602] E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce,* Warszawa 2004, s. 300-301.

[603] Skala Likerta została sformułowana w celu wyeliminowania ograniczeń wynikających ze stosowania skal prostych. Zastosowanie jej daje możliwość poprzez wielopozycyjność pomiaru kierunku oraz siły cech (postaw ludzkich). Wykorzystanie skali Likerta ukierunkowane jest na pomiar pośredni (nie bazujący na jednej pozycji testowej, lecz na wielu łączących się ze sobą pozycji). Zob. szerzej: D. Alwin, *Feeling thermometers vs. 7-point scales,* „Sociologicat Methods and Research" 1997, nr 3, s. 318-327.

[604] L. Gruszczyński, *Kwestionariusze w socjologii. Budowa narzędzi badań surveyowyvh,* Katowice 2003, s. 63-75.

Rysunek 14. Wybrany fragment kwestionariusza ankiet z przykładem zastosowania Skali Likerta

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo rzadko	rzadko	umiarkowanie	często	bardzo często

	Skala częstotliwości wykorzystania					
Wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)						
Ekstradycja						
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (EDN)						
Międzynarodowa pomoc prawna						
Grupa Zadaniowa Szefów Policji						
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze						
Pościg transgraniczny						
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych						
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego						
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych						
Inne instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (wskazanie w punkcie 01. aspektu II) …….. …….. …….. ……..						

Źródło: opracowanie własne

Ze względu na fakt określenia przedmiotu badań w postaci skali występującej współpracy krajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi organami ścigania oraz skali wykorzystywanych przez nie instrumentów prawnych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej występującej na obszarze nadgranicznym, założyłem objąć badaniami funkcjonariuszy bezpośrednio zajmujących się zjawiskiem przestępczości zorganizowanej w rejonie województwa dolnośląskiego.

Zgodnie z poglądem R. A. Podgórskiego możliwy jest celowy dobór próby osób do badania, odstępując od postulatu reprezentatywnej próby, przez wzgląd na merytoryczność. Dlatego też w badaniach wzięli udział funkcjonariusze wydziałów, komórek jednostek organizacyjnych Straży Granicznej i powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, w których kompetencjach znajdowało się przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej i podejmowanie współpracy międzynarodowej, w tym transgranicznej. Dodatkowo poza

wcześniej prezentowanymi opiniami funkcjonariuszy Policji w zakresie zjawiska przestępczości zorganizowanej, w tej części posłużyłem się cytatami wypowiedzi charakteryzujących obszar współpracy międzynarodowej, transgranicznej oraz taktyki i techniki zwalczania bezprawnych działań.

Docelową grupą respondentów uczyniłem funkcjonariuszy powszechnych jednostek prokuratury właściwych terytorialnie dla województwa dolnośląskiego od szczebla Prokuratury Okręgowej do szczebla Prokuratury Regionalnej. Przy doborze respondentów wziąłem pod uwagę zakres kompetencji oraz doświadczenie zawodowe związane z nadzorem i prowadzeniem postępowań przygotowawczych, w tym nadzorem pracy operacyjnej podległych funkcjonariuszy, związanych z przestępczością zorganizowaną, a także ze współpracą z innymi organami systemu bezpieczeństwa oraz współpracą międzynarodową. W przypadku funkcjonariuszy Służby Granicznej przy doborze kierowałem się specyfiką służby i obszarem podejmowanych działań, często we współpracy z zagranicznymi organami ścigania, ograniczając się wyłącznie do funkcjonariuszy dysponujących doświadczeniem w zakresie prowadzonych spraw związanych z badanym zjawiskiem. Celowo w badaniach ankietowych pominąłem funkcjonariuszy Policji, ze względu na bardzo szeroki zakres obowiązków związanych z zapewnianiem bezpieczeństwa wewnętrznego na terenie RP. W badaniach pominąłem również funkcjonariuszy Centralnego Biura Śledczego Policji, których działania nakierunkowane są na zwalczanie przestępczości zorganizowanej, jednak nie posiadają oni sztywnie określonych granic terytorialnej działalności, która wykracza poza granice województwa, a także niejednokrotnie poza granice kraju. Dlatego przypisanie ich wyłącznie do obszaru nadgranicznego mogłoby skutkować sformułowaniem błędnych wniosków. Toteż zdecydowałem się na obranie organu bezpośrednio nadzorującego działanie tych służb, współpracującego z nimi i dysponującego praktycznym doświadczeniem w prowadzeniu spraw badanego zakresu, którym jest Prokuratura.

Proces doboru respondentów pozostawiłem w gestii bezpośrednich przełożonych funkcjonariuszy, posiadających najlepsze rozeznanie w zakresie posiadanego przez swoich podwładnych doświadczenia w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym oraz wykorzystania prawnych i pozaprawnych instrumentów współpracy międzynarodowej, toteż nie wprowadziłem ograniczeń względem konkretnych wydziałów bądź komórek organizacyjnych.

Badanie ankietowe przeprowadziłem w znajdujących się na obszarze nadgranicznym jednostkach prokuratury na szczeblu regionalnym oraz okręgowym (Prokuratura Regionalna we Wrocławiu, Prokuratura Okręgowa we Wrocławiu, Prokuratura Okręgowa w Jeleniej

Górze, Prokuratura Okręgowa w Legnicy, Prokuratura Okręgowa w Świdnicy), a także jednostkach organizacyjnych Straży Granicznej (placówki) podległych pod Nadodrzański Oddział Straży Granicznej. Docelowo ankiety były skierowane do wydziałów, w których prowadzone są postępowania, sprawy operacyjne związane z przestępczością o charakterze zorganizowanym wykraczające niejednokrotnie poza granice kraju. W ten sposób zgromadzony materiał badawczy w ilości 90 ankiet z jednostek prokuratury powszechnej oraz 30 ankiet z jednostek Straży Granicznej został poddany przeze mnie szczegółowej analizie.

Przedmiotem badań, jak wcześniej wspomniałem, uczyniłem zakres, częstotliwość występowania wewnątrzkrajowej i przede wszystkim międzynarodowej współpracy poszczególnych organów ścigania, uwzględniając prawne i pozaprawne instrumenty w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej na obszarze nadgranicznym. Ale także wziąłem pod uwagę zakres stosowanych instytucji prawnych, środków karnych i zapobiegawczych przy postępowaniach o wspomnianym charakterze, koncentrując się przy tym na częstotliwości stosowania oraz przydatności wybranych instrumentów przez organy objęte ankietowaniem. W związku z tym opracowałem pytania odnoszące się do:

wskazania przez ankietowanych częstotliwości wykorzystania i stopnia przydatności prawnokarnych instrumentów współpracy międzynarodowej w sprawach związanych z działalnością zorganizowanych grup, związków przestępczych;

oceny przez badanych częstotliwości występowania współpracy pomiędzy krajowymi i zagranicznymi organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji oraz stopnia ich przydatności (skuteczności) w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej;

wyrażenia opinii respondentów w zakresie częstotliwości wykorzystania i stopnia przydatności prawnokarnych form oraz elementów taktyki i techniki przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej;

oceny przez badanych ważności wybranych obszarów działań podejmowanych przez polskie organy ścigania w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym;

wydania opinii w zakresie priorytetów na przyszłość w zakresie strategii zwalczania współczesnych form międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.

Przy ocenie stopnia częstotliwości[605], przydatności[606] oraz ważności[607] w przytoczonych powyżej obszarach badawczych wykorzystałem pięciostopniową skalą Likerta, uzupełniając ją o wariant tzw. odpowiedzi beztreściowej, przyjmujący postać „trudno powiedzieć".

Proponowane pojedyncze warianty odpowiedzi zawarte w kwestionariuszu ankiet zdecydowałem się połączyć w zestawy odpowiedzi (tworząc kafeterie) ze względu na możliwość bezpośredniej styczności z więcej niż jednym wariantem, a tym samym chciałem umożliwić udzielenie przez respondenta kilku odpowiedzi. Jednak warunkiem koniecznym do udzielenia więcej niż jednej odpowiedzi była konieczność bezpośredniej styczności z badaną cechą, zaś dla zapewnienia wszystkich możliwych oczekiwanych odpowiedzi uzupełniłem kafeterię o pytanie półotwarte oznaczone jako „Inne"[608].

W kwestionariuszu ankiet w znacznej części posłużyłem się pytaniami półotwartymi. W ten sposób uzyskany materiał badawczy mogłem poddać analizie ilościowej określając tendencje centralne poprzez wyliczenie średniej arytmetycznej oraz wyznaczyć mediany dla każdego z osobna badanych aspektów (grup pytań a-d). Kolejno wyznaczone tendencje centralne w postaci mediany dla cech częstotliwości, przydatności i ważności uszeregowałem od najniższej wartości, po czym w przypadku występowania identycznych wartości mediany dla badanych obszarów, uszeregowałem je rosnąco za pomocą średniej arytmetycznej (dzieląc sumę wartości przez ogólną liczbę przypadków)[609]. Na koniec uzyskane wartości osadziłem na stworzonej macierzy według uproszonego modelu McKinseya z uwzględnieniem wartości rosnących (patrz rysunek 15 i 16)[610].

W ten sposób uzyskane wartości wg skali przydatności oraz skali wykorzystania dla każdej badanej kategorii odpowiedzi osadziłem w macierzy wraz z przypisanymi atrybutami pól. W zależności od uzyskanych wartości średnich arytmetycznych dla cechy umieszczone zostały one w przedziale właściwego atrybutu. Na tej podstawie dokonałem oceny

---

[605] Zastosowana skala dla zbadania cechy częstotliwości przewiduje następujące stopnie: 1 – bardzo często lub zawsze, 2 – często, 3 - umiarkowanie, 4 – rzadko, 5 – bardzo rzadko, 6 – trudno powiedzieć.

[606] Zastosowana skala dla zbadania cechy przydatności przewiduje następujące stopnie: 1 – bardzo wysoka, 2 – wysoka, 3 – umiarkowana, 4 – niska, 5 – bardzo niska, 6 – trudno powiedzieć.

[607] Zastosowana skala dla zbadania cechy ważności (roli w zwalczaniu) przewiduje następujące stopnie: 1 – zdecydowania ważna, 2 – raczej ważna, 3 – umiarkowana, 4 – raczej nieważna, 5 – zdecydowanie nieważna, 6 – trudno powiedzieć.

[608] E. Babbie, *op. cit.*, s. 270-271.

[609] Uzyskane odpowiedzi w zakresie częstotliwości wykorzystania, przydatności (skuteczności) oraz ważności badanych cech potraktowano osobno.

[610] Macierz McKinseya służy wyznaczeniu obszarów (sektorów) bardziej atrakcyjnych dla produktu (cechy). Ponadto wskazuje produkty (cechy) o mocnej pozycji na rynku, a w przypadku słabej pozycji cechy decyduje o wycofaniu jej.

poszczególnych cech. Utworzoną macierz na podstawie oceny według uzyskanych wartości średniej arytmetycznej przedstawiłem poniżej (patrz Rysunek nr 15).

Rysunek 15. Macierz oceny wykorzystania i przydatności instrumentów i instytucji prawa karnego, a także roli organów i podmiotów, w przeciwdziałaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej wg przedziałów dla uzyskanej wartości średniej arytmetycznej

<table>
<tr><th>Przedział dla średniej arytmetycznej</th><th>0,0-0,99</th><th>1,0-2,49</th><th>2,5-3,49</th><th>3,5-5,0</th></tr>
<tr><td>0,0-0,99</td><td rowspan="4">atrybut niejasności</td><td colspan="3">atrybut niejasności</td></tr>
<tr><td>1,0-2,49</td><td>atrybut niezdatności</td><td></td><td>atrybut niegospodarności</td></tr>
<tr><td>2,5-3,49</td><td colspan="3">atrybut przeciętności</td></tr>
<tr><td>3,5-5,0</td><td>atrybut nieefektywności</td><td></td><td>atrybut maksymalnej wydajności</td></tr>
</table>

Źródło: opracowanie na podstawie macierzy McKinseya

W opracowanej macierzy uwzględnione zostały następujące atrybuty mogące być przyporządkowane dla badanych cech:

atrybut niejasności – służy zdefiniowaniu badanych cech, dla których respondent nie jest w stanie określić ich skali częstotliwości występowania, przydatności oraz roli w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (przypisany jest dla wartości średniej arytmetycznej znajdującej się w skali od 0,00 do 0,99);

atrybut niezdatności – służy zdefiniowaniu podmiotów, organów oraz instrumentów i instytucji prawa karnego nie mających zastosowania w praktyce zwalczania przestępczości międzynarodowej o charakterze zorganizowanym. Zakwalifikowanie badanej cechy w tym obszarze przemawia za usunięciem bądź modernizacją (przypisany jest dla wartości średniej arytmetycznej w przedziale od 1,00 do 2,49);

atrybut przeciętności – służy zdefiniowaniu cech o średniej częstotliwości występowania, przydatności oraz roli. Zakwalifikowanie cech w tym obszarze przemawia za intensyfikacją działań bądź szukaniu alternatywnej cechy (przypisany jest dla wartości średniej arytmetycznej w przedziale od 2,50 do 3,49);

atrybut maksymalnej wydajności – służy zdefiniowaniu cech wysokiej intensywności wykorzystania, przydatności oraz znaczącej roli. Zakwalifikowanie cech w tym obszarze wskazuje na wysoką wydajność w przeciwdziałaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (przypisany jest dla wartości średniej arytmetycznej w przedziale od 3,50 do 5,00);

atrybut nieefektywności – służy zdefiniowaniu badanych cech, których przydatność, znaczenie jest znikome, ale ze względów proceduralnych bądź przyjętej praktyki są stosowane. W ten sposób realizowane są czynności, których efekt jest wymiernie niski. Określenie badanej cechy tym atrybutem wskazuje na wysokie koszty, nakład pracy, a osiąganie minimalnych korzyści (przypisany jest dla średniej arytmetycznej w przedziale od 3,50 do 5,00 dla skali wykorzystania oraz od 1,00 do 2,49 dla skali przydatności/ważności);

atrybut niegospodarności – służy zdefiniowaniu badanych cech, których częstotliwość wykorzystania jest znikoma, jednak przydatność/ważność w przeciwdziałaniu badanemu zjawisku przestępczości jest znacząca. Powód dla którego cecha nie jest wykorzystywana może leżeć w konieczności ponoszenia wysokich kosztów, nakładów pracy w stosunku do efektu, w konsekwencji czego wybierane są inne alternatywne rozwiązania gwarantujące ten sam efekt. Określenie badanej cechy tym atrybutem wskazuje na konieczność modyfikacji lub uproszczenia procedury stosowania (przypisany jest dla średniej arytmetycznej w przedziale od 1,00 do 2,49 dla skali wykorzystania oraz od 3,50 do 5,00 dla skali przydatności/ważności).

Uzyskane wartości średniej arytmetycznej, które znalazły się w przedziałach dla których przypisane zostały atrybuty: niezdatności oraz częściowo niegospodarności i nieefektywności, znajdujące się na lewo od czerwonej granicy - stanowią obszary dla cech, które powinny zostać poddane redukcji bądź modernizacji. Wynika to zakwalifikowania instrumentów współpracy międzynarodowej i instytucji prawnokarnych oraz podmiotów, które ani nie są atrakcyjne, ani

dobrze stosowane[611]. Podzieloną macierz na obszary cech koniecznych do zredukowania bądź modernizacji oraz cech nie wymagających zmian, z wyłączeniem cech kwalifikowanych atrybutem niejasności, przedstawiono poniżej na rysunku nr 16. Granicę zmian wyznaczono linią czerwoną biegnącą po przekątnej.

Rysunek 16. Macierz oceny wykorzystania i przydatności instrumentów i instytucji prawa karnego, a także roli organów i podmiotów, w przeciwdziałaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

Skala przydatności/ ważności / **Skala wykorzystania**	**[1, 2] Bardzo niska lub niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4, 5] Wysoka lub bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**
[1, 2] Bardzo rzadko lub rzadko	atrybut niezdatności		atrybut niegospodarności	atrybut niejasności
[3] Umiarkowanie	atrybut przeciętności		atrybut przeciętności	
[4, 5] Często lub bardzo często	atrybut nieefektywności		atrybut maksymalnej wydajności	
Trudno powiedzieć	atrybut niejasności			

Źródło: opracowanie na podstawie macierzy McKinseya.

[611] G. Gierszewska, M. Romanowska, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Warszawa 1994, s.197.

W badaniach ankietowych wzięło łącznie 120 funkcjonariuszy pełniących służbę na obszarze województwa dolnośląskiego, którzy w ramach swoich kompetencji zajmują się także przeciwdziałaniem przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym. Zdecydowana większość badanych udzieliła odpowiedzi na wszystkie pytania Aspektu I kwestionariusza ankiet dotyczącego danych osobopoznawczych. Wynikłe braki nie są znaczące, jak na przykład tylko w jednym przypadku nie uzyskałem odpowiedzi dotyczącej podania wieku respondenta, co stanowi udział poniżej 1% wszystkich respondentów. Uwzględniając podział funkcjonariuszy na organy państwowe, 90 spośród wszystkich było prokuratorami, wśród których 51% stanowiły kobiety. Pozostałych 30 ankietowanych byli to funkcjonariusze Straży Granicznej, wśród których 30% stanowiły kobiety. Szczegółowy podział struktury wieku funkcjonariuszy Prokuratury i Straży Granicznej przedstawiony został w tabeli nr 25 oraz 26[612].

Tabela 25. Struktura próby badawczej dla powszechnych jednostek prokuratury znajdujących się w graniach województwa dolnośląskiego

Struktura próby N = 90						
Wiek	do 29 lat	30-39 lat	40-49 lat	50-59 lat	60 lat i więcej	brak danych
wartość w [%]	1%	21%	56%	19%	2%	1%
Płeć	mężczyzna	kobieta				
wartość w [%]	49%	51%				

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Tabela 26. Struktura próby badawczej dla jednostek organizacyjnych Straży Granicznej podległych pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej

Struktura próby N = 30						
Wiek	do 29 lat	30-39 lat	40-49 lat	50-59 lat	60 lat i więcej	brak danych
wartość w [%]	0%	36%	58%	6%	0%	0%
Płeć	mężczyzna	kobieta				
wartość w [%]	70%	30%				

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

[612] Dane zgromadzone w oparciu o następujące przedziały wiekowe: do 29 lat, 30-39 lat, 40-49 lat, 50-59 lat, 60 lat i powyżej.

Kierując się kryterium wartości centralnej dla wieku badanych prokuratorów oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej można wskazać, iż dla pierwszej grupy zawodowej badanych średnia arytmetyczna wynosiła 44,57 i mediana 43, a dla drugiej 42,43 i mediana 42,53[613].

W kolejnym pytaniu odnoszącym się do cech charakterystycznych dla respondentów zostało postawione pytanie o staż służby w organach ścigania z rozróżnieniem ogólnego doświadczenia zawodowego oraz doświadczenia związanego ze zwalczeniem przestępczości zorganizowanej[614]. Uzyskane wyniki przedstawione zostały w tabeli nr 27 i 28.

Tabela 27. Staż pracy respondentów z powszechnych jednostek prokuratury, z uwzględnieniem doświadczenia w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym

Doświadczenie zawodowe				Doświadczenie w zwalczaniu PZ		
		N=	Procent		N=	Procent
Ważne odpowiedzi	do 5 lat	13	14,5%	do 3 lat	45	50%
	powyżej 5 do 10 lat	8	9%	powyżej 3 do 6 lat	29	32%
	powyżej 10 do 15 lat	23	26%	powyżej 6 do 9 lat	6	7%
	powyżej 15 do 20 lat	22	24,5%	powyżej 9 do 12 lat	5	6%
	powyżej 20 do 25 lat	9	10%	powyżej 12 do 15 lat	4	4%
	powyżej 25 do 30 lat	11	12%	powyżej 15 do 18 lat	1	1%
	powyżej 30 do 33 lat	1	1%	powyżej 18 do 21 lat	0	0%
	powyżej 33 do 35 lat	1	1%	powyżej 21 do 24 lat	0	0%
	powyżej 35 do 37 lat	1	1%	powyżej 25 lat	0	0%
	powyżej 37 do 39 lat	1	1%			
	powyżej 39	0	0%			
	Ogółem	90	100%	Ogółem	90	100%
Średnia arytmetyczna		16,23 lat		Średnia arytmetyczna	5,06 lat	

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Z przeprowadzonej analizy odpowiedzi wynika, że największy udział procentowy 26% respondentów stanowią prokuratorzy z doświadczeniem zawodowym 10-15 lat. Natomiast 50%

[613] W przypadku wyliczeń średniej arytmetycznej dla wieku, stażu służby oraz doświadczenia przyjęto dodatkowe założenie. Polegało ono na twierdzeniu, że respondenci deklarujący daną kategorie wieku bądź stażu służby posiadają dokładnie tyle samo co ci, którzy są tuż przed kolejną kategorią, stąd przeciętny wiek/staż służby wynosił X+0,5 roku tzn. osoby wskazujące staż służby np. 14 lat to ci którzy mają dokładnie 14 lat służby, ale także ci którzy są przed 15 rokiem służby. I zależność ta zachodzi dla każdej grupy wiekowej, co też przemawia za doliczeniem do ostatecznego wyniku 0,5 roku dając średni wiek/staż służby/doświadczenie powiększony o tą wartość.

[614] W przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej dane gromadzono w oparciu o następujące przedziały pełnienia służby: do 5 lat, 5-10 lat, powyżej 10-15 lat, powyżej 15-20 lat (okres uprawnienia do wcześniejszej emerytury dla funkcjonariuszy przyjętych do służby po raz pierwszy po dniu 1 stycznia 1999 r. i przed dniem 1 stycznia 2013 r.), powyżej 20-25 lat, powyżej 25-28,5 lat, powyżej 28,5 (okres konieczny do uzyskania pełnej emerytury).

respondentów to prokuratorzy z doświadczeniem od 1 do 3 lat w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Dla dokładniejszego wyniku wyliczono średnią arytmetyczną posiadanego doświadczenia zawodowego respondentów, które wynosi 16,23 lat oraz 5,06 lat doświadczenia związanego z przestępczością o charakterze zorganizowanym.

Tabela 28. Staż pracy respondentów z jednostek Straży Granicznej, z uwzględnieniem doświadczenia w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym

Doświadczenie zawodowe				Doświadczenie w zwalczaniu PZ		
		N =	Procent		N =	Procent
Ważne odpowiedzi	do 5 lat	-	-	do 3 lat	1	3,3%
	powyżej 5 do 10 lat	1	3,3%	powyżej 3 do 6 lat	4	13,3%
	powyżej 10 do 15 lat	7	23,3%	powyżej 6 do 9 lat	6	20%
	powyżej 15 do 20 lat	15	50%	powyżej 9 do 12 lat	12	40%
	powyżej 20 do 25 lat	4	13,3%	powyżej 12 do 15 lat	5	16,6%
	powyżej 25 do 28,5 lat	1	3,3%	powyżej 15 do 18 lat	1	3,3%
	powyżej 28,5 lat	2	6,6%	powyżej 18 do 21 lat	1	3,3%
	-	-	-	powyżej 21 do 24 lat	-	-
	-	-	-	powyżej 25 lat	-	-
	Ogółem	30	100%	Ogółem	30	100%
Średnia arytmetyczna		11,68 lat		Średnia arytmetyczna	10,9 lat	

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Według udzielonych odpowiedzi przez funkcjonariuszy Straży Granicznej odnośnie danych osobopoznawczych dotyczących doświadczenia zawodowego, na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że największa część badanych bo 50% stanowią funkcjonariusze posiadający staż służby w granicach 15-20 lat, zaś 40% ze wszystkich funkcjonariuszy Straży Granicznej posiada doświadczenie w przedziale 9-12 lat w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Dla analizowanych cech doświadczenia zawodowego oraz doświadczenia zawodowego związanego z przeciwdziałaniem przestępczości zorganizowanej średnie arytmetyczne wynosiły kolejno 18,68 lat oraz 10,9 lat dla drugiej z cech.

Zestawiając ze sobą obydwie grupy zawodowe można stwierdzić, że w przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej doświadczenie związane ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej jest wyższe niemalże dwukrotnie w stosunku do prokuratorów. Niemniej jednak staż pracy prokuratorów jest wyższy prawie o 4 lata. Dodatkowo należy podkreślić, że w przypadku Straży Granicznej jedynie nieco ponad 6% są to funkcjonariusze w dalszym ciągu pozostający w służbie, posiadający już wypracowaną pełną emeryturę. Co wskazuje graniczną

długość służby funkcjonariuszy Straży Granicznej, po której w większości przypadków podejmowana jest decyzja o odejściu bądź zmianie stanowiska pełnienia służby.

Biorąc pod uwagę cechy odnoszące się do doświadczenia z przestępczością zorganizowaną można sądzić, że w większości respondenci (w szczególności prokuratorzy) stosunkowo od niedawna zajmują się przedmiotowym zjawiskiem i staż ten w blisko 50% wynosi od 1 do 3 lat. Fakt ten jednak nie determinuje niskiej efektywności, gdyż w większości przypadków zarówno prokuratorzy jak i funkcjonariusze Straży Granicznej przyjmowani są do właściwych komórek organizacyjnych, z posiadanym już pewnym doświadczeniem zawodowym oraz merytoryczną wiedzą, stanowiącą podwaliny efektywnego wykorzystania instrumentów i narzędzi przeciwdziałania zjawisku przestępczości zorganizowanej. Stąd wynika, iż doświadczenie, efektywność nie musi wiązać się z długim stażem służby.

Kolejną analizowaną cechą świadczącą o posiadaniu kompetencji w zakresie zwalczania przestępczości o charakterze zorganizowanym, o której określenie zwrócono się w kwestionariuszu ankiet, są odbyte w tym kierunku szkolenia specjalistyczne, udział w konferencjach naukowych czy udział w studiach podyplomowych. Inną badaną cechą z kolei ułatwiającą komunikacje z przedstawicielami zagranicznych organów ścigania była znajomość języka obcego oraz poziom jego opanowania.

Wśród udzielonych odpowiedzi przez prokuratorów powszechnych jednostek prokuratury właściwych dla województwa dolnośląskiego ponad 92% (83) zadeklarowało znajomość języka obcego na poziomie co najmniej podstawowym. Szczególnie wysokim wskaźnikiem znajomości języka obcego wyróżniła się Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze, w której 95% ankietowanych zadeklarowało poziom podstawowy, z czego 78% poziom średni i 42% poziom zaawansowany. Język niemiecki zadeklarowało 47% ze wszystkich respondentów znających języki obce. Pozostałe to język angielski, włoski, francuski.

Udzielone odpowiedzi odnoszące się do odbytych w ostatnich 5 latach szkoleń związanych tematycznie ze zjawiskiem przestępczości zorganizowanej wykazały udział ponad 31% (28) prokuratorów. W większości wymienianymi podmiotami organizującymi szkolenia były: Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury oraz Prokuratura Regionalna we Wrocławiu. W pojedynczych przypadkach jako organizator został wskazany Urząd Skarbowy, Komisja Nadzoru Finansowego, Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze, Krajowa Administracja Skarbowa oraz Centralne Biuro Śledcze Policji. Odbytych studiów podyplomowych w przedmiotowym zakresie zadeklarowało ponad 3% (3) prokuratorów wskazując na Uniwersytet Jagielloński w Krakowie i Uniwersytet Warszawski.

W przypadku respondentów jednostek Straży Granicznej podległych pod Nadodrzański Oddział Straży Granicznej ponad 53% funkcjonariuszy w ostatnich 5 latach uczestniczyło w szkoleniach, kursach specjalistycznych o tematyce związanej ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej. Podmiotami, które najczęściej były wymieniane przez ankietowanych to: Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie oraz Nadodrzański Oddział Straży Granicznej. W ośmiu przypadkach zostały wymienione zagraniczne podmioty, które przeprowadzały szkolenia tj. Europol, CEPOL - Agencja Unii Europejskiej ds. Szkolenia w Dziedzinie Ścigania i Federalny Urząd Kryminalny (Bundeskriminalamt). Udział w konferencji naukowej poświęconej przestępczości zorganizowanej zadeklarowało tylko trzech ankietowanych, która została zorganizowana w 2019 roku w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie.

Wśród funkcjonariuszy 21 (70% respondentów) zadeklarowało znajomość języka obcego na poziomie średnim, a aż 29 funkcjonariuszy (97% respondentów) udzieliło odpowiedzi, że zna jakikolwiek język w stopniu co najmniej podstawowym. Najczęściej wymienianymi językami obcymi był język angielski oraz język niemiecki.

Szczegółowa analiza udzielonych odpowiedzi z zakresu danych osobopoznawczych badanej populacji wskazuje na merytoryczne przygotowanie oraz niezbędne doświadczenie zawodowe z zakresu badanego zjawiska. Tym samym uzyskany materiał badawczy może stanowić solidną podstawę do weryfikacji problemów i hipotez badawczych z zakresu współpracy krajowej i zagranicznej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej występującej na obszarze nadgranicznym.

Warsztat narzędzi wymiany informacji oraz szeroko pojętej współpracy międzynarodowej został uzupełniony o wypowiedzi funkcjonariuszy Policji posiadających doświadczenie zawodowe w tym obszarze. W trakcie doboru uczestników do wywiadu kierowano się doświadczeniem. W wyniku czego zrealizowano osiem wywiadów z funkcjonariuszami służącymi w dolnośląskim garnizonie Policji. Ich wypowiedzi stanowiły uzupełnienie dotychczas zgromadzonego materiału badawczego oraz przyjęły niezmienną formę cytatów dla przedstawienia tematu w sposób prosty.

Doświadczenie zawodowe objętych badaniami funkcjonariuszy jest zróżnicowane oraz przedstawiające odmienne spojrzenia na aspekt współpracy międzynarodowej. Wynika to z formy z jaką spotkali się oni w ramach pełnionej służby tzn. czy miały one formę wymiany informacji czy wspólnie podejmowanych działań w związku z realizowanymi sprawami, czy też zwiększania umiejętności bądź wymiany doświadczeń w ramach wspólnych szkoleń. W zależności czy przyjmują one formę wymiany informacji, wspólnie podejmowanych działań w

związku z realizowanymi sprawami, czy zwiększania umiejętności i wymianę doświadczeń w ramach szkoleń. Z przyczyn osobistych oraz tajemnicy służbowej na prośbę badanych dokonano animizacji ich danych.

6.4. Omówienie zgromadzonego materiału badawczego

Druga część ankiety (Aspekt II) została poświęcona tematyce instrumentów współpracy międzynarodowej wykorzystywanych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Na tym etapie respondenci zostali poproszeni o zaznaczenie instrumentów prawa karnego, umożliwiających podjęcie działań poza granicami kraju, z którymi mieli bezpośrednią styczność w związku z prowadzeniem spraw, postępowań przygotowawczych o przestępstwa popełnione w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, związku przestępczego. Celowo zwrócono uwagę wyłącznie na mające znaczenie dowodowe instrumenty, gdyż w innym wypadku nie można byłoby ocenić na późniejszym etapie ich przydatności. Charakter pozostałych form aktywności dotyczących wymiany informacji przez Policje przedstawia poniższa wypowiedź:

[funkcjonariusz „EKSPERT 2”] […] Pozaoperacyjna współpraca bilateralna z współpracującymi z polską Policją zagranicznymi oficerami łącznikowymi w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej polega w dużej mierze na organizowaniu paneli/konferencji/spotkań roboczych/warsztatów z przedstawicielami zagranicznych organów ścigania (jak Policja, Prokuratura, Sądy). W trakcie spotkań przedstawicieli służb – czy to wyższego szczebla, czy też na poziomie roboczym – omawiane są kwestie związane ze sposobami zapobiegania, ścigania oraz zwalczania różnego rodzaju przestępczości (w tym także przestępczości zorganizowanej). Aktualnie polska Policja ma możliwość bezpośredniej współpracy z 12 polskimi oficerami łącznikowymi rezydującymi na terytorium: Federacji Rosyjskiej, Ukrainy (wakat), Republiki Federalnej Niemiec, Republiki Francuskiej, Wielkiej Brytanii, Republiki Turcji, Królestwa Norwegii, Węgier, Republiki Włoskiej, Królestwa Hiszpanii, Gruzji oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki. Ponadto możliwa jest współpraca z akredytowanymi w Polsce 12 oficerami łącznikowymi – przedstawicielami służb Austrii, Gruzji, Holandii, Republiki Francuskiej, Królestwa Hiszpanii, Republiki Federalna Niemiec, Rumunia, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Wielkiej Brytanii, Republiki Włoskiej, Republiki Słowackiej oraz Turcji. Polska Policja ma również możliwość kontaktu z oficerami łącznikowymi posiadającymi akredytację na Polskę z siedzibą poza granicami RP, tj. Estonia – (z siedzibą w Tartu/Estonia), Kanada (z siedzibą w Berlinie), Izrael (z siedzibą w Bukareszcie), Belgia (z siedzibą w Hadze przy Europolu)[615].

[615] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 2” w dniu 23 stycznia 2021 roku; W sytuacji trwającego konfliktu zbrojnego na Ukrainie wywołanego agresją Federacji Rosyjskiej, zadania oficera łącznikowego polskiej Policji w Kijowie w dalszym ciągu są realizowane i stanowią kluczowy kanał współpracy policyjnej Polski i Ukrainy (stanowisko oficera łącznikowego istnieje od 1997 roku) . Ostatnie mianowanie na stanowisko Oficera Łącznikowego Policji w Kijowie miało miejsce w dniu 07 sierpnia 2023 r.

Opinia badanego opiera się na doświadczeniu związanym z pełnieniem podczas swojej ścieżki kariery zawodowej stanowiska oficera łącznikowego zarówno w kraju, jak i za granicą, dlatego też uzyskane informacje w ten sposób należy traktować jako uzupełnienie zawartej treści w rozdziale I oraz III rozprawy doktorskiej. W trakcie wywiadu zwrócono się o udzielenie pytania dotyczącego etapu postępowania przygotowawczego do gromadzenia materiału dowodowego, w sprawach w których występują międzynarodowe powiązania przestępcze członków:

[funkcjonariusz „EKSPERT 2"] Informacje uzyskiwane w ramach międzynarodowej współpracy policyjnej prowadzonej z wykorzystaniem kanałów: Interpolu, Europolu, SIS lub sieci Oficerów Łącznikowych można wykorzystać w postępowaniu karnym, o ile organ ścigania Państwa Członkowskiego UE lub państwa trzeciego nie zastrzegł inaczej. Nie oznacza to jednak możliwości włączenia uzyskanych informacji do postępowania w formie dowodu. Uzyskane informacje mogą bowiem stanowić jedynie wskazówkę dla organów prowadzących postępowanie karne co do planu gromadzenia dowodów w trybie i na zasadach określonych w przepisach kodeksu postępowania karnego. W tym kontekście nie do przecenienia jest zatem gromadzenie materiału dowodowego na etapie prowadzonego już postępowania przygotowawczego przy wykorzystaniu narzędzi o charakterze procesowym dostępnych w ramach współpracy międzynarodowej np. realizacja wniosków o międzynarodową pomoc prawną[616].

Analizowane w ten sposób instrumenty zestawiono w tabeli zbiorczej numer 29 z rozróżnieniem na dwie grupy respondentów. Opinie badanych skupiały się na ocenie ilu z nich miało bezpośrednią styczność z wybranymi instrumentami współpracy międzynarodowej w związku z wykonywaniem czynności służbowych, w tym także prowadzonym nadzorem nad czynnościami w sprawie. Wśród katalogu prawnokarnego instrumentarium współpracy zagranicznej znalazły się: Europejski Nakaz Aresztowania (ENA), jego odpowiednik stosowany przy współpracy z państwami nie będącymi członkami UE – ekstradycja, Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END), międzynarodowa pomoc prawna, Grupa Zadaniowa Szefów Policji, wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze, pościg transgraniczny, postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą, przekazanie lub przejęcie ścigania oraz wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy[617]. Wyniki

Natomiast na terenie Federacji Rosyjskiej stanowisko oficera łącznikowego polskiej Policji zajmowane było do marca 2022 roku (stanowisko oficera łącznikowego istnieje od 1995 roku).

[616] *Ibidem*.

[617] W proponowanym katalogu instrumentów współpracy międzynarodowej w sprawach karnych, celowo nie uwzględniono narzędzi, z którymi respondenci nie mieliby możliwości styczności. Dlatego też w ankiecie pominięto rzadko wykorzystywany instrument wniosku o ustalenie mienia za granicą, realizowanego z wykorzystaniem punktów kontaktowych sieci CARIN (Międzynarodowa Sieć Odzyskiwania Mienia) oraz w

deklaracji bezpośredniej styczności prokuratorów i funkcjonariuszy SG z wybranym instrumentarium przedstawiono w tabeli numer 29. Istotnym z punktu widzenia badań był fakt, że w pytaniu otwartym dotyczących innych propozycji, wykraczających poza zakres wymienionych, pojawiły się wyłącznie jednostkowe propozycje. Dlatego nie uwzględniono ich przy dalszej analizie.

Tabela 29. Ocena występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej oraz Straży Granicznej

Wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych	**Prokuratura**			**Straż Graniczna**		
	N =	**Bezpośred-nia styczność**	**Udział [%]**	**N =**	**Bezpośred-nia styczność**	**Udział [%]**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	90	90	100	30	22	73,3
Ekstradycja	90	77	85,5	30	11	36,6
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END)	90	90	100	30	19	63,3
Międzynarodowa pomoc prawna	90	90	100	30	15	50
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	90	22	24,4	30	2	6,6
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	90	42	46,6	30	10	33,3
Pościg transgraniczny	90	44	48,8	30	24	80
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą	90	16	17,7	30	5	16,6
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	90	68	75,5	30	8	26,6
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy	90	9	10	30	0	0

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

formularzach elektronicznej korespondencji SIENA (aplikacja Europolu do szybkiej wymiany informacji) między komórkami ARO (Biuro do spraw Odzyskiwania Mienia) na podstawie Decyzji Ramowej Rady 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. dot. uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich UE, a także Decyzji Rady 2007/845/WSiSW z dnia 6 grudnia 2007 r. dot. współpracy pomiędzy biurami do spraw odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem. Instrument jest przeznaczony dla funkcjonariuszy organów ścigania Policji, Służby Celnej bądź innych służb, prokuratury powszechnej, sądy etc.

Z udzielonych odpowiedzi przez prokuratorów wynika, iż w postępowaniach związanych z przestępczością zorganizowaną najczęściej spotykali się oni z instrumentami współpracy międzynarodowej tj.: Europejski Nakaz Aresztowania, Europejski Nakaz Dochodzeniowy oraz międzynarodowa pomoc prawna. Rzadziej mieli do czynienia z zastosowaniem ekstradycji oraz przejęcia lub przekazania ścigania karnego dla innego państwa. Fakt ten można tłumaczyć powszechnie przyjętą praktyką dotyczącą procedury ścigania oraz uzyskania materiału dowodowego w sprawach, których zasięg działania wykracza poza granice RP, dlatego też w przypadku 100% respondentów znajomość tych instrumentów została potwierdzona. W przypadku ekstradycji, która w państwach członkowskich została zastąpiona Europejskim Nakazem Aresztowania, instrument ten odznacza się znacznie niższym współczynnikiem występowania, gdyż podstawą prawną stosowania stanowią umowy dwustronne oraz konwencje. W sytuacji braku uregulowań prawnych zainteresowanych państw jej realizacja może zostać zrealizowana w oparciu o zasadę wzajemności, ale przy zachowaniu warunku dopuszczalności prawem obu stron. Na tej samej zasadzie opiera się również współpraca w ramach przyjęcia lub przekazania ścigania dla innego państwa. Wskaźnik w tym przypadku jest dosyć wysoki ze względu na ujęcie w jednej kategorii zarówno przyjęcia z zewnątrz jak i przekazania dla zagranicznego organu ścigania. Pozostałe instrumenty prawne odznaczały się wskaźnikiem bezpośredniej styczności poniżej 50%.

W przypadku badania aspektu współpracy międzynarodowej podejmowanej przez Straż Graniczną wskaźniki spotykania się z instrumentami prawnymi wykorzystywanymi w związku z prowadzonym postępowaniem są uzależnione od przydziału do konkretnej komórki, w których pełniący nadzór prokurator decyduje o zastosowaniu konkretnego instrumentu. Jedynym środkiem, który jest niezależny od występowania, a podyktowany koniecznością podjęcia bezpośrednich działań pościgowych, bez wdrażania jakiejkolwiek procedury formalnej, był pościg transgraniczny. Z tego typu instrumentem prawnym spotkało się bezpośrednio aż 80% funkcjonariuszy Straży Granicznej. W następstwie czego materiały ze sprawy przekazywane były dla nadzorującego organu, którym jest prokuratura. Na podstawie czego możliwe było stosowanie pozostałych instrumentów karnych przewidzianych do zwalczania przestępczości, dlatego też opinia dokonana przez prokuratorską grupę zawodową w przypadku występowania instrumentów prawnych jest niezwykle ważna.

Ujęte w ankiecie instrumenty współpracy międzynarodowej zostały rozszerzone o rubrykę „inne", w której respondenci mogli wpisać własną propozycję. Jednak żaden z ankietowanych w tej części nie zaproponował innego instrumentu wykorzystywanego w swojej pracy.

Kolejnym krokiem w analizie występowania wybranych instrumentów prawa karnego w obszarze współpracy międzynarodowej w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną było opracowanie zestawienia odnoszącego się do ich częstotliwości oraz przydatności. Wyniki analizy zostały przedstawione w tabeli nr 30 i 31 zamieszczonej poniżej.

Tabela 30. Ocena częstotliwości występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej

Instrumenty	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	90	0%	2%	4%	19%	73%	2%	2%	92%	4,7
Ekstradycja	77	31%	36%	23%	6%	0%	3%	68%	6%	2,1
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END)	90	0%	0%	13%	29%	54%	3%	0%	83%	4,4
Międzynarodowa pomoc prawna	90	0%	8%	37%	42%	9%	4%	8%	51%	3,5
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	22	64%	18%	9%	0%	0%	9%	82%	0%	1,4
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	42	2%	7%	69%	21%	0%	0%	10%	21%	3,1
Pościg transgraniczny	44	5%	48%	43%	5%	0%	0%	52%	5%	2,5
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą	16	50%	44%	6%	0%	0%	0%	94%	0%	1,6
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	68	10%	37%	49%	0%	0%	4%	47%	0%	2,4
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy	9	78%	22%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,2

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Początkowo wzięto pod uwagę częstotliwość stosowania instrumentów współpracy zagranicznej w zakresie prawa karnego, aby określić stopień (skalę) wykorzystania. Na podstawie udzielonych odpowiedzi uzyskano wynik średniej arytmetycznej, który w końcowym zestawieniu wszystkich cech osadzono w opracowanej matrycy. W kolejnym pytaniu respondenci ocenili przydatność w/w instrumentów, których dokładne zestawienie stanowi tabela numer 31.

Tabela 31. Ocena skali przydatności instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej

Instrumenty	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	90	0%	0%	1%	22%	77%	0%	0%	99%	4,8
Ekstradycja	77	0%	0%	3%	22%	74%	1%	0%	96%	4,7
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END)	90	0%	0%	0%	19%	80%	0%	0%	99%	4,8
Międzynarodowa pomoc prawna	90	0%	0%	7%	49%	41%	3%	0%	90%	4,4
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	22	9%	14%	68%	0%	0%	9%	23%	0%	2,7
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	42	0%	0%	2%	45%	50%	2%	0%	95%	4,5
Pościg transgraniczny	44	0%	0%	5%	14%	80%	2%	0%	93%	4,8
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą	16	0%	0%	38%	31%	25%	6%	0%	56%	3,9
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	68	0%	0%	19%	43%	35%	3%	0%	78%	4,2
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy	9	22%	67%	11%	0%	0%	0%	89%	0%	1,9

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Po przeprowadzonej analizie uzyskanego materiału badawczego można stwierdzić jednoznacznie, iż najbardziej przydatnym instrumentem międzynarodowej współpracy (przekraczającej próg 51% skali często i bardzo często) przez respondentów z jednostek prokuratury powszechnej właściwych dla województwa dolnośląskiego oraz jednocześnie najwyżej cenionym jest: Europejski Nakaz Aresztowania, Europejski Nakaz Dochodzeniowy oraz międzynarodowa pomoc prawna (po przeniesieniu uzyskanej wartości średniej arytmetycznej na macierz oceny został im przydzielony atrybut maksymalnej wydajności). Odwrotnie sytuacja ma się do instrumentu wzajemnego uznawania nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy, który jednocześnie według respondentów jest najrzadziej stosowany oraz otrzymał najniższą ocenę przydatności (po przeniesieniu uzyskanej wartości średniej arytmetycznej na macierz oceny został jej przydzielony atrybut niezdatności). Spojrzenie to jednak nie odzwierciedla obiektywnego spojrzenia, gdyż w polu widzenia grupy respondentów z jednostek prokuratury znajdują się przede wszystkim czynności procesowe – mogące być wykorzystanymi ad hoc w postępowaniu jako materiał dowodowy.

Te same cechy przebadano w przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej, którzy udzielili odpowiedzi ujęte w tabeli numer 32 i 33.

Tabela 32. Ocena częstotliwości występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej

Instrumenty	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	22	0%	0%	0%	32%	68%	0%	0%	100%	4,7
Ekstradycja	11	0%	9%	45%	36%	9%	0%	9%	45%	3,5
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END)	19	0%	0%	5%	32%	63%	0%	0%	95%	4,6
Międzynarodowa pomoc prawna	15	0%	20%	47%	33%	0%	0%	20%	33%	3,1
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	2	50%	50%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,5

Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	10	0%	10%	50%	40%	0%	0%	10%	40%	3,3
Pościg transgraniczny	24	0%	0%	8%	17%	75%	0%	0%	92%	4,7
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą	5	60%	40%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,4
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	8	25%	63%	13%	0%	0%	0%	88%	0%	1,9

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Spośród funkcjonariuszy, którzy bezpośrednio spotkali się z wybranymi instrumentami (gdyż wyłącznie takie opinie można było uznać za rzetelną) ponad 90% respondentów wskazało na wysoki stopień stosowania europejskiego nakazu aresztowania, europejskiego nakazu dochodzeniowego oraz pościgu transgranicznego. Pozostałe instrumenty osiągnęły niższe wskaźniki. Dalszą część badań stanowiła ocena przydatności instrumentów, której szczegóły zawarto w tabeli numer 33.

Tabela 33. Ocena skali przydatności instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej

Instrumenty	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	22	0%	0%	14%	36%	50%	0%	0%	86%	4,4
Ekstradycja	11	0%	9%	55%	36%	0%	0%	9%	36%	3,3
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END)	19	0%	0%	5%	42%	53%	0%	0%	95%	4,5
Międzynarodowa pomoc prawna	15	0%	13%	60%	20%	7%	0%	13%	27%	3,2
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	2	0%	50%	0%	0%	0%	50%	50%	0%	1,0

Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	10	0%	10%	50%	40%	0%	0%	10%	40%	3,3
Pościg transgraniczny	24	0%	0%	0%	21%	79%	0%	0%	100%	4,8
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą	5	20%	40%	40%	0%	0%	0%	60%	0%	2,2
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	8	0%	0%	13%	63%	25%	0%	0%	88%	4,1

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Perspektywa funkcjonariuszy Straży Granicznej ukazała, iż najczęściej stosowanymi instrumentami współpracy międzynarodowej (przekraczającej próg 51% skali często i bardzo często) o oraz jednocześnie najważniejszym są tak samo Europejski Nakaz Aresztowania i Europejski Nakaz Dochodzeniowy. Podkreślana przez prokuraturę rola międzynarodowej pomocy prawnej nie potwierdziła się dla służb terenowych. W ich przypadku miejsce to zajął pościg transgraniczny, z którym styczność zadeklarowało 80% respondentów klasyfikując go jako atrybut maksymalnej wydajności. Najmniejszą wartość średniej arytmetycznej uzyskały instrumenty takie jak: postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą, przejęcie lub przekazanie ścigania karnego i grupa zadaniowa szefów Policji, które uplasowały się w gronie instrumentów określanych atrybutem niezdatności. Wynik ten podyktowany był odmiennym zakresem zadań funkcjonariuszy Straży Granicznej względem prokuratorów, ale zakres możliwości wykorzystania w pracy obydwu służb jest możliwy (zależny od komórek organizacyjnych).

Trzecia część ankiety (Aspekt III) została poświęcona instytucjonalnej współpracy wewnątrzkrajowej i zagranicznej w walce z przestępczością zorganizowaną. W części tej respondenci udzielili odpowiedzi, z którymi podmiotami, instytucjami, organami mieli bezpośrednią styczność w związku z prowadzeniem spraw, postępowań o przestępstwa popełnione w ramach zorganizowanej grupy przestępczej, związku przestępczego (zob. tabela numer 34). W pytaniach kolejnych tej części zwrócono się o określenie skali częstotliwości występowania wspólnych działań oraz przydatności w przeciwdziałaniu badanemu zjawisku. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabelach numer 35, 36, 37 i 38.

Tabela 34. Ocena występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej oraz Straży Granicznej

Organy krajowe i międzynarodowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**Prokuratura**			**Straż Graniczna**		
	N =	**Bezpośred-nia styczność**	**Udział [%]**	**N =**	**Bezpośred-nia styczność**	**Udział [%]**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	90	88	97,7%	30	29	96,6%
Centralne Biuro Śledcze Policji	90	85	94,4%	30	25	83,3%
Straż Graniczna/Prokuratura powszechna	90	79	87,7%	30	30	100%
Sądy powszechne	90	90	100%	30	19	63,3%
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	90	72	80%	30	14	46,6%
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	90	77	85%	30	23	76,6%
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	90	39	44,3%	30	26	86,6%
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	90	48	53,3%	30	17	56,6%
Europol	90	37	41,1%	30	22	73,3%
Interpol	90	30	33,3%	30	6	20%
EUROJUST	90	38	42,2%	30	8	26,6%
Europejska Sieć Sądowa	90	22	24,4%	30	0	0%
Urzędy Skarbowe	90	79	87,7%	30	29	96,6%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Uzyskane odpowiedzi dotyczące występującej współpracy wewnątrzkrajowej oraz międzynarodowej organów ścigania w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w których występują rozbudowane siatki kontaktów przestępczych wykraczających poza granice jednego państwa, wskazują na najczęstszą współpracę z jednostkami organizacyjnymi Policji, zarządami Centralnego Biura Śledczego Policji, Strażą Graniczną, Sądami powszechnymi, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej oraz Urzędami Skarbowymi. W ocenie funkcjonariuszy Straży Granicznej wysoki poziom współpracy z

zagranicznym organem ścigania występuje z niemiecką Policją, Europolem i prokuraturą krajów związkowych. Pogląd ten częściowo jest potwierdzany również przez respondentów z jednostek prokuratury powszechnej, której poziom kształtuje się w granicach 41-53%.

Tabela 35. Ocena częstotliwości występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej

Podmioty	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	88	0%	0%	0%	18%	82%	0%	0%	100%	4,8
Centralne Biuro Śledcze Policji	85	0%	0%	0%	22%	78%	0%	0%	100%	4,8
Straż Graniczna	79	0%	0%	14%	30%	56%	0%	0%	86%	4,4
Sądy powszechne	90	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	72	0%	0%	29%	50%	21%	0%	0%	71%	3,9
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	77	0%	10%	44%	29%	17%	0%	10%	45%	3,5
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	39	0%	36%	41%	23%	0%	0%	36%	23%	2,9
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	48	0%	17%	38%	46%	0%	0%	17%	46%	3,3
Europol	37	51%	32%	16%	0%	0%	0%	84%	0%	1,6
Interpol	30	43%	47%	10%	0%	0%	0%	90%	0%	1,7
EUROJUST	38	29%	50%	21%	0%	0%	0%	79%	0%	1,9
Europejska Sieć Sądowa	22	55%	32%	14%	0%	0%	0%	86%	0%	1,6
Urzędy Skarbowe	79	0%	10%	18%	46%	27%	0%	10%	72%	3,9

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Udzielone odpowiedzi przez prokuratorów w zakresie częstotliwości występowania współpracy (w tym także przyjmującej formę prowadzonego nadzoru nad postępowaniem, zlecenia czynności do wykonania, powierzenia w całości do prowadzeni dla innego organu ścigania) w związku z występowaniem przestępczości zorganizowanej, wskazały że najczęściej występuje ona z sądami powszechnymi, Policją, Centralnym Biurem Śledczym Policji i Strażą Graniczną. Średnia arytmetyczna oceny w tych przypadkach wyniosła ponad 4,0. Ocenę przydatności w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej przedstawiono w tabeli numer 36.

Tabela 36. Ocena skali przydatności wybranych podmiotów w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w związku z prowadzonymi postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej

Podmioty	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	88	0%	0%	5%	28%	67%	0%	0%	95%	4,6
Centralne Biuro Śledcze Policji	85	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Straż Graniczna	79	0%	0%	10%	30%	59%	0%	0%	90%	4,5
Sądy powszechne	90	0%	0%	11%	63%	26%	0%	0%	89%	4,1
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	72	0%	0%	26%	50%	24%	0%	0%	74%	4,0
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	77	0%	5%	23%	44%	27%	0%	5%	71%	3,9
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	39	0%	10%	54%	15%	21%	0%	10%	36%	3,5
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	48	0%	6%	56%	23%	15%	0%	6%	38%	3,5
Europol	37	0%	14%	46%	30%	11%	0%	14%	41%	3,4

Interpol	30	13%	37%	40%	10%	0%	0%	50%	10%	2,5
EUROJUST	38	0%	13%	42%	24%	18%	3%	13%	42%	3,5
Europejska Sieć Sądowa	22	0%	0%	50%	36%	9%	5%	0%	45%	3,6
Urzędy Skarbowe	79	0%	0%	8%	43%	49%	0%	0%	92%	4,4

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Zestawiając uzyskane wyniki skali częstotliwości występowania oraz przydatności najwyżej ocenianymi przez prokuratorów były podmioty takie jak: Centralne Biuro Śledcze, jednostki organizacyjne Policji, Straż Graniczna oraz sądy powszechne. Z nieco niższym wynikiem wśród docenianych znalazły się: Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowa Administracja Skarbowa i Służba Celno-Skarbowa, a także Urzędy Skarbowe. Wszystkie one na podstawie wyliczeń średniej arytmetycznej ocen uzyskały status atrybutu maksymalnego wykorzystania. Choć w przypadku niektórych z nich, w pytaniach otwartych dotyczących propozycji zmian, respondenci zwrócili uwagę na trudności przy współpracy tj. „brak albo ograniczona do minimum współpraca Krajowej Administracji Skarbowej". Mimo tego jednak grupa prokuratorów oceniła w/w podmiot pozytywnie.

O udzielenie opinii w tym samym zakresie zwrócono się do funkcjonariuszy Straży Granicznej, których odpowiedzi zawarto w tabelach numer 37 i 38.

Tabela 37. Ocena częstotliwości występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej

Podmioty	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	29	0%	0%	14%	31%	55%	0%	0%	86%	4,4
Centralne Biuro Śledcze Policji	25	0%	0%	4%	20%	76%	0%	0%	96%	4,7
Prokuratura powszechna	30	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0

Sądy powszechne	19	0%	21%	47%	32%	0%	0%	21%	32%	3,1
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	14	50%	29%	14%	7%	0%	0%	79%	7%	1,8
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	23	0%	0%	35%	48%	17%	0%	0%	65%	3,8
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	26	0%	27%	50%	23%	0%	0%	27%	23%	3,0
Staatsan-waltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	17	35%	47%	18%	0%	0%	0%	82%	0%	1,8
Europol	22	0%	0%	5%	32%	64%	0%	0%	95%	4,6
Interpol	6	67%	33%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,3
EUROJUST	8	63%	38%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,4
Europejska Sieć Sądowa	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,0
Urzędy Skarbowe	29	0%	0%	0%	17%	83%	0%	0%	100%	4,8

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Uzyskane opinie funkcjonariuszy Straży Granicznej odnoszące się do częstotliwości podejmowanych wspólnych działań wykazały, iż najczęściej na poziomie krajowym nawiązywana jest z prokuraturą powszechną, Urzędami Skarbowymi, Centralnym Biurem Śledczym Policji oraz Policją. Natomiast na szczeblu międzynarodowym współpraca ta występuje z Europolem. Opinia ta również potwierdziła wysoki udział tej instytucji w szkolenia specjalistyczne funkcjonariuszy SG. Występująca często współpraca miała również pozytywny wpływ na ocenę przydatności tych organów w przeciwdziałaniu zjawiska przestępczości zorganizowanej. Szczegółowe zestawienie udzielonych odpowiedzi zawarto w tabeli numer 38.

Tabela 38. Ocena skali przydatności wybranych podmiotów w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej

Podmioty	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	29	0%	0%	10%	24%	66%	0%	0%	90%	4,6
Centralne Biuro Śledcze Policji	25	0%	0%	0%	12%	88%	0%	0%	100%	4,9
Prokuratura powszechna	30	0%	0%	0%	13%	87%	0%	0%	100%	4,9
Sądy powszechne	19	0%	0%	21%	53%	26%	0%	0%	79%	4,1
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	14	0%	21%	64%	14%	0%	0%	21%	14%	2,9
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	23	0%	0%	13%	61%	26%	0%	0%	87%	4,1
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	26	0%	0%	23%	69%	8%	0%	0%	77%	3,8
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	17	0%	24%	35%	29%	0%	12%	24%	29%	3,1
Europol	22	0%	0%	9%	27%	64%	0%	0%	91%	4,5
Interpol	6	17%	50%	33%	0%	0%	0%	67%	0%	2,2
EUROJUST	8	0%	25%	75%	0%	0%	0%	25%	0%	2,8
Europejska Sieć Sądowa	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0,0
Urzędy Skarbowe	29	0%	0%	0%	17%	83%	0%	0%	100%	4,8

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

W opinii funkcjonariuszy Straży Granicznej najwyżej oceniana była współpraca instytucjami i podmiotami jak: Policja, Centralne Biuro Śledcze Policji, Prokuratura powszechna, Urzędy Skarbowe, Europol, Krajowa Administracja Skarbowa i Służba Celno-Skarbowa. Na podstawie uzyskanej średniej arytmetycznej dla częstotliwości i przydatności tych podmiotów został im przypisany atrybut maksymalnej wydajności. Interesujący fakt stwierdzono w przypadku pozostałych instytucji, których zakres kompetencji obejmuje przede wszystkim obszar przestępczości zorganizowanej tj. Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, dla której na podstawie uzyskanej średniej arytmetycznej opinii respondentów przypisano atrybut przeciętności. Wynik ten można tłumaczyć prowadzeniem przez ABW samodzielnie spraw oraz znacząco odmienną specyfiką służby od pozostałych, dlatego też kierunkami podejmowanymi przez tą służbę współpracy będą inne organy ścigania mające bezpośrednio w kompetencji zwalczanie przestępczości zorganizowanej i zapewnianie bezpieczeństwa państwa. Identyczną, przeciętną ocenę uzyskała prokuratura Krajów Związkowych. Instytucjami, którym został przyporządkowany atrybut niezdatności był EUROJUST. Determinantem przy jej ocenie była niska częstotliwość występowania współpracy. Jednak biorąc pod uwagę przynależność respondentów do poszczególnych komórek należałoby skupić badania wyłącznie na funkcjonariuszach realizujących czynności procesowe w ramach prowadzonego postępowania przygotowawczego, w którym istniałaby możliwość wystąpienia w/w instytucji przy okazji zwrócenia się z wnioskiem o realizację czynności/udzielenie informacji.

W ocenie respondentów większość występujących instytucji oraz podejmowanej współpracy z nimi w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną została oceniona pozytywnie (określając dla nich atrybut maksymalnej wydajności). Na szczycie uplasowała się prokuratura oraz Centralne Biuro Śledcze, co jest zrozumiałe ze względu na specyfikę oraz powołanie przede wszystkim do prowadzenia postępowań przygotowawczych o znacznym stopniu złożoności pod względem przedmiotowym i podmiotowym oraz spraw związanych z przestępczością o charakterze zorganizowanym. Wysoką rolę przypisano również sądom powszechnym, które w rzeczywistości są jedyną instytucją decyzyjną o stosowaniu najsurowszych środków izolacyjnych oraz wymiarze kary dla oskarżonego. Wysokie miejsce zajmuje także Policja oraz Straż Graniczna, które posiadają bardzo szeroki zakres kompetencji i nakładanych obowiązków. Mimo tego jednak są w stanie realizować sprawy, prowadzić postępowania o przedmiotowej specyfice na dostatecznie wysokim poziomie skuteczności.

Przedstawiony aspekt ilustruje opinia funkcjonariuszy Policji odnosząca się do zakresu występującej współpracy zagranicznej.

[funkcjonariusz „EKSPERT 2”] O skuteczności organów można mówić jedynie w kontekście największej styczności funkcjonariuszy Policji z organami/instytucjami zwalczającymi przestępczość zorganizowaną. I tak najczęstszy kontakt Policja prowadzi z Prokuraturą, Sadami, CBŚP, Strażą Graniczną, Bankami, Urzędami Skarbowymi, UKS, a w dalszej części z GIIF, NIK czy też Eurojust. Mając na uwadze transgraniczny aspekt przestępczości zorganizowanej nie można zapomnieć – oprócz standardowej wymiany informacji kryminalnych w ramach Europolu lub Interpolu – o ważnej roli Policyjno-Celnych Centrach Współpracy (Police and Customs Cooperation Center – PCCC), które mają w Polsce wspólnie przyjętą nazwę Centrum Współpracy Przygranicznej (CWP). W Unii Europejskiej funkcjonuje 60 PCCC, których celem jest bezpośrednia współpraca służb policyjnych, celnych i granicznych, zwłaszcza w ramach przygranicznej wymiany informacji. W Polsce funkcjonuje 6 PCCC, które m.in. również w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej na terenach przygranicznych zajmują się codzienną, całodobową wymianą informacji, pośredniczą w przekazywaniu informacji - w sprawach pilnych, dotyczących zagrożenia życia i ratowania zdrowia - pomiędzy jednostkami policji, także tych państw spoza strefy przygranicznej; organizacją roboczych spotkań operacyjnych pomiędzy funkcjonariuszami krajów sąsiadujących; monitorowaniem pościgów oraz operacji transgranicznych realizowanych w strefach przygranicznych; koordynacją działań związanych z prowadzeniem poszukiwań osób i rzeczy; koordynacją działań w zakresie lokalizacji skradzionych pojazdów wyposażonych w GPS; udzielaniem pomocy w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy właściwymi organami ścigania terenów przygranicznych krajów sąsiadujących[618].

Przytoczona wypowiedź dopełnia obraz występujących związków partnerskich, współpracy wybranych organów ścigania, koniecznych do skutecznego realizowania zadań dla których zostały powołane, a które realizowane są z wyższą skutecznością w ramach podejmowanych wspólnych działań.

Część czwarta ankiety (Aspekt IV) skupiała się na elementach taktyki i techniki przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej. Podobnie jak w poprzednich częściach zwrócono się do respondentów o udzielenie odpowiedzi dotyczącej bezpośredniej styczności z instytucjami polskiego procesu karnego, a następnie o ocenę częstotliwości stosowania oraz przydatności. Na tej podstawie wyliczono dla każdej z cech średnią arytmetyczną, którą zestawiono w matrycy przypisując określony atrybut. Przedstawione poniżej tabele numer 39, 40, 41, 42 i 43 prezentują zgromadzony materiał badawczy, który został poddany szczegółowej analizie.

[618] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 2”.

Tabela 39. Ocena występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej oraz jednostki Straży Granicznej

Wybrane instytucje prawa karnego wykorzystywane w RP do zwalczania PZ o zasięgu międzynarodowym	**Prokuratura**			**Straż Graniczna**		
	N =	**Bezpośrednia styczność**	**Udział [%]**	**N =**	**Bezpośrednia styczność**	**Udział [%]**
Zeznania świadków	90	90	100%	30	29	96,6%
Świadek incognito	90	11	12,2%	30	0	0%
Wyjaśnienie podejrzanego	90	90	100%	30	28	93,3%
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	90	74	82,2%	30	16	53,3%
Świadek koronny	90	9	10%	30	0	0%
Zabezpieczenie majątkowe	90	90	100%	30	25	83,3%
Przeszukanie	90	87	96,6%	30	28	93,3%
Tymczasowe aresztowanie	90	90	100%	30	30	100%
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej	90	90	100%	30	25	83,3%
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	90	58	64,4%	30	30	100%
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	90	88	97,7%	30	18	60%
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	90	90	100%	30	30	100%
Analiza kryminalna	90	77	85,5%	30	10	33,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Wśród grupy respondentów z jednostek prokuratury powszechnej, z którymi mieli styczność, zostały zaznaczone wszystkie z wymienionych instytucji procesu karego, których próg w większości przypadków sięgał ponad 50%. Jedynie w przypadku instytucji świadka koronnego oraz świadka incognito wartości dla bezpośredniej styczności wynosiły od 10 do 12% uczestników. Istotne z punktu widzenia strategicznego zwalczania przestępczości zorganizowanej jest wysoki wskaźnik nadzwyczajnego złagodzenia kary tzw. małego świadka koronnego. Przepis ten został stworzony jako alternatywa instytucji świadka koronnego w przypadkach mniej ekspansywnych grup. W obydwu przypadkach celem instytucji jest rozbicie

solidarności wewnątrz organizacji przestępczej w zamian za niższy wymiar kary. Wysokie współczynniki dla pozostałych instrumentów jak zabezpieczenie majątkowe połączone z informacjami z rejestrów państwowych może świadczyć o realizacji strategii zmierzającej do identyfikacji składników mienia sprawców oraz ich konfiskaty. Niemniej dla wysnucia takiego wniosku konieczne było przeanalizowanie wyników dotyczących częstotliwości oraz skali przydatności wybranych instrumentów, które zawarto w tabeli numer 40 i 41.

Tabela 40. Ocena częstotliwości występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej

Instytucja prawnokarna	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Zeznania świadków	90	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Świadek incognito	11	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,0
Wyjaśnienie podejrzanego	90	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	74	0%	0%	23%	45%	32%	0%	0%	77%	4,1
Świadek koronny	9	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	1,0
Zabezpieczenie majątkowe	90	0%	0%	16%	60%	24%	0%	0%	84%	4,1
Przeszukanie	90	0%	0%	0%	23%	77%	0%	0%	100%	4,8
Tymczasowe aresztowanie	90	0%	0%	29%	58%	13%	0%	0%	71%	3,8
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej	90	0%	7%	26%	38%	30%	0%	7%	68%	3,9
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	58	3%	19%	38%	33%	7%	0%	22%	40%	3,2

Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	88	0%	0%	16%	49%	35%	0%	0%	84%	4,2
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	90	0%	10%	23%	53%	13%	0%	10%	67%	3,7
Analiza kryminalna	77	1%	12%	31%	51%	5%	0%	13%	56%	3,5

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Uzyskany wynik dla częstotliwości wykorzystania wybranych instytucji prawa karnego (w tym narzędzi zwalczania przestępczości) tylko w dwóch przypadkach osiągnął pułap średniej arytmetycznej poniżej 3,0. Był to świadek incognito oraz świadek koronny. Wynika to przede wszystkim z charakteru tych instytucji prawnych oraz konieczności spełnienia szeregu warunków do ich zastosowania. Dopełnieniem była ocena przydatności przedstawiona w tabeli numer 41.

Tabela 41. Ocena skali przydatności wybranych instytucji prawnokarnych w prowadzonych postępowaniach w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej

Instytucja prawnokarna	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Zeznania świadków	90	0%	0%	10%	74%	16%	0%	0%	90%	4,1
Świadek incognito	11	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	3,0
Wyjaśnienie podejrzanego	90	0%	0%	12%	23%	64%	0%	0%	88%	4,5
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	74	0%	0%	12%	66%	22%	0%	0%	88%	4,1
Świadek koronny	9	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Zabezpieczenie majątkowe	90	0%	0%	0%	62%	38%	0%	0%	100%	4,4
Przeszukanie	90	0%	0%	0%	90%	10%	0%	0%	100%	4,1
Tymczasowe aresztowanie	90	0%	0%	4%	43%	51%	1%	0%	94%	4,5

Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej	90	0%	22%	41%	24%	12%	0%	22%	37%	3,3
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	58	0%	14%	60%	21%	5%	0%	14%	26%	3,2
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	88	0%	0%	8%	43%	49%	0%	0%	92%	4,4
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	90	0%	0%	27%	53%	19%	1%	0%	72%	3,9
Analiza kryminalna	77	0%	0%	16%	57%	27%	0%	0%	84%	4,1

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Ocena badanych z jednostek prokuratury powszechnej podkreśla wysoką rolę prawnokarnych instytucji będących jednocześnie najczęściej wykorzystywanymi w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Znaczącą rolę w ocenie respondentów zajmują przede wszystkim instrumenty procesowe tzn. mogące być bezpośrednio po przeprowadzeniu czynności wykorzystanymi jako materiał dowodowy w postępowaniu, albo instrumentach prowadzących do zgromadzenia śladów i dowodów rzeczowych o takim znaczeniu. Najwyżej ocenianym instrumentem w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, mimo sporadycznego wykorzystania była instytucja świadka koronnego, której istotą jest przeznaczenie do złamania zasad milczenia w najniebezpieczniejszych formach przestępczości zorganizowanej. Kolejnymi ważnymi instytucjami prawa karnego były wyjaśnienia podejrzanego, środek izolacyjny tymczasowego aresztowania, zabezpieczenie majątkowe czy informacje z rejestrów skazanych (szczególnie istotny przy orzekaniu powrotu do przestępstwa - recydywy).

Oceny badanego obszaru w przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej, będące nieco odmiennymi od prezentowanej perspektywy prokuratorów, przedstawiono w tabelach numer 42 i 43. Pogląd ten jest uzależniony w dużej mierze z zakresu obowiązków, a tym samym indywidualnej ocenie wybranych instrumentów.

Tabela 42. Ocena częstotliwości występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki Straży Granicznej

Instytucja prawnokarna	**N =**	**[1] Bardzo rzadko**	**[2] Rzadko**	**[3] Umiarkowanie**	**[4] Często**	**[5] Bardzo często**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo rzadko lub**	**[4,5] Bardzo często lub**	**Średnia arytm.**
Zeznania świadków	29	0%	0%	3%	31%	66%	0%	0%	97%	4,6
Świadek incognito	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-
Wyjaśnienie podejrzanego	28	0%	18%	29%	43%	11%	0%	18%	54%	3,5
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	16	0%	6%	31%	50%	13%	0%	6%	63%	3,7
Świadek koronny	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-
Zabezpieczenie majątkowe	25	0%	4%	8%	32%	56%	0%	4%	88%	4,4
Przeszukanie	28	0%	4%	39%	29%	29%	0%	4%	57%	3,8
Tymczasowe aresztowanie	30	0%	0%	17%	70%	13%	0%	0%	83%	4,0
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej,	25	0%	4%	28%	40%	28%	0%	4%	68%	3,9
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	30	0%	0%	0%	27%	73%	0%	0%	100%	4,7
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	18	0%	0%	83%	17%	0%	0%	0%	17%	3,2
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	30	0%	0%	0%	87%	13%	0%	0%	100%	4,1
Analiza kryminalna	10	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	3,0

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Z powyższej tabeli wynika, iż funkcjonariusze Straży Granicznej za najczęściej stosowane narzędzie w wykonywaniu zadań służbowych wskazywali systemy ruchu granicznego. Wynika to przede wszystkim z tego, iż wewnętrzne systemy służb stanowią podstawowe narzędzie pracy i od sprawności ich wykorzystania zależne jest dalsze postępowanie w przypadku identyfikacji działań przestępczych. Na dalszych pozycjach najczęściej wykorzystywanych, spotykanych znalazły się: zeznania świadków, zabezpieczenie majątkowe, informacje z rejestrów państwowych (np. Rejestr Państwowy PESEL, Rejestr Dowodów Osobistych, Centralna Ewidencja Wydanych i Utraconych Dokumentów Podróży itp.) oraz tymczasowe aresztowanie. Pozostałe instrumenty osiągnęły średnią arytmetyczną występowania poniżej 4,0. W przypadku oceny przydatności wybranych instrumentów wyniki przedstawiono w tabeli numer 43.

Tabela 43. Ocena skali przydatności wybranych instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki Straży Granicznej

Instytucja prawnokarna	**N =**	**[1] Bardzo niska**	**[2] Niska**	**[3] Umiarkowana**	**[4] Wysoka**	**[5] Bardzo wysoka**	**Trudno powiedzieć**	**[1,2] Bardzo niska lub niska**	**[4,5] Bardzo wysoka lub**	**Średnia arytm.**
Zeznania świadków	29	0%	0%	17%	38%	45%	0%	0%	83%	4,3
Świadek incognito	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-
Wyjaśnienie podejrzanego	28	0%	0%	18%	57%	25%	0%	0%	82%	4,1
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	16	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Świadek koronny	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-
Zabezpieczenie majątkowe	25	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Przeszukanie	28	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0
Tymczasowe aresztowanie	30	0%	0%	13%	33%	53%	0%	0%	87%	4,4
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej	25	0%	0%	12%	80%	8%	0%	0%	88%	4,0

Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	30	0%	0%	23%	57%	20%	0%	0%	77%	4,0
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	18	0%	0%	28%	50%	22%	0%	0%	72%	3,9
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	30	0%	0%	0%	70%	30%	0%	0%	100%	4,3
Analiza kryminalna	10	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	5,0

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Opinia funkcjonariuszy Straży Granicznej względem przydatności wybranych instytucji w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej uplasowała na najwyższych pozycjach: instytucję tzw. małego świadka koronnego, zabezpieczenie majątkowe, przeszukanie oraz analizę kryminalną.

Zestawiając całość uzyskanych wyników dla najwyżej ocenianych instytucji procesu karnego można wyróżnić te, dla których częstotliwość stosowania i przydatność dla obu służb została oceniona według średniej arytmetycznej powyżej 4,0: zabezpieczenie majątkowe i zeznania świadka.

Pozostałe instytucje również wysoko oceniane, uplasowały się w obszarze atrybutu maksymalnego wykorzystania, a różnice w ocenie wynikały przede wszystkim z zakresu kompetencji respondentów. W przypadku badanych zajmujących się gromadzeniem materiału dowodowego poprzez realizację czynności procesowych na potrzeby karnego postępowania sądowego, wyżej doceniane były instytucje prawne, które umożliwiały bezpośrednie wykorzystanie w aktach głównych postępowania.

Za najrzadziej stosowaną instytucję respondenci wskazali przepisy stosowane dla „świadka koronnego" oraz „świadka incognito". Z instytucjami tymi nie mieli styczności w ogóle funkcjonariusze Straży Granicznej. Jednak rola w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w przypadku zastosowania świadka koronnego była określana na bardzo wysoką (5,0)[619].

W przypadku przeszukania, które w sposób bezpośredni umożliwia zabezpieczenie materiału dowodowego, rola oraz częstotliwość stosowania została oceniana na wysokim

[619] Negatywną przesłanką dla oceny respondentów instytucji świadka koronnego jako istotnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej jest niska liczba osób, które spotkały się bezpośrednio z zastosowaniem przepisów o świadku koronnym. Jednak wynik uzyskany od tego wąskiego grona respondentów wskazuje, iż jest to narzędzie stworzone do zwalczania najgroźniejszych przejawów przestępczości zorganizowanej, wobec której konieczna jest ochrona tożsamości osoby podejmującej współpracę z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości.

poziomie[620]. Różnice w ocenie respondentów wynikają przede wszystkim z praktycznego doświadczenia w realizacji tego rodzaju czynności. Dla funkcjonariuszy Straży Granicznej czynność przeszukania stanowi jedną z podstawowych metod zabezpieczenia przedmiotów, których posiadanie jest zabronione przez prawo bądź służących do popełnienia czynu zabronionego.

Ze względu na skale wykorzystania czynności przeszukania do gromadzenia materiału dowodowego przez uprawnione do tego organy ścigania RP, w większości przypadków, udział prokuratora ogranicza się do wydania postanowienia o przeszukaniu i nadzorze realizacji czynności. Postanowienie to przekazywane jest dla funkcjonariusza odpowiedzialnego za prowadzenie postępowania przygotowawczego (w przypadku dochodzeń lub śledztw powierzonych przez prokuraturę w całości lub do prowadzenia dla określonego organu) bądź odpowiedzialnego za realizację określonych czynności (w przypadku śledztwa, w których prowadzącym jest prokurator). Dlatego też postrzeganie tych samych instytucji przez grupy respondentów jest nieco odmienne, ale zazwyczaj kwalifikowane tym samym priorytetem ważniejszym w procesie karnym.

Biorąc pod uwagę dynamikę zmian oraz wysoki stopień adaptacji przestępczości zorganizowanej do panujących warunków, w których przyszło jej funkcjonować, arkusz ankiet zdecydowano się wzbogacić o element odnoszący się do wskazania priorytetów dla taktyki i techniki zwalczania nowoczesnych form przestępczości zorganizowanej. Na potrzeby tej części zastosowano pięciostopniową skalę priorytetów. Skala umożliwiała wskazanie od najważniejszego do najmniej ważnego elementu taktyki koniecznej do podjęcia na przyszłość. Ze względu na zawarcie zasugerowanych elementów taktyki zakres możliwości udzielania odpowiedzi respondentom rozszerzono o możliwość dodania własnych cechy i przypisaniu jej ważności z przesunięciem skali o kolejne punkty. Pojawiające się jednak propozycje były jednostkowe, stąd nie można było ich uwzględnić przy całości analizy zgromadzonych wyników[621]. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi z przypisanymi wartościami „1" dla cech najważniejszych, zaś „5" i wyżej dla cech mniej ważnych, obliczono średnią arytmetyczną i określono medianę. Przy pomocy wyliczonych w ten sposób wartości określono priorytety w taktyce i technice przeciwdziała międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, które w ocenie respondentów decydują o skuteczności podejmowanych przez organy ścigania działań (patrz Tabela 44 poniżej).

[620] Średnia arytmetyczna 4,8 dla częstotliwości stosowania i średnia arytmetyczna 4,1 przydatności w zwalczaniu – prokuratura; średnia arytmetyczna 3,8 dla częstotliwości stosowania i średnia arytmetyczna 5,0 dla przydatności w zwalczaniu – Straż Graniczna.

[621] Jako jeden z priorytetów na przyszłość wskazanych przez respondentów z grupy funkcjonariuszy Straży Granicznej było ujednolicenie stawek podatku VAT oraz obniżenie opłat związanych z towarami wysokopodatkowymi. Podjęcie tego rodzaju zabiegu miałoby na celu spadek opłacalności przemytu i produkcji towarów, których cena sprzedaż jest zależna wysokości objętych nim podatków.

Tabela 44. Ocena priorytetów w taktyce i technice zwalczania nowoczesnych form przestępczości międzynarodowej o charakterze zorganizowanym występującej na obszarze Rzeczypospolitej Polski wg prokuratorów oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej

Sposoby walki z przestępczością	**Prokuratura**			**Straż Graniczna**		
	N =	**Mediana**	**Średnia arytm.**	**N =**	**Mediana**	**Średnia arytm.**
Praca operacyjno-rozpoznawcza ukierunkowana na identyfikację tworzących się i już istniejących zorganizowanych grup przestępczych oraz popełnianych w związku z tym przestępstw	90	3	2.61	30	3	3
Długotrwałe izolacyjne środki zapobiegawcze w stosunku do członków zorganizowanych grup, związków przestępczych	90	4	4.17	30	4	3.66
Złamanie zasady milczenia u członków zorganizowanych grup, związków przestępczych	90	3	2.81	30	3	3.33
Identyfikacji i pozbawienie mienia, majątku sprawców przestępstw (np. konfiskata rozszerzona)	90	2	2.12	30	1	1.33
Współpraca międzynarodowa w przeciwdziałaniu z przestępczością zorganizowaną	90	3	3.27	30	4	3.66

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Zaprezentowane powyżej wyniki przedstawiają, iż najważniejszym elementem taktyki i techniki przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej mają być działania zmierzające do identyfikacji składników majątkowych sprawców przestępstw oraz skuteczne ich pozbawienie. Element ten stanowi kontynuację obranej do tej pory strategii, na co wskazują wyniki udzielonych odpowiedzi przez respondentów dotyczące stosowania zabezpieczenia majątkowego przez jednostki prokuratury powszechnej oraz Straży Granicznej. Uzyskane wysokie wartości ocen dla częstotliwości występowania oraz przydatności w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej obrazują tabele nr 38 i 39 (dot. oceny przez prokuratorów – średnia arytmetyczna 4,25) oraz 40 i 41 (dot. oceny przez funkcjonariuszy Straży Granicznej – średnia arytmetyczna 4,7). Utrzymujący się trend podkreślają także udzielone opinie w pytaniach otwartych, które podkreślają konieczność zmian w procedurze zabezpieczeń mienia należącego do podejrzanych oraz ich bliskich, a także skuteczności

odzyskiwania mienia pochodzącego z przestępczej działalności. Uzasadnienie wykorzystania tego elementu w strategii zostało ugruntowane już pod koniec XX wieku we Włoszech po wprowadzeniu konfiskaty[622]. Wprowadzone rozwiązanie uznawane jest za przełomowy moment w walce z organizacjami mafijnymi, który podcina fundamenty dalszego funkcjonowania tego typu przestępczości.

Kolejnym elementem mającym służyć w walce z przestępczością zorganizowaną o charakterze międzynarodowym jest niejawna praca operacyjna funkcjonariuszy organów ścigania. Podejmowanie działań w tym obszarze pozwala na ominięcie, przełamanie bez wiedzy poszczególnych członków zasady hermetyczności środowiska przestępczego. Następnym ze wskazywanych priorytetów branych pod uwagę przez respondentów było wykorzystanie prawnokarnych instrumentów służących do zburzenia solidarności wśród członków organizacji przestępczych (przełamania zasady milczenia). Następnym elementem taktyki wskazywana jest współpraca międzynarodowa organów ścigania. Aktywność w tym obszarze umożliwia podejmowanie czynności zmierzających do ustalenia tożsamości kolejnych sprawców związanych już ze zidentyfikowanymi członkami zorganizowanych grup przestępczych. Ostatnim elementem strategii zwalczania wskazane zostało przełamanie zasad solidarności oraz zabezpieczenia niezakłóconego gromadzenia materiału dowodowego poprzez stosowanie długoterminowych izolacyjnych środków zapobiegawczych, które przyjmują postać tymczasowego aresztu. Mimo tego jednak oceniania wartość częstotliwości występowania w sprawach i postępowaniach przygotowawczych w stosunku do skali przydatności oceniana była w przedziale 4,12-4,2 średniej arytmetycznej, co pokazuje, że w dalszym ciągu tymczasowy areszt stanowi jedno z podstawowych instrumentów wykorzystywanych przez organy ścigania w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Biorąc pod uwagę całość uzyskanych wyników można stwierdzić, iż za najbardziej priorytetowe działania przez przedstawicieli organów ścigania jest dążenie do identyfikacji oraz odzyskanie utraconego na skutek przestępstwa mienia, a także zabezpieczenie majątku sprawcy bądź powiązanych z nim osób, który może pochodzić z przestępczej działalności. Swoje spostrzeżenie względem konieczności modyfikacji istniejących narzędzi przedstawił w wypowiedzi przedstawiciel Policji:

[funkcjonariusz „EKSPERT 4”] Nie bez znaczenia dla ograniczenia przestępczości zorganizowanej ma również fakt, wprowadzenia przez Państwo stosownych narzędzi o

[622] M. Jacquemet, *Credubulity in court. Communicative practices in the Camorra trials,* Cambridge 1996, s. 46-47.

charakterze kontrolnym i nadzorczym pozwalającym na skuteczną blokadę niepożądanych działań przestępczych […][623].

Na koniec ankiety zwrócono się do respondentów z pytaniem otwartym, aby na podstawie posiadanej wiedzy praktycznej oraz doświadczenia wskazali ewentualne propozycje zmian dla porządku prawnego bądź stosowanej praktyki prowadzenia spraw lub postępowań karnych, które należałoby wprowadzić, aby uczynić je skuteczniejszymi w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej o zasięgu międzynarodowym (a których obecnie stosowanie jest utrudnione, skomplikowane, czy wręcz niemożliwe). Uzyskane odpowiedzi zostały poddane analizie ze względu na obszary, elementy taktyki i techniki zwalczania przestępczości zorganizowanej o charakterze międzynarodowym, do których się odnosiły. Tym samym wskazane przez respondentów propozycje zmian odnosiły się do: funkcjonowania instytucji, organów i podmiotów mających wpływ na skuteczność przeciwdziałania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, prowadzonych czynności w ramach pracy operacyjnej, procedury karnej i porządku prawnego i współpracy międzynarodowej.

Przy analizie odpowiedzi brano pod uwagę jedynie te, które występowały najczęściej, ze względu na uzyskanie w ten sposób obszernego materiału.

Wśród prokuratorów propozycje zmian w zakresie funkcjonowania instytucji oraz podmiotów występujących w postępowaniach związanych z przestępczością zorganizowaną o charakterze międzynarodowym odnosiły się do szybszego wydawania postanowień przez sądy o zwolnieniu z tajemnicy bankowej, a później przekazywania przez podmiot zobowiązany (banki) do wydania danych objętych tajemnicą bankową. Za alternatywę rozwiązania tego problemu wskazane zostało przyznanie uprawnień do dostępu do baz danych związanych z rachunkiem bankowym (tajemnica bankowa bez zgody sądu), bądź stworzenie wspólnych dla organów ścigania systemów informatycznych (w które raz uzyskana informacja o rachunku bankowym byłaby rejestrowana do systemu – skutkiem czego wyeliminowałoby to sytuacje wielokrotnego zwalniania z tajemnicy bankowej tego samego numeru rachunku, którym sprawca posłużył się do wielu przestępstw, a względem którego prowadzą postępowania odmiennie terytorialnie jednostki organizacyjne lub inne organy ścigania przez wzgląd na miejsce ujawnienia skutku przestępstwa – na początkowych etapach prowadzenia sprawy tj. do czasu ustalenia sprawcy).

Wskazywany postulat posiada swoje uzasadnienie w czasochłonnej procedurze uzyskiwania dostępu do danych bankowych. Wynika to z konieczności każdorazowego

[623] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 4” w dniu 2 grudnia 2020 roku.

zwracania się prokuratury z wnioskiem do sądu o zwolnienie z tajemnicy bankowej w ściśle określonym zakresie dla określonego postępowania. Zaś przy uzyskanej odpowiedzi oraz ujawnianych kolejnych powiązaniach z rachunkami bankowymi rodzi to konieczność ponownego przesyłania akt głównych postępowania z nowym wnioskiem do sądu celem rozpatrzenia zasadności zwolnienia z tajemnicy bankowej. Tym samym ma to znaczący wpływ na wydłużony czas trwania postępowania przygotowawczego.

Dodatkową sugestię zmian zaproponowali funkcjonariusze Straży Granicznej, którzy wskazali na konieczność przypisania określonego katalogu przestępstw dla konkretnych służb lub ograniczenie ich liczebności. Motywacją do tego rodzaju zmian miała być intensyfikacja współpracy działań, poprzez wyeliminowanie sporów kompetencyjnych w zakresie pomyślnie zrealizowanych akcji tj. przejmowania spraw przez organ wyższy lub służby specjalne, po odnotowanym znaczącym sukcesie służb podstawowych, której podłożem jest rywalizacja o wyniki.

Kolejną propozycją dla usprawnienia przeciwdziałania przestępczości jest rozszerzenie oraz uproszczenie procedury wykorzystania instrumentów umożliwiających ustalenie składników majątku podejrzanego oraz zajęcie mienia pochodzącego z przestępstwa z rozszerzeniem na członków rodziny oraz znajomych. Wskazywanymi przez respondentów rozwiązaniami są uproszczone przepisy, a dla działalności gospodarczej ułatwione i ugruntowane prawnie tworzenie przymusowych zarządów w nieruchomościach.

W opiniach pojawiły się również dość zaskakujące propozycje dotyczące przepadku zabezpieczonego mienia sprawców na poczet formacji, która je zatrzymała oraz pokrzywdzonych działalnością przestępczą. Ponadto zobowiązanie do przymusowej pracy dla sprawców do czasu całkowitego naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem. Tego rodzaju rozwiązanie uważane jest jako demotywujące do wejścia na „ścieżkę przestępstw", z drugiej zaś stanowiłoby jedyne i skuteczne narzędzie do naprawienia powstałej szkody w przypadku wykazywania przez sprawcę posiadania braku jakiegokolwiek mienia.

W obszarze pracy operacyjnej respondenci z jednostek prokuratury wskazywali na konieczność rozszerzenia nadzoru oraz dostępu do uzyskanych informacji niejawnych przez prokuratorów z jednoczesnym uproszczeniem, odformalizowaniem przeniesienia wyników tej pracy do postępowania przygotowawczego.

Jedną z istotnych dla obszaru pracy operacyjnej zmian była sugestia stworzenia kodeksu pracy operacyjnej lub innego aktu prawnego (w części jawnego lub jawnego w całości). Wydaje się to być uzasadnione z procesowego punktu widzenia, niemniej jednak w ocenie funkcjonariuszy służb zajmujących się realizacją czynności operacyjnych, zniesienie klauzuli

tajności dla dostępu dla przepisów regulujących pracę operacyjną miałoby wpływ na spadek jej skuteczności.

Inne postulaty zmian odnosiły się do zmniejszenia biurokracji, uproszczenia przepisów w zakresie współpracy z osobowymi źródłami informacji oraz ograniczenia dokumentacji związanych z wykorzystaniem różnych metod wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych (kontrola operacyjna, zakup kontrolowany, przesyłka niejawnie nadzorowana, operacje specjalne). Ponadto proponowane jest zwiększenie wynagrodzenia dla funkcjonariuszy prowadzących (przywrócenie zlikwidowanego dodatku operacyjnego) oraz zwiększenie środków na funduszu „zero" (fundusz wypłat) przeznaczonych na wypłaty za przekazywane informacje przez osobowe źródło informacji. Dodatkowo w sprawach wyższej rangi zapewnienie ochrony dla osobowego źródła informacji będącego w bliskim związku z członkami zorganizowanych grup przestępczych.

Obszar współpracy międzynarodowej według respondentów wymaga drobnej modyfikacji. Z punktu widzenia prokuratorów zwracana jest uwaga przede wszystkim na problemy związane z długimi terminami realizacji Europejskich Nakazów Dochodzeniowych przez państwa wspólnoty, w tym Republikę Federalną Niemiec. Natomiast z perspektywy funkcjonariuszy Straży Granicznej istotne jest stworzenie procedur do podejmowania współpracy na szczeblu terytorialnym oraz szybszego algorytmu przekazywania informacji od służb partnerskich/zagranicznych. Propozycjami obydwu grup respondentów na usprawnienie współpracy międzynarodowej było uproszczenie procedur na podobieństwo wspólnych zespołów międzynarodowych poprzez utworzenie większej liczby dwustronnych jednostek na granicach państw.

Ocenę poziomu współpracy, a jednocześnie sugestię zmian ułatwiających, przyspieszających procedurę uzyskiwanych informacji w drodze współpracy międzynarodowej zawarli także badani funkcjonariusze Policji.

[funkcjonariusz „EKSPERT 7"] W kontekście zwalczania przestępczości (a w szczególności przestępczości zorganizowanej) współpraca międzynarodowa zarówno w jej aspekcie operacyjnym jak i pozaoperacyjnym jest efektywna. Instytucje takie jak Europol, Interpol oraz sieć oficerów łącznikowych zarówno polskich i zagranicznych skutecznie realizują swoje zadania w tym zakresie przy wykorzystaniu dostępnych instrumentów (noty Interpolu, ENA, Aplikacje EUROPOL'u - SIENA. EIS; SIS II)[624].

[funkcjonariusz „EKSPERT 8"] […] W przypadku przestępstw o charakterze zorganizowanym – na etapie ustalania ich struktury zorganizowania – zasadnym byłoby wypracowanie szybszej ścieżki współpracy pomiędzy jednostkami niższego rzędu a jednostkami organizacyjnymi na poziomie poszczególnych garnizonów. Często bowiem – ze

[624] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 7".

względu na trudności komunikacyjno-proceduralne – ścieżka współpracy krajowej ulega zbędnemu wydłużeniu[625].

W postulatach zmian związanych z procedurą karną znalazły się jedynie sugestie dotyczące ograniczenia formalizmu, uproszczenia procedury włączania materiału do akt sprawy bez konieczności przeprowadzenia dodatkowych czynności (wydawania postanowień, opracowywania wykazów, prowadzenia oględzin innych akt etc.). Dodatkowo propozycja zmian objęła powiązanie postępowań przygotowawczych z postępowaniem operacyjnym bez skomplikowanych form przekształcania materiału pracy niejawnej na materiał dowodowy do akt. Wymieniane postulaty przez respondentów (obydwu grup dla procedury karnej) sprowadzały się wyłącznie do uproszczenia procedur oraz ograniczenia biurokracji. Nie odnosiły się one do konieczności zmian istniejących już instrumentów prawnokarnych, które zostały uznane za wystarczające dla skutecznego przeciwdziałania zjawiskom przestępczości. Zaprezentowane sugestie uzupełniono opinią funkcjonariuszy Policji wyrażoną w trakcie przeprowadzonego wywiadu:

[funkcjonariusz „EKSPERT 2”] Wprawdzie kwestie międzynarodowej współpracy w sprawach karnych szczegółowo reguluje Dział IV Regulaminu Wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r.) niemniej w kontekście zwalczania przestępczości zorganizowanej przy wykorzystaniu aktualnie dostępnych narzędzi niebanalne znaczenie ma czas. Niestety ze względu na odrębne procedury karne u zagranicznych partnerów uzyskanie niezbędnych w spawie dowodów zazwyczaj jest czasochłonne. Z tego też względu priorytetem wydaje się usprawnienie wymiany informacji pomiędzy procesowymi organami ścigania bowiem o ile operacyjna wymiana informacji przebiega w sposób sprawny i szybki, o tyle wymogi proceduralne w innych krajach– mniej lub bardziej różniące się od rodzimych przepisów - skutecznie ograniczają możliwości sprawnego procedowania sprawy w jej aspekcie procesowym[626].

W przypadku zawartych w ankietach propozycji zmian pojawiły się jedynie nieliczne sugestie dotyczące zastosowania przepisów karnych umożliwiających modyfikację wymiaru kar na etapie wykonawczym i przy wyrokach łącznych – na rzecz stosowania dłuższych kar pozbawienia wolności i surowszych grzywien. Jedną z propozycji zaostrzenia było także wprowadzenie kar pozbawienia wolności bez warunkowego zwolnienia dla członków rozbudowanych strukturalnie zorganizowanych grup przestępczych (gdzie wyznacznikiem dla objęcia byłaby większa liczba członków).

[625] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 8” w dniu 17 listopada 2021 roku.
[626] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 2”.

6.5. Weryfikacja hipotez

Ostatnia część pracy została poświęcona weryfikacji wcześniej sformułowanych problemów oraz postawionych hipotez badawczych.

Odpowiedź na główny problem badawczy w postaci pytania: „które z prawnokarnych instrumentów współpracy międzynarodowej wykorzystywanych przez Policję, Straż Graniczną i Prokuraturę RP odgrywają największą rolę w walce z przestępczością zorganizowaną występującą na obszarze nadgranicznym?”, została zaprezentowana w postaci opracowanej tabeli, w której zostały umieszczone prawne instrumenty współpracy zagranicznej. W tabeli 45 został przedstawiony uzyskany w drodze badań materiał od funkcjonariuszy Straży Granicznej i prokuratury powszechnej, pełniących służbę w rejonie województwa dolnośląskiego. Z tym, iż w przypadku występujących różnic pomiędzy średnimi arytmetycznymi ocen grupy pograniczników z prokuratorami, brano pod uwagę wyższą wartość przy zakwalifikowaniu do poszczególnych atrybutów, natomiast opinię funkcjonariuszy Policji zawarto w formie wypowiedzi umiejscowionej w niniejszym rozdziale.

Tabela 45. Wyniki analizy sformułowanych ocen instrumentów współpracy międzynarodowej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i funkcjonariuszy prokuratury powszechnej osadzone w obszarach matrycy

Typ oceny	**Bardzo niska lub niska** przydatność/ważność	**Umiarkowana** przydatność/ważność	**Wysoka lub bardzo wysoka** przydatność/ważność
Bardzo rzadko lub rzadko występowanie, wykorzystanie	-Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych z zagranicy	- Grupa Zadaniowa Szefów Policji	-Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych za granicą -Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego
Umiarkowanie występowanie, wykorzystanie			- Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze
Często lub bardzo często występowanie, wykorzystanie			-Europejski Nakaz Aresztowania (ENA) -Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END) -Międzynarodowa pomoc prawna -Ekstradycja -Pościg transgraniczny

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Przedstawione instrumenty w prawym dolnym rogu tabeli 45, którym na podstawie udzielonych odpowiedzi respondentów przypisano atrybut maksymalnej wydajności, stanowią uniwersalne narzędzia prawa karnego wykorzystywane przez instytucje, organy posiadające w kompetencjach zwalczanie przestępczości (niekoniecznie, które zostały powołane przede wszystkim do zwalczania przestępczości zorganizowanej).

Odpowiadając na postawiony problem badawczy można jednoznacznie stwierdzić, iż instrumenty współpracy zagranicznej takie jak pościg transgraniczny, ekstradycja, międzynarodowa pomoc prawna, Europejski Nakaz Aresztowania oraz Europejski Nakaz Dochodzeniowy są najczęściej stosowanymi oraz jednocześnie najbardziej powszechnymi i przydatnymi rozwiązaniami prawnymi wykorzystywanymi przez prokuraturę oraz Straż Graniczną w walce z przestępczością zorganizowaną wykraczającą poza granice państwa.

W przypadku wykorzystania instrumentów współpracy przez Policję, której działania w ramach postępowania karnego objęte są nadzorem przez prokuraturę powszechną, wskaźniki będą tożsame bądź mocno zbliżone z wyżej wymienionymi. Wynika to z faktu, iż to prokuratura powszechna jest bezpośrednim organem zwracającym się o realizację tych instrumentów, zaś Policja jedynie organem wnioskującym do prokuratury o jej zastosowanie.

Na podstawie przytoczonego powyżej materiału można stwierdzić, iż weryfikacja postawionej hipotezy głównej dotyczącej stwierdzenia, iż instrumentarium międzynarodowej współpracy w procesie karnym, wprowadzone na podstawie przepisów Unii Europejskiej, odgrywa największą rolę w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej przez jednostki organizacyjne Policji, Straży Granicznej oraz prokuratury powszechnej, zlokalizowanych w rejonie Dolnego Śląska, została potwierdzona w całości.

Uzasadnienie pozytywnej weryfikacji hipotezy głównej stanowi także rozdział V. W części tej pracy, poświęconej wykorzystaniu międzynarodowej pomocy prawnej przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze, do 2017 roku odnotowywany jest blisko 50% wskaźnik zlecanych czynności dla strony niemieckiej. Natomiast adresatami pozostałej części kierowanych instytucji stanowią inne państwa (również nie będące członkami wspólnoty europejskiej). Podobnie wygląda sytuacja w przypadku otrzymanych do realizacji przez Prokuraturę Okręgową w Jeleniej Górze czynności z Republiki Federalnej Niemiec, których liczba znacząco przewyższa liczbę zleconych czynności przez inne państwa. Dopiero od 2018 roku, po wprowadzeniu europejskich prawnokarnych instrumentów współpracy odnotowywany jest znaczny spadek międzynarodowej pomocy prawnej na rzecz Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego i Europejskiego Nakazu Aresztowania.

Dopełnieniem statystycznego ujęcia badanego obszaru stanowi element analizy zgromadzonego materiału w postaci oceny przydatności i częstotliwości wykorzystania instrumentów współpracy międzynarodowej. Wyrażona opinia respondentów podkreśla wprowadzone na podstawie przepisów Unii Europejskiej instrumentarium, jako najczęściej wykorzystywane i najbardziej przydatne w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną[627]. Udzielona w ten sposób odpowiedź na postawioną hipotezę główną stanowi jednocześnie część składową pozytywnej weryfikacji sformułowanej w punkcie pierwszym hipotezy szczegółowej.

Chcąc udzielić odpowiedzi na postawiony problem szczegółowy, przyjmujący formę pytania, które z krajowych i zagranicznych organów ścigania, instytucji bądź podmiotów charakteryzują się, w ocenie respondentów, najwyższym współczynnikiem podejmowanej współpracy ze Strażą Graniczną i Prokuraturą, a także skutecznością w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, możliwe będzie jednoczesne zweryfikowanie dwóch hipotez szczegółowych (w punkcie 2 oraz 3). Wynik stanowi uzyskana w drodze badań ilościowych, analiza ocen podmiotów zawarta w tabeli numer 46.

Tabela 46. Wyniki analizy ocen krajowych i zagranicznych podmiotów, organów i instytucji przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz prokuratury powszechnej rejonu Dolnego Śląska

Typ oceny	**Umiarkowana** przydatność/ważność	**Wysoka lub bardzo wysoka** przydatność/ważność
Bardzo rzadko lub rzadko występowanie, wykorzystanie	- Interpol,	- Europejska Sieć Sądowa, - EUROJUST,
Umiarkowanie występowanie, wykorzystanie		- Prokuratura w krajach związkowych, - Policja w Niemczech
Często lub bardzo często występowanie, wykorzystanie		- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, - Centralne Biuro Śledcze Policji, - Krajowa Administracja Skarbowa i Służba Celno-Skarbowa, - Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP), - Sądy powszechne, - Straż Graniczna, - Prokuratura powszechna, - Urzędy skarbowe, - Europol.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

[627] Na podstawie oceny grupy respondentów z prokuratury powszechnej Europejski Nakaz Dochodzeniowy (END) uzyskał średnią arytmetyczną 4,7 dla częstotliwości występowania i 4,8 dla przydatności w prowadzonych sprawach, a w przypadku - Europejski Nakaz Aresztowania (ENA) uzyskał średnią arytmetyczną 4,4 dla częstotliwości występowania i 4,8 dla przydatności w prowadzonych sprawach. Oceny w przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej była niższa maksymalnie o kilka dziesiątych punktów dla średniej arytmetycznej, jednak końcowy wynik i tak uplasował w/w instytucje jako najbardziej doceniane.

Z przedstawionej tabeli, z umieszczonymi krajowymi i zagranicznymi organami ścigania, podmiotami i instytucjami według uzyskanej średniej arytmetycznej ocen wynika, że atrybutami maksymalnej wydajności w obszarze współpracy i zwalczania przestępczości zorganizowanej odznaczyły się:

na szczeblu krajowym:

- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- Centralne Biur Śledcze Policji,
- Krajowa Administracja Skarbowa i Służba Celno-Skarbowa,
- Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP),
- Sądy powszechne,
- Prokuratura powszechna,
- Urzędy skarbowe;

na szczeblu międzynarodowym:

- Europol.

Spośród wymienionych powyżej podmiotów jedynie Centralne Biuro Śledcze Policji[628] oraz prokuratura[629] uzyskały najwyższą ocenę częstotliwości występowania oraz znaczenia w sprawach, w których występuje międzynarodowa przestępczość zorganizowana[630].

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, można przyjąć, iż postawiona w punkcie drugim hipoteza szczegółowa została potwierdzona tylko częściowo. Wynika to z faktu, iż w ocenie respondentów wyspecjalizowana służba, którą jest Centralne Biuro Śledcze Policji zostało uznane za najbardziej skuteczny i aktywny organ w sferze współpracy między służbami, organami w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną.

Podobnie postrzegana jest przez respondentów pełniących służbę w Straży Granicznej - prokuratura. Wynikiem tego może być przede wszystkim rola nadzorcza prokuratury nad działaniami organów ścigania, ale przede wszystkim zakres kompetencji umożliwiający korzystanie z szerokiego wachlarza przepisów procesu karnego także w sferze współpracy międzynarodowej. Jednak pozostałe organy jak sądy powszechne, czy służba specjalizująca się w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, którą jest Agencja Bezpieczeństwa

[628] Centralne Biuro Śledcze Policji uzyskało średnią arytmetyczną ocen respondentów: dla częstotliwości występowania 4,8 – grupa prokuratorów, 4,7 – grupa funkcjonariuszy Straży Granicznej.; dla przydatności w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej 5,0 – grupa prokuratorów, 4,9 – grupa funkcjonariuszy Straży Granicznej.

[629] Prokuratura uzyskała średnią arytmetyczną ocen respondentów: dla częstotliwości występowania 5,0 – grupa funkcjonariuszy Straży Granicznej; dla przydatności w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej 4,9 – grupa funkcjonariuszy Straży Granicznej.

[630] Pozostałe podmioty, organy, instytucje uzyskały wynik średniej arytmetycznej ocen poniżej 4,8.

Wewnętrznego, uzyskały pozytywne, jednak mniej korzystne opinie respondentów. O ile w przypadku oceny roli sądów powszechnych w zwalczaniu badanego zjawiska, respondenci mogli kierować się zakresem posiadanych kompetencji oraz zadaniami, które zostały im przypisane, to w przypadku Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego ocena badanych odzwierciedlała rzeczywiste odczucia jakości podejmowanej współpracy.

Natomiast w stosunku do zagranicznych organów, najlepiej postrzeganymi przez respondentów był Europol. Instytucji tej według uzyskanego wyniku średniej arytmetycznej ocen został przypisany atrybut maksymalnej wydajności.

Statutowo instytucja ta została powołana w celu ułatwienia współpracy międzynarodowej z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, dlatego też aktywność w zwalczaniu przestępstw o zasięgu międzynarodowym, objawia się również w kontaktach z polskimi organami ścigania. Innymi zagranicznymi podmiotami wymienianymi przez respondentów, które uzyskały nieco gorszy wynik, była prokuratura krajów związkowych oraz niemiecka policja.

Organy te odznaczały się umiarkowanym wskaźnikiem częstotliwości podejmowanej współpracy w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną, lecz powyżej przeciętną rolą/przydatnością w jej zwalczaniu. Średnia arytmetyczna dla Deutsche Polizei (Policji w Niemczech) oraz Staatsanwaltschaften der Länder (prokuratury w krajach związkowych) przyczyniła się do przypisania im atrybutu przeciętności. Oznacza, to że znalazły się w obszarze, w którym konieczne jest wprowadzenie zmian, regulacji koniecznych dla poprawy współpracy ze stroną polską.

Kolejna ze sformułowanych hipotez szczegółowych odnosząca się do stwierdzenia skuteczności oraz braku konieczności wprowadzania zmian w istniejącym stanie prawnych w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz wykorzystania instrumentów współpracy międzynarodowych został zweryfikowany negatywnie.

Prezentowane opinie respondentów odnosiły się w sposób pozytywny do możliwości wykorzystania stworzonych przepisów na potrzeby zwalczania przestępczości zorganizowanej w kraju oraz za granicą. Świadczą one o wysokim stanie zasobów prawa karnego oraz znacznej dynamice przyrostu przepisów krajowych w stosunku do sytuacji prawnej innych państw europejskich. Mimo tego, w końcowej części ankiety respondenci zwracali uwagę na praktykę stosowania zawierając sugestie zmian ułatwiających stosowanie istniejących przepisów.

Tabela 47. Wyniki analizy ocen dot. częstotliwości stosowania oraz przydatności istniejących przepisów prawa karnego na rzecz zwalczania przestępczości zorganizowanej

Ocena	**Umiarkowana** przydatność/ważność	**Wysoka lub bardzo wysoka** przydatność/ważność
Bardzo rzadko lub rzadko występowanie, wykorzystanie	- Świadek incognito	- Świadek koronny
Często lub bardzo często występowanie, wykorzystanie		- Zeznania świadków, - Wyjaśnienie podejrzanego, - Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny, - Zabezpieczenie majątkowe, - Przeszukanie, - Tymczasowe aresztowanie, - Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej, - Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony), - Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych, - Analiza kryminalna

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych

Analiza ocen respondentów, zawarta w tabeli numer 47, wskazuje na wysoki poziom wykorzystania istniejących przepisów prawa karnego oraz elementów przeciwdziałania badanemu zjawisku. Jedynie dwa wybrane instrumenty zostały zakwalifikowane w obszarach, w których przewidywana jest konieczność zmian: świadek incognito (w zakresie ocen atrybutu przeciętności) oraz świadek koronny (w zakresie ocen atrybutu niegospodarności). Co w przypadku tych instytucji, świadczy jedynie o stosowanej dobrej praktyce. Organy te nie nadużywają i nie wykorzystują w sposób nadmierny specjalistycznych instytucji procesu karnego, którymi jest „świadek koronny" i „świadek incognito". Przepisy te zostały stworzone dla przestępczości charakteryzującej się szczególną brutalnością oraz wysokim zagrożeniem stosowania przemocy, gwałtu wobec osób podejmujących współpracę z organami ścigania.

Wskazywane przez respondentów postulaty zmian odnosiły się także do instrumentów współpracy międzynarodowej, w których zwracano uwagę na zbyt duży formalizm polegający

na opracowaniu wniosku, kolejno przetłumaczeniu go przez tłumacza przysięgłego i dopiero w takiej wersji wysłanie. Przy czym czas realizacji zleconych czynności dla państw członkowskich Unii Europejskiej wynosi kilka miesięcy, zaś w przypadku państw znajdujących się poza wspólnotą europejską nawet kilkunastomiesięczny, bądź wcale. Jest to zależne od istnienia umów międzypaństwowych oraz poszanowaniu zasad wzajemnej pomocy.

W opiniach respondentów zwrócona została uwaga o istnieniu utrudnienia współpracy międzynarodowej organów ścigania RP z organami ścigania Unii Europejskiej, w tym Republiki Federalnej Niemiec, w postaci długiego czasu wymiany informacji spowodowanego słabą znajomością języka obcego. Wynika to m.in. z wskazywanych postulatów zmian odnoszących się do uproszczenia procedur stosowania przepisów poprzez odejście od formalizmu na rzecz budowy wspólnych systemów wymiany informacji oraz dążenia do zmniejszenia biurokracji.

Kolejnym argumentem przemawiającym za negatywną weryfikacją jest fakt istnienia uregulowanej w przepisach określonej procedury tworzenia wniosków o realizację czynności za granicą. Niespełnienie warunków tworzenia może skutkować odmową przyjęcia do realizacji. Tym samym znajomość języka obcego miałaby jedynie wpływ na możliwość wymiany informacji nieformalnych oraz ewentualnie skorzystania z zagranicznej oferty wspólnych szkoleń organów ścigania. Za negatywnym rozpoznaniem niniejszej hipotezy stoi także zbadany poziom znajomości języka obcego, w którym blisko 93% respondentów z dolnośląskich prokuratur zadeklarowało znajomość co najmniej jednego języka na poziomie podstawowym, zaś prawie 41% znajomość języka na poziomie średnim oraz 24% na poziomie zaawansowanym.

Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku funkcjonariuszy Straży Granicznej podlegających pod Nadoodrzański Oddział Straży Granicznej, który w 97% zadeklarowali znajomość języka obcego na poziomie podstawowym, z czego 70% wskazała znajomość języka obcego na poziomie średnim, a 53% na poziomie zaawansowanym. W ich przypadku znajomość języka umożliwiała współpracę z zagranicznymi organami ścigania, ale także korzystanie ze szkoleń specjalistycznych organizowanych przede wszystkim przez stronę niemiecką jak również Europol.

Sformułowane w tej części wyniki badań, oparte na doświadczeniu przedstawicieli organów ścigania zajmujących się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej o zasięgu wykraczającym poza granice państwa, a tym samym wykorzystujących istniejące przepisy prawa międzynarodowego, ukazują cenne uwagi względem stosowanej praktyki. Przedstawiane przez nich opinie względem stworzonych w przepisach narzędzi zwalczania

przestępczości oraz współpracy międzynarodowej z zagranicznymi przedstawicielami organów ścigania, niejednokrotnie prezentują odmienne opinie aniżeli naukowcy, prawnicy, czy politycy. W postulatach zmian odnoszących się do istniejącego instrumentarium prawa karnego podkreślają konieczność prowadzenia ciągłych badań nad tworzonymi rozwiązaniami karnoprocesowymi, ale jednocześnie modyfikowania tych istniejących na rzecz łatwiejszego i skuteczniejszego wykorzystania w codziennej pracy organów ścigania związanej z zapewnianiem bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i ochrony obywateli.

Charakter ulegającej modyfikacji przestępczości zorganizowanej dodatkowo przybliża wypowiedź funkcjonariusza Policji.

[funkcjonariusz „EKSPERT 6”] Struktury przestępcze poszukując zysków poza granicami krajów powiększają się werbując coraz to nowych ochotników i tworząc silnie zhierarchizowaną strukturę, która jest o tyle trudna do rozbicia z uwagi na hermetyczność organizacji oraz stosowaną wobec jej członków ochronę przed organami ścigania […][631].

Przytoczony cytat podkreśla, iż tego rodzaju przestępczość jest zmienna, ulega przemianom. I aby za nią nadążyć, skutecznie z nią walczyć państwo musi modyfikować taktykę przeciwdziałania. Dlatego konieczne jest nieustanne prowadzenie badań w tym zakresie, aby móc lepiej przewidzieć dalsze kierunki rozwoju i możliwości podjęcia działań zaradczych bądź ograniczających skutki jego działania.

[631] Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT ” w dniu 26 marca 2021 roku.

Wnioski końcowe i uogólnienia wynikające z przeprowadzonych badań

Społeczne zjawisko przestępczości zorganizowanej definiowane jest jako jedno z największych zagrożeń XXI wieku dla prawidłowego funkcjonowania państwa. Pomimo, że nie jest ono tak widoczne dla obywateli oraz nie wzbudza takich obaw jak przestępczość kryminalna, to nie ulega wątpliwości, że stanowi najwyższą formę organizacyjną przestępczości o znacznej sile oddziaływania na otoczenie.

Mimo nieustannie wprowadzanych regulacji prawnych oraz realizacji przez państwa polityki zaostrzania kar mających ograniczyć przedmiotowe zjawisko, to jednak współdziałanie ludzi w ramach struktur przestępczych stało się charakterystyczną cechą wpisaną we współczesny model przestępczości. Czynnikiem wpływającym na decyzję o działalności w ramach zorganizowanej struktury przestępczej jest możliwość sprawniejszego działania, realizowania ściśle określonych zadań oraz zdobywania w bardzo krótkim czasie znacznie większego zysku, aniżeli z legalnej działalności gospodarczej, stąd zawsze znajdą się osoby, dla których postępowanie takie będzie atrakcyjne. Dodatkowym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi przestępczości zorganizowanej jest swobodny przepływ towarów, ludzi i usług w obrębie Unii Europejskiej, dlatego też znaczącą rolę w przeciwdziałaniu dalszej eskalacji przedmiotowego zjawiska stanowią obecnie akty prawa międzynarodowego, dzięki którym możliwa jest zagraniczna współpraca organów ścigania Unii Europejskiej oraz wymiaru sprawiedliwości.

Jeśli chodzi o polskie przepisy karne, to istniejący katalog instrumentarium reakcji na przestępczą zorganizowaną działalność jest znacznie rozbudowany, na wzór zagranicznych przepisów prawa karnego, toteż przy właściwym jego wykorzystaniu powinien spełnić swoją rolę. Niemniej jednak w ostatnich latach zjawisko to nie uległo wcale znaczącemu spadkowi, a wręcz rozszerzyło swój obszar działania na inne państwa, dlatego poza tworzeniem przepisów oddziaływania karnego należy podkreślić znaczącą rolę państwa w ograniczaniu badanego zjawiska. Tworzone przepisy odnoszące się do sfery ekonomicznej, z której przestępczość zorganizowana czerpie największe zyski, powinny być w sposób prawidłowy i przejrzysty sformułowane, zaś kluczowe obszary gospodarki państwowej powinny zostać objęte szczególnym nadzorem.

W części teoretycznej dysertacji podjąłem próbę wyjaśnienia istoty elementarnej formy współpracy, jaką jest współpraca transgraniczna, pojęcia szerszego aniżeli obszar nadgraniczny, przybliżając historyczne podwaliny jej powstania oraz dalszej ewolucji, dopełniając o wskazanie najistotniejszych regulacji prawnych, ze szczególnym

uwzględnieniem współpracy ze stroną niemiecką. W kolejnych rozdziałach omówione zostały przeze mnie instytucjonalne mechanizmy przeciwdziałania i zwalczania przestępczości występującej w południowo-zachodniej Polsce. Zwróciłem również uwagę na formy występującej przestępczości oraz obszary znajdujące się w jej zainteresowaniu.

Rozdział III został wykorzystany do przedstawienia za pomocą metody statystycznej zjawiska przestępczości zorganizowanej zidentyfikowanej przez wybrane organy ścigania z rejonu Dolnego Śląska. W ten sposób wyeksponowałem skalę przedmiotowego zjawiska zwracając uwagę na zagrożenie dla prawidłowego funkcjonowania nie tylko strefy bezpieczeństwa i porządku publicznego, ale także bezpieczeństwa ekonomicznego państwa.

W rozdziale V poruszyłem aspekt występującej współpracy międzynarodowej wybranych polskich organów ścigania z ich odpowiednikami w Republice Federalnej Niemiec, prezentując w sposób statystyczny stosowane instrumentarium na przestrzeni lat.

W ostatnim rozdziale pracy przeanalizowałem zgromadzony materiał badawczy na podstawie, którego został spełniony obrany cel. Celem głównym rozprawy, było przedstawienie istniejących regulacji prawnych oraz określenie stopnia przydatności i częstotliwości wykorzystywanego prawnokarnego instrumentarium zwalczania przestępczości zorganizowanej, a także współpracy międzynarodowej przez wybrane ograny ścigania Rzeczpospolitej Polski tj. Policję, Straż Graniczną oraz Prokuraturę, z uwzględnieniem aspektu taktyki i techniki zwalczania przestępczości zorganizowanej występującej na obszarze Dolnego Śląska, a także poznanie specyfiki środowiska struktur zorganizowanej przestępczości, a który w niniejszym opracowaniu został spełniony poprzez weryfikację sformułowanych problemów badawczych i postawionych hipotez.

W ramach tak zakreślanego obszaru badań wyodrębniłem problemy badawcze oraz postawiłem hipotezy badawcze:

H1: Większą intensywnością nawiązywanej współpracy, poprzez wykorzystanie międzynarodowych instrumentów prawa karnego, charakteryzują się organy ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, aniżeli organy państw niezrzeszonych.

H2: W ocenie respondentów, najbardziej przydatnymi organami, instytucjami w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym występującej na obszarze Dolnego Śląska jest Centralne Biuro Śledcze Policji, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz sądy powszechne.

H3: Najwyżej ocenianym zagranicznym organem, z którym najczęściej nawiązywała współpracę Policja, Straż Graniczna i prokuratura z rejonu Dolnego Śląska, była prokuratura krajów związkowych oraz niemiecka policja.

H4: Istniejący system uregulowań prawnych w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz wykorzystania instrumentów współpracy międzynarodowej jest skuteczny i nie wymaga zmian.

H5: Zaostrzanie wymiaru kar za udział w zorganizowanych strukturach przestępczych wpływa demotywująco na decyzję sprawców o podejmowanej działalności w ramach przestępczej struktury zorganizowanej.

Pozytywnej weryfikacji została poddana hipoteza główna oraz hipotezy szczegółowe numer 1, 2 oraz częściowo hipoteza numer 3. Pozostałe z hipotez 4 oraz 5 zostały zweryfikowane negatywnie.

Podsumowaniem weryfikacji hipotez badawczych było stwierdzenie o konieczności wprowadzenia modyfikacji w procedurach stosowania istniejących instrumentów współpracy międzynarodowej, bez potrzeby ingerencji w katalog istniejących przepisów prawnokarnych. Głównym powodem był podkreślany przez respondentów z prokuratury powszechnej długi czas realizacji, jak w przypadku Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego realizowanego na terenie Unii Europejskiej, stosowanie którego uwarunkowane jest złożoną procedurą oraz nacechowane znacznym formalizmem. Opinię tą podzielili również funkcjonariusze Straży Granicznej zwracając uwagę na potrzebę poprawy jakości współpracy oraz usprawnienia wymiany informacji ze służbami państw graniczących z Polską. Jako rozwiązanie tych utrudnień wskazywane zostało powołanie większej ilości międzynarodowych zespołów, jednostek na granicach państw bądź stworzenie wspólnej infrastruktury informatycznej dla organów ścigania umożliwiającej międzypaństwową wymianę informacji. Propozycja taka może wydawać się tym bardziej uzasadniona, gdyż po wprowadzeniu międzynarodowych regulacji prawnych w zakresie realizacji czynności procesowych na obszarze Unii Europejskiej, uwidoczniły się główne kierunki ich wykorzystania kosztem spadku istniejących do tamtej pory regulacji tj. spadku liczby stosowanej ekstradycji względem państw spoza wspólnoty na rzecz Europejskiego Nakazu Aresztowania, czy międzynarodowej pomocy prawnej na rzecz Europejskiego Nakazu Dochodzeniowego.

Wynikiem przeprowadzonych badań było także sformułowanie wniosku co do roli krajowych i zagranicznych organów ścigania odnoszących się do sfery współpracy oraz przeciwdziałania badanemu zjawisku. Wspólne działania przez prokuraturę oraz Straż Graniczną z rejonu Dolnego Śląska podejmowane są najczęściej z krajowymi organami tj. Centralnym Biurem Śledczym Policji, Policją, Agencją Bezpieczeństwa Wewnętrznego, sądami powszechnymi i urzędami skarbowymi. W przypadku zaś zagranicznych kontaktów

najczęściej współpraca ta występuje z Europolem, Deutsche Polizei (Policją w Niemczech) oraz Staatsanwaltschaften der Länder (prokuraturą w krajach związkowych).

Ze strategicznego punku widzenia dla zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przestępczości zorganizowanej wykraczającej poza granice jednego państwa, konieczne jest dostosowywanie obranej taktyki i techniki zwalczania współczesnych form przestępczości przez krajowe organy ścigania. W tym celu wskazane zostały przez respondentów, jako najważniejsze elementy polityki zwalczania zjawiska przestępczości zorganizowanej, instrumenty zmierzające do pozbawienia sprawców oraz ich bliskich mienia pochodzącego z działalności przestępnej. Posiadająca swoje historyczne uzasadnienie opinia przemawia za ograniczeniem przestępczości do minimum dzięki konfiskacie środków pieniężnych oraz mienia, dzięki którym członkowie po odbyciu kary mogliby ponownie wrócić do nielegalnej działalności. Kolejnym uznawanym za najważniejszy element strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej jest podejmowana praca operacyjna ukierunkowana na rozpoznawanie w sposób niejawny środowisk przestępczych. Wykorzystywane współczesne mechanizmy połączone z postępem technologicznym, rosnącą cyberprzestępczością powodują, że zjawisko przestępczości zorganizowanej staje się coraz bardziej trudne do wykrycia. Również jej cechy jak hermetyczność środowiska, hierarchiczna struktura organizacji, planowanie podejmowanych działań, specjalizacja, rozbudowana sieć kontaktów w biznesie i polityce powodują utrudnienia w zwalczaniu zjawiska. Dlatego też konieczne jest wykorzystywanie narzędzi z katalogu pracy operacyjnej pozwalających na złamanie obowiązujących wewnętrznych zasad środowiska tj. solidarności, milczenia, a których w sposób jawny przełamanie jest niezwykle trudne i pozwala wyłącznie na poznanie jedynie w ograniczonym zakresie skali nielegalnej działalności. Istotnym elementem wpisującym się także w skuteczną strategię przeciwdziałania przestępczości międzynarodowej jest wykorzystanie instrumentów prawa karnego poprzez izolowanie członków od ich środowiska. Warunki izolacji, w praktycznej ocenie respondentów, wpływają na skuteczność dalszych czynności dowodowych, a tym samym wykluczają możliwość zacierania istniejących śladów na sprzeczną z obowiązującym prawem działalność. Posiadająca te elementy strategia zwalczania badanego zjawiska umożliwia osiągnięcie najwyższej skuteczności na przyszłość.

Weryfikacja postawionych hipotez badawczych oraz udzielenie odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze w formie pytań przysporzyły szerokiej wiedzy w zakresie podejmowanej działalności oraz występującej współpracy zagranicznej pomiędzy wybranymi polskimi organami ścigania na obszarze sąsiadującym aż z dwoma państwai, a konkretnie w rejonie Dolnego Śląska. Zbadanie skali występującej instrumentalnej współpracy

międzynarodowej, a także pozaprocesowej, ukazuje zasadność prowadzenia dalszych badań we wskazanym obszarze. Podjęcie się jednak wskazanego obszaru jest dość mocno utrudnione ze względu na ograniczony dostęp do wąskiej grupy badanych dysponujących bogatą wiedzą i doświadczeniem, a także jest uzależnione od dostępności danych statystycznych, których pozyskanie w pełnym zakresie niejednokrotnie wiąże się z koniecznością samodzielnego wertowania zbiorów archiwalnych sądów i prokuratur. Zadanie to jest o tyle przystępne, iż wymiana informacji międzynarodowej w formie procesowej zachodzi za pośrednictwem co najmniej prokuratur na szczeblu okręgowym oraz sądów I i II instancji. Tak więc decydując się na przeprowadzenie badań w szerszym zakresie należałoby kierować się do tych jednostek organizacyjnych.

Interesujące wyniki w przedmiocie współpracy międzynarodowej związanej z przestępczością zorganizowaną dostarczyłyby prowadzone w przyszłości badania na pozostałych obszarach województw znajdujących się przy granicy z Polski. Uwzględniając przy tych badaniach odmienne warunki unormowań prawnych dla poszczególnych regionów tj. obszarów znajdujących się wzdłuż granic wewnętrznych Unii Europejskiej w stosunku do obszarów położonych przy zewnętrznych granicach wspólnoty. Przeprowadzone we wskazanym obszarze badania dostarczyłyby cennych informacji w zakresie wpływu charakteru granicy na skalę występującej współpracy międzynarodowej oraz kierunki przestępczości zorganizowanej.

Bibliografia

Pozycje zwarte:

1. Aleksandrowicz T., *Bezpieczeństwo w Unii Europejskiej*, Warszawa 2018.
2. Apanowicz J., *Metodologia nauk*, Toruń 2003.
3. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce,* Warszawa 2004.
4. Bagsik B., Gąsiorowski A., *Ścigani. Piotr Pytlakowski rozmawia z szefami Art.-B*, Warszawa 2015.
5. Bieniek R., *Międzynarodowa Współpraca Policji na terenie strefy Schengen*, Kutno 2014.
6. Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2007.
7. Bukowski S., *Policja w systemie bezpieczeństwa państwa*, Słupsk 2013.
8. Byrska D., Gawkowski K., Liszkowska D., *Unia Europejska geneza funkcjonowanie wyzwania*, Wrocław 2017.
9. Chodubski A. J., *Wstęp do badań politologicznych,* Gdańsk 2006.
10. Czwojda A., *Przepadek korzyści majątkowej w polskim prawie karnym,* Wrocław 2018.
11. Dakowski M., Przystawa J., *Via Bank i FOZZ. O rabunku finansów Polski*, 1992.
12. Dołzbłasz S., Raczyk A., *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
13. Duży J., *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczanie przestępnego nadużycia mechanizmów podatków VAT i akcyzowego,* Warszawa 2013.
14. Filipkowski W., *Zwalczanie przestępczości zorganizowanej w aspekcie finansowym*, Kraków 2004.
15. Florczak W., *Co wywołuje przestępczość i jak ją ograniczać? Wielowymiarowa analiza makroekonomiczna*, Łódź 2013.
16. Gibbs G., *Analizowanie danych jakościowych,* Warszawa 2015.
17. Giedymin J., *Problemy, założenia, rozstrzygnięcia. Studia nad logicznymi problemami nauk społecznych*, Poznań 1964.
18. Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, Warszawa 1994.
19. Gierszewski J., *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego,* Warszawa 2013.
20. Gierszewski J., Pieczywok A., *Metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa*, Warszawa 2020.
21. Gierszewski J., Drabik K., Pieczywok A., *Bezpieczeństwo kulturowe w trakcie zmian społecznych*, Warszawa 2020.

22. Glenny M., *McMafia. Zbrodnia nie zna granic,* Warszawa 2009.
23. Gołębiewski J., *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008.
24. Gruszczak A., *Unia Europejska wobec przestępczości. Współpraca w ramach III Filara*, Kraków 2002.
25. Gruszczyński L., *Kwestionariusze w socjologii. Budowa narzędzi badań surveyowyvh,* Katowice 2003.
26. Herbowski P., *Poufne osobowe źródła informacji. Aspekty kryminalistyczne i prawnodowodowe,* Warszawa 2018.
27. Hołyst B., *Kryminalistyka,* Warszawa 2018.
28. Hołyst B., *Kryminologia,* Warszawa 2001.
29. Jacquemet M., *Credubulity in court. Communicative practices in the Camorra trials,* Cambridge 1996.
30. Jaroszewicz M., Szerepka L., *Wyzwania migracyjne w państwach wschodniego sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Warszawa 2007.
31. Jevons W. S., *Zasady nauki,* Warszawa 1960.
32. Jurkowska B., *Unijne programy wsparcia współpracy transgranicznej w latach 2007-2013 w państwach członkowskich i sąsiadujących z Unią Europejską*, tom VII, Sulechów 2011.
33. Kacperska E., Kacprzak M., Kmieć D., Król A., Łukasiewicz K., *Migracje międzynarodowe w Europie. Trendy. Problemy. Wyzwania,* Warszawa 2019.
34. Karsznicki K., *Ściganie przestępstwa handlu ludźmi w Polsce,* Warszawa 2010.
35. Kiliszek E., *Rodzina wobec zagrożeń. Rodzina wobec szans. Socjopsychologia rodziny. Studium rodziny pełnej*, Warszawa 2019.
36. Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP, Podstawowe kategorie, Uwarunkowania, System,* Warszawa 2011.
37. Klonowic S., *Flis, Worek Judaszów i inne pisma polskie w wyborze,* Warszawa 1914.
38. Kobes P., *Prawny system demoralizacji przestępczości nieletnich*, Warszawa 2011.
39. Krajewski K., *Teorie kryminologiczne a prawo karne,* Warszawa 1994.
40. Krasiejko I.*, Rodzina z dziećmi. Rodzina dysfunkcyjna*, Warszawa 2019.
41. Kusiak F., *Rycerze średniowiecznej Europy łacińskiej,* Warszawa 2002.
42. Kusiak-Winter R., *Współpraca transgraniczna gmin Polski i Niemiec, studium administracyjnoprawne*, e-Monografie nr 11, Wrocław 2011.
43. Laskowska K., *Nielegalny handel narkotykami w Polsce,* Białystok 1999.

44. Latka A., Bajorek R., *Narkotyki. Sposoby i metody przemycania. Poradnik dla funkcjonariuszy celnych*, Warszawa 1993.
45. Liberacki M., *Rola żołnierzy zawodowych w misjach poza granicami kraju,* Wrocław 2016.
46. Liberacki M., *Wybrane formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2018.
47. Łada A.., *Slogany czy konkrety? Polsko-niemiecka współpraca na rzecz zwalczania przestępczości przygranicznej – fakty i ocena*, Warszawa 2014.
48. Maciejewski J., *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wrocław 2014.
49. Macionis J., Gerber L., *Sociology*, Toronto 2010.
50. Magierek D., *Rola Straży Granicznej w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski (1990-2004)*, Toruń 2012.
51. Majer P., Urbanek A., *Bezpieczeństwo społeczne,* Warszawa 2016.
52. Makowski G., *Szukając gruntu pod "wielką korupcję". Działania (anty)korupcyjne władz w latach 2015-2019*, Warszawa 2020.
53. Malewski A., Topolski J., *Studia z metodologii historii*, Wrocław 1960.
54. Marek A., *Kryminologia*, Toruń 1986.
55. Mądrzejowski W., *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania,* Warszawa 2015.
56. Melendowski W., Ratajczak M., *Euroregion. Polski krok do integracji*, Wrocław 2000.
57. Michalska-Warias A., *Przestępczość zorganizowana i prawnokarne formy jej przeciwdziałania,* Lublin 2006.
58. Milewski S., *Ciemne sprawy dawnych warszawiaków*, Warszawa 2009.
59. Miśkiewicz B., *Wprowadzenie do badań historycznych,* Poznań 1993.
60. Moczuk E., *Policja. Socjologiczne studium funkcjonowania instytucji*, Rzeszów 2013.
61. Moczuk E., *Postrzeganie bezpieczeństwa publicznego w środowisku lokalnym: raport z badań sondażowych*, Rzeszów 2003.
62. Obrębalski M., *Trójstyk 2020 – Perspektywy rozwoju pogranicza Saksonia – Północne Czechy – Dolny Śląsk*, Jelenia Góra 2011.
63. Opaliński B., Szustakiewicz P., *Policja, studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2013.
64. Perkowska M., *Przestępczość Graniczna Cudzoziemców,* Warszawa 2013.
65. Perkowski M., *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, Białystok 2010.

66. Piątkowska B., *Przestępczość w sektorze paliwowym i jej zwalczanie. Polityka bezpieczeństwa ekonomicznego Polski po 1989 roku*, Poznań 2018.
67. Pieprzny S., *Policja. Organizacja i funkcjonowanie,* Warszawa 2007.
68. Pływaczewski E., *Przestępczość zorganizowana i jej zwalczenie w Europie Zachodniej,* Warszawa 1992.
69. Podgórecki A., *Patologia życia społecznego,* Warszawa 1969.
70. Pospiszyl I., *Patologie społeczne*, Warszawa 2008.
71. Potakowski D., *Przestępczość samochodowa w Polsce i na świecie oraz jej zwalczenia,* Warszawa 2017.
72. Przyborowska-Klimczak A., Staszewski W. S., Wrzosek S., *Prawno-międzynarodowe źródła współpracy regionalnej Polski. Wybór dokumentów*, Białystok 2000.
73. Rau Z., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kraków 2002.
74. Rebscher E., Wahlenkamp W., *Organisierte Kriminalitat in der Bundesrepublik Deutschland,* Wisbaden 1988.
75. Rolle A., *Sylwetki historyczne: serya VIII*, Gebethner i Wolff, Warszawa 1892.
76. Schneider H. J., *Handwörterbuch der Kriminologie,* Berlin 1975.
77. Schneider K., *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych*, Warszawa 2007.
78. Shuterland E., *Priciples of Criminology*, Bloomington 1947.
79. Sielezin J. R., *Badania źródłoznawcze w politologii. Wybrane zagadnienia metodologiczne*, Wrocław 2010.
80. Sielezin J. R., *Metodologia badań społecznych. Definicje, terminy, pojęcia*, Jelenia Góra 2021.
81. Siemaszko A., *Granice tolerancji. O teoriach zachowań dewiacyjnych*, Warszawa 1993.
82. Siemaszko A., *Społeczna geneza przestępczości: wokół teorii zróżnicowania powiązań,* Warszawa 1979.
83. Sprengel B., *Praca operacyjna Policji,* Toruń 2018.
84. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.
85. Surmaczyński M., *Podstawowe problemy metodologiczne nauk społeczno-politycznych,* Wrocław 2010.
86. Szmulik B., Żmigrodzki M., *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Lublin 2004.
87. Toczyski W., *Międzynarodowa współpraca regionów*, Gdańsk 1998.
88. Topolski J., *Metodologia historii,* Warszawa 1984.

89. Truchan J. R., *Wybrane obszary współdziałania Policji i Straży Granicznej w ochronie granicy Polski-zewnętrznej granicy Unii Europejskiej*, Szczytno 2016.
90. Varese F., *The Russian Mafia Private Protection in a New Market Economy,* New York 2001.
91. Wasiuta O., Wasiuta S., Mazur P., *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa 2018.
92. Wawrzusiszyn A., *Wybrane problem transgranicznego bezpieczeństwa Polski. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa 2012.
93. Wieczorek I., *Wybrane aspekty współpracy transgranicznej polskich samorządów w kontekście przemian prawa Unii Europejskiej*, Łódź 2016.
94. Wójcik J., *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne,* Warszawa 2011.
95. Zięba B., *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008.
96. Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Warszawa 1999.

Artykuły w pracach zbiorowych:

1. Babiński A., Lubiewski P., Łaźniak A., *Współużyteczność metod oraz technik i narzędzi badawczych w badaniu bezpieczeństwa* [w:] pod red. A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Nauki o bezpieczeństwie. Wybrane problemy badań*, Józefów 2017.
2. Borowska D., *Wywiad policji – wybrane problemy społeczno-polityczne,* [w:] pod red. J. Maciejewski, I. Wolska-Zagata, *Teraźniejszość i przyszłość grup dyspozycyjnych,* Wrocław 2014.
3. Cendrowski W., Wasiuta O., *Cyberprzestępczość*, [w:] pod red. O. Wasiuta, R. Klepka, *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego A-N*, Kraków 2019.
4. Czerechowski P., *Wybrane zagadnienia współpracy na terenach przygranicznych Rzeczypospolitej Polskiej* [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017.
5. Giełda M., *Współpraca transgraniczna prowadzona w Unii Europejskiej na podstawie programów operacyjnych realizowanych w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej,* [w:] pod red. R .Kusiak-Winter, *Współpraca transgraniczna w administracji publicznej*, Wrocław 2015.

6. Grobelny Z., *Współdziałanie sił zbrojnych RP i Straży Granicznej w obronie i ochronie granicy państwowej,* [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017.
7. Grocki R., *Kryteria współpracy przygranicznej w sytuacjach zagrożeń*, [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017.
8. Gruszczak A., *Historia współpracy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych: od TREVI do Tampere* [w:] pod red. F. Jasiński, K. Smoter, *Obszar wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości Unii Europejskiej. Geneza, stan i perspektywy rozwoju*, Warszawa 2005.
9. Izydorczyk K., *„Prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa" oraz jego stopnie w polskim procesie karnym na podstawie k.p.k. z 1997 r.*, [w:] pod red. T. Grzegorczyk, *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tylmana*, Warszawa 2011.
10. Jacobs J., Dondlinger Wyman E., *Organized crime control in the United States of America,* [w:] pod red. L. Paoli, *The Oxford Handbook of organized crime*, New York 2014.
11. Jastrzębska W., *Rola euroregionów i współpracy transgranicznej w procesie integracji europejskiej,* [w:] pod red. M. G. Woźniak, *Spójność ekonomiczna a modernizacja regionów transgranicznych*, Rzeszów 2008.
12. Kłos C., *Pomoc prawna, wybrane zagadnienia* [w:] pod red. J. Gemry, *Metodyka pracy w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych,* Warszawa 2013.
13. Koćwin L., *Czynniki integrujące i dezintegrujące polsko-niemiecką współpracę przygraniczną,* [w:] pod red. A. Stasiak, K. Miros *Polska i jej współdziałanie transgraniczne z sąsiadami*, Warszawa 1995.
14. Łabuz P., *Przestępczość zorganizowana i transgraniczna aktualnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa – struktury, determinanty, tendencje oraz prognozy i kierunki rozwoju,* [w:] pod red. W. Zubrzycki, A. Warmiński, T. Safjański, *Współczesne Bezpieczeństwo Wewnętrzne RP w świetle nowych zagrożeń – wybrane problemy,* Szczytno 2019, s. 27-35.
15. Łabuz P., *Wyłudzenia podatku VAT na przykładzie nielegalnego obrotu paliwami płynnymi,* [w:] pod red. P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców,* Warszawa 2018.

16. Łachacz O., *Przestępczość samochodowa,* [w:] pod red. W. Pływaczewski, *Nielegalne rynki. Geneza i rozmiar zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania,* Olsztyn 2012.
17. Maciejewski J., *Koordynacja ładu zbiorowego państwa w zadaniach administracji samorządowej na rzecz bezpieczeństwa,* [w:] pod red. J. Maciejewski, M. Stochmal, A. Sokołowska, *Zadania jednostek administracyjnych samorządu terytorialnego z wykorzystaniem potencjału grup dyspozycyjnych w przezwyciężaniu zagrożeń bezpieczeństwa publicznego,* Wrocław 2016.
18. Majchrzak B., *Współpraca polskiej policji z instytucjami innych państw w zwalczaniu przestępczości na terenach przygranicznych na przykładzie woj. Dolnośląskiego*, [w:] pod red. B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo w obszarach przygranicznych*, t. II, Toruń 2017.
19. Marek A., *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] pod red. A. Marek, E. Pływaczewski *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej,* Szczytno 1992.
20. Mądrzejowski W., *Pojęcie przestępczości zorganizowanej i działalność zorganizowanych struktur przestępczych w Polsce,* [w:] pod red. W. Jasiński, W. Mądrzejowski, K. Wiciak, *Przestępczość zorganizowana. Fenomen, współczesne zagrożenia, zwalczanie, ujęcie praktyczne*, Szczytno 2013.
21. Miczkowska A., *Problematyka przestępczości zorganizowanej,* [w:] pod red. P. Szymaniec, *Prace wydawnicze, administratywistyczne i historyczne*, Wrocław 2009.
22. Mirek I., *Podatek akcyzowy – niezbędne i możliwe korekty,* [w:] pod red. J. Kulicki, H. Dzwonkowski, *Dylematy reformy systemu podatkowego w Polsce*, Warszawa 2016.
23. Pływaczewski E., *Przestępczość zorganizowana. Zagadnienia wprowadzające*, [w:] pod red. E. Pływaczewski *Przestępczość zorganizowana,* Warszawa 2011.
24. Pływaczewski W., *Przestępczość zorganizowana związana z kradzieżami i nielegalnym obrotem samochodami w Polsce*, [w:] pod red. W. Pływaczewski, J. Świerczewski, *Policja polska wobec przestępczości zorganizowanej*, Szczytno 1997.
25. Pieczywok A., *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec teorii i praktyki kształcenia*, [w:] pod red. B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo w teorii i badaniach naukowych*, Szczytno 2018.
26. Pieczywok A., *Możliwości i znaczenie edukacji dla bezpieczeństwa w kontekście przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym,* [w:] pod red. B. Michailiuk, J. Solarz, J. Stempień, *Zarządzanie kryzysowe w aspekcie zagrożeń terrorystycznych,* Warszawa 2019.

27. Potakowski D., Jewartowski B., *Przestępczość samochodowa,* [w:] pod red. M. Fałdowski, Z. Mikołajczyk, M. Zubańska, *Systemowe ujęcie bezpieczeństwa wewnętrznego. Tom 2. Zagadnienia praktyki policyjnej,* Szczytno 2019.
28. Raczkowski K., Krawczyk W., *Rynek narkotyków w Polsce – uwagi ogólne,* [w:] pod red. K. Raczkowski, *Narkotyki. Organizacja przestępczości i systemy przeciwdziałania,* Warszawa 2009.
29. Rutkowska K., *Zmiany w policji – moda czy potrzeba?,* [w:] pod red. J. Maciejewski, M. Bodziany, K. Dojwa, *Grupy dyspozycyjne w obliczu Wielkiej Zmiany. Kulturowe i społeczne aspekty funkcjonowania w świetle procesów integracyjnych*, Wrocław 2010.
30. Schwind H., *Definition und Geschichte der organisierten Kriminalität im kurzen Überblick,* [w:] pod red. H. Schwind, G. Steinhilper, E. Kuba, *Organisierte Kriminalität*, Heidelberg 1987.
31. Siegl J., *Internal Security Policy,* [w:] pod red. H. Heinelt, M. Knodt, *Policies within the EU Multi-Level System. Instruments and Strategies of European Governance*, , Nomos 2011.
32. Świderski K., *Współpraca grup dyspozycyjnych na rzecz bezpieczeństwa państwa w systemie transgranicznym*, [w;] pod red. J. Maciejewski, M. Stochmal, Z. Ludziejewski, *Grupy dyspozycyjne wobec zagrożeń bezpieczeństwa państwa*, Wrocław 2016.
33. Urbanek A., *Paradygmatyczne ramy badań w naukach społecznych – inspiracje dla nauki o bezpieczeństwie,* [w:] red. J. Piwowarski, J. Gierszewski, *W poszukiwaniu tożsamości nauk o bezpieczeństwie,* Warszawa 2018.
34. Wasiuta O., *Zagrożenie bezpieczeństwa informacyjnego w sieciach społecznościowych*, [w:] pod red. H. Batorowska, P. Motylińska, *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasie nadprodukcji informacji*, Warszawa 2020.
35. Wasiuta O., Klepka R., Kopeć R. (red.), *Vademecum Bezpieczeństwa*, Warszawa 2018.
36. Wieczorek I., Głąb A., *Zadania administracji samorządowej w zakresie współpracy transgraniczne,* [w:] pod red. I. M. Wieczorek *Wybrane aspekty współpracy transgranicznej polskich samorządów w kontekście przemian prawa Unii Europejskiej*, Łódź 2016.
37. Wróbel A., *Źródła prawa Wspólnot Europejskich i prawa Unii Europejskiej*, [w:] pod red. A. Wróbel, *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, Kraków 2005.
38. Zieliński M., *Współpraca transgraniczna pomiędzy władzami lokalnymi państw Unii europejskiej,* [w:] pod red. C. Mik, *Polska w Unii Europejskiej – perspektywy warunki, szanse i zagrożenia*, Toruń 1997.

Artykuły w czasopismach:

1. Afeltowicz Ł., *Zawłaszczone państwa, sieci społeczne i wyobrażenia socjologiczne: krytyczna analiza state capture,* „Studia Socjologiczne" 2010, nr 1.
2. Bąk T., *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski,* „Zeszyty Naukowe WSOWL" 2011, nr 3 (161).
3. Becker G., *Crime and punishment: an economic approach*, "Journal of Political Economy" 1968, nr 76 (2).
4. Bill J., *Przestępczość zorganizowana w ujęciu historycznym oraz jej ewaluacja*, „Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka – Refleksje" 2015, nr 20,.
5. Binda J., Bełdzikowski R., *Przestępczość podatkowa i oszustwa finansowe zagrożeniem dla finansów publicznych,* „Zeszyty Naukowe WSFiP" 2014, nr 3.
6. Bryła M., *Porozumienie, zorganizowana grupa, związek przestępczy jako formy organizacyjne przestępczości zorganizowanej*, „Prokuratura i Prawo" 2000, nr 3.
7. Felson M., Those who discourage crime, "Crime Prevention Stu-dies" 1995, nr 4.
8. Gaberle A., *Przestępczość grupowa w Polsce jako zjawisko kryminologiczne i prawnokarne,* "Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych" 1998, z. 1-2.
9. Gwizdała J. P., *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, nr 855.
10. Hołodniuk W., *Cztery lata Polski w Schengen– wzrost czy spadek poziomu bezpieczeństwa?*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" 2012, nr 6.
11. Kampa H., *Coraz więcej fałszywych euro na rynku*, „Gwarek. Twoje pieniądze" 2017.
12. Kolossov V., *Border studies: changing perspectives and theoretical approaches,* "Geopolitics" 2005, nr 10.
13. Kołodziejski P., *Kradzieże samochodów i instrumenty prawne współpracy międzynarodowej w tych sprawach,* „Prokuratura i Prawo" 2012, nr 3.
14. Kozdura K., *Rozwój przestępczości zorganizowanej w Polsce,* „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne" 2017, nr 26.
15. Kozłowska P., *Prawnopodatkowe skutki głównych nieprawidłowości w obrocie paliwami,* „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H - Oeconomia" 2016, nr 1.
16. Krawczyk W., *Konopie włókniste czy narkotyczne*, „Serwis Informacyjny. Narkomania" 2006, nr 2.

17. Kubia K., *Przemyt narkotyków drogą morską jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa (na przykładzie Królestwa Hiszpanii)*, „ Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego" 2006, Tom 1.
18. Kurowski W., *Pojęcie organizacji przestępczej i przestępczości zorganizowanej,* „Prokuratura i Prawo" 2006, nr 1.
19. Kuzior P., *Transgraniczna przestępczość zorganizowana – asymetryczne zagrożenie,* „Prawo Europejskie w praktyce" 2008, nr 12 (54).
20. Laskowska K., *Działalność cudzoziemskich zorganizowanych grup przestępczych w Polsce w latach 2000–2006*, „Białostockie Studia Prawnicze" 2007, nr 2.
21. Laskowska K., *Przestępczość zorganizowana w Polsce*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy" 2002, nr 3.
22. Lasocki Z., *O handlu ludźmi w Polsce, czyli o ewolucji zjawiska i budowie systemu jego eliminowania*, „Archiwum Kryminologii" 2002, nr 35.
23. Lubecka B., Lubecki M., Pudło R., *„Dopalacze" — co wiemy o nowych substancjach psychoaktywnych?,* „Psychiatria (Psychiatry)" 2018, nr 2.
24. Maciejewska M., Piffer A., *Rola Straży Granicznej w zakresie zwalczania międzynarodowego terroryzmu i przestępczości zorganizowanej*, „Zeszyty Naukowe Ruchu Studenckiego" 2016, nr 2.
25. Maciejewski J., Stochmal *, Instytucjonalne przeciwdziałania zagrożeniom w przestrzeni społecznej*, „Journal of Modern Science" 2016, nr 2.
26. Marczuk K. P., *Współpraca transgraniczna Polski i RFN w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego,* „Krakowskie Studia Międzynarodowe", XIII, 2016, nr 2.
27. Młyniec E., *Patologie życia politycznego (zagadnienia teoretyczne i metodologiczne,* „Wrocławskie Studia Politologiczne" 2008, nr 9.
28. Olech A., *Przemyt marihuany jako źródła patologii oraz zagrożenia bezpieczeństwa społecznego i ekologicznego w Polsce*, „De Securitate et Defensione O Bezpieczeństwie i Obronności" 2017, nr 2.
29. Pietraszewski J., Borowska K., *Zagrożenia dla bezpieczeństwa i interesów państw Unii Europejskiej,* „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa" 2018, nr 3.
30. Skała J.*, Normatywne mechanizmy zwalczania przestępczości zorganizowanej w świetle przepisów kodeksu karnego (część 1)*, „Prokuratura i Prawo" 2004, nr 7-8.

31. Sonta C., *Normatywne pojęcie zorganizowanej przestępczości. Zorganizowana grupa i związek przestępny w polskim prawie karnym na tle teorii i orzecznictwa, zarys problematyki*, „Wojskowy Przegląd Prawnicy" 2001, nr 12.
32. Stańczyk A., *Dopalacze – problem zdrowia jednostki i zdrowia publicznego. Przesłanki działań profilaktycznych*, „Problemy Higieny i Epidemiologii" 2015, nr 96.
33. Stumpf J., *Cele i znaczenie środków zabezpieczających w polskich Kodeksie Karnym,* „Przegląd Więziennictwa Polskiego" 1933, nr 1,.
34. Suska E., Jackowiak B., Klimbert A., *Doświadczenia praktyczne z wykrywania śladowych ilości narkotyków za pomocą nowoczesnego przenośnego urządzenia MobileTrace wykorzystujące technologię ITMS* „Hygeia Public Health" 2018, nr 53(1).
35. Świderski K., *Współpraca formacji mundurowych w utrzymaniu bezpieczeństwa transgranicznego Polski*, „Wschodnioznawstwo", 2018, nr 12.
36. Szlęzak-Matusewicz J., *Odwrotne obciążenie VAT jako mechanizm przeciwdziałający oszustwom podatkowym,* „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia" 2015, nr 76.
37. Tratkiewicz T., *Oszustwa w podatku VAT w obszarze paliw w Polsce po 2011 roku – rozwój zjawiska i sposoby przeciwdziałania,* „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach" 2018, nr 358.
38. Tyszkiewicz L., *Pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej de lege lata i de lege ferenda, „*Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1963, nr 4.
39. Zakrzewski P., *Z problematyki grupy przestępczej i przestępstwa grupowego,* „Nowe Prawo" 1956, nr 5.

Periodyki:

1. *Centralne Biuro Śledcze,* „Gazeta Policyjna" 2000, nr 9.
2. Chyliński A., *Na gorącym uczynku,* „Policja 997" 2017, nr 3 (144).
3. Furgała B., *Aspekty prawne,* "Policja 997" 2014, nr 115.
4. Kołątaj M., Sadowski G., *27 milionów niewolników*, „Wprost" 2002 , nr 25.
5. Ostaszewski P., *CBŚ - reorganizacja,* „Policja 997" 2013, nr 5 (98).
6. Ostaszewski P., *Powstanie CBŚP,* "Policja 997" 2014, nr 115.
7. Ostaszewski P., *Przedsiębiorstwo „Przerzut". Przemytnicze szlaki Europy,* „Gazeta Policyjna" 2004, nr 4.
8. Potakowski D., *Kradzieże pojazdów w Polsce i innych krajach europejskich,* „Przegląd Policyjny" 2008, nr 3.

9. Potakowski D., *Wspólnota przestępców,* „Rzeczypospolita” 1997, nr 4.
10. Przystawa J., *Afera o której wiemy, że nic nie wiemy*, „Słowo Polskie” 1991.
11. Rau Z., *Cechy polskiej zorganizowanej grupy przestępczej*, „Prokurator” 2002, nr 1.
12. Swół J., *Kulawa statystyka przestępczości,* „Przegląd policyjny” 1998, nr 1.

Akty i dokumenty prawne:

1. Bundeskriminalamtgesetz (Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten) z dnia 07 lipca 1997 r. (BGBl. I S. 1650).
2. Decyzja nr 125 Komendanta Głównego Policji z dnia 5 kwietnia 2013 r. w sprawie funkcjonowania Krajowego Systemu Informacyjnego Policji, (Dz. Urz. KGP poz. 28).
3. Decyzja Rady 2002/187/WSiSW z dnia 28 lutego 2002 r. ustanawiająca Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością (Dz. Urz. UE L 63 z 06.03.2002).
4. Decyzja Rady 2007/533/WSiSW z dnia 12 czerwca 2007 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) (Dz.U. L 205 z 7.8.2007).
5. Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz.U.UE.L.2008.210.1).
6. Decyzja Rady 2008/617/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie usprawnienia współpracy pomiędzy specjalnymi jednostkami interwencyjnymi państw członkowskich Unii Europejskiej w sytuacjach kryzysowych (Dz.U.UE.L.2008.210.73).
7. Decyzja Rady 2008/976/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie Europejskiej Sieci Sądowej (Dz.Urz. UE L 348/130).
8. Decyzja Rady 2009/426/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wzmocnienia Eurojustu i w sprawie zmiany decyzji 2002/187/WSiSW ustanawiającej Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością (Dz. Urz. UE L 138 z 04.06.2009).
9. Decyzja Ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz.U. L 190 z 18.7.2002).
10. Dekret z dnia 4 marca 1953 r. o wzmożeniu ochrony własności społecznej, zwanego dużym dekretem (Dz.U. nr 17, poz. 68).

11. Drugi protokół dodatkowy sporządzony w Strasburgu dnia 8 listopada 2001 r. do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 139, poz. 1476).
12. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Radny z dnia 5 kwietnia 2011 r w sprawie zapobiegnia handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (2011/36/UE).
13. Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych, Nowelizacja, sporządzona w Gronau dnia 7 października 2004 r.
14. Europejska Karta Samorządu Regionalnego, sporządzona w Strasburgu dnia 5 czerwca 1997 r.
15. Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz.U. 2006 nr 154 poz. 1107).
16. Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych, sporządzona w Strasburgu dnia 20 kwietnia 1959 r. (Dz.U. 1999 nr 76 poz. 854).
17. Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, sporządzona w Madrycie dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 287).
18. Gesetz über die Beendigung der Zahlungsmitteleigenschaft der auf Deutsche Mark lautenden Banknoten und der auf Deutsche Mark oder Deutsche Pfennig lautenden Bundesmünzen (DM-Beendigungsgesetz - DMBeEndG) z dnia 16 grudnia 1999 r. (BGBl. I S. 2402).
19. Komunikat XXII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. współpracy regionalnej i przygranicznej z dnia 11.05.2011, Gorzów Wielkopolski.
20. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz.U. 2009 nr 114 poz. 946).
21. Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. 2005 nr 18, poz. 158).
22. Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzona w Brukseli dnia 29 maja 2000 r. (Dz.U. 2007 nr 135 poz. 950).

23. Konwencja sporządzona na podstawie artykułu K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Policji (Konwencja o Europolu), sporządzona w Brukseli dnia 26 lipca 1995 r.(Dz.U. 2008 nr 176 poz. 1087).
24. Konwencja Wykonawcza do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 roku między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (L 239 22/09/2000).
25. Niemiecki kodeks karny z dnia 13 listopada 1998 r. (BGBl. I S. 3322).
26. Niemiecki międzynarodowy kodeks karny z dnia 30 czerwca 2002 r. (BGBl. I S. 2254).
27. Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej. z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej (Dz.Urz.KGP.2004.11.58).
28. Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej i Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej w sprawie współdziałania Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej.
29. Porozumienie Komendanta Głównego Straży Granicznej z Dowódcą Marynarki Wojennej w sprawie szczegółowej organizacji i sposobu współdziałania w zakresie ochrony granicy państwowej na morzu.
30. Porozumienie zawarte pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej i Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki w sprawie współdziałania w zakresie ochrony radiologicznej.
31. Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o utworzeniu Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych zawarte dnia 17 lutego 2011 r., (Dz.U. 2012, poz. 1252).
32. Program współpracy przyjęty przez Rządy Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Federalnej Niemiec z okazji 20. rocznicy podpisania Traktatu między Rzecząpospolitą Polską i Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 21.06.2011.
33. Protokoll der 1. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalität" der AG Kripo, 28./29.1.1974 Protokoll der 3. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalität" der AG Kripo, 24./26.6.1974.
34. Protokoll der 4. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalität" der AG Kripo, 21./23.8.1974.

35. Protokoll der 6. Sitzung der Fachkommission „Organisierte Kriminalität" der AG Kripo, 2./3.12.1974.
36. Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r., (Dz. U. z 2005 r., Nr 18, poz. 158).
37. Protokół z XXVII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 3.06.2016, Poczdam.
38. Protokół z XXVIII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 26.06.2018, Gorzów Wielkopolski.
39. Protokół z XXIX posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z dnia 17.09.2019, Berlin.
40. Rezolucja Rady w sprawie wzoru umowy o powołaniu wspólnego zespołu dochodzeniowo-śledczego (zespołu JIT) (Dz.U.UE.C.2017.18.1).
41. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności oraz rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
42. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. 2017 poz. 1206).
43. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 października 2016 r. w sprawie sposobu realizacji zadań związanych ze współpracą prokuratury z organizacjami międzynarodowymi lub ponadnarodowymi działającymi na podstawie umów międzynarodowych (Dz.U.2016.1732).
44. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 września 2009 r. w sprawie zniesienia niektórych oddziałów Straży Granicznej oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej (Dz.U. 2011 nr 69 poz. 370).
45. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 31 grudnia 2012 r. w sprawie przetwarzania informacji przez Policję (Dz. U. z 2013 r., poz. 8).

46. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1896 z dnia 13 listopada 2019 r. w sprawie Europejskiej Straży Granicznej i Przybrzeżnej oraz uchylenia rozporządzeń (UE) nr 1052/2013 i (UE) 2016/1624 (Dz.U.UE.L.2019.295.1).
47. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna".
48. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania.
49. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.
50. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.
51. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 marca 2017 r. w sprawie współdziałania Służby Celno-Skarbowej i Straży Granicznej w zakresie zadań wykonywanych przez jednostki pływające Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U.2017.386).
52. Rozporządzenie Saksońskiej Organizacji Policji z dnia 17 marca 2020 r. (SächsGVBl. P. 97).
53. Rozporządzenie (WE) 1987/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie utworzenia, funkcjonowania i użytkowania Systemu Informacyjnego Schengen drugiej generacji (SIS II) ((Dz. Urz. UE L 381 z 2006 r.).
54. Sächsische Polizeiorganisationsverordnung – Rozporządzenie Saksońskiej Organizacji Policji z dnia 17 marca 2020 r. (SächsGVBl. S. 97).
55. Strafgesetzbuch – niemiecki kodeks karny z dnia 13 listopada 1998 r. (BGBl. I S. 3322).
56. Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Europejskim Biurem Policji o współpracy w zwalczaniu przestępczości, sporządzona w Warszawie dnia 3 października 2001 r. (Dz.U. 2003 nr 196 poz. 1918).
57. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, o wymianie informacji i doświadczeń oraz o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony

radiologicznej podpisana w Warszawie dnia 30 lipca 2009 r., (M.P. 2009, nr 72, poz. 910).

58. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o wspólnej poprawie sytuacji na drogach wodnych na pograniczu polsko-niemieckim (ochrona przeciwpowodziowa, warunki przepływu i żeglugi) podpisana w Warszawie dnia 27 kwietnia 2015 r., (M.P. 2015, poz. 1273).
59. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy policji i straży granicznych na terenach przygranicznych, podpisana w Berlinie dnia 18 lutego 2002 r. (Dz.U. 2005 nr 223 poz. 1915).
60. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy służb policyjnych, granicznych i celnych sporządzona w Zgorzelcu dnia 15 maja 2014 r., (Dz.U. 2015, poz. 939).
61. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej oraz szczególnie niebezpiecznych przestępstw, podpisana we Wrocławiu dnia 18 czerwca 2002 r. (Dz.U. 2004 nr 248 poz. 2486).
62. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federalnym Republiki Austrii o współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości, podpisana w Wiedniu dnia 10 czerwca 2002 r. (Dz.U. 2014 poz. 1747).
63. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białorusi o współpracy w zwalczaniu przestępczości, podpisana w Mińsku dnia 8 grudnia 2003 r. (Dz.U. 2005 nr 125 poz. 1044).
64. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, sporządzona w Kijowie dnia 3 marca 1999 r. (Dz.U. 2017 poz. 81).
65. Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy i wzajemnej pomocy administracji celnych, sporządzona w Warszawie dnia 29 lipca 1992 r. (Dz.U. 1994 nr 112 poz. 541).
66. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o przejściach granicznych i rodzajach ruchu granicznego, sporządzona w Bonn dnia 6 listopada 1992 r. (M.P. 2003 nr 37 poz. 526).
67. Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o uzupełnieniu i ułatwieniu stosowania Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych

z dnia 20 kwietnia 1959 r., podpisana w Berlinie dnia 17 lipca 2003 r. (Dz.U. 2004 nr 193 poz. 1978).

68. Umowa ramowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy transgranicznej w ratownictwie medycznym podpisana w Warszawie dnia 21 grudnia 2011 r., (Dz.U. 2013, poz. 678).
69. Umowa z 10 kwietnia 1997 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o wzajemnej pomocy podczas katastrof i klęsk żywiołowych lub innych poważnych wypadków (Dz.U. z 1999, Nr 22, poz. 201).
70. Umowa z 19 maja 1992 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych (Dz.U. z 1997, Nr 11, poz.56).
71. Ustawa karna skarbowa z dnia 13 kwietnia 1960 r. (Dz.U. nr 21, poz. 123).
72. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny. (Dz.U. 2021 poz. 2345).
73. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2021 poz. 534).
74. Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. 2020 poz. 722).
75. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 2020 poz. 360).
76. Ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o przetwarzaniu informacji kryminalnych (Dz.U. 2019 poz. 2126).
77. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. 2021 poz. 1671).
78. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. 2021 poz. 716).
79. Ustawa z dnia 10 września 1999 r. Kodeks karny skarbowy (Dz.U. 2021 poz. 408).
80. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2021 poz. 685).
81. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. 2020 poz. 305).
82. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2020 poz. 35).
83. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. 2019 poz. 1776).
84. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2020 poz. 1526).
85. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o wymianie informacji z organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, państw trzecich, agencjami Unii Europejskiej oraz organizacjami międzynarodowymi (Dz.U. 2020 poz. 158).
86. Ustawa z dnia 18 czerwca 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej (Dz.U. nr 36, poz. 228).

87. Ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599).
88. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899).
89. Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej (Dz.U. 1998 nr 32 poz. 176).
90. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. (Dz.U. z 2015, poz. 875).
91. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wejściu w życie ustawy o samorządzie powiatowym, ustawy o samorządzie województwa oraz ustawy o administracji rządowej w województwie (Dz.U. 1998 nr 99 poz. 631).
92. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o udziale Rzeczypospolitej Polskiej w Systemie Informacyjnym Schengen oraz Wizowym Systemie Informacyjnym (Dz.U. 2021 poz. 1041).
93. Ustawa z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy o Policji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2014 poz. 1199).
94. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz.U. 2022 poz. 372).
95. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (Dz.U. 2021 poz. 66).
96. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. 2021 poz. 328).
97. Ustawa zasadniczej o BKA tj. Bundeskriminalamtgesetz (Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten) z dnia 07 lipca 1997 r. (BGBl. I S. 1650).
98. Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z 23 maja 1949 r.
99. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej - tekst skonsolidowany uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony (Dz.U.2004.90.864/2).
100. Traktat z 14 listopada 1990 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 54).
101. Traktat z 17 czerwca 1991 między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy (Dz.U. z 1992, Nr 14, poz. 56).
102. Völkerstrafgesetzbuch – niemiecki międzynarodowy kodeks karny z dnia 30 czerwca 2002 r. (BGBl. I S. 2254).
103. Zalecenia z XXII posiedzenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. współpracy regionalnej i przygranicznej z dnia 11.05.2011, Gorzów Wielkopolski.

104. Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 marca 2016 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury (Dz.Urz.MS.2017.174 t.j.).
105. Zarządzenie nr 1 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 2 stycznia 2015 r. w sprawie sposobu i trybu gromadzenia i przetwarzania informacji z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji (Dz. Urz. KGSG 2019.49).
106. Zarządzenie nr 1 Komendanta Głównego Policji w sprawie powołania oraz określenia organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby śledczej z dnia 29 lutego 2000 r. (Dz. Urz. KGP Nr 2, poz. 15).
107. Zarządzenie nr 7 Komendanta Głównego Policji uchylające zarządzenie w sprawie określenia szczegółowej struktury organizacyjnej i właściwości terytorialnej Centralnego Biura Śledczego z dnia 3 lipca 2002 r. (Dz. Urz. KGP Nr 10, poz. 630).
108. Zarządzenie nr 7 KGP z dnia 17 marca 1995 r.
109. Zarządzenia nr 7 KGP z dnia 21 lutego 1997 r
110. Zarządzenie nr 8 KGP z dnia 5 kwietnia 1995 r.
111. Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 listopada 1998 r. w sprawie powołania oraz organizacji, zakresu działania i właściwości terytorialnej służby do walki z przestępczością zorganizowaną i służby do walki z przestępczością narkotykową (Dz. Urz. KGP z 1999 r. Nr 5, poz. 22).
112. Zarządzenie nr 37 KGP z dnia 21 grudnia 1993 r.
113. Zarządzenie nr 39 KGP z dnia 21 grudnia 1993 r.

Archiwalia:

1. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 sierpnia 2008 r., w sprawie II AKp 115/08, Lex nr 465061.
2. Postanowienie Sadu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 października 2008., w sprawie II AKz 495/08, Lex nr 559920.
3. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 października 2008 r. w sprawie skargi nr 6767/03, Lex nr 456955.
4. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie skargi nr 29345/09, Lex nr 1652023.
5. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 września 2011 r. w sprawie skargi nr 15476/06, Lex nr 898138.

6. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie II AKa 181/10, KZS 2011, nr 5, poz. 79.
7. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 grudnia 2009 r. w sprawie II AKa 360/09, KZS 2010 r., nr 3, poz. 58.
8. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 07 grudnia 2000 r. w sprawie II AKa 184/00, KZS 2001, z. 1, poz. 26.
9. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 8 listopada 2013 r. w sprawie II AKa 220/13, Lex nr 1437995.
10. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie II AKa 362/02, KZS 2003, z. 5, poz. 36.
11. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 lipca 2013 r. w sprawie II AKa 227/19, Lex nr 1353875.
12. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 czerwca 2012 r. w sprawie Sygn. II AKa 128/12, LEX nr 1213763.
13. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 25 marca 2013 r. w sprawie II AKa 365/12, Lex nr 1335775.
14. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 310/18.
15. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2017 r. w sprawie IV KK 364/15.
16. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1987 r. w sprawie I KR 120/78, OSNKW 1978 r., z. 10, poz. 110.
17. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2010 r. w sprawie II KK 199/09, OSNwSK 2010 r., poz. 635.
18. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1995 r. w sprawie III KRN 122/95.
19. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1975 r., Rw 204/75, OSN, z. 8, poz. 115.
20. Wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy III Wydział Karny z dnia 7 października 2020 r. w sprawie III K 30/20.

7) Leksykony, encyklopedie, słowniki:

1. Orgelbrand M., *Słownik języka polskiego*, Wilno 1861.
2. Szymczak M., *Słownik języka polskiego PWN,* t. 3, Warszawa 1996.

8) Źródła internetowe:

1. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, „Bezpieczeństwo publiczne i ochrona”, https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-publiczn/5977,Potencjal-ochronny.html (dostęp: 11.04.2020).
2. Dziennik Gazeta Prawna, „Dopalacze wychodzą z mody”, https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/57194,10-lutego-2020/70164,Dziennik-Gazeta-Prawna/713872,Dopalacze-wychodza-z-mody.html (dostęp:11.02.2020).
3. Dziennik Gazeta Prawna, „Europejski nakaz aresztowania do zmiany: postępowania za drogie”, https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/821652,europejski-nakaz-aresztowania-do-zmiany-postepowanie-za-drogie.html, (dostęp: 24.01.2022).
4. Dziennik Zgorzelec.info, „Straż Graniczna: Półroczne podsumowanie działalności wspólnych polsko - niemieckich placówek”, https://www.zgorzelec.info/news/8399 (dostęp: 16.09.2021).
5. Edukacyjny portal o antykorupcji, „Interpol”, https://www.antykorupcja.gov.pl/ak/instytucje-antykorupcy/organizacje-pozarzadow/na-swiecie/1817,Interpol.html (dostęp: 7.11.2020).
6. Fakty Wrocław, „Policja Wrocław: Podsumowanie polsko - niemieckiego projektu „Nie dla narkotyków...” współfinansowanego przez UE”, https://faktywroclaw.pl/2018092795217/policja-wroclaw-podsumowanie-polsko-niemieckiego-projektu-nie-dla-narkotykow-wspolfinansowanego-przez-ue1538028735 (dostęp:10.04.2021).
7. Informacja pokontrolna nr 118 z kontroli realizacji projektu nr 100155747 pn. "Bezpieczne pogranicze dolnośląsko-saksońskie – wzrost efektywności działań operacyjno – śledczych Grupy Nysa" w zakresie prawidłowości jego realizacji, w tym zgodności z prawem wspólnotowym i krajowym, https://bip.duw.pl/bip/kontrole-i-audyt-wewne/wyniki-kontroli-przepr/wydzial-certyfikacji-i/2015/2426,Oddzial-Programow-Wspolpracy-Transgranicznej.html?search=75847323925006, (dostęp: 10.04.2021).
8. Informacyjny Serwis Policyjny, "W tandemie przeciwko przestępczości przygranicznej" – kurs językowy dla polskich i niemieckich policjantów, https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/11595,quotW-tandemie-przeciwko-przestepczosci-przygranicznejquot-kurs-jezykowy-dla-pol.html (dostęp: 17.09.2021).
9. Portal historyczny dzieje.pl, „25. rocznica polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy”, https://dzieje.pl/aktualnosci/25-rocznica-polsko-

niemieckiego-traktatu-o-dobrym-sasiedztwie-i-przyjaznej-wspolpracy (dostęp: 25.04.2020).

10. Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa, https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/ (dostęp: 22.03.2021).
11. Słownik Glosbe, „Współpraca międzynarodowa", https://pl.glosbe.com/pl/pl/wsp%C3%B3%C5%82praca%20mi%C4%99dzynarodowa (dostęp: 14.03.2020).
12. Słownik języka polskiego, „Współpraca", https://sjp.pwn.pl/slowniki/wsp%C3%B3%C5%82praca.html (dostęp: 14.03.2020).
13. Strona internetowa dolnośląskiej Policji, „Działania i rezultaty projektu", https://dolnoslaska.policja.gov.pl/wr1/zamowienia-publi/fundusze-unii-europejsk/projekty-zrealizowane/program-wspolpracy-inte/komunikacja-miedzykultu/21580,Dzialania-i-rezultaty-projektu.html (dostęp: 10.04.2021).
14. Strona internetowa europejskiego portalu e-Sprawiedliwość, „Eurojust", https://e-justice.europa.eu/content_eurojust-23-pl.do (dostęp: 31.01.2021).
15. Strona internetowa Lubuskie warte zachodu, „20 lat współpracy prokuratur z Polski i Niemiec", https://lubuskie.pl/wiadomosci/954/20-lat-wspolpracy-prokuratur-z-polski-i-niemiec (dostęp: 28.03.2021).
16. Strona internetowa lubuskiej Policji, „Projekt pt. „Nie dla narkotyków – zwiększenie skuteczności policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości narkotykowej na terenie przygranicznym polsko niemieckim", https://lubuska.policja.gov.pl/go/o-nas/projekty-wspolfinansowa/program-wspolpracy-inte/19194,Projekt-pn-Nie-dla-narkotykow-zwiekszenie-skutecznosci-policji-w-zakresie-przeci.html (dostęp: 10.04.2021).
17. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Informacje o NoOSG", https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/informacje-ogolne/7446,Informacje-o-NoOSG.html (dostęp: 14.11.2020).
18. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Historia siedziby", https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/historia/historia-siedziby/8941,Historia-kompleksu-budynkow-Komendy-Nadodrzanskiego-Oddzialu-Strazy-Granicznej-w.html (dostęp: 14.11.2020).
19. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Otwarcie projektu pilotażowego - wspólne polsko - niemieckie placówki graniczne",

https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/fotogaleria/wspolpraca/8332,Otwarcie-projektu-pilotazowego-wspolne-polsko-niemieckie-placowki-graniczne.html (dostęp: 16.09.2021).

20. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Struktura NoOSG", https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/komenda/struktura-oddzialu/7447,Struktura-NoOSG.html (dostęp: 14.11.2020).
21. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Wspólne polsko-niemieckie patrole zwiększają bezpieczeństwo po obu stronach granicy", https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/39823,Wspolne-polsko-niemieckie-patrole-zwiekszaja-bezpieczenstwo-po-obu-stronach-gran.html (dostęp: 16.09.2021).
22. Strona internetowa Nadodrzańskiej Straży Granicznej, „Współpraca bez granic", https://www.nadodrzanski.strazgraniczna.pl/nad/aktualnosci/25355,Wspolpraca-bez-granic.html (dostęp: 17.09.2021).
23. Strona internetowa Policji, „Biuro Międzynarodowej Współpracy Policji", https://www.policja.pl/pol/kgp/bmwp/27763,Zadania.html (dostęp: 31.10.2020).
24. Strona internetowa Policji, „Co to jest biuro SIRENE?", https://www.policja.pl/pol/sirene/biuro-sirene/7842,Co-to-jest-BIURO-SIRENE.html (dostęp: 30.10.2020).
25. Strona internetowa Policji, „Nie dla narkotyków…" projekt realizowany w ramach programu współpracy Interreg Polska Saksonia 2014 – 2020, https://www.policja.pl/pol/aktualnosci/135537,Nie-dla-narkotykow-projekt-realizowany-w-ramach-Programu-Wspolpracy-Interreg-Pol.html (dostęp: 10.04.2021).
26. Strona internetowa Policji, „Policja w III Rzeczypospolitej (1990–2010)", https://info.policja.pl/inf/historia/policja-w-iii-rp/policja-w-iii-rzeczypo/67621,Policja-w-III-Rzeczypospolitej-19902010.html (dostęp: 1.11.2020).
27. Strona internetowa Policji, „Strefa Schengen", https://www.policja.pl/pol/sirene/strefa-schengen/57736,Strefa-Schengen.html (dostęp: 30.10.2020).
28. Strona internetowa Prokuratury Krajowej, „Działalność krajowa", https://pk.gov.pl/dzialalnosc/przestepczosc-zorganizowana/dzialalnosc-krajowa/dzialalnosc-krajowa/ (dostęp: 9.01.2021).
29. Strona internetowa Prokuratury Krajowej, „Działalność międzynarodowa", https://pk.gov.pl/dzialalnosc/przestepczosc-zorganizowana/dzialanosc-miedzynarodowa/dzialanosc-miedzynarodowa/ (dostęp: 10.01.2021).

30. Strona internetowa Prokuratury Krajowej, „Europejska Sieć Sądowa”, https://pk.gov.pl/dzialalnosc/wspolpraca-miedzynarodowa/europejska-siec-sadowa/europejska-siec-sadowa/ (dostęp: 14.02.2021).
31. Strona internetowa Prokuratury Krajowej, „Organizacja jednostki”, https://pk.gov.pl/prokuratura/jednostki-podlegle/prokuratura-regionalna-we-wroclawiu/prokuratura-okregowa-w-jeleniej-gorze/organizacja-jednostki-52/organizacja-jednostki-46/ (dostęp: 28.03.2021).
32. Strona internetowa Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, Komunikat prasowy nr 6/2020, https://jgora.po.gov.pl/komunikat-prasowy-nr-62020,new,mg,306.html,277 (dostęp: 29.03.2021).
33. Strona internetowa Straży Granicznej, „10 rocznica powstania Polsko-Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych, Policyjnych i Celnych w Świecku”, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/5972,10-rocznica-powstania-Polsko-Niemieckiego-Centrum-Wspolpracy-Sluzb-Granicznych-P.html (dostęp: 15.11.2020).
34. Strona internetowa Straży Granicznej, „Główne obszary współpracy międzynarodowej Straży Granicznej”, https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/wspolpraca/1647,Glowne-obszary-wspolpracy-miedzynarodowej-Strazy-Granicznej.html (dostęp: 15.11.2020).
35. Strona internetowa Straży Granicznej, „Oddziały SG”, https://www.strazgraniczna.pl/pl/straz-graniczna/struktura-sg/oddzialy-sg (dostęp: 8.11.2020).
36. Strona internetowa Straży Granicznej, „Wspólna placówka w Pomellen”, https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/2592,Wspolna-placowka-w-Pomellen.html (dostęp: 16.09.2021).
37. Strona internetowa Unii Europejskiej, „Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych (Eurojust)”, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eurojust_pl#czym-zajmuje-si%C4%99-eurojust? (dostęp: 31.01.2021).
38. Strona internetowa zachodniopomorskiej Policji, "Projekt „W tandemie przeciwko przestępczości przygranicznej", https://zachodniopomorska.policja.gov.pl/sz/aktualnosci/projekty-realizowa/wspolpra/inte/18261,Projekt-quotW-tandemie-przeciwko-przestepczosci-przygranicznejquot.html (dostęp: 17.09.2021).

Pozostałe źródła:

1. Dane Komendy Głównej Policji, Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu, Komendy Miejskiej Policji w Jeleniej Górze, Komendy Miejskiej Policji w Legnicy, Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu, Komendy Miejskiej Policji we Wrocławiu, Komendy Powiatowej w Bolesławcu, Komendy Powiatowej Policji w Dzierżoniowie, Komendy Powiatowej Policji w Głogowie, Komendy Powiatowej Policji w Górze, Komendy Powiatowej Policji w Jaworze, Komendy Powiatowej Policji w Kamiennej Górze, Komendy Powiatowej Policji w Kłodzku, Komendy Powiatowej Policji w Lubaniu, Komendy Powiatowej Policji w Lubinie, Komendy Powiatowej Policji w Lwówku Śląskim, Komendy Powiatowej Policji w Miliczu, Komendy Powiatowej Policji w Oleśnicy, Komendy Powiatowej Policji w Oławie, Komendy Powiatowej Policji w Polkowicach, Komendy Powiatowej Policji w Strzelinie, Komendy Powiatowej Policji w Środzie Śląskiej, Komendy Powiatowej Policji w Świdnicy, Komendy Powiatowej Policji w Trzebnicy, Komendy Powiatowej Policji w Wołowie, Komendy Powiatowej Policji w Ząbkowicach Śląskich, Komendy Powiatowej Policji w Zgorzelcu, Komendy Powiatowej Policji w Złotoryi.
2. Dane z Biura Ochrony Informacji Komendy Głównej Straży Granicznej.
3. Dane z Bundeskriminalamt.
4. Dane z Landeskriminalamt.
5. Dane z Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze, Prokuratury Rejonowej w Bolesławcu, Prokuratury Rejonowej w Jeleniej Górze, Prokuratury Rejonowej w Kamiennej Górze, Prokuratury Rejonowej w Lubaniu, Prokuratury Rejonowej w Lwówku Śląskim oraz Prokuratury Rejonowej w Zgorzelcu.
6. Dane z Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu, Prokuratury Rejonowej w Miliczu, Prokuratury Rejonowej w Oleśnicy, Prokuratury Rejonowej w Środzie Śląskiej, Prokuratury Rejonowej w Strzelinie, Prokuratury Rejonowej w Trzebnicy, Prokuratury Rejonowej w Wołowie, Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Fabryczna, Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Krzyki Wschód, Prokuratury Rejonowa dla Wrocławia Zachód, Prokuratury Rejonowa dla Wrocławia Psie Pole, Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Śródmieście oraz Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Stare Miasto.
7. Dane z Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze, Sądu Okręgowego w Legnicy, Sądu Okręgowego w Świdnicy, Sądu Okręgowego we Wrocławiu.

8. Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, *Europejski raport narkotykowy – tendencje i osiągniecia 2019,* Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2019.
9. *Global Report on Trafficking in Persons, United Nations*, New York, 2014.
10. *Informacja o wynikach kontroli NIK. Zapobieganie nielegalnemu obrotowi paliwami ciekłymi*, Warszawa 2017.
11. Kancelaria Senatu: Biuro Analiz i Dokumentacji, *Problem narkomanii – wybrane aspekty społeczne i prawne,* „Opracowania tematyczne" 615, Warszawa 2012.
12. Mielecka-Kubień Z., *Oszacowanie kosztów społecznych używania narkotyków w Polsce w 2015 r.*, Katowice 2017.
13. Mogiła Z., Zaleski J., Zathey M., *Wykorzystanie przygranicznego położenia terenów znajdujących się w zachodniej części Polski dla rozwoju społeczno-gospodarczego* (*ekspertyza dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego)*, Wrocław 2011.
14. Musiuk K., *Przeciwdziałanie handlowi ludźmi w Polsce*, „Raport Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć" 2016.
15. *Raport European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment: Crime in the age of technology*, Haga 2017.
16. *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2015 roku*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji.
17. *Raport o stanie narkomani w Polsce 2018,* Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.
18. Sprawozdanie Komisji Wspólnot Europejskich na temat kierunku europejskiej strategii zapobiegać przestępczości zorganizowanej z dnia 13.03.2001 r., SEC(2001) 433, Bruksela 2001.
19. Sprawozdania roczne Inspekcji Handlowej za lata 2010-2019.
20. Szafraniec E., *Codzienna praktyka wykonywania wniosków o pomoc prawną nadsyłanych z prokuratur Saksonii – wybrane aspekty*, referat wygłoszony podczas międzynarodowej konferencji prokuratur przygranicznych dotyczącej *Praktycznych aspektów codziennej współpracy Prokuratur okręgu jeleniogórskiego z Prokuraturą w Gorlitz*, 16-17 kwietnia 2012 r.
21. The President's Commission on Law Enforcement And Administration of Justice, *Task Force on Organized Crime,* Washington 1967.
22. United Nations Office on Drugs and Crime, *Afghanistan opium survey 2018: Challenges to sustainable development, peace and security*, Kabul 2019.
23. *Zagrożenie korupcją w świetle wyników kontroli NIK opublikowanych w latach 2016-2020*, Warszawa 2020.

Załączniki

Wywiady

1. Wywiad ze skazanym Adrianem W. lat 32 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
2. Wywiad ze skazanym Janem D. lat 50 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
3. Wywiad ze skazanym Marcinem B. lat 34 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
4. Wywiad ze skazanym Youri V. lat 46 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku.
5. Wywiad ze skazanym Damianem D. lat 37 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 października 2021 roku.
6. Wywiad ze skazanym Łukasz W. lat 31 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 15 listopada 2021 roku.
7. Wywiad ze skazanym Markiem F. lat 58 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 15 listopada 2021 roku.
8. Wywiad ze skazanym Danielem R. lat 36 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
9. Wywiad ze skazanym Ludo N. lat 49 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
10. Wywiad ze skazanym Ryszardem B. lat 49 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 16 listopada 2021 roku.
11. Wywiad ze skazanym Pawłem J. lat 40 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 listopada 2021 roku.
12. Wywiad ze skazanym Sebastianem Sz. lat 40 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 25 listopada 2021 roku.
13. Wywiad ze skazanym Andrzejem Cz. lat 38 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 13 grudnia 2021 roku.
14. Wywiad ze skazanym Markiem J. lat 47 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 13 grudnia 2021 roku
15. Wywiad ze skazanym Piotr M. lat 35 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 13 grudnia 2021 roku.

16. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 1” w dniu 25 sierpnia 2021 roku.
17. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 2” w dniu 23 stycznia 2021 roku.
18. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 3” w dniu 14 maja 2021 roku.
19. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 4” w dniu 2 grudnia 2020 roku.
20. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 5” w dniu 14 grudnia 2020 roku.
21. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 6” w dniu 26 marca 2021 roku.
22. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 7” w dniu 20 września 2021 roku.
23. Wywiad z funkcjonariuszem resortu MSWiA o przydzielonym oznaczeniu „EKSPERT 8” w dniu 17 listopada 2021 roku.

Wykaz rysunków

Rysunek 1. Mapa obszaru działania Polsko - Niemieckiego Centrum Współpracy Służb Granicznych Policyjnych i Celnych w Świecku. 41
Rysunek 2. Kryteria stanowiące cechy grupowe przestępczości zorganizowanej wg Hansa J. Schneidera. 88
Rysunek 3. Cechy przestępczości zorganizowanej wg Europejskiego Urzędu Policji. 89
Rysunek 4. Struktura organizacyjna grupy przestępczej w zakresie przestępczości samochodowej opartej na współpracy oddzielnie działających osób decyzyjnych z osobami specjalizującymi się w kradzieżach samochodowych. 127
Rysunek 5. Struktura organizacyjna grupy przestępczej w zakresie kradzieży, legalizacji, przemytu pojazdów opartej na hierarchicznym podziale ról. 129
Rysunek 6. Struktura organizacyjna międzynarodowej grupy przestępczej w zakresie kradzieży, legalizacji, przemytu pojazdów opartej na określonych obszarach działania (konkretnych państwach). 130
Rysunek 7. Struktura organizacyjna zorganizowanej grupy przestępczej w zakresie oszustw na tzw. metodą „na wnuczka” i „na policjanta”. 150

Rysunek 8. Organizacja Centralnego Biura Śledczego Policji od 2020 r. 163
Rysunek 9. Terytorialny zasięg działania jednostek garnizonu dolnośląskiej Policji w województwie dolnośląskim. 179
Rysunek 10. Mapa Republiki Federalnej Niemiec z wyszczególnionymi krajami związkowymi. 192
Rysunek 11. Struktura organizacyjna Bundeskriminalamt (BKA) ze szczególnym uwzględnieniem struktury Departamentu ds. poważnej i zorganizowanej przestępczości (Abteilung "Schwere und Organisierte Kriminalität" - SO). 194
Rysunek 12. Mapa Wolnego Kraju Saksonii z podziałem na powiaty oraz miasta na prawach powiatu. 201
Rysunek 13. Schemat organizacyjny powszechnych jednostek prokuratury właściwych dla obszaru Dolnego Śląska. 251
Rysunek 14. Wybrany fragment kwestionariusza ankiet z przykładem zastosowania Skali Likerta. 283
Rysunek 15. Macierz oceny wykorzystania i przydatności instrumentów i instytucji prawa karnego, a także roli organów i podmiotów, w przeciwdziałaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej wg przedziałów dla uzyskanej wartości średniej arytmetycznej. 287
Rysunek 16. Macierz oceny wykorzystania i przydatności instrumentów i instytucji prawa karnego, a także roli organów i podmiotów, w przeciwdziałaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. 289

Wykaz wykresów

Wykres 1. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2000-2020 w zakresie przepisów Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii..... 111

Wykres 2. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w województwie dolnośląskim w latach 2000-2020 w zakresie przepisów Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii..... 112

Wykres 3. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 189a § 1 i 2 k.k. (handel ludźmi), art. 253 § 1 k.k. (handel ludźmi - uchylony), 204 § 4 k.k. (uprowadzenie w celu uprawiana prostytucji za granicą)..... 119

Wykres 4. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 203 k.k. (zmuszanie do uprawiania prostytucji)..... 120

Wykres 5. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2004-2020 w zakresie art. 204 § 1-3 k.k. (stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo względem osoby dorosłej oraz osoby małoletniej).....120

Wykres 6. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2000-2020 w zakresie treści art. 310 § 1 i 4 k.k.....122

Wykres 7. Liczba utraconych pojazdów przez właścicieli na terytorium Polski w latach 2000-2012 na skutek kradzieży, kradzieży poprzedzonej włamaniem, krótkotrwałego użycia bądź innego przestępstwa lub sytuacji losowych..... 132

Wykres 8. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w rejonie Dolnego Śląska w latach 2008-2020 w zakresie kradzieży pojazdu poprzedzonej włamaniem na obszarze działalności jednostek terenowych KPP, KMP, KWP.....132

Wykres 9. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w Polsce w latach 2000-2019 w zakresie obrotu paliwami 135

Wykres 10. Liczba wykrytych po wprowadzaniu do obrotu gospodarczego faktur VAT nieodzwierciedlających realnych zdarzeń gospodarczych z uwzględnieniem łącznej kwoty na które zostały wystawione za latach 2010-2018..... 140

Wykres 11. Liczba zarejestrowanych w systemie KCIK przestępstw o charakterze korupcyjnym w latach 2004-2018 przez wybrane organy ścigania 154

Wykres 12. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych oraz przestępstw stwierdzonych w rejonie Dolnego Śląska w latach 2008-2020 w zakresie korupcji (bez art. 231 § 1 i 3 k.k.) na obszarze działalności jednostek terenowych KPP, KMP, KWP.....156

Wykres 13. Liczba osób objętych zainteresowaniem w sprawach operacyjnych i procesowych, działających w rozpoznanych zorganizowanych grupach przestępczych w latach 2001-2018..... 167

Wykres 14. Liczba wszczętych i zakończonych postępowań przygotowawczych przez Centralne Biuro Śledcze Policji w skali kraju w latach 2001-2018..... 168

Wykres 15. . Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych i stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§1 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020..... 180

Wykres 16. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§2 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020..... 181

Wykres 17. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§3 k.k. przez komórki organizacyjne służby kryminalnej Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu w latach 2013-2020..... 181

Wykres 18. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§1 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020..... 183

Wykres 19. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§1 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020..... 183

Wykres 20. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020..... 184

Wykres 21. Liczba stwierdzonych przestępstw (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Miejskich Policji w latach 2004-2020..... 185

Wykres 22. Liczba prowadzonych postępowań (śledztw) przeciwko grupom zorganizowanym przez jednostki krajów związkowych (Landeskriminalamt) oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych (Bundeskriminalamt, Bundespolizei, Zollkriminalamt) na terenie Republiki Federalnej Niemiec w latach 2000-2018.....195

Wykres 23. Zidentyfikowana wartość strat wyrządzonych działalnością zorganizowanych grup przestępczych na terytorium Republiki Federalnej Niemiec w latach 2001-2018.....198

Wykres 24. Wartość zabezpieczonego mienia (majątku) w toku prowadzenia spraw związanych z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych tj. Bundeskriminalamt, Bundespolizei oraz Zollkriminalamt w latach 2000-2018..... 199

Wykres 25. Liczba prowadzonych spraw przeciwko zorganizowanym grupom przestępczym przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018..... 202

Wykres 26. Zidentyfikowana wartość strat wyrządzonych działalnością zorganizowanych grup przestępczych na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018..... 205

Wykres 27. Liczby zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury Okręgowej w Jeleniej Górze (SIP Libra bądź w innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych międzynarodowych pomocy prawnych w poszczególnych latach 2004-2020 z podziałem na Republikę Federalną Niemiec oraz pozostałe kraje..... 255

Wykres 28. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) otrzymanych do realizacji międzynarodowych pomocy prawnych w poszczególnych latach 2004-2020 z podziałem na Republikę Federalną Niemiec oraz pozostałe kraje.....256

Wykres 29. Liczby zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury Okręgowej we Wrocławiu (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) otrzymanych i zleconych do realizacji instytucji międzynarodowej pomocy prawnej w poszczególnych latach 2004-2020.....265

Wykres 30. Struktura wieku skazanych w związku z działalnością w zorganizowanej grupie przestępczej..... 273

Wykaz tabel

Tabela 1. Ilość zabezpieczonych przez Policję oraz Straż Graniczną narkotyków w Polsce w latach 2008-2018 wyrażona w kilogramach, szt. tabletek, szt. listków. 114
Tabela 2. Ilość przeprowadzonych kontroli jakości paliw skutkujących skierowaniem zawiadomienia o przestępstwie do prokuratury oraz podjętych decyzji o wycofaniu z obrotu paliw w latach 2010-2019 przez Inspekcję Handlową. 138
Tabela 3. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w formie usiłowania i dokonania w zakresie oszustw metodą „na wnuczka" i „na policjanta" w latach 2016-2020 146
Tabela 4. Liczba osób zatrzymanych, osób wobec, których wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów oraz liczba łącznie przedstawionych zarzutów w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018. 169
Tabela 5. Liczba członków oraz liderów zorganizowanych grup przestępczych działających na terenie Rzeczypospolitej Polski oraz na arenie międzynarodowej, wobec których wystosowano postanowienie o przedstawieniu zarzutów z uwzględnieniem liczby sformułowanych zarzutów w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018..... 171
Tabela 6. Liczba zastosowanych środków zapobiegawczych w stosunku do członków zorganizowanych grup przestępczych w postępowaniach prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018. 174
Tabela 7. Wartość zabezpieczonego mienia (środki finansowe zgromadzone w gotówce, zdeponowane w skrytkach i rachunkach bankowych, nieruchomości, pojazdy, itp.) w postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018..... 175
Tabela 8. Liczba rozbitych zorganizowanych grup przestępczych o krajowym i międzynarodowym zasięgu aktywności przestępczej, przez Centralne Biuro Śledcze KGP i Centralne Biuro Śledcze Policji w latach 2001-2018..... 177
Tabela 9. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258§1 k.k./art. 258§3 k.k. przez jednostki garnizonu dolnośląskiego Policji na szczeblu Komend Powiatowych Policji w latach 2004-2020..... 186
Tabela 10. Liczba łącznie wszczętych postępowań przygotowawczych i przestępstw stwierdzonych (ujawnionych czynów w toku prowadzonych postępowań) w kierunku art.

258§1-4 k.k. przez jednostki organizacyjne Policji (szczebli KGP, KWP, KMP i KPP) w latach 2000-2020..... 189
Tabela 11. Liczba zidentyfikowanych podejrzanych w toku prowadzenia postępowań w związku z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt oraz jednostki/agencje szczebla władz federalnych tj. Bundeskriminalamt, Bundespolizei oraz Zollkriminalamt na terytorium Republiki Federalnej Niemiec w latach 2000-2018..... 196
Tabela 12. Liczba zidentyfikowanych podejrzanych w toku prowadzonych postępowań w związku z przestępczością zorganizowaną przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018..... 203
Tabela 13. Dominujący wskaźnik procentowy obszaru działalności przestępczej o charakterze zorganizowanym, zidentyfikowanej przez organy ścigania krajów związkowych tj. Landeskriminalamt na terenie Wolnego Państwa Saksonii w latach 2000-2018..... 206
Tabela 14. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 258 k.k. w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej. 243
Tabela 15. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku w związku z naruszeniem przepisów ustawy o przeciwdziałaniu narkomani z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej..... 244
Tabela 16. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 54 k.k.s. Ustawa z dn. 10.09.1999 r. - Kodeks karny skarbowy w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej..... 245
Tabela 17. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Straży Granicznej (CBD EWIDA) wszczętych postępowań przygotowawczych w związku z kwalifikacją art. 189a § 1 Ustawa z dn. 6.06.1997 r. - Kodeksu karnego w okresie 2011-2018 z podziałem na podległe Placówki Straży Granicznej pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej..... 246
Tabela 18. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu jeleniogórskiego w latach 2010-2020. 252
Tabela 19. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych europejskich nakazów

dochodzeniowych z podziałem na Republikę Federalną Niemiec (N) oraz pozostałe kraje (In) w poszczególnych latach 2018-2020. 256
Tabela 20. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych (zrealizowanych) europejskich nakazów aresztowań z podziałem na Republikę Federalną Niemiec Niemiec (N) oraz pozostałe kraje (I) w poszczególnych latach 2006-2020. 258
Tabela 21. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu legnickiego w latach 2010-2020. 260
Tabela 22. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu świdnickiego w latach 2010-2020. 261
Tabela 23. Liczba zarejestrowanych wszczętych postępowań przygotowawczych w kierunku art. 258 § 1-4 k.k. w systemach statystyczno-analitycznych przez powszechne jednostki organizacyjne prokuratury okręgu wrocławskiego w latach 2010-2020. 263
Tabela 24. Liczba zarejestrowanych w systemach informacyjnych Prokuratury (SIP Libra bądź innych systemach statystyczno-analitycznych) zleconych i otrzymanych instytucji europejskiego nakazu w poszczególnych latach 2018-2020. 266
Tabela 25. Struktura próby badawczej dla powszechnych jednostek prokuratury znajdujących się w graniach województwa dolnośląskiego. 290
Tabela 26. Struktura próby badawczej dla jednostek organizacyjnych Straży Granicznej podległych pod Nadodrzański Odział Straży Granicznej. 290
Tabela 27. Staż pracy respondentów z powszechnych jednostek prokuratury, z uwzględnieniem doświadczenia w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. 291
Tabela 28. Staż pracy respondentów z jednostek Straży Granicznej, z uwzględnieniem doświadczenia w zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. 292
Tabela 29. Ocena występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej oraz Straży Granicznej. 297
Tabela 30. Ocena częstotliwości występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej. 299
Tabela 31. Ocena skali przydatności instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej. 300

Tabela 32. Ocena częstotliwości występowania instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej. 301
Tabela 33. Ocena skali przydatności instrumentów międzynarodowej współpracy w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej. 302
Tabela 34. Ocena występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej oraz Straży Granicznej..... 304
Tabela 35. Ocena częstotliwości występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej. 305
Tabela 36. Ocena skali przydatności wybranych podmiotów w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w związku z prowadzonymi postępowaniami przez jednostki prokuratury powszechnej. 306
Tabela 37. Ocena częstotliwości występowania współpracy wewnątrzkrajowej i międzynarodowej pomiędzy wybranymi podmiotami w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej. 307
Tabela 38. Ocena skali przydatności wybranych podmiotów w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami przez jednostki organizacyjne Straży Granicznej. 309
Tabela 39. Ocena występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej oraz jednostki Straży Granicznej. 312
Tabela 40. Ocena częstotliwości występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej..... 313
Tabela 41. Ocena skali przydatności wybranych instytucji prawnokarnych w prowadzonych postępowaniach w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki organizacyjne prokuratury powszechnej. 314
Tabela 42. Ocena częstotliwości występowania instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki Straży Granicznej. 316

Tabela 43. Ocena skali przydatności wybranych instytucji prawnokarnych w związku z prowadzonymi sprawami, postępowaniami w zakresie międzynarodowej zorganizowanej przestępczości przez jednostki Straży Granicznej. 317
Tabela 44. Ocena priorytetów w taktyce i technice zwalczania nowoczesnych form przestępczości międzynarodowej o charakterze zorganizowanym występującej na obszarze Rzeczypospolitej Polski wg prokuratorów oraz funkcjonariuszy Straży Granicznej. 320
Tabela 45. Wyniki analizy sformułowanych ocen instrumentów współpracy międzynarodowej przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i funkcjonariuszy prokuratury powszechnej osadzone w obszarach matrycy. 326
Tabela 46. Wyniki analizy ocen krajowych i zagranicznych podmiotów, organów i instytucji przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz prokuratury powszechnej rejonu Dolnego Śląska. 328
Tabela 47. Wyniki analizy ocen dot. częstotliwości stosowania oraz przydatności istniejących przepisów prawa karnego na rzecz zwalczania przestępczości zorganizowanej. 331

Aneks

Załącznik 1. Opracowane narzędzie badawcze - kwestionariusz ankiety dla prokuratorów

L.p. ankiety ……..	A N K I E T A przeznaczona dla Prokuratorów (oznaczenia wewnętrzne badacza)	Data wypełnienia: ……

Szanowni Państwo,

Jestem funkcjonariuszem Policji, nauczycielem akademickim oraz doktorantem.

W ramach zainteresowania naukowego prowadzę badania dotyczące współpracy wybranych organów ścigania RP w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Zwracam się do Państwa z uprzejmą prośbą o udział w badaniach poprzez udzielenie szczerych i wyczerpujących odpowiedzi na pytania zawarte w niniejszej ankiecie. Państwa bogata wiedza i bezcenne doświadczenie o badanych problemach uzasadnia prośbę o wypełnienie kompletnej i zwrot załączonej ankiety.

Wypełnienie jej zajmie Państwu nie więcej niż 30 minut. Polega ono na uważnym przeczytaniu pytań i udzieleniu odpowiedzi zgodnie z dyspozycją zamieszczoną przy nich. Ankieta jest anonimowa, a uzyskane odpowiedzi będą wykorzystywane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych jedynie w celach naukowych.

Serdecznie dziękuję za pomoc i poświęcony czas, jaki Państwo przeznaczyliście na wypełnienie niniejszej ankiety.

Marek Czarkowski

1

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT I

METRYCZKA

01. Płeć: *Proszę zaznaczyć znakiem* **X** *swoją płeć.*

□ Mężczyzna

□ Kobieta

02. W jakim jest Pan(i) wieku: *Proszę wpisać właściwą liczbę.*

---

03. Miejsce pracy: *Proszę wpisać nazwę miejscowości wykonywania obowiązków zawodowych.*

---

04. Doświadczenie zawodowe: *Proszę zaznaczyć właściwą rubrykę dla stażu pracy w Prokuraturze.*

□ 1 - 5 lat

□ 6 - 10 lat

□ 11 - 15 lat

□ 16 - 20 lat

□ 21 - 25 lat

□ 26 - 30 lat

□ 31 - 33 lat

□ 34 - 35 lat

□ 36 - 37 lat

□ 38 - 39 lat

□ powyżej 40 lat

05. Staż pracy związanej ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę zaznaczyć właściwą rubrykę dotyczącą stażu pracy związanej ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.*

□ 1 - 3 lat

□ 4 - 6 lat

□ 7 - 9 lat

□ 10 - 12 lat

□ 13 – 15 lat

□ 16 - 18 lat

□ 19 - 21 lat

□ 22 - 24 lat

□ powyżej 25 lat

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

06. Udział w szkoleniach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę podać rok odbycia szkolenia oraz nazwę podmiotu organizującego szkolenie.*

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

07. Udział w konferencjach związanych tematycznie ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę podać datę uczestnictwa oraz nazwę instytucji, podmiotu organizującego konferencję.*

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/
/rok/ /nazwa uczelni prowadzącej kształcenie w tym kierunku/

08. Znajomość języka obcego: *Proszę podać język, którym posługuje się Pan/Pani oraz jego stopień*

□ angielski w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ niemiecki w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ inny język …… w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ inny język …… w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT II

INSTRUMENTALNA WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych pomocnych przy zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce instrumenty, z którymi miał(a) Pan(i) styczność w prowadzonych, nadzorowanych sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych	**Bezpośrednia styczność**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	
Ekstradycja	
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (EDN)	
Międzynarodowa pomoc prawna	
Grupa Zadaniowa Szefów Policji	
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze	
Pościg transgraniczny	
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych	
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego	
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych	
Inne instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (możliwe wskazanie kilku) …… …… …… ……	

ANKIETA
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych pomocnych przy zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" częstotliwość wykorzystywanego instrumentów w prowadzonych, nadzorowanych sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej, z którymi miał(a) Pan(i) styczność.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo rzadko	rzadko	umiarkowanie	często	bardzo często

	Skala częstotliwości wykorzystania					
Wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)						
Ekstradycja						
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (EDN)						
Międzynarodowa pomoc prawna						
Grupa Zadaniowa Szefów Policji						
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze						
Pościg transgraniczny						
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych						
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego						
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych						
Inne instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (wskazanie w punkcie 01. aspektu II) …… …… …… ……						

ANKIETA
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych pomocnych przy zwalczaniu przestępczości o charakterze zorganizowanym. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, skuteczność instrumentów w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, z którymi miał(a) Pan(i) styczność.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo niska	niska	umiarkowania	wysoka	bardzo wysoka

	Skala skuteczności w zwalczaniu PZ					
Wybrane instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach karnych	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)						
Ekstradycja						
Europejski Nakaz Dochodzeniowy (EDN)						
Międzynarodowa pomoc prawna						
Grupa Zadaniowa Szefów Policji						
Wspólne zespoły dochodzeniowo-śledcze						
Pościg transgraniczny						
Postanowienie o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych						
Przejęcie lub przekazanie ścigania karnego						
Wzajemne uznawanie nakazów konfiskaty i kar finansowych						
Inne instrumenty współpracy międzynarodowej w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (wskazanie w punkcie 01. aspektu II) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT III

INSTYTUCJONALNA WSPÓŁPRACA WEWNĄTRZKRAJOWA, MIĘDZYNARODOWA W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy krajowe i zagraniczne, instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępczości o charakterze zorganizowanym oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce instytucje, z którymi miał(a) Pan(i) styczność w prowadzonych, nadzorowanych sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Organy krajowe i międzynarodowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**Bezpośrednia styczność**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)	
Centralne Biuro Śledcze Policji	
Straż Graniczna	
Sądy powszechne	
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa	
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)	
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)	
Europol	
Interpol	
EUROJUST	
Europejska Sieć Sądowa	
Urzędy Skarbowe	
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy krajowe i zagraniczne, instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępczości o charakterze zorganizowanym oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" częstotliwość nawiązywanej współpracy w prowadzonych, nadzorowanych sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo rzadko	rzadko	umiarkowanie	często	bardzo często

	Skala częstotliwości nawiązanej współpracy					
Organy krajowe i międzynarodowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)						
Centralne Biuro Śledcze Policji						
Straż Graniczna						
Sądy powszechne						
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego						
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa						
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)						
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)						
Europol						
Interpol						
EUROJUST						
Europejska Sieć Sądowa						
Urzędy Skarbowe, Służba celno-skarbowa						
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (wskazanie w punkcie 01. aspektu III) …… …… …… ……						

ANKIETA
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy krajowe i zagraniczne, instytucje zajmujące się zwalczaniem przestępczości o charakterze zorganizowanym oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, przydatność instytucji w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, z którymi miał(a) Pan(i) styczność w prowadzonych, nadzorowanych sprawach.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo niska	niska	umiarkowania	wysoka	bardzo wysoka

	Skala skuteczności w zwalczaniu PZ					
Organy krajowe i międzynarodowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Policja (na szczeblu KWP, KMP, KPP etc.)						
Centralne Biuro Śledcze Policji						
Straż Graniczna						
Sądy powszechne						
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego						
Krajowa Administracja Skarbowa, Służba celno-skarbowa						
Deutsche Polizei (Policja w Niemczech)						
Staatsanwaltschaften der Länder (Prokuratura w krajach związkowych)						
Europol						
Interpol						
EUROJUST						
Europejska Sieć Sądowa						
Urzędy Skarbowe, Służba celno-skarbowa						
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (wskazanie w punkcie 01. aspektu III) …… …… …… ……						

ASPEKT IV

TAKTYKA I TECHNIKA PRZECIWDZIAŁANIA MIĘDZYNARODOWEJ PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ

Taktyka i technika zwalczania współczesnych form międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego. Proszę zaznaczyć w kolumnie znakiem „**X**" instytucje, z którymi spotkał(a) się Pan(i) prowadząc, nadzorując postępowania przygotowawcze w związku z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym.

Wybrane instytucje prawa karnego wykorzystywane w RP do zwalczania PZ o zasięgu międzynarodowym	**Bezpośrednia styczność**
Zeznania świadków	
Świadek incognito	
Wyjaśnienie podejrzanego	
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny	
Świadek koronny	
Zabezpieczenie majątkowe	
Przeszukanie	
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej,	
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)	
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych	
Analiza kryminalna	
Inne od przedstawionych instytucje o znaczeniu dowodowym. Jakie? (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

ANKIETA
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego. Proszę według własnego doświadczenia ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce częstotliwość występowania wybranych instytucji prawnych w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo rzadko	rzadko	umiarkowanie	często	bardzo często

	Skala częstotliwości występowania					
Wybrane instytucje prawa karnego wykorzystywane w RP do zwalczania PZ o zasięgu międzynarodowym	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Zeznania świadków						
Świadek incognito						
Wyjaśnienie podejrzanego						
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny						
Świadek koronny						
Zabezpieczenie majątkowe						
Przeszukanie						
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej,						
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)						
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)						
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych						
Analiza kryminalna						
Inne od przedstawionych instytucje o znaczeniu dowodowym. Jakie? (wskazanie w punkcie 01. aspektu IV) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego. Proszę według własnego doświadczenia ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce przydatność wybranych instytucji występujących w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
bardzo niska	niska	umiarkowania	wysoka	bardzo wysoka

	Skala przydatności w sprawach karnych					
Wybrane instytucje prawa karnego wykorzystywane w RP do zwalczania PZ o zasięgu międzynarodowym	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Zeznania świadków						
Świadek incognito						
Wyjaśnienie podejrzanego						
Nadzwyczajne złagodzenie kary tzw. mały świadek koronny						
Świadek koronny						
Zabezpieczenie majątkowe						
Przeszukanie						
Zwolnienie z tajemnicy telekomunikacyjnej, bankowej,						
Uzyskanie informacji z systemów ruchu granicznego (np. Mały Ruch Graniczny)						
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)						
Uzyskanie informacji z Rejestrów Państwowych						
Analiza kryminalna						
Inne od przedstawionych instytucje o znaczeniu dowodowym. Jakie? (wskazanie w punkcie 01. aspektu IV) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla Prokuratorów
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

PRIORYTETY

w zakresie strategii zwalczania współczesnych form międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

04. W poniższej tabeli ujęto wybrane działania organów ścigania RP. Proszę według własnego doświadczenia ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce stopień ważności wybranych obszarów działań podejmowanych przez polskie organy ścigania w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną o zasięgu międzynarodowym.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –
zdecydowanie nieważna	raczej nieważna	umiarkowana	ważna	zdecydowanie ważna

	Skala ważności podejmowanych działań					
Wybrane obszary działań podejmowanych przez organy ścigania RP	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**Trudno powiedzieć**
Praca operacyjno-rozpoznawcza ukierunkowana na identyfikację tworzących się i już istniejących zorganizowanych grup przestępczych oraz popełnianych w związku z tym przestępstw						
Długotrwałe izolacyjne środki zapobiegawcze w stosunku do członków zorganizowanych grup, związków przestępczych						
Przełamanie zasady milczenia u członków zorganizowanych grup, związków przestępczych						
Identyfikacji i pozbawienie mienia, majątku sprawców przestępstw (np. konfiskata rozszerzona)						
Współpraca międzynarodowa w przeciwdziałaniu z przestępczością zorganizowaną						
Inne od przedstawionych obszarów działań. Jakie? …… …… …… ……						

05. Spośród wymienionych poniżej działań proszę wskazać, te które w Pana(i) ocenie powinny stanowić kierunkami przyszłej strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej o zasięgu międzynarodowym. Proszę uszeregować elementy od najważniejszego do najmniej ważnego, przyjmując, za najważniejszą cechę wartość **„1”**, zaś dla pozostałych mniej ważnych kolejne wartości „2, 3, 4, 5, 6”.

Elementy wpływające na zwalczanie przestępczości międzynarodowej o charakterze zorganizowanym występującej na obszarze Rzeczypospolitej Polski	**Priorytet ważności**
Praca operacyjno-rozpoznawcza ukierunkowana na identyfikację tworzących się i już istniejących zorganizowanych grup przestępczych oraz popełnianych w związku z tym przestępstw	
Długotrwałe izolacyjne środki zapobiegawcze w stosunku do członków zorganizowanych grup, związków przestępczych	
Przełamanie zasady milczenia u członków zorganizowanych grup, związków przestępczych	
Identyfikacji i pozbawienie mienia, majątku sprawców przestępstw (np. konfiskata rozszerzona)	
Współpraca międzynarodowa w przeciwdziałaniu z przestępczością zorganizowaną	
Inny od przedstawionych wyżej elementów, wpływających na zwalczanie PZ …… …… ……	

06. Na podstawie posiadanej bogatej wiedzy i doświadczenia proszę wskazać ewentualne propozycje zmian w prawie bądź praktyce, które należałoby wprowadzić aby uczynić je skuteczniejszymi w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej o zasięgu międzynarodowym (a których obecnie stosowanie jest utrudnione, skomplikowane, niemożliwe etc.).

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Załącznik 2. Opracowane narzędzie badawcze - kwestionariusz ankiety dla funkcjonariuszy Straży Granicznej

L.p. ankiety …….. A N K I E T A Data wypełnienia: ……

przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej

(oznaczenia wewnętrzne badacza)

Szanowni Państwo,

Jestem funkcjonariuszem Policji, nauczycielem akademickim oraz doktorantem.

W ramach zainteresowania naukowego prowadzę badania dotyczące współpracy wybranych organów ścigania RP w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

Zwracam się do Państwa z uprzejmą prośbą o udział w badaniach poprzez udzielenie szczerych i wyczerpujących odpowiedzi na pytania zawarte w niniejszej ankiecie. Państwa bogata wiedza i bezcenne doświadczenie o badanych problemach uzasadnia prośbę o wypełnienie kompletnej i zwrot załączonej ankiety.

Wypełnienie jej zajmie Państwu nie więcej niż 30 minut. Polega ono na uważnym przeczytaniu pytań i udzieleniu odpowiedzi zgodnie z dyspozycją zamieszczoną przy nich. Ankieta jest anonimowa, a uzyskane odpowiedzi będą wykorzystywane w postaci zbiorczych zestawień statystycznych jedynie w celach naukowych.

Serdecznie dziękuję za pomoc i poświęcony czas, jaki Państwo przeznaczyliście na wypełnienie niemniejszej ankiety.

Marek Czarkowski

1

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT I

METRYCZKA

01. Płeć: *Proszę zaznaczyć znakiem* **X** *swoją płeć.*

□ Mężczyzna

□ Kobieta

02. W jakim jest Pan(i) wieku: *Proszę wpisać właściwą liczbę.*

---

03. Miejsce pracy: *Proszę wpisać nazwę miejscowości pełnienia służby.*

---

04. Doświadczenie zawodowe: *Proszę zaznaczyć właściwą rubrykę dla stażu służby w Straży Granicznej.*

□ 1 - 5 lat

□ 6 - 10 lat

□ 11 - 15 lat

□ 16 - 20 lat

□ 21 - 25 lat

□ 26 – 28,5 lat

□ powyżej 28,5 lat

05. Styczność z postępowaniami/sprawami, w których występuje przestępczość zorganizowaną: *Proszę zaznaczyć właściwą rubrykę dotyczącą stażu służby związanej ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.*

□ 1 - 3 lat

□ 4 - 6 lat

□ 7 - 9 lat

□ 10 - 12 lat

□ 13 – 15 lat

□ 16 - 18 lat

□ 19 - 21 lat

□ 22 - 24 lat

□ powyżej 25 lat

06. Udział w szkoleniach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę podać rok odbycia szkolenia oraz nazwę podmiotu organizującego szkolenie.*

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

/rok/ /nazwa podmiotu organizującego szkolenie/

07. Udział w konferencjach związanych tematycznie ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę podać datę uczestnictwa oraz nazwę instytucji, podmiotu organizującego konferencję.*

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

/rok/ /nazwa instytucji, podmiotu organizującego konferencję/

08. Uczestnictwo w studiach podyplomowych tematycznie związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej: *Proszę podać datę ukończenia oraz nazwę podmiotu kształcącego w tym kierunku.*

/rok/ /nazwa uczelni prowadzącej kształcenie w tym kierunku/

/rok/ /nazwa uczelni prowadzącej kształcenie w tym kierunku/

09. Znajomość języka obcego: *Proszę podać język, którym posługuje się Pan/Pani oraz jego stopień*

□ angielski w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ niemiecki w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ inny język …… w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

□ inny język …… w stopniu: podstawowy, średni, zaawansowany

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT II

WALKA Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

Prawne instrumenty – ETAP PRZEDPROCESOWY

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane źródła dowodów uzyskiwanych w trakcie czynności poprzedzających wszczęcie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym). Proszę zaznaczyć w kolumnie znakiem „**X**" dowody z którymi miał Pan(i) bezpośrednią styczność.

Źródło uzyskiwania dowodów przed wszczęciem postępowania przygotowawczego	**Bezpośrednia styczność**
Kontrola korespondencji zwykłej	
Kontrola korespondencji elektronicznej	
Podsłuch telefoniczny	
Podsłuch pokoju	
Niejawny nadzór nad przemieszczeniem się osób	
Niejawne rejestrowanie obrazu	
Sporządzenie analizy kryminalnej	
Zasadzka	
Transakcja pozorowana, w tym kontrolowane wręczenie lub przyjęcie korzyści majątkowej	
Współpraca z osobowym źródłem informacji (OZI)	
Inny od przedstawionych źródeł dowodów. Jakie? (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli w stosunku do wybranych źródeł dowodów uzyskiwanych w trakcie czynności poprzedzających wszczęcie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym) proszę w odpowiedniej kolumnie zaznaczyć znakiem „**X**" skalę częstotliwości występowania.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo często	często	przeciętnie	rzadko	bardzo rzadko	trudno powiedzieć

	Skala częstotliwości występowania					
Źródło uzyskiwania dowodów przed wszczęciem postępowania przygotowawczego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Kontrola korespondencji zwykłej						
Kontrola korespondencji elektronicznej						
Podsłuch telefoniczny						
Podsłuch pokoju						
Niejawny nadzór nad przemieszczeniem się osób						
Niejawne rejestrowanie obrazu						
Sporządzenie analizy kryminalnej						
Zasadzka						
Transakcja pozorowana, w tym kontrolowane wręczenie lub przyjęcie korzyści majątkowej						
Współpraca z osobowym źródłem informacji (OZI)						
Inny od przedstawionych źródeł dowodów (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli w stosunku do wybranych źródeł dowodów uzyskiwanych w trakcie czynności poprzedzających wszczęcie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym) proszę według własnego mniemania ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „X" w odpowiedniej rubryce przydatność wybranych dowodów w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo przydatna	przydatna	przeciętnie	nieprzydatna	całkowicie nieprzydatna	trudno powiedzieć

	Skala przydatności dowodów w sprawie					
Wybrane kategorie uzyskanych dowodów przed wszczęciem postępowania przygotowawczego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Kontrola korespondencji zwykłej						
Kontrola korespondencji elektronicznej						
Podsłuch telefoniczny						
Podsłuch pokoju						
Niejawny nadzór nad przemieszczeniem się osób						
Niejawne rejestrowanie obrazu						
Sporządzenie analizy kryminalnej						
Zasadzka						
Transakcja pozorowana, w tym kontrolowane wręczenie lub przyjęcie korzyści majątkowej						
Współpraca z osobowym źródłem informacji (OZI)						
Inny od przedstawionych źródło dowodów. Jakie? …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

Prawne instrumenty – ETAP POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym). Proszę zaznaczyć w kolumnie znakiem „**X**" instytucje prawne z którymi miał Pan(i) bezpośrednią styczność.

Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego	**Bezpośrednia styczność**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)	
Międzynarodowa pomoc prawna (w tym Europejski Nakaz Dochodzeniowy)	
Poręczenie majątkowe	
Tzw. mały świadek koronny	
Świadek koronny	
Tymczasowe aresztowanie	
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych (np. Osadzony)	
Uzyskanie danych w zakresie rachunków bankowych	
Warunkowe umorzenie postępowania karnego	
Wyjaśnienie podejrzanego	
Zeznania świadków	
Inne od przedstawionych instytucje prawne o znaczeniu dowodowym. Jakie? (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym). Proszę według własnego doświadczenia ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce częstotliwość występowania wybranych instytucji prawnych w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo często	często	przeciętnie	rzadko	bardzo rzadko	trudno powiedzieć

	Skala częstotliwości występowania					
Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)						
Międzynarodowa pomoc prawna (w tym Europejski Nakaz Dochodzeniowy)						
Poręczenie majątkowe						
Tzw. mały świadek koronny						
Świadek koronny						
Tymczasowe aresztowanie						
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych						
Uzyskanie danych w zakresie rachunków bankowych						
Warunkowe umorzenie postępowania karnego						
Wyjaśnienie podejrzanego						
Zeznania świadków						
Inny od przedstawionych instytucji prawnych o znaczeniu dowodowym (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego (o charakterze zorganizowanym). Proszę według własnego doświadczenia ocenić poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce przydatność wybranych instytucji w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo przydatna	przydatna	przeciętnie	nieprzydatna	całkowicie nieprzydatna	trudno powiedzieć

	Skala przydatności dowodów w sprawie					
Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania przygotowawczego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Europejski Nakaz Aresztowania (ENA)						
Międzynarodowa pomoc prawna (w tym Europejski Nakaz Dochodzeniowy)						
Poręczenie majątkowe						
Tzw. mały świadek koronny (art. 60§3 k.k.)						
Świadek koronny						
Tymczasowe aresztowanie						
Uzyskanie informacji z rejestru skazanych						
Uzyskanie danych w zakresie rachunków bankowych						
Warunkowe umorzenie postępowania karnego						
Wyjaśnienie podejrzanego						
Zeznania świadków						
Inny od przedstawionych instytucji prawnych o znaczeniu dowodowym (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… …… ……						

04. Proszę o udzielenie odpowiedzi dotyczącej występowania rodzajów opinii biegłego bądź zakresu specjalistycznej wiedzy, z którymi spotkał się Pan(i) na etapie postępowania przygotowawczego w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną (możliwość wskazania kilku).

……

……

……

……

Prawne instrumenty – ETAP POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego (o charakterze zorganizowanym). Proszę według własnego doświadczenia, wiedzy uzyskanej o dalszym przebiegu sprawy zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, stosowane instytucje prawa karnego na etapie przekazania postępowania do sądu.

Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego	**Bezpośrednia styczność**
Krótkoterminowa kara pozbawienia wolności do 1 roku włącznie	
Średnioterminowa kara pozbawienia wolności od 1 roku do 5 lat	
Długoterminowa kara pozbawienia wolności powyżej 5 lat	
Międzynarodowa pomoc prawna	
Przepadek przedmiotów	
Przepadek korzyści	
Warunkowe zawieszenie kary	
Inne od przedstawionych instytucje prawne występujące w postępowaniu sądowym (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego (o charakterze zorganizowanym). Proszę według własnego doświadczenia ocenić, poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, częstotliwość występowania wybranych instytucji prawnych w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo często	często	przeciętnie	rzadko	bardzo rzadko	trudno powiedzieć

	Skala częstotliwości występowania					
Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Krótkoterminowa kara pozbawienia wolności do 1 roku włącznie						
Średnioterminowa kara pozbawienia wolności od 1 roku do 5 lat						
Długoterminowa kara pozbawienia wolności powyżej 5 lat						
Międzynarodowa pomoc prawna						
Przepadek przedmiotów						
Przepadek korzyści						
Warunkowe zawieszenie kary						
Inne od przedstawionych instytucje prawne występujące w postępowaniu sądowym (inne niż wskazane w punkcie 01.) …….. …….. …….. ……..						

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego (o charakterze zorganizowanym). Proszę według własnego doświadczenia ocenić, poprzez zaznaczenie znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, przydatność/skuteczność wybranych instytucji prawnych w walce z przestępczością zorganizowaną.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo przydatna	przydatna	przeciętnie	nieprzydatna	całkowicie nieprzydatna	trudno powiedzieć

	Skala przydatności					
Wybrane instytucje prawa karnego występujące na etapie postępowania sądowego	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Krótkoterminowa kara pozbawienia wolności do 1 roku włącznie						
Średnioterminowa kara pozbawienia wolności od 1 roku do 5 lat						
Długoterminowa kara pozbawienia wolności powyżej 5 lat						
Międzynarodowa pomoc prawna						
Przepadek przedmiotów						
Przepadek korzyści						
Warunkowe zawieszenie kary						
Inne od przedstawionych instytucje prawne występujące w postępowaniu sądowym (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… ……						

04. Proszę o udzielenie odpowiedzi dotyczącej występowania rodzajów opinii biegłego bądź zakresu specjalistycznej wiedzy, z którymi spotkał się Pan(i) na etapie postępowania sądowego w sprawach związanych z walką z przestępczością zorganizowaną (możliwość wskazania kilku).

……
……
……
……
……
……

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

ASPEKT III

WSPÓŁPRACA W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ ZORGANIZOWANĄ

01. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy państwowe, instytucje zajmujące się również zwalczaniem przestępczości (w tym przestępczości zorganizowanej) oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, organy państwowe lub inne podmioty z którymi miał Pan(i) styczność w sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Organy państwowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**Bezpośrednia styczność**
Policja	
Centralne Biuro Śledcze Policji	
Prokuratura	
Sądy powszechne	
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	
Europol	
Interpol	
EUROJUST	
Europejska Sieć Sądowa	
Banki	
Urzędy Skarbowe, Służba celno-skarbowa	
Organy samorządu terytorialnego	
Generalny Inspektor Informacji Finansowej	
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (możliwe wskazanie kilku) …….. …….. …….. ……..	

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

02. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy państwowe, instytucje zajmujące się również zwalczaniem przestępczości (w tym przestępczości zorganizowanej) oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia, zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce, częstotliwość występowania organów państwowych, instytucji lub innych podmiotów w sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo często	często	przeciętnie	rzadko	bardzo rzadko	trudno powiedzieć

	Skala częstotliwości występowania					
Organy państwowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Centralne Biuro Śledcze Policji						
Prokuratura						
Sądy powszechne						
Straż Graniczna						
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego						
Europol						
Interpol						
EUROJUST						
Europejska Sieć Sądowa						
Banki						
Urzędy Skarbowe, Służba celno-skarbowa						
Organy samorządu terytorialnego						
Generalny Inspektor Informacji Finansowej						
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… …… ……						

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

03. W poniższej tabeli ujęto wybrane organy państwowe, instytucje zajmujące się również zwalczaniem przestępczości (w tym przestępczości zorganizowanej) oraz inne organy udzielające informacji pomocnych przy zwalczaniu w/w zjawiska. Proszę według własnego doświadczenia zaznaczyć znakiem „**X**" w odpowiedniej rubryce przydatność wybranych organów państwowych, instytucji lub innych podmiotów w sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej.

Poszczególne cyfry przypisane są do następującej skali:

– 1 –	– 2 –	– 3 –	– 4 –	– 5 –	– 6 –
bardzo przydatna	przydatna	przeciętnie	nieprzydatna	całkowicie nieprzydatna	trudno powiedzieć

	Skala przydatności w zwalczani PZ					
Organy państwowe, instytucje, podmioty występujące w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną	**- 1 -**	**- 2 –**	**- 3 –**	**- 4 -**	**- 5 -**	**- 6 -**
Centralne Biuro Śledcze Policji						
Prokuratura						
Sądy powszechne						
Straż Graniczna						
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego						
Europol						
Interpol						
EUROJUST						
Europejska Sieć Sądowa						
Banki						
Urzędy Skarbowe, Służba celno-skarbowa						
Organy samorządu terytorialnego						
Generalny Inspektor Informacji Finansowej						
Inne od przedstawionych organów, instytucji, podmiotów występujących w sprawach związanych ze zorganizowaną przestępczością (inne niż wskazane w punkcie 01.) …… …… …… ……						

A N K I E T A

przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej

(oznaczenia wewnętrzne badacza)

04. Proszę o wskazanie organów krajowych, zagranicznych (organów ścigania), z którymi spotkał się Pan(i) w sprawach związanych ze zwalczaniem przestępczości zorganizowanej w ramach współpracy krajowej, międzynarodowej (wskazując zakres tej współpracy).

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

ASPEKT IV

STRATEGIA I POSTULATY DOTYCZĄCE ZWALCZANIA PRZESĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ ORAZ WSPÓŁPRACY

Strategia zwalczania przestępczości zorganizowanej

01. Spośród wymienionych poniżej elementów proszę wskazać, te które w Pana(i) ocenie powinny stać się w przyszłości priorytetowymi kierunkami w strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej. Proszę uszeregować elementy od najważniejszego do najmniej ważnego, przyjmując, za najważniejszą cechę wartość **„1”**, zaś dla pozostałych mniej ważnych kolejne wartości „2, 3, 4, 5, 6”.

Elementy wpływające na zwalczanie przestępczości zorganizowanej w Polsce	**Priorytet ważności**
Pozbawienie sprawców owoców przestępstwa, pozbawienie majątku itp.	
Praca operacyjna policji nastawiona na przeciwdziałanie powstawaniu grup przestępczych, popełnianiu przestępstw itp.	
Rozbicie solidarności wewnątrz zorganizowanej grupy przestępczej	
Długoterminowa izolacja członków zorganizowanych grup przestępczych	
Współpraca międzynarodowa w walce z przestępczością zorganizowaną	
Inny od przedstawionych wyżej elementów, wpływający na zwalczanie PZ …… ……	

Postulaty zmian potrzebnych do skuteczniejszego zwalczania przestępczości zorganizowanej

02. Na podstawie posiadanej bogatej wiedzy i doświadczenia proszę wskazać dla niżej wymienionych kategorii postulaty zmian w prawie bądź praktyce, które należałoby wprowadzić aby uczynić je skuteczniejszymi w walce z przestępczością zorganizowaną (a których obecnie stosowanie jest utrudnione, skomplikowane etc.).

Postulaty zmian związane z kategorią: **pracy operacyjnej**

……

……

……

……

……

Postulaty zmian związane z kategorią: **procedury karnej**

……

……

……

……

……

A N K I E T A
przeznaczona dla funkcjonariuszy Straży Granicznej
(oznaczenia wewnętrzne badacza)

Postulaty zmian związane z kategorią: **sankcji karnych**

……

……

……

……

……

Postulaty zmian związane z kategorią: **pozbawienia owoców przestępstwa**

……

……

……

……

……

Postulaty zmian związane z kategorią: **funkcjonowania instytucji państwowych**

……

……

……

……

……

Postulaty zmian związane z kategorią: **współpracy międzynarodowej (w szczególności z Republiką Federalną Niemiec)**

……

……

……

……

……

Załącznik 3. Dyspozycje do wywiadu z członkami zorganizowanych grup przestępczych

01. Proszę powiedzieć w jakich okolicznościach został Pan(i) oskarżony o udział/kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE
Przestępczość	Od czego się zaczęło?
Przestępczość zorganizowana	Co poprzez przestępczość zorganizowaną Pan(i) rozumie?
	Czy istniały wewnętrzne zasady w grupie?
	Czy przynależność do grupy jest elementem wyróżniającym ponad zwykłą działalność przestępczą?
	Proszę opisać strukturę organizacyjną grupy? Z ilu członków się składała? Czy posiadała stały/zmienny skład?
	Jak długo ona działała?
	Czym się Pan(i) zajmował w strukturze grupy?
	Czego dotyczyła działalność, jakiego obszaru o jakim zasięgu (kraj, kilka państw)?
Organy ścigania	Jak doszło do zatrzymania? W kraju czy za granicą?
	Czy był zastosowany izolacyjny środek zapobiegawczy w postaci aresztu?
	W jaki sposób uzyskano materiał dowodowy? Zeznania świadków, dane bankowe, nagrania z kamer, podsłuch itp.?

02. Jak wyglądała samodzielna działalność przestępcza, a jak zbiorowa?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE
Przestępczość	Z jakiego powodu rozpoczęła się?
Przestępczość zorganizowana	Dlaczego taka grupa w ogóle powstała?
	W jaki sposób powstała?
	Czy osoba kierująca była pojedyncza by było ich więcej?
	W jaki sposób kontaktowaliście się ze sobą?
	W jaki sposób były organizowane przedsięwzięcia przestępcze?
	W jaki sposób można było dołączyć do grupy? Jakie były kryteria?
	Jakie były zyski z działalności z porównaniu z działalności na własną rękę?

03. Jak wymiar kary ma wpływ na Pana(i) postawę dotyczącą przyszłości?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE

Wymiar kary pozbawienia wolności	Czy ryzyko zatrzymania przez organy ścigania nie jest odstraszającym czynnikiem udziału w grupie?
	Czy długość kary ma wpływ na podjęcie decyzji o działalności przestępczej w grupie?
	Czy środki uzyskane z przestępstwa zostały odzyskane? Co się z nimi stało?

Załącznik 4. Transkrypcja treści wybranego wywiadu ze skazanym wraz z analizą

Kwalifikacja prawna czynu: art. 258§1 k.k.
Deklarowana przynależność respondenta do podkultury przestępczej: TAK/~~NIE~~

Legnica, 29 października 2021 r.
(data opracowania transkrypcji)

badacz realizujący wywiad:
mgr Marek Czarkowski

T R A N S K R Y P C J A
/z wywiadu z Adrian W. lat 32 podczas wizyty w Zakładzie Karnym nr 1 we Wrocławiu w dniu 22 października 2021 roku/

Na podstawie danych osobopoznawczych zawartych w dokumentacji skazanego (teczka skazanego część B) wynika, że Adrian W. został skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z handlem narkotykami na ternie polski i za granicą. Odbywa karę 8 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej, obecnie prowadzone są przeciwko niemu dwie inne sprawy w Polsce. Adrian W. uczestniczy w podkulturze przestępczej. W okresie odbywania kary pozbawienia wolności był nagradzany za wyniki w nauce, nie był karany dyscyplinarnie. Był uczestnikiem zdarzenia nadzwyczajnego w postaci pobicia współwięźnia – uczestników odizolowano. Ze względu na fakt, iż zdarzenia miało charaktery incydentalny o podłożu emocjonalnym – odstąpiono od wymierzenia kary dyscyplinarnej. Posiada wykształcenie podstawowe. Na ternie jednostki nie podejmował się bezpłatnych prac porządkowych ani pomocy na kuchni. Nie uczestniczy w programach resocjalizacji, podjął naukę w Centrum Kształcenia Ustawicznego mieszczącego się wewnątrz jednostki penitencjarnej. Nie leczony psychiatrycznie, neurologicznie, odwykowo.

P r z e b i e g t r a n s k r y p c j i:

1. Warunki i okoliczności w jakich prowadzono odsłuch, mające wpływ na spostrzeganie i ewentualne możliwości odczytu treści:

Urządzenie zabezpieczające nagrania:	Telefon		Dyktafon profesjonalny	**X**	Inne urządzenie		Jakie?.....	
Format pliku dźwiękowego:	.mp3		.wav		Inny format	**X**	Jaki?..... **“.aac”**	
Jakość nagrania:	DOBRA	**X**	ZŁA		SZUMY		POGŁOS	
	INNE elementy wpływające na odtworzenie		……nie dotyczy …… c.d.k.					
Inne: ..... nie dotyczy..... ..... c.d.k.								

2. Transkrypcja z odtworzenia wywiadu:

[R]: Jestem kawalerem, ale mam narzeczoną i dwunastoletnie dziecko. Wykształcenie mam podstawowe, ale uczę się teraz w CKU, w sumie dopiero zacząłem. Wyrok odsiaduje od kwietnia na razie na 8 lat, ale mam jeszcze 2 sprawy w toku, więc może na 15 latach się skończy. Zawodu wyuczonego nie mam, przed wyrokiem nie pracowałem. Jestem stąd, z […]. Nie mam żadnych uzależnień, nie pije, nie biorę narkotyków, czasem zapale szlugi. To tyle.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Mam mamę, natomiast tato nie żyje od 9 lat, wtedy miałem 22 lata. Źle wspominam ojca, a mamy nie było prawie cały czas i tak sami się wychowywaliśmy. Mam młodszego brata, który też jest karany za narkotyki. Od 15 roku życia jestem w zawodzie, a dopiero jak miałem 22 lata to pierwszy raz mnie zatrzymali.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Ojciec przestępca, mama całe życie pracowała. Było ciężko. A tata trudnił się czym tam się trudnił, jakieś swoje życie prowadził, podobnie jak ja, tylko, że nie narkotykami, bo w tamtych czasach narkotyków chyba jeszcze nie było. Od czasu do czasu znikał w zakładach karnych i wychodził. A mama pracowała żeby zapewnić mi i bratu w miarę dobre życie. Źle nie było, na jedzenie było, ale na inne rzeczy czasem brakowało. Ubrania mieliśmy jako takie.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: A w czasach szkolnych jak to mówili zdolny, ale leniwy. Gimnazjum zdane, liceum zaczęte ale nie skończone. W tym czasie już byłem związany z narkotykami, z tego miałem jakieś pieniądze i nie było wcale źle. Może dlatego nie chciało mi się dalej uczyć i kończyć szkoły. Nie wiedziałem po co może mi się przydać.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Z alkoholem nie miałem do czynienia, po prostu nie lubię alkoholu. A z narkotykami miałem kontakt okazjonalnie, pierwszy raz spróbowałem w wieku 15 lat.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Pierwszy czyn zabroniony to był handel narkotykami. Łatwe pieniądze, ale ciężki kawałek chleba. Duże ryzyko, jeszcze za dzieciaka jest się nieśmiertelnym, dopiero śmiertelność się zaczyna jak się idzie siedzieć. Jak się chce to można się wycofać, to są bujdy jakieś mafie czy gangi, chcesz to kończysz, nie chcesz to nie. Tylko trzeba wskazać takiego który chce skończyć, bo każdy chce zarabiać pieniądze. W moim przypadku zaczęło się od środowiska, kolegów jak miałem 15 lat. Kilka lat temu skończyłem z tym bo mam normalny związek i otworzyłem firmę, którą teraz prowadzi narzeczona, bo teraz już nie mogę mam zakaz prowadzenia działalności przy okazji coś tam wyszło na mnie, bo i US by mnie ścigał od wzbogacenia od przestępstwa.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Przestępczość zorganizowaną rozumiem jako hierarchia grupy. Ktoś kieruje ktoś pracuje. Byłem świadomy, że byłem jej członkiem. Nie mam co do tego wątpliwości, nawet przez jakiś czas w sprawie był wątek, że to ja kierowałem ale udało się. Co do zasad to u mnie w grupie nie było jakiegoś systemu kar i nagród. Każdy musiał być zaufany. Przestępczość tego typu jest wyróżniająca ponad inną przestępczość. Grupa to grupa. Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego. Trzeba być na pewno elastycznym, bardziej przebiegłym. To nie kradzieże piwniczne, tutaj aby dalej funkcjonować trzeba myśleć. Nie zostawiać śladów po sobie, a jak już nie da się to tak żeby nie było wiadomo do kogo należą. U nas była hierarchia, jedni rządzili, drudzy pracowali. Ja jeszcze nie miałem kierowania, ale już byłem podkierownikiem. W naszej grupie było 3 kierujących, którzy już odsiadują wyroki i jeden z nich, który zeznawał na nas z 60-tki, nie dostał świadka koronnego, bo się przyznał, że to on kierował grupą, chciał z siebie zrobić gangstera, a prokurator mu powiedział, że za kierowanie grupą nie możesz mieć świadka

koronnego, ale ma taką mocną 60, taką że oni mieszkają z nim i go pilnują. No po prostu ma ochronę, bo za to co zrobił w takich grupach to jest wyrok. Grupy narkotykowe i samochodowe to są niebezpieczne, tam rządzi agresja. Dlatego trzeba ćwiczyć, siła tu jest klucz. Bez tego nie ma interesów, bo nie utrzymasz terenu bo ci inni zabiorą i twój diler tam nie sprzeda. A to jest kasa.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Nasza grupa była bardzo duża oj nie wiem ile osób, ja z ¾ nie znałem grupy, teraz z 80 osób odsiaduje wyrok. W naszym przypadku to nie było wątpliwości, ale są ludzie tutaj co mają też grupę. Teraz łatwo zrobić grupę, co to za grupa, że my nawet niektórzy nie znali się a mają udział. Ja też nie znałem dużo ludzi, tutaj zostało skazanych blisko 80 osób, a sprawy dalej się jeszcze toczą.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: W wyroku czasookres działania grupy mamy parę lat, chyba z 4 lata, a kary mamy różne 8, 13, 15 lat. Więc nie wiem na czym stanie. Na razie mam prawomocny 8 lat, a zobaczymy czy jeszcze za dwie inne sprawy dostanę. Ale chyba nie będzie więcej niż 15 lat łącznie, bo to wszystko się łączyło. Nie można tego dać jako coś nowego, bo to było wszystko w ramach grupy.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Ja w grupie od początku dość wysoko byłem, bo mój szwagier tzn. ojciec chrzestny mojej córki był kierownikiem grupy i z tego tytułu jak zobaczył, że dobrze sobie radze na dole to szybko dał mnie wyżej nad innych ludzi i pilnowałem ludzi i terenu. W sumie to szybko byłem wysoko, ale nie na tyle aby mieć kierownika. Bo to nie ja kierowałem tylko robiłem to co mi kazano, a dalej mówiłem innym co mają robić. Jak to robili to zarabiali, jak nie to było źle i czasem dostawali parę kopniaków dla przypomnienia.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Działalność grupy dotyczyła Polski i innych państw w Europie. Ale ja miałem swój teren przydzielony w kraju na […]. Tutaj miałem pilnować ludzi i porządku. Jak było źle i ktoś chciał wejść na nasz teren to miałem paru chłopaków i wtedy jechało się żeby porozmawiać z nimi. Nie dopuszczałem się żadnych pobić, ani poważnych przestępstw. Mówiłem tylko że tu jest teren nasz.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Zatrzymany zostałem w kraju o 15.30, antyterroryści weszli do domu, ale to kolejne zatrzymanie, bo ja już wcześniej byłem zatrzymywany, siedziałem na sankcji za kilogram heroiny, gdzie potem się okazało, że świadek z Bydgoszczy powiedział, że mnie nie zna, a sąd i tak mnie skazał za 2 lata w zawieszeniu na 5 lat. Pierwszy raz tak ja mówiłem zostałem zatrzymany jak miałem 22 lata i już wtedy wiedziałem, że polskie brawo to jest nic, bujda na resorach. W sumie to już moja 3 sankcja w każdym przypadku to był areszty, za pierwszym razem 3 miesiące, potem 15 miesięcy a teraz znowu ponad rok, ale uchylili mi w końcu areszt bo już miałem wyrok.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Miałem możliwość zapoznać się z materiałem dowodowym, mecenasa miałem jednego. Materiałem były zeznania członków oraz tego jednego kierownika co skorzystał z 60-tki.I przesłuchanie konkubiny, która też się stała świadkiem, a nie miała z grupą nic wspólnego. Podsłuchują nas nielegalnie, a potem jak ktoś zeznaje, to robią z tego pełną legalność.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Nie było żadnego testowania lojalności, bo narkotyki to jest za duża rozbieżność towarzystwa. Jak nie odda pieniędzy za towar to wtedy można dopiero gościa sprawdzić. A tak to tylko ktoś mógł za kogoś ręczyć, ale nic poza tym. Z grupy w każdej chwili mogłem odejść. Ale pozostawałem w bo było to łatwym zarobkiem pieniędzy. A do grupy to zawsze ktoś Cię wprowadzić musiał, z ulicy ludzi się nie brało.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Grupy handlujące narkotykami są dość brutalnymi grupami. Każda grupa ma inną strukturę. Członkowie byli dobrze zbudowani, bo co mieli robić? To chodzili na siłownię.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Grupa powstała poprzez połączenie sił kilku chłopaków z całego miasta, było to dość duża grupa, prężnie działająca we […] i okolicach, największa. Później zaczęli nawiązywać kontakty z innymi ludźmi z innych miast i tak dostęp do tańszego towaru otworzył się. Jak mówiłem ja byłem tu we […] inni to nawet jeździli do […] bo tam wozili. Zależy co było w zainteresowaniu, niektóre rzeczy produkuje się tutaj, w Czechach ale to chemia, inne sprowadza. Chemia idzie w większości na zachód i do Szwecji, Norwegii bo jest droga i opłaca się. W kraju to tak mniej.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Trzem udowodniono kierowanie, ale wydaje mi się, że było więcej osób kierujących. Ale nie ma co patrzeć na ilość wyroku, bo nie wszyscy byliśmy razem. Ja przykładowo byłem z dwoma chłopakami, którzy dostali dość duże wyroki 14, 13 lat, ja dostałem 8lat. Mi się udało. Przykład jest taki, że ja poszedłem w pierwszej partii, czterech nas było i dostałem taki wyrok, ale mój kolega który poszedł sam potem bo go zatrzymali po 1,5 roku za mniejsze zarzuty dostał 9,5 roku u innego sędziego. Po prostu ciężko stwierdzić bo niektórzy dostali 12 lat, a byli tylko kierowcami i wozili towar i ciężko ocenić jakie wyroki padały w zależności od miejsca w grupie i powiązań z innymi grupami, ale nie zawsze tak jest, że Ci co kierują grupami dostają wyższe wyroki niż Ci co byli członkami czy kurierami. To jest właśnie polskie prawo.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Ryzyko zatrzymania jest na pewno odstraszającym czynnikiem, zależy też od branży, mi to w sumie wisiało czy mnie zatrzymają czy nie, liczyłem się z tym. Są pieniądze jest też ryzyko. Oni nas gonią, my uciekamy. Wiedziałem, że to się tak skończy, prędzej czy później. Tylko każdy myśli, że to będzie później, a nie prędzej. Rano wstajesz po 6 w poniedziałek to wiesz ze jakoś przetrwasz do wtorku, chociaż moje zatrzymanie było o 15.30.Bo tak zazwyczaj chłopaki z CBŚ przychodzą po Ciebie po 6, bo tak jest w przepisach. Większość moich znajomych tak zatrzymano lekko po 6. Wejście do mieszkania, zatrzymanie, przeszukanie. A to Wrocławskie Biuro Śledcze nie jest najgorsze, potrafi się zachować, wiedzieli, że moja córka jest w domu i nie chcieli mnie przy niej zatrzymać, tylko czekali aż wyjdę z domu, nie chcieli rzucać granatami przy dziecku, w porządku się zachowali.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Długość kary nie ma wpływu na podjęcie decyzji o działalności w grupie przestępczej. Bo o tym się wtedy nie myśli. Dopiero tutaj człowiek myśli o tym, ale to jest już za późno. I tak każdy tu ma, myśli jak już ma długi wyrok. Bo co ja mam teraz robić jak wyjdę po 15 latach. Żeby nie moja narzeczona to co ja bym mógł zrobić. Taka długość kary działa na mnie na gorsze, bo co ja ma zrobić po tych 15 latach, no nic. Najlepiej wrócić do tego co robię najlepiej. Europa jakoś sobie z tym radzi, ja siedzę z różnymi

chłopakami i oni siedzieli w różnych państwach i wychodzisz na połowę karę i zastanawiasz się czy lepiej zrobić co innego bo np. siedzisz z 15 lat tylko 7,5 roku, więc jak ja teraz mam 32 lata to wychodzę i koło 50-tki, to co ja mam robić, nic innego nie będę robił tylko znowu wrócę, więc co, kto mnie zresocjalizuję, kto mnie nauczy tutaj żyć, kto mi tu pracę da. Jem za ich, leżę cały dzień w łóżku, do szkoły pójdę, tego mnie uczą, czego oni mnie chcą nauczyć, co ta kara ma odzwierciedlać. Dopiero po ¾ mogę się ubiegać o wcześniejsze zwolnienie, a jeszcze najlepsze jest to, że mam dwie sprawy w toku, których nie ma grupy, bo jest nas parunastu zatrzymanych, a panowie prokuratorzy nie porobili nam grupy, nie potrafili struktury grupy związać, kto z kim, kto handlował, kto był nad kim i ja mając teraz jeden wyrok na 3/4 wszystko będę musiał brać, czyli wejdą mi jeszcze 2 wyroki ¾ ma pierwszeństwo. I teraz przykładowo tu mam ¾ ja już zaraz mogę być w domu, jakby było ludzkie prawo, było inne to ja bym był zaraz w domu. Wychodzę z tego więzienia i w moim przypadku ja już mam dość, ja już wiem, że ja nie będę, bo moja sytuacja którą mam na wolności wiem, że ja już nie muszę tego robić. Ale wychodząc za 1,5 roku mając 35 lat i wiedząc, że moje dziecko jest już prawie dorosłe to się zastanowię czy nie lepiej zrobić coś legalnego czy może jednak wrócić do tego co robiłem, a jak wyjdę za 15 lat to ja nie wiem czy moja kobieta będzie dalej na mnie czekać i czy będę miał taką samą sytuację jak mam teraz i wrócę do tego co robiłem, bo nic innego nie umiem robić niczego innego się tu nie nauczę.

/Pytanie prowadzącego/

[R]: Do tego co siedziałem w areszcie 15 miesięcy dostałem 8 lat pozbawienia wolności, zaliczyli mi areszt, ale jeszcze 30 tysięcy kary grzywny i 660 tysięcy zabezpieczenia mienia pochodzącego od przestępstwa zrobili. Ale to w sumie nic, moja partnerka ma oszczędności, bo ma firmę dobrze działającą trochę zainwestowała w rozwój jak razem byliśmy to będę miał co robić. Ale nie każdy tak ma dobrze. No zobaczymy czy też będzie na mnie tyle czasu czekać, bo to też jest różnie. Nie wiadomo czy będę miał do kogo wracać. Jak jeszcze będzie wyrok dłuższy.

Do transkrypcji załączono: …….....niczego nie załączono.....
(liczba i rodzaj załączników)

.....

Uczestnicy:

.....nie było..... .....Marek Czarkowski – badacz.....

(inny uczestnik) *(prowadzący transkrypcję)*

* niepotrzebne skreślić.

Omówienie:

Ważną rolę w procesie kształtowania się negatywnych postaw społecznych odegrało środowisko rodzinne, które w zasadzie nie było w stanie zapewnić właściwych warunków wychowawczych i tym samym ukształtować w skazanym w sposób trwały właściwych postaw społecznych[1].

[1] Zob. szerzej nt. roli rodziny w procesie pomniejszych negatywnych zachowań społecznych: E. Kiliszek, Rodzina wobec zagrożeń. Rodzina wobec szans. Socjopsychologia rodziny. Studium rodziny pełnej, Difin, Warszawa 2019, s. 27 i nast. Zob. także: I. Krasjejko, Rodzina z dziećmi. Rodzina dysfunkcyjna, Difin, Warszawa 2019, s. 55 i nast.

Zachowanie skazanego wpisuje się w jedną z form przystosowania się do życia społecznego, którą R. Merton w swojej teorii strukturalnej określa mianem innowacji[2]. Polega ona na tym, że człowiek akceptuje cele społecznie uznane za ważne (w tym przypadku bogacenie się), lecz odrzucił środki prowadzące do tego celu, które są społecznie aprobowane jak np. pracowitość. Sprawca, odrzucając te środki, wykazał skłonność do poszukiwania innych środków, które zaprowadzą go do zakładanego celu szybciej i bez ciężkiej sumiennej pracy.

[2] J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, Kryminologia, Arche, Gdańsk 2007, s. 109.

Załącznik 5. Nota o narratorach (byłych członkach zorganizowanych grup przestępczych)

L.p.	Oznaczenie narratora	Charakterystyka	Kwalifikacja czynu	Podkultura przestępcza
1.	MARCIN B.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej związanej z produkcją i dystrybucją narkotyków na ternie kraju oraz za granicą. Odbywa karę 10 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej. Uprzednio karany za posiadanie narkotyków.	art. 258§1 k.k.	TAK/~~NIE~~
2.	JAN D.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej zajmującej się oszustwami osób starszych tzw. metodą „na wnuczka i policjanta". Odbywa karę 5 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej oraz był zobowiązany do zwrotu 470 tys. zł na rzecz pokrzywdzonych.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE
3.	DAMIAN D.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej związanej z kradzieżami samochodów. Odbywając karę 11 lat i 9 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej. Przez skazaniem karany za inne kradzieże.	art. 258§1 k.k.	TAK/~~NIE~~
4.	YOURI V.	skazany wyrokiem sądu za kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą w związku z przemytem narkotyków o zasięgu międzynarodowym. Odbywając karę 15 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§3 k.k.	~~TAK~~/NIE
5.	ADRIAN W.	został skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z handlem narkotykami na ternie polski i za granicą. Odbywa karę 8 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej, obecnie prowadzone są przeciwko niemu dwie inne sprawy w Polsce.	art. 258§1 k.k.	TAK/~~NIE~~
6.	DANIEL R.	skazany wyrokiem sądu za kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą związanej z handlem narkotykami w kraju. Odbywając karę 8 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§3 k.k.	TAK/~~NIE~~
7.	LUDO N.	skazany wyrokiem sądu za kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą związanej z produkcją, dystrybucją,	art. 258§3 k.k.	TAK/~~NIE~~

		przerzutem i handlem narkotykami w kraju i za granicą. Odbywając po apelacji karę 12 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej. Uprzednio karany za uszkodzenie ciała oraz pobicie ze skutkiem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Ludo N. uczestniczy w podkulturze przestępczej.		
8.	PAWEŁ J.	został skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z produkcją i dystrybucja wyrobów tytoniowych oraz odkażaniem alkoholu przemysłowego. Odbywając karę 2,5 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE
9.	MAREK J.	skazany wyrokiem sądu na 4 lata i 8 miesięcy kary pozbawienia wolności za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z odkażaniem i handlem alkoholem. Odbywając karę pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej małżonka złożyła wniosek o rozwód uzasadniając, że jest osobą apodyktyczną i toksyczną. Uprzednio karany za uprowadzenie najmłodszego dziecka oraz pobicie podczas imprezy masowej.	art. 258§1 k.k.	TAK/~~NIE~~
10.	SEBASTIAN S.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej o charakterze zbrojnym w związku z wymuszeniami haraczy oraz porwaniem dla okupu. Odbywając karę 8 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§1 k.k.	TAK/~~NIE~~
11.	MAREK F.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z wytwarzaniem przy wykorzystaniu urządzeń technicznych substancje psychotropowe w postaci amfetaminy w znacznej ilości. Odbywając karę 4 lat pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE
12.	PIOTR M.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z przywłaszczeniami wypożyczonych pojazdów na fałszywe dane. Odbywając karę 4 lat i 8 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE

13.	RYSZARD B.	skazany wyrokiem sądu za kierowanie międzynarodową zorganizowaną grupą przestępczą za przemyt ludzi z Wietnamu do Anglii. Odbywając po apelacji karę 6 lat i 10 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej	art. 258§3 k.k.	~~TAK~~/NIE
14.	ANDRZEJ C.	skazany na 2 lata i 6 miesięcy pozbawienia wolności wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej o zasięgu międzynarodowym związanej z oszustwami osób starszych tzw. metodą „na wnuczka" i „na policjanta". Uprzednio karany za podobne przestępstwa korzystał z nadzwyczajnego złagodzenia kary.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE
15.	ŁUKASZ W.	skazany wyrokiem sądu za udział w zorganizowanej grupie przestępczej w związku z handlem narkotykami. Odbywa karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej.	art. 258§1 k.k.	~~TAK~~/NIE

Załącznik 6. Dyspozycje do wywiadu z funkcjonariuszami Policji

1. Czym charakteryzuje się przestępczość zorganizowana? I z jakimi formami współcześnie spotkał się Pan(i) w związku z pełnioną służbą w Policji?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE
Przestępczość	Z jakiego powodu powstaje?
Zjawisko przestępczości zorganizowana	Gdzie Pana(i) zdaniem są początki przestępczości zorganizowanej? Kiedy ona zaczyna się tworzyć i w jakich środowiskach (czy można takie wyróżnić)?
	Czy przestępczość zorganizowana z punktu widzenia stopnia szkodliwości dla społeczeństwa jest bardziej niebezpieczna? Jeżeli „tak" to dlaczego? (ewentualne pytanie: co powoduje, że jest ona ewenementem pośród pospolitych przestępstw?).

2. W jaki sposób można zwalczać, ograniczać zjawisko przestępczości zorganizowanej w Polsce?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE
Zwalczanie	Spośród katalogu metod pracy operacyjnej, które z nich stanowią najbardziej efektywne narzędzie do rozpoznawania, a tym samym zwalczania przestępczości zorganizowanej? I czy katalog tych metod jest wystarczający?
	Który etap postępowania Pana(i) zdaniem jest najdogodniejszym momentem do gromadzenia materiału dowodowego związanego z przestępczością zorganizowaną (tj. etap przed postępowaniem przygotowawczym, w trakcie prowadzonego postępowania przygotowawczego, czy już na etapie postępowania sądowego) i dlaczego?
	Które w Pana(i) ocenie instrumenty prawa karnego (np. tymczasowe aresztowanie, poręczenie majątkowe, instytucja „świadka koronnego/małego świadka koronnego", wyjaśnienia podejrzanego, zeznania świadków itp.) są najczęściej wykorzystywane w sprawach, w których występuje przestępczość zorganizowana bądź istnieje podejrzenie, iż popełnione przestępstwo wiąże się ze strukturami zorganizowanymi?
	Które w Pana(i) ocenie instrumenty prawa karnego są najefektywniejsze przy zwalczaniu przestępczości zorganizowanej bądź w sytuacji gdy istnieje podejrzenie, iż popełnione przestępstwo wiąże się ze strukturami zorganizowanymi?

	Które z organów państwowych lub zagranicznych (prokuratura, Służba Graniczna, CBŚP itp.) instytucji (Eurojust, GIIF, itp.), podmiotów (banki, itp.) w Pana(i) ocenie przyczyniają się do uzyskiwania największej skuteczności w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w sprawach prowadzonych przez jednostki Policji oraz dlaczego?
Współpraca międzynarodowa	Z jakimi formami współpracy zagranicznej miał Pan(i) do czynienia? I jak wygląda ta współpraca (proszę o scharakteryzowanie jej)? Proszę o możliwie wyczerpującą wypowiedź.

3. Czy istniejące rozwiązania prawnokarne w zakresie współpracy międzynarodowej, wymiany informacji, czynności dochodzeniowo-śledczych, pracy operacyjnej są wystarczające do skutecznej walki z przestępczością zorganizowaną w Polsce i poza jej granicami?

KAFETERIA	PYTANIA POGŁĘBIAJĄCE
Strategia zwalczania/ograniczania zjawiska przestępczości zorganizowanej	Co Pana(i) zdaniem ma największy wpływ na ograniczenie przestępczości zorganizowanej (np. zaostrzenie kar, zmiany w polityce społecznej itp.)?
	Jakie postulaty zmian wysunąłby Pan w kategorii pracy operacyjnej?
	Jakie postulaty zmian wysunąłby Pan w kategorii procedury karnej i sankcji karnych?
	Jakie postulaty zmian wysunąłby Pan w kategorii funkcjonowania instytucji państwowych?
	Jakie postulaty zmian wysunąłby Pan w kategorii współpracy krajowej oraz międzynarodowej?

Załącznik 7. Nota o narratorach mających styczność z przestępczością zorganizowaną (funkcjonariusze Policji)

L.p.	Oznaczenie osoby fizycznej	Charakterystyka
1.	Funkcjonariusz „EKSPERT 1”	Były funkcjonariusz Wydziału do Walki z Korupcją Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu, posiadający także doświadczenie zawodowe ze służby w Straży Granicznej.
2.	Funkcjonariusz „EKSPERT 2”	Funkcjonariuszy dolnośląskiego garnizonu Policji, pełniący w przeszłości służbę w strukturach Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP – jako funkcjonariusz Wydziału Współpracy Pozaoperacyjnej.
3.	Funkcjonariusz „EKSPERT 3”	Funkcjonariuszy dolnośląskiego garnizonu Policji, pełniący służbę w Wydziale Techniki Operacyjnej.
4.	Funkcjonariusz „EKSPERT 4”	Funkcjonariuszy dolnośląskiego garnizonu Policji, pełniący obecnie służbę w Wydziale do Walki z Cyberprzestępczością, wcześniej pełnił służbę w Wydziale do Walki z Przestępczością Gospodarczą.
5.	Funkcjonariusz „EKSPERT 5”	Funkcjonariuszy dolnośląskiego garnizonu Policji, pełniący obecnie służbę w Wydziale do Walki z Cyberprzestępczością, wcześniej pełnił służbę w Wydziale do Walki z Przestępczością Gospodarczą.
6.	Funkcjonariusz „EKSPERT 6”	Funkcjonariusz Policji, pełniący służbę w Wydziale Wywiadu Kryminalnego w komórce zajmującej się analityką kryminalną.
7.	Funkcjonariusz „EKSPERT 7”	Były funkcjonariuszy dolnośląskiego garnizonu Policji, pełniący służbę m.in. w Wydziale do Walki z Cyberprzestępczością, Wydziale Wywiadu Kryminalnego oraz Wydziale Przestępczości Gospodarczej. Obecnie biegły sądowy w zakresie informatyki śledczej.
8.	Funkcjonariusz „EKSPERT 8”	Były funkcjonariuszy Policji, piastujący m.in. stanowisko naczelnika w Laboratorium Kryminalistycznym, a w przeszłości kierownika techników kryminalistyki.

Załącznik 8. Fragment transkrypcji wywiadu z funkcjonariuszem Policji

Przynależność instytucjonalna respondenta : Straż Graniczna/Policja

Legnica, 28 sierpnia 2021 r.
(data opracowania transkrypcji)

badacz realizujący wywiad:
mgr Marek Czarkowski

T R A N S K R Y P C J A
/z wywiadu z funkcjonariuszem „SPECJALISTA 1" podczas spotkania we Wrocławiu w dniu 25 sierpnia 2021 roku/

Na podstawie informacji osobopoznawczych udzielonych w trakcie wywiadu oraz z okazanej dokumentacji świadczącej o osiąganych sukcesach w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej w zakresie przestępstw korupcyjnych (tj. podziękowania prokuratora nadzorującego postępowanie dla Komendanta Wojewódzkiego Policji we Wrocławiu za znaczny wkład funkcjonariusza „SPECJALISTA 1"), wynika, że respondent (oznaczony w dalszej części jako [R]) w okresie czynnej służby realizował obowiązki w strukturach Straży Granicznej, a później w służbie Policji.

P r z e b i e g t r a n s k r y p c j i:

1. Warunki i okoliczności w jakich prowadzono odsłuch, mające wpływ na spostrzeganie i ewentualne możliwości odczytu treści:

Urządzenie zabezpieczające nagrania:	Telefon		Dyktafon profesjonalny	**X**	Inne urządzenie		Jakie?.....	
Format pliku dźwiękowego:	.mp3		.wav		Inny format	**X**	Jaki?..... "**.aac**"	
Jakość nagrania:	DOBRA	**X**	ZŁA		SZUMY		POGŁOS	
	INNE elementy wpływające na odtworzenie		……nie dotyczy …… c.d.k.					
Inne: ..... nie dotyczy..... ..... c.d.k.								

2. Transkrypcja z odtworzenia wywiadu:

[R]: Mam 43 lata, wykształcenie wyższe, obecnie doktorant Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydział Nauk o Polityce, specjalność Bezpieczeństwo Wewnętrzne, generalnie kwestie dotyczące funkcjonowania służb policyjnych z doświadczeniem wieloletnim w resorcie spraw wewnętrznych, resorcie sprawiedliwości, obrony narodowej. Praca jeżeli chodzi o organy ścigania: policja - wydział od wywiadowczego przez kryminalny, przez PG, po Wydział do walki z przestępczością korupcyjną, czyli potocznie mówiąc zwane wydziały przeciwdziałania, do zwalczania przestępczości korupcyjnej. Największe doświadczenie posiadam w obszarze przestępczości zorganizowanej o charakterze korupcyjnej uwzględniając też tą przestępczość około korupcyjną, która w wyniku rozpracowywania spraw korupcyjnych też na tak zwane pospolite przestępstwa wiedza była ujawniana i przedkładana innym wyspecjalizowanym komórkom czy

tych źródeł być może, ale też nie zawsze bo to wszystko w zależności można też sobie zrobić gradację, ale możemy w przyszłości wykorzystać je jako potencjalny dowód procesowy, po prostu ludzie taką tendencję mają, że jak widzą, że komuś coś fajnie idzie to jeszcze zrobią tyle, żeby mu przyłożyć i zrobić jakiegoś psikusa, tak więc też takie przypadki były, że najpierw opowiadał po cichutku, nie chciał, był anonimowy i taką osobę traktowaliśmy a po jakimś czasie nie on idzie na ostro i chce opowiadać.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Parę lat temu był dobry, były wydziały, które zajmowały się operacjami specjalnymi, były werbunki, rozbudowane wydziały wywiadu kryminalnego, te komórki przykrywkowców, później odpuszczono, podważano to, że działa to na pograniczu zgodności z prawem, że jest to przegięcie, ale uważam, że dawna forma pracy operacyjnej, zastosowanie właśnie przykrywek w rozpracowaniu grup przestępczych ma najistotniejszą i najbardziej znaczącą rolę, bo, mamy po prostu wszystko od środka, to tak jak mówię, jeszcze parę lat temu ludzie się nie pilnowali jeśli chodzi o kwestie elektroniki, teraz mamy takie nafaszerowanie sprzętem, urządzeniami, telefonami, różnymi historiami, komputerami, pierdołami, że wszystko idzie podsłuchać, zrobić, ściągnąć informacje, a prostych kwestii takich typowo ludzkich, jak to od środka działa nie jesteśmy w stanie wyciągnąć, ponieważ po prostu jest szczelność, żeby rozpracować grupę przestępczą niestety trzeba mieć tam w środku kogoś, fajnie jest mieć do tego odpowiedniego człowieka z predyspozycjami, naprawdę też oddanego, żeby wykonywać taką operację i jego wprowadzić na jakiś tam okres, bo może to trwać nawet kilka lat takie rozpracowanie.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Co tu można powiedzieć? No w kupie siła. Jeżeli mamy jednego, dwóch gości to nie zawsze są w stanie wszystko przygotować, jeżeli mamy możliwości, mamy grupę to jesteśmy silniejsi bo mamy mocny i słaby czynnik, a grupa jest zawsze mocna swoim najsłabszym człowiekiem, jeżeli mamy takiego słabiutkiego ale reszta jest fajna, to wszystko nam się ładnie ułoży w jedną całość, jesteśmy w stanie zniwelować pewne rzeczy. Trzeba mieć na uwadze, że grupa przestępcza to i przeciwnicy od brudnej roboty, potocznie mówiąc karki, ludzie którzy nie rzadko używają siły fizycznej do złamania oporu, do uzyskania pewnej informacji czy też czegokolwiek, bo taki mają sposób działania, ale też i kupa osób, która cechuje się wysokim poziomem inteligencji, kontaktami, umiejętnościami są to informatycy, analitycy bankowi, są to spece z zakresu chemii, biologii, spece z zakresu funkcjonowania i działania służb, bo nie rzadko było tak, że w tych grupach zorganizowanych, z tymi grupami zorganizowanymi współpracowali byli funkcjonariusze służb specjalnych lub też policji czy też innych służb, choćby straż graniczna.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Powiem tak, jeżeli chodzi o to co najbardziej boli złodzieja, gangusa i bandytę to źródełko czyli kasa, przede wszystkim uderzcie w ich finansowo to ich to zaboli, jeżeli chodzi o kwestie innych represji to stosowania różnego rodzaju innych wybiegów w tym czasowych aresztów dla przedstawicieli zorganizowanych grup przestępczych to jest to bajka, bo oni spokojnie będą sobie funkcjonować w warunkach izolacji więziennej mają możliwości, potrafią dotrzeć do funkcjonariuszy służby więziennej, skorumpować ich i mieć wgląd co się dzieje w sprawie, co jeszcze, mają możliwości wpływania na pewnego rodzaju decyzje, jeśli chodzi o kwestie świadka koronnego czy małego świadka koronnego, oczywiście zdarzyło się w polskim prawie, że instytucja była nagminnie wykorzystywana, bo szło się na skróty, bo prokurator chciał mieć szybki wynik czy policja organ ścigania i szybciutko złapać sens całego tematu, sprawa się kończy zarzutami, policjant dostaje medale, dziękuje do widzenia, prokurator niech się z tym grzebie w sądzie, coś mu spadnie, coś nie utrzyma jakiś tam gdzieś wynik będzie. Nadużywana instytucja, nie do końca, tzn. sama w zamyśle bardzo dobra instytucja, fajna, przełożenie jeżeli chodzi o realia polskie, ale to wszystko musi być zweryfikowane, mocno oparte i przygotowane, co do instytucji

zorganizowanych grup przestępczych to dziennikarze śledczy, bo mają też dotarcia, mają możliwości, upór, determinację i potrafią fajnie wyciągnąć, wyłuskać wiele rzeczy, które potem na etapie czynności sprawdzających, operacyjnych, procesowych gdzieś tam mogą ujrzeć światło dzienne i zostać zakończone sukcesem chociażby połowicznym, a jeżeli chodzi o nasze formacje CBŚP to pamiętajmy czynnik ludzki jest najsłabszy, jeżeli mamy dobrych kozaków w tych służbach to służby te będą też dobrze funkcjonować, jeżeli mamy fajnych przełożonych , którzy nie będą się bali, a nie będą uwikłani w to, że są z nadania, bo mają niskie kompetencje ale klakierostwo i są bez kręgosłupa moralnego a wszystko zrobią dla swojej kariery, partykularnego interesu to dupa z taką instytucją, efektu żadnego nie przyniesie, ale jeżeli będą to fachowcy, którzy z krwi i kości są psami i będą szukać rozwiązań, możliwości jak się dobrać do skóry, a przy tym będą mieli dobrych przełożonych, żeby im nie utrudniali.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Musimy spojrzeć na to szerzej z ujęcia takiego historycznego okres komuny, bardzo nas zmienił, nie wykształciły się u nas różnego rodzaju mechanizmy, które mają na przykład państwa skandynawskie, u których współczynnik percepcji korupcji jest znacznie niższy i zorganizowane grupy przestępcze nie są tak rozwinięte jak u nas w Polsce, a co mogło to spowodować, a chociażby to że w czasach komuny załatwianie, łapówkarstwo było na bardzo wysokim poziomie, wszystko można było załatwić, ale było trzeba korumpować, grupy przestępcze działały bo miały też otoczkę służb i pamiętajmy, że byliśmy w okresie zimnej wojny i to też był sposób działalności służb wywiadowczych, bo tutaj trzeba wspomnieć np. o aferze żelazo z lat 70,80, gdzie za tymi aferami stały służby specjalne i funkcjonariusze służby bezpieczeństwa, którzy de facto pozyskiwali przestępców na terenie kraju EWG, dokonywali napadów na sklepy jubilerskie etc.

[B]: /Pytanie prowadzącego/

[R]: Musimy mieć świadomość, że postęp cywilizacyjny idzie tak szybko, że niestety jeśli chcemy czuć się bezpieczni to musimy być tez kontrolowani, inwigilowani i filtrowani, to jedno wynika z drugiego, czyli permanentna analiza naszych informacji, co rozmawiamy, szpiegowanie tych telefonów, oczywiście w określonym jakiś tam zamiarze, musimy się liczyć z tym, że mamy jakieś tam monitoringi w sklepach, na ulicach, wszędzie bo chcemy czuć się bezpieczni i to jest już obszar do którego pomału się przyzwyczajamy, bo wiemy, mamy tego świadomość, że tak po prostu się dzieje, że jesteśmy obserwowani. Jeżeli chodzi o pracę operacyjną to wiadomo, że ona jest, bo technika jest łatwo dostępna i można tą pracę zrobić, fajny materiał dowodowy jest jak mamy coś nagrane, zarejestrowane to wiemy, że to było, mamy małe prawdopodobieństwo że było to zmanipulowane, ale też należy pamiętać o tym czynniku ludzkim, czyli o źródłach, o tym co możemy w stanie zrobić, co jest w stanie zrobić poszczególny funkcjonariusz czy agent służb specjalnych celem pozyskania informacji, czyli dalej rozmowa, odpowiednie przeszkolenie, wejście w środowisko, jak widzimy tą osobę od środka to wiemy co tą osobę motywuje do działania, jakie cechy ma, słabe i mocne punkty, na tej podstawie jesteśmy w stanie zbudować dobry obraz, przygotowania, żeby pozyskać obszerniejszy materiał dowodowy. Proszę pamiętać o tym, że 30, 40 lat temu policja nie miała techniki a potrafiła jednak rozwiązać przestępstwa, które były też skomplikowane. Kierunkiem tutaj jest odejście od statystyki, proszę pamiętać o tym, że rozpracowanie operacyjne jest to kwestia kilku lat lub nawet kilkunastu, mówi się, że policjant ma jedną dobrą sprawę w swoim życiu, bo jak uwikła się w coś w co jest zaangażowany to naprawdę psychicznie nie jest w stanie podnieść drugiego tematu. Parę lat temu mieliśmy mocno zorganizowaną grupę przestępczą samochodową i nie potrafiono jej się przeciwstawić, robiono łapanki, kontrole, jakieś przesiewy, ale to nic nie dało, efekty były mizerne bo i tak te samochody ginęły, a już tam gdzie grupy przestępcze zorganizowane są na tyle rozwinięte, na tyle mocne, dobre i tam jest spęd kilku przestępstw bo w tych grupach jest zawsze korupcja to są zawsze wątpliwości i wszystko wymaga czasu, żeby uzyskać te informacje, nie może być czegoś takiego jak cenzor od swoich